

Lovoni: Bible for 1 Joni, 1 Korinica, 1 Pita, 1 Timoci, 2 Cesalonaika, 2 Joni, 2 Korinica, 2 Pita, 2 Timoci, 3 Joni, Ai vakatakila sa vola ko joni, Cakacaka, Efeso, Filimoni, Filipai, I cesalonaika, Iperiu, Jemesa, Joni, Juta, Kalatia, Maciu, Marika, Roma

English: Unlocked Literal Bible for 1 Corinthians, 1 John, 1 Peter, 1 Thessalonians, 1 Timothy, 2 Corinthians, 2 John, 2 Peter, 2 Thessalonians, 2 Timothy, 3 John, Acts, Ephesians, Galatians, Hebrews, James, John, Jude, Mark, Matthew, Philemon, Philippians, Revelation, Romans

Formatted for Translators

©2022 Wycliffe Associates

Released under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Bible Text: The English Unlocked Literal Bible (ULB)

©2017 Wycliffe Associates

Available at <https://bibleineverylanguage.org/translations>

The English Unlocked Literal Bible is based on the unfoldingWord® Literal Text, CC BY-SA 4.0. The original work of the unfoldingWord® Literal Text is available at <https://unfoldingword.bible/ult/>.

The ULB is licensed under the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Notes: English ULB Translation Notes

©2017 Wycliffe Associates

Available at <https://bibleineverylanguage.org/translations>

The English ULB Translation Notes is based on the unfoldingWord translationNotes, under CC BY-SA 4.0. The original unfoldingWord work is available at <https://unfoldingword.bible/utn>.

The ULB Notes is licensed under the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

To view a copy of the CC BY-SA 4.0 license visit <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Below is a human-readable summary of (and not a substitute for) the license.

You are free to:

- Share — copy and redistribute the material in any medium or format.
- Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.

The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.

Under the following conditions:

- Attribution — You must attribute the work as follows: "Original work available at <https://BibleInEveryLanguage.org>." Attribution statements in derivative works should not in any way suggest that we endorse you or your use of this work.
- ShareAlike — If you remix, transform, or build upon the material, you must distribute your contributions under the same license as the original.
- No additional restrictions — You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Notices:

You do not have to comply with the license for elements of the material in the public domain or where your use is permitted by an applicable exception or limitation.

No warranties are given. The license may not give you all of the permissions necessary for your intended use. For example, other rights such as publicity, privacy, or moral rights may limit how you use the material.

Maciu

1 ¹Nai vola ni kawa ni Jisu Karisito, na luve i Tevita, na luvei Eparaama. ²Na tamai Aisake o Eparaama; ka tamai Jekope o Aisake; ka tamai Juta vata ki iratou na tuakana vata ki iratou na tacina o Jekope; ³ka tamai Feresi vata ki Sera o Juta, na jinadrau o Tema; ka tamai Esiromi o Feresi; ka tamai Erami o Esiromi; ⁴ka tamai Aminatapi o Erami; ka tamai Nasoni o Aminatapi; ka tamai Salimoni o Nasoni; ⁵ka tamai Poasi o Salimoni, ka jinana o Reapi, ka tamai Opeti o Poasi ka jinana o Ruci; ka tamai Jese o Opeti; ⁶ka tamai Tevita na tui o Jese. Na tamai Solomoni o Tevita na tui, na jinana o koya ma wati Uraia i liu; ⁷ka tamai Riopoami o Solomoni; ka tamai Epaia o Riopoami; ka tamai Asa o Epaia; ka tamai Josafati o Asa; ⁸ka tamai Josafati; ka tamai Jorami o Josafati; ka tamai Usaia o Jorami; ⁹ka tamai Jocami o Usaia; ka tamai Aasi o Jocami, ka tamai Esekaia o Aasi; ka ¹⁰tamai Manasa o Esekaia; ka tamai Emoni o Manasa; ka tamai Josaia o Emoni; ¹¹ka tamai Jekonaia vata ki ratou na wekana o Josaia, ni sa ra yacovia na gauna sa yadji yani kinia vakaukauwa i Papiloni. ¹²Ia n ra sa yadji yani kinia i Papiloni, sa qai sucu o Salaciel, na tamana o Jekonaia, ka tamai Serupepeli o Salaciel; ¹³ka tamai Epiuta o Serupepeli; ka tamai Elaiakimi o Epiuta; ka tamai Asori o Elaiakimi; ¹⁴ka tamai Setoki o Asori; ka tamai Akeimi o Setoki; ka tamai Iliuta on Akeimi; ¹⁵ka tamai Iliesa o Iliuta; ka tamai Macani o Iliesa; ka tamai Jekope o Macani; ¹⁶ia o Jekope na tamai Josefa na wati Meri, o koya ka sucu mai vua o Jisu, o koya sa vatokai o Karisito. ¹⁷Sa qai jinikava taucoko nai tabatamata me vatekivu sara mai vi Eparaama ka yaco sara vi Tevita; ka jinikava voki nai tabatamata mai vi Tevita me yaco sara na nodra sa yadji yani i Papiloni; ka jinikava voki nai tabatamata mai na nodra yadji yani Papiloni me yacovi Karisito. ¹⁸Sa vakoto ke na nona sucu o Jisu Karisito: Sa musuki iliu o Meri na jinana me waji Josefa, ni rau se bera madaliga ni viyacovi, sa votu na nona bukete mai vua na Yalo Tabu. ¹⁹Sa yalododonu o Josefa na wajina, ka reva ni vatakila vi dua, a sa vagaluya liga. ²⁰Ni sa vananumakia jiko o koya na vi ka kece sa yaco, sa qai basika mai e dua na agilosu ni Turaga vua ina tadra ka tukunia, "I Josefa, na luvei Tevita, kua ni rere ni tauri Meri me wajimu; balejia ni sa na tubu mai vua na Yalo Tabu na ka sa kunekunetakia jiko: ²¹ni na vasucuya o koya e dua na gonetagane, ia mo vayacani koya o JISU; ni o koya liga ke na vabulai ira na tamata mai na nodrai valavala ca."²²Na ka kece e yaco jiko ke, me caka liga kinia na vosa ni Turaga, ka se ma tukunia oji tu mai na parofita ka tukunia, ²³"Raicia ena bukuete e dua na goneyalewa, ka na vasucuya e dua na gonetagane, ka na vatokai o Imanueli:" na kenai balebale, "Na Kalou sa jiko vata ki kita."²⁴Sa yadra mai o Josefa, a sa caka sara na ka sa tukunia oji vua na agilosu ni Turaga, sa yadjia vata ki koya na wajina: ²⁵ni rau sebera madaliga ni viyacovi, sa sucu mada na nona ulumatua na gonetagane; a sa vayacani koya o JISU.

2 ¹Ia ni sa sucu oji o Jisu mai Peceliema i Jutia ina gauna sa tui kinia o Eroti, raicia sa so na tamata vuku mai natuicake, ra sa qai mai Jerusalemi, ²a ra sa tarogia, " I vi o koya sa sucu me nodra tui na kai Jutia? ni kitou sa raicia na nona kalokalo mai na natuicake, ka kitou sa qai mai me kitou mai cuva vua. ³Ni sa rogocia o Eroti na tui, sa kidroa vata ki Jerusalemi taucoko:⁴Ni sa vakumuni ira vata keceliga na bete levu vata ki ira na vu-ni-vola ni tamata, sa tarogi ira o koya se na sucu beka i vi na Karisito, ⁵Sa ra tukunia vua, "Mai Peceliema ina vanua o Jutia: ni ra sa volai va ke na parofita, ⁶O iko Peceliema, ina vanua o Juta, Ko sa reva ni lailai sara mai vi ira na viyasana i Juta, Ni na tubu mai vi iko e dua na Turaga, O koya na lewai ira na noqu tamata na Isireli.⁷Ia o Eroti, sa kacivi ira lo na tamata vuku, sa qai tarogia matua vi ira na gauna cava sa na rairai mai kinia na kalokalo. ⁸A sa vatalai ira i Peceliema ka tukunia vi ira, "Dou qai varaicia matua sara na gone lailai; ia ni nu sa raicia, nu tukunia mai vi au, me'u qai cuva vokiliga vua."⁹Ia ni ra sa rogocia na nona vosa na tui, ra sa qai; ka ra sa varaicia na kalokalo ni sa tu mai naituicake ka sa liutaki ira, sa qai tu vadua, ni sa donumakia na jikina sa davo kinia na gone lailai. ¹⁰Ni ra sa raicia na kalokalo, a ra sa marau sara valevu.¹¹Ni ra sa curu i vale, ra sa raicia na gone lailai vata ki Meri na jinana, a ra sa cuva sobu ka varokoroko vua; sa ra qai serekia na nodrai ooloo kamunaga, ra sa vacaboya vua e so nai solisoli; na koula vata ki na drega me vayavui, vata na mura. ¹²Sa qai vasala vi ira i na tadra na Kalou me ra kua ni qai voki vi Eroti, me ra sa lesu voki i na nodra vanua i na sala tani.¹³Ni ra sa lesu voki, raicia sa qai rairai vi Josefa ina tadra na agilosni ni Turaga, ka tukunia, "Mo cavu tu, ka yadjia na gone lailai vata ki jinana ka tuba i Ijipita, ka warakia mai kinia na noqu vosa vi iko, ni sa varaicia jiko na gone lailai o Eroti me vamatea. ¹⁴Sa qai cavu tu o koya, ka yadjia na gone lailai vata ki jinana ina bogi ka qai i Ijipita: ¹⁵Sa jiko mai kinia ka yacovia na nona mate o Eroti: me qai vayacori kinia na nona vosa na Turaga sa vosatakia na parofita, ka tukunia, "Au ma kacivia na luvequ mai Ijipita."¹⁶Ia ni sa qai kila ko Eroti ni ra ma vidabuitaki koya na tamata vuku, sa cudru valevu sara, ka sa talatala yani, me ra vamatei keceliga na gonetagane lalai ra jiko mai Pecileema, vata na kena viyasana keceliga, o ira ra yabaki yarua ka qai sobu, me donuya na gauna ma tarogia matua kinia o koya vi ira na tamata vuku.¹⁷Sa qai vayacori kinia naka sa vosatakia o Jeremaia na parofita ka tukunia, ¹⁸Sa dua na domo sa rorogo mai Rama, "Na qoqolou vata na tagi vata na somate levu, Sa tagicaki ira na luvena o Reijeli, sa sece ni vacegui, ni ra sa yali. "¹⁹Sa mate o Eroti, sa qai basika vi Josefa mai Ijipita ina tadra, e dua na agilosni ni Turaga, ²⁰ka tukunia, "Cavu tu, mo yadjia na gone lailai vata ki jinana, ka qai ina nodra vanua na Isireli, ni ra sa mate o ira ma vaqara na gone me ra vamatea. ²¹Sa qai cavu tu o koya, ka yadjia na gone lailai vata ki jinana, rau sa qai mai ina nodra vanua na Isireli.²²Ni sa rogocia na tui mai Jutia o Arikeleo nai sosomi ki Eroti na tamana, a sa rere ni qai kinia; ia ni sa vasalataki koya na Kalou ina tadra, sa lesu voki o koya i na yasayasa va-Kalili. ²³A sa qai jiko vadua ina koro na yacana o Nasareci, sa vayacori kinia na ka ra a vosatakia o ira na varovita, ni na vatokai o koya, a kai Nasareci.

3¹ Ia ina gauna gona sa qai mai o Joni na dauvivapapitaisotaki, ka dauvunau ina loma ni vanua o Jutia, ²ka tukunia, Nu vivutuni! ni sa voleka na matanitu valomalagi. ³O koya gona sa vosa kinia o Aisea na parofita, ka tukunia, Na domona e dua sa kacikaci i loma ni vikau, Nu caramakia na sala i Jiova, Caka me dodonu na nona salatu. ⁴O Joni ke sa vaisulu ina sulu vuji ni kameli, ka buki i tolona na wa kuli-ni-manumanu; ka sa kena kakana na vodre vata na oni ni vikau. ⁵Sa qai mai vua o ira mai Jerusalem vata ki Jutia taucoko, vata ki na yasana taucoko sa voleka i na Joritani, ⁶sa papitaisotaki ira o koya i na Joritani, ni sa ra vatusa jiko na nodra i valavala ca. ⁷Sa raicia o koya ni sa le levu na Farisi vata ki ira nai tokani ni Setoki, ra sa qai mai ina nona papitaiso, sa tukunia vi ira, Ikodou na kawa ni gata, o cei sa vasalataki ikodou mo dou tuba tani mai na cudru sa qai jiko mai? ⁸O koya mo dou vuatakia na vua sa kilikili vata na vivutuni: ⁹dou kua ni nanumia mo dou kaya ina lomamudou, A tamai kimamu o Eparaama: au sa tukunia vi ikodou, sa rawarawa vua na Kalou me vatubuya na vivatu ke me ra luvei Eparaama. ¹⁰Na matau sa ta toka ena vunikau ni kua: sa na ta dai tani kinia na kau keceliga sa reva ni vuatakia na vua vinaka, ka dai ina bukawaqa: ¹¹E djina au sa papitaisotaki ikodou ina wai ni dou sa qai vivutuni: ia o koya ena muri au mai sa levu cake vi kirau, ia na nona i vava sa reva ni yaga vi au meu yadjia: na papitaisotaki ikodou o koya ina Yalo Tabu vata ki na buka waqa: ¹²sa tu i ligana nai sivi ni sila, ka na vasavasavataki sara o koya na sila ni nona rara, ka kumunia vata na nona sila ina lololo; ka na visa o koya na betena ina bukawaqa reva ni bokoci rawa. ¹³Sa qai mai Kalili o Jisu ina Joritani vi Joni, me papitaisotaki vua. ¹⁴Sa via tarovi koya o Joni ka tukunia, "Sa yaga vi au mo nu papitaisotaki au, ia ikonu o nu sa qai tu mai vi au?" ¹⁵Sa vosa o Jisu, ka tukunia, Mo vosojia mada ni kua; ni sa kilikili vata ki kita me da vabaujia vake nai valavala dodonu keceliga. Sa qai duavata kinia o koya. ¹⁶O Jisu ni sa papitaisotaki oji, sa cabe sara mai wai: ka raicia, sa qai wase rua na vua na lomalagi, a sa raicia o koya na Yalo ni Kalou ni sa qai sobu mai me vaka na ruve, ka sa mai ro toka vua: ¹⁷ka raicia, sa dua na domo mai lomalagi, sa tukunia, O koya ke na noqu Gone ni toko, au sa dau vinakajia valevu

4¹ Sa qai yadji Jisu i colo na Yalo Tabu i vikau, me qai vatovolei koya kinia na tevero. ² Me va ni lolo jiko o koya, me siga vasagavulu ka bogi vasagavulu, sa qai via kana. ³ Sa qai mai vi koya na dauvivatovolei, ka tukunia, "Ke o sa Luve ni Kalou, mo tukunia mada me vuki me buli madrai na vivatu ke," ⁴ Sa vosa o koya, ka tukunia, Sa volai, "Ena reva ni bula na tamata ina madrai duadua liga, sa bula liga ina vosa keceliga sa qai mai na gusu ni Kalou." ⁵ Sa qai yadji koya na tevero ina koro tabu, ka vajikori koya i dela ni vale ni soro. ⁶ Sa qai tukunia vua, "Ke o sa Luve ni Kalou, mo rika sobu: ni sa volai, Ena vasalataki ira na nona agilosu o koya ina vukumu, ia ena roqoji iko ina ligadra, De dua na siga sa tavutu na yavamu ina vatu." ⁷ Sa tukunia vua o Jisu, Sa volai vokiliga, "Mo kua ni vatovolei Jiova na nomu Kalou." ⁸ Sa yadji koya voki na tevero ina dua na ulu-ni-vanua cecere sara, sa varaitakia vi koya na matanitu keceliga i vuravura, vata na kedra i ukuuku; ⁹ sa tukunia vua, "Na ka keceliga ke au na solia vi iko, ke o na cuva sobu ka varokoroko vi au." ¹⁰ Sa qai tukunia vua o Jisu, Mo qai tani, Setani, ni sa volai, "Mo varokoroko vi Jiova na nomu Kalou, ia mo qaravi koya duadualiga." ¹¹ Sa qai daini koya na tevero, ka raicia, sa qai mai eso na agilosu ka qaravi koya. ¹² Ni sa rogocia o Jisu ni sa bala i vale ni vivesu o Joni, sa qai voki i Kalili; ¹³ sa daini Nasareci, ka sa qai jiko vadua i Kapenaumi, o koya sa tu ina baravi, ina i yalayala vata ki Sepuloni vata ki Nafitalai: ¹⁴ me vayacori kinia na vosa i Aisea na parofita, ka tukunia, ¹⁵ "A vanua o Sepuloni, vata na vanua o Nafitalai, I na yasayasa ni wai, i na tai kadua ni Joritani, o Kalili ni vimatanitu tani," ¹⁶ o ira na tamata ka jiko ina butobuto, ra sa raicia na rarama levu; Ia vi ira ka jiko ina vanua ni mate vata na kena yaloyalo, sa cabe cake vi ira na rarama. ¹⁷ Mai na gauna gona sa vatekivu kinia o Jisu me dauvunau, ka tukunia, "Nu vivutuni! ni sa voleka na matanitu valomalagi." ¹⁸ Sa qai jiko o Jisu ina baravi mai Kalili, sa raicia e le rua na vitacini, o Saimoni sa vatokai o Pita vata ki Adriu na tacina, rau sa cavotakia na lawa i wai: ni rau sa gonedau. ¹⁹ Sa tukunia vi rau o koya, "Drau muri au mai, au na djigitaki ikodrau mo drau gonedau ni tamata." ²⁰ Rau sa dainia sara tu na nodrau lawa, ka muri koya. ²¹ Sa qai tani mai vanua gona o koya ka qai i liu, sa raicia e le rua voki rau vitacini, o Jemesa na luvei Sepete, vata na tacina o Joni, ratou sa toka vata ki Sepete na tamadrau mai waqa, a rau sa ovenia jiko na nodratou lawa; sa kacivi rau o koya. ²² Rau sa dainia sara tu na waqa vata ki tamadrau, ka muri koya. ²³ Sa viqaiyaki jiko i Kalili taucoko o Jisu, sa vatavuvuli ina nodra vivale ni lotu, sa vunautakia nai tukutuku vinaka ni matanitu; a sa vabulai ira na tamata mai na mate keceliga, vata ki ira na malumalumu keceliga. ²⁴ Sa rogovaki yani na kena i rogorogo i Siria taucoko: ra sa yadji vua o ira keceliga na tauvimate, ira sa tauvia na mate tani eso, ira na yaluma, ira sa curumi ira na tevero, ira na tauvi-lialia, ira na tauvi-paralasi; sa vabulai ira o koya. ²⁵ Sa ra le levu sara, sa muri koya mai Kalili vata ki Tikapoli, vata ki Jerusalemi vata ki Jutia vata na tai kadua ni Joritani.

¹Ia ni sa raici ira na le levu o koya, sa cabe i na ulu-ni-vanua; ia ni sa jiko sobu, sa qai mai vi koya o ira na nona tisaiveli: ²a sa vosa ka vatavulici ira ka tukunia: ³"Sa kalougata o ira sa yalo malumalumu ni sa nodra na matanitu valomalagi." ⁴"Sa kalougata o ira sa dautagi: ni ra na vacegui." ⁵"Sa kalougata o ira sa yalo malua: ni ra na taukenia na vanua." ⁶"Sa kalougata o ira sa viakania se via somia nai valavala dodonu: ni ra na vakuvai." ⁷"Sa kalougata o ira sa dauloloma: ni ra na lomani." ⁸"Sa kalougata o ira sa yalosavasava: ni ra na raicia na Kalou." ⁹"Sa kalougata o ira sa dautataro: ni ra na vatokai me luve ni Kalou." ¹⁰"Sa kalougata o ira sa vacacani ina vuku ni valavala dodonu: ni sa nodra na matanitu valomalagi." ¹¹Dou sa kalougata, ni dou sa vasewasewani, ka vacacani, ka vosavacacataki vaseseni ina ka keceliga e ca, ina vukuqu:" ¹²"Dou reki ka marau valevu: ni sa levu na kena i sau vi ikodou mai lomalagi: ni sa vake na nodra ma vacacani o ira na parofita ra ma bula iliu vi ikodou." ¹³O ikodou na masima i vuravura, ia ke sa yali na masima mai na kena kokona, na vakokonataki voki ina cava? Sa qai reva ni yaga ina dua na ka, me dai liga i tuba, ka me ra butukia sobu o ira na tamata. ¹⁴O ikodou na rarama i vuravura. Na koro sa tara toka ina ulu-ni-vanua sa reva ni vunitaki rawa. ¹⁵Sa reva vokiliga ni vawaqai na cina, ka me qa dai toka i na ruku ni varau sila, ina kena i tutu liga; sa qai cinavi ira keceliga sa jiko i vale. ¹⁶Me waqa vavokiliga kinia na nomunu rarama i na matadra na tamata, me ra raicia kinia nomunu i varau vinaka, ka varokorokotakia na Tamamunu sa jiko mai lomalagi. ¹⁷Dou kua ni vakasamatakia, ni'u sa qai mai me'u vaojia na vunau, se na nodrai vavuvuli na parofita, au reva ni qai mai me'u vaojia, me'u vayacoya liga. ¹⁸Ni'u sa tukunia vaidjina vi ikodou, Na takali mada o lomalagi vata ki vuravura, ia na reva ni takali mai na vunau e dua na mata-ni-vola lailai se dua na jikina lailai sara, na yaco mada keceliga. ¹⁹O koya ke na vatokai kinia me lailai sara i na matanitu valomalagi, o koya yadua sa talaimama i na dua nai vunau ke sa lailai sara, ka vatavuvuli vakinia vi ira na tamata; ia o koya ena vabaujia ka vatavuvulitakia; na vatokai me levu ina matanitu valomalagi. ²⁰Ni'u sa tukunia vi ikodou, Ke sa reva ni vinaka cake na nomunu i varau dodonu mai vi ira na vu-ni-vola vata ki ira na Farisi, Dou na reva sara ni curu ina matanitu valomalagi. ²¹Dou sa rogocia ni ma tukuni vi ira i liu, "Mo kua ni laba; ia o koya na laba, na cudruvi koya na matavilewai;" ²²ia, o au sa tukunia vi ikodou, "O koya yadua sa cudru laliga vua na wekana, na cudruvi koya na matavilewai:" ia "O koya na vosavacacatakia na wekana, ni na beitakia me ca, na cudruvi koya na matavilewai levu:" ia "O koya na rurulaki koya;" na cudruvi i na buka waqa mai eli. ²³O koya gona, ke o sa mani yadjia na nomu madrali i nai cabocabo-ni-soro, sa ko nanumia mai kinia e dua ma bilitaki iko kinia na wekamu, ²⁴dainia tu na nomu madrali i na mata ni cabocabo-ni-soro, qai, drau vivinakaji mada i liu vata na wekamu, ka qai mai vacaboya na nomu i madrali. ²⁵Kusarawa mo drau vivinakaji vata mada ki koya sa beitaki iko, ni drau sa qai vata kaya i na tolo-ni-sala; de soli iko o koya vua na turaga-ni-lewa, ka soli iko na turaga-ni-lawa vua na ovisa, o na qai dai i vale ni vivesu. ²⁶Au sa tukunia vaidjina vi iko, O na reva sara ni sereki mai kinia, o na saumia kece mada na i lavo. ²⁷"Dou sa rogocia sa tukuni vi ira i liu, Mo kua ni dauyalewa:" ²⁸ia au sa tukunia vi ikodou, O koya na raicia na yalewa ka domonia, sa dauyalewa oji kaya i lomana. ²⁹Ia ke sa vacalai iko na matamu i matau, ceujia tani ka dainia tani vi iko; ni sa vinaka me yadji tani vi iko e dua na jikimu ka me kua ni dai i eli na yagomu taucoko. ³⁰Ia ke sa vacalai iko na matamu i matau, ceujia tani ka dainia tani vi iko, ni sa vinaka me yali tani e dua na jikimu, ka me kua ni dai i eli na yagomu taucoko. ³¹Sa tukuni vokiliga, "O koya sa vatala tani na wajina, me soli vua nai vola ni visere:" ³²ia au sa tukunia vi kodou, O koya sa dainia na wajina, ke sa reva ni dautagane; sa vavuna na nona dautagane; ia o koya rau sa viwajini vata ni sa vidai mai, sa dauyalewa. ³³Dou sa rogocia vokiliga, ni sa tukuni vi ira iliu," Mo kua ni yalayala vaseseni, ia mo caka vua na Turaga na ka o sa yalayala kinia:" ³⁴ia au sa tukunia vi kodou, Nu kua sara ni yalayala: kua i lomalagi; ni sa jikojiko vaturaga ni Kalou: ³⁵kua, i vuravura; ni sai tutu ni yavana: kua i Jerusalem; ni sa nona koro na Tui Levu. ³⁶Mo kua ni yalayala ina ulumu; ni ko sa reva ni vukicia rawa e dua na drauna me vulavula se loaloa. ³⁷Ia me "io, na io," me "reva, na reva," na nomunu vosa: ia na ka sa levu cake, sa tubu ina ca³⁸"Dou sa rogocia ni sa tukunia, Me kenai sau ni mata na mata, ka me kenai sau na baji na baji." ³⁹Ia, au sa tukunia vi ikodou, Dou kua ni visausaumitakia na ca: ia ke sa dua sa sabicia na balumu i matau, vagolea voki vua na kena i karua. ⁴⁰Ia ke dua sa via yadji iko vi ira na matavilewai, ka yadjia tani na nomui curucuru, dainia liga ka me yadji tani vokiliga na nomui tutuvi. ⁴¹Ia ke dua sa via vasaurarataki iko mo drau qai vata kaya ina dua na maile, qai vata kaya voki na kenai karua. ⁴²Solia vua sa mai kerekere vi iko, ka kua ni vuki tani vi koya sa via mai kerekere vi iko. ⁴³Dou sa rogocia ni sa tukuni, Mo lomana na wekamu, ka cajia na nomu meca: ⁴⁴ia au sa tukunia vi ikodou, dou lomani ira na nomudou meca, vosavinaka vi ira sa rulaki ikodou, caka vinaka vi ira sa caji ikodou, ka masulaki ira sa valialiai ikodou, ka vacacani ikodou; ⁴⁵mo dou luvena na Tamamunu sa jiko mai lomalagi; ni sa vacabea o koya na nona mata-ni-siga vi ira na tamata ca vata ki ira na tamata vinaka, sa vataucia mai na uca vi ira na tamata yalododonu, vata ki ira na tamata reva ni yalododonu. ⁴⁶Ia ke dou lomani ira sa lomani ikodou, na cava na saumi vi ikodou? ma reva beka ni caka va ke o ira sa dau kumunia nai vacavacava? ⁴⁷Ia ke dou vikidavaki duadualiga vata ki ira na wekamudou, cava dou sa uasivi cake

kinia? ra reva beka ni caka vake o ira na lewe ni vimatanitu tani? ⁴⁸O koya mo dou qai vinaka sara, me vaka sa vinaka sara na Tamamudou sa jiko mai lomalagi.

6

¹Dou raici Ikodou vinaka mo dou kua ni caka na nomudou i loloma i matadra na tamata, me ra raici ikodou kinia; ke sa vake, na reva ni saumi ikodou na Tamamunu sa jiko mai lomalagi. ²O koya gona, ni ko sa caka nai loloma, mo kua ni uvucia na davui i matamu, me vaka ra dau caka na dauvivakaisini ina vivale ni lotu vata i na vi toloni-sala, me ra dokai kinia vi ira na tamata. Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Sa tu liga vi ira na kena i sau. ³Ia o iko, ni o sa soli ka ni loloma, me kua ni kila na ligamu i mawi na ka sa caka na ligamu i matamu: ⁴me vuni kinia na nomui loloma: ia na Tamamu sa raicia na ka e vuni, na saumia votu vi iko. ⁵Ia ni o sa masu, mo kua ni vataki ira na dauvivaisini: ni sa vinakatakia me ra tu i na vivale ni lotu vata na vitutu-ni-sala ni ra masu, me raici ira kinia o ira na tamata. Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Sa tu liga vi ira na kenai sau. ⁶Ia o iko, ni o sa masu, curu i na nomu logi, ia ni ko sa sogojia na kena darava, masu vua na Tamamu sa tabogo; ia na Tamamu sa raicia na ka e vuni ena saumia votu vi iko. ⁷Ia ni nu sa masu, kua ni vosa balabalavu laliga. me vataki ira na reva ni lotu; ni ra sa nanunia ni ra na rogoci ni ra sa vosa balabalavu. ⁸O koya mo dou qai kua ni vataki ira; ni sa kila iliu na Tamamudou na vi ka sa yaga vi ikodou, qai muri na nomudou kerekere vua. ⁹O koya mo dou qai masu vake: Tamai kimamu mai lomalagi, me varokorokotaki na yacamunu, ¹⁰Me yaco na nomunu lewa i vuravura me vaka sa caka jiko mai lomalagi. ¹¹Solia mai vi kimamu ina siga ke na kakana e yaga vi kimamu. ¹²Ia kua ni cudruvi kimamu ina vuku ni vnmamu i valavala ca, me vaka kimamu sa reva ni cudruvi ira sa i valavala ca vi kimamu. ¹³Ia kua ni yadji kimamu i na vere, ka mo nu vabulai kimamu mai na ca: Ni sa nomunu na lewa, vata na kaukauwa, vata na varokoroko, ka reva ni mudu. Emeni. ¹⁴Ia ke dou sa reva ni cudruvi ira na tamata caka cala, ena reva vokiliga ni cudruvi ikodou na Tamamunu valomalagi: ¹⁵ia ke dou sa cudruvi ira na tamata sa caka cala, na cudruvi ikodou vokiliga i na vuku ni nomudou caka cala na Tamamudou. ¹⁶Ia ni dou sa lolo, kua ni vaveveku mata, me vataki ira sa dauvivaisini; ni ra sa vatanitakia na matadra, me rairai vi ira na tamata na nodra lolo. Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Sa tu liga vi ira na kenai sau. ¹⁷Ia o iko, ni o sa lolo, lumujia na ulumu, ka tavoya na matamu: ¹⁸me kua ni rairai vi ira na tamata na nomu lolo, vua liga na Tamamu sa tabogo: ia na Tamamu sa raicia na ka sa vuni ena saumia votu vi iko. ¹⁹Dou kua ni kumunia vata vi ikodou nai yau ni vuravura, sa dauvacacania kinia na sarasara vata na veveka, sa reva ni ra basukia kinia na daubutako me butakocakia: ²⁰ia mo dou kumunia vata na nomudou i yau mai lomalagi, sa reva ni vacacania kinia na sarasara se na veveka, sa reva vokiliga ni ra basukia na daubutako me ra butakocakia: ²¹ni na jiko voliliga na yalomudou ina yasana sa jiko kinia na nomudou i yau. ²²Na cina ni yago na mata, o koya gona ke sa vinaka na matamu, ena rarama kinia na yagomu taucoko. ²³Ia ke ca na matamu, ena butobuto na yagomu taucoko. Ia ke sa butobuto na rarama sa tu i lomamu, sa na vacava na kena levu ni butobuto gona. ²⁴Sa reva ni dua na tamata sa qaravia rawa e le rua na turaga; ni na seceyakia e dua ka lomania koya ka dua; se na kabijia e dua, ka beci koya ka dua. Dou sa reva ni qaravia rawa na Kalou vata nai yau. ²⁵O koya au sa tukunia kinia vi ikodou, Mo dou kua ni lomaocaoca ina vuku ni nomudou bula, ina ka mo dou kania, se na ka mo dou somia: se ina vuku ni yagomudou, ina ka mo vaicurucuru kinia. Sa ka levu na bula, na kakana na ka lailai, se reva? Na yago vokiliga na ka levu, a ka lailai nai curucuru se reva? ²⁶Dou raicia na manumanu vuka; ni ra sa reva ni daukakaburaki, se tatamusuki se kumunia vata i na lololo; sa vakani ira na Tamamudu valomalagi. Dou sa reva beka ni yaga valevu cake vi ira? ²⁷Ia o cei vi kodou, ni sa lomaocaoca, sa rawa me vakuria valailai liga na siga ni nona bula? ²⁸Ia dou sa lomaocaoca ina vuku ni curucuru? Dou vananumakia na via via ni vikau, ra sa tubu vacava: ra sa reva ni daucakacaka, se dau tali. ²⁹ia au sa tukunia vi ikodou, O Solomoni vata na nona i ukuuku keceliga sa reva ni vaicuurucuru me vaka e dua vi ira ke. ³⁰Ia ke sa vaicurucurutakia vake na Kalolu na co ni vikau, sa tu ni kua, sa qai dai i na lovo ina savulaci na reva beka ni gu valevu cake me vaicurucurutaki kodou, kodou sa lailai na nomunu vabaujia? ³¹O koya mo dou qai kua ni lomaocaoca ka tukunia, "Cava ta na kania?" se,? Cava ta na somia? se Cava ta na vaicurucuru kinia? ³²ni sa dau vaqara na ka keceliga ke o ira na le ni vivanua: ni sa kila na Tamamunu valomalagi sa yaga vi ikodou na ka keceliga ke. ³³Ia dou vaqara mada iliu na matanitu ni Kalou vata ki na nona yalododonu; ia na qai soli me kenai kuri vi ikodou na ka keceliga ke. ³⁴O koya mo dou qai kua ni lomaocaocatakia na siga ni vulaci vata kei na kena ogaoga. Na visiga sa tu vata na kena ca vakataki koya.

7¹"Dou kua ni daulelewa , de dou lewai. ²Na lewa dou na caka, nu na lewai kinia; vata nai varau dou sa varautakia, na varautaki voki vi ikodou."³Ia ka vacava, ni ko sa raicia na kau ina mata ni wekamu, ka o sa reva ni nanumia na kau i matamu? ⁴Se o na tukunia vacava vua na wekamu, "Me'u leujia mada na kau mai na matamu; ka raicia, sa tu i matamu na kau?" ⁵O iko na dauvivakaisini, mo cavujia mada iliu na kau mai na matamu; ia o na qai raicia vinaka mo leujia na malamala mai na mata ni wekamu. ⁶Dou kua ni solia na ka tabu vi ira na koli; se dainia na nomudou mata-ni-civa imatadra na vuaka, de ra butukia sobu i yavadra, ka vuki mai ka basuraki ikodou. ⁷"Dou kerekere ka na soli vi ikodou: nu vaqara, ka dou na raicia; nu tukituki, ka na dola vi ikodou: ⁸ni sa soli vi koya vayadua sa kerekere; ka sa raicia o koya sa vaqara ka dolavi vua sa tukituki. ⁹O cei mada vi ikodou, ke kere madrai na luvena, na solia vua e dua na vatu? ¹⁰se kere ika, na solia vua e dua na gata?"¹¹Ia ke dou sa kila o ikodou na tamata ca, mo dou solia na ka vinaka vi ira na luvemudou; sa na gu valevu me solia na vi ka vinaka na Tamamudou mai lomalagi vi ira sa kerekere vua. ¹²O koya gona, na ka keceliga dou vinakatakia me caka vi ikodou na tamata, dou caka vokiliga vakinia vi ira, ni sai koya liga ke na vunau vata na parofita.¹³"Dou curu i na matamata ni koro qiqo: ni sa galala na matamata-ni-koro, ka rabailevu na kena sa basika i na rusa, ka ra sa le levu sara na curu kinia. ¹⁴Ni sa qiqo na matamata-ni- koro, ka rabalilai na sala, sa basika i na bula, ka sa le lailai ra sa raicia."¹⁵"Dou qarauni ikodou vinaka mai vi ira nai vavuvuli vaseseni, ra sa qai mai vi ikodou, ka vaicurucuru va na sipi, a ra woliva dau kaji na lomadra. ¹⁶Dou na kilai ira ina vuadra. Sa beji beka na vua ni vaini mai na wa-vavotona, se na lolo mai na soni? ¹⁷Sa vakinia sa vuatakia na vua vinaka na kau vinaka keceliga, sa vuatakia na vua ca na kau ca."¹⁸Reva na kau vinaka me vuatakia rawa na vua ca, se na kau ca me vuatakia rawa na vua vinaka. ¹⁹Na kau keceliga sa reva ni vuatakia na vua vinaka sa ta tani ka dai i na bukawaqa. ²⁰E djina liga, dou na kilai ira i na vuadra. ²¹Na reva ni curu i na matanitu valomalagi o ira keceliga sa tukunia vi au, "Turaga, Turaga; o koya liga sa caka na loma i Tamaqu sa jiko mai lomalagi. ²²Ra na le levu na tukunia vi au i na siga gona, Ikonu na Turaga, na Turaga, kimamu ma reva ni vatavuvuli i na yacamanu? ka vacemuri ira na tevoru i na yacamunu? ka vayacoya na cakacaka mana e levu i na yacamunu?" ²³Ia au sa tukunia vi ira, "Au sa reva sara ni kilai ikodou; dou qai tani vi au, o ikodou sa daucaka na i valavala ca."²⁴"O koya yadua sa rogocia a noqu vosa ke, ka muria, au na vatautauvatatakia vata ki na tamata vuku ma tara na nona vale i na dela ni vatu. ²⁵Sa tau mai na uca, ka coka na dobui, ka liwa na cagi ka tabakia na vale gona, sa reva ni rawa ni bale, ni sa yavutaki vinaka i na vatu."²⁶O koya yadua sa rogocia na noqu vosa ke, ka reva ni muria, na vatautauvatataki vata ki na tamata sa tara na nona vale i na dela ni nuku: ²⁷Sa tau mai na uca, ka coka mai na dobui ka liwa na cagi, ka tabakia na vale gona, a mani bale sara kinia: sa ka levu na kena bale. ²⁸Sa yaco ni sa jinia na nona vosa ke o Jisu, a ra sa kidacala sara na le levu ina nonai vavuvuli. ²⁹Ni sa vatavulici ira me va e dua sa tu liga vua na lewa, ka reva ni vataki ira na nodra vunivola.

¹Ia ni sa qai sobu mai na ulunivanua o koya, ra sa le levu sara sa muri koya. ²Ka raicia, sa dua na tamata vukavuka sa qai mai ka cuva vua, ka tukunia, "Ikonu na Turaga, Ke nu sa vinakatakia, mo nu sa vasavasavataki au rawa." ³A sa dodokia na lgana o Jisu ka tarai koya, ka tukunia. "Au sa vinakatakia; mo savasava mai." A sa savasava vasauri na nona vukavuka, ⁴Sa tukunia vua o Jisu, Raicia, mo kua mada ni tukunia vua e dua; ia mo qai varaitaki iko liga vua na bete, ka vacaboya nai madrali sa varojia o Mosese, me kenai vadjinadjina vi ira. ⁵Ni sa curu o koya i Kapenaumi, sa qai vua e dua na turaga ni vale, ka masujia, ⁶ka tukunia vua, "Ikonu noqu Turaga, sa davo koto mai nitou na noqu tamata sa tauvi paralasi, sa rarawa valevu sara." ⁷Sa tukunia vua o Jisu, "Au na qai vabulai koya." ⁸Sa qai vosa na turaga ni vale, ka tukunia, Ikonu na Turaga, sa reva ni yaga mo nu curu i noqu vale: mo nu cavujia laliga na vosa, na bula kinia na noqu tamata: ⁹ni'u sa turaga lailai liga o au, kau sa lewa na sojia eso: ke'u sa tukunia vua e dua, "Mo qai, sa qai, vi koya voki e dua, Mo qai mai, sa qai mai; vi koya na noqu tamata, Mo caka ke sa caka o koya." ¹⁰Ia ni sa rogocia o Jisu sa kidacala, sa tukunia vi ira ra sa muri koya jiko, Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, "Au sa reva ni raicia vi ira na Isireli e dua na vabaujia me levu vake." ¹¹Au sa tukunia vokiiga vi ikodou nira na le levu na qai mai na colo, mai ra vokiliga; ka jiko sobu vata ki Eparaama, ki Aisake, ki Jekope, i na matanitu valomalagi: ¹²ia o ira na gone ni matanitu ra na dai i na butobuto i tuba; ra na dautagi kinia ka vasequruquru baji. ¹³Sa qai tukunia vua na turaga ni valu o Jisu, "Mo qai liga; me va o sa vabaujia, me yaco vi iko." Sa bula na nona tamata i na auwa vata sarab liga gona. ¹⁴Sa qai i na vale ni Pita o Jisu, sa raicia na jinai wajina, ni davo toka, ka tauvi katakata. ¹⁵Sa tara na ligana o koya, sa yali vua na katakata: sa tucake o koya, ka qaravi iratou. ¹⁶Ni sa qai raiyavi, sa yadji mai vi koya e le levu sa curumi ira eso na tevoro: sa vacemuri ira na tevoto o koya ina vosa, sa ra vabulai o ira keceliga sa tauvi-mate. ¹⁷Sa vayacori kinia na vosa ni Aisea na parofita ni tukunia, "O koya liga ke da na yadjia vua na noda malumalumu ka na colajia na noda mate." ¹⁸Ni sa raicia o Jisu ni ra sa le levu sara ra sa vavolivoli koya, sa tukunia me ra qai yasana kadua. ¹⁹Sa qai mai vua e dua na vunivola, ka tukunia vua, "Vavuvuli, au na muri ira i na viyasana keceliga o na qai kinia." ²⁰Sa tukunia vua o Jisu, "Sa vaqara na vokisi, sa vairoro na manumanu vuka; ia na Luve ni tatmata, sa reva na vanua me vadavoya kinia na uluna." ²¹Sa dua voki na nona tisaipeli sa tukunia vua, "Ikonu na Turaga, daini au meu qai mada me'u buluji tamaqu." ²²Sa tukunia vua o Jisu, "Mo muri au; ka dainia na mate me ra bulujia na nodra mate." ²³Ni sa vodokia na waqa o koya, ra sa muri koya na nona tisaipeli. ²⁴Ka raicia sa tubu na cava levu i wasawasa, a sa luvu na waqa ina levu ni ua, sa moce liga o koya. ²⁵Sa ra qai mai o ira na nona tisaipeli ka vayadrajia koya ka tukunia vua, "Ikonu na Turaga, vabulai kita; ta sa na mate." ²⁶Sa tukunia vi ira o koya, "Dou sa rere ina vuku ni cava, ikodou sa lailai na nomunu vabaujia?" Sa qai qiri o koya, ka vunaucia na cagi vata ki na waitui; a sa maravu sara mai. A sa reucala o ira na tamata ka tukunia, ²⁷"E vacava tu beka nai varau ni tamata ke, ni sa talairawarawa vua na cagi vata ki na waitui!" ²⁸Ni sa yaco o koya i yasana kadua, i na nodra vanua na kai Kerikesa, sa sota kinia o koya e le rua sa curumi rau eso na tevoro, a rau sa qai mai nai bulubulu, a rau sa yalo cudrucudru sara, sa reva kinia ni dua na tamata me qai rawa i na sala gona. ²⁹Ka raicia, ra sa qoqolou, ka tukunia, "E vacava o kitatou, Ikonu Jisu na Luve ni Kalou?" Ikonu sa qai beka mai vanua ke me vararawataki kimamu ni se reva ni yaco na kena gauna? ³⁰A sa dua na qele ni vuaka levu ra kana sara tu mai vayawa. ³²A ra sa vamasuji koya o ira na tevoro ka tukunia, "Ke o sa tovoci kimamu, vacala me kimamu curumi ira na qele ni vuaka." ³¹Sa tukunia vi ira o koya, "Dou qai liga." A ra sa qai tani ka ra curumia na qele ni vuaka; ka raicia sa ra cici na qele ni vuaka taucoko ke ina dua na baba i na wai, ka ra mate kece i wai. ³³Ia o ira ra sa dau vakania na vuaka, ra sa tuba, ka qai i na koro, ka tukunia keceliga na vi ka sa yaco vi rau vakinia na nodra curumi rau o ira na tevoro, ³⁴Ka raicia, ra sa qai kece yani na le levu me ra sota ki Jisu: ia ni ra sa raici koya, ra sa masuji koya me qai tani yani i na nodra vanua.

¹Sa vodo o koya i waqa, ka qai ii yasana kadua, ka yaco ina nona koro. ²Ka raicia sa yadji mai vua e dua na tamata sa tauvi-paralasi, sa davo toka ina dua nai mocemoce: ia ni sa raicia o Jisu na nodra vabaujia, sa tukunia vua sa tauvi-paralasi, "Na luvequ, mo vacegu; sa bokoci na nomu i valavala ca." ³Ka raicia, sa so na vunivola sa tukunia i lomadra, "O koya ke sa vosavacacatakia na Kalou." ⁴Sa kila na nodra nanumia o Jisu, ka tukunia, "A cava dou sa vanananu ca kinia i lomamudou?" ⁵A cava vi rau e rawarawa cake, me tukuni "Sa bokoci na nomu i valavala ca;" se me tukuni, "Mo tucake ka qai?" ⁶ia mo dou kila kinia ni sa rawajia na Luve ni tamata i vuravura me bokocia nai valavala ca, (sa qai tukunia o koya vua sa tauvi-paralasi) "Mo tucake, ka yadjia na nomu i mocemoce, ka qai i nomu vale". ⁷Sa tucake o koya, ka qai nona vale. ⁸Ia ni ra sa raicia o ira na le levu, ra sa kurabui, ka varokorokotakia na Kalou, ni sa solia o koya na kaukauwa vake vi ira na tamata. ⁹Sa qai tani mai kinia o Jisu, sa raicia e dua na tamata na yacana o Maciu, sa jiko i na vale ni soli vacavacava; sa tukunia vua, "Muri au". Sa tucake ka muri koya. ¹⁰Ni sa kana jiko mai vi Maciu o koya, raicia, sa le levu na dau kumunia nai vacavacava vata ki ira na tamata i valavala ca ra sa qai mai, ka jiko me ra kana vata ki Jisu vata ki ira na nona tisaipeli. ¹¹Ia ni ra sa raicia o ira na Fairi, ra sa tukunia vi ira na nona tisaipeli. "A cava sa kana vata kinia na nomudou i Vavuvuli vata ki ira sa kumunia nai vacavacava vata ki ira na tamata i valavala ca?" ¹²Ia ni sa rogocia o Jisu, sa tukunia vi ira, "Sa reva ni yaga na vuniwai vi ira sa bula vinaka, vi ira liga sa tauvi-mate." ¹³ia dou qai dou vulicia nai balebale ni vosa ke, "Au sa vinakajia na yaloloma, ka reva na i soru; au sa reva ni qai mai me'u kacivi ira na yalododonu, o ira liga nai valavala ca, me ra vivutuni." ¹⁴Sa qai mai vua o ira na tisaipeli ni Joni, ka tukunia, "A cava sa lolo valevu kinia o ikodou vata ki ira na Farisi, ia na nomu tisaipeli, ra sa reva ni lolo?" ¹⁵Sa tukunia vi ira o Jisu. "Ra sa tagi rawa beka na weka ni tagane sa qai vawaji, ni sa jiko vata ki ira na tagane sa qai vawaji? Ni na yaco mai na siga, na yadji tani kinia vi ira na tagane sa qai vawaji, ka ra na qai lolo." ¹⁶Sa reva na tamata sa cula vata na jiki ni sulu vou vata na ka makawa, ni sa dreskia nai sulu na jikina sa botani kinia, sa qai kadresu valevu kinia. ¹⁷Sa reva vokiliga ni dua sa talocia na waini vou i na tavaya kuli-ni-manumanu makawa: de kacabote na tavaya, qai tasova na waini, ka ca na tavaya: ra sa talocia na waini vou i na tavaya vou, sa maroroi ruarua kinia. ¹⁸Ni sa tukunia jiko vi ira o koya na vi ka ,e, raicia, sa dua na turaga sa qai mai, ka cuva vua ka tukunia, "Sa ciba na luvequ yalewa: mo dou qai liga mai mo dou tabaki koya ina ligamudou, na bula kinia." ¹⁹Sa qai tucake tu o Jisu, ka muri koya vata ki ira vokiliga na nona tisaipeli. ²⁰Ka raicia, sa dua na yalewa sa turidrabalavu ka yabaki jinikarua, sa qai mai i tovuna, ka tara na tutu ni nonai sulu: ²¹ni sa tukunia i lomana, "Ke va la liga au tara na nona i sulu, au na vabulai." ²²Sa rai vuki o Jisu ka raici koya ka tukunia, Na luvequ-yalewa, mo vacegu: sa vabulai iko na nomu vabaujia. Sa bula na yalewa gona mai na jiki ni siga ke. ²³Ia ni sa yaco yani o Jisu i na vale ni turaga, sa raici ira ra sa dauvu bitu, vata ki ira na le levu ni ra sa tagiyaso, ²⁴sa tukunia vi ira o koya, "Dou qai mada yani; ni sa reva ciba na goneyalewaa ke, sa moce laliga. A ra sa dredrevakia koya. ²⁵Ia ni ra sa vatalai na le levu, sa curu o koya, sa tauria na liga, sa tucake na goneyalewa. ²⁶Sa kuruvakia ina vanua taucoko gona na kena i rogorogo. ²⁷Ni sa qai tani mai kinia o Jisu, sa muri koya e le rua na tamata mataboko, a rau sa kaci ka tukunia, "Na luve i Tevita, lomani kirau mai." ²⁸Ia ni sa curu i vale o koya, sa qai mai vua o rau na tamata mataboko; sa tukunia vi rau o Jisu, "Drau sa vadjinajia ni'u sa caka rawa na vi ka ke?" A rau sa tukunia vua, "Io, na Turaga." ²⁹Sa qai tara na matadrau o koya, ka tukunia, "Me yaco vi kodrau me va na nomudrau vabaujia." ³⁰A sa rai na matadrau; sa varojia matua vi rau o Jisu, ka tukunia, "Raicia, me kua ni kila e dua." ³¹Ia ni rau sa qai yani, sa rogotaki yani na kenai rogorogo i na vanua taucoko gona. ³²Ia ni ra sa qai i tuba ka raicia, sa yadji mai vua e dua na tamata sa galu ka curumi koya tu e dua na tevoru. ³³Ia ni sa tovocia tani na tevoru, sa vosa na galu; ra sa kurabui sara na le levu, ka tukunia, "Sa reva ni yaco na vi ka ke i Isireli ina dua na gauna. ³⁴A ra sa tukunia na Farisi, "Sa tovoci ira na tevoru o koya ina kaukauwa ni nodra turaga na tevoru." ³⁵Sa qai wavoki o Jisu ina vikoro keceliga vata ina vikoro lalai, ka vatauvuvuli ina nodra vivale ni lotu, ka vunautakia nai tukutuku vinaka ni matanitu ka vabula keceliga na mate vata na malumalumu. ³⁶Ia ni sa raici ira na le levu o koya, sa lomani ira, ni ra sa malumalumu, ka ra dai tu me vaka na sipi sa reva na nodrai vatawa. ³⁷Sa qai tukunia vi ira na nona tisaipeli, "E djina sa valewe na yabaki, ra sa le lailai liga nai vatawa ni teitei; ³⁸o koya mo dou masuji koya nai Taukei ni teitei, me tala yani eso nai vatawa ni teitei i na nona i teitei.

10

¹Sa kacivi ira mai na nona tisaipeli ra le jinikarua o koya, sa solia vi ira na kaukauwa me ra rawai ira na yalo velavela me ra tovoci ira, ka vabula na mate, vata ki na malumalumu keceliga.²Ke na yacadra nai apositolo e le jinikarua: Kenai matai o Saimoni, na yacana vokiliga o Pita, vata ki Adriu na tacina; o Jemesa na luvei Sepeti, vata ki Joni na tacina; ³o Filipi, vata ki Pacolomiu, o Tomasi, vata ki Maciu na dau kumunia nai vacavacava; o Jemesa na luvei Alifio vata ki Cateo; ⁴o Saimoni e dua vi ira sa vatokai Na gumatua, vata ki Jutasa Isikarioti, koya ma soli koya yani.⁵Sa talai ira na le jinikarua ke o Jisu, sa varojia vi ira ka tukunia, "Dou kua ni qai i na nodra sala na vimatanitu tani, kua vokiliga ni sucu ina dua na nodra koro na kai Samaria. ⁶Ia dou qai liga vi ira na sipi ni mataqali ni Isireli ra sa yali tu." ⁷Ia ni dou sa qai jiko, mo dou vunau, ka tukunia, "Sa voleka na matanitu valomalagi."⁸Dou vabulai ira na tauvi-mate, vasavasavataki ira na vukavuka, ka va tucake ira voki na sa mate, vatovoci ira na tevero: dou ma rawajia laliga, mo dou solia la liga. ⁹Kua ni yadjia na koula, se na siliva, se na varasa ina nomudou taga; ¹⁰se na taga ni vaqa i tolo-ni-sala, se rua nai curucuru, se nai vava, se nai jitoko: ni sa dodonu me soli vua na tamata daucakacaka na kena kakana.¹¹Ia na koro vata na korolailai vayadualiga dou na curu kinia, tarogia se o cei sa yaga kinia, ka qai jiko vata ki ira ka yacovia na nomudou qai tani. ¹²Ia ni dou sa curu i vale, dou kidavaki ira; ¹³ia ke sa yaga na vale gona, me yaco kinia na nomudou vivacegui: ia ke sa reva ni yaga, me suka voki vi ikodou na nomudou vivacegui.¹⁴ia o koya sa reva ni vacegui ikodou, se rogocia na nomudou vosa, ni dou sa qai tani ina vale se na koro gona, kuretakia tani na kuvu ni qele mai na yavamunu. ¹⁵Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Ena ca valailai na vanua o Sotoma vata ki Komora ina siga ni lewa, na ca valevu na koro gona. ¹⁶Raicia, au sa talai ikodou yani me va na sipi ina kodra maliwa na oliva: o koya mo dou qai vuku me va na gata, ka yalo vinaka me va na ruve. ¹⁷Ia dou qarauni ikodou mai vi ira na tamata, ni ra na soli ikodou yani ina matavilewai, ra na rubilaki ikodou ina nodra vivale ni lotu; ¹⁸ia dou na yadji ina matadra na kovana vata na tui ina vukuqu, mei vadjinadjina vi ira, vata vi ira vokiliga na vimatanitu tani.¹⁹Ia ni ra sa soli ikodou yani, kua ni lomaocaoca se dou na vosa vacava se cava dou na tukunia; ni na soli vi ikodou ina jiki ni siga gona na ka mo dou vosatakia: ²⁰ni na reva ni vosa o ikodou, ia na vosa liga na Yalo ni Tamamudou, ina lomamdou.²¹Ia ra na dui soli ira yani na vitacini me vamatei, vata ki tamana, na luvena: ia ra na tucake na gone vi ira na qase, ka vavunia na nodra mate: ²²ia dou na caji vi ira na tamata keceliga ina vuku ni yacaqu: ia o koya na vosojia me yacovia nai vataojioji, na vabulai, ²³ia ni ra vacacani ikodou ina dua na koro, dou dro ina dua voki: ni'u sa tukunia vaidjina vi ikodou, dou na reva ni vaogia na vikoro i Isireli, ena qai mada mai na Luve ni tamata.²⁴Sa reva na tisaipeli me daumaki vua na nonai vavuvuli, se na tamata vua na nona turaga: ²⁵sa raujia na tisaipeli, ke rau sa tautauvata ki na nonai vavuvuli, vua vokiliga na tamata ke rau sa tautauvata ki na nona turaga. Ke ra vakatoka nai taukei ni vale o Pielisipupi, ra na vayacani valevu cake vi ira na nona le ni vale!²⁶O koya mo dou qai kua ni rerevaki ira: ni sa reva na ka vuni me na reva ni varairaitaki; se yali me na reva ni kilai. ²⁷Na ka au sa tukunia vi ikodou ina butobuto, dou tukunia ina rarama: vata na ka dou rogocia loa ina daligamunu, vunautakia ina dela ni vale.²⁸Kua ni rerevaki ira ra sa vamatea na yago, ra reva ni rawajia me vamatea na yalo; ia mo dou rerevaki koya liga sa rawajia me varusa na yalo vata ki na yago vokilia mai eli. ²⁹Sa reva ni volitaki na separeo e rua ina dua na facigi? ia ka reva ni dua vi rau na lutu laliga ina qele, me tabogo vua na Tamamudou. ³⁰Sa wiliki vayadua liga na drau ni ulumudou. ³¹O koya mo dou qai kua ni rere: dou sa daumaki cake vi ira na separo e levu.³²O koya yadua na tukuni au i matadra na tamata, au na tukuni koya vokiliga i matai Tamaqu sa jiko mai lomalagi. ³³Ia o koya yadua na cakitaki au i matadra na tamata, au na cakitaki koya vokiliga i matai Tamaqu sa jiko mai lomalagi.³⁴"Dou kua ni nanumia ni'u sa qai mai me'u yadjia mai i vuravura na vivinakaji: au sa reva ni qai mai me'u yadjia mai na vivinakaji, nai seleiwau liga. ³⁵Au sa qai mai me'u tawasei rau na vitamani-tagane, vata na vijinani-yalewa, vata na vivugoni-yalewa vokiliga. ³⁶Ia na nona meca na tamata o ira na nona le-ni-vale.³⁷O koya sa loloma valevu vi tamana se jinana ka valailai vi au, sa reva ni yaga vi au: ia o koya sa loloma valevu vua na luvena-tagane se na luvena-yalewa ka valailai vi au, sa reva ni yaga vi au. ³⁸Ia o koya sa reva ni cola na nona kauveilatai, ka muri au, sa reva ni yaga vi au. ³⁹O koya sa maroroya na nona bula ena vayalia: ia o koya sa vayalia na nona bula ina vukuqu, ena maroroya.⁴⁰O koya sa vacegui ikodou sa vacegui au; ia o koya sa vacegui au sa vacegui koya sa talai au mai. ⁴¹O koya sa vaceguya e dua na parofita ni sa vatokai me parofita, ena rawa na kena i sau; o koya sa vaceguya na tamata yalododonu ni sa vatokai me tamata yalododonu, ena rawa na kena i sau.⁴²O koya sa solia vua e dua vi ira na lalai ke, ke dua laliga na bilo wai liliwa me somia, ni sa vatokai me tisaipeli, au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Ena reva sara ni yali vua na kena i sau."

11 ¹O Jisu ni sa oji na nona varojia vi ratou na nona tisaipeli le jinikarua, sa qai dainia na vanua gona, ka qai vatavuvuli ka vunau ina nodra vikoro. ²Ni sa rogocia o Joni mai na vale ni vivesu na cakacaka ni Karisito, sa qai tala e le rua na nona tisaipeli, ³me tukunia vua, "O iko beka o koya e qai mai, se da warakia voki e dua?"⁴Sa vosa o Jisu, ka tukunia vi rau, "Drau qai, ka tukunia vi Joni na vika drau sa rogocia ka raicia: ⁵Ni ra sa rai na mataboko, sa qai rawa na lokiloki; sa vasavasavataki na vukavuka, rogo rawa na didivara; sa ra wiri voki mai na mate, sa vunatakia nai tukutuku-vinaka vi ira na dravudravua. ⁶Sa kalougata o koya ena reva ni tacaqe ina vukuqu."⁷Ni rau sa qai tani, sa tukunia o Jisu vi ira na le levu ina vukui Joni, "A cava nu sa qai via i na vanua lala mo dou raicia? na gasau beka sa yavalaji ina cagi? ⁸Na cava dou qai via mo dou raicia? Na tamata beka sa vaicurucuru i nai sulu malumalumu? Raicia, o ira sa vaicurucuru i na i sulu malumalumu, ra sa jiko ina nodra vivale na tui.⁹Na cava nu sa qaivia mo nu raicia? Na varovita beka? Io, au sa tukunia vi kodou, e dua sa daumaki vua na varovita. ¹⁰Ni sai koya sa volai va ke, "Raicia, au sa tala na noqui talai me liu i matamu. Ena caramakia o koya na nomu sala i matamu."¹¹Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Sa reva ni ni tubu e dua vi ira sa sucu mai na yalewa me daumaki vi Joni na dauvivavita; ia o koya sa lailai sara ina matanitu valomalagi sa daumaki vi koya. ¹²Mai na gauna ni Joni na dauvivavita ka yacovia na siga ke, sa rawa na matanitu valomalagi na gugumatua, ia o ira sa gugumatua sara, ra sa taukenia.¹³Ni ra sa dauvatavuvuli keceliga na varovita vata na vunau ka yacovia na siga ni Joni. ¹⁴Ke dou sa via vabaujia, sai koya ke o Ilaija, o koya sa dodonu me qai mai. ¹⁵O koya sa vadalgana me rogocia, me mani rogocia sara.¹⁶Na cava me'u vatautavutatakia kinia nai taba tamata ke. Sa tautavuta ki ira na gone ka ra jiko ina vanua ke. Sa tautavuta ki ira na gone sa jiko ina rara ni vivoli, ka kaci yani vi ira sa jiko vata ki ira, ¹⁷ka tukunia, Kitou ma uvu bitu vi ikodou, ka dou ma reva ni meke; kitou ma tagi vi ikodou, ka dou ma reva ni tagiyaso.¹⁸Ni sa qai mai o Joni ka reva ni daukana se dausomi, ra sa tukunia, "Sa jiko vua e dua na tevero." ¹⁹Sa qai mai na Luve ni tamata, sa kana ka somi, ra sa tukunia, "Raicia, na tamata daukana ka dausomi waini, na nodrai tau na daukumunia nai vacavacava, vata ki ira na tamata ivalavala ca. Ia sa vadonui na vuku o ira na luvena."²⁰Sa qai vatekivu o koya me vunaucia na vikoro ka ma caka kinia e levu na cakacaka mana, ni ra ma reva ni vivutuni. ²¹O na ca o iko, Koresini! O na ca o iko Peciseita! ke ma caka mai Taia vata ki Saitoni na cakacaka mana ma caka vi kodrau, ke rau sa vivutuni makawa ina dravusa vata nai sulu taga. ²²Au sa tukunia vokiliga vi ikodrau, Ni na ca valailai o Taia vata ki Saitoni ina siga ni lewa, ia o ikodrau, drau na ca valevu cake.²³O iko vokiliga Kapenaumi, o na laveji cake i lomalagi? O na dai sobu voki i Etesi, ia ke sa caka mai Sotoma na vika mana ka caka vi iko, ke se tu liga ke me yacovia na gauna ke. ²⁴Au sa tukunia vokiliga vi iko, ni na ca valailai o Sotoma ina siga ni lewa, o iko, o na ca valevu sara.²⁵Ina gauna gona, sa vosa kinia o Jisu, ka tukunia, "Au sa vavinavinaka vi ikonu Tamaqu, na Turaga ni lomalagi vata na vuravura, ni ikonu sa vunua na via ke vi ira na vuku vata ki ira na yalomatua ka vatakila liga vi ira na gone lalai: ²⁶sai koya ke Tamaqu, ni sa vinaka e matamuni me vake. ²⁷Sa solia mai vi au o Tamaqu na ka keceliga: ka sa reva ni dua voki e kila na Luvena, na Tamana duadua liga vata ki koya sa vinakatakia na Luvena me varaitaki koya vua.²⁸Nu qai mai vi au, kodou vayadua sa oca ka colajia nai colacola bibi, au na vacegui ikodou. ²⁹Vataqa vi ikodou na noqu i vua, ka vuli vi au, ni'u sa yalomalua ka yalomalumu: dou na qai raicia kinia na vacegu ni yalomunu. ³⁰Ni sa rawarawa na noqu i vua, ka mamada na noqui i colacola.

¹Ina gauna gona, sa qai o Jisu ina loma ni viteitei ni sila ina dua na siga ni vacecegu, sa ra via kana na nona tisaipeli, ka sa tekivu me dolokia na sila me kania. ²Ni ra sa raicia o ira na Farisi, ra sa tukunia vua, "Raicia, sa ra caka o ira na nomu isaipeli na ka sa reva ni dodonu me caka ina siga ni vacecegu. ³Sa tukunia vi ira o koya, "Dou sa reva beka ni wilikia na ka sa caka o Tevita, ni sa viakana, o koya vata ki ira ra ma tu vata." ⁴Sa curu o koya ina vale ni Kalou, ka kania na madrai dauraici, ke sa reva ni dodonu me ra kania, se vi ira sa jiko vata kaya, vi ira duadua liga na bete? ⁵Se dou ma reva beka ni wilikia ina vunau, ni ra sa vacacania na siga ni vacecegu o ira na bete ni vale ni soro, ka ra sa reva ni cala kinia? ⁶Ia au sa tukunia vi ikodou, ni dua e jiko sa cecere cake mai na vale ni soro. ⁷Ke dou ma kila nai balebale ni vosa ke, "Au sa vinakatakia na yalololoma, ka reva nai soro, ikodou ma reva ni beitaki ira ra ma reva ni cala. ⁸Ni sa Turaga vokiliga ni siga ni vacecegu na Luve ni tamata." ⁹Sa qai tani mai kinia o koya, ka curu i na nodra vale ni lotu: ka ¹⁰raicia, sa jiko kinia e dua na tamata sa mate na ligana. A ra sa tarogi koya, "Sa tara beka me caka an vivabulai ina siga ni vacecegu, se reva?" balejia ni ra sa via beitaki koya. ¹¹Sa tukunia vi ira o koya, O cei vii kodou, ke dua na nona sipi ke sa lutu ina qara ina siga ni vacecegu, ena reva beka ni qai tauria, ka tuberia cake mai? ¹²Ka cava na kena yaga na tamata mai vua na sipi! Koya gona ke, sa dodonu kinia me caka na ka vinaka ina siga ni vacecegu. ¹³Sa qai tukunia o koya vua na tamata, Dodokia mai na ligamu. Sa dodokia yani; sa vabulai; ka yaco me vakinia na ligana kadua. ¹⁴Sa ra qai curu i tuba na Farisi, ka ra bosea, se me ra vamatei koya vacava. ¹⁵Ia ni sa kila o Jisu, sa qai tani mai vanua kinia: a ra sa muri koya na le levu, ¹⁶ka sa vabulai ira yadudua o koya: a sa varojia vi ira me ra kua ni tukuni koya: ¹⁷me vayacori kinia na vosa ni Aisea na parofita, ka tukunia, ¹⁸"Raicia na noqu i talatala o koya au sa digitakia; Na noqu gone ni toko, au sa vinakaji koya valevu ina vu ni lomaqu." ¹⁹Ena reva ni vileji, se domo levu; Ena reva ni dua ena rogocia na domona ina loma-ni-koro: ²⁰Ena reva ni musukia na gasau sa bibivoro o koya, se bokocia na wa-ni-cina e kuvu tu liga, ka yacovia ni liutakia na lewa dodonu ina qaqa. ²¹Ra na vararavi i na yacana o ira na vimatanitu tani. ²²Sa qai yadji mai vua e dua sa curumi koya e dua na tevoro, a sa mataboko ka galu vokiliga: sa vabulai koya, Ni sa vosa ka rai rawa na mataboko ka galu. ²³A ra sa kurabui o ira keceliga na le levu, ka tukunia, "O koya ke na luvei Tevita, se reva?" ²⁴Ni ra sa rogocia o ira na Farisi, ra sa tukunia, O koya ke e reva ni tovoci ira na tevoro i ka tani, ina kaukauwa liga ni Pielisepupi na nodra turaga na tevoro. ²⁵Sa kila na nodra vanananu o Jisu, ka tukunia vi ira, "Na matanitu kece sa vivala vataki koya ena varusai; vata na koro kece se na vale sa visei vaikoya, ena reva ni tu dei." ²⁶Ke sa tovoci Setani o Setani, sa qai vivala vataki koya: ena qai tudei vacava na nona matanitu? ²⁷Ia ke'u tovoci ira na tevoro i na kaukauwa ni Pielisipupi, sa tovoci ira ina kaukauwa ni cei o ira na wekamudou? O koya gona ra na valewai ikodou kinia. ²⁸Ke'u sa tovoci ira na tevoro i na kaukauwa ni Yalo ni Kalou, sa qai yaco djina vi ikodou na matanitu ni Kalou. ²⁹Se na rawa vacava vua e dua me curumia na nona vale e dua na tamata qaqa, me kovea na nona i yau, ena reva beka ni vesukia mada i liu na tamata qaqa? ka oji ena qai kovea i muri na nona i yau. ³⁰O koya sa reva ni totaki au, sa to tani, ia o koya sa reva ni kumunia vata vi au, sa dui daidainia tani. ³¹Koya gona, au sa tukunia kinia vi ikodou, sa rawa me ra kua ni vosoji na tamata i na vuku ni nodra i valavala ca, vata ki na nodra vosa ca keceliga; ia sa reva ni rawa me ra kua ni vosoji na tamata era sa vosavacacatakia na Yalo Tabu. ³²O koya yadua sa vosavacacatakia na Luve ni Tamata ena rawa me kua ni vosoji: ia o koya yadua sa vosavacacatakia na Yalo Tabu, ena reva sara ni rawa me kua ni vosoji, i na gauna ke, se na gauna mai muri. ³³Dou valewa ni vinaka na kau, ka vinaka vokiliga kinia na vuana: se valewa ni sa ca na kau, ka ca vokiliga kinia na vuana: ni sa kilai na kau ina vuana. ³⁴O ikodou na kawa ni gata! dou na rawa vacava, ni dou sa tamata ca, mo dou vosatakia na ka vinaka? ni sa vosatakia na gusuda na ka sa sinai tu i lomada. ³⁵Na tamata vinaka sa yadjia mai na ka vinaka mai na lololo vinaka ni lomana; vata na tamata ca sa yadjia mai na ka ca mai na lololo ca. ³⁶Au sa tukunia vi ikodou, Na vosa ca yadudua ra na cavujia na tamata, ra na tarogi kinia ina siga ni lewa: ³⁷ni ko na vadonui ina vuku ni nomu vosa, ka o na cudruvi ina vuku ni nomu vosa. ³⁸Sa vosa eso na vunvola vata ki ira na Farisi, ka tukunia, "Vavuvuli, kitou via raicia e dua nai vatakilakila mai vi ikonu" ³⁹Sa vosa o koya ka tukunia vi ira, "Sa ra dauvaqara nai vatakilakila nai taba tamata ca kai varau vatani: ia na reva nai vatakilakila me soli kinia, nai vatakilakila liga ni Jona na varovita." ⁴⁰ia me vaka ni ma siga tolu ka bogi tolu o Jona ina kete ni ika levu; e na siga tolu ka bogi tolu vokiliga na Luve ni tamata ina loma ni qele. ⁴¹Ra na tucake ina vilewai na kai Ninive ka vadjinadjinatakia na nodra cala nai tabatamata ke, ni ra ma vivutuni ina vunau ni Jona; ka raicia, sa dua ke sa cecere cake mai vi Jona. ⁴²Ena tucake na radi ni ceva ina vilewai ka vadjinadjinatakia na nodra cala nai tabatamata ke, ni sa qai sara mai vayawa mai na i yalayala ki vuravura me rogocia na vuku ni Solomoni; ka raicia sa dua ke sa cecere cake mai vi Solomoni. ⁴³Ia ni sa qai tani mai vua na tamata na yalo velavela, sa viqaiyaki tu ina vanua talasiga, ni sa vaqara na vanua me cegu kinia ka reva ni raicia: ⁴⁴sa qai tukunia o koya, "Au na lesu voki i na noqu vale, au ma qai tani mai kinia; ia ni sa yaco, sa raicia ni sa lala tu, sa samaki ka ukutaki vinaka. ⁴⁵Sa qai o koya ka yadjia vata ki koya e le vitu voki na yalo sa cecere vi koya ina ca, ratou sa curu ka jiko kinia; sa ca

valevu i muri na tamata gona, ka ca valailai i liu. Ena vavokiliga kinia vi ira nai tabatamata ca ke.⁴⁶ Ia ni sa vosa jikoliga o koya vi ira na le levu, sa ratou tu i tuba na jinana vata ki ratou na tacina, ratou sa via vosa vua.⁴⁷ Sa qai tukunia vua e dua, Raicia, sa tu i tuba o jinamu vata ki ratou na tacimu, ratou sa via vosa vi iko."⁴⁸ Sa qai vosa o koya ka tukunia vi koa ma mai tukutuku vua, "O cei na jinaqu? se o cei o ratou na taciqu?"⁴⁹ Sa qai dodokia na ligana vi ira na nona jisaiveli ka tukunia vi ira, "Raicia na jinaqu vata ki ira na taciqu!"⁵⁰ O koya duadua liga na caka na loma i Tamaqu sa jiko mai lomalagi, o koya liga ke na taciqu, ganequ ka jinaqu vokiliga."

¹I na siga gona, sa qai tani mai vale o Jisu, ka qai sobu i matasawa. ²Sa le levu sara ra soqoni vata vi koya, sa vodokia dua na waqa o koya, ka jiko sobu: ra sa tu kece mai matasawa na le levu. ³Sa levu na ka sa vosatakia vi ira o koya ina vosa- vatautavata ka tukunia: "Raicia, sa dua na daukabukaburaki sa qai kabukaburaki; ⁴ia ni sa qai kabukaburaki jiko; Sa lutu eso ina i tutu ni sala, sa qai mai na manumanu vuka ra sa kania. ⁵Sa lutu voki eso ina vanua vivatu, sa reva ni levu kinia na qele" sa tubu cake vatotolo sara, ni sa reva ni vavaku na kena qele. ⁶Ia ni sa cabe na siga, sa malai; ka ni sa reva na wakana, sa raqosa sara. ⁷Sa lutu eso i na viwa-vavotona; sa tubu cake na viwa-vavotona ka varugujia. ⁸Sa lutu voki eso ina vanua vinaka, sa vuavuai vinaka, sa vuai drau eso, sa onosagavulu eso, sa tolusagavulu eso. ⁹O koya sa vadaligana me rogocia, me mani rogocia sara. ¹⁰Sa ra qai mai o ira na tisaipeli, ka tarogi koya, "O sa vosa jikoliga vi ira i na vosavatautavata ina vuku ni cava? ¹¹Sa qai vosa o koya ka tukunia vi ira, "Ni sa soli vi ikodou mo dou kila na vika vuni ni matanitu valomalagi, ia ka reva liga ni soli vi ira. ¹²Ni sa tu vua na tamata e dua na ka, na qai soli valevu vua ka na levu na nona; ia na tamata sa reva ni tu vua e dua na ka, na qai yadji tani mai vua na ka sa tu vua." ¹³O koya gona au sa vosa kinia vi ira ina vosa- vatautavata ni ra sa varaicia ka reva ni raicia; ra sa rogocia ka reva ni rogocia, ka guilecavia tu. ¹⁴Sa qai vayacori kinia na nona varovisai o Aisea, ka vake, "Dou na daurogocia jikoliga, ka nanulecavia tu; ia dou na dauraicia jikoliga ka reva ni raicia;" ¹⁵Ni sa uro mai na lomadra na tamata ke, sa djidjivara na daligadra, sa bobo na matadra; De dua na siga na rai na matadra, ka rogo na daligadra, ka kila na lomadra, ra na saumaki mai, ia au na vabulai ira. ¹⁶Sa kalougata na matamunu , ni dou sa raicia, vata na daligamudou, ni dou sa rogocia. ¹⁷Niu sa tukunia vaidjina vi ikodou, ra le levu na parofita vata na tamata yalododonu ra ma via raicia ka dou sa qai raicia, ka ra ma reva ni raicia ka rogocia na ka dou sa qai rogocia, ka ra ma reva ni rogocia. ¹⁸O koya mo dou qai rogocia na vosa vatautavata ni dauvikaburaki: ¹⁹Ni sa dua e rogocia na vosa ni matanitu, ka guilecavia jiko, sa qai mai na vu-ni-ca, sa kovea na ka sa kaburakia i lomana. Sai koya ke sa kaburakia ina tutu ni sala. ²⁰Ia o koya sa kaburakia ina vanua vivatu, koya ke sa rogocia na vosa, sa vabaujia sara ina marau. ²¹ia ni sa reva na wakana i lomana, sa tu dede valailai liga: ni sa tubu na rarawa, se na vivacacani ina vuku ni vosa sa tarabe sara. ²²Ia o koya sa kaburakia ina viwa-vavotona, koya ke sa rogocia na vosa: ia na lomaocaoca ina vuku ni vuravura ke, vata nai yau e dauvivakaisini, sa varugujia na vosa, sa reva kinia ni vua. ²³Ia o koya sa kaburakia ina vanua vinaka, koya ke sa rogocia na vosa, sa kila na kenai balebale, sa vua, ka vuai drau eso, sa onosagavulu eso, sa tolusagavulu eso. ²⁴Sa dua voki na vosavatautavata sa tukunia vi ira o koya, sa vatautavata na matanitu valomalagi vata dua na tamata sa kaburakia na sila vinaka ina nona i teitei; ²⁵ia ni ra sa moce o ira na tamata, sa qai mai na nona meca ka kaburakia vata na sila ca i na loma ni viwiji, mani qai sara yani. ²⁶Ni sa tubu mai na sila ka vua, sa qai vua vokiliga mai na sila ca. ²⁷Sa qai mai vua na kena i taukei o ira na nona tamata, ka tukunia vua, "O ma reva beka ni kaburakia na sila vinaka ina nomu teitei? Sa yadji mai ke vi au na sila ca?" ²⁸Sa qai tukunia vi ira o koya, "Na ka ke sa caka e dua na meca." Ra sa tukunia vua o ira na tamata, "O sa vinakatakia beka me kitou qai cavurakia tani?" ²⁹Sa tukunia o koya, Se kua mada, de nu cavurakia vokiliga na wiji vata na sila ca. ³⁰Dainia liga me rau tubu vata ruarua me se cava mada na yabaki: ia ni sa cava na yabaki au na tukunia vi ira na dautatamusuki, Dou kumunia vata mada na sila ca, ka vesukia vata me visa; ia dou kumunia vata na wiji ka dainia ina noqu lololo. ³¹Sa dua voki na vosavatautavata sa tukunia vi ira o koya, Sa tautavata na matanitu valomalagi vata na dua na sore ni mosita, o koya sa yadji e dua na tamata, ka tea ina nona teitei: ³²ia o koya sa lailai sobu ina sore ni kau keceliga; ni sa tubu cake, sa levu cake na kena mataqali gona, sa yaco me kau djina, sa qai ro i tabana na manumanu vuka. ³³Sa dua voki na vosavatautavata sa tukunia vi ira o koya: Sa tautavata na matanitu valomalagi vata na leveni, sa tauria e dua na yalewa, ka vunia i loma ni madrai droka e tolu nai varau, me valevenitaki kece mada. ³⁴Na ka keceliga ke sa tukunia o Jisu vi ira na le levu ina vosavatautavata; sa reva ni vosa laliga vi ira, sa vosavatautavata jikoliga. ³⁵O koya gona sa vayacori kinia na vosa ni parofita ka tukunia, "Au na vosa liga ina vosavatautavata; Au na tukunia eso na ka sa vuni tu mai na gauna se qai buli kinia na vuravura." ³⁶Sa qai vatalai ira yani na le levu o Jisu, ka curu i vale; sa qai mai vua o ira na nona jisaiveli ka tukunia, "Dou vamacalatakia mai vi kitou na vosavatautavata ni sila ca mai nai teitei. ³⁷Sa vosa o koya ka tukunia vi ira, O koya sa kaburakia na sila vinaka, gona na Luve ni tamata; ³⁸ia nai teitei gona na vuravura; na sila vinaka gona o ira na gone ni matanitu; ia na sila ca ke o ira na luve ni vu-ni-ca: ³⁹ia na meca sa kaburakia sai koya na tevoru: ia na yabaki nai vataojioji ki vuravura: ia na dautatamusuki ke o ira na agilosi. ⁴⁰Ia me vaka sa kumuni vata na sila ca ka visa ina buka, na vavokiliga kinia i na vataojioji ki vuravura ke: ⁴¹na talai ira yani na nona agilose na Luve ni tamata, me ra soqonia vata mai na nona matanitu na ka keceliga sa dau vivacalai, vata ki ira sa caka jiko na ka ca; ⁴²ra na balaji ira i na lovo buka waqa; ra na dautagi kinia ka vasequruquru baji. ⁴³sa na qai serau na tamata yalododonu, me vaka na siga i na matanitu ni Tamadra. O koya sa vadaligana me mani rogocia sara. ⁴⁴Sa dua voki, sa tautavata na matanitu valomalagi ki nai yau sa vuni tu i na dua nai teitei; a sa dua

na tamata sa raicia, ka reva ni via tukunia, ia ni sa marautakia, sa qai volitakia na ka keceliga sa tu vua, sa mani qai volia na teitei gona o koya. ⁴⁵Sa dua voki sa tautauvata na matanitu valomalagi ki na tamata dauvivoli, sa vaqara eso na nona mata-ni-civa vinaka: ⁴⁶ia ni sa raicia e dua na mata-ni-civa talei sara, sa qai ka volitakia na ka keceliga sa tu vua, ka sa volia o koya na ka gona. ⁴⁷Sa dua voki sa tautauvata na matanitu valomalagi ki na lawa ni yavi, sa kolotaki i wai, sa rawa mai kinia eso mai na vimataqali keceliga; ⁴⁸ia ni sa sinai, ra sa yavia i matavura, ra sa jiko sobu, ka tawania na ka vinaka i na sova, ka dainia tani na ka ca. ⁴⁹Na vakinia nai vataojioji ki vuravura: ra na qai mai na agilosu, ka tawasei ira tani na tamata ca mai vi ira na yalododonu, ⁵⁰ka daini ira tani i na lovo ni buka waqa: ra na dautagi kinia ka vasequruquru baji. ⁵¹Dou sa kila nai balebale ni ka keceliga ke? Ra tukunia, Io. ⁵²Sa qai tukunia vi ira o koya, ia na vu-ni-bola keceliga s vatauvuvuli i na vi ka ni matanitu valomalagi, sa tautauvata ki na tamata sa taukenia e dua na vale, o koya sa yadjia mai na nona loloma na vika vou vata na makawa vokiliga. ⁵³Sa yaco ni sa vaojia o Jisu na vosa-vatautauvata kece ke, sa qai tani mai kinia. ⁵⁴Ia ni sa yaco i na nona vanua, sa vatavulici ira o koya i na nodra valenilotu, a ra sa kurabui kinia, ka tukunia, E rawajia vacava o koya ke na vuku, vata na cakacaka mana ke? ⁵⁵Sa reva beka ni luve ni matai o koya ke? Sa reva beka ni yaca i jinana o Meri? Vata na tacina o Jemesa, ki Josefa, ki Saimoni, ki Jutasa? ⁵⁶Ki na ganena, ratou ma reva beka ni jiko vata kece ki kita? Sa qai rawajia vacava o koya na ka keceliga ke? ⁵⁷A ra sa tarabe i na vukuna. Sa tukunia vi ira o Jisu, Sa varokorokotaki na varovita i na vivanua tani, ia sa reva liga i na nona vanua, se na nona vale. ⁵⁸Sa reva ni caka o koya e levu na cakacaka-mana i vanua gona, balejia ni ra reva ni vabaujia.

14

¹I na gauna gona sa rogocia o Eroti na turaga nai rogorogo ki Jisu; ²sa tukunia vi ira na nona tamata, Ke o Joni na dauvipapitaiso; sa tucake voki mai na mate o koya; sa vu mai vua na kaukauwa mana. ³Ni sa tauri Joni iliu o Eroti, sa vesukia, ka dainia i na vale ni vivesu ina vuku i Erotiasa, na waji Filipi na tacina: ⁴ni sa tukunia vua o Joni, E reva ni rawa mo drau viwajini vata. ⁵Ia ni sa via vamatea o koya, sa rerevaki ira na le levu, ni ra sa vasamatakia ni sa parofita o koya. ⁶Ia ni sa caka na magiji ni siga ni sucu ni Eroti, sa meke i matadra na goneyalewa na luvei Erotiasa, sa marautakia o Eroti. ⁷O koya ke sa yalatakia vua o koya ka bubului kinia me solia vua na ka keceliga ena kerea. ⁸Ia ni sa vavulici koya mada iliu o jinana, sa tukunia vua, "Solia mai vi au i vanua ke i na dua na sedre na ulu i Joni na dauvivavitaiso." ⁹Sa qai rarawa na tui: sa tukunia liga me soli, i na vuku ni nona bubului, i na vukudra vokiliga ra sa kana vata ki koya. ¹⁰Sa talatala yani o koya me musu mai na ulu i Joni mai na vale ni vivesu. ¹¹Sa yadji mai na uluna i na dua na sedre, sa soli vua na goneyalewa: sa yadjia o koya vi jinana. ¹²Sa qai mai o ratou na nona tisaipeli, a ratou sa yadjia na yagona, ka bulujia; a ratou sa qai tukunia vi Jisu. ¹³Ia ni sa rogocia o Jisu, sa soko vajikijiki tani i na waqa i na dua na vanua lala: ia ni ra sa rogocia o ira na le levu, ra sa taubale i vanua mai na vikoro ka muri koya. ¹⁴Sa qai mai o Jisu, ka raici ira ni ra sa le levu sara, sa lomani ira, sa vabulai ira mai na nodra tauvimate. ¹⁵Ia ni sa raiyavi mai, sa qai mai o koya vi ira na nona tisaipeli, ka tukunia, "Ke na vanua lala, sa kala na siga; mo vatalai ira yani na le levu, me ra qai i na vikoro lalai, me ra volia mai kinia na kedra." ¹⁶Sa tukunia vi ira o Jisu, E reva ni yaga me ra qai; mo dou solia mada e dua na kedra." ¹⁷Ra sa qai tukunia vua, "E reva saraliga vi kitou i vanua ke, e lima liga nai buli madrai ka rua na ika." ¹⁸Sa tukunia o koya, "Nu yadjia mai vi au." ¹⁹Sa qai vosa o koya vi ira na le levu me ra jiko sobu i na co, sa tauria nai buli madrai e lima, vata na ika e rua, sa ta cake i lomalagi, ka lotutakia, sa dovia na vibuli madrai, ka solia vi ira na tisaipeli, ia o ira na tisaipeli ra sa solia vi ira na le levu. ²⁰A ra sa kana keceliga, ra sa kuva, a ra sa tomikia vata na vo ni ka sa dovi, sa jinikarua nai su sa sinai kinia. ²¹Ia o ira sa kana, ra sa le lima beka na udolu, na tagane, ia o ira na yalewa vata ki ira na gone ra sa reva ni wili. ²²Sa qai varojia sara o Jisu vi ira na nona tisaipeli, me ra vodokia na waqa, me ra liu vi koya i yasana kadua, ka vatalai ira yani na le levu o koya. ²³Ia ni sa vatalai ira oji yani na le levu, sa cabe taudua o koya i na ulu-ni-vanua, me masu; ia ni sa raiyavi mai, sa jiko duadua liga kinia o koya. ²⁴Sa qai jiko i loma ni wasawasa na waqa, sa suaigelegele i na ua, ni sa kaukauwa na cagi. ²⁵I na i kava ni wase ni bogi sa qai vi ira o Jisu, sa qai jiko o koya i dela ni wai. ²⁶Ia ni ra sa raicia o ira na tisaipeli, ni sa qai jiko o koya i dela ni wai, a ra sa reucala, ka tukunia, Sa dua na yalo; a ra sa qoqolou, ni ra sa rere. ²⁷Sa vosa sara vi ira o Jisu, ka tukunia, "Dou vacegu; o au liga; dou kua ni rere." ²⁸Sa vosa vi koya o Pita, ka tukunia, "na Turaga, ke o ikonu, kacivi au meu baki qai yani vi ikonu i na dela ni wai." ²⁹"Sa tukunia o koya, "Qai liga mai." Ia ni sa sobu mai waqa o Pita, sa qai i na dela ni wai, me qai vi Jisu. ³⁰Ia ni sa raicia sa kaukauwa na cagi, sa qai rere; ia ni sa vatekivu me lutu dromu, sa kaci sara, ka tukunia, "Na Turaga, nu vabulai au." ³¹Sa qai dodokia sara na ligana o Jisu, sa tauria, ka tukunia vua, O iko sa lailai na nomu vabaujia, o sa vajijiqi i na vuku ni cava? ³²Ia ni rau sa vodo i waqa, sa ruru na cagi. ³³Ia o ira sa jiko mai waqa, ra sa qai mai ka cuva vua, ka tukunia, "Sa dina sara ikonu sa Luve ni Kalou." ³⁴A ra sa qai ki yasana kadua, a ra sa yaco i na vanua o Kenisareti. ³⁵Ia ni ra sa kilai koya o ira na tamata mai na yasana gona, ra sa talatala i yasana keceliga sa vavolivoliqia, a ra sa yadjia keceliga mai vua o ira sa tauvi-mate; ³⁶a ra sa masuji koya me ra tara madaliga na tutu ni nonai sulu; a ra sa bula o ira keceliga na sa tara.

¹Sa qai mai vi Jisu o ira na vunivola vata ki ira na Farisi mai Jerusalemu, ka tukunia, ²"Na cava sa talaimama kinia o ira na ikonu tisaipeli i na nodrai vavuvuli na qase?" Ni ra sa kania na madrai era reva mada ni vuluvulu; ³Sa vosa o koya ka saumia vi ira, :Na cava dou sa talaimama vokiliga kinia i na vunau ni Kalou i na nomudou i vavuvuli?:⁴Ni sa varojia na Kalou, ka tukunia, "Varokoroko vi rau na tamamu vata na jinamu: ia, "O koya sa vosavacacatakia na tamana se na jinana, me sa vamatei." ⁵Ia nu sa tukunia, "O koya yadua na tukunia vi tamana se jinana, Sa vatabui me nona na Kalou, na noqu vi ka sa yaga vi iko: ⁶me sa qai reva ni varokoroko vi tamana se jinana. Ia dou sa vatanitakia nai vunau ni Kalou ina nomudou i vavuvuli."⁷Na dauvivakaisini o ikodou! Sa tukuni ikodou vavinaka i liu o Aisea, ni sa tukunia, ⁸"O ira na tamata ke ra sa varokorokotaki au i na gusudra, ia na yalodra sa yawa tani vi au: ⁹Sa reva ni yaga na nodra masuji au, ni ra sa vatavuvulitakia na vunau ni tamata mei vavuvuli."¹⁰Sa kacivi ira na le levu o Jisu ka tukunia vi ira, "Dou rogocia ka vasamatakia: ¹¹na vika sa curu i na gusuna sa reva vadukadukalitakia na tamata; na ka liga sa qai mai gusuna, sai koya gona sa vadukadukalitakia na tamata."¹²Sa ra qai mai o ira na nona tisaipeli, ka tukunia vua, "Ikonu sa kila beka ni ra sa lomaca na Farisi, ni ra sa rogocia na vosa gona?" ¹³Sa vosa o Jisu, ka tukunia vi ira, "Na kau keceliga e reva ni tea o Tamaqu valomalagi, ena cavu tani. ¹⁴Dou daini ira liga, ra sa mataboko, ra sa tuberi ira na mataboko. Ia ke tuberia na mataboko na mataboko, rau na sikalutu ruarua i na qara."¹⁵Sa qai vosa o Pita ka tukunia vua, "Ikonu ma tukunia mai vi kitou na vosavatautauvata ke." ¹⁶Sa tukunia o Jisu, "O ikodou vokiliga, dou sa reva beka ni kila rawa?" ¹⁷Dou sa reva beka ni kila na ka keceliga sa curu i na gusu sa lutu i na kete, sa dai yani i nai benubenu?"¹⁸Ia na vika sa qai mai na gusu, sa qai dina mai na yalo; na vika liga ke sa vadukadukalitakia na tamata. ¹⁹Ni sa curu mai na yalo na vanananu ca, na daulaba, na dauyalewa, na daudara, na daubutako, na vibeitaki vaseseni, na vosa vibeci: ²⁰na vika liga ke sa vadukadukalitakia na tamata: ia ka reva ni vadukadukalitakia na tamata, ni sa kana ka reva mada ni vuluvulu."²¹Sa qai tani mai kinia o Jisu, ka qai i na viyasana va-Taia vata ki Saitoni. ²²Ka raicia sa dua na yalewa ni Kenani sa qai mai na yasana gona, sa tagi vua, ka tukunia, "Ni lomani au mai na Turaga, na Luve i Tevita; na luvequ yalewa sa rarawa vavevu ni sa curumi koya e dua na tevoro. ²³Sa reva ni tukunia vua e dua na vosa o koya, Ra sa qai mai na nona tisaipeli ka masuji koya, ka tukunia vua, "Vatalai koya tani; ni sa mai tagi muri kita jikoliga."²⁴Sa vosa o koya ka tukunia, "Au sa reva ni talai vi ira na tani, vi ira liga na sipi ni mataqali i Isireli ra yali tu." ²⁵Sa qai mai na yalewa, ka cuva vua, ka tukunia, "Ikonu na Turaga, ni vukei au mai." ²⁶Sa vosa o koya ka tukunia vua, Sa reva ni vinaka me yadji na kodra na gone, ka me dai vi ira na koli."²⁷Sa tukunia na yalewa, "E djina liga, na Turaga; ia o ira na koli ra kania na meme ni kakana sa lutu mai na teveli ni nodra turaga." ²⁸Sa qai vosa o Jisu ka tukunia vua, "Yalewa, sa levu na nomu vabaujia: me yaco vi iiko me va na ka o sa vinakatajia." Sa bula na luvena yalewa ina jiki ni siga gona.²⁹Sa qai tani mai kinia o Jisu, ka qai voleka i na wasawasa o Kalili; sa cabe i na ulu-ni-vanua, ka jiko sobu kinia, ³⁰Ra sa le levu sara sa qai mai vua, ra sa yadjia mai na lokiloki, na mataboko, na galu, na gera, ka le levu voki; ra sa vadavori ira sobu i yava i Jisu; sa vabulai ira o koya: ³¹Ra sa kurabui kinia o ira na le levu, ni ra sa raicia sa vosa rawa na galu, sa bula na gera, sa qai rawa na lokiloki, sa rai rawa na mataboko: ra sa vacaucatakia na Kalou ni Isireli."³²Sa qai kacivi ira mai na nona tisaipeli o Jisu, ka tukunia, "Au sa lomani ira na le levu, sa qai bogi tolu ke ra sa jiko liga vata ki au, sa reva na ka me ra kania: ia au sa reva ni via vatalai ira yani ni ra se reva ni kana, de ra malumalumu i tolo ni sala." ³³Sa tukunia vi ira na nona tisaipeli, "Ta sa rawajia mai vei na madrai ina lekutu, me ra kuva kinia o ira na le levu ke?" ³⁴Sa tukunia vi ira o Jisu, "E vica nai buli madrai sa tu vi ikodou," a ra sa tukunia, "E vitu ka so na ika lalai." ³⁵Sa vosa o koya vi ira na le levu me ra jiko sobu i na qele."³⁶Sa tauria o koya nai buli madrai e vitu vata na ika, a sa vavinavinakatakia, sa dovia, ka solia vi ira na nona tisaipeli, ia o ira na tisaipeli ra solia vi ira na le levu. ³⁷A ra sa kana keceliga, ra sa kuva; a ra sa tomikia vata na vo ni ka sa dovi, sa vitu na sova sa sinai kinia. ³⁸Ia o ira sa kana ra sa le va na udolu na tagane, ia o ira na yalewa vata ki ira na gone ra sa reva ni wili. ³⁹Sa talai ira yani na le levu o koya, sa qai vodokia na waqa ka qai i na yasayasa vamakitala.

16 ¹Sa ra qai mai o ira na Farisi vata ki ira nai tokani ni Setoki, me ra vatovolei koya, ra sa masujia me varaitakia vi ira e dua nai vatakilakila mai lomalagi. ²Sa vosa o koya ka tukunia vi ira, "Ni sa raiyavi, nu sa tukunia, Ni sa siga vinaka; ni sa damudamu na lomalagi." ³Ia na savulavi, ena draki ca ni kua; ni sa damudamu ka loaloa na lomalagi. "O ikodou na dauvivakaisini, nu sa kila rawa na mata ni lomalagi; ia dou sa reva beka ni kila na vi vatakilakila ni gauna ke? ⁴Nai tabatamata ca ka dauyalewa sa dauvasaqara e dua na i vaitakilakila; ka na reva ni soli kinia e dua nai vatakilakila, nai vatakilakila liga ni Jona na parofita." Sa qai daini ira o koya, ka qai tani yani. ⁵Ni sa yaco o ira na nona tisaipeli i yasana kadua, ra sa guilecavia me ra yadjia na madrai. ⁶Sa qai tukunia vi ira o Jisu, Dou raicia ka qarauni ikodou mai na nodra leveni na Farisi vata ki ira nai tokani ni Setoki. ⁷Ra sa vivosakitakia vaira, ka tukunia, "Sa ka beka ni da sa reva ni yadjia mai na madrai." ⁸Ni sa kila o Jisu, sa tukunia vi ira, "O ikodou sa lailai na nomudou vabaujia, na cava dou sa vinanuyakia kinia i lomamudou, ni dou sa reva ni yadjia mai na madrai?" ⁹Dou sa reva beka ni kila rawa mai, se nanumia nai buli madrai e lima vi ira na le lima na udolu, ka vitu nai su nu ma vasinaijia? ¹⁰"Se nai buli madrai e vitu vi ira na le va na udolu, ia ka vica na sova dou ma vasinaijia?" ¹¹E vacava ni dou sa reva ni kila rawa niu sa reva ni vosatakia na madrai, na nodra leveni liga na Farisi vata nai tokani ni Setoki au sa tukunia mo dou qarauni ikodou mai kinia?" ¹²Ra sa qai kila ni sa reva ni vosa o koya me ra qarauni ira mai na leveni ni madrai, mai na nodrai vavuvuli liga na Farisi vata nai tokani ni Setoki. ¹³Ni sa yaco o Jisu i na yasayasa va-Sisaria-Filipai, sa tarogi ira na nona tisaipeli, ka tukunia, "Ra sa tukunia na tamata se o cei o au na Luve ni tamata?" ¹⁴So voki ra sa tukunia, "O Joni na dauvipapitaiso: ka so, o Ilaija; ka so voki o Jeremaia, se dua voki na parofita. ¹⁵Sa qai tukunia vi ira o koya, "Ia dou sa tukunia se o cei o au?" ¹⁶Sa qai vosa o Saimoni Pita, ka tukunia, "O Ikonu na Karisito, na Luve ni Kalou bula." ¹⁷Sa vosa o Jisu, ka tukunia vua, "O sa kalougata, Saimoni Pa-Jona: ni sa reva ni vataki vi iko na lewe vata na dra, na Tamaqu liga sa jiko mai lomalagi. ¹⁸Au sa tukunia vokiliga vi iko, O iko Pita, ena dela ni vatu ke, au na tara kinia na noqui soqosoqo le ni lotu; ia ena reva ni rawajia na matamata-ni-koro mai Etesi." ¹⁹Au na solia vokiliga vi iko nai dola ni matanitu valomalagi: ia na ka keceliga o na vaucia i vuravura, na vauci mai lomalagi; ia na ka keceliga o na serekia i vuravura, na sereki mai lomalagi. ²⁰Sa qai varojia vi ira na nona tisaipeli, me ra kua ni tukunia vua e dua ni sai Jisu Karisito o koya. ²¹I na gauna gona sa tekivu kinia o Jisu me vataki vi ira na nona tisaipeli, ni sa dodonu me qai i Jerusalemi, ka vosojia na ka e levu mai vi ira na matua, vata ki ira na bete levu vata ki ira na vunivola, ka me vamatei ka me vaturi voki mai nai katolu ni siga. ²²Sa qai yadji koya o Pita ka tekivu me vunauci ira ka tukunia, "Me kua vi Ikonu na Turaga: na ka ke na reva ni yaco vi ikonu." ²³Sa vuki o koya ka tukunia vi Pita, Qai tani i tovuqu Setani: o sa via bukiveretaki au; ni o sa reva ni vananumakia na ka ni Kalou, na ka liga ni tamata." ²⁴Sa qai tukunia vi ira na nona tisaipeli o Jisu, "Ke dua sa via muri au, me kua ni muria na lomana, ia me cola na nona kauvelatai, ka muri au. ²⁵Ia o koya yadua sa via maroroya na nona bula, ena vayalia: ia o koya yadua sa vayalia na nona bula i na vukuqu, e na maroroya. ²⁶Ia ka cava na kena yaga vua na tamata, ke rawaji vuravura taucoko, ka vayalia na yalona? Se cava na solia na tamata mei sau ni yalona?" ²⁷Ni na qai mai na Luve ni tamata i nai ukuuku ni Tamana, ki ira vata kaya na nona agilosi; ena qai saumia o koya vi ira na tamata yadua me va na nodrai valavala. ²⁸Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, sa tu ke eso, ra na reva ni mate, ra na raicia mada na Luve ni tamata ni sa yaco mai na nona matanitu."

17 ¹Sa oji e ono na bogi, sa qai yadji Pita vata ki Jemesa, vata ki Joni na tacina, o Jisu, sa yadji ratou vajikijiki i na dua na ulu-ni-vanua cecere. ²A sa matalia na yagona i matadratou, sa serau na matana me va na matanisiga, ka sa vulavula mai na nonai sulu me va na rarama. ³Sa rairai vi ratou o Mosese vata ki Ilaija, a ratou sa vivosaki vata. ⁴Sa qai vosa o Pita, ka tukunia vi Jisu, Na Turaga, sa vinaka na nodatou jiko ke, ke dou sa vinakajia, me kitou tara e tolu na vale-vacevaceva; e dua me nomudou, ka dua me ni Mosese, ka dua me ni Ilaija. ⁵Ni sa vosa jiko o koya, raicia sa dua na o lumilumisa sa varurugi ratou: ka raicia, sa rogo e dua na vosa mai na o, sa tukunia, "Ke na noqu Gone ni toko, au sa dauvinakatakia valevu; dou varogoci koya." ⁶Ia ni ratou sa rogocia na tisaipeli. ratou sa cuva vatoboicu, ka ra sa rere valevu. ⁷Sa qai mai o Jisu ka tarai ratou, ka tukunia, "Tucake, kua ni rere." ⁸Ia ni ratou sa rai cake, ratou sa reva ni raicia e dua voki, o Jisu duadua liga. ⁹Ia ni ratou sa qai sobu jiko mai na ulu-ni-vanua, sa varojia vi ratou o Jisu, ka tukunia, "Kua ni tukunia vi dua na vika sa rairai, ka wawa me tucake voki mai na mate na Luve ni tamata. ¹⁰Sa tarogi koya o ratou na nona tisaipeli, ka tukunia, "Na cava ra tukunia kinia na vunivola ni dodonu me liu mada mai o Ilaija?" ¹¹Sa vosa o Jisu ka tukunia vi ratou, "Sa qai djina mada mai o Ilaija, me vukicia na ka kece me vinaka voki. ¹²Ia au sa tukunia vi ikodou, Sa lesu i vanua ke o Ilaija, ra sa reva ni kilai koya, sa caka vua na ka keceliga ra sa vinakajia: ra sa vararawatakia va vokiliga kinia na Luve ni tamata." ¹³Ratou sa qai kila na tisaipeli ni sa tukuni Joni na dauvipapitaiso vi ratou o koya. ¹⁴Ni ratou sa yaco vi ira na le levu, sa qai mai vua e dua na tamata, ka tekiduru vua, ka tukunia, ¹⁵Ikonu na Turaga, nu lomani koya na luvequ tagane: ni sa tauvi koya na lialia, sa rarawa valevu: sa bale valevu i na bukawaqa, ka valevu i wai: ¹⁶ia au sa yadjia vi ratou na nomunu tisaipeli, ratou sa reva ni vabulai koya rawa." ¹⁷Sa qai vosa o Jisu, ka tukunia, "Nai tabatamata reva ni vabaujia ka yalo vatani! Na cava na kena dede meu jiko ki ikodou? Na cava na kena kena dede meu vosoji ikodou? Yadji koya mai vi au i vanua ke." ¹⁸Sa qai vunaucia na tevoru o Jisu; sa qai tani mai vua: sa mani bula na gone i na jiki ni siga gona. ¹⁹A ra sa qai vajikijiki na tisaipeli vi Jisu, ra tukunia, "Na vuku ni cava kitou sa reva ni tovoci koya tani rawa kinia?" ²⁰Sa tukunia vi ira o Jisu, Na vuku ni dou sa reva ni vabaujia: niu sa tukunia vaidjina vi ikodou, "Ke tu vi ikodou na vabaujia e va na sore ni mosita, dou na tukunia vua na ulu-ni-vanua ke, Qai tani i vanua, ena qai tani: sa reva na ka ena mama vi ikodou." ²¹I na kaukauwa liga ni masu vata ki na dau lolo, sa na rawa ni ra tovocia tani rawa kinia. ²²Ni ra sa qai jiko i Kalili, sa tukunia vi ira o Jisu, "Ena soli yani na Luve ni tamata i ligadra na tamata: ²³ka ra na vamatei koya, ka na vaturi cake voki mai o koya i na i katolu ni siga." Sa rarawa valevu na lomadra. ²⁴Ni ra sa yaco i Kapenaumi, sa qai mai vi Pita o ira sa kumunia vata na soli i na vale ni Kalou, ka tukunia, "sa reva beka ni ia na soli i na vale ni Kalou na nomudoui vavuvuli?" ²⁵Sa tukunia o koya, sa solia. Ia ni sa curu i vale, sa vosa iliu o Jisu, ka tukunia, "Na cava o lewa, Saimoni? Ra sa tarogia vi cei nai vacavacava se na soli o ira na turaga vavuravura? Vi ira na nodra gone, se vi ira liga na tani?" ²⁶Sa tukunia vua o Pita, "Vi ira liga na tani," Sa tukunia vua o Jisu, "Sa qai galala na gone:" ²⁷ia me da kua ni vacalai ira, mo qai i matasawa, ka viritakia na siwa, ka yavia mai na ika, ia ni ko sa basukia na gusuna, o na raicia kinia e dua nai lavo: gona mo yadjia ka solia vi ira me nodaru i tavi."

¹Na gauna sa qai mai kinia o Jisu vi ira na tisaipeli, ka tarogia, "O cei sa levu cake i na matanitu valomalagi?" ²Sa kacivia mai e dua na gone lailai o Jisu, ka vaturia i na kodra maliwa, ³ka tukunia, "Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Ke dou sa reva ni visau mai, me va na gone lailai ke, dou na reva sara ni curu i na matanitu valomalagi. ⁴Ia o koya sa vamaalumalumutaki koya me vaka na gone lailai ke, koya liga sa levu cake i na matanitu valomalagi. ⁵Ia o koya yadua sa vinakatakia e dua na gone laiai vake i na vuku ni yacaqu, sa vinakaji au: ⁶ia o koya sa vacala e dua vi ira na lalai ke ra sa vabauji au, sa vinaka vua ke ka me valiligi i domona e dua na vatu i qaqi levu, ka valutudromutaki i wasaliwa jitobu, ⁷"Sa ca o vuravura i na vuku ni vivacalai! Ni sa mama me reva ni yaco mai na vivacalai; ia sa ca vua na tamata sa vayacoya na vivacalai! ⁸Ia ke sa vacalai iko ligamu se na yavamu, musukia tani, ka dainia tani vi iko: sa vinaka vi iko mo curu i na bula ka yava dua se liga dua, ka ca me rua na ligamu se yavamu ka mo dai i na bukawaqa sa reva ni cava. ⁹Ia ke sa vacalai iko na matamu, ceujia tani, ka dainia tani vi iko: sa vinaka vi iko mo curu i na bula ka dua liga na matamu, ka ca me rua na matamu ka mo dai i eli sa waqa kinia na buka. ¹⁰"Lewai ikodou vinaka mo dou kua ni becia e dua vi ira na lalai ke, niu sa tukunia vi ikodou, Na nodra agilosu mai lomalagi ra sa raicia jikoliga na mata i Tamaqu sa jiko mai lomalagi. ¹¹Ni sa qai mai na Luve ni tamata me vabulai koya sa yali. ¹²Dou lewa vacava? Ke dua na tamata sa dua na drau na nona sipi, sa yali e dua, na reva beka ni dainia tu mai na ciwasagavulu ka ciwa, ka qai i na viulunivanua me vaqarai koya sa yali? ¹³Ia ke sa raicia, au sa tukunia vaidjina vi ikodou, ena marau valevu i na vuku ni sipi ke, ka valailai liga i na vuku ni ciwasagavulu ka ciwa sa reva ni ra yali. ¹⁴Sa va vokiliga o Tamamudou sa jiko mai lomalagi, ni sa reva ni vinakatakia me yali e dua vi ira na lalai ke. ¹⁵Ia ke sai valavala ca vi iko na wekamu, qai ka vunaucia ni drau sa jiko vataki kodrau liga, ke na rogoci iko, o sa qai rawai koya na wekamu. ¹⁶Ia ke sa reva ni rogocia, me qai le dua se le rua voki mo yadjia vata ki iko, me vadjinadjinatakia na vosa keceliga i na gusu ni dautukutuku e le rua se le tolu. ¹⁷Ia ke bese ni rogoci ratou, tukunia vi ira nai soqosoqo le ni lotu; ia ke bese o koya ni rogoci ira na le ni lotu, me qai va na reva ni lotu vata ki koya sa kumunia nai vacavacava vi iko o koya. ¹⁸Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, na ka keceliga dou na vaucia i vuravura, na vauci mai lomalagi: ia na ka keceliga dou na serekia i vuravura, na sereki mai lomalagi. ¹⁹Au sa tukunia voki vi ikodou, ke le rua vi kodou sa lomavata i vuravura, me kerea e dua na ka, na vayacoya vi rau na Tamaqu sa jiko mai lomalagi. ²⁰Ia na jikina sa soqoni vata kinia e le rua se le tolu, i na yacaqu, au sa jiko kinia i na kedratou maliwa. ²¹"Sa qai mai vua o Pita ka tukunia, "Ikonu Turaga, mei valavala ca vavica mada vi au na wekaqu, au na kua liga ni cudruvia? Me vavitu?" ²²Sa tukunia vua o Jisu, "Au sa reva ni tukunia vi iko me vavitu laliga, me vavitusagavulu na vitu." ²³Koya ke sa vatautavatataki kinia na matanitu valomalagi vata ki na dua na tui, sa vinakajia me tarogi ira na nona tamata. ²⁴Sa tekivu me tarogia e dua na nona tamata sa djinautakia e jini na udolu na taledji ka sa reva ni rawa ni saumia. ²⁵Ia ni sa reva ni rawa ni saumia, sa tukunia vua na nona turaga me volitaki koya, vata na wajina, o ratou na luvena, vata na ka keceliga sa tu vua, me saumi kinia. ²⁶Sa cuva sobu na nona tamata ka vamasuji koya, ka tukunia vua, "Ikonu na Turaga, nu vosoji au mada liga, au na saumia keceliga vi ikonu." ²⁷Sa lomani koya na nona turaga na tamata gona, ka bokocia ka dainia liga me kua ni saumia. ²⁸Ia na tamata gona sa curu i tuba ka raicia e dua na nonai tokani, sa reva ni saumia vua e dua na drau na pene: sa tauri koya ka kidomokia, ka tukunia vua, "saumia mada mai vi au na nomu dinau." ²⁹Sa cuva sobu na nonai tokani i na yavana, ka tukunia vua, "Mo vosoji au mada liga, au na saumia kece vi iko." ³⁰Sa vusekatakia o koya, ka sa qai ka daini koya i na vale ni vivesu, me saumia mada na nona djinau. ³¹Ia ni ra sa raicia na nona i tokani na ka sa caka, ra sa rarawa valevu, ka ra tukunia vua na nodra turaga na ka keceliga sa yaco. ³²Ni sa rogocia na nona turaga, sa kacivi koya mai ka tukunia vua, "Tamata lawaki ca, au ma sereki iko mai na nomu djinau levu, ni o ma vamasuji au. ³³Sa reva beka ni rawa mo loma vinaka vua na nomui tokani, me vaka noqu ma loma vinaka vi iko?" ³⁴Sa cudru valevu na nona turaga, ka soli koya vi ira na ovisa ni vale ni vivesu me ra vararawataki koya me yacovia ni saumia oji mada na nona djinau. ³⁵Ena caka va vokiliga kinia vi ikodou o Tamaqu mai valomalagi, ke dou sa reva ni vosoji ira na wekamudou, mai na vu ni yalomunu, mei nai sau ni nodra caka cala.

19

¹Sa yaco na vika ke ni sa oji na nona vosa o Jisu, ka sa qai tani i Kalili, ka yaco i na yasayasa va-Jutia i na tai kadua ni Joritani. ²Ra sa le levu sara ra sa muri koya, sa vabulai ira mai kinia o koya. ³Sa qai mai vi koya o ira na Farisi, ka vatovolei koya, ka tukunia, "Sa tara vua na tagane me dainia na wajina i na vuku ni ka keceliga, se reva?" ⁴Sa vosa o koya, ka tukunia vi ira, "Dou ma reva beka ni wilikia, o koya sa buli rau i nai vatekivu sa buli liga na tagane vata na yalewa?" ⁵Sa tukunia, "I na vuku ni ka ke ena daini tamana vata na jinana na tagane ka kabijia na wajina: rau sa na le dua liga?" ⁶Koya gona ra sa reva kinia ni le rua, rau sa le dua liga, na ka sa vaucia na Kalou, me kua ni tawasea rua na tamata. ⁷Ra sa tukunia vua, "Cava sa tukunia o Mosese me soli vua nai vola ni visere, ka qai tani?" ⁸Sa tukunia vi ira o koya, "I na vuku ni nomudou lomaqa sa vosoji ikodou kinia o Mosese mo dou dainia tani na wajimudou ia ma reva ni vake i nai vatekivu. ⁹Au sa tukunia vi ikodou, O koya na dainia na wajina, ke sa reva ni dautagane, ka qai vawaji vata e dua voki, sa dauyalewa o koya vokiliga vata ki rau sa qai viwajini kaya sa dainia, sa dauyalewa." ¹⁰Sa tukunia vua o ira na nona tisaipeli, "Ke sa vake na lewa vua na tagane vata na wajina, sa vinaka me kua liga ni vawaji. ¹¹Sa tukunia viira o Jisu, Sa reva ni rawa na ka ke na tamata keceliga, o ira liga sa soli vi ira. ¹²So e ra reva ni vawaji, ni ra sa sucu vakinia mai na kete i jinadra, ka so sa ra reva ni vawaji, ni sa selevi ira o ira na tamata: ka so sa kua ni vawaji, ni ra sa lewa me vakinia i na vuku ni matanitu valomalagi. O koya sa rawa me ciqomia, me ciqomia." ¹³Sa qai yadji mai vua eso na gone lalai, me tabaki ira o koya i na ligana, ka masulakia: a sa vunauci ira o ira na tisaipeli. ¹⁴Sa tukunia o Jisu, "Daini ira na gone lalai, kua ni tarovi ira, ni ra sa qai mai vi au; ni sa nodra na matanitu valomalagi." ¹⁵Sa qai tabaki ira i na ligana o koya, ka qai tani mai kinia. ¹⁶Ka raicia, sa qai mai e dua, ka tukunia vua, "Vavuvuli vinaka, na cava na ka vinaka meu caka me'u rawajia kinia na bula reva ni mudu?" ¹⁷Sa tukunia vua o koya. "Na cava o sa tarogi au kinia i na vuku ni ka vinaka? Sa dua liga sa vinaka; ia ke o sa via curu i na bula, mo muria na vunau." ¹⁸Sa tukunia vua o koya, "Na cava na vunau?" Sa tukunia o Jisu, "Mo kua ni laba, Mo kua ni ia na vibutakoci, Mo kua ni butako, Mo kua ni viteitaki vaseseni, ¹⁹Varokoroko vi rau na tamanu vata na jinamu: ka mo lomania na kai nomu me vaka o sa lomani iko," ²⁰Sa tukunia vi koya na cauravou, Na ka keceliga qori au ma vabaujia niu ma se gone ka yacovia na siga ke, cava voki se vo vi au?" ²¹Sa tukunia vua o Jisu, "Ke o sa vinakatakia mo vinaka sara, mo qai mo volitakia na nomui yau, ka solia vi ira sa dravudravua, o na qai vaiyau mai lomalagi: ia mo qai mai, mo muri au. ²²Ia ni sa rogocia na vosa ke na cauravou, sa qai tani, sa rarawa na lomana; ni sa levu na nonai yau, ²³Sa tukunia vi ira na tisaipeli o Jisu, "Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, "Na mama vua na tamata vutuniyau me curu i na matanitu valomalagi: ²⁴ka au sa tukunia voki vi ikodou, sa rawarawa me curu i na mata ni cula na kameli, ia ka mama vua na vutuniyau me curu i na matanitu ni Kalou, ²⁵Ni ra sa rogocia na nona tisaipeli, ra sa reucala ka tukunia, "O cei na qai vabulai rawa?" ²⁶Sa varaici ira o Jisu ka tukunia vi ira, "Ke sa mama sara vi ira na tamata; sa rawarawa vua na Kalou na ka keceliga." ²⁷Sa qai vosa o Pita, ka tukunia vua, Raicia, kitou sa dainia na ka kece, ka muri ikonu, na cava na qai nitou?" ²⁸Sa tukunia vi ira o Jisu, "Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, o ikodou sa muri au, ni na yaco na vivadodonutaki, ni na jiko na Luve ni tamata i nai jikojiko vaturaga ni nonai ukuuku, dou na qai jiko vokiliga i nai jikojiko vaturaga e jinikarua, me lewai ira na mataqali ni Isireli e jinikarua. ²⁹O koya yadua sa dainia na vale, se na tacina, se na ganena, se na tamana, se na jinana, se na luvena, se na vanua, ena vuku ni yacaqu, na yadrau na rawajia; na taukenia vokiliga na bula tawa cava. ³⁰Ra le levu sa liu ra na muri; vata ki ira vokiliga sa muri ra na liu.

20

¹Sa tautauvata na matanitu valomalagi vata na tamata sa nona e dua na vale, sa qai o koya i na savulaci caca me voli ira eso na tamata me mai cakcaka i na nona teitei ni vivaini. ²Ni sa vivosaki vata ki ira na tamata cakacaka me ra yadua na pene i na dua na siga me kedrai sau, sa qai talai ira i na nona teitei ni vivaini. ³Sa qai o koya i na i katolu ni auwa, sa raici ira eso voki ra tu la liga i na vanua ni vivoli, ⁴ka tukunia vi ira, Nu qai vokiliga i na i teitei ni vivaini, au na solia vi ikodou na ka e dodonu me soli vi ikodou. A ra sa qai sara. ⁵Sa qai voki o koya i nai ka ono vata nai ka ciwa ni auwa, sa caka vakinia. ⁶Sa qai o koya i nai kajinikadua ni auwa, sa raici ira voki eso sa tu la tu liga, sa tukunia vi ira, "Dou sa tu laliga vacava i vanua ke ina siga ka bogivakia?" ⁷A ra sa tukunia vua, "Ni sa reva ni dua e via vacakacakataki kitou." Sa tukunia vi ira o koya, "Dou qai vokiliga i nai teitei ni vivaini." ⁸Sa raiyavi mai na vanua, sa tukunia na turaga nai taukei ni vivaini vua na nona tamata, "Kacivi ira mai na tamata cakacaka, ka solia vi ira na kedrai sau, me tekivu vi ira sa muri, ka yaco vi ira sa liu." ⁹Ni sa ra qai mai o ira na tamata na kena i kajinikadua ni auwa, ra sa saumi i na dua na pene. ¹⁰Ni sa qai mai o ira ra ma liu mai, ra sa nanumia ra na tauria e levu cake; ia ra sa tau yadua liga na pene. ¹¹Ia ni ra sa tauria, a ra sa djidji vi koya nai taukei ni vale, ¹²ka tukunia, O ira ke ra sa muri mai, sa dua liga na auwa ra sa cakacaka kinia, ia o sa vatautauvatataki kimamu vata ki ira, ia kimamu sa cola na kena bibi vata na todra ni siga. ¹³Sa vosa o koya vua e dua vi ira ka tukunia, "Noqui tau, au sa reva ni vacacani ikodou: daru sa reva beka ni vivosaki me dua liga na nomu pene?" ¹⁴Mo yadia qori sa nomu, ka qai; sa lomaqu me'u solia vi koya sa muri, me tautauvata ki ikodou, ¹⁵sa reva beka ni dodonu me'u vavitaliatokia na ka e noqu? se sa ca beka na matamu ni'u sa yalovinaka? ¹⁶Ena vakinia, na liu o ira ka muri, ka na muri o ira ka liu. ¹⁷Sa qai cake i Jerusalemi o Jisu, sa yadji ira tani vajikijiki na tisaipeli le jinikarua mai sala, qai tukunia vi ira, ¹⁸"Raicia, ta sa qai cake i Jerusalemu, na soli yani na Luve ni tamata vi ira na bete levu vata ki ira na vunivola; ia ra na lewai koya me mate, ¹⁹ra na qai solia vi ira na matanitu tani me ra valialia, ka rubilakia, ka vakojia i na kauveilatai; na qai wiri voki mai o koya i nai katolu ni siga." ²⁰Sa qai mai vua na jinadrau na luvei Sepete, vata ki rau na luvena tagane, ka cuva, ka kerea vua e dua na ka. ²¹Sa tukunia vua o koya, Na cava ko sa vinakajia? Sa tukunia vua o koya, Mo dou lewa me rau jiko na luvequ ke, dua i na ligamu i matau, ka dua i na ligamu i mawi, i na nomudou matanitu. ²²Sa qai vosa o Jisu ka tukunia, "Dou sa reva ni kila na ka dou kerea: drau sa rawa beka mo drau somia na bilo au na somia?" Rau sa tukunia vua, "Kirau sa rawa." ²³Sa tukunia o koya vi irau, "Drau na somi djina i na mequ bilo; ia me jiko i na ligaqu i matau, vata na ligaqu i mawi, sa reva ni noqu me'u solia vailoa, vi ira liga sa varautakia o Tamaqu me nodra." ²⁴Ia ni ra sa rogocia o ira na le jini, ra sa cudruvi rau na vitacini. ²⁵Sa kacivi ira mai o Jisu, ka tukunia, Dou sa kila, ni ra sa lewai ira na vimatanitu na nodra turaga, ka vitalia vi ira o ira qaqa. ²⁶Sa na reva ni vakinia vi ikodou; ia me nomudou tamata liga o koya yadua vi ikodou sa viavialevu, ²⁷ka me nomudou tamata o koya yadua vi ikodou sa viavia turaga, ²⁸me va sa reva ni qai mai na Luve ni tamata me qaravi, me dauviqaravi liga, ka me solia na nona bula me kedra i sau na le levu. ²⁹Sa ra qai tani mai Jeriko, sa le levu sara sa muri koya. ³⁰Raicia, e le rua na tamata mataboko sa jiko i na bajji ni sala, ia ni rau sa rogocia sa qai jiko yani o Jisu, rau sa kacikaci, ka tukunia, "Mo dou lomani kirau mai, na Turaga, na Luve i Tevita." ³¹Sa ra qai karaci rau o ira na le levu me rau jiko lo, a rau sa qai kaci liga valevu kinia, ka tukunia, "Mo dou lomani kirau mai, na Turaga, na Luve i Tevita." ³²Sa qai tu vadua o Jisu, ka kacivi rau, ka tukunia, "Na cava drau sa vinakajia me'u caka vi kodrau?" ³³A rau sa tukunia vua, "Ikonu na Turaga, me rai rawa na mata i kirau." ³⁴Sa qai yaloloma o Jisu, sa tara na matadrau, sa rai vinaka vasauri na matadrau, rau sa muri koya.

¹Ni ra sa qai volekaji Jerusalemi, ka yaco i Pecifaki, i na ulunivanua ni violive, sa tala e le rua na tisaipeli o Jisu, ²ka tukunia vi rau, "Drau qai i na koro lailai sa donui kodrau, drau na raicia sara e dua na asa sa vesu tu, sa tu vata na luvena; drau serekia ka yadjia mai vi au; ³ke dua sa vosa kinia vi kodrau, drau tukunia, sa yaga vua na Turaga; na qai solia sara kinia o koya. ⁴Sa caka ke me vayacori kinia na vosa sa tukunia na parofita, ⁵"Tukunia vua sa jiko mai Saioni, Raicia, sa qai mai vi iko na nomu Tui, sa yalomalua, sa vodokia e dua na asa vata ki na dua na luve ni asa." ⁶Rau sa qai na tisaipeli, ka caka me va sa varojia vi rau o Jisu, ⁷rau sa yadjia mai na asa vata na luve ni asa, ka tevukia kinia na nodrau i sulu, ka vavodoki koya kinia. ⁸Sa le levu sara sa tevukia na nodra i sulu i tolo ni sala; sa so voki ra musukia eso na taba ni kau, ka dainia i tolo ni sala. ⁹Ia o ira na le levu sa liu, vata ki ira sa muri, ra sa kaci ka tukunia, "Osana vua na Luve i Tevita! Sa kalougata o koya sa qai mai i na yaca ni Turaga! Osana i colo sara!" ¹⁰Ia ni sa yaco i Jerusalemi o koya, ra sa yavala keceliga na lewe ni koro, ka tukunia, "O cei beka ke?" ¹¹Ra sa tukunia na le levu, "Ke o Jisu na parofita mai Nasareci i Kalili." ¹²Sa curu o Jisu i na valenisoro ni Kalou, ka tovoci ira keceliga ra sa vivoli i na valenisoro; sa vukicia vokiliga na nodra teveli ra sa visau i lavo vata ki na nodrai jikojiko ra sa volitaki ruve; ¹³sa tukunia vi ira o koya, "Sa volai, Na noqu vale sa vatokai me vale ni masu, ia dou sa caka me nodra qara na daubutako." ¹⁴Sa qai mai vua i na valenisoro so na mataboko vata ki ira na lokiloki; sa vabulai ira o koya. ¹⁵Ia ni ra sa raicia o ira na bete levu vata ki ira na vunivola na vika vivakurabuitaki sa caka o koya, vata ki ira na gone lalai ra sa kaci i na valenisoro, ka tukunia, "Osana vua na Luve i Tevita!" a ra sa cudru sara kinia, ¹⁶ka tukunia vua, "O sa rogocia na ka ra sa vosatakia o ira ke, se reva?" Sa tukunia vi ira o Jisu, "Io; dou sa reva beka ni wilikia, mai na gusudra na gone lalai vata ki ira sa sucu jiko, o sa caka me vinaka sara na varokoroko?" ¹⁷Sa daini ira o koya ka qai yani i na koro o Pecani, ka moce kinia. ¹⁸Ni sa savulaci sa lesu voki o koya i na koro, a sa via kana. ¹⁹Sa raici e dua na vu ni lolo i na tolo ni sala, sa reva ni raicia kinia e dua na ka, na drauna la liga, sa tukunia o koya, "Mo kua voki ni vua ka reva cava." Sa malai sara vasauri na vuni lolo. ²⁰Ni ra sa raicia na tisaipeli, ra sa kurabui ka tukunia, "Sa caka vacava ni sa malai vasauri na vuni lolo ke?" ²¹Sa vosa o Jisu ka tukunia vi ira, "Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, ke tu vi ikodou na vabaujia ka reva ni vajijiga, dou na reva ni caka laliga na ka sa yaco i na vu ni lolo, ia ke dou na tukunia vokiliga vua na ulunivanua ke, mo cavu tani, ka dai i na wasaliwa; ena yaco liga, ²²vata na ka kece sara dou na kerea i na masu, ni dou sa vadjinajia, dou na rawajia. ²³Sa curu o koya i na valenisoro ni sa vatavuvuli jiko, sa qai mai vua o ira na bete levu vata ki ira na nodra matua na tamata, ka tukunia, "O sa lesi mai vei mo caka na vika ke? O cei sa solia vi iko nai lesilesi ke?" ²⁴Sa qai vosa o Jisu ka tukunia vi ira, "Au na tarogi ikodou vokiliga i na dua na ka; ke dou na tukunia vi au, au na qai tukunia vokiliga vi ikodou se au sa lesi mai vei meu caka na vika ke?" ²⁵Sa vu mai vi na papitaiso i Joni? Mai lomalagi, se mai vua na tamata?" A ra sa vivosakitakia vata ki ira, ka tukunia, "Ke da tukunia, E vu mai lomalagi, na qai tukunia o koya vi kita, ia dou sa reva ni vadjinaji koya i na vuku ni cava?" ²⁶Ia ke da tukunia, E vu mai na tamata, da sa rerevaki ira na le levu; ni ra sa vasama keceliga sa parofita o Joni." ²⁷Sa ra vosa vi Jisu ka tukunia, "Kitou sa reva ni kila." Sa qai tukunia vi ira o koya, "Au na reva vokiliga ni tukunia vi ikodou se au sa lesu mai vi meu caka na vika ke." ²⁸Ia cava dou sa nanumia? Sa dua na tamata sa le rua na luvena tagane; sa qai vi koya qase, ka tukunia, "Na luvequ, qai cakacaka ni kua i na noqu teitei ni vivaini." ²⁹Sa vosa o koya ka tukunia, "Au sa reva ni vinakajia;" sa qai vivutuni i muri ka qai. ³⁰Sa qai vi koya gone ka vosa vokiliga vua, sa vosa o koya ka tukunia, "Au sa qai beka;" ia ka reva ni mani qai. ³¹O cei vi rau sa muria na loma i tamana? Ra sa tukunia vua, "O koya qase." Sa tukunia vi ira o Jisu, "Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, O ira sa kumunia nai vacavacava vata ki ira na dautagane, ra sa curu iliu vi ikodou i na matanitu ni Kalou." ³²Ni sa qai mai vi ikodou o Joni i nai valavala ni yalododonu, ia dou sa reva ni vadjinajia; ia o ikodou ni dou sa raicia, dou sa reva ni vivutuni i muri, mo dou vadjinajia. ³³Dou rogocia dua voki na vosa vatautavata; sa dua na tamata sa dua nona vale, ka tea e dua na vivaini, sa vabaitakia wavoki, ka kelia kinia na waisa ni vaini, sa tara na nodra vale nai vatawa ni vaini, ka lisitakia vi ira, ka qai tani yani. ³⁴Ia ni sa voleka mai na vulai matumatua, sa talai ira na nona tamata o koya vi ira na vatawa ni teitei, me ra yadjia mai na vuana. ³⁵Sa tarai ira na nona tamata o ira nai vatawa ni teitei, ra sa vamavoatakia e dua, ka vamatea e dua voki, ka virikia vokiliga na kedratou i katolu. ³⁶Sa tala voki yani eso na tamata, ra le levu cake vi ira ra ma liu, a ra sa caka vakinia vi ira. ³⁷Sa oji sa qai tala na luvena vi ira, ka tukunia, "Ra na varokorokotakia na luvequ." ³⁸Ia ni ra sa raicia na luvena o ira nai vatawa ni teitei, ra sa tukunia vata ki ira, "O koya ke nai taukenia i muri, tu mai vamatea, me da tu sugujia na vanua me noda." ³⁹Ra sa tauria ka bilirakia i na bili ni vi were ni vaini, ka vamatea. ⁴⁰Ia ni sa qai mai na taukei ni were ni vivaini, na cava na caka vi ira nai vatawa ni teitei ke? ⁴¹A ra sa tukunia vua, "Ena vararawataki ira ka vamatei ira na tamata ca ke, ka lisitakia na vi vaini vi ira voki eso nai vatawa ni teitei, ra na solia vua na vuana e na kena yabaki. ⁴²Sa tukunia vi ira o Jisu, "Dou sa reva beka ni wilikia nai Vola Tabu, Na vatu ra sa cajia o ira na matai ni vale, sa yaco me kenai vadei i na tutu ni vale; Ke na cakacaka i Jiova, sa vivakurabuitaki i matada?" ⁴³O koya gona au sa tukunia kinia vi ikodou, "Na yadji tani vi ikodou na matanitu ni

Kalou, me solil vi ira na lewe ni vanua ra na vuatakia na vuana. ⁴⁴O koya na lutu i na vatu ke, na dasila kinia; ia o koya na lutukia, na vurumemea me va na nuku. ⁴⁵Ia ni ra sa rogocia o ira na bete levu vata ki ira na vunivola na vosa vatautauvata ke, ra sa kina ni sa vosataki ira o koya. ⁴⁶Ni ra sa via tauri koya, ra sa rerevaki ira na le levu, ni ra sa vasamatakia sa parofita o koya.

¹Sa vosa voki o Jisu ka tukunia vi ira na vosa vatautavata ke ka tukunia, ²"Sa tautavata na matanitu valomalagi ki na dua na tui, sa caka e dua na magiji ni vawaji ni luvena tagane." ³Sa tala na nona tamata me ra visureji mai ina kana magiji ni vawaji; a ra sa reva ni via qai mai. ⁴Sa qai tala voki o koya eso na tamata, ka tukunia, "Qai tukunia vi ira ra sa sureji, Raicia, au sa varautakia oji nai vasigalevu: sa mate eso na noqu bulumakau vata na noqu manumanu uro, sa varautaki oji tu na ka keceliga; dou qai mai i na kana magiji ni vawaji." ⁵A ra sa wele liga, ka ra dui qai, dua i na nona i teitei, ka dua voki sa qai vivoli; ⁶ia o ira na kena vo, ra sa vesuki ira na nona tamata ka vamaaduatatia ka vamatea. ⁷Ni sa rogocia na tui, sa cudru o koya, sa talai ira na nona mataivalu, ka vakawabokotaki ira na daulaba gona, ka visa na nodra koro. ⁸Sa qai tukunia o koya vi ira na nona tamata, "Sa varautaki oji tu na magiji ni vawaji, sa reva ni yaga kinia o ira ra ma sureji. ⁹Koya gona dou qai i na visaqata tu gona, o ira keceliga dou sa raicia, dou sureji mai me ra mai i na magiji ni vawaji." ¹⁰Sa ra qai yani na nona tamata i na visaqata ka vasoqoni ira keceliga ra sa raicia, se ra ca se ra vinaka, me ra mai jiko ka kania na magiji ni vawaji. ¹¹Sa qai curu mai na tui me raici ira ra sa jiko me ra kana, sa raicia kinia e dua na tamata sa reva ni vaicurucuru i nai curucuru ni vawaji. ¹²Sa tukunia vua, "Noqui tau, konu curu mai vacava i vanua ke, balejia ni konu reva ni dara mai nai curucuru ni soqo ni vawaji?" Sa galu liga o koya na tamata gona. ¹³Sa qai tukunia na tui vi ira na nona tamata, "Nu vesukia na yavana vata na ligana, ka yadji koya tani, nu daini koya i na vanua butobuto i tuba, me qai tagi tu kinia, ka vasequruquru baji. ¹⁴Ni ra sa le levu ra sa kacivi, ra sa le lailai ra sa djigitaki." ¹⁵Sa ra qai na Farisi, sa ra qai bosea me ra na vesuki koya vacava i na vuku ni nona vosa. ¹⁶Sa ra qai talai ira na nona tisaipeli, vata ki ira nai lala ni Eroti, me ra tukunia vua, "Vavuvuli, kitou sa kila ni o sa djina, o sa vatavuvulitakia vaidjina nai valavala sa vinaka vua na Kalou, ia ikodou sa reva ni rerevakia e dua; ni ko sa reva ni doka na matadra na tamata." ¹⁷Ia mo qai tukunia sara vi kitou, "Na cava o lewa?" E tara me da soli i na matanitu vi Sisa se reva?" ¹⁸Sa kila na nodra yaloca o Jisu, ka tukunia, "Dou sa dauveretaki au i na vuku ni cava, ikodou na dauvivakaisini?" ¹⁹Vatakila mai vi au nai lavo ni soli." A ra sa yadjia mai vua e dua na pene. ²⁰Sa tukunia vi ira o koya, "Na matai cei, vata na yaca i cei sa volai tu ke?" ²¹A ra sa tukunia vua, "Na ni Sisa," sa qai tukunia vi ira o koya, "Mo dou qai solia vi Sisa na ka sa ni Sisa, vua na Kalou na ka sa nona na Kalou." ²²Ia ni ra sa rogocia, ra sa kurabuitakia, ra sa daini koya tu ka qai yani. ²³I na siga jikoliga gona, sa ra qai mai vi koya eso nai lala ni Setoki, ke o ira sa dau tukunia ni na reva ni na tucake voki mai na mate o koya, a ra sa tarogia, ²⁴ka tukunia, "Vavuvuli, sa tukunia o Mosese, Ke sa mate e dua na tamata vawaji, ka reva na luvena, me rau qai viwajini vata na nona yada na tuakana se na tacina, me vakawa kinia o koya vua na tacina se tuakana" ²⁵Sa jiko vata ki kitou na matavitacini ratou le vitu; sa vawaji jiko o koya sa matua, sa mate, ka reva na luvena, sa qai dainia tu mai na wajina vua na tacina; ²⁶sa vavokiliga kinia nai karua, vi ratou na vitacini vata na kenai katolu, ka yacovia sara nai kavitu ni tacidratou. ²⁷Sa qai mate i muri na yalewa. ²⁸Ia, na gauna e na tucake voki kinia mai na mate, ena waji cei vi ratou na le vitu ke o koya? ni sa vawajitaki ratou keceliga o koya. ²⁹Sa vosa o Jisu, ka tukunia vi ira, "Dou sa lialia, ni dou sa reva ni kila nai Vola Tabu, se na kaukauwa ni Kalou: ³⁰ni ra na tucake voki mai na mate, ra na reva ni vawaji, se vimusumusukitaki me ra vawaji; ra na vataki ira liga na agilosi mai lomalagi. ³¹Ia i na vuku ni nodra tucake voki mai na mate, dou sa reva beka ni wilikia na ka sa tukunia vi ikodou na Kalou, ni sa tukunia, ³²O au na Kalou ni Eparaama, vata na Kalou ni Aisake, vata na Kalou ni Jekope? Na Kalou sa reva ni nodra Kalou na mate, sa nodra Kalou liga o ira sa bula jiko." ³³Ni ra sa rogocia na le levu, sa dua na ka nodra kurabuitakia na nonai vavuvuli. ³⁴Ni ra sa rogocia na Farisi ni sa vagalui ira nai lala ni Setoki o koya, ra sa qai vasoqoni vata. ³⁵Sa dua vi ira, e dua na vunivunau, sa tarogi koya, ni sa vatovolei koya, ka tukunia, ³⁶"Vavuvuli, na cava nai varo levu i na vunau?" ³⁷Sa tukunia vua o Jisu, "Mo lomani Jiova na nomu Kalou i na lomamu taucoko, vata na yalomu taucoko, vata i na nomu nanumia keceliga." ³⁸Ke nai matai ni vunau levu. ³⁹Sa tautavata na kena i karua, "Mo lomani na kai nomu me va nomu lomani iko." ⁴⁰Sa vu ni vunau kece ke vata ki ira na parofita nai vunau e rua ke." ⁴¹Ni ra sa qai soqoni vata jiko na Farisi, sa tarogi ira o Jisu, ⁴²qai tukunia, "Na cava ikodou lewa i na vuku i Karisito? Na luvei cei o koya?" Ra sa tukunia vua, "Na luvei Tevita." ⁴³Sa qai tukunia vi ira o koya, "Vacava ni sa kacivi koya me Turaga o Tevita, ni sa vavunia na Yalo Tabu, qai tukunia vi ira o koya, ⁴⁴"Sa tukunia o Jiova vua na noqu Turaga, Mo jiko liga ina ligaqu i matau, me'u caka mada vi ira na nomu meca mei tutu-ni-yavamu?" ⁴⁵Ke sa kacivi koya o Tevita me "Turaga, sa na qai luvena vacava?" ⁴⁶Sa reva ni dua e vosa rawa vi koya me tukunia e dua na ka; sa reva ni dua voki e doudou me tarogi koya i na visiga mai muri.

¹Sa qai vosa o Jisu vi ira na le levu, vata vi ira vokiliga na nona tisaipeli, ²ka tukunia, "Sa jiko i nai jikojiko ni Mosese o ira na vunivola vata ki ira na Farisi; ³ia na ka keceliga ra sa tukunia vi ikodou mo dou vabaujia liga dou caka; ia dou kua liga ni muria na nodrai varau, ni ra sa vosa liga ra qai reva ni caka. ⁴Ni ra sa vaucia nai colacola bibi sa mama sara ni ra colaji, ka vataqara ina usousou ni domodra na tamata; ra sa reva ni via vayavalajia e dua na nodrau i qaqalo. ⁵Ia na nodra cakacaka kece liga ra sa caka me ra raici ira kinia na tamata; ra sa qai dau varabailevutakia na nodra vivananumi tabu, ka ra vavevutakia na bele ni nodra i sulu. ⁶Ra dau vinakatakia nai dabedabe vaturaga ni ra kana vata, me ra dabe i na nodra i dabedabe na matua i na vivale ni lotu, ⁷vata me ra kidavaki ina vanua ni vivoli, me ra kacivi vokiliga vi ira na tamata, 'Vavuvuli'⁸ia o ikodou, dou kua ni kacivii mo dou i 'Vavuvuli; balejia ni sa dua liga na nomudou vavuvuli; ia dou sa viwekani keceliga. ⁹Dou kua vokiliga ni vayacania e dua me tamamudou i vuravura; ni sa dua liga na tamamudou, o koya sa jiko mai lomalagi. ¹⁰Ikodou kua vokiliga ni dou dau kacivi 'Turaga', ni sa dua liga na nomudou Turaga, o Jisu Karisito. ¹¹Ia o koya sa uasivi cake vi ikodou, me nomudou tamata o koya. ¹²O koya na vavevulevui koya, na vamalumalumutaki, ia o koya na vamalumalumutaki koya, na vavevulevui. ¹³Ia na ca vi ikodou, na vunivola vata na Farisi, dou dauvivakaisini! Ni dou sa sogojia na matanitu valomalagi vi ira na tamata, ni dou sa reva ni curu rawa kinia o ikodou, se daini ira ra sa curu jiko me ra curu kinia. ¹⁴E ca vi ikodou na vunivola vata na Farisi, dou dauvivakaisini! Ni dou sa masu vabalavu jiko me vivakaisini; o koya ke dou na cudruvi vavevulevui cake kinia. ¹⁵E ca vi ikodou, na vunivola vata na Farisi, nu dauvivakaisini, ni dou sa qai i wasawasa vata i vanua mo dou vukicia e dua me lotu vataki ikodou; ia ni sa rawa, ikodou sa caka me varuataki me luve ni eli vataki ikodou. ¹⁶E ca vi ikodou, nai vavuvuli mataboko! 'Dou sa tukunua, O koya na bubului i na valenisoro, sa ka wale o koya, ia o koya na bubului i na koula ni valenisoro, sa vauci kinia o koya.' ¹⁷Tamata lialia ka mataboko! Na cava e levu cake vi rau, na koula se na valenisoro sa vatabui kinia na koula?' ¹⁸Ia 'O koya na bubului i nai cabocabo ni madrali, sa ka wale o koya; ia o koya na bubului i na madrali sa toka kinia, sa vauci kinia o koya.' ¹⁹Tamata lialia ka mataboko! Na cava e levu cake vi rau, nai madrali se nai cabocabo ni madrali sa vatabuya nai madrali?' ²⁰O koya sa bubului i nai cabocabo ni madrai, sa bubului vata na keceliga sa jiko kinia; ²¹ia o koya sa bubului i na vale ni soro, sa bubului kinia, vata vi koya voliliga sa jiko kinia: ²²ia o koya sa bubului i lomalagi, sa bubului i nai jikojiko vaturaga ni Kalou vata vi koya vokiliga sa jiko kinia. ²³E ca vi ikodou, na vunivola vata na Farisi, dou dauvivakaisini! Ni dou sa solia nai kajini ni botebotokeoro vata na vico vake, ia dou sa dainia tani na vika bibi i nai vunau, nai varau dodonu vata na dina; o koya sa dodonu mo dou caka, ka me kua vokiliga ni dai tani. ²⁴Dou vavuvuli mataboko! Dou sa tavulonua na nana me daitani ia na kameli dou sa jilomia liga. ²⁵E ca vi ikodou, na vunivola vata na Farisi, dou dauvivakaisini! ni dou sa vasavasavatakia na tovu ni bilo vata na dari, ia i loma sa sinai i na daubutako vata na garogaro. ²⁶Ikodou na Farisi mataboko! mo dou vasavasavatakia mada na loma ni bilo vata na dari, me qai savasava vokiliga kinia na tovuna. ²⁷E ca vi ikodou na vunivola vata na Farisi! Dou daivivakaisini! ni dou sa va na vivale ni bulubulu sa boro vualvula, sa rairai vinaka i tuba, ia i loma sa sinai i na sui mate vata na ka keceliga sa velavela. ²⁸Sa vavokiliga kinia ikodou sa rairai dodonu i tuba vi ira na tamata ia i loma dou sa sinai i na dauvivakaisini vata na caka na ka e reva ni dodonu. ²⁹E ca vi ikodou na vunivola vata na Farisi, dou dauvivakaisini! ni dou sa tara na nodra vivale ni bulubulu na parofita, ka vaiukuukutakia na nodra vivale ni bulubulu na tamata yalododonu, ³⁰ka tukunia, Ke da sa bula i na gauna na noda matua, da na bese ni duavata ki ira ina nodra vamatei na parofita. ³¹Ia koya ke dou sa tukuni ikodou kinia, ni dou sa luvedra ra sa vamatei ira na parofita. ³²Ia mo dou vasinaijia nai varau nodra na nomudou matua. ³³Dou va na gata, dou luve ni gata loaloa! dou na tuba rawa vacava mai na siga ni vilewai mai eli?' ³⁴Ka raicia, au na tala yani vi ikodou eso na varovita, vata na tamata vuku vata na vunivola; ia so vi ira dou ma vamatea ka vakojia i na kauveilatai; ka so dou ma rubilakia i na nomudou vivalenilotu, ka tovoci ira mai na koro i na dua voki na koro; ³⁵me yaco kinia vi ikodou nai sau ni nodra dra na tamata yalododonu vokiliga ka vadavei i vuravura; mai na dra ni Epeli na yalododonu ka yaco i na dra ni Sakaraia na luvei Parakaia, o koya dou ma vamatea i na tadrui ni vale ni soro vata nai cabocabo-ni-madrali. ³⁶Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Na ka keceliga gona na yaco i na tabatamata ke. ³⁷Isa! Jerusalemi, Isa! Jerusalemi, o iko sa vamatei ira na parofita, ka cavoki ira sa talai yani vi ikodou, au nanumia vavica meu vasoqoni ira vata na nomdonu gone, me va na jina ni toa yalewa sa vasoqoni ira na luvena ina ruku ni tabana, ia dou sa reva ni vinakajia. ³⁸Raicia, nomudou vivale sa lala djidji; ³⁹niu sa tukunia vi ikodou, "Dou na reva ni raici au voki, yacovia ni dou sa tukunia mada, 'Sa kaloutaga o koya sa qai i na yaca ni Turaga."

¹Sa curu yani o Jisu ka qai tani mai na valenisoro; ra sa qai mai na nona tisaipeli me ra varaitakia vua na vivale i na valenisoro. ²Sa tukunia vi ira o Jisu, "Dou sa raicia na ka keceliga ke? Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Na reva ni vo tu i vanua na vivatu sa vitaqataqai ke, ni na talaraki sobu keceliga." ³Ni sa jiko o koya mai na ulunivanua ni violive, sa qai vavunivuni vua o ira na tisaipeli ka tukunia, "Dou tukunia mai vi kitou se na yaco ninaica na vika ke? Ia na cava nai vatakilakila ni nomudou na qai mai, vata nai vataojioji ki vuravura?" ⁴Sa vosa o Jisu, ka tukunia vi ira, "Qarauni ikodou vinaka de vacalai ikodou e dua. ⁵Ni ra na le levu ra na qai mai ra cavuji au, ka tukunia, 'O au na Karisito,' ia ka le levu ra na vacala. ⁶Dou na rogocia nai valu, vata nai rogorogo ni valu; mo dou kua ni kidroa ni sa dodonu me yaco na ka ke, ia se bera ni yaco nai vataojioji. ⁷Ni na vibolebolei na vivanua, vata na vimatanitu eso, na yaco vokiliga na dausiga vata na uneune na vivanua. ⁸Ia na ka keceliga ke sa kenai vatekivu ni ka rarawa. ⁹Dou na qai soli yani me vararawataki ka dou na vamatei; ia dou na caji vi ira na le ni vanua keceliga ina vuku ni yacaqu. ¹⁰Ia na le levu ra na vuki tani, ra na viliumuritaki ka ra na vicaji vataki ira. ¹¹Ra na le levu vokiliga na parofita seseni na tubu mai ia ka le levu ra na vacalai. ¹²Ia ni sa tubu valevu nai valavala ca, sa na batabata mai na nodra loloma na le levu. ¹³Ia o koya na vosojia me yacovia nai vataojioji, na vabulai o koya. ¹⁴Ia na vunautaki mada i vuravura taucoko nai tukutuku vinaka ke vata na matanitu, mei vadjinadjina i na vivanua keceliga; sa na qai yaco i muri nai vataojioji. ¹⁵Ia ni dou sa raicia ni sa tu ina vale tabu na ka vasisila sa dauvivarusai, o koya sa vosa kinia o Taniela na parofita, (me kila mada o sa wilikia:) ¹⁶me qai tuba i na viulunivanua o ira ra sa jiko i Jutia; me kua ni qai sobu mai o koya sa jiko i dela ni vale, ¹⁷me yadjia tani na ka mai nona vale; ¹⁸ia me kua ni lesu voki o koya sa jiko i nai teitei, me yadjia na nonai curucuru. ¹⁹Ka na ca vi ira sa bukete, vata ki ira ra sa vasucu gone, ina gauna gona! ²⁰Ia dou masu me kua ni yaco vi ikodou i na vula i liliwa se ina siga ni vacegegu: ²¹ni na qai levu sara na rarawa, ka reva ni vakinia mai nai vatekivu ka yacovia na gauna ke, ka na reva sara vokiliga i muri. ²²Ia na reva ni valekalekataki na gauna gona, na reva na tamata me bula rawa: ia ina vukudra na djigitaki ena valekalekataki na gauna gona. ²³Ke na qai tukunia vi ikodou e dua, 'Raicia, sa jiko ke na Karisito; se, sa jiko mai vaka; me kua ni vadjinajia. ²⁴Na tubu mai na Karisito seseni eso, vata na parofita seseni eso, ra na vatakila na vivatakilakila lelevu vata na vika e vivakurabuitaki; ia ke rawa, ke ra na vacalai ira vokiliga na djigitaki. ²⁵Raicia, au sa tukunia oji vi ikodou ni se bera ni yaco. ²⁶Ke ra na tukunia vi ikodou, 'Raicia sa jiko o koya mai vikau!' Kua ni qai kinia: 'Raicia, sa jiko mai na loqi!' Kua ni vadjinajia. ²⁷Me vaka sa jibi na liva mai na tokalau, sa vakinia mai na ra, ena vavokiliga kinia na nona qai mai na Luve ni tamata. ²⁸Ni ra na soqoni vata na ikeli ina vivanua keceliga sa tu kinia na manumanu sa mate. ²⁹Ia ni sa oji mada na gauna ni rarawa gona, sa na qai butobuto vasauri na mata-ni-siga, na reva vokiliga ni cila na rarama ni vula, ka na lutu mai lomalagi na vikalokalo, ka na vitosoyaki na vika kaukauwa ni lomalagi: ³⁰na qai rairai mai nai vatakilakila ni Luve ni tamata mai lomalagi; ena qai tagi na vimataqali keceliga i vuravura, ra na qai raicia na Luve ni tamata ni sa qai mai ina vio mai lomalagi i na kaukauwa vata ki nai ukuuku levu. ³¹Ia na talai ira na nona agilosi o koya vata na davui sa rogolevu, ka ra na vasoqoni ira vata na nona djigitakia mai na mata ni cagi e va, mai na vu ni lomalagi e dua ka yacovia na vu ni lomalagi kadua. ³²Mo dou kila mada na vosa vatautauvata ina lolo: Ni sa qai lavouvou na tabana, sa tubu na drauna, nu sa kila kinia sa voleka na vula i katakata. ³³Sa vavokiliga kinia o ikodou, ni dou sa raicia na ka keceliga ke, dou kila sa voleka o koya io mai na mata ni darava. ³⁴Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Na reva ni yali nai tabatamata ke, na yaco iliu na ka keceliga ke. ³⁵Na oji mai o lomalagi vata ki vuravura; ia na noqu vosa ena reva ni oji rawa. ³⁶Na siga gona vata na jiki ni siga gona, ena reva nidua e kila, o ira mada liga na agilosi mai lomalagi ra na reva ni kila, se o koya na Luvena, o koya duadualiga na Tamaqu. ³⁷Me va na nona siga o Noa, sa na vavokiliga kinia na nona qai mai na Luve ni tamata: ³⁸ni sa bera ni waluvu ra sa na kana na tamata, ra na somi, ra na vawaji, ka ra na vimusumusuki me ra vawaji, me yacovia na siga sa vodo kinia o Nona ina nona waqa; ³⁹ra sa reva mada ni kila iliu, ni sa na qai yaco djina na waluvu, ka yadji ira kece yani; na vavokiliga kinia na nona qai mai na Luve ni tamata. ⁴⁰Na qai le rua na tagane rau na jiko i nai teitei; na yadji tani e dua, na dai tu mai e dua. ⁴¹Na le rua na yalewa rau na qaqi sila, na yadji tani e dua, ka dai tu mai e dua. ⁴²Koya gona mo dou qai vatawa; ni dou sa reva ni kila na jiki ni siga sa qai mai kinia na nomudou Turaga. ⁴³Mo dou kila liga ke, ke kila nai taukei ni vale na bogi na qai mai kinia na daubutako, sa na wawa toka liga, ni na reva ni na dainia voki liga na nona vale me ra mai basukia. ⁴⁴Mo dou qai varau jiko, o ikodou voki liga; ni na qai mai na Luve ni tamata ina jiki ni siga dou na reva ni kila kinia. ⁴⁵Ia o cei na tamata yalododonu qai tamata vuku, sa lesia na nona turaga, me lewai ira na nona le ni vale, me solia vi ira na kedra ina kena gauna donu. ⁴⁶Sa kalougata na tamatan gona, ni na qai mai na nona turaga, qai raici koya ni sa caka vakinia. ⁴⁷Au sa tukunia vaidjina vi kodou, sa na lesi o koya me na lewa na ka keceliga e nona. ⁴⁸Ia ke na tukunia i lomana na tamata ca gona, sa vaberaberatakia na nona qai mai na noqu turaga: ⁴⁹sa na qai tekivu me vesuki ira na nonai lala, me dau kana vokiliga qai somi vata ki ira na daumateni; ⁵⁰na qai mai na turaga ni tamata gona ina siga sa na reva ni nanumia kinia, vata na jiki ni siga sa reva ni kila

kinia; ⁵¹na qai musukia rua, qai wasea vua me nona vata ki ira na dauvivakaisini: ra na dautagi kinia ka vasequruquru baji.

¹Ena qai vatautauvatataki na matanitu valomalagi vata ki ratou na le jini na goneyalewa, ratou sa dui yadjia na nodratou dui cina, me ratou qai sota vata na tagane sa qai vawaji. ²Le lima vi ratou sa vuku, le lima vi ratou sa lialia. ³O ratou na lialia ratou yadjia na nodratou cina, qai reva ni ratou yadjia vata na kena waiwai. ⁴Ia o ratou na vuku, ratou sa yadjia na waiwai i na nodratou tavaya vata ki na nodratou cina. ⁵Ia ni sa dede mai na tagane me vawaji, ratou sa sosovu ka moce keceliga. ⁶Ni sa qai lomalama ni bogi na vanua, sa rogo na kacikaci, 'Raicia, sa qai mai ke na tagane sa qai vawaji, dou qai viwaraki kinia. ⁷Ratou sa qai tucake keceliga na goneyalewa ke, ratou sa varautakia sara na nodratou cina. ⁸Sa qai tukunia o ratou na lialia vi ratou na vuku, 'solia mada mai vi kitou e dua na nitou waiwai, balejia ni sa boko na nitou cina. ⁹Sa qai tukunia o ratou na vuku, 'dou vosojia de qai reva ni virauji vi kita; e vinaka liga mo dou qai vi ira na dauvolitaki waiwai mo dou qai volia mai kinia na nomudou. ¹⁰Gauna ratou sa qai oji kinia me ratou qai volivoli, sa yaco vokiliga mai na tagane sa qai vawaji; ia o ratou sa varau oji tu, ratou sa mani curu vata yani ina kana magiji ni vawaji, sa qai sogo na darava. ¹¹Ratou sa qai yaco mai muri o ratou na goneyalewa gona, ratou sa tukunia, Noqu Turaga, Noqu Turaga, dola mada vi kitou na darava. ¹²Sa qai vosa o koya ka tukunia, Au sa tukunia vaidjina vi ikodou au sa reva ni kilai ikodou. ¹³O koya gona mo nu qai vatawa, ni nu sa reva ni kila na siga se na jiki ni siga sa qai mai kinia na Luve ni tamata. ¹⁴Ni sa tautauvata o koya vata e dua na tamata sa qai mai vanua tani, sa kacivi ira mada na nona tamata, qai mani solia vi ira na nona i yau: ¹⁵e dua e soli vua e lima na taledji, dua voki e rua, vata e dua voki e dua liga; vata vi ira vokiliga eso sa dui rauji ira yadua; sa qai voki yani o koya. ¹⁶O koya sa tauria e lima na taledji, sa qai mani cakacakatakia me qai vivoli kinia, sa qai mani rawa voki mai kinia e lima voki na taledji. ¹⁷Sa vavokiliga kinia o koya sa tauria e rua, sa rawa voki mai e rua voki na taledji. ¹⁸Ia o koya sa tauria e dua, mani qai kelia e dua na qara ka bulujia kinia me vunitakia kinia nai lavo gona vua na nona turaga. ¹⁹Sa dede sara na gauna sa qai lesu voki mai na nodra turaga vi ira na tamata gona, sa qai tarogi ira. ²⁰Ia o koya ma tara e lima na taledji, sa qai mai sa yadjia voki mai o koya e lima voki na taledji, sa tukunia, 'Noqu Turaga, e lima na taledji konu ma solia mai vi au; raicia, au sa rawa voki mai e lima voki me kena i kuri. ²¹Sa tukunia vua na nona turaga, 'Sa vinaka, o sa tamata vinaka ka djina, o sa djina i na ka e vica liga, au na lesi konu mo lewa na ka keceliga; curu i na marau ni nomu turaga. ²²O koya vokiliga ma tauria na rua na taledji, sa qai mai o koya ka tukunia vua na nona turaga, 'Ikonu na Turaga, na rua na taledji konu ma solia vi au; raicia au sa rawa voki mai kinia e rua voki na taledji me kenai kuri. ²³Sa tukunia vi koya na nona turaga, 'Sa vinaka, o sa tamata vinaka ka djina: o sa djina i na vika e vica liga, au na lesi iko mo lewa na ka keceliga: curu i na marau ni nomu turaga. ²⁴O koya ma tauria e dua na taledji, sa qai mai o koya vua nona turaga ka tukunia vua, 'Noqu turaga, au sa kilai konu, ni konu sa tamata lawaki mama, o sa tamusukia i na vanua o ma reva ni kaburakia kinia, ka kumunia mai na vanua o ma reva ni vidaiyakia kinia: ²⁵ia au sa rere kinia, ka qai vunitakia na nomu taledji i na qele, raicia, ke na nomu sa tu voki vi iko. ²⁶Sa qai vosa vi koya na nona turaga ka tukunia, 'Tamata ca qai vucesa! O sa kila vinaka ni'u sa tamusukia ina vanua au ma reva ni kaburakia kinia, qai kumunia mai na vanua au ma reva ni vidaiyakia kinia: ²⁷koya gona vinaka cake mo ma yadjia na noqui lavo vi ira nai taukei ni baqe, balejia meu lesu mai meu na qai tauria voki na noqui lavo vata na kena tubu. ²⁸Dou qai yadjia tani mai vua na taledji, doou solia vi koya ma rawa e jini na taledji. ²⁹Ni dua na tamata sa tu vua e dua na ka, ena qai soli voki vua na ka e levu sara mai na ka e nona: ia na tamata sa reva ni tu vua e dua na ka, sa na qai yadji tani mai vua na ka sa tu rawa vua. ³⁰Ia na tamata reva ni dua na kena yaga, dou daini koya tani i na vanua butobuto i tuba, me na tagi tu kinia, ka vasequruquru baji. ³¹Ia, na siga sa na qai mai kinia na Luve ni tamata ina nona i ukuuku vata ki ira vata kaya na agilosi yalosavasava keceliga, sa na qai jiko ina i jikojiko vaturaga vaiukuuku: ³²ra qai soqoni vata i matana na le ni vivanua keceliga, sa na qai waseruataki ira o koya, me vaka nai vatawa ni sipi sa wasei ira na sipi mai vi ira na me; ³³sa qai vajikori ira na sipi ina ligana i matau, vata ki ira na me ina ligana i mawi. ³⁴Sa na qai tukunia na Tui vi ira na jiko i na ligana i matau, 'Dou qai mai ikodou sa vakalougatataki vi Tamaqu, mo dou rawa na matanitu sa varautakia me nomudou mai nai vatekivu ki vuravura: ³⁵ni'u ma viakana, dou ma solia vi au na kakana: niu ma via somi, dou ma vasomi au: au vulagi, dou ma yadji au i vale: ³⁶televuwa, dou ma vaicurucurutaki au: au ma tauvimate, dou mai raici au, au ma curu i vale ni vivesu, dou mai sikovi au. ³⁷Sa qai vosa vua o ira na yalododonu ka tukunia, 'Na Turaga, kimamu ma raici ikonu mada ni naica ni dou ma viakana, ka kimamu vakani ikonu, se dou ma via somi, kimamu vasomi ikonu? ³⁸se kimamu ma raici ikonu na gauna cava ni ikonu ma vulagi, ka yadji ikonu i vale? se televuwa ka vaicurucurutaki ikonu? ³⁹se kimamu ma raici ikonu ninaica ni ikonu ma tauvi-mate, se jiko i vale ni vivesu, kimamu ma qai yani vi ikonu?' ⁴⁰Sa qai vosa na Tui, ka tukunia vi ira, 'Au sa tukunia vaidjina vi ikonu, Na ka o dou sa caka vi dua sa lailai vi ira na wekaqu ke, o dou sa caka jiko vi au. ⁴¹Sa qai vosa voki o koya vi ira na ligana i mawi, 'Dou qai tani vi au, ikodou sa cudruvi, i na buka waqa sa reva ni boko rawa, sa varautaki tu me nona na tevoro vata ki ira na nona agilosi: ⁴²ni'u ma viakana, dou reva ni solia mai vi au na kakana: au ma viasomi, dou

ma reva ni vasomi au: ⁴³au ma vulagi, nu reva ni yadji au i vale: televuwa, dou reva ni vaicurucurutaki au: au tauvimate, au jiko i vale ni vivesu, dou reva ni mai raici au."⁴⁴"Qai vosa vua o ira vokiliga ka tukunia, 'Na Turaga, kimamu ma raici ikonu ni naica ni konu ma viakana, se viasomi, se vulagi, se luvawale, se tauvi-mate, se jiko i vale ni vivesu, ka reva ni qaravi ikonu?' ⁴⁵Sa qai vosa vi ira o koya ka tukunia, 'Sa vosa vi ira o koya, ka tukunia, 'Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Ni donu sa reva ni ma caka e dua na ka vi dua sa lailai vi ira ke, dou sa reva ni caka jiko vi au. ⁴⁶Ra na qai o ira ke i na cudruvi reva ni cava; ia o ira na yalododonu i na bula reva ni cava."

¹Ni sa vaojia o Jisu na vosa keceliga ke, sa tukunia vi ira na nona tisaipeli, ²"Dou sa kila sa vo liga e rua na bogi me qai caka na kana vata ni qai sivia: na qai soli yani na Luve ni tamata me lauvako i na kauveilatai." ³Ra sa qai soqoni vata o ira na bete levu vata ki ira na vunivola, vata ki ira na nodra matua na tamata, i na vale ni bete levu o Kaiafa na yacana, ⁴a ra sa bose me ra bukiveretaki Jisu me ra tauria ka vamatea. ⁵A ra sa tukunia, "Me kua ni ia jiko na kana vata, de ra maue kinia na tamata" ⁶Ia ni sa jiko o Jisu mai Pecani i na vale ni Saimoni na vukavuka, ⁷sa qai mai vi koya e dua na yalewa sa tauria e dua na tavaya alapasita waiwai talei sara, sa sova i uluna, ni sa jiko o koya me kana. ⁸Ia ni sa raicia o ira na nona tisaipeli, ra sa cudru sara ka tukunia, "Sa dainia la liga ke i na vuku ni cava?" ⁹Sa rawa ni volitaki na waiwai ke me rawa mai kinia e levu nai lavo ka me soli vi ira na dravudravua." ¹⁰Ia ni sa kila o Jisu sa tukunia vi ira, "Dou sa vasaga na yalewa ke ina vuku ni cava? Sa caka vi au o koya e dua na cakacaka vinaka. ¹¹Ni sa jiko vadua ki ikodou o ira na dravudravua; ia o au, na reva ni jiko vadua ki ikodou." ¹²Ni sa sova o koya nai lumu ina yagoqu, sa caka me noqui lumu ni bulu. ¹³Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, "Na viyasana keceliga i vuravura taucoko na vunautaki kinia nai tukutuku-vinaka ke, na baki tukuni vokiliga kinia na ka sa caka na yalewa ke, me kenai divi." ¹⁴Sa qai dua vi ira na le jinikarua, na yacana o Jutasa Isikarioti, sa qai vi ira na bete levu, ¹⁵ka tukunia, "Na cava nu na via solia vi au, ke'u na soli koya yani vi ikodou?" Sa ra varautakia vua e tolusagavulu na jiki ni siliva. ¹⁶Ia mai na siga gona sa varaicia o koya na gauna e rawarawa me na soli koya kinia. ¹⁷Ia i nai matai ni siga ni kana madrai sa reva ni valeveni, sa qai mai vi Jisu o ira na tisaipeli, ka tukunia vua, "Ivei na jikinia ikonu sa vinakatakia me kitou varautakia mo nu kana kinia na ka ni qai sivia?" ¹⁸Sa tukunia o koya, "Qai vua na tamata gona i na koro, ka tukunia vua, " Sa tukunia nai Vavuvuli, Sa voleka na noqu siga; o au vata ki ira na noqu tisaipeli, kitou na ia na kana vata ni qai sivia ina nomu vale." ¹⁹A ra sa caka na tisaipeli me vaka sa varojia vi ira o Jisu, ra sa varautakia me ra caka na kana vata ni qai sivia. ²⁰Ni sa raiyavi mai, sa jiko sobu o koya vata ki ira na le jinikarua. ²¹Ia ni ra sa kana jiko, sa tukunia o koya, "Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, ni na soli au yani e dua vi ikodou." ²²Ra sa qai rarawa valevu, ra sa tekivu vayadua me ra tukunia vua, "Noqu Turaga, o au beka?" ²³Sa vosa o koya, ka tukunia, "O koya kirau sa tokocia vata kaya na ligana i na bilo, sai koya gona na soli au yani: ²⁴sa qai na Luve ni tamata me va sa volai i na vukuna, ia sa ca vua na tamata gona sa solia yani na Luve ni tamata! ke sa reva ni sucu mai na tamata gona, ke sa vinaka vua" ²⁵Sa qai vosa o Jutasa, o koya sa solia yani, ka tukunia, "Vavuvuli, o au beka?" Sa tukunia vua o koya, "O sa tukunia djina mai." ²⁶Ia ni ra sa kana jiko sa tauria n amadrai o Jisu, ia ni sa lotutakia oji, sa dovia, ka solia vi ira na tisaipeli, ka tukunia, "Tauria, kania; ke na yagoqu." ²⁷Sa qai tauria na bilo o koya, ia ni sa vavinavinakatakia oji, sa solia vi ira, ka tukunia, "Dou somi kece kinia; ²⁸ke na noqu dra ni viyalayalaji vou sa liviraki i na vukudra na le levu, me bokoci kinia nai valavala ca. ²⁹Ia au sa tukunia vi ikodou, Au na reva ni somia i muri na vua ni vaini ke, ka malua me yaco mada na siga au na somia vou kinia vata ikodou i na matanitu ni Tamaqu." ³⁰Ni ra sa sere oji, ra sa qai yani i na ulu-ni-vanua ni violive. ³¹Sa qai tukunia vi ira o Jisu, "Nu na tarabe keceliga i na vukuqu i na bogi ni kua: ni sa volai, Au na yavijia nai vatawa ni sipi, a ra na dui vasesei na qele ni sipi. ³²Ia ni'u sa tucake voki mai, au na qai liutaki ikodou i Kalili." ³³Sa qai vosa o Pita, ka tukunia, "Ke na tarabe o ira keceliga ina vukumunu, o au, au na reva ni tarabe." ³⁴Sa tukunia vua o Jisu, "Au sa tukunia vi Ikonu, I na bogi liga ni kua, ni se bera ni tagi mada iliu na toa, o na cakitaki au vatolu." ³⁵Sa tukunia vua o Pita, "Ke daru na mate vata, au na reva sara ni cakitaki konu." Sa vosa vavokiliga kinia o ira keceliga na tisaipeli. ³⁶Sa qai mai o Jisu vata ki ira i na dua na yasana sa vatokai o Kecisemani. sa tukunia vi ira na tisaipeli, "Nu jiko liga i vono ke, meu qai mada i vaka meu masu." ³⁷Sa yadji Pita o koya vata ki rau na luvei Sepete, sa tekivu me rarawa na lomana ka yaluma sara. ³⁸Sa qai tukunia vi iratou o koya, "Sa rarawa valevu na yaloqu, me vaka au na mate: dou jiko liga i vono ke, me datou vatawa," ³⁹Sa qai valailai va i liu o koya, sa cuva sobu vatoboicu, sa masu, ka tukunua, "I, Tamaqu, ke rawa, mo nu yadjia tani mada vi au na bilo ke; ia me kua ni liga ni vaka na noqu lewa, me vaka liga nomunu lewa." ⁴⁰Ni sa lesu voki mai vi ratou na tisaipeli, sa raici ratou ni ratou sa moce, sa tukunia vi Pita, "Oi! nu sa reva ni rawa me datou vatawa vata me dua la liga na auwa, beka?" ⁴¹Nu vatawa, ka masu, me kua ni rawai ikodou na vere: e djina liga sa gu na yalo, ia na yago sa malumalumu." ⁴²Sa qai varua o koya ka masu, ka tukunia, "I, Tamaqu, ke reva ni rawa me yali tani vi au na bilo ke, meu somia liga, me yaco liga na nomunu lewa" ⁴³Sa qai mai o koya sa raici ratou ni ratou sa moce voki: ni sa bibi na matadratou. ⁴⁴Sa daini ratou o koya, sa baci qai voki yani. ka masu vatolu, sa cavujia voki na vosa gona. ⁴⁵Sa qai mai vi ratou na nona tisaipeli, ka tukunia vi ratou, "Dou moce liga, ka dou vacegu; raicia, sa voleka na gauna, sa na soli yani na Luve ni tamata i na ligadra na tamata ca: ⁴⁶"Tucake, me tu qai raicia, sa voleka mai o koya sa na soli au yani." ⁴⁷Ia ni sa vosa jiko o koya, raicia, sa qai mai o Jutasa e dua vi ira na le jinikarua, vata ki ira vata kaya e le levu sara ra sa vaiseleiwau, ka vaiwau, mai vi ira na bete levu vata ki ira na nodra matua na tamata. ⁴⁸Ia o koya sa soli koya yani sa tukunia oji vi ira e dua nai vatakilakila, ka tukunia, "O koya liga au na regucia, sai koya gona; "vesukia matua." ⁴⁹Sa qai sara mai vi Jisu, ka tukunia, "Sa loloma, vavuvuli! sa regucia." ⁵⁰Sa

tukunia vua o Jisu, "Noqui tau, o sa qai mai i na vuku ni cava?" Ra sa qai mai ka tauri Jisu matua.⁵¹ Ka raicia, e dua vi ira sa jiko vata ki Jisu sa ucuria mai na nonai seleiwau, sa yavijia na nona tamata na bete levu, sa takia tani na daligana.⁵² Sa qai tukunia vua o Jisu, "Daramakia voki na nomui seleiwau i na kena taga, ni ra na mate i nai seleiwau o ira kece ra tauria nai seleiwau."⁵³ O sa nanumia beka e reva ni rawa vi au meu masuji Tamaqu, ka na solia sara mai vi au o koya na agilosu e jinikarua nai vavakoso ka mani vakacaca.⁵⁴ Na qai vayacori vacava nai Vola Tabu sa tukunia na kena yaco me vake?⁵⁵ I na jiki-ni-bogi gona sa tukunia o Jisu vi ira na le levu, "Dou sa qai via beka e dua na daubutako, ni dou sa vaseiwau ka vaiwau, mo dou tauri au? Au ma dau jiko sobu vata ki ikodou i na visiga, ka vatavuvuli i na valenisoro, ia dou ma reva ni tauri au."⁵⁶ Ia sa caka keceliga na ka ke, me vayacori kinia na nodrai vola na parofita." Sa qai daini koya o ira keceliga na tisaipeli, ka tuba.⁵⁷ Ia o ira sa tauri Jisu ra sa yadji koya yani vi Kaiafa na bete levu, i na yasana ra sa soqoni vata kinia na vunivola vata ki ira na matua.⁵⁸ Sa muri koya vayawa o Pita i na vale ni bete levu, sa curu kinia, sa jiko sobu vata ki ira na ovisa, me raicia mada na kenai ojioji.⁵⁹ Ia o ira na bete levu vata ki ira keceliga na matavilewai, ra sa vaqara eso me ra mai beitaki Jisu vaseseni, me mate kinia o koya: ⁶⁰ka mani reva ni raicia: ia, sa le levu ra beitakia vaseseni ra qai mai. Ka oji sa qai mai e le rua, ⁶¹rau sa tukunia, "O koya ke sa tukunia, Au sa rawa meu basukia na vale ni soro ni Kalou, ka tara voki i na bogi tolu."⁶² Sa qai tucake tu na bete levu, ka tukunia vua, "Sa reva na ka mo tukunia beka mai? Na cava ke rau sa beitaki iko kinia o rau ke?"⁶³ Sa galu liga o Jisu. Sa qai vosa na bete levu ka tukunia vua, "Au varoji iko matua ina mata ni Kalou bula, mo tukunia mai vi kitou se o iko na Karisito, na Luve ni Kalou se reva."⁶⁴ Sa tukunia vua o Jisu, "O sa tukunia djina mai: ia au sa tukunia vokiliga vi ikodou, i na gauna mai muri, dou na raicia na Luve ni tamata ni sa jiko i na liga i matau i Koya sa kaukauwa, ni sa qai vokiliga mai i na vi o ni lomalagi."⁶⁵ Sa qai dresulakia na nonai sulu na bete levu, ka tukunia, "Sa qai vosavacacatakia na Kalou o koya: sa yaga vacava me so voki nai vadjinadjina? raicia, dou sa rogocia liga na nona vosavacacatakia na Kalou: ⁶⁶na vacava dou sa lewa?" Ra sa vosa ka tukunia, "Sa dodonu liga me mate."⁶⁷ Ra sa qai kasuvia na matana, ka qova; sa sabicia ira voki eso, ⁶⁸ka tukunia, "Tukunia mai vi kitou, Ikonu na Karisito, se o cei sa sabici iko?"⁶⁹ Sa jiko i tuba o Pita i na rara ni vale, sa dua na vada sa qai vua, ka tukunia, "Konu vokiliga ma jiko vata ki Jisu na kai Kalili."⁷⁰ Sa cakitakia o koya i matadra keceliga ka tukunia, "Au sa reva ni kila na ka o sa tukunia."⁷¹ Ni sa qai o koya vake, i darava, sa dua voki sa raicia, sa tukunia vi ira sa jiko kinia, "O koya vokiliga ke ra ma jiko vata ki Jisu na kai Nasareci."⁷² Sa cakitakia voki o koya ka bubului kinia, ka vake, "Au sa reva ni kila na tamata gona."⁷³ Sa dede valailai liga sa qai mai o ira ra ma tu kinia, ra sa tukunia vi Pita, "Sa djina liga sa dua vi ira o ikonu; ni sa tukuni konu na nomunu vosa."⁷⁴ Sa qai tekivu o koya me ruru ka bubului, ka vake, "Au sa reva ni kila na tamata gona." Sa qai tagi sara na toa.⁷⁵ Sa qai nanumia na vosa ni Jisu o Pita, ni sa tukunia vua, "Na reva mada ni tagi iliu na toa, o na cakitaki au vatolu." Sa curu i tuba ka tagi sara valevu.

¹Ni sa savulaci, ra sa bosei Jisu o ira keceliga na bete levu vata ki ira na nodra matua na tamata, me ra vamatea; ²ia ni ra sa vesukia, ra sa yadjia tani, ka soli koya vi Ponitio Pailato na kovana. ³Ia o Jutasa, o koya ma soli koya yani, ni sa raicia sa lewai o koya me mate, sa qai vivutuni, sa vasuka na jiki ni siliva e tolusagavulu vi ira na bete levu vata ki ira na matua, ⁴ka tukunia, "Au sa cala ni'u ma soli koya sa reva nona cala me mate." A ra sa tukunia, "Sa bale vacava vi kitou? Sa baleji iko liga." ⁵Sa dainia o koya na vijiki ni siliva i na vale ni soro, sa curu yani; ka qai kunaji koya. ⁶A ra sa yadjia na vijiki ni siliva o ira na bete levu, ka tukunia, "Sa reva ni tara me dai i na kato ni kamunaga ni vale ni soro, ni sai sau ni mate." ⁷A ra sa qai bosea, ka volia kinia na jiki ni vanua ni dautuli kuro, me ra bulu kinia na vulagi. ⁸O koya gona sa vatokai kinia na jiki ni vanua gona, na jiki ni vanua ni dra, ka yacovia na siga ni kua. ⁹Sa qai vayacori na ka sa vosatakia o Jeremaia na parofita, ka tukunia, "Era na yadjia na jiki ni siliva e tolusagavulu, mei voli ki koya sa volitaki, o koya ra sa volia o ira eso na luve i Isireli, ¹⁰a ra sa solia mei voli ni jiki ni vanua ni dautuli kuro; me vaka sa vosa vi au na Turaga." ¹¹Sa tu o Jisu i na mata ni kovana, sa tarogi koya na kovana ka tukunia, "O sa nodra Tui na kai Jutia, se reva?" Sa tukunia vua o Jisu, "O sa tukunia djina mai." ¹²Ia ni ra sa beitakia o ira na bete levu vata ki ira na matua, sa reva ni vosa o koya. ¹³Sa qai tukunia vua o Pailato, "O sa reva beka ni rogocia na kena levu ni ka ra sa beitaki ikonu kinia?" ¹⁴Sa reva voki ni saumia o koya e dua na nona vosa; sa kurabui valevu kinia na kovana. ¹⁵Sa dau nonai varau na kovana i na kana vata ni qai sivia gona me sereki vi ira na le levu e dua na tamata vesu, o koya ra sa djigitakia. ¹⁶Sa jiko vi ira e dua sa vesu tu, sa vairogorogo sara, o Parapa na yacana. ¹⁷O koya, ni ra sa soqoni vata mai, sa tukunia kinia vi ira o Pailato, "O cei dou sa vinakatakia meu serekia vi ikodou? O Parapa se o Jisu, o koya sa vatokai na Karisito?" ¹⁸Ni sa kila o koya ra ma soli koya yani ni ra sa vuvutaki koya. ¹⁹Ia ni sa jiko sobu o koya i nai jikojiko ni vilewai, sa yadjia yani vua na wajina nai tukutuku, ka tukunia; "Me kua ni dua na ka mo caka vua na tamata dodonu ke: au sa rarawa valevu ni kua ni'u sa tadra koya." ²⁰Sa qai vamasuji vi ira na le levu o ira na bete levu vata ki ira na qase, me ra kerei Parapa, ka me mate o Jisu. ²¹Sa qai vosa na kovana ka tukunia vi ira, "O cei vi rau na le rua ke, dou sa vinakatakia meu serekia vi ikodou?" Ra sa tukunia, "O Parapa." ²²Sa tukunia vi ira o Pailato, "Na cava meu qai caka vi Jisu, o koya sa vatokai na Karisito?" Ra sa tukunia keceliga vua, "Me lauvako liga i na kauveilatai." ²³Sa qai tukunia na kovana, "Na cava na ka ca sa caka o koya?" A ra sa qai qoqolou valevu i colo ka tukunia, "Me lauvako liga i na kauveilatai." ²⁴Ni sa raicia o Pailato ni sa reva ni yaco na nona vosa, ka sa mauwe mai o ira na tamata, sa qai yadjia e dua na wai, sa vuluvulu i matadra na le levu, ka tukunia, "O au, au na reva ni tarogi i na vuku ni nona mate na tamata dodonu ke: sa baleji konu liga." ²⁵Sa ra qai vosa kece na tamata, ka tukunia, "Me baleji kimamu vata ki ira vokiliga na luvei kimamu, na nona mate." ²⁶Sa qai sereki Parapa vi ira o koya, ia ni sa rubilaki Jisu oji, sa qai solia yani me vakoji i na kauveilatai. ²⁷Ia o ira na sojia ni kovana ra sa yadji Jisu i na vale ni turaga, ka vasoqoni ira vata kinia na mata sojia taucoko. ²⁸A ra sa luvajia na nonai curucuru, ka vacuruya e dua nai sulu damudamu. ²⁹Ka ra sa qai talia e dua nai sala i na wa-votona, ra sa vaisalataki koya kinia, ka dainia i ligana i matau e dua na dravo, ra sa tekiduru i matana, ra sa valialiai koya, ka tukunia, "Sa loloma, na nodra Tui na kai Jutia!" ³⁰A ra sa kasuvia, ka tauria na dravo, ka warocia i uluna. ³¹Ia ni ra sa valialia oji, ra sa luvajia vua na nonai curucuru, ka daramakia vua na nonai curucuru djina, ka yadjia yani me ra vakojia i na kauveilatai. ³²Ia ni ra sa qai yani, ra sa raicia e dua na kai Kirini, o Saimoni na yacana: o koya ra sa vasauraratakia me cola na nona kauveilatai. ³³Ia ni ra sa yaco i na vanua sa vatokai o Kolikoca, (kenai balebale, Na vanua ni qavokavoka,) ³⁴ra sa solia vua na wai wiwi sa viwaki vata na ka gaga me somia: ia ni sa tovolea o koya, sa bese ni somia. ³⁵Ra sa qai vakojia i na kauveilatai, ra vota na nonai curucuru, i na vawiri madigi: me vayacori kinia na ka sa vosatakia na varovita, "Ra sa vota vi ira na noqui curucuru, ia na noqui tutuvi ra sa ia kinia na vawiri madjigi." ³⁶Ra sa jiko sobu ka vatawai koya mai kinia. ³⁷A ra sa vakojia i colo donuya na uluna nai vola ni ka sa beitakia vua: "KE O JISU NA NODRA TUI NA KAI JUTIA." ³⁸Sa qai lauvako vata ki koya i na kauveilatai e le rua na daubutako, dua i na ligana i matau, ka dua i na ligana i mawi. ³⁹Ia o ira na qai jiko, ra sa vosavacacataki koya, ni ra sa kuretakia na uludra, ⁴⁰ka tukunia, "O Ikonu sa basukia na vale ni soro ka tara i na bogi e tolu, vabulai ikonu mada: ke o sa Luve ni Kalou, mo siro sobu mai na kauveilatai." ⁴¹Sa vavokiliga kinia o ira na bete levu vata ki ira na vunivola, vata ki ira na matua, ra sa valialia, ka tukunia, ⁴²"O koya sa dau vabulai ira na tani; sa reva ni vabulai koya rawa: Sa nodra Tui na Isireli o koya, me siro sobu ni kua mai na kauveilatai, kimamu na qai vabauji koya." ⁴³Sa dau vararavi o koya vua na Kalou; me vabulai koya ni kua, ke vinakaji koya; ni sa tukunia, "O au na Luve ni Kalou." ⁴⁴O rau vokiliga na daubutako, ratou ma vakoji vata i na kauveilatai, rau sa valialiai koya vokiliga. ⁴⁵Sa qai butobuto na vanua taucoko, sa vatekivu mai nai kaono ni aua ka yacovia nai ka ciwa ni aua. ⁴⁶Ia i nai ka ciwa ni aua, sa kaci o Jisu i na domo levu, ka tukunia, "Ilai, Ilai, lama sa sapakicani?" na kenai balebale, "Noqu Kalou, noqu Kalou, o sa daini au i na vuku ni cava?" ⁴⁷Ia ka so vi ira sa tu voleka, n i ra sa rogocia, ra sa tukunia, "Na tamata ke sa kacivi Ilaija jiko." ⁴⁸Sa cici sara e dua vi ira, sa tauria e dua na vutovuto, ka vasuasua i na wai wiwi, ka vivigia i na dua na

dravo, sa vasomi koya kinia. ⁴⁹Sa tukunia o ira na kena vo, "Dainia mada; me da raicia se na qai mai o Ilaija me mai vabulai koya se reva." ⁵⁰Ia o Jisu ni sa kaci voki i na domo levu, sa qai daini koya na yalona. ⁵¹Ka raicia, sa wase rua nai laji ni vale ni soro mai na jikinia i colo ka yadjia ira; sa tavuki na vanua, sa kavida rua na vivatu lelevu; ⁵²sa tadola na vibulubulu; sa levu vokiliga na yagodra na yalododonu ra ma moce tu, sa tucake voki mai; ⁵³ia ni sa tucake voki mai na mate o koya, ra sa qai mai na vibulubulu, ka qai i na koro tabu, sa qai rairai vi ira na le levu. ⁵⁴Ia na turaga ni valu, vata ki ira ra sa jiko vata me vatawai Jisu, ni ra sa raicia na tavuki ni vanua, vata na vika sa yaco, ra sa rere valevu, ka tukunia, "Sa djina liga sa Luve ni Kalou o koya ke." ⁵⁵A ra sa le levu vokiliga na yalewa ra sa vararai tu mai vayawa, o ira ma muri Jisu mai Kalili, ni ra sa dauqaravi koya: ⁵⁶ma dua vi ira o Meri na yalewa ni Makitala, vata ki Meri na jinai Jemesa vata ki Josese, vata ki na jinadrau na luvei Sepete. ⁵⁷Ia ni sa raiyavi, sa qai mai e dua na tamata vutuniyau, na kai Arimacea, na yacana o Josefa, o koya vokiliga ma tisaipeli ni Jisu: ⁵⁸sa qai vi Pailato o koya, ka kerea na yagoi Jisu. Sa qai tukunia o Pailato me soli na yagona. ⁵⁹Sa yadjia na yagona o Josefa, ka ologia i na dua nai sole lineni sa savasava, ⁶⁰sa vadavoa i na nonai bulubulu vou, ka taya o koya i na vatu: sa vaqiqicia e dua na vatu levu i na darava ni bulubulu, ka qai voki yani. ⁶¹Sa jiko mai kinia o Meri na yalewa ni Makitala, vata ki Meri kadua, rau sa dabe ka donuya nai bulubulu. ⁶²ia i na savulaci i na siga sa taravia na siga Varau, ra sa soqoni vata vi Pailato o ira na bete levu vata ki ira na Farisi, ⁶³ra sa tukunia, "Ikonu na Turaga, kitou sa nanumia ni sa tukunia na dauvicalai gona, ni sa bula jiko, 'Me oji mada e tolu na bogi na qai tucake voki mai.' ⁶⁴O koya mo dou qai lewa me sogo vakaukauwa nai bulubulu me oji mada nai katolu ni bogi, de ra qai mai na nona tisaipeli, ka butakocakia ka qai tukunia vi ira na tamata, "Sa tucake voki mai na mate o koya: na qai levu cake kinia na vivacalai i muri, ka ca valaiali koya iliu." ⁶⁵Sa qai tukunia vi ira o Pailato, "Sa tu liga vi Ikodou nai vatawa eso: dou qai, dou vadeitakia me va dou sa kila." ⁶⁶A ra sa qai, ra sogojia vakaukauwa nai bulubulu, ka dregajia na vatu, ka lesia eso na sojia me ra yadravia.

28 ¹Ni sa oji na siga ni vacecegu, sa kida nai matai ni siga ni wiki, sa qai mai o Meri na yalewa ni Makitala vata ki Meri kadua, me rau mai raicia nai bulubulu. ²A rau sa raicia sa tavuki valevu na vanua, ni sa dua na agilosu ni Turaga sa qai sobu mai lomalagi, sa vaqiqicia tani na vatu, ka mai dabe toka i delana. ³Sa va na liva na matana, sa vulavula na nonai curucuru me va na uca vulavula. ⁴A ra sa sautaninini na sojia ra ma yadrvavia jiko ni ra sa rerevakia, a ra sa vataki ira sa mate. ⁵Sa qai vosa na agilosu, ka tukunia vi rau na yalewa, "Drau kua ni rere; au sa kila drau sa vaqarai Jisu, o koya ma lauvako i na kauveilatai." ⁶Sa reva i vono ke o koya, sa tucake voki, me va na nona vosa. Drau qai mai, mo drau raicia na vanua ma davo kinia na Turaga. ⁷Ia drau qai vatotolo, ka tukinia vi ira na nona tisaipeli ni sa tucake voki mai na mate o koya; ka kila, sa liutaki ikodou i Kalili: dou na raici koya kinia: Raicia, au sa tukunia vi ikodrau. ⁸A rau sa qai vatotolo i nai bulubulu ni rau sa rere ka marau valevu; rau sa cici ka tukunia vi ira na nona tisaipeli. ⁹Ka raicia, sa tavaki rau o Jisu, ka tukunia, "Sa loloma." Rau sa qai toso vua ka tara na yavana ka varokoroko vua. ¹⁰Sa qai tukunia vi irau o Jisu, "Drau kua ni rere, drau qai tukunia liga vi ira na wekaqu me ra qai i Kalili; ni ra na raici au mai kinia." ¹¹Ia ni rau sa qai yani, raicia sa so vi ira nai vatawa ra sa qai i na koro, ra sa tukunia vi ira na bete levu na ka kece sa qai yaco. ¹²Ia ni ra sa soqoni vata, ki ira na matua, ra sa bosea, ra sa qai solia valevu nai lavo vi ira na sojia, ¹³ka tukunia, "Dou vake, "Sa qai mai i na bogi o ira na nona tisaipeli, ka butakocakia na yagona, ni kimamu sa moce tu." ¹⁴Ia ke na rogocia na kovana, kitou na valomavinakataki koya, ka maroroi ikodou." ¹⁵Sa ra qai tauria nai lavo, ka sa caka me va ra sa vatavulici kinia : sa dautukuni jikoliga na vosa ke vi ira na kai Jutia me yacovia mai na siga ni kua. ¹⁶Sa qai i Kalili o ira na tisaipeli na le jinikadua, i na ulu-ni-vanua ka ma tukunia vi ira o Jisu. ¹⁷Ia ni ra sa raici koya, ra sa varokoroko vua: ia ka so sa reva ni vadjinajia. ¹⁸Sa qai mai o Jisu ka vosa vi ira, ka tukunia, "Sa soli mai vi au na lewa keceliga mai lomalagi vata ki vuravura. ¹⁹O koya mo dou qai ka valotutaki ira na le ni vivanua keceliga, ka papitaisotaki ira i na yaca ni Tamamudou vata na Luvena vata na Yalo Tabu, ²⁰me vavulici ira me ra vabaujia na ka kece au ma vosa kinia vi ikodou: ka mo dou kila, au sa jiko vata ki ikodou i na visiga keceliga, ka yacovia nai vataojioji ki vuravura." Emeni.

Marika

1

¹Ai vatekivu ni tukutuku-vinaka ki Jisu Karisito, na Luve ni Kalou; ²me va sa vola na parofita: Raicia, au sa tala na noqu talai me liu e matamu, Ena caramakia o koya na nona sala e matamu: ³A domo ni dua sa kacikaci e loma ni vikau, Dou caramakia na sala i Jiova, Caka me dodonu na nona visalatu. ⁴Sa dauvipapitaisotaki o Joni e loma ni vikau, ka varojia na nodra papitaiso era vivutuni me bokoci nai valavala ca. ⁵A sa qai yani vua na lewe ni vanua taucoko o Jutia, vata ki ira na kai Jerusalemi, a sa papitaisotaki ira keceliga o koya i na uciwai o Joritani, ni ra sa vatusa na nodrai valavala ca. ⁶Sa vaisulu o Joni nai sulu vuji ni kameli, ka sai vau ni tolona na wa kuli-ni-manumanu; ia sa kena jiko na vodre vata ki na oni ni vikau. ⁷Sa dauvunau, ka tukunia, E dua sa muri au mai sa levu cake vi kirau, ia na wa ni nonai vava au sa reva ni yaga meu cuva sobu meu serekia. ⁸E dina kau sa papitaisotaki ikodou i na wai: ia i na papitaisotaki ikodou o koya, i na Yalo Tabu. ⁹Sa yaco i na gauna o ya, sa qai mai Nasareci i Kalili o Jisu, a sa papitaisotakia o Joni i na Joritani. ¹⁰Ia ni sa cabe sara o koya mai na wai, sa qai raici lomalagi ni sa wase rua, vata ki na Yalo Tabu ni sa qai sobu vua me va na ruve; ¹¹a sa rogo mai lomalagi i dua na vosa: O iko na noqu Gone ni toko, au sa dauvinakaji iko valevu. ¹²A sa vayadji koya vasauri na Yalo Tabu i vikau. ¹³Sa jiko i loma ni vikau ka bogi vasagavulu, sa dauveretaki koya o Setani; sa jiko vata ki na manumanu kila; a sa qaravi koya o ira na agilose. ¹⁴Ia ni sa biu i na vale ni vivesu o Joni, sa qai mai ki Kalili o Jisu, sa dauvunautakia nai tukutuku vinaka ni matanitu ni Kalou, ¹⁵ka tukunia, Sa qai yaco na gauna, sa voleka na matanitu ni Kalou; dou vivutuni, ka vabaujia nai tukutuku-vinaka. ¹⁶Sa qai voli o koya e na baravi mai Kalili, sa raici Saimoni vata ki Adriu na tacina, erau sa cavotakia na lawa i wai: ni rau sa gonedau. ¹⁷Sa tukunia vi rau o Jisu, Drau muri au mai, au na qisi ikodrau mo drau yaco me gonedau ni tamata. ¹⁸A rau sa dainia sara na nodrau lawa, ka muri koya. ¹⁹Ia ni sa qai valailai i liu o koya, sa raici Jemesa na luve i Sepete, vataki Joni na tacina, rau sa jiko mai waqa ka onevia na lawa. ²⁰Sa kacivi rau sara o koya: rau sa dainia na tamadrau o Sepete i na waqa, vataki iratou na tamata, ka muri koya. ²¹A ratou sa qai i Kapenaumi; ia e na siga ni vacecegu sa curu sara o koya ki na vale ni lotu, ka vatavuvuli. ²²Ra sa kurabui i na nonai vavuvuli; ni sa vatavulici ira me va i dua sa tu vua na lewa, ka reva ni vataki ira na vunivola. ²³Sa jiko i na nodra vale ni lotu i dua na tamata ka curumi koya i dua na yalo velavela; a sa qoqolou, ²⁴ka tukunia, Ule! a cava vi kitatou, i Jisu na kai Nasareci? o sa qai beka mai me rawai kitou? au sa kilai iko, na nona Le Dua Yalosavasava na Kalou. ²⁵Sa vunauci koya o Jisu, ka tukunia, Mo galu liga, ka qai tani mai vua. ²⁶Ia ni sa bitalaki koya na yalo velavela, ka qoqolou ena domo levu, sa qai qai tani mai vua.

²⁷Ra sa kurabui keceliga, ka vitarogi kinia vai ira, ka tukunia, A ka cava beka ke? a cava beka nai vavuvuli vou ke? ka ni sa varojia vaturaga o koya vi ira na yalo velavela, a ra sa talai rawarawa vua. ²⁸A sa rogovaki sara na kenai rogorogo ki na vi yasana keceliga sa vavolivoliji Kalili. ²⁹Ia ni ratou sa qai tani i na vale ni lotu, ratou sa curu sara i na vale i Saimoni vataki Adriu, o iratou vata ki Jemesa vataki Joni. ³⁰A sa davo na tina ni wati i Saimoni ni sa tauvi-katakata, a ra sa tukuni koya sara vua. ³¹A sa qai vua o koya ka tauria na ligana, ka vaduria cake: a sa takali vasauri na nona katakata, a sa qaravi iratou o koya. ³²Ia ni sa raiyavi mai, ni sa dromu na siga, sa yadji mai vi koya o ira keceliga sa tauvi-mate, vataki ira ka curumi ira na tevoru eso. ³³A ra sa soqoni vata keceliga na lewe ni koro I na mata ni darava. ³⁴A sa vabula o koya na lewe levu sa duidui na mate sa tauvi ira, ka vasevi ira na tevoru e lewe levu, a sa reva ni laivi ira na tevoru me ra vosa, ni ra sa kilai koya. ³⁵Ia ni savulaci caca sa cavu tu o koya, a sa qai i tautuba, ka qai i na dua na yasana lala, ka masu kinia. ³⁶A ratou sa muri koya ko Saimoni, vataki iratou ratou sa jiko vata kaya. ³⁷Ni ratou sa qai raicia, eratou sa tukunia vua, Sa vasaqarai ikonu na tamata keceliga. ³⁸A sa tukunia vi iratou, Tou qai i na vikoro sa voleka, meu vunau vokiliga kinia: sa ka liga ke kau sa qai mai kinia. ³⁹A sa dauvunau o koya i na nodra vivale ni lotu mai Kalili taucoko, ka vasevi ira tani na tevoru. ⁴⁰A sa qai mai vi koya i dua na vukavuka, ka vamasujia, ka tekiduru vua, ka tukunia vua, Kevaka o ni sa vinakajia, o ni sa vasavasavataki au rawa. ⁴¹A sa yalololoma o Jisu, ka dodoka na ligana, ka tarai koya, ka tukunia vua, Au sa vinakajia; mo savasava mai. ⁴²Ia ni sa vosa oti, sa takali vasauri vua na vukavuka, a sa savasava mai. ⁴³A sa varojia matua vua o koya, ka vatala sara yani; ⁴⁴a sa tukunia vua, Raicia, mo kua ni tukunia vua i dua: ia mo laki varaitaki iko vua na bete, ka vacaboria na ka sa varojia o Mosese me nomui vasavasavataki, mei vadjinadjina vi ira. ⁴⁵A sa qai yani o koya, ka vatekivu me tukunia valevu, ka cacavaka, a sa dredre kina vi Jisu me curu votu i na koro, sa jiko liga i nai bili i na vi yasana lala: a ra sa qai mai na viyasana keceliga vi koya.

2 ¹Sa bogi vica, sa qai curu voki i Kapenaumi o koya; sa qai rogovaki ni sa jiko i vale. ²Ra sa lewe levu sa soqoni vata sara mai, a sa reva kinia na vanua me rauti ira, e reva i na mata ni darava: a sa vunautakia na vosa vi ira o koya. ³Sa qai mai vi koya eso, ratou sa yadjia mai i dua sa tauvi-paralasi, sa colaji koya i le va. ⁴Ia ni ratou sa reva ni torovi koya rawa i na vukudra na lewe levu, ratou sa basukia na dela ni vale sa jiko kinia o koya: ia ni ratou sa basukia sara, ratou sa tukucia sobu nai mocemoce sa davo kinia o koya sa tauvi-paralasi. ⁵Ia ni sa raicia o Jisu na nodratou vakabaujia, sa kaya vua sa tauvi-paralasi, Na luvequ, sa bokoci na nomui valavala ca. ⁶Ia ka so na vunivola ra sa jiko kinia, a ra sa veinanuyakia e lomadra, ka va ke, ⁷Sa vosavacacatakia na Kalou o koya ke i na vuku ni cava? ko cei tale sa bokocia rawa nai valavala ca, a Kalou duadualiga? ⁸Sa kila sara i yalona o Jisu ni ra sa vinanuyakia vakoya i lomadra, ka sa tukunia vi ira, A cava dou sa vinanuyakia kinia na ka va ke i na lomamudou? ⁹a cava vi rau e rawarawa cake, me tukunia vua sa tauvi-paralasi, Sa bokoci na nomui valavala ca; se me tukunia, Mo tu cake, ka yadjia na nomui mocemoce, mo qai? ¹⁰Ia mo dou kila kinia ni sa rawajia na Luve ni tamata i vuravura me bokocia nai valavala ca, (sa qai kaya o koya vua sa tauvi-paralasi,) ¹¹Au sa tukunia vi iko, Mo tu cake, ka yadjia na nomui mocemoce, ka qai ki na nomu vale. ¹²A sa tu cake sara o koya, ka yadjia nai mocemoce, ka qai yani ena matadra keceliga; Ra sa kurabui keceliga kinia, ka varokorokotakia na Kalou, ka tukunia, Eda sa reva ni raicia eliu na ka e vake na kenai valavala. ¹³A sa qai voki yani o koya ki matasawa, a ra sa qai vi koya o ira keceliga na lewe levu, a sa vavulici ira o koya. ¹⁴Ia ni sa qai yani, sa raici Livai na luve i Alifio sa jiko i na vale ni soli vacavacava, a sa tukunia vua, Muri au. A sa cavu tu ko koya, ka muri koya. ¹⁵Ia ni sa jiko o koya i na nona vale me kana, ra sa lewe levu na kumunia nai vacavacava vataki na tamatai valavala ca ra sa jiko me kana vata ki Jisu vataki ira na nona tisaipeli: ra sa lewe levu, ra sa muri koya. ¹⁶Ia ni ra sa raicia o ira na vunivola vataki ira na Farisi ni sa kana vata o koya ki ira sa soqonia nai vacavacava ki ira na tamatai valavala ca, ra sa tukunia vi ira na nona tisaipeli. A cava sa kana vata ka gunu vata kinia o koya ki ira sa soqonia nai vacavacava vata ki ira na tamatai valavala ca? ¹⁷Ia ni sa rogozia ko Jisu, satukunia vi ira, Sa reva ni yaga na vuniwai vi ira sa bula vinaka, vi ira liga sa tauvi-mate: au sa reva ni qai mai meu kacivia ira sa yalododonu, o ira ga nai valavala ca, me ra vivutuni. ¹⁸Ra sa daulolo o ira na tisaipeli i Joni vataki na nodra tisaipeli na Farisi: ra sa qai mai ka tukunia vua, A cava sa lolo kinia o ira na tisaipeli i Joni vataki na nodra tisaipeli na Farisi, ia na nomu tisaipeli ra sa reva ni lolo? ¹⁹Sa tukunia vi ira o Jisu, ra sa lolo rawa li na weka ni tagane sa qai vawaji, ni sa jiko vata ki ira na tagane sa qai vawati? Ni sa jiko liga vataki ira na tagane sa qai vawati, ra sa reva ni lolo rawa. ²⁰Ia na yaco mai na siga, na yadji tani kinia vi ira na tagane sa qai vawaji; ka ra na qai lolo ina gauna o ya. ²¹Ia sa re va na tamata sa cula vataki na tiki ni sulu vou ki nai sulu madra: ke sa vakinia, ina dresukia na kena dede na tikina vou sa botani kinia, sa kadresu valevu kinia. ²²Sa reva vokiliga na tamata sa vatalocia na waini vou ki na tavaya kulinimanumanu dede; ke sa vakinia, na vakacabotetakia na tavaya na waini vou, ka na dave yani na waini, ka rusa na tavaya; e vinaka liga me vatalocia na waini vou ki na tavaya vou. ²³2Sa qai o koya i loma ni viwere ni sila i na siga ni vacecegu; ia ni ra sa qai voli na nona tisaipeli, ira doloka na visola ni sila. ²⁴Sa tukunia vua o ira na Farisi, Raicia, a cava ira sa caka kinia o ira i na siga ni vacecegu na ka e reva ni tara? ²⁵Sa qai tukunia vi ira o koya, Dou sa reva beka ni wilikia na ka sa caka o Tevita, ni sa reva na kena, ka sa viakana, o koya ki ira sa jiko vata kaya: ²⁶Ni sa curu o koya i na vale ni Kalou, i na gauna i Epaiaca na bete levu, a sa kania na madrai dauraici, gona sa reva ni tara me laukana, sa tara duadualiga vi ira na bete, a sa solia vokiliga vi ira ira sa tiko vata kaya? ²⁷Sa tukunia vokiliga vi ira, Sa caka na siga ni vacecegu i na vukudra na tamata, e reva ni caka na tamata i na vuku ni siga ni vacecegu: ²⁸Sa Turaga voki liga ni siga ni vacecegu na Luve ni tamata.

3¹ A sa curu voki o koya ki na vale ni lotu; a sa jiko kinia i dua na tamata sa malai na ligana. ²A ra sa varaici koya, se na vabulai koya i na siga ni vacecegu, se reva; me ra qai beitaki koya. ³Sa qai tukunia o koya vua na tamata sa malai na ligana, Tucake mai. ⁴A sa tarogi ira, Sa tara beka me caka na ka vinaka i na siga ni vacecegu, se me caka na ka ca? me ia na vivabulai, se na vivamatei? A ra sa galu liga. ⁵Ia ni sa rai voli vacudrucudru vi ira o koya, ni sa rarawa na lomana ena vuku ni kaukauwa ni yalodra, sa tukunia vua na tamata, Dodoka mai na ligamu. A sa dodoka yani: a sa vabulai na ligana ka yaco me va na ligana kadua. ⁶A ra sa qai yani na Farisi, ka bosei koya sara o ira vata ki ira nai tokani i Eroti, se ra na vamatei koya vaevei. ⁷A sa qai tani o Jisu va ki wai ki ira vata kaya na nona tisaipeli: a ra sa lewe levu sara sa muri koya mai Kalili, ki Jutia, ⁸mai Jerusalemi vokiliga, ki Itumia, ki na tai kadua ni Joritani; o ira vokiliga i na viyasana i Taia kei Saitoni, era lewe levu sara, ni ra sa rogocia na levu ni vika sa caka o koya, era sa qai mai vi koya. ⁹A sa tukunia o koya vi ira na nona tisaipeli, me toka i dua na waqa lailai o koya i na vukudra na lewe vuqa, de ra drigiji koya. ¹⁰Ni ra sa lewe levu sa vabula o koya; a ra sa drigiji koya kinia me ra tarai koya, o ira keceliga era sa tauvimate. ¹¹O ira voki liga na yalo velavela, ni ra sa raici koya, era sa cuva sobu i matana, a ra sa qoqolou, ka tukunia, O iko na Luve ni Kalou. ¹²A sa varota matua vi ira o koya, me ra kakua ni tukuni koya. ¹³A sa cabe i na ulu-ni-vanua, ka kacivi ira mai sa djigitakia: a ra sa qai mai vua. ¹⁴A ra sa lewe tinikarua sa lesia o koya, me ra jiko vata kaya, ka me vatalai ira o koya me ra vunau, ¹⁵me tu voki liga vi ira na kaukauwa me ra vasevi ira na tevoru: ¹⁶A sa vayacani Saimoni o koya me o Pita: ¹⁷ki Jemesa na luve i Sepete, ki Joni na taci i Jemesa, a sa vayacani rau o koya mei Poanaji, i kenai balebale, A luve ni kurukuru: ¹⁸ki Adriu, ki Filipi, ki Pacolomiu, ki Maciu, ki Tomasi, ki Jemesa na luve i Alifio, ki Cateo, ki Saimoni i dua vi ira sa vatokai Na gumatua, ¹⁹ki Jutasa Isikarioti, o koya sa soli koya yani. A sa curu o koya ki na dua na vale. ²⁰A ra sa lewe levu sa sogoni vata voki, a ra sa reva kinia ni kania rawa na kedra. ²¹Ia ni ratou sa rogocia ko iratou na wekana, eratou sa qai mai me ratou tauri koya: ni ratou sa tukunia, Sa lialia o koya. ²²Ia o ira na vunivola ka qai sobu mai Jerusalemi, era sa tukunia, Sa jiko vua o Pielisipupi, a sa vasevi ira na tevoru i na kaukauwa ni nodra turaga na tevoru. ²³A sa kacivi ira mai o koya, ka tukunia vi ira i na vosa vatautauvata, E rawajia vaevei ko Setani me vasevi Setani? ²⁴Ia kevaka sa dua na matanitu sa visei vai koya, ena reva ni tu dei rawa na matanitu o ya: ²⁵ia kevaka sa dua na vale sa visei vai koya, ena reva ni tu dei rawa na vale ko ya. ²⁶Ia kevaka sa ia ko Setani me vivala vai koya, ka visei, ena reva ni tu dei rawa, ena oji liga. ²⁷Sa reva na tamata me curumia rawa na vale ni qaqa, ka kovea na nonai yaya, keva sa reva mada ni vesukia na qaqa, ena qai kovea imuri na nonai yau. ²⁸Au sa tukunia vaidina vi ikodou, Sa rawa me bokoci laivi na nodrai valavala ca keceliga na luve ni tamata, ki na nodra vosa ca keceliga era sa vosavacacatakia kinia na Kalou: ²⁹ia o koya sa vosavacacatakia na Yalo Tabu ena reva jikoliga ni bokoci na nonai valavala ca, ia sa tu vua na nona cala ka reva ni mudu: ³⁰ni ra tukunia, Sa dua na yalo velavela sa jiko vua. ³¹Sa qai mai o iratou na tinana, ki na tacina, a ratou sa tu e tuba, ka talaki vua me qai mai. ³²ia era sa lewe levu sa jiko vavolivolijia; ka ra sa tukunia vua, Raicia, na tinamu ki iratou na tacimu eratou sa tu e tuba, eratou mai qarai iko. ³³A sa vosa vi ira, ka tukunia, O cei na jinaqu se ko iratou na taciqu? ³⁴A sa varaici ira era sa jiko vavolivoliti koya, ka tukunia, Raicia na jinaqu ki ira na taciqu! ³⁵o koya yadua ena muria na loma ni Kalou, sai koya ke na taciqu, se na ganequ, se na tinaqu.

4

¹A sa caka voki o koya me vatavuvuli e matasawa: a sa lewe levu sara era sa soqoni vata vua, a sa vodokia kinia na waqa o koya, ka jiko sobu kinia mai wai; a ra sa tu kece liga na lewe levu mai matasawa. ²A sa levu na ka sa vavulici ira kinia o koya ena vosa vatautauvata, ka tukunia vi ira ena nonai vavuvuli. ³Dou rogocia; Sa dua na dauvikaburaki sa laki kabukaburaki: ⁴a sa yaco, ni sa kabukaburaki lako, sa lutu eso ena tutu ni sala, a sa qai mai na manumanu vuka ka kania. ⁵A sa lutu eso ki na vanua vivatu, sa reva ni levu kina na qele; a sa tubu cake vatotolo sara, ni sa reva ni vavaku na kena qele; ⁶ia ni sa cabe na siga, sa malai; ia ni sa reva na wakana, sa raqosa sara. ⁷A sa lutu eso ki na viwa-vavotona, a sa tubu cake na viwa-vavotona, ka varugujia, a sa reva kinia ni vua. ⁸A sa lutu eso ki na vanua vinaka, a sa vuavuai vinaka ka tubu cake me levu; a sa vuai tolusagavulu eso, ka onosagavulu eso, ka drau eso. ⁹A sa tukunia vi ira o koya, O koya sa vadaligana me rogocia, me mani rogocia sara. ¹⁰Ia ni sa jiko duadua liga o koya, era sa tarogi koya ena vosa vatautauvata ko ira na lewe tinikarua, ki ira era sa dau jiko vata kaya. ¹¹A sa tukunia vi ira o koya, Sa soli vi ikodou mo dou kila na ka vuni ni matanitu ni Kalou: ia vi ira liga etaudaku, sa tukunia na ka keceliga ena vosa vatautauvata; ¹²me ra raicia jiko, ka reva ni kila; ka me ra rogocia jiko, ka lecava tu; de dua na siga era saumaki mai kinia, ka me bokoci na nodrai valavala ca. ¹³A sa tukunia vokiliga vi ira, Dou sa reva li ni kila na vosa vatautauvata ke? ia dou na kila rawa vaevei na vosa vatautauvata keceliga? ¹⁴Sa kaburakia na vosa na dauvikaburaki. ¹⁵Ia o ira ke era vaka na tutu ni sala, sa kaburaki kinia na vosa; ia ni ra sa rogocia oji, sa qai sara mai o Setani, a sa yadjia tani na vosa sa kaburakia e lomadra. ¹⁶o ira vokiliga ke sa kaburaki ki na vanua vivatu: era rogocia na vosa, ka vabaujia sara ena reki; ¹⁷ia ka reva liga na wakana e lomadra, a ra sa tu dede valailai liga: ia ni sa tubu emuri na rarawa se na vivacacani ena vuku ni vosa, era sa tarabe sara. ¹⁸Ia o ira ke sa kaburaki ki na viwa-vavotona: o ira ke era sa rogocia na vosa; ¹⁹ia na lomaocaoca ena vuku ni vuravura ke, ki nai yau e dauvivaisini, ki na daugadrevia na ka tani eso sa curu kinia ka varugujia na vosa, a sa reva kinia ni vua. ²⁰Ia o ira ke sa kaburaki ki na vanua vinaka: era sa rogocia na vosa, ka vabaujia, ka vua, sa vua i tolusagavulu eso, ka onosagavulu eso, ka drau eso. ²¹Sa tukunia voki liga vi ira o koya, Sa dua beka na cina sa kau mai, me viritoka e ruku ni varau ni sila, se ruku ni mocemoce? e reva beka ni viritoka ena kenai tutu liga? ²²Ni sa reva na ka e tabogo, me na reva ni varairaitaki mai; se na ka sa vuni, me na reva ni vavotui. ²³Kevaka i dua e vadaligana me rogocia, me mani rogocia sara. ²⁴Sa tukunia voki liga vi ira, Dou qarauni ikodou ena ka dou rogocia; ai varau dou na varautakia, ena varautaki voki liga vi ikodou: ena soli valevu voki liga vi ikodou. ²⁵Ni sa tu vua na tamata e dua na ka, ena qai soli vua; ia ke sa reva ni tu vua na tamata e dua na ka, ena qai yadji tani mai vua na ka sa tu vua. ²⁶Sa tukunia vokiliga o koya, Sa tautauvata na matanitu ni Kalou, ki na tamata sa qai i kaburakia na sila ki na qele; ²⁷a sa moce ka tu cake, e na bogi ki na siga, a sa lavouvou na sila ka tubu cake, a sa reva ni kila o koya na kenai valavala. ²⁸Ni sa vua vai koya liga na qele; sa liu mada na buroro, sa taravia na sola, a sa qai muri na vuana e matua ena sola. ²⁹ia ni sa matua mai na vuana, sa qai vacurumia o koya nai sele takelo, ni sa cava na yabaki. ³⁰A sa tukunia o koya, Tou na vatautauvatatakia na matanitu ni Kalou ki na cava? se cava na ka vaibalebale me da vatautauvatataka kinia? ³¹Sa va e dua na sore ni musita, o koya ni sa tei ena qele, sa lailai sobu vi ira keceliga na sore ni kau ena qele: ³²ia ni sa tei, sa tubu cake, a sa yaco me levu cake vi ira keceliga na kau lalai, a sa vatabana vaidina, a sa ro rawa na manumanu vuka ena kena rurugu. ³³A sa levu na vosa vatautauvata va ke sa tukunia kinia o koya na vosa vi ira, me va era sa rogocia rawa. ³⁴A sa reva ni vosa waleliga vi ira, sa vosa vatautauvata jikoliga; a sa vatakila nai balebale ni ka keceliga vi ira na nona tisaipeli, ni ra sa jiko vai ira. ³⁵Ia ena siga o ya, ni sa yakavi mai, sa tukunia vi ira o koya, Me da qai yani ki tai kadua. ³⁶Ia ni ra sa laivi ira mada na lewe levu, era sa qai yadji koya sara va o ya ena waqa. Ka so voki na waqa lalai era sa qai vata kaya. ³⁷A sa tubu e dua na cagi levu sara, a sa seva na waqa na biau, a sa qai luvu kinia. ³⁸A sa jiko o koya ena mua emuri, a sa moce e nai lokoloko; a ra sa vayadrajia, ka tukunia vua, Vavuvuli, o sa wele beka liga ni da sa mate? ³⁹A sa tu cake o koya, ka vunaucia na cagi, a sa tukunia ki na wasawasa, Mo cegu, mo maravu mai. A sa ruru na cagi, a sa maravu levu mai. ⁴⁰A sa tukunia vi ira o koya, Dou sa rere ena vuku ni cava? e vaevei ni sa reva na nomudou vabaujia? ⁴¹A ra sa rere valevu, a ra sa vitukuniyokia vai ira, O cei beka ke, ni sa talairawarawa vua na cagi ki na wasawasa

¹Ra sa mani yaco yani i na tai ni drano kadua, i na nodra vanua na kai Katara. ²Ia ni sa sobu yani i vanua o Jisu, sa sota kaya sara i dua na tamata ka curumi koya jiko e dua na yalo velavela, sa qai mai na i bulubulu³na vanua e dau jiko voli kinia. E reva ni dua na tamata e vesukia rawa; na sinucodo mada liga qai reva ni yaga. ⁴Sa dau vesu wasoma o koya ena i vesu ni yava vataki na sinucodo, ia e qai dau gutugutulakia na sinucodo ka drutidrutilaka na i vesu ni yava, ka reva ni bau dua e tarovi koya rawa.⁵Sa dau qoqolou voli ena bogi vataki na siga ena viulunivanua vataki na i bulubulu, ka sa tavatavalakia na yagona ena vatu. ⁶Sa tu mai vayawa o koya ena gauna sa raici Jisu kinia; ka sa qai cici yani, ka tekiduru e matana,⁷ka sa kaci ena domo levu, "I Jisu, na Luve ni Kalou Cecere sara! A cava o nu sa vinakatakia vi au? Au sa kerei ikonu ena yaca ni Kalou, ni kakua ni vararawataki au!"⁸(A sa tukunia vake balejia ni sa tukunia oji vua o Jisu, "Yalo velavela, mo qai ⁸tani mai vua na tamata ke")⁹Sa qai tarogia o Jisu, "O cei na yacamu?" E a saumia o koya ka tukunia, "Na yacaqu o 'Vavakoso', ni kimamu sa lewe levu!"¹⁰Sa qai vamasuji Jisu vagumatua o koya me kua ni vatalai ira tani na yalo velavela mai na vanua o ya.¹¹Ra a kakana voli ena yasa ni delana sa voleka e kea e dua na qele ni vuaka levu. ¹²Era sa qai vamasuji Jisu na yalo velavela, ka tukunia, "Ni vatalai kimamu vi ira na vuaka, me kimamu curumi ira." ¹³Sa mani laivi ira ko Jisu me ra qai, ka ra sa qai yani na yalo velavela ka curumi ira na vuaka. Era sa qai ciciva sobu na baba ena yasa ni drano o ira na vuaka ka lutu kece ki na loma ni drano ka luvu kece sara liga. E raujia jiko ni 2,000 na kedra levu.¹⁴Ra sa qai dro na kedra i vatawa, ka la'ki tukunia na kena i tukutuku ki na koro, ki na vivanua era volekatia. Ra sa qai na tamata, me ra la'ki raicia na ka sa yaco e kea. ¹⁵Ra sa qai vi Jisu, ka raici koya ka a curumia tu e levu na yalo velavela ni sa dabe jiko e kea, sa vaisulu tu, ka sa tu vinaka na nona vakasama; ka ra sa rere sara.¹⁶Era sa qai tukunia vi ira na qai yani o ira ka a raicia na ka a yaco vua ka curumi tevoru ki na ka e baleji ira na vuaka. ¹⁷Ra sa mani kerei Jisu me qai tani mai na nodra vanua.¹⁸Ia ena gauna sa vodo kinia ki waqa o Jisu, a sa qai kerei koya na tamata ka a curumi yalo velavela, ka tukunia, "Au kerea me'u qai vata yani ki ikonu!"¹⁹Ia, a sa reva ni vadonuya o Jisu. Sa qai tukunia liga vua, "Mo lesu voki ki na nomu vale vi ira na wekamu, ka tukunia vi ira na levu ni ka sa caka vi iko na Turaga, ki na levu ni nona yalololoma vi iko."²⁰Sa mani qai yani na tamata o ya ka tekivu vacurumia yani na Koro e jini, ka tukunia voli na vika sa caka vua o Jisu. Ra sa qoroqoro na tamata keceliga ra sa rogocia.²¹A sa lesu voki o Jisu ena waqa ki tai kadua ni drano. Era sa soqoni vata yani vua na lewe levu ena bati ni drano. ²²Sa qai qai yani vua o Jairo, e dua na i valesilesi ni valenilotu. Ni sa raici Jisu, sa qai bale sobu ki yavana ²³ka vamasuji koya vabibi, ka tukunia, "Na luvequ yalewa lailai sa tauvimate levu sara. Au kerea mo ni qai mada mai ka tabakia ena ligamunu ,me sereki tani kinia na nona tauvimate, ka bula!"²⁴24E rau sa mani qai vata yani kei Jisu. Era sa salavata ki Jisu e lewe levu sara na tamata, ka ra sa vidrigidrigi kaya mai na viyasana keceliga.²⁵E jiko ena kedra maliwa e dua na yalewa, sa turudrabalavu ka sa yabaki jinikarua na kena dede. ²⁶Sa lewe levu na vuniwai era sa qaravi koya oji ka sa vayalia kinia na nona i yau, ia sa reva ni vinaka cake kinia na nona bula, ka sa toro sobu jikoliga. ²⁷A sa rogocia o koya na i tukutuku me baleti Jisu, ka sa qai qai mai kinia e tovuna ena kedra maliwa na lewe levu, ka tara na nona i sulu,²⁸ni sa kaya e lomana o koya, "Kevaka waleliga au tara na nona i sulu, au na bula."²⁹A sa tara na i sulu i Jisu, ka sa mudu sara vasauri na kena qai jiko na dra; ka sa kila sara e yagona ni sa vabulai mai na mate ca o ya.³⁰I na gauna vata o ya, sa kila e lomana o Jisu ni sa qai tani mai vua na kaukauwa, a sa qai vuki vi ira na lewe levu, ka tukunia, "O cei e tara na noqu i sulu?"³¹E ratou sa qai tukunia vua na nona tisaipeli, "O ni sa raicia na nodra vidrigidrigi kei ikonu na tamata, a cava o ni qai tarogia voki kinia se o cei e tarai ikonu?"³²Ia sa viraiyaki voliliga o Jisu me raici koya ka a caka na ka o ya.³³Ia na yalewa, ni sa kila na ka sa yacovi koya, sa qai qai mai, ka sa sautaninini ena levu ni rere, ka bale sobu ki na yava i Jisu, ka tukunia vua na kena dina taucoko. ³⁴Sa qai tukunia vua o Jisu, "Na luvequ, sa vabulai iko na nomu vabaujia. Mo qai ena vacegu ka sereki mai na nomu leqa."³⁵Ia ni sa vosa jikoliga o Jisu era sa qai mai eso mai na vale ni vailesilesi ni valenilotu, ka kaya, "Sa mate na luvemu; kua ni vaoga voki na i Vavuvuli."³⁶Ia ni sa rogocia o Jisu na vosa era tukunia, sa tukunia sara vua na turaga ni vale ni lotu, Kakua ni yalo lailai, vadinajia liga. ³⁷A sa reva ni laiva e dua me muri koya, o iratou liga o Pita, ki Jemesa, ki Joni na taci i Jemesa. ³⁸A sa yaco o koya ki na vale ni turaga ni vale ni lotu, a sa raicia na nodra tagiyaso, era sa tagi ka qoqolou valevu.³⁹Ia ni sa curu yani o koya, sa tukunia sara vi ira, "Na cava o ni sa mamaue ka tagi jiko kinia? E reva ni mate na goneyalewa gona, e moce jikoliga!"⁴⁰Era sa qai dredrevaki koya, ka sa qai vatalai ira kece kinia ki tautuba o koya. A sa yadji rau liga na i tubutubu ni gone vataki iratou na nona jisapeli e tolu ka ratou curu ki na rumu sa davo koto kinia na gone.⁴¹Sa qai tauria na ligana, ka tukunia vua, "Talica, kumi!" (A kena i balebale, "Goneyalewa lailai, au sa tukunia vi iko mo tucake mai!")⁴²Ena gauna vata gona, a tucake sara kinia na goneyalewa ka tekivu viqaiyaki. (Sa yabaki tinikarua o koya.) Ni sa yaco na ka ke, era sa kurabui valevu sara kinia. ⁴³Ia sa varoti ratou matua ko Jisu me ratou kua sara ni tukunia voki vua e dua na vika sa yaco, ka sa qai tukunia, "Dou solia vua e dua na ka me kania."

6

¹Sa qai qai tani mai vanua gona o koya, ka qai i na nona vanua; sa muri koya o ira na nona tisaipeli. ²Ni sa yaco na siga ni vacegegu, sa vatekivu o koya me vatavuvuli i na vale ni lotu: ra le levu ni ra sa rogocia ra sa kurabui, ka tukunia, Sa rawa mai vei o koya na vika ke? se na vuku cava ke sa soli kinia vua, me sa caka kinia i na ligana na vika-mana vake? ³Sa reva li ni matai o koya ke, a luve i Meri, vata na tuaka i Jemesa, vata ki Josese, vata Juta, vata Saimoni? vata na ganena, ratou sa reva liga ni jiko vata ki keda? ra sa tarabe i na vukuna. ⁴A sa tukunia vi ira o Jisu, Sa varokorokotaki na parofita i na vanua tani, i na nona vanua duadualiga e reva, se vi ira na kai nona, se i na nona vale. ⁵Sa reva ni caka rawa mai vanua gona e dua na cakacaka mana, sa tabaki ira la liga i na ligana e le vica sa tauvi-mate, sa vabula. ⁶Sa kurabui o koya i na vuku ni nodra reva ni vabaujia. Sa qai voli i na vikoro lalai, sa vatavuvuli. ⁷Sa kacivi ira mai na le jinikarua o koya, sa vatekivu me talai ira me ra qai yarua; sa solia vi ira na kaukauwa me ra rawai ira na yalo velavela. ⁸Sa varojia vi ira me ra kua ni yadjia e dua na ka i na gau-ni-sala, na jitoko la liga; me kua na taga ni vaqa, se na madrai, se nai lavo i na taga: ⁹me ra vaivava i nai vava vatakele liga; me ra kua ni vaisulu i nai curucuru e rua. ¹⁰Sa tukunia vi ira o koya, Ni dou sa curu ki na dua na vale i na dua na yasana, dou jiko liga kinia ka yacovia na nomudou qai tani mai na jikina gona. ¹¹O ira keceliga sa reva ni vacegui ikodou, se rogoci ikodou, ni dou sa qai tani i na yasana gona, dou kuretakia tani na kuvu ni soso mai na yavamudou, mei vatakilakila vi ira. Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Ena ca valailai o Sotoma vata ki Komora i na siga ni lewa, ena ca valevu na koro gona. ¹²Ra sa qai yani, ka dauvunau me vivutuni na tamata. ¹³Sa le levu na tevoru ra sa vaseva tani; ra sa le levu sa tauvimate ra sa walia i na waiwai, sa vabula. ¹⁴Sa rogocia o Eroti na tui; ni sa kuruvaki na yacana: a sa tukunia, Sa tu cake voki mai na mate o Joni na dauvipapitaiso; o koya liga sa caka kinia o koya na kaukauwa mana ke. ¹⁵Ra sa tukunia eso tani, ke o Ilaija. Ra sa tukunia eso tani, Sa dua na parofita, se sa va e dua vi ira na parofita. ¹⁶Ni sa rogocia o Eroti, sa tukunia, o Joni liga ke, o koya au ma tamusukia na uluna; sa tucake voki mai na mate o koya. ¹⁷Ni sa talaki i liu o Eroti, me tauri Joni, me vesukia i na vale ni vivesu, i na vuku i Erotiasa na waji i Filipi na tacina; ni rau sa viwajini vata. ¹⁸Ni sa tukunia vi Eroti o Joni, Sa reva ni tara mo drau viwajini vata ki na waji ni tacimu. ¹⁹Sa cati koya kinia o Erotiasa, sa vinakatakia me vamatea; ka reva ni rawajia: ²⁰ni sa rerevaki Joni o Eroti, ni sa kila sa tamata yalododonu ka yalosavasava sa varurugi koya; Ni sa rogocia o koya, sa levu na ka sa caka o koya, sa vinakatakia me rogoci koya. ²¹Ni sa yaco e dua na siga sa yaga kinia, na siga ni sucu i Eroti, sa caka o koya na kedra magiti na matua ni vanua, vata ki na turaga ni valu, vata ki ira na qase ni Kalili; ²²ni sa curu na yalewa na luve i Erotiasa, me meke, sa vinakajia o Eroti vata ki ira ra sa kana vata jiko, sa qai tukunia na tui vua na goneyalewa, Kerea vi au na ka o sa vinakatakia, au na solia vi iko. ²³Sa bubului vua, na ka o na kerea vi au, au na solia vi iko, keva au na wasea rua kinia na noqu matanitu. ²⁴Sa curu yani o koya, ka tarogi jinana, na cava meu kerea? Sa tukunia o koya, Na ulu i Joni na dauvipapitaiso. ²⁵Sa curu kusarawa voki vua na tui o koya, me masujia, ka tukunia, au sa vinakatakia mo ni solia mada mai vi au na ulu i Joni na dauvipapitaiso i na dua na dari. ²⁶Sa rarawa valevu sara na tui; i na vuku ni nona bubului, vata ki na vukudra vokiliga ra sa jiko vata, sa reva ni via bureitakia vua. ²⁷Sa tala sara na tui e dua vi ira na sotia i vatawa, sa tukunia me yadji mai na uluna: sa qai ka musukia na uluna i na vale ni veivesu, ²⁸sa yadjia mai na uluna e i na dua na dari, ka solia vua na goneyalewa: sa solia na goneyalewa vi jinana. ²⁹Ni ra sa rogocia o iratou na nona tisaipeli, ratou sa qai mai ka yadjia na yagona, me ratou bulujia. ³⁰Ra sa soqoni vata vi Jisu o ira nai apositolo, mera tukunia vua na ka keceliga, na ka era sa caka, vata ki na ka vokiliga ra sa vavuvulitakia. ³¹Sa tukunia vi ira o koya, Dou qai mai ka vajikijiki i na dua na vanua lala, mo dou vacegu mada valailai: ni ra sa le levu ra qai mai ka qai yani, ra sa reva kinia ni lalaga me ra kana. ³²Ra sa vodokaia na waqa, me qai vajikijiki tani i na dua na vanua lala. ³³O ira na le levu ra sa raicia ni ra sa qai yani, ra sa le levu sa kilai ira, ra sa cici i na vanua mai na vikoro kece, sa siviji ira. ³⁴A sa qai mai o Jisu, me raici ira ra sa le levu sara, sa lomani ira, ni ra sa va na sipi sa reva na nodrai vatawa: sa vatekivu me vavulici ira i na ka e levu. ³⁵Ni sa kala na siga, sa qai maivi koya o ira na nona tisaipeli, me tukunia, ke na vanua lala, sa kala na siga: ³⁶mo vatalai ira mada, me ra qai i na viyasana vata ki na veikoro lalai, sa vavolivoliti kita, me ra volia na kedra madrai: ni sa reva na ka vi ira me ra kania. ³⁷Sa vosa o koya, me tukunia vi ira, Dou solia vi ira me ra kana. Ra sa qai tukunia vua, Me kitou qai volia beka na madrai, i na pene e rua na drau, me solia vi ira me ra kania? ³⁸38Sa tukunia vi ira o koya, E vica nai buli madrai sa tu vi ikodou? dou qai raicia. Ni ra kila, ra sa tukunia, E lima, vata e rua na ika. ³⁹Sa tukunia o koya me ra jiko sobu keceliga vaivavakoso, i na co drokadroka. ⁴⁰Ra sa jiko sobu, ra sa yatuni, sa yayadrau se yayalimasagavulu. ⁴¹Ni sa tauria o koya nai buli madrai e lima vata na ika e rua, sa rai cake i lomalagi, me lotutakia, ka dovia na vibuli madrai, me solia vi ira na nona tisaipeli me ra taucia i matadra na tamata; sa vota o koya na ika e rua vi ira keceliga. ⁴²Ra sa kana keceliga, ra sa mamau. ⁴³Ra sa tomitomia vata na madrai sa vo, vata na ika vokiliga, sa jinikarua nai su sa sinai kinia. ⁴⁴Ko ira ra sa kania na vibuli madrai ra lewe lima beka na udolu na tagane. ⁴⁵Sa qai varota sara o koya vi ira na nona tisaipeli me ra vodokia na waqa, me ra liu i tai kadua i Peciseita, me sa vatalai ira mada yani na lewe vuqa o

koya. ⁴⁶Ni sa vatalai ira oji, sa qai o koya ki na ulu-ni-vanua, me masu. ⁴⁷Ni sa reavi mai, sa jiko na waqa i loma ni wai, a sa jiko duadualiga o koya i vanua. ⁴⁸Sa raici ira ni ra sa oca na voce; ni sa cagi ca: ni sa yaco mada nai kava ni wase ni bogi, sa qai qai vi ira o koya, sa qai voli i dela ni wai; sa qai me vaka me sivi ira. ⁴⁹Ni ra sa raicia ni sa qai voli o koya i dela ni wai, ra sa nanumia sa dua na yalo, ra sa qoqolou: ⁵⁰ni ra sa raici koya keceliga, ra sa kidroa. Sa vosa sara vi ira o koya, me tukunia vi ira, Dou vacegu: sai au liga; dou kua ni rere. ⁵¹Sa cabe vi ira ki waqa, sa ruru na cagi: ra sa reucala valevu sara i lomadra, sara kurabui: ⁵²ni ra sa reva ni vasamatakia na vibuli madrai; ni sa kaukauwa na lomadra. ⁵³Ni ra sa qai ki tai kadua, ra sa yaco ki na nodra vanua na kai Kenisareti, ra sa udu ki matasawa. ⁵⁴Ni ra sa sobu mai waqa, ra sa kilai koya sara, ⁵⁵Ra cici ki na viyasana kece sa vavolivolijia, ra sa vatekivu me ra colaji ira i nai mocemoce ra sa tauvimate, ki na yasana ra rogocia sa jiko kinia o koya. ⁵⁶I na yasana kece sa qai kinia o koya, se na vikoro lalai, se na vikoro lelevu, se vanua, ra sa vakotori ira sa tauvimate i na visala, me masuji koya me ra bau tara la liga na tutu ni nonai sulu: o ira keceliga sa tara, ra sa vabulai.

¹Sa qai soqoni vata vua o ira na Farisi, ki na vunivola eso, era sa qai mai Jerusalemi.²Ia ni ra sa raicia na nona tisaipeli eso era kana ni sa dukadukali na ligadra, ka ni sa reva ni vuluvulu mada, era sa vakaucacataka. ³Ia o ira na Farisi, ki ira keceliga na kai Jutia, era sa reva ni kana ni ra sa reva ni vuluvulu vavinaka mada, ni ra sa vabaujia na nodrai vavuvuli na qase. ⁴Ia ni ra sa lesu voki mai na vivoli, era sa vuluvulu mada, a ra sa qai kana. A sa levu voki na ka tani era sa vabaujia me ra muria, na dere bilo ni gunu, ki na bilo i varau, ki na bilo parasa, ki nai jikojiko.⁵Sa qai tarogi koya o ira na Farisi, ki ira na vunivola, Ena cava era sa reva ni muria na nodrai vaavuvuli na qase o ira na nomu tisaipeli, ni ra sa kana ka reva mada ni vuluvulu.⁶A sa vosa o koya, ka tukunia vi ira, Sa tukuni ikodou vinaka eliu o Aisea, oi ikodou na dauvivaisini, me va sa volai, O ira na tamata ke, era sa varokorokotaki au ena belenigusudra, Ia na yalodra sa yawa tani vi au; ⁷A sa reva ni yaga na nodra masuji au, Ni ra sa vatavuvulitakia na vunau ni tamata mei vavuvuli.⁸Ni dou sa dainia tani na vunau ni Kalou, ka vabaujia nai vavuvuli ni tamata. ⁹A sa tukunia vi ira o koya, Sa dina sara ni dou dainia na vunau ni Kalou, mo dou vabaujia na nomudoui vavuvuli. ¹⁰Ni sa tukunia ko Mosesese, Varokoroko vi rau na tamamu ki na jinamu; ia, o koya sa vosavacacatakia na tamana se na jinana, me sa vamatei.¹¹Ia dou sa tukunia, Keva sa dua na tamata ena tukunia vi tamana se jinana, Sa Koripani a kenai balebale, Sa tabu me nei koya na Kalou na noqu ka sa yaga vi iko; ¹²dou sa qai tarovia me kakua ni caka e dua na ka me yaga vua na tamana se na jinana: ¹³dou sa vatawayagatakia kinia na vunau ni Kalou ena nomudoui vavuvuli dou sa dauvatavulica: a sa levu na ka vake dou sa caka.¹⁴Ia ni sa kacivi ira keceliga mai na lewe levu o koya, sa tukunia vi ira, Dou rogoci au oi ikodou keceliga, ka mo dou kila: ¹⁵Sa reva na ka e taudaku ni tamata, ni sa curumia sa vadukadukalitakia rawa; ia na veika sa curu yani mai vua, gona liga sa vadukadukalitakia na tamata. ¹⁶Keva e dua na tamata sa vadalgana me rogocia, me mani rogocia sara.¹⁷Ia ni sa daini ira na lewe levu o koya, ka curu ki vale, sa tarogi koya o ira na nona tisaipeli ena vuku ni vosa vatautauvata. ¹⁸A sa tukunia vi ira o koya, Oi ikodou talega, dou sa reva ni kila rawa k, ne? Dou sa reva beka ni kila, na ka keceliga etaudaku sa curumia na tamata, sa reva ni vadukadukalitakia rawa; ¹⁹ni sa reva ni curu djina ki na yalona, ki ketena waleliga, a sa qai qai tani ki nai benubenu, a sa caka kinia me savasava na kakana keceliga?²⁰Sa tukunia vokiliga o koya, A ka sa curu yani mai na tamata, gona liga sa vadukadukalitakia na tamata. ²¹Ni sa curu yani mai loma, mai na yalodra na tamata, na nanumia ca, na dauyalewa, na daudara, na daulaba, ²²na daubutako, na daukocokoco, nai valavala ca, na dauvivaisini, na daugagano, na mata ca, na vosa vacaca, na viavialevu, na lialia: ²³a ka ca keceliga ke sa curu yani mai loma, a sa vadukadukalitakia na tamata.²⁴Sa qai cavu tu o koya, ka qai tani maikeri va ki na viyasana i Taia ki Saitoni, a sa curu ki na dua na vale, ka reva ni vinakajia me dua na tamata me kila: ia e reva ni vuni rawa o koya. ²⁵Ni sa dua na yalewa ka curumia na luvena sa goneyalewa e dua na yalo velavela, sa rogocia na kenai tukutuku, a sa qai mai ka cuva ki na yavana: ²⁶a yalewa mai na dua na matanitu tani, a yalewa ni Sairo-finisia; a sa masuji koya me vaseva tani na tevoru mai na luvena-yalewa.²⁷A sa tukunia vua o Jisu, Me ra mamau mada o ira na gone; ni sa reva ni vinaka me kau na kedra na gone, ka dainia vi ira na koli. ²⁸A sa vosa na yalewa, ka tukunia vua, E dina liga, Turaga; ia o ira na koli e ruku ni tepeli era kania na meme ni kedra na gone.²⁹Sa qai tukunia vua o koya, ena vuku ni vosa ke, mo qai liga; sa qai tani mai na luvemu-yalewa na tevoru. ³⁰Ia ni sa yaco ki nona vale, sa raicia ni sa qai tani na tevoru, a sa davo e nai mocemoce na luvena-yalewa. ³¹A sa lesu voki o koya mai na viyasana i Taia ki Saitoni, a sa qai e loma ni vanua va-Tikapoli, ki na wai mai Kalili. ³²A ra sa yadjia mai vi koya e dua sa djidjivara, a sa kaka; a ra sa masuji koya me tabakia ena ligana.³³A sa yadji koya vajikijiki mai vi ira na lewe levu, a sa daramakia na nonai qaqalo ki na daligana ruarua ni tamata, ka kasu, ka tara na yamena; ³⁴sa qai ta cake ki lomalagi, ka vutugu, ka tukunia vua, Efaca, a kenai balebale, Mo rogo mada. ³⁵A sa qai rogo na daligana ruarua, a sa sereki na wa ni yamena, ka sa vosa macala mai.³⁶Sa qai varojia vi ira ko koya, me ra kakua ni tukunia vua e dua na tamata: ia ni sa varojia valevu vi ira o koya, era sa dautukunia valevu sara kinia; ³⁷ka sa kurabui valevu sara o ira, ka tukunia, Sa caka vavinaka na ka keceliga o koya; sa cakaji ira na djidjivara me ra rogo, ki ira vokiliga na galu me ra vosa.

8

¹I na gauna gona ni ra sa lewe levu sara, ka reva na kedra, sa kacivi ira mai na nona tisaipeli o Jisu, ka tukunia vi ira, ²Au sa lomani ira na lewe levu, ni sa qai bogi tolu ra sa jiko liga vi au, sa reva na kedra; ³keva au vatalai ira tani i na nodra vivale ka ra reva mada ni kana, ra na malumalumumu i gau-ni-sala; ni sa so vi ira ra sa qai vayawa mai. ⁴Sa qai tukunia vua o ira na nona tisaipeli, Ena rawa maivei na madrai me ra mamau kinia o ira i na lekutu ke?⁵A sa tarogi ira o koya, E vica nai buli madrai sa tu vi ikodou? A ra sa tukunia, E vitu. ⁶Sa tukunia o koya vi ira na lewe levu me ra jiko sobu i na qele; sa tauria nai buli madrai e vitu, ka vavinavinaka, sa dovia, ka solia vi ira na tisaipeli me ra taucia i matadra; a ra sa taucia i matadra na lewe levu. ⁷E vica vokiliga na ika lalai sa tu vi ira; sa lotutakia o koya, ka tukunia me ra taucia i matadra. ⁸Ra sa kana, ra sa mamau; ra sa tomitomikia na vo ni ka sa dovi, sa vitu na sova sa sinai kinia. ⁹Ia o ira era sa kana ra sa lewe va beka na udolu: sa qai vatalai ira yani o koya. ¹⁰Sa vodokia sara na waqa o koya vata ki ira na nona tisaipeli, ka qai i na yasayasa va-Talimanuca¹¹Sa ra qai mai o ira na Farisi, ka vatekivu me ra vileti, ra sa tarogia vua e dua nai vatakilakila mai lomalagi, ra vatovolei koya. ¹²Sa vutugu sara o koya i na vu ni yalona, ka tukunia, A cava ra sa vasaqara kinia e dua nai vatakilakila o ira na tabatamata ke? au ma tukunia vakaidjina vi ikodou, Ena reva sara ni soli e dua na vatakilakila i nai tabatamata ke. ¹³Sa daini ira, ka vodokia voki na waqa, sa qai yani ki tai kadua. ¹⁴Era sa nanulevaja me ra yadjia na madrai, sa reva liga ni tu vi ira i na waqa, e dua la liga nai buli. ¹⁵Sa vakarojia vi ira o koya, ka tukunia, Dou raica, dou qarauni ikodou mai na nodra leveni na Farisi, vata na leveni nei Eroti. ¹⁶Ra sa qai veivosakitakia va i ira, ka tukunia, Sa ka beka ni sa reva vi kita na madrai. ¹⁷Ni sa kila o Jisu, sa tukunia vi ira, A cava dou sa veivosaki kinia, ni reva vi ikodou na madrai? dou sa reva beka ni kila rawa, se vakasama? sa kaukauwa jiko beka na yalomudou? ¹⁸dou sa vamatana, ka reva beka ni rai rawa? ka vadaligana, ka reva beka ni rogocia rawa? se dou sa reva beka ni nanumia? ¹⁹Niu ma dovia nai buli madrai e lima vi ira na lewe lima na udolu, e vica nai su dou ma vatawa i na kena vo? Ra sa tukunia, E jinikarua²⁰Ni sa vitu vi ira na lewe va na udolu, e vica na sova dou ma vakatawnia i na kena vo? Ra sa tukunia, E vitu. ²¹Sa tukunia vi ira o koya, E vaevei ni dou sa reva ni kila rawa?²²Ra sa yaco i Peciseita. Ra sa yadjia mai vi koya e dua na mataboko, ra sa masuji koya me tara. ²³Sa tauria na liga ni mataboko o koya, ka tuberia i nai bili ni koro; ni sa qai kasivija na matana ruarua, ka tabakia i na ligana, sa tarogia se sa raicia e dua na ka se reva. ²⁴Sa rai cake, ka tukunia, Au sa raicia na tamata ra vaka na kau, ra sa qai voli. ²⁵Sa tabakia voki na matana o koya i na ligana, ka tukunia, me rai cake: sa qai vabulai sara, sa raicia vavinaka na ka keceliga. ²⁶Sa vatalai koya o koya i na nona vale, ka tukunia, Kua ni ko qai voki i na koro. ²⁷Sa qai yani o Jisu, vata ira na nona tisaipeli, i na vikoro vata ki Sisaria-Filipai: sa tarogi ira na nona tisaipeli i na gau-ni-sala, ka tukunia vi ira, Ra sa tukunia na tamata se o cei o au? ²⁸Ra sa tukunia, o Joni na dauvipapitaiso: e so, o Ilaija: ka so voki, E dua vi ira na parofita. ²⁹Sa tukunia vi ira, dou sa tukunia se o cei o au? Sa qai vosa o Pita, ka tukunia, oi ikonu na Karisito. ³⁰Sa varoji ira matua me ra kua ni tukunia vua e dua. ³¹Sa vatekivu me vavulici ira, ni sa kilikili vua na Luve ni tamata me vosojia na ka e levu, me ra daini koya vokiliga o ira na matua, vata ki ira na bete levu, vata ki ira na vunivola, ka me vamatei, ka qai tucake-i na i katolu ni siga. ³²Sa tukunia vamacala na vosa gona o koya. Sa yadjia koya o Pita, sa vatekivu me vunaucia. ³³Ni sa vuki mai o koya, sa varaici ira na nona tisaipeli, sa vunauci Pita, ka tukunia, qai tani ki dakuqu, Setani; ni o sa reva ni vananumia na ka ni Kalou, na ka liga ni tamata. ³⁴Ni sa qai kacivi ira mai na le levu vata ki ira vokiliga na nona tisaipeli, sa tukunia vi ira, O koya yadua sa via muri au, me kua ni muria na lomana, me cola liga na nona kauveilatai, ka muri au. ³⁵O koya duadua liga sa via maroroya na nona bula, ena vayalia; o koya duadua ena vayalia na nona bula i na vukuqu vata nai tukutuku-vinaka, ena maroroya. ³⁶Ka cava na kena yaga vua na tamata, keva e rawaji vuravura kece, ka vayalia na yalona? ³⁷se cava ena solia na tamata mei sau ni yalona?³⁸O koya ena maduataki au vata na noqu vosa i nai tabatamata ke ka dauyalewa ka ca; ena maduataki koya na Luve ni tamata, ni sa qai mai o koya i nai ukuuku nei Tamana vata ki ira vata kaya na agilose yalosasava.

¹Sa tukunia vokilga vi ira o koya, au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Sa tu i vanua eso, ra na reva sara ni mate, ra na raicia mada na matanitu ni Kalou ni sa yaco vakaukauwa mai. ²Sa bogi ono, sa qai yadji Pita, vata ki Jemesa, vata ki Joni, o Jisu, sa yadji ratou vajikijiki i na dua na ulu-ni-vanua cecere, o ratou vai ratou liga; a sa matalia na yagona i matadratou. ³Sa lumilumisa mai na nonai sulu, sa vulavula sara me va na uca-vulavula; sa reva na dausavai sulu e vuravura e vavulavulatakia rawa me vagona. ⁴Sa rairai vi ratou o Ilaija vata ki Mosese: ratou sa vivosaki vata ki Jisu. ⁵Sa vosa o Pita, ka tukunia vi Jisu, Vavuvuli, sa vinaka na nodatou jiko i vanua; me kitou tara mada na vale vacevaceva e tolu: e dua me nomunu, e dua me ni Mosese, e dua me ni Ilaija. ⁶Ni ma reva ni kila na ka me; tukunia ni ratou sa rere valevu. ⁷Sa dua na o sa varurugi ratou: sa dua na vosa sa qai mai na o, sa tukunia, Ke na noqu Gone ni toko: dou rogoci koya. ⁸Ratou sa viraiyaki vasauri, sa reva na tamata tani eratou sa raicia, o Jisu duadua liga. ⁹Ni ratou sa qai sobu jiko mai na ulu-ni-vanua, sa varojia o koya vi ratou me ratou kua ni tukunia vua e dua na ka ratou a raicia, ka malua me tu cake voki mai na mate na Luve ni tamata. ¹⁰A ratou sa vunua na vosa gona me tu liga vi ratou, ratou sa vitarogi, se cava beka na tu cake voki mai na mate. ¹¹11A ratou sa tarogia, ka tukuniya, ra kaya e na cava o ira na vunivola ni sa dodonu me liu mada mai o Ilaija? ¹²12Sa vosa o koya, ka tukunia vi iratou, Sa qai djina mai ko Ilaija, me vukica na ka kece me vinaka voki; ka vaevei na ka sa volai kinia na Luve ni tamata, ni sa dodonu me vosojia o koya na ka levu, ka me valialiai? ¹³13Au sa tukunia vi ikodou, Sa tadu djina mai o Ilaija, ra sa caka vua na ka keceliga ra sa vinakatakia, me va na ka sa volai i na vukuna. ¹⁴Ni sa yaco o koya vi ratou na tisaipeli, sa raicia ra sa le levu sara sa voliti ratou, vata ki ira na vunivola eso ra sa vileji vata ki ratou. ¹⁵O ira kece na le levu, ni ra sa raicia, ra sa kurabui sara, ra sa cici mai ka vikidavaki vata ki koya. ¹⁶Sa tarogi ira na vunivola o koya, na cava dou vileji kinia vata ki iratou? ¹⁷E dua vi ira na lewe levu sa vosa, ka tukunia, Vavuvuli, au sa yadjia mai vi ikonu na luvequ-tagane, sa curumi koya e dua na yalo galu; ¹⁸I na yasana keceliga sa tauvia kinia, sa waburaka: sa qai busebuse kasivi o koya, ka vasequruquru bati, sa ciba yani: au ma vosa vi ratou na nomunu tisaipeli me ratou vaseva tani; ratou sa reva ni rawa. ¹⁹Sa qai vosa o koya, ka tukunia, Ai tabatamata reva ni vabaujia! na cava na kena dede meu jiko vata ki ikodou? na cava na kena dede meu vosoti ikodou? yadji koya mai vi au. ²⁰Ra sa yadjia mai vi koya: ni sa raici koya o koya, sa bitabitalaka sara na yalo; a sa bale ki na soso o koya, ka vatatoqitoqi sa tuburaki vuso. ²¹Sa tarogia na tamana o koya, Sa vaevei na kena dede ni sa tauvi koya na ka ke? sa tukunia, Ni sa gone liga: ²²sa daini koya valevu i na bukawaqa, i na wai vokiliga, me vamatea; keva o ni sa rawa e dua na ka, mo ni lomani kirau mai, ka vukei kirau. ²³Sa qai tukunia vua o Jisu, Keva o sa vabaujia rawa, sa rawarawa na ka keceliga vua sa vabaujia. ²⁴qai tabalazia vasauri na domona na tama ni gone, ka tukunia, ka vawai na matana, Ikonu na Turaga, au sa vabaujia; vukea na noqu reva ni vabaujia. ²⁵Ni sa raicia o Jisu ra sa cici vata mai na le levu, sa vunucia na yalo velavela, ka tukunia vua, na yalo galu ka djidjivara, au sa varojia vi iko, mo qai tani mai vua, ka mo kakua ni curumia voki. ²⁶Sa qoqolou, ka bitabitalaka valevu, sa qai qai tani; sa va e dua sa mate o koya; ra sa tukunia kinia na le levu, Sa mate o koya. ²⁷Sa tauria na ligana o Jisu, ka vaduria cake; sa qai tu cake mai. ²⁸Ni sa curu i vale o koya, sa tarogi koya lo o ira na nona tisaipeli, i na vuku ni cava kitou sa reva ni vasevi koya tani rawa kinia? ²⁹Sa tukunia vi ira o koya, O ira vake ra sa reva ni vasevi tani wale, sa rawa liga i na daumasu. ³⁰Sara qai tani mai kiniai, ka qai voli i Kalili; a sa reva ni vinakatakia o koya me dua na tamata me kila. ³¹Ni sa vavulici ira na nona tisaipeli o koya, ka tukunia vi ira, sa voleka na nona soli yani na Luve ni tamata i na ligadra na tamata, ra na vamatea; ni sa vamatei, ena qai tu cake voki mai i nai katolu ni siga. ³²Ra sa reva ni kila nai balebale ni vosa gona, ra sa rere ni tarogi koya. ³³Ra sa qai yaco i Kapenaumi; ni sa curu i vale sa tarogi ira, A cava dou sa vileji kinia i na gau-ni-sala? ³⁴Ra sa vagagalua liga: ni ra vileji vai ira i na gau-ni-sala, se o cei sa levu cake vi ira. ³⁵Sa jiko sobu o koya, ka kacivi ira na lewe jinikarua, ka tukunia vi ira, Keva e dua sa via liu, ena muri sara, ka na qaravi ikodou vokiliga. ³⁶A sa yadjia e dua na gone lailai, ka vatura i na kedra maliwa: ni sa keveta, sa tukunia vi ira, ³⁷O koya yadua ena vinakatakia e dua na gone lailai vake i na vuku ni yacaqu, sa vinakaji au; o koya yadua sa vinakaji au, sa reva ni vinakaji au liga, sa vinakaji koya vokiliga sa talai au mai. ³⁸Sa qai vosa vua o Joni, ka tukunia, Vavuvuli, kitou ma raicia e dua sa vaseva tani na tevero eso i na yacamuni, ia ka reva ni muri kita o koya: ka kitou sa tarovia, ni sa reva ni muri kita. ³⁹Sa tukunia o Jisu, kua ni tarovia, ni sa reva e dua sa caka e dua na cakacaka-mana i na yacaqu, me qai vosacataki au rawa. ⁴⁰Ni sa nodai to o koya sa reva ni noda meca. ⁴¹O koya yadua ena solia vi ikodou e dua na bilo wai mo dou somia, ni dou sai tokani i Karisito, au sa tukunia vaidjina vi ikodou, ena reva ni yali vi koya na kenai sau. ⁴²Ia o koya yadua ena vacala e dua vi ira na lalai ke era sa vabauji au, sa vinaka cake vua keva sa varubeci i domona e dua na vatu i qaqi, ka qai biu ki loma ni wasaliwa. ⁴³Ia keva sa vacalai iko na ligamu, mudukia tani: sa vinaka vi iko mo curu ki na bula ka liga dua, ka ca me rua na ligamu ka mo qai i eli, ki na bukawaqa e reva ni bokoci rawa: ⁴⁴sa reva ni mate kinia na nodra baca, sa reva ni bokoci kinia na bukawaqa. ⁴⁵Keva sa vacalai iko na yavamu, muduka tani: sa vinaka vi iko mo curu ki na bula ka yava dua, ka ca me rua na yavamu ka mo biu ki eli, ki na bukawaqa e reva ni bokoci rawa:

⁴⁶sa reva ni mate kinia na nodra baca, sa reva ni bokoci kinia na bukawaqa.⁴⁷Keva sa vacalai iko na matamu, vecuka tani: sa vinaka vi iko mo curu ki na matanitu ni Kalou ka dua la liga na matamu, e ca me rua na matamu ka mo biu i eli sa waqa kinia na buka: ⁴⁸sa reva ni mate kinia na nodra baca, sa reva ni bokoci kinia na bukawaqa.⁴⁹Ni na vakamasimatakia o koya duadua i na bukawaqa, e na vakamasimatakia nai madrali kece i na masima. ⁵⁰E ka vinaka na masima: ia kevaka sa takali mai na masima na kena tuituina, ena vatuituinatakia voki i na cava? Me tu liga i na lomamudou na masima, dou vilomani vokiliga vai ikodou.

10

¹1Sa cavu tu maikea o koya, ka qai i na yasayasa va-Jutia mai na tai kadua ni Joritani: ra sa lewe levu sa soqoni vata voki vua; sa vavulici ira voki o koya, me va na nonai valavala. ²2Sa qai maivei koya o ira na Farisi, ka tarogia, E tara vua na tagane me dainia na watina, se reva? balejia ni ra sa vatovolei koya. ³3Sa vosa o koya, ka tukunia vi ira, A cava sa vakarota vi ikodou o Mosese? ⁴4Sara qai tukunia, Sa vosojia liga o Mosese me vola nai vola ni vibiu, me qai dainia tani. ⁵5Sa qai vosa o Jisu, ka tukunia vi ira, i na vuku ni nomudou lomakaukauwa sa vola vi ikodou o koya na vunau ke. ⁶6 nai vatekivu ni ka sa buli, sa buli rau na Kalou me dua na tagane ka dua na yalewa. ⁷7I na vuku ni ka ke ena daini tamana vata ki tinana na tagane, ka kabita na watina; ⁸8oi rau erau na lewe dua: rau sa reva ni lewe rua jiko, rau lewe dua liga. ⁹9Na ka sa vaucia vata na Kalou, me kua ni tawasea na tamata. ¹⁰10Balejia mai vale ra tarogi koya voki na nona tisaipeli i na ka gona. ¹¹11Sa tukunia vi ira o koya, O koya yadua sa dainia na wajina, me qai viwajini vata ki na dua tani, sa dauyalewa. ¹²12Keva sa dainia na wajina na yalewa, me qai vei wajini vata ki na dua tani, sa dautagane. ¹³13Ra sa yadjia mai vua eso na gone lalai, me tarai ira o koya: sa vunauci ira era ma yadjia mai o ira na tisaipeli. ¹⁴14Ni sa raicia o Jisu, sa cudru sara, sa tukunia vi ira, Dou daini ira na gone lalai me ra qai mai vi au, ka mo dou kua ni tarovi ira: ni sa vataki ira na lewe ni matanitu ni Kalou. ¹⁵15au sa tukunia vaidjina vi ikodou, O koya ena reva ni vabaujia na matanitu ni Kalou. ¹⁶16Sa keveti ira, ka tabaki ira i na ligana, ka vosavakalougatataki ira. ¹⁷17Ni sa qai yani o koya i gau-ni-sala, sa cici mai e dua, mai tekiduru vua, ka tarogi koya, Vavuvuli vinaka, na cava meu caka meu rawa kinia na bula reva ni mudu? ¹⁸18Sa tukunia vua o Jisu, O sa vatokai au meu vinaka i na vuku ni cava? sa reva e dua tani e vinaka, na Kalou dua la liga. ¹⁹19O sa kila na vunau, kua ni caka na vibutakoci, kua ni laba, kua ni butako, kua ni vobeitaki vailasu, kua ni kovekove, varokoroko vi rau na tamamu vata ki na jinamu. ²⁰20Sa qai vosa o koya, me tukunia vua, vavuvuli, na ka keceliga ke au sa vabaujia ni au se gone ka yacovia mai na siga ke. ²¹21Sa varaici koya o Jisu, sa lomana, sa tukunia vua, E dua na ka sa teva vi iko: mo qai, mo volitakia na ka keceliga sa tu vi iko, qai solia vi ira sa dravudravua, o na qai vaiyau mai lomalagi: mo qai mai, ka muri au. ²²22Sa vaveveku mata i na vuku ni vosa gona, sa qai tani sa rarawa na lomana; ni sa levu na nonai yau. ²³23Sa viraiyaki o Jisu, a sa tukunia vi ira na nona tisaipeli, E dredre sara vi ira sa vutuniyau me curu i na matanitu ni Kalou! ²⁴24Ra sa reucala o ira na tisaipeli i na nona vosa. Sa qai vosa voki o Jisu, ka tukunia vi ira, Ragone, e dredre sara vi ira era sa vararavi i nai yau me curu i na matanitu ni Kalou! ²⁵25Sa rawarawa me curumia na mata ni cula na kameli, sa dredre vua na tamata vutuniyau me curu i na matanitu ni Kalou. ²⁶26A ra sa reucala valevu sara, ka tukunia vua, o cei ena qai vabulai rawa? ²⁷27Sa varaici ira o Jisu, ka tukunia, Sa dredre sara vi ira na tamata, ia ka reva liga vua na Kalou; ni sa rawarawa vua na Kalou na ka keceliga. ²⁸28Sa qai vatekivu o Pita me tukunia vua, ni raicia, kitou sa dainia na ka kece, ka muri ikonu. ²⁹29Sa qai vosa o Jisu, me tukunia, au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Sa reva e dua na tamata sa dainia na vale, se na vitacini, se na ganena, se na tamana, se na tinana, se na luvena, se na vanua, i na vukuqu, vata i na vuku ni tukutuku-vinaka, ³⁰30me qai reva ni saumi, ena rawajia yadrau i na bula ke, na vivale, vata na vitacini, vata na ganena, vata na tinana, vata na luvena, vata na vanua, vata na vivacacani vokiliga; i na gauna maimuri, na bula reva ni mudu. ³¹31Era lewe levu sa liu ra na muri; vata ki ira vokiliga sa muri ra na liu. ³²32Ra sa qai liga i na salatu ni ra sa qai i Jerusalem; sa liutaki ira o Jisu: ra sa reucala, ka ni ra sa muri voli, ra sa rere. A sa yadji ira voki na le tinikarua, ka vatekivu me tukunia vi ira na ka ena yaco vua, ³³33ka tukunia, raicia, da sa qai cake i Jerusalem; sa na soli yani na Luve ni tamata vi ira na bete levu, vata ki ira na vunivola; ra na lewai koya me mate, ra na soli koya vi ira na vimatanitu tani: ³⁴34ra na valialiai koya, ka vakanakuitataki koya, ra kasuvia, ka vamatea: ena qai tu cake voki mai o koya i nai katolu ni siga. ³⁵35Sa qai mai vua o Jemesa vata ki Joni, oi rau na luve i Sepete, me rau tukunia, vavuvuli, kirau sa vinakatakia mo ni caka vi kirau na ka kirau na kerea. ³⁶36Sa tuunia vi rau o koya, A cava drau sa vinakatakia meu caka vi kodrau? ³⁷37A rau sa tukunia vua, ni solia vi kirau, me kirau jiko i na nomunu i ukuuku, e dua i na ligamunu i matau, ka dua i na ligamunu i mawi. ³⁸38Sa qai tukunia vi rau o Jisu, Drau sa reva ni kila na ka drau sa kerea: drau sa rawa beka mo drau somia na bilo au ma somia? ka mo drau papitaisotaki i na paitaiso au ma papitaisotaki kinia? ³⁹39Rau sa tukunia vua, Kirau sa rawajia. Sa qai tukunia vi rau o Jisu, Drau na somia djina na bilo au na somia; drau na papitaisotaki vokiliga i na papitaiso au na papitaisotaki kinia: ⁴⁰40ia me jiko i na ligaqu i matau vata na ligaqu i mawi sa reva ni noqu meu solia vailoa, vi ira liga sa varautakia me nodra. ⁴¹41Ni sa rogocia o ira na lewe tini, ra sa cudru sara vi Jemesa vata vi Joni. ⁴²42Sa kacivi ira mai o Jisu, me tukunia vi ira, dou sa kila, ni ra ma lewai ira na vimatanitu o ira ra sa kainaki me nodra turaga; sa vitalia vi ira o ira na nodra qaqa. ⁴³43Sa reva ni vakinia vi ikodou; ena nomudou tamata liga o koya vi ikodou sa viavialevu; ⁴⁴44ka na nomudou tamata wale o koya vi ikodou sa viaviaturaga. ⁴⁵45Ni sa reva ni qai mai na Luve ni tamata me qaravi, me dauvigaravi liga, me solia na nona bula me kedrai voli e lewe levu. ⁴⁶46Ra sa yaco i Jeriko: ni ra sa qai tani i Jeriko o koya vata ki ira na nona tisaipeli vata ki ira e lewe levu sara, sa jiko i na tutu-ni-sala me kerekere o Patimeo na mataboko, na luve i Timeo. ⁴⁷47Ni sa rogocia o koya ni sai Jisu na kai Nasareci, sa vatekivu me kaci, ka tukunia, I Jisu, na Luve i Tevita, ni lomani au mai. ⁴⁸48Ra sa

le levu ra vunauci koya me jiko lo: sa qai kaci valevu cake kinia o koya, Na Luve i Tevita, ni lomani au mai.⁴⁹Sa qai tu vadua o Jisu, me tukunia me kacivi mai. Ra sa qai kacivia na tamata mataboko, ra sa tukunia vua, Mo vacegu, tu cake; sa kacivi iko o koya. ⁵⁰Sa dainia na nonai tutuvi o koya, sa tu cake, ka qai vi Jisu.⁵¹Sa vosa o Jisu, me tukunia vua, na cava o sa vinakatakia meu caka vi iko? Sa tukunia vua na tamata mataboko, Ikonu na Turaga, meu rai rawa. ⁵²Sa tukunia vua o Jisu, Mo qai liga; sa vabulai iko na nomu vabaujia. Sa rai rawa sara o koya, sa muri Jisu

11

¹Ni ra sa toro voleka i Jerusalemi, ki Pecifaki vata ki Pecani, i na ulu-ni-vanua ni violive, sa tala o koya e le rua na nona tisaipeli, ²sa tukunia vi rau, drau qai i na koro lailai sa donui korau: ni drau sa curu kinia, drau na raicia sara e dua na luve ni asa sa vesu tu, sa reva ni vodokia e dua na tamata; drau serekia, ka yadjia mai. ³Keva sa dua e tukunia vi kodrau, drau sa caka na ka ke i na vuku ni cava? drau tukunia sa yaga vua na Turaga; ena qai talai koya sara mai vanua ke. ⁴Rau sa qai, ka raicia na luve ni asa, sa vesu tu i na mata ni darava i na tikina sa sota vata kinia e rua na sala; rau sa serekia. ⁵⁵Ka so vi ira era sa tu kinia, ra sa tukunia vi rau, na cava drau sa serekia kinia na luve ni asa? ⁶A rau sa tukunia vi ira me va ka varojia o Jisu: ra sa qai daini rau me qai. ⁷Rau sa yadjia na luve ni asa vi Jisu, ka tevukia kinia na nodraui sulu, sa vodokia o koya, ⁸sa lewe levu ra sa tevukia na nodrai sulu i na gaunisala: ka so vokiliga ra tamusukia eso na taba ni kau, ka dainia i na gaunisala. ⁹Ko ira sa liu, vata ki ira sa muri, ra sa kaci, ka tukunia, Osana! sa kalougata o koya sa qai mai i na yaca ni Turaga! ¹⁰sa kalougata na matanitu ni Tevita na noda qase, o koya sa yaco mai! Osana i colo sara! ¹¹Sa curu o koya i Jerusalemi, i na vale ni soro vokiliga: ni sa varaicia voli na ka keceliga, sa qai reavi mai, sa qai yani o koya i Pecani, vata ki ira na lewe tinikarua. ¹²Ni se bogi jiko liga, ni ra sa qai mai Pecani, sa viakana o koya: ¹³ni sa raicia vayawa e dua na vu ni lolo sa vadrauna, sa qai, de raicia kinia e dua na ka: ni sa yaco kinia, sa reva ni raicia e dua na ka, na drauna la liga; ni sa reva ni yaco na vula i lolo. ¹⁴Sa vosa o Jisu, ka tukunia kinia, me kua na vuamu e kani emuri ka reva ni mudu. Ra sa rogocia na nona tisaipeli. ¹⁵Sa yaco i Jerusalemi: sa curu i na vale ni soro o Jisu, sa vatekivu me vasevi ira tani kinia ra sa vivoli i na vale ni soro; sa vukicia vokiliga na nodra teveli ra sa veisau i lavo, vata na nodra vijikojiko ra volitaki ruve; ¹⁶sa reva ni dainia e dua me cola e dua na ka ina loma ni vale ni soro. ¹⁷Sa vavulici ira, ka tukunia, Sa reva liga ni volai, A noqu vale ena vatokai me nodra vale ni masu, na vimatanitu keceliga? dou sa caka me nodra qara na daubutako. ¹⁸Ra sa rogocia o ira na vunivola vata ki ira na bete levu, ra sa saga me ra vamatei koya: ni ra sa rerevakia, ni ra sa kurabui ko ira keceliga na lewe levu i na nonai vavuvuli. ¹⁹I na reavi, sa qai tani i na koro o koya ²⁰I na savulaci, ni ra sa qai voli, ra sa raicia sa malai sara mai na wakana na vu ni lolo. ²¹Ni sa nanumia o Pita sa tukunia vi koya, vavuvuli, raicia, na lolo o sa lewa me ca sa malai sara. ²²A sa tukunia vi ira o Jisu, Dou vadjinajia na Kalou. ²³Niu sa tukunia vaidjina vi ikodou, Keva sa dua e tukunia i na ulu-ni-vanua ke, mo cavu tani, ka dai i na wasaliwa, ka reva ni vajjiqa na yalona, sa vadjinajia liga ni na yaco na ka sa tukunia; ena rawa na ka keceliga sa tukunia o koya. ²⁴O koya ke au ma tukunia kinia vi ikodou, na ka keceliga dou sa kerea, ni dou sa masu, dou vadjinajia ni dou sa rawa, ena qai nomudou liga. ²⁵Ni dou sa tu me masu, kua ni cudruvi koya sa cala vi ikodou; me kua liga ni cudruvi ikodou i na vuku ni nomudou valavala ca na Tamamudou sa jiko mai lomalagi. ²⁶Ia keva dou sa cudruvia liga, ena reva vokiliga ni bokocia na nomudou valavala ca na Tamamudou sa tiko mai lomalagi. ²⁷Ra sa qai voki mai i Jerusalemi: ni sa qai voli o koya i na vale ni soro, sa qai mai vua o ira na bete levu, vata ki ira na vunivola, vata ki ira na matua, ²⁸ra sa tukunia vua, o sa lesi maivi mo caka na vika ke? o cei sa solia vi iko nai lesilesi ke mo caka kinia na vika ke? ²⁹Sa vosa o Jisu, ka tukunia vi ira, Au na tarogi ikonu vokiliga i na dua na ka, raicia dou tukunia vi au; au na qai tukunia vokiliga vi ikodou se au ma lesi maivei meu caka na vika ke: ³⁰Na papitaiso i Joni, sa ka mai lomalagi, se ka liga mai na tamata? tukunia mai vi au. ³¹Ra sa vivosakitakia vai ira, ka tukunia, Keva eda na tukunia, Sa vu mai lomalagi; ena qai tukunia o koya, dou a reva ni vadjinajia koya i na vuku ni cava? ³²Ia keva eda na tukunia, sa vu mai na tamata; ra sa rerevaki ira na tamata; ni ra sa vasama keceliga sa parofita djina o Joni. ³³Ra sa vosa, ka tukunia vi Jisu, Kitou sa reva ni kila. Sa qai vosa o Jisu, me tukunia vi ira, Au na reva vokiliga ni tukunia vi ikodou se au ma lesi maivei meu caka na vika ke.

12

¹Sa vatekivu o koya me tukunia vi ira i na vosa vatautauvata, Sa dua na tamata sa tea e dua na were-ni-vaini, a sa viribaijia vavolivolijia, sa kelia na keli-ni-waini, sa tara na nodra vale nai vatawa, sa lisitakia vi ira eso nai vatau-ni-were, sa qai qai ki na vanua tani. ²Ni sa yaco na kena gauna sa tala o koya e dua na tamata vi ira nai vatau-ni-were, me yadjia maivi ira nai vatau-ni-were eso na vua ni were-ni-vaini. ³Ra sa tauria, ka yaviti koya, me vatala tani wale. ⁴Sa qai tala voki vi ira o koya e dua na tamata tani; ra sa vamavoatakia na uluna, ka vacacania valevu. ⁵Sa tala voki o koya e dua tani; ra sa vamatei koya, vata ki ira na le levu tani; eso era sa yavita, e so ra sa vamatea. ⁶Sa vo liga e dua la liga na luvena, na nona gone ni toko, sa talai koya vokiliga imuri vi ira, sa tukunia, Era na varokorokotakia na luvequ. ⁷Ko ira nai vatau-ni-were ko ya ra sa tukunia vai ira, O koya ke nai taukei imuri; tou mai vamatea, ena qai noda liga na were-ni-vaini. ⁸Ra sa tauria, ka vamatea, ka dainia ki taudaku ni were-ni-vaini. ⁹Na cava beka ena qai caka na turaga ni were-ni-vaini? ena qai liga mai me vamatei ira nai vatau-ni-were, me solia na were-ni-vaini vi ira na tani. ¹⁰Dou sa reva beka ni wilikia na jiki ni Vola Tabu ke: Na vatu ra sa cajia o ira na matai ni vale, Sa yaco me kenai vadei i na tutu-ni-vale: ¹¹Ke na cakacaka i Jiova, sa ka e vivakurabuitaki vi kita? ¹²Ra sa via tauri koya, ra sa rerevaki ira na le levu; ni ra sa kila sa vosatakia ira o koya i na vosa vatautauvata gona; ra sa qai daini koya, me qai yani. ¹³Ra sa tala vua eso na Farisi, vata ki ira nai tokani i Eroti, me ra coriti koya i na nona vosa. ¹⁴Ni ra sa yaco mai, ra sa tukunia vua, vavuvuli, kitou sa kila o sa djina liga, sa reva ni rerevakia e dua; ni o sa reva ni doka na matadra na tamata, o sa vatavuvulitakia vaidjina liga nai valavala sa vinaka vua na Kalou: sa tara me da soli ka ni matanitu vi Sisa, se reva? ¹⁵me da solia, se me da kua ni solia? sa kila o koya na nodrai lawaki, sa tukunia vi ira, Dou sa dauveretaki au i na vuku ni cava? yadjia mai vi au e dua na pene, meu raicia. ¹⁶A ra sa yadjia mai. Sa tarogi ira o koya, na mata i cei ke, vata na yaca i cei sa volai tu? ra tukunia vua, A nei Sisa. ¹⁷Sa qai tukunia vi ira ko Jisu, Mo dou solia vi Sisa na ka sa nei Sisa, vi koya vokiliga na Kalou na ka sa nona na Kalou. Ra sa kurabuitaki koya. ¹⁸Era sa qai qai mai vi koya eso nai tokani i Setoki, o ira ra sa dau tukunia ena reva ni tu cake voki na mate: ra sa tarogia, ka tukunia, ¹⁹Vavuvuli, sa vola vi kita o Mosese, Keva sa dua na tamata sa mate na tuakana se tacina, me dainia na watina, ka reva na luvena, me rau qai viwajini vata na nona yada na tacina se tuakana, me vaivakawa kinia vua na tuakana se tacina. ²⁰Sa jiko na matavitacini ratou lewe vitu: a sa vawaji o koya sa qase, sa mate, ka reva na luvena: ²¹erau sa qai viwajini kaya nai karua, sa mate liga, ka reva na luvena: sa va vokiliga kinia nai katolu: ²²ratou sa viwatini kaya o iratou na lewe vitu, ka reva na luvedratou: sa qai mate vokiliga i muri na yalewa: ²³ni sa tu cake voki na mate, ena wati i cei vi iratou o koya? ni ratou sa curuma o iratou na lewe vitu. ²⁴Sa vosa o Jisu, ka tukunia vi ira, Sa reva li ni vu ni nomudou sese ke, ni dou sa reva ni kila nai Vola Tabu, se na kaukauwa ni Kalou? ²⁵Ni ra na tu cake voki mai na mate, ra na reva ni vawaji, se vimusumusukitaki me ra vawaji; ra na vataki ira na agilose mai lomalagi. ²⁶Ni ra na tu cake voki na mate, dou sa reva liga ni wilikia i nai vola i Mosese, ni sa vosa na Kalou vi koya, mai na kau, ka tukunia, Oi au na Kalou i Eparaama, vata na Kalou i Aisake, vata na Kalou i Jekope? ²⁷27Sa reva ni nodra Kalou na mate o koya, na nodra Kalou liga ra sa bula jiko: dou sa sese valevu kinia. ²⁸Sa dua na vunivola, ni sa rogocia na nodra vileji, sa raicia ni sa vosa vavuku vi ira o koya, sa qai qai mai ka tarogia, Ai varo cava sa kenai matai i nai varo keceliga? ²⁹Sa tukunia vua o Jisu, Sai matai ni varo keceliga, Mo rogocia, na Isireli: O Jiova na noda Kalou O Jiova sa dua la liga: ³⁰mo lomani Jiova na nomu Kalou i na lomamu taucoko, vata ki na yalomu taucoko, vata ki na nomu nanumia kece, vata na nomu kaukauwa kece. ³¹Na kenai karua ke, Mo lomani na kai nomu me va o sa lomani iko. Sa reva e dua nai varo sa uasivi i nai varo ruarua ke. ³²Sa tukunia vi koya na vunivola, e vinaka, vavuvuli, o sa tukunia djina ni sa dua la liga na Kalou; sa reva voki e dua me rau le rua vata; ³³me da lomani koya i na lomada taucoko, vata na noda vasama kece, vata na yaloda keceliga, vata na noda kaukauwa kece, ka me lomani na kai noda me va da sa lomani kita, ke na ka levu, ia na ka lailai nai soro keceliga, vata nai soro keceliga. ³⁴Ni sa raicia o Jisu ni sa vosa vavuku o koya, sa tukunia vua, O sa reva ni yawa i na matanitu ni Kalou. Sa reva e dua sa doudou imuri me vatarogi koya. ³⁵Sa vosa o Jisu ni sa vatavuvuli jiko i na vale ni soro, ka tukunia, Sa vaevei ni ra tukunia o ira na vunivola sa luve i Tevita na Karisito? ³⁶Ni sa tukunia o Tevita, sa vuna na Yalo Tabu, sa tukunia o Jiova vua na noqu Turaga, mo jiko i na ligaqu i matau, Meu vavalumalumutaki ira mada na nomu meca me ra sai tutu-ni-yavamu. ³⁷Sa vatokai koya o Tevita me Turaga; sa qai luvena vaevei? Ra sa lewe levu vi ira na tamata, sa vinakatakia me ra rogoci koya. ³⁸Sa tukunia vi ira i na nonai vavuvuli, dou qarauni ikodou maivi ira na vunivola, ra sa vinakajia me ra qai voli i nai sulu balabalavu, vata na vikidavaki i na rara ni vivoli, ³⁹vata nai jikojiko ni qase i na vivale ni lotu, vata nai jikojiko vaturaga i na kana magiti; ⁴⁰ra sa kovea na nodrai yau na yada, ra masu vabalavu jiko me vivaisini; o ira ke era na cudruvi valevu. ⁴¹Sa jiko o Jisu i na yasana sa donuya na kato ni lavo, sa raici ira na le levu ni ra sa dainia nai lavo i na kato ni lavo: ka le levu ra sa vutuniyau ra sa dainia valevu. ⁴²Sa qai qai mai e dua na yada dravudravua, a sa dainia kinia e rua nai lavo lalai sara, sa raujia e dua na facigi. ⁴³Sa kacivi ira na nona tisaipeli o koya, ka tukunia vi ira, Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, na yada dravudravua ke sa dainia valevu i na kato ni

lavo, o ira keceliga ra sa dainia valailai liga: ⁴⁴ni ra ma dainia kinia eso o ira keceliga mai na nodra ka e levu: o koya ke, sa dravudravua, ka sa dainia na nona ka keceliga, io na nona ka kece e bula kinia.

13

¹Ni sa qai tani o koya i na vale ni soro, sa tukunia vua e dua vi ira na nona tisaipeli, vavuvuli, raicia, na kenai rairai ni vivatu, vata na vivale ke! ²Sa vosa o Jisu, me tukunia vua, O sa raicia na vivale lelevu ke? ena reva ni vo e dua na vatu me vitaqataqai, ena talaraki sobu keceliga. ³Ni sa jiko o koya mai na ulu-ni-vanua ni violive sa donuya na vale ni soro, ratou sa tarogi koya lo o Pita vata ki Jemesa vata ki Joni ki Adriu vokilga, ⁴Mo nu tukunia mai vi keitou, se na yaco ninaica na vika ke; ka cava na kenai vatakilakila ni sa voleka ni yaco na ka keceliga ke. ⁵Sa qai vosa vi iratou o Jisu, ka tukunia, Raicia vinaka de vacalai ikodou e dua: ⁶Era le levu ena qai mai ka vacavutaki au, me ra tukunia, Sai au; ia ka le levu ra na vacala. ⁷Ni dou na rogocia nai valu, vata nai rogorogo ni valu, dou kua ni kidroa; ni sa kilikili me yaco; ia sa bera liga nai vataotioti. ⁸Ni ra na vibolebolei na vivanua eso, vata na vimatanitu eso; ena tavuki na vanua i na viyasana e levu, ena yaco vokiliga na dausiga: ke nai vatekivu liga ni ka rarawa. ⁹Dou qarauni ikodou vinaka: ni dou na soli yani i na matavilewai, dou na vakanakuitataki i na vivale ni lotu: dou na yadji vokiliga i na matadra na kovana, vata na tui, i na vukuqu, mei vadjinadjina vi ira. ¹⁰Ena vunautaki dina mada iliu nai tukutuku-vinaka i na vivanua keceliga. ¹¹Ni dou sa yadji yani, ka soli me lewai, dou kua mada ni lomaocaoca se cava mo dou tukunia, dou kua vokilga ni vanananu iliu; na ka keceliga ena soli vi ikodou i na tiki-ni-siga gona, sai koya liga mo dou vosatakia: ni dou sa reva ni vosa o ikodou, sa vosa liga na Yalo Tabu. ¹²Era na dui soli ira yani na vitacini me vamatei, vata na tama ni gone ena solia na luvena; era na tu cake na gone vi ira na nodra qase, ka vavunia na nodra mate. ¹³Era na cati ikodou o ira na tamata keceliga i na vuku ni yacaqu; o koya ena vosojia me yacovia nai vataojioji, ena vabulai o koya. ¹⁴Ni dou sa raicia i na yasana sa tabu ni tu kinia na ka vasisila sa dauvivarusai, o koya sa vosa kinia o Taniela na parofita, (me kila o koya sa wilikia,) me qai dro i na viulu-ni-vanua o ira ra sa jiko i Jutia; ¹⁵15 me kua ni qai sobu i vale o koya sa jiko i delana, se curu kinia, me yadjia tani e dua na ka mai na nona vale; ¹⁶me kua ni lesu voki o koya sa jiko i na were, me yadjia na nonai sulu. ¹⁷Ka na ca vi ira sa bukete, vata ki ira era sa vasucumia na gone, i na gauna gona! ¹⁸Dou masu me kua ni yaco na nomudou dro i na vula i liliwa. ¹⁹Ni na yaco na ka rarawa i na gauna gona; sa reva ni vakinia mai nai vatekivu ni nona buli ka na Kalou ka yacovia na siga ke, ka na reva vokiliga imuri. ²⁰Keva sa reva ni valekalekatakia na gauna gona na Turaga, sa reva na tamata me bula rawa: i na vukudra na djigitaki, o ira sa djigitakia o koya, sa valekalekatakia o koya na gauna gona. ²¹Keva ena qai tukunia vi ikodou e dua, Raicia, eke na Karisito; se, Raicia, mai vanua gona; kua ni djinjia: ²²ni na tubu mai na Karisito vailasu eso, vata ki na parofita vailasu eso, ra na vatakila mai na vivatakilakila vata ki na vika e vivakurabuitaki, me vacalai ira kinia na djigitaki, keva e rawa. ²³Dou qarauni ikodou vinaka: raicia, au sa tukuna eliu vi ikodou na ka keceliga. ²⁴I na gauna gona, ni sa oji mada na ka rarawa gona, ena qai vabutobutotakia na mata-ni-siga; ena reva vokilga ni cila na rarama ni vula; ²⁵ka na lutu mai na vikalokalo ni lomalagi, ka na vitosoyaki na vika kaukauwa ni lomalagi: ²⁶ra na qai raicia na Luve ni tamata ni sa qai mai i na veio, i na kaukauwa levu vata nai ukuuku. ²⁷Ena qai talai ira na nona agilose o koya, ka vasoqoni ira vata na nona djigitaki mai na mata ni cagi e va, mai nai yalayala ki vuravura vata nai yalayala ki lomalagi. ²⁸Mo dou kila mada na vosa vatautavata ni lolo; Ni sa qai lavovou na tabana, sa tubu na drauna, dou sa kila sa voleka na vula i katakata: ²⁹me va vokiliga kinia oi ikodou, ni dou sa raicia sa yaco na vika ke, dou kila sa voleka o koya, io mai darava. ³⁰Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Ena reva ni takali nai tabatamata ke, ena yaco mada eliu na ka keceliga ke. ³¹Ena takali o lomalagi vata ki vuravura; ia na noqu vosa ena reva ni takali. ³²I na siga gona vata na jiki-ni-siga gona sa reva e dua e kila, o ira na agilose mai lomalagi e reva, se na Luvena, na Tamaqu dualaliga. ³³Dou qarauni ikodou vinaka; dou vatawa, ka masu: ni dou sa reva ni kila na kena siga. ³⁴34Sa va e dua na tamata e qai ki na vanua tani, o koya sa dainia na nona vale, a sa lesia vi ira na nona tamata me ra lewa, ka lesia vi ira yadua na nodra cakacaka, a sa tukunia vokiliga vua nai vatawa me vatawa jiko. ³⁵O koya mo dou qai vatawa: ni dou sa reva ni kila na jiki-ni-siga ena qai mai kinia nai taukei ni vale; se ni sa reavi, se ni sa lomalama-ni-bogi, se ni sa tagi na toa, se ni savulaci; ³⁶de qai vasauri mai, ka kunei ikodou ni dou sa moce liga: ³⁷na ka au ma tukunia vi ikodou, au ma tukunia vi ira keceliga, Dou vatawa.

¹Sa vo e rua na bogi me qai caka na kana vata ni lako-sivia vata na kana madrai sa reva ni valeveni: ra sa vasaqara o ira na bete levu vata ki ira na vunivola me ra lawakitaki koya me ra tauria, me ra vamatea. ²Ra sa tukunia, Me kua i na gauna ni kana vata, de ra ue kinia na tamata. ³Ni sa jiko o koya mai Pecani na vale i Saimoni na vukavuka, ni sa kana jiko, sa qau mai e dua na yalewa sa tauria e dua na tavaya alapasita waiwai, na narita dina, sa talei sara; a sa voroka na tavaya, ka livia ki na uluna. ⁴Sa cudru sara eso vai ira, ka tukunia, Sa biu la liga na waiwai ke i na vuku ni cava? ⁵sa rawarawa me volitaki liga i na pene e tolu na drau ka vacaca, me soli vi ira na dravudravua. Ra sa kasejia na yalewa. ⁶Sa tukunia o Jisu, daini koya liga; dou sa saga i na vuku ni cava? sa caka vi au e dua na cakacaka vinaka: ⁷sa jiko vadua vata ki ikodou o ira na dravudravua; ni dou sa via caka na ka sa yaga vi ira, sa rawarawa liga: ia o au, au na reva ni jiko vadua vata ki ikodou. ⁸Sa caka o koya na ka sa rawajia: sa qai mai eliu o koya me lumujia na yagoqu me bulu. ⁹Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Ena viyasana keceliga i vuravura taucoko ena vunautaki kinia nai tukutuku-vinaka ke, ena baki tukuni vokiliga kinia na ka sa caka na yalewa ke, me kenai djivi. ¹⁰O Jutasa Isikarioti, e dua vi ira na lewe jinikarua, sa qai vi ira na bete levu, me soli koya vi ira. ¹¹Ni ra sa rogocia, ra sa reki, ra sa yalayala me ra soli lavo vua. Sa qai vasaqara o koya na gauna e rawarawa me soli koya kinia. ¹²E nai matai ni siga ni kana madrai sa reva ni valeveni, ni ra sa vamatea na lami ni qai-sivia, sa tukunia vua o ira na nona tisaipeli, i vi na jikina o sa vinakatakia me kitou qai kinia me varautaka me caka kinia na kana vata ni qai-sivia? ¹³Sa tala o koya e lewe rua vi ira na nona tisaipeli, ka tukunia vi rau, drau qai i na koro, drau na qai sota e dua na tamata sa cola e dua na saqa wai: muri koya; ¹⁴i na vale ena curu kinia o koya, drau tukunia vua na kenai taukei, Sa tarogia nai vavuvuli, ivi na jiki-ni-vale meu caka kinia na kana vata ni qai-sivia vata ki ira na noqu tisaipeli? ¹⁵Ena qai vatakila vi ikodrau e dua na jikina levu i colo i na vale sa varautaki tu na kenai yaya: drau varautakia kinia na kita. ¹⁶Rau sa qai yani na nona tisaipeli, ka yaco ki na koro; rau sa kunea me va ka tukunia vi rau o koya: a rau sa varautakia na kakana ni qai-sivia. ¹⁷Ni sa reavi mai, sa qai mai o koya vata ki ira na le tinikarua. ¹⁸Ni ra sa jiko ka kana, sa tukunia o Jisu, Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, ena soli au yani e dua vi ikodou, o koya sa kana vata ki au. ¹⁹Sa qai rarawa na lomadra, ka ra dui tukunia yadua vi koya, Oi au beka? e dua voki, Oi au beka? ²⁰Sa tukunia vi ira o koya, E dua vi ikodou na lewe tinikarua, o koya sa tokocia vata ki au na kena i na bilo. ²¹Sa qai na luve ni tamata, me va sa volai i na vukuna: ka ca vua na tamata gona sa solia yani na luve ni tamata! ke sa reva ni sucu na tamata gona ke sa vinaka vua. ²²Ni ra sa kana jiko, sa tauria na madrai o Jisu, ka lotutakia, ka dovia, ka solia vi ira, ka tukunia, Dou tauria, kania: ke na yagoqu. ²³Sa qai tauria na bilo o koya, ni sa vavinavinaka oji, sa solia vi ira; a ra sa somi kece kinia. ²⁴Sa tukunia vi ira, Sa noqu dra ke ni viyalalalaji vou, sa liviraki i na vukudra e le levu. ²⁵Au sa tukunia vaidjina vi ikodou, Au na reva ni somia voki na vua ni vaini, ka malua me yaco mada na siga au na somia vou kinia i na matanitu ni Kalou. ²⁶Ni ra sa sere oji, ra sa qai yani i na ulu-ni-vanua ni violive. ²⁷Sa tukunia vi ira o Jisu, Dou na tarabe keceliga i na vukuqu i na bogi nikua; ni sa volai, Au na yavita nai vatawa ni sipi, ka ra na dui vasesei na qele ni sipi. ²⁸Ni au sa tu cake voki, au na qai liutaki ikodou i Kalili. ²⁹Sa qai tukunia vua o Pita, Keva ena tarabe ko ira keceliga, o au, au na reva. ³⁰Sa tukunia vua o Jisu, Au sa tukunia vaidjina vi iko, i na siga ke, i na bogi liga nikua, ni sa reva ni tagi mada varua na toa, ko na cakitaki au vatolu. ³¹Sa qai tukunia vayalokatakata mai o koya, Keva e drau na mate vata, au na reva sara ni cakitaki ikonu. Sa tukunia vokiliga vi ira keceliga. ³²Ra sa qai i na dua na yasana na yacana o Kecisemani: sa tukunia o koya vi ira na nona tisaipeli, Dou jiko liga i vanua, meu masu mada. ³³Sa yadji Pita vata kaya o koya, vata ki Jemesa vata ki Joni, sa vatekivu me reucala sara, ka yaluma sara. ³⁴Sa tukunia vi ira o koya, Sa rarawa valevu na yaloqu, me va au na mate; dou jiko liga i vanua, ka vatawa. ³⁵Sa qai valailai iliu o koya, sa cuva ki na soso, a sa masu, keva e rawarawa, me qai tani na gauna gona vi koya. ³⁶Sa tukunia; Apa, Tamaqu, sa rawarawa vi ionu na ka keceliga; ni yadjia tani vi au na bilo ke; me kakua liga ni va na lomaqu, me va liga na lomamunu. ³⁷Sa baci qai voki mai, ka raicia ira ni ra sa moce tu, sa tukunia vi Pita, I Saimoni, o sa moce, ne? o sa reva ni rawajia mo vatawa me dua la liga na aua, ne? ³⁸Dou vatawa ka masu, me kua ni rawai ikodou na vere: e djina liga sa gu na yalo, ia na yago sa malumalumu. ³⁹Sa qai voki o koya, me masu, ka sa cavujia voki na vosa gona. ⁴⁰Ni sa lesu voki mai, sa raici ira ni ra sa moce jiko, ni sa bibi na matadra, ra sa reva ni kila e dua na ka me ra tukunia vua. ⁴¹Sa qai vatolu mai, sa tukunia vi ira, Dou qai moce ga, ka dou vacegu; sa levu liga, sa yaco na gauna; raicia, sa soli yani na luve ni tamata i na ligadra na tamata ca: ⁴²tu cake, me da qai; raicia, sa voleka mai o koya sa soli au yani. ⁴³Ni sa vosa jiko o koya, sa qai sara mai o Jutasa, e dua vi ira na le tinikarua, vata ki ira vata kaya e le levu sara ra sa vaiseleiwau ra vaiwau, maivi ira na bete levu vata ki ira na vunivola vata ki ira na matua. ⁴⁴O koya sa soli koya yani sa tukunia oji vi ira e dua nai vatakilakila, ka tukunia, O koya au na regucia, sai koya; tauria, ka yadjia vavinaka yani. ⁴⁵Ni sa yaco o koya, sa qai sara vua, sa tukunia, Vavuvuli: sa regucia. ⁴⁶Ra sa qai tauri koya ka yadjia yani. ⁴⁷Sa dua vi ira sa tu voleka sa ucunia na nonai seleiwau, sa yavijia na nona tamata na bete levu, a sa taya laivi na daligana. ⁴⁸Sa tarogi ira ko Jisu, ka tukunia, Dou sa qai via beka mai e dua na daubutako, ni dou sa

vaiseleiwau ka vaiwau, mo dou tauri au? ⁴⁹Au ma jiko vata ki ikodou i na visiga i na vale ni soro ka vatavuvuli, dou ma reva ni tauri au: nai Vola Tabu ena vayacoria liga. ⁵⁰Sa qai daini koya o ira keceliga, ka dro. ⁵¹Sa muri koya e dua na cauravou, a sa vaitutuvi wale na yagona i nai tutuvi lineni; ra sa tauri koya: ⁵²sa dainia nai tutuvi lineni o koya, ka tuba luvawale tani. ⁵³Ra sa yadji Jisu vua na bete levu: ra sa soqoni vata kinia o ira keceliga na bete levu vata ki ira na qase vata ki ira na vunivola. ⁵⁴Sa muri koya vayawa o Pita, sa yaco sara i na vale ni bete levu; sa jiko sobu vata ki ira na ovisa, sa tatalai i na buka. ⁵⁵Ko ira na bete levu, vata ki ira keceliga na matavilewai, ra vasaqara eso me ra beitaki Jisu, me mate kinia o koya; ra sa reva ni raicia: ⁵⁶ni ra sa le levu sa beitaka vailasu, ia sa reva ni qai vata na nodrai tukutuku. ⁵⁷Sa qai tu eso, a ratou sa beitaka vailasu, ka tukunia, ⁵⁸Kitou sa rogocia ni sa tukunia, Au na basukia na vale ni soro ke sa caka ena liga, ia au na tara e dua voki sa reva ni caka i na liga, e na bogi e tolu. ⁵⁹Sa reva vokiliga ni qai vata na nodratoui tukutuku. ⁶⁰Sa qai tu cake na bete levu i na kedra maliwa, ka tarogi Jisu, ka tukunia, Sa reva na ka o tukunia mai? a cava ke ratou sa beitaki iko kinia o ratou ke? ⁶¹A sa galu tu liga o koya, ka sa reva na ka sa tukunia. Sa tarogi koya voki na bete levu, ka tukunia vua, O iko beka na Karisito, na Luve i Koya sa nona na varokoroko, se reva? ⁶²Sa tukunia o Jisu, O au liga: ia dou na raicia na Luve ni tamata ni sa jiko i na liga i matau i Koya sa kaukauwa, ni sa qai vokilga mai i na veio ni lomalagi. ⁶³Sa qai dresulakia na nonai sulu na bete levu, ka tukunia, Sa yaga vacava me so voki nai vadjinadjina? ⁶⁴dou sa rogocia liga ni vosavacacatakia na Kalou; na cava dou lewa? Ra sa lewai koya keceliga, ni sa dodonu me vamatei. ⁶⁵Ra sa qai eso me kasuvia, ka tabonakia na matana, ka qova, ka tukunia vua, tukunia mai se ko cei; a ra sa sabicia o ira na ovisa. ⁶⁶Sa jiko e ra o Pita ena rara ni vale, sa qai mai e dua na vada ni bete levu; ⁶⁷ni sa raici Pita ni sa tatalai, sa varaici koya, ka tukunia, o iko vokilga sa jiko vata ki Jisu na kai Nasareci. ⁶⁸Sa cakitakia o koya, ka tukunia, au sa reva ni kila, au sa lecavia na ka ko sa tukunia. Sa qai yani vaka ki na darava; sa tagi na toa. ⁶⁹69 Sa raici koya voki na vada, sa tukunia vi ira sa tu voleka, Sa dua vi ira o koya ke. ⁷⁰Sa cakitakia voki o koya. Sa dede valailai liga, ra sa tukunia vi Pita o ira sa tu voleka, Sa djina liga sa dua vi ira o iko; ni o sa kai Kalili. ⁷¹Sa qai vatekivu o koya me ruru ka bubului, ka vaka, Au sa reva ni kila na tamata ke dou sa vosa kinia. ⁷²Sa qai tagi varua na toa. Sa qai nanumia o Pita na vosa ma tukunia vua o Jisu, Ni sa reva ni tagi mada varua na toa, o na cakitaki au vatolu. ni sa vasama, sa tagi.

¹I na savulaci ra sa qai bose vata o ira na bete levu vata ki ira na matua vata ki ira na vunivola vata ki ira kece na matavilewai, sa vesuki Jisu, ka yadjia tani, sa solia vi Pailato. ²Sa tarogi koya o Pailato, o sa nodra Tui na kai Jutia, se reva? Sa vosa o koya, ka tukunia vua, o sa tukunia djina mai. ³A sa levu na ka ra sa beitaki koya kinia o ira na bete levu. ⁴Sa qai tarogi koya voki o Pailato, ka tukunia, o sa reva ni tukunia e dua na ka ne? raicia na kena levu ni ka ra sa beitakia vi iko. ⁵Sa reva na ka sa tukunia o Jisu; sa kurabui kinia o Pailato. ⁶Sa dau nonai valavala i na solevu gona me serekia vi ira e dua na tamata vesu, o koya ra sa djigitakia. ⁷Sa jiko e dua, na yacana o Parapa, sa vesuki vata ki ira eso na tamata ra sa ue, ka laba kinia. ⁸Ra sa kaci jiko na lewe levu, ka vamasuta me caka vi ira me va sa dau nonai valavala. ⁹Sa vosa vi ira o Pailato, ka tukunia, Dou sa vinakatakia meu serekia vi ikodou na nodra Tui na kai Jutia, se reva? ¹⁰ni sa kila o koya ra sa soli koya yani o ira na bete levu ni ra sa vuvutakia. ¹¹Ra sa vauqeti ira na lewe levu o ira na bete levu, me sereki Parapa liga vi ira o koya. ¹²Sa qai vosa ko Pailato, ka tukunia voki vi ira, A cava dou sa qai vinakajia meu caka vua dou sa vatoka me nodra Tui na kai Jutia? ¹³A ra sa qoqolou voki, Vakojia ki na kauveilatai. ¹⁴Sa qai tukunia vi ira o Pailato, na cava na ka ca sa caka o koya? Ra sa qai qoqolou valevu cake, Vakojia i na kauveilatai. ¹⁵Ni sa vinakatakia o Pailato me valomavinakataki ira na lewe levu, sa sereki Parapa vi ira, sa soli Jisu yani, ni sa vakanakuitatakia mada eliu, me vakoji i na kauveilatai. ¹⁶Ra sa yadjia tani o ira na sotia i na yasana ni vale ni turaga, sa vasoqoni ira vata na mata sotia taucoko. ¹⁷Ra sa vasulumi koya i nai sulu lokaloka, ra sa talia e dua nai sala i na viwa-vavotona, ka vaisalataki koya kinia. ¹⁸Ra sa vatekivu me kidavakia, Sa loloma, na nodra Tui na kai Jutia. ¹⁹Ra sa warolakia na uluna i na dua na dravo, ra sa kasuvia, ka tekiduru ka varokoroko vua. ²⁰Ni ra sa valialia oji, ra sa luvajia vua nai sulu lokaloka, ka vasulumia i na nonai sulu djina, ra yadjia yani me ra vakojia i na kauveilatai. ²¹Sa dua na kai Kirini, o Saimoni, a tamadrau o Alekisada vata ki Rufo, o koya sa qai tu, ni sa qai jiko mai vanua, ra sa vasaurarataki koya me colajia na nona kauveilatai. ²²Ra sa yadji koya i na dua na yasana, o Kolikoca, a kenai balebale, na vanua ni qavokavoka. ²³Ra sa solia vua na waini sa viwaki vata ki na mura me somia; sa reva ni somia o koya. ²⁴Ni ra vakojia i na kauveilatai, ra sa qai vota na nona visulu, ni ra vawiri madigi, me ra dui kila nodrai votavota. ²⁵Sa kenai katolu ni aua, ni ra sa vakojia i na kauveilatai. ²⁶Sa volai e colo na ka sa beitaki vua: A NODRA TUI NA KAI JUTIA. ²⁷Ra sa vakojia vata kaya i na kauveilatai e le rua na daubutako; e dua i na ligana i matau, ka dua i na ligana i mawi. ²⁸Sa vayacori kinia nai Vola Tabu, sa tukunia, Sa wili vata ki ira na tamatai valavala ca o koya. ²⁹O ira sa qai voli, ra sa vosavakacacatakia, ni ra sa kuretakia na uludra, ka tukunia, Drasa, ko iko sa basukia na vale ni soro, ka tara i na bogi e tolu, ³⁰vabulai iko mada, ka kevu sobu mai na kauveilatai. ³¹Sa va kinia o ira na bete levu, ra sa valialia vai ira, vata ki ira vokiliga na vunivola, ra tukunia, O koya sa dauvabulai ira na tani; sa reva ni vabulai koya rawa: ³²me kevu sobu nikua mai na kauveilatai na Karisito na nodra Tui na Isireli, me kimamu raicia ka vabaujia. O rau vokiliga ratou a vakoji vata kaya i na kauveilatai, rau sa valialiai koya. ³³Ni sa yaco nai kaono ni aua, sa butobuto na vanua taucoko, ka yacovia nai kaciwa ni aua. ³⁴I nai kaciwa ni aua sa kaci o Jisu i na domo levu, ka tukunia, Ilai, Ilai, lama sapakicani? a kenai balebale, Noqu Kalou, Noqu Kalou, ko sa daini au i na vuku ni cava? ³⁵E so vi ira sa tu voleka, ni ra sa rogocia, ra sa tukunia, Raicia, sa kacivi Ilaija o koya. ³⁶Sa cici e dua, ka tonisua e dua na vutovuto i na wai wiwi, ka vivia i na dua na dravo, a sa vasomi koya, ka tukunia, dainia mada; me da raicia se na qai mai o Ilaija me kevutaki koya sobu mai, se reva ³⁷O Jisu, ni sa kaci i na domo levu, sa qai ciba yani. ³⁸Sa sei rua nai laji ni vale ni soro mai na jikinia e colo ka yadjia i ra. ³⁹Ni sa raicia na turaga ni valu, o koya sa tu voleka ka donui koya, ni sa kaci vake o koya, ka qai ciba yani, sa tukunia, E djina liga sa Luve ni Kalou na tamata ke. ⁴⁰Eso vokiliga na yalewa ra sa varaicia vayawa; e dua vi ira ko Meri na yalewa ni Makitala, vata ki Meri na jinadrau o Jemesa ka gone vata ki Josese, ko Salomi vokiliga; ⁴¹ratou a daumuria, ka dauqaravia, ni sa jiko mai Kalili o koya; vata ki ira vokiliga na yalewa e le levu ra sa qai vata kaya i Jerusalemi. ⁴²Ni sa reavi mai, ni sa siga varau, na siga sa taravia na Siga ni Vakacecegu, ⁴³sa qai mai o Josefa, na kai Arimacea, na matanivanua, sa dua vi ira na matavilewai, sa warakia na kena yaco na matanitu ni Kalou, sa qai doudou vi Pailato, ka kerea na yago i Jisu. ⁴⁴Sa reucala o Pailato ni sa mate o koya; sa kaciva na turaga ni valu, ka tarogia se sa mate vadede o koya, se reva? ⁴⁵Ni sa kila vua na turaga ni valu, sa solia na yagona vi Josefa: ⁴⁶sa volia o koya e dua nai sole lineni, sa kevutaki koya sobu, ka solegia kinia, sa vadavoria i na dua nai bulubulu sa ta i na vatu; sa vaqiqicia e dua na vatu i na darava ni bulubulu. ⁴⁷Rau sa raicia na yasana sa vadavori kinia o koya, o rau o Meri na yalewa ni Makitala vata ki Meri na tina i Josese.

16 ¹Ni sa oti na siga ni vacecegu, o iratou o Meri na yalewa ni Makitala, vata ki Meri na tina i Jemesa, vata ki Salomi, ratou sa volia na waiwai vaisaluaki, me ratou qai lumuji koya. ²I na savulaci caca i nai matai ni siga ni wiki, ratou sa qai mai i nai bulubulu ni sa qai cabe na siga³Ratou sa tukunia vai iratou, o cei ena vaqiqica tani na vatu i na vukuda mai na darava ni bulubulu? ⁴Ni ratou sa rai yani, ratou sa raicia ni sa vaqiqici tani na vatu: ni sa vatu levu sara.⁵Ni ratou sa curu i nai bulubulu, ratou sa raicia e dua na cauravou sa jiko i na jikina i matau, sa vaisulu i nai sulu balavu ka vulavula; ratou sa rere. ⁶Sa tukunia vi iratou o koya, Dou kua ni rere: dou sa vasaqarai Jisu na kai Nasareci, o koya ma lauvako i na kauveilatai: sa tu cake voki o koya: sa reva i vanua: raicia na jikina ra ma vakotoria kinia! ⁷dou qai, tukunia vi ira na nona tisaipeli, vi Pita vokiliga, ni sa liutaki ikodou o koya i Kalili; dou na raici koya kinia, me va na nona vosa vi ikodou.⁸A ratou sa qai kusarawa yani, ka tuba mai nai bulubulu; ratou sa sautaninini ka kidroa; ratou sa reva vokiliga ni tukunia e dua na ka vua e dua; ni ratou sa rere.⁹Ni sa tu cake voki o koya i na savulaci caca i nai matai ni siga ni wiki, sa rairai i liu o koya vi Meri na yalewa ni Makitala, o koya ka vaseva tani vua o koya e lewe vitu na tevero. ¹⁰Sa qai qai o koya ka tukunia vi ira ra daujiko vata kaya i liu, ni ra sa rarawa ka tagi. ¹¹O ira, ni ra sa rogocia sa bula o koya ka sa rairai vi koya, ra sa reva ni vadjinajia.¹²Sa qai rairai o koya ia sa dua tani na yagona i na le rua vi ira, ni rau sa qai jiko i na dua na yasana i vanua: ¹³rau sa qai ka tukunia vi ira sa vo; ra sa reva vokiliga ni vadjinaji rau.¹⁴Sa oji, sa rairai o koya vi ira na lewe tinikadua ni ra sa kana jiko, sa vunauci ira i na vuku ni nodra reva ni vabaujia vata ki na nodra lomakaukauwa, ni ra sa reva ni vadinaji ratou sa raici koya ni sa tu cake voki. ¹⁵Sa tukunia vi ira, Dou qai yani ki vuravura taucoko, ka vunautakia nai tukutuku-vinaka kivi ira na tamata keceliga. ¹⁶O koya sa vabaujia ka sa papitaisotaki ena bula: ena cudruvi liga o koya sa reva ni vabaujia.¹⁷Na vivatakilakila ke ra na caka o ira sa vabaujia: ra na vaseva tani na tevero eso i na yacaqu; ra na vosatakia na vosa ni vivanua tani; ¹⁸ra na tomikia na gata eso; ia keva ra somia na ka gaga sara, ra na teva ni ca kinia; ra na tabaki ira vokiliga sa tauvi-mate i na ligadra, ra na bula kinia.¹⁹Ni sa vosa oji vi ira na Turaga o Jisu, sa yadji cake i lomalagi, sa jiko sobu i na liga i matau ni Kalou. ²⁰O ira, ra sa qai yani, ka vunau i na viyasana keceliga, sa cakacaka vata ki ira na Turaga, sa vadjinadinatakia na vosa i na vivatakilakila sa muri.

Joni

1 ¹Nai vatekivu sa bula o koya na Vosa, a rau sa tiko vata ki na Kalou o koya na Vosa, a sa Kalou o koya na Vosa. ²Nai vatekivu erau sa tiko vata o koya ke ki na Kalou, ³Sa caka na ka keceliga o koya; a sa reva e dua na ka sa caka, me reva ni caka o koya.⁴Sa tu vi koya na bula, na rarama ni tamata na bula. ⁵Sa cilavia na butobuto na rarama, na butobuto sa reva ni laurai. ⁶Sa dua na tamata sa talai mai vua na Kalou na yacana o Joni. ⁷O koya ke sa qai mai me dautukutuku, me tukunia na rarama, me ra vabauji na tamata keceliga ina vukuna. ⁸Sa reva ni rarama o koya, sa nonai tavi liga me tukunia na rarama. ⁹Sa o koya liga ke na rarama dina, sa qai mai i vuravura me vararamataki ira na tamata keceliga. ¹⁰Sa jiko i vuravura o koya, sai koya sa caka kinia o vuravura, ia sa reva ni ra kilail koya o ira na kai vuravura. ¹¹Sa qai mai o koya vi ira na kai nona, a ra sa reva ni vabauji koya o ira na kai nona. ¹²O ira keceliga sa vabauji koya, sa solia vi ira o koya me ra yaco me ra luve ni Kalou, o ira sa vabaujia na yacana. ¹³A ra sa reva ni sucu ina dra se ina sucu ina lewe, reva ina vuku ni tamata, mai vua liga na Kalou. ¹⁴Sa yaco me tamata o koya na vosa ka sa jiko vata ki kita. Ni kitou sa raicia na nonai ukuuku ni sa vaka nai ukukuku ni Le duabau liga, sa tubu mai vi Tamana, sa sinai ina loloma vata na djina. ¹⁵Sa tukuni koya o Joni ka kacivakia i colo, ka tukunia, "Sai koya ke au sa vosatakia, 'O koya sa muri mai vi au sa levu cake vi au, ni sa liu vi kirau o koya."¹⁶Ni da sa vasinaiji ina vika keceliga eda sa rawa mai vua, sai koya na loloma sa vaikuritaki. ¹⁷Sa soli vi Mosese nai vunau. Na loloma vata na djina sai mai vi Jisu Karisito. ¹⁸E reva ni dua na tamata sa raicia na Kalou; na Luvena e duabau liga, sa jiko i na lomaisere I Tamana, sa tukuni koya.¹⁹Sai koya ke nai tukutuku ni Joni, ni sa tala eso bete vata so na luvei Livai o ira na kai Jutia mai Jerusalemi me ra tarogi koya, "O cei beka o Ikonu?" sa vadjinadinatakia o koya, ka reva ni cakitakia; ka tukunia liga, "E reva ni mai o koya na Karisito o au."

²¹Sa ra tarogi koya, "O cei liga o Ikonu? O Ilaija beka?" Sa qai tukunia o koya, "Reva ni o au." Sa ra tukunia, "O Ikonu beka na varovita?" Qai saumia o koya, "A reva."²²Ra sa qai tukunia vua, "O cei beka o Ikonu?, me rawa ni qai tukunia vi ira na talai kitou mai? Na cava ko sa tukunia me baleji konu?" ²³Sa tukunia o koya, "O au na domo ni dua sa kacikaci ina loma ni vico: 'Vadodonutakia na sala i Jiova,' me vaka sa tukunia na parofita o Aisea."²⁴Sa so voki sa talai mai vi ira na Farisi, a ra sa tarogia vua, ²⁵O sa vipapitaisotaki ina vuku ni cava ke ko nu sa reva ni o koya na Karisito se o Ilaija se parofita?²⁶Sa vosa o Joni ka tukunia, "Au sa vipapitaisotaki ina wai. Ia e dua tu maliwai kodou ka nu sa reva ni kila. ²⁷O koya ke sa muri mai vi au, na wa ni nona i vava sa reva ni yaga vi au meu serekia." ²⁸Sa caka na vika ke mai Pecani ina tai kadua ni Joritani, na vanua sa vipapitaisotaki jiko kinia o Joni.

²⁹Na savulaci sa raici Jisu o Joni ni sa qai jiko mai vi koya, sa tukunia, "Racia, na Lami ni Kalou o koya na yadjia tani na nodra i valavala ca na kai vuravura!"³⁰Koya ke au ma tukunia jiko, "O koya sa muri mai levu cake vi au, ni sa liu mai vi kirau o koya.;"³¹Au sa reva ni kilai koya, ia sa vayacori ke me rawa ni kilai koya o ira na Isireli, o koya ke au sa qai mai kinia meu vipapitaisotaki ina wai."³²Sa vosa o Joni ka tukunia, "Au sa raicia na Yalo Tabu ni sa qai sobu mai lomalagi me vaka na ruve, sa mai toka vua."³³Au sa reva ni kilai koya, ia o koya sa talai au mai meu vipapitaisotaki ina wai, sa tukunia vi au, "O koya o na raicia ni sa qai sobu mai ina Yalo Tabu, sa mai toka vua, O koya ke na mai vipapitaisotaki ina Yalo Tabu."³⁴Au sa raicia ka tukunia ni sai koya ke na Luve ni Kalou."³⁵Ina siga voki kadua, sa wiri tu o Joni vata ki na rua na jisaiveli,³⁶ratou sa raici Jisu ni sa qai jiko mai, sa tukunia o Joni, "Raicia, na Lami ni Kalou!"³⁷Sa rua na nona jisaveli sa rogocia na nona vosa, a rau sa muri koya.³⁸Sa raivuki o Jisu ka raici rau ni rau sa muri koya jiko sa mani tukunia vi rau, "Na cava drau sa vaqara?" Rau sa tukunia vua, "Rapai" (kenai balebale, "Vavuvuli"), "o sa jiko mai vei?"³⁹Sa tukunia vi rau o koya, "Qai mai mo raicia." Rau sa qai mai ka raicia na vanua sa jiko kinia o koya; ratou sa jiko vata ina siga gona; ni sa voleka nai ka jini ni auwa.⁴⁰Sa dua vi rau sa rogoci Joni, sa muri koya o Adriu, na taci Saimoni Pita.⁴¹Sa vaqara na tuakana o Saimoni ka tukunia vua, "Kitou sa raicia na Mesaia, (sa kenai balebale "Karisito")."⁴²Sa qai yadji koya vi Jisu, sa varaici koya o Jisu ka tukunia, "O iko Saimoni na luvei Jona. O sa na vatokai me o Kifa" (kenai balebale o Pita.)⁴³Ni sa savulaci, sa via qai i Kalili o Jisu, sa raici rau o Filipi, ka tukunia vua, "Muri au."⁴⁴Sa kai Peciseita o Filipi, na nodrau koro o Adriu vata ki Pita.⁴⁵Sa raici Nacanieli o Filipi, sa tukunia vua, "O koya ke ma volavola kinia o Mosese ina vunau, vata ki ira na Parofita, kitou sa raici koya: o Jisu na luvei Josefa na kai Nasareci."⁴⁶Sa tukunia o Nacanieli vi koya, Sa rawa ni dua beka na ka vinaka e tubu mai Nasareci?" Sa tukunia vua o Filipi, "Qai mai mo raicia."⁴⁷Sa raici Nacanieli o Jisu ni sa qai jiko mai vua, ni sa tukuni koya, Raicia, sa dua na luvei Isireli djina ke, sa reva vi koya na vivakaisini!"⁴⁸Sa tukunia o Nacanieli vi koya, "O sa kilai au mai vei?" Sa vosa o Jisu, ka tukunia vua, "Ni se bera ni kacivi konu o Filipi, ni ko ma jiko ina ruku ni vuni lolo, au sa ma raici konu."⁴⁹Sa vosa o Nacanieli ka tukunia vua, "Vavuvuli, konu na Luve ni Kalou! Konu na nodra Tui na Isireli!"⁵⁰Sa vosa o Jisu ka tukunia vua, "Niu sa tukunia vi konu, 'Au ma raici konu ina ruku ni vuni lolo,' Konu sa vabaujia beka? O na raicia e levu na vika uasivi mai vi koya ke."⁵¹Sa tukunia vua o koya, E djina, e djina, au sa tukunia vi kodou, nu na raicia na lomalagi ni sa tadola, vata ki ira na agilosu ni Kalou ni ra sa qai colo vata ra qai sobu mai vua na Luve ni tamata."

2 ¹Sa oji e bogi tolu, sa qai caka e dua na soqo ni vawaji mai Kena i Kalili, sa jiko kinia na jinai Jisu. ²Sa sureji o Jisu vata ki ratou na nona tisaipeli ina soqo na vawaji. ³Ni sa oji na waini; sa tukunia vi Jisu na jinana, "Sa reva vi ira na waini." ⁴Sa tukunia vua o Jisu, "Yalewa, na cava o qai mai kinia vi au? Se bera ni yaco mai na noqu gauna." ⁵Sa tukunia vi ira na tamata o jinana, "Na ka keceliga sa tukunia o koya, dou caka." ⁶Ia sa tu kinia e ono na saqa vatu ni wai; sa dau vasavasavataki ira na kai Jutia, sa rawa ni kinia tau ya rua se tolu na mita nai varau ni wai. ⁷Sa tukunia vi ira o Jisu, "Dou vasinaijia na saqa ni wai." Sa ra qai vasinaijia me vuabale sara. ⁸Sa qai tukunia vi ira na tamata, "Dou takia mai eso ka yadjia vi koya sa lewa na magiji.: Sa ra caka vakinia." ⁹Ia ni sa tovolea na wai sa vuki me waini o koya sa dau lewa na magiji, ni sa reva ni kila o koya se sa yadji mai vei: (ia o iratou liga na tamata ratou sa takia na wai sa kila). Sa qai kacivia na wajina na yalewa ¹⁰ka tukunia vua, "Kita dau somia iliu na waini vinaka, ia ni ra sa mateni na tamata, sa qai muri na waini sa vinaka valailai liga. Ia o iko o sa maroroya na waini vinaka me yacovia mai na gauna ke." ¹¹Ke sa kena i matai ni cakacaka mana me caka o Jisu mai Kena, i Kalili, sa vatakila kinia na nonai ukuuku, ka ratou sa vabauji koya na nona tisaipeli. ¹²Ni sa oji gona, sa qai sobu i Kapenaumu o Jisu, na jinana, ratou na tacina, vata ki ratou na nona tisaipeli ka ratou jiko mai kinia me vica na siga. ¹³Sa voleka na nodra kanavata ni qai-sivia na kai Jutia, sa qai Jerusalemi o Jisu. ¹⁴Sa raicia eso sa dauvolitaki bulumakau vata na sipi vata na ruve ni ra sa dabe jiko ina vale ni soro, ra sa ra visau i lavo jiko. ¹⁵Sa caka o koya eso na kuita waqaliqali, sa tovoci ira tani keceliga mai na vale ni soro, na nodra sipi vata na bulumakau. Sa kaburakia na nodra i lavo na dau visau i lavo vata sa vatoboicutakia na nodra tepeli. ¹⁶Sa tukunia vi ira na dauvolitaki ruve, "Yadjia tani na ka kece ke. Kua ni caka na vale ni Tamaqu me vale ni vivoli." ¹⁷Sa qai vananumakia o iratou na nona tisaipeli ni ma volai, :Sa kani au na loloma katakata ni nomunu vale." ¹⁸Sa qai vosa o ira na kai Jutia ka tukunia vua, "Nai vatakilakila cava o na vatakila mai vi kitou, ni o sa caka jiko na vika ke?" ¹⁹Sa vosa o Jisu ka tukunia, "Nu talarakia na vale ke, ia au na tara voki ina loma ni tolu na siga." ²⁰Sa ra qai tukunia na kai Jutia, "Na vale ni soro ke sa vasagavulu ka ono na yabaki na kena tara jiko, ia o nu na tara i na loma ni tolu na siga?" ²¹Ia, na vale sa vosatakia jiko ke o koya sai koya na yagona. ²²Ni sa qai tucake voki mai na mate, sa ra qai vananumakia na nona tisaipeli na vika ma tukunia vi ira, sa ra qai vadjinajia nai Vola Tabu vata na vika sa tukunia o Jisu. ²³Ia ni sa jiko o koya mai Jerusalemi ina kanavata ni qai-sivia, sa levu sa vabaujia na yacana ni ra sa raicia na vika mana sa vayacoya o koya. ²⁴Ia sa reva ni vadjinaji ira o Jisu balejia ni sa kilai ira keceliga o koya, ²⁵balejia sa reva vokiliga ni yaga vua me dua me vatakilai koya vi ira na tamata, ni sa kila o koya na ka sa tu i na loma ni tamata.

3

¹Sa dua na Farisi na yacana o Nikotimo, sa dua na nodra turaga na kai Jutia. ²Sa qai mai vi Jisu ina bogi ka tukunia vua, "Vavuvuli, kimamu sa kila ni konu sa qai mai vua na Kalou mo nu mai vivavulici, ni sa reva ni dua sa caka rawa na vika mana ko nu sa caka jiko vavo ke rau sa reva ni jiko vata kaya na Kalou." ³Sa vosa o Jisu ka tukunia vua, "E djina, e djina, ke sa reva ni sucu voki na tamata, na reva ni raicia na matanitu ni Kalou." ⁴Sa tukunia vua o Nikotimo, "Sa curu rawa vacava na tamata ni sa matua mai o koya? Me curu voki varua ina kete i jinana, me sucu voki mai?" ⁵Sa tukunia vua o Jisu, "E djina, e djina, au sa tukunia vi kodou, ke sa reva ni sucu e dua ina wai vata na Yalo Tabu, na reva ni curu i na matanitu ni Kalou. ⁶Sa vayago o koya sa sucu ina yago, vata sa vayalo o koya sa sucu i na yalo. ⁷Kua ni dou kurabui ni'u sa tukunia vi ikodou, 'Ni dodonu mo dou sucu voki.' ⁸Sa liwa na cagi i na yasana sa djigitakia me liwa kinia; nu sa rogocia na kena rorogo, ia nu sa reva ni kila na vanua sa qai mai kinia se sa qai jiko kinia. Sa vavokiliga kinia o koya yadua sa sucu i na Yalo Tabu. ⁹Sa vosa o Nikotimo ka tukunia vua, "Sa rawa beka vacava na vika ke?" ¹⁰Sa vosa o Jisu ka tukunia vua, "O ikodou na nodra i vavuvuli na Isireli, ko dou sa reva ni kila na vika beka ke?" ¹¹E djina, e djina, au sa tukunia vi ikodou, kitou sa vosatakia na vika kitou sa kila, ka tukunia na vika kitou sa raicia. Ia dou sa reva beka ni vabaujia na nitou i tukutuku. ¹²Ke'u sa tukunia na vika vavuravura vi ikodou, ka dou reva ni vabaujia, dou na qai vabaujia vacava ke'u sa tukunia vi ikodou na vika ni lomalagi. ¹³Se reva ni dua na tamata sa qai cake i lomalagi, o koya liga sa qai sobu mai lomalagi, na Luve ni tamata, koya liga sa jiko mai lomalagi. ¹⁴Ia me vaka sa lave cake na gata o Mosese mai vikau, e dodonu me laveji cake vavokiliga kinia na Luve ni tamata, ¹⁵me kua ni rusa o ira yadua sa vabauji koya, me ra rawa liga na bula reva ni mudu. ¹⁶Ni sa lomani ira na kai vuravura vake na Kalou, me solia kinia na luvena e dua bulu liga sa vatubuya, me kua ni rusa o ira yadua sa vabauji koya, me ra rawa liga na bula reva ni mudu. ¹⁷Ni sa reva ni tala mai na Luvena i vuravura na Kalou me cudruvi ira na kai vuravura, me ra bula liga na kai vuravura i na vukuna. ¹⁸O koya sa vabauji koya sa reva ni cudruvi, ia o koya sa reva ni vabaujia sa qai cudruvi, balejia ni sa reva ni vabaujia na yaca ni Luve ni Kalou, e dua bulu liga sa vatubuya o koya. ¹⁹Sai koya gona ke na vuna sa yaco kinia na vilewai: ni sa qai mai na rarama i vuravura, ia ra sa vinakatakia na butobuto na tamata ka ra cajia na rarama, ni sa ca na vika ra vayacoya. ²⁰Ni sa cajia na rarama o ira keceliga sa i valavala ca, a ra sa sece ni qai mai i na rarama, de qai votu mai na i varau ra dau vayacoya. ²¹Koya gona, o koya sa vayacoya na i varau sa djina sa qai mai ina rarama, me varaitakia kinia na nonai varau, ni sa vinaka vua na Kalou. ²²Sa oji na vika ke, sa qai o Jisu vata ki ratou na nona tisaipeli i na vanua o Jutia. Sa jiko mai kinia o koya vata ki ira ka vipapitaisotaki. ²³Sa vipapitaisotaki vokiliga o Joni mai Inoni, volekaji Selimi, balejia ni sa levu kinia na wai. Sa ra qai mai vi koya eso vi ira, a ra sa papitaisotaki, ²⁴ke ni se bera ni bala i vale ni vivesu o Joni. ²⁵Sa ratou qai vicudruvi o iratou na tisaipeli vata ki so na kai Jutia ina vuku ni nodra i varau ni vivasavasavataki. ²⁶Sa ra qai vi Joni ka tukunia vua, "Vavuvuli, o koya kodou ma jiko vata mai na yasana kadua ni Joritani, o koya konu ma tukunia, raicia, sa vipapitaisotaki jiko o koya, sa ra qai vua o ira keceliga na tamata." ²⁷Sa vosa o Joni ka tukunia, "E reva ni dua na tamata sa rawa e dua na ka vavo ke reva ni soli vua mai lomalagi. ²⁸Dou sa tukuni au niu sa tukunia vi ikodou, 'Au sa reva ni Karisito o au, ia au sa talai mai meu liu vi koya.' ²⁹Sa nona na tagane sa qai vawaji na wajina. O ira na wekai tagane, koya ra tu ka rogocia na nona vosa, sa ra marautakia valevu na domo i tagane. Koya gona ke, sa qai taucoko kinia na noqu marau. ³⁰Sa dodonu me levu cake jiko o koya, ka lailai sobu o au. ³¹O koya sa qai mai colo sa sivi kimamu keceliga. O koya sa tubu mai vuravura sa vavuravura ka sa vosatakia na vika vavuravura. O koya sa qai mai lomalagi sa sivi ira keceliga na kai vuravura. ³²Sa tukunia keceliga o koya na vika sa raicia ka rogocia, ia sa reva ni dua na tamata sa vabaujia na vika sa tukunakia o koya. ³³Koya liga sa ciqomia na nona i tukutuku ka vadinadinatakia ni sa djina na Kalou. ³⁴O koya sa talai mai vua na Kalou sa vosatakia na Vosa ni Kalou. ³⁵Sa lomania na Luvena o Tamana, sa solia na ka keceliga i ligana. ³⁶O koya a vabaujia na Luvena sa rawa na bula reva ni mudu, ia o koya sa reva ni vabaujia na Luvena, na reva ni raicia na bula, ia na tu vi koya na cudru ni Kalou."

4

¹Ni sa qai kila o Jisu ni ra sa rogocia o ira na Fairisi ni sa le levu sa papitaisotaki o Jisu ka le lailai o Joni ²(djina liga ni reva ni vipapitaisotaki jiko o Jisu, o ratou liga na nona tisaipeli), ³sa daidai mai Jutia o koya ka qai i Kalili. ⁴Ia sa na gaunisala me na muria, ena qai curumia na vanua o Samaria. ⁵Sa mani yaco mai o koya ina dua na koro mai Samaria, yacana o Saika, volekajia na jiki ni vanua ma solia o Jekope vi Josefa na luvena. ⁶Sa tu kinia na toevu ma ni Jekope. Ni sa oca o Jisu mai na nonai qaiqai, sa dabe sobu i na yasa ni toevu. Sa voleka jiko nai ka ono ni auwa. ⁷Sa qai mai e dua na yalewa ni Samaria me mai taki wai, sa tukunia vua o Jisu, Solia mada mai vi au eso na wai me'u somi." ⁸Ratou se qai na nona tisaipeli i na koro me qai voli kakana. ⁹Sa qai tukunia vua na yalewa ni Samaria, "E rawa vacava, Ikonu sa kai Jutia, mo kerea mai vi au, niu sa yalewa ni Samaria, ni ikonu sa via somi?" Ni rau sa reva ni viriji o ira na kai Jutia vata ki ira na kai Samaria. ¹⁰Sa vosa o Jisu ka tukunia vua, "Ke o kila laliga nai solisoli ni Kalou, vata ki koya sa tukunia vi konu, 'Solia mai vi au me'u somi; o na qai kerea vua, na qai solia vi iko o koya na wai bula.'" ¹¹Sa tukunia vua na yalewa, "Sa reva beka na nomunu i takitaki, ni sa rui jitobu na toevu. Ko nu na yadjia mai vei na wai bula qori?" ¹²ko sa via inaka cake beka vei Jekope, na tamai kimamu, o koya ma solia vi kimamu na toevu ke, ka ma somi kinia o koya, ratou na luvena vata na nona manumanu?" ¹³Ss vosa o Jisu ka tukunia vua, "O ira keceliga na somia na wai ke ra na via somi voki, ¹⁴ia o ira keceliga na somia na wai au na solia vua, ra na reva ni via somi voki vadua, ia na wai au na solia vua na tu i lomana me mata ni wai tovore i na bula reva ni vaicavacava." ¹⁵Sa tukunia vi koya na yalewa, "Ikonu beka, solia mai vi au na wai qori me rawa niu kua ni via somi voki, se qai mai vanua ke meu mai taki wai." ¹⁶Sa tukunia o Jisu, Qai, kacivia mai na wajimu, drau qai mai vanua ke." ¹⁷Sa vosa na yalewa ka tukunia vi koya, "Sa reva ni dua na waijiqu." Sa tukunia vua o Jisu, "O sa tukunia djina mai, 'Ni sa reva na wajimu,' ¹⁸ni sa lima oji na wajimu iliu, o koya drau jiko vata ke e reva ni wajimu. O sa vosa djina mai ina ka gona." ¹⁹Sa tukunia vua na yalewa, "Ikonu beka, Au sa qai kila ni o Ikonu sa dua na varovita. ²⁰O ira na nimamu matua ra ma soro vi ikonu i na viulu-ni-vanua ke, ia konu sa tukunia ni sa jiko mai Jerusalemu na jikina me kimamu na lotu kinia." ²¹Sa tukunia vua o Jisu, "Yalewa, vadjinajia na noqu vosa: na yaco mai na gauna nu na reva ni lotu vi Tamada se ina viulu-ni-vanua ke, se mai Jerusalemi. ²²Nu lotu vi koya nu sa reva ni kila. Kimamu sa kilai koya kimamu sa lotu vua, ni sa tubu mai vi ira na kai Jutia nai Vabula. ²³Ia, na qai mai na gauna, sa qai yaco mai ke, ni ra na lotu vayalo ka vaidjina vi Tamada o ira sa lotu djina, ni sa vaqara o Tamada me vake o ira sa lotu vua. ²⁴Sa yalo na Kalou, o ira sa via lotu vua me ra lotu vayalo ka vaidjina." ²⁵Sa tukunia vi koya na yalewa, "Au sa kila ni sa qai iko mai na Mesaia (o koya sa vatokai na Karisito). Ni sa yaco mai o koya, na qai mai vamacalatakia keceliga vi o koya." ²⁶Sa tukunia vua o Jisu, "O au liga ke, sa vosa jiko yani ke vi konu." ²⁷Ina gauna gona sa ra yaco mai na nona tisaipeli. Ara sa kurabui ni rau sa vitalanoa jiko vata dua na yalewa, ia sa reva ni dua e tukunia e dua na ka, "Cava nu sa varaicia?" se "Cava drau sa vivosakitakia?" ²⁸Sa qai dainia tu na yalewa na nona ka ni taki wai, ka qai yani ina koro, ka tukunia keceliga vi ira na tamata, ²⁹Nu qai mai, me da baki qai raicia dua na tamata, sa tukunia mai vi au na ka keceliga au ma caka. Sai koya beka ke na Karisito se reva? ³⁰A ra sa qai tani yani ina koro ka qai mai vua. ³¹Ia ina gauna gona, sa ratou cikevia na nona tisaipeli, ka tukunia vua, "Vavuvuli, nu kana mada." ³²Ia sa tukunia vi ratou o koya, "Sa tu ke vi au na kakana me'u kania, dou sa reva ni kila." ³³Sa ratou qai vitarogi na tisaipeli vataki ratou, "Sa dua beka na tamata sa yadji kakana mai vi koya?" ³⁴Sa tukunia vi ira o Jisu, "Na kequ kakana sai koya meu caka na loma i koya sa talai au mai vata meu vaojia na nona cakacaka. ³⁵Nu sa reva ni ma tukunia, 'Sa vo e va na vula me qai cava na yabaki?' Au sa tukunia vi kodou, Nu rai i colo, ka nu na qai raicia na viteitei, ni sa matua na yabaki! ³⁶Ia o koya sa tatamusuki sa visaumi, ka na binia vata na vuana i na bula reva ni mudu; me marau vata ki koya sa kaburakia vata ki koya sa tamusukia. ³⁷Sa qai djina kinia na vosa ke, 'Dua sa kaburakia sa duatani voki sa tamusukia. ³⁸Au ma talai kodou mo dou tamusukia na ka dou ma reva ni cakacakatakia. Sa so tani voki sa cakacakatakia, ia dou sa rawa na vua ni nodra cakacaka. ³⁹Sa ra le levu na kai Samaria i na koro gona ra sa vabauji koya balejia ina vuku ni vika sa tukunia na yalewa, o koya sa vatakila, 'Sa tukunia mai vi au o koya na ka keceliga au ma caka.'" ⁴⁰Ia ni ra sa qai mai vua na kai Samaria, ra sa vamasuji koya me jiko liga vata ki ra, sa mani jiko mai kinia me bogi rua. ⁴¹Sa le levu vokiliga sa vabaujia balejia na nona vosa. ⁴²Sa ra tukunia vua na yalewa, Ke kimamu sa reva ni vabaujia balejia na vuku ni nomu vosa, ni kimamu sa rogocia, ka kimamu kila ni sai koya djina liga ke na nodrai Vabula na kai vuravura." ⁴³Sa oji na bogi rua, sa qai tani mai kinia o koya ka yaco i Kalili. ⁴⁴Sa qai varojia o Jisu, ni sa reva ni dua na varovita sa dokai i na nona vanua. ⁴⁵Ni sa yaco yani i Kalili, a ra sa kidavaki koya na kai Kalili. Ni ra sa raicia na vika keceliga sa vayacoya o koya mai Jerusalemi i na gauna ni solevu, ni ra ma qai vokiilga yani o ira i na solevu. ⁴⁶Sa qai voki mai o Jisu i Kena mai Kalili, na koro ma vukicia kinia na wai me waini. Sa dua na turaga sa tauvi-mate na luvena mai Kapenaumi. ⁴⁷Ni sa rogocia ni sa qai mai Jutia i Kalili, sa qai vi Jisu ka kerei koya me qai sobu mada mai me mai vabula na luvena, ni sa varau me ciba. ⁴⁸Sa qai tukunia vua o Jisu, Ke nu sa reva ni raicia eso na ka-mana vata na ka e vuvakurabuitaki, nu na reva ni vabaujia." ⁴⁹Sa tukunia vi koya na turaga, "Ikonu

beka, nu qai sobu mai, ni se bera ni mate na luvequ." ⁵⁰Sa tukunia vua o Jisu, "Qai, sa bula na luvemu." Sa vabaujia na vosa ni Jisu na Turaga gona, sa qai sara yani o koya. ⁵¹Ia ni sa qai sobu jiko, sa ratou mai sotavi koya na nona nona tamata, ratou sa tukutuku vua ka tukunia, ni sa bula na luvena. ⁵²Sa qai tarogi iratou o koya na auwa cava sa tekivu me vinaka cake mai kinia o koya. Ratou sa tukunia vua, "Na siga i nana ina i kavitu ni auwa sa seavu vua na katakata." ⁵³Sa qai kila na tamana ni ke na auwa vataliga ma tukunia kinia vua o Jisu, "Sa bula na luvemu." O koya vata ki ratou na nona le ni vuvale ratou sa vabaujia. ⁵⁴Ke nai karua ni ka-mana sa caka o Jisu, ni sa qai mai Jutia i Kalili.

¹Sa oji na vika ke sa dua na nodra so-levu na kai Jutia, sa qai o Jisu i Jerusalemi. ²Sa tu mai Jerusalemi ina yasa ni matamata ni koro ni sipi e dua na i silisili, na yacana va-Iperiu o Peceseita, sa lima na kena vale va-varada. ³Sa le levu sara vi ira na tamata ra sa tauvi-mate, ra lokiloki, se paralase ra dau qai dadavo tu kinia. ⁴Sa dua na agilosu sa dau qai sobu mai i nai tobu ni sisili ina so na gauna me dau mai vayavalajia na wai: ia o koya sa qai sobu mai kinia i liu ni sa dau vayavalaji na wai, sa vabulai mai na mate keceliga sa tauvi koya. ⁵Sa jiko kinia e dua na tamata sa tauvi-mate tu sa yabaki vasagavulu ka walu na yabaki. ⁶Ni sa raici koya o Jisu ni sa davo toka, sa kila ni sa balavu na nona davo toka, sa mani tukunia vua, "O sa vinakatakia mo bula, se reva?" ⁷Sa tukunia vua na tamata tauvi-mate, "Ikonu beka, Sa reva ni dua na tamata sa yadji au i na tobu ni sisili ni sa vayavalaji na wai. Niu sa qai jiko yani, sa dua voki sa liu vi au." ⁸Sa tukunia vua o Jisu, "Tucake, tauria na nomui davodavo, ka qai." ⁹Sa bula vasauri na tamata, ka sa tauria na nona i davodavo ka qai. Na siga ke sa Siga ni Vacecegu, ¹⁰Sa ra qai tukunia vua na kai Jutia vi koya sa na tamata sa vabulai, "Ni kua na siga ni Vacecegu, sa reva ni vatarai vi iko mo cola na nomui davodavo." Sa tukunia vi ira o koya, ¹¹"O koya sa vabulai au sa tukunia vi au o koya, Tauria na nomui davodavo, ka qai." ¹²Sa ra qai tarogi koya, "O cei na tamata sa tukunia vi iko, "Tauria na nomui davodavo ka qai?" ¹³Ia o koya sa vabulai sa reva ni kila se o cei o koya balejia ni qai vailo yani o Jisu, ka ni ra sa le levu ra tu i na vanua gona. ¹⁴Sa oji gona, sa raici koya o Jisu ni sa jiko ina vale ni soro, sa tukunia vua, "Raicia, o sa bula, vinaka! Kua ni valavala ca voki; de na qai yaco vi iko e dua na ka e levu cake." ¹⁵Sa qai tani na tamata gona ka tukunia vi ira na kai Jutia ni o Jisu koya ma vabulai koya, ¹⁶Ia me balejia na vika kece ke sa vacacani Jisu kinia o ira na kai Jutia, balejia ni sa caka keceliga o koya na vika ke ina siga ni Vacecegu. ¹⁷Sa tukunia vi ira o Jisu, "Sa cakacaka jikoliga ke o Tamaqu, o au vokiliga, au sa cakacaka." ¹⁸Balejia gona na vuku ni vika ke, sa ra saga vakaukauwa me ra vamatei koya balejia ni sa reva laliga ni vacacania o koya na siga ni vacecegua, ia sa tukunia vokiliga o koya ni sa Tamana djina na Kalou, ka sa vatautauvatataki koya kinia vata na Kalou. ¹⁹Sa qai vosa o Jisu, ka tukunia vi ira, "E djina, e djina, au sa tukunia vi ikodou, na reva ni rawa vataki koya liga e dua na ka na Luvena, vavo ke sa raicia mai vi Tamana ni sa vayacoya o koya, sa na vayacoya vokiliga kinia na Luvena. ²⁰Ni sa lomania na Luvena o Tamana, sa na varaitakia vua na vika keceliga sa vayacoya o koya, vata na varaitakia vokiliga na vika e levu cake mai na vika ke, mo dou kurabui kinia. ²¹Me vaka sa vaturi ira na mai na mate o Tamana, ka vabula, sa vavokiliga kinia na Luvena o koya sa vabulai ira sa vinakatakia. ²²Ni sa reva ni lewa e dua o tamata o Tamana, ia sa lesia na Luvena me lewai ira keceliga, ²³me ra varokorokotakia na Luvena na tamata keceliga, me vaka nodra varokorokotaki Tamana. O koya sa reva ni varokorokotakia na Luvena, sa reva ni varokorokotakia na Tamana sa talai koya mai. ²⁴E djina, e djina, au sa tukunia vi ikodou, O koya sa rogocia na noqu vosa ka vabauji koya sa talai au mai, sa rawa na bula reva ni mudu, ni na reva ni cudruvi, ia sa qai mai na mate i na bula. ²⁵E djina, e djina, au sa tukunia vi ikodou, Sa voleka mai na gauna, ia sa yaco ni kua, me ra rogocia na domo ni Kalou na mate, ia o ira sa rogocia ra na bula. ²⁶Me vaka ni sa bula vataki koya liga o Tamana, sa solia vokiliga vua na Luvena me bula vokiliga vataki koya, ²⁷sa lesia o Tamana vua na Luvena na vayacoya na vilewai, i na vuku ni sa Luve ni tamata. ²⁸Dou kua ni kurabi ina vuku ni vika ke, ni sa qai mai na gauna ra na rogocia kinia na domona o ira kecelilga sa jiko ina i bulubulu, ²⁹ara na qai mai kinia: o ira sa i valavala vinaka, ni ra na tucake voki me ra bula; ia o ira nai valavala ca, ra na tucake voki me ra cudruvi. ³⁰Au sa reva ni caka rawa e dua na ka vataki au. Me vaka niu sa rogocia, au sa lewa me vataki au, na lewa niu sa reva ni muria, niu sa reva ni muria na lomaqu, na loma i Tamaqu liga koya sa talai au mai. ³¹Ke o au liga sa tukuni au, na noqui tukutuku sa na reva ni djina. ³²Sa dua tani voki sa tukuni au, ia au kila na nona i tukutuku sa tukunia me baleji au e ka djina. ³³Dou ma talai vi Joni, sa tukunia na djina o koya. ³⁴Ia sa reva ni yaga vi au me ra tukuni au na tamata, Au sa tukunia liga na vika ke, mo dou bula kinia. ³⁵O Joni sai koya na rarama sa caudre tu ka rarama mai, ia mo dou vinakatakia vadede valailai liga mo dou rawa ni marautakia kinia na kena rarama. ³⁶Ia nai tukutuku au sa tukuni kinia sa levu ka lailai o nai tukutuku ni Joni, na cakacaka sa solia mai vi au o Tamaqu meu vaojia, na cakacaka vata liga ke au sa caka jiko, sa tukuni au ni sa talai au mai o Tamaqu. ³⁷Ia o Tamaqu koya sa talai au mai, sa dau tukuni au. Dou sa reva ni rogocia na domona ina dua na siga se raicia na nona i tovo. ³⁸Sa reva ni jiko i na lomamudou na nona vosa, ni dou sa reva ni vabauji koya sa tala mai o koya. ³⁹Dou sa vaqara i na i Vola Tabu ni dou sa naumia dou sa rawa na bula reva ni mudu, ia nai vola vataliga ke sa tukuni au, ⁴⁰ia dou sa reva ni via qai mai vi au, mo dou rawa kinia na bula. ⁴¹Sa reva ni yaga vi au me ra varokorokotaki au na tamata, ⁴²ia au sa kilai ikodou ni sa reva ni jiko i lomamudou na loloma ni Kalou. ⁴³Au sa qai mai i na yaca i Tamaqu, ia dou sa reva ni vabauji au. Ke sa qai mai e dua tani voki i na yacana laliga, nu na vabauji koya. ⁴⁴Nu sa vabaujia rawa vacava, ni dou sa vivarokorokotaki vataki ikodou ka reva ni gadrevia na varokoroko sa qai mai vua na Kalou? ⁴⁵Dou kua ni nanumia niu na beitaki ikodou vi Tamaqu. Sa dua sa beitaki ikodou jiko, gona o Mosese, ni dou sa dau vararavi kinia. ⁴⁶Ke dou sa vabauji

Mosee, dou na vabauji au, ni sa volai au o koya. ⁴⁷Ia ke dou sa reva ni vadjinajia na nona i vola, dou na vadjinajia vacava na noqu vosa?"

6

¹Sa oji na vika ke, sa qai o Jisu i na tai ni wasawasa mai Kalili, sa yacana vokiliga o Taiperia. ²Ra sa le levu sa muri koya jiko balejia ni ra sa raicia ni sa caka na vika mana vi ira sa tauvi-mate. ³Sa qai cabe i na ulu-ni-vanua o Jisu, a sa jiko sobu vata ki ratou na nona tisaipeli. ⁴(Sa voleka na kana vata ni qai-sivia, a ra dau soqo kinia na kai Jutia.) ⁵Ni sa qai rai i colo o Jisu, sa raicia ni ra sa le levu sa qai jiko mai vua, sa tukunia vi Filipi, "Ta na volia mai vi na kedra kakana o ira ke, me ra mai kana kinia?" ⁶(Ia sa tukunia na vosa ke o Jisu vi Filipe, me vatovolei koya kinia, ni sa kila o koya na na ka sa nakijia me caka.) ⁷Sa tukunia vua o Filipi, "Na rua na drau na pene ke na reva ni raujia me voli kinia na madrai me ra yadua se me ra valalai madaliga kinia." ⁸Sa dua vi ratou na tisaipeli, o Adriu, na taci Saimoni Pita, sa tukunia vi Jisu, ⁹"Sa tu ke dua na gonetaganane laiali sa jiko vua e lima nai buli madrai vata e rua na ika, ia sa na takiviyaga vi kita ni ra sa rui le levu?" ¹⁰Sa tukunia o Jisu, "Vosa vi ira na tamata me ra dabe sobu," Sa levu na vico i na vanua gona. A ra sa dabe sobu na tagane, era sa le lima beka na udolu na kedra i wiliwili. ¹¹Sa qai tauria o Jisu na vibuli madrai, sa vavinavinakatakia, sa viwaseyokia vi ira na tisaipeli, me ra vota vi ira na sa dabe jiko. Sa vavokiliga kinia na ika, sa wasea vokiliga vi ira me va na ka ra vinakatakia. ¹²Ni ira sa kuva na tamata, sa tukunia o koya vi ratou na nona tisaipeli, "Kumunia vata kece mai na meme ni kakana sa vo tu gona, me kua yali e dua na ka." ¹³Ra sa qai tomikia vata mai ka vasinaijia e jinikarua nai su ina vijiki ni madrai parile e lima, koya sa vo tu mai vi ira sa kana. ¹⁴Ni ra sa raicia na tamata na cakacaka mana sa vayacoya o koya, ra sa tukunia, "Sai koya djina liga ke na parofita gona koya dodonu me qai mai i vuravura." ¹⁵Ni sa kila o Jisu ni ra sa nakijia me ra varau mai tauri koya vakaukauwa me ra bulia me tui, sa qai taudua voki yani o koya i na ulu-ni-vanua. ¹⁶Ni sa qai raiyavi mai, sa ra qai sobu na nona tisaipeli i matasawa. ¹⁷Sa ra vodo i na waqa, ka ra qai ina wasawasa i Kapenaumi. Sa buto mai na vanua, sebera liga ni yaco yani o Jisu vi ratou. ¹⁸Sa liwa mai na cagi kaukauwa vata sa voravora mai na wasawasa. ¹⁹Ia ni ratou sa voce yani raujia ni lima kina ono na kilomita vacaca, sa ratou raici Jisu ni sa taubale jiko i dela ni wai, sa toso voleka mai na waqa, ratou sa rere. ²⁰Sa tukunia vi ira o koya, "O au liga ke! Kua ni rere." ²¹Ratou sa qai vinakatakia me vodo i waqa o koya, sa udu vasauri na waqa i na vanua ratou sa qai jiko kinia. ²²Sa savulaci, sa ra tucake tu na le levu mai na tai ni wai kadua ka reva ni raicia e dua voki na waqa e tu kinia, vavo liga na waqa ma vodokia o ira na tisaipeli ia sa reva ni vodo vata ki ira na nona tisaipeli o Jisu ka ratou sa soko liga vataki ira liga. ²³Ia sa so na waqa sa qai mai Taiperia ka voleka i na vanua ra ma kana madrai kinia ni sa vavinavinakatakia oji na Turaga. ²⁴Ni ra sa raicia na le levu ni sa reva kinia o Jisu se o ratou na nona tisaipeli, ra sa vodo vokiliga i na waqa ka qai yani i Kapenaumi me vaqarai Jisu. ²⁵Ni ra sa raici koya mai tai kadua ni wai, ra sa tukunia vua, "Vavuvuli, Ikonu qai mai vanua ke ni naica?" ²⁶Sa qai vosa o Jisu ka tukunia vi ira, "Edjina, e djina, au sa tukunia vi ikodou. Dou sa reva ni vaqarai au balejia ni nu sa raicia na vika mana, ia dou sa kania liga na vibuli madrai, mo dou kuva kinia. ²⁷Dou kua ni oca i na kakana sa ca varawarawa, ia mo dou oca i na kakana sa tu kinia na bula reva ni mudu koya sa na solia mai vi ikodou na Luve ni tamata, ni sai koya sa vadjinadjinatakia na Kalou o Tamana." ²⁸Ara sa qai tukunia vua, "Na cava me kimamu vayacoya, me kitou caka kinia na cakacaka sa vinaka vua na Kalou?" ²⁹Sa vosa o Jisu ka tukunia vi ira, "Ke na cakacaka sa vinaka vua na Kalou: Mo dou vabauji koya sa tala mai o koya." ³⁰A ra sa tukunia vua, "Na cava nai vadjinadjina ikonu sa caka, me rawa ni kitou raicia ka vabaujia Ikonu? Na cava Ikonu na vayacoya?" ³¹O ira na noda matua ra ma kana mana mai vikau, me vaka sa volai, "Sa solia vi ira o koya na madrai mai lomalagi me ra kania." ³²Sa qai vosa o Jisu ka tukunia vi ira, "E djina, e djina au sa tukunia vi ikodou, sa reva ni o Mosese ma solia vi ikodou na madrai gona mai lomalagi, o Tamaqu liga sa solia vi ikodou na madrai djina mai lomalagi. ³³Ni sai koya ke na madrai mai vua na Kalou sa qai sobu mai lomalagi ka sa solia na bula vi ira na kai vuravura." ³⁴Sa ra tukunia vua, "Ikonu beka na Turaga, solia jikoliga mai vi kimamu na madrai ke." ³⁵Sa tukunia vi ira o Jisu, "O au na madrai ni bula, o koya sa qai mai vi au na reva ni viakana, o koya sa vabauji au na reva ni via somi voki. ³⁶Ia au sa tukunia vi ikodou, dou ma raici au, ia dou ma reva ni vabaujia. ³⁷O ira keceliga sa solia mai vi au o Tamaqu ra na qai mai vi au, ia o koya sa qai mai vi au na reva sara ni kolotakia tani. ³⁸Au sa reva ni qai sobu mai lomalagi, meu vayacoya na lomaqu, meu vayacoya liga na loma i koya sa talai au mai. ³⁹Ni sai koya ke na loma i koya sa talai au mai, me kua ni yali e dua vi ira sa solia mai vi au o koya, me tucake voki mai i na siga maimuri. ⁴⁰Ni sai koya ke na loma i Tamaqu, me ra rawa na bula reva ni mudu o ira keceliga sa raicia na Luvena ka vabauji koya ni na tucake voki mai na siga maimuri." ⁴¹Sa ra qai vosakudrukurutaki koya o ira na kai Jutia balejia ni sa tukunia o koya, "O au na madrai sa qai sobu mai lomalagi." ⁴²Ara sa tukunia, "Sa reva beka ni luvei Josega o koya ke, na tamana vata na jinana da sa kila? Sa qai tukunia vacava mai o koya, "Au sa qai sobu mai lomalagi?" ⁴³Sa vosa o Jisu ka tukunia vi ira, "Dou kua ni vosakudrukudru vai ikodou. ⁴⁴E reva ni dua na qai rawa mai vi au ke reva ni vayarayarataki koya mai o Tamaqu sa talai au mai, ia au na vatucaketaki koya i na siga maimuri. ⁴⁵Sa vola eso na parofita, Ena vavulici ira keceliga na Kalou. O ira keceliga sa rogocia ka sa vavulici ira kinia o Tamaqu a ra na qai mai vi au. ⁴⁶Ni sa reva ni dua na tamata sa raici Tamaqu, o koya duadua liga sa qai mai vua na Kalou-sa raici Tamaqu o koya. ⁴⁷E djina, e

djina, au sa tukunia vi ikodou, o koya sa vabauji au sa rawa na bula reva ni mudu.⁴⁸O au na madrai ni bula.⁴⁹Sa kania na mana mai vikau o ira na nomudou matua, ra sa mate liga.⁵⁰Sai koya ke na madrai sa qai sobu mai lomalagi, me ra kania na tamata ka reva ni mate.⁵¹O au na madrai ni bula, sa qai sobu mai lomalagi, ke sa dua e kania na madrai ke, ena bula ka reva ni mudu. Na madrai au na solia sa lewequ o koya au na solia me bula kinia o ira na kai vuravura.⁵²Sa ra qai viba vata ki ira na kai Jutia, ka tukunia, "Sa rawa vacava me solia mai na lewena na tamata ke me da kania?"⁵³Sa qai tukunia vi ira o Jisu, E djina, e djina, au sa tukunia vi ikodou, ke dou sa reva ni kania na lewe ni Luve ni tamana ka somia na nona dra, sa reva vi ikodou na bula.⁵⁴O koya sa kania na lewequ ka somia na noqu dra sa rawa na bula tawa mudu, au na vawiri koya voki ina i katolu ni siga.⁵⁵Ni sa kakana djina na lewequ, sa ka ni somi djina na noqu dra.⁵⁶O koya sa kania na lewequ ka somia na noqu dra sa tu vi au, o au vokiliga sa tu vi koya.⁵⁷Me vaka sa bula jiko o Tamaqu koya sa talai au mai, au sa bula vokiliga i na vuku i Tamaqu, sa vavokiliga kinia o koya sa kani au, au na bula vokiliga i na vukuqu.⁵⁸Sai koya ke na madrai sa qai sobu mai lomalagi, sa reva ni tautauvata ki na mana sa kania o ira na nomudou matua ka ra sa mate kinia. O koya sa kania na madrai ke, ena bula ka reva mudu."⁵⁹Sa vosatakia na vi ka ke o koya i na vale ni lotu ni sa vivatavulici jiko mai Kapenaumi.⁶⁰Era le levu sara vi ira na nona tisaipeli ni ra sa rogocia, ra sa tukunia, "Sa vosa mama ke, o cei sa rogocia rawa?"⁶¹O Jisu, ni sa kila vata i lomana, ni ra sa vosakudrukudru na nona tisapeli i na ka ke, sa tukunia vi ira, "Sa dua vi ikodou sa reva ni taleitakia?"⁶²Ia na vacava beka ke dou sa na raicia na Luve ni tamata ni sa qai i colo ina vanua sa jiko mai kinia iliu?⁶³Na yalo sa solia na bula; ia na lewena sa reva ni yaga. Na vosa au sa vosatakia vi ikodou sa vayalo, ka sa vu-ni-bula.⁶⁴Ia ka so vi ikodou sa reva ni vabaujia" Ni sa kilai ira o Jisu mai nai vatekivu ni ra sa reva ni vabauji koya vata ki koya sa na soli koya yani.⁶⁵Sa tukunia, "O koya gona ke au sa tukunia kinia vi ikodou, ni sa reva ni dua na tamata sa qai mai vi au ke reva ni solia mai vua o Tamaqu."⁶⁶Balejia gona ke, sa le levu vi ratou na tisaipeli sa qai tani yani ka reva voki ni qai vata ki koya.⁶⁷Sa qai tukunia o Jisu vi ratou na le jinikarua, "Nu sa reva ni via qai tani vokiliga, o ikodou?"⁶⁸Sa qai tukunia vua o Saimoni Pita, "Ikonu na Turaga, Me kitou qai voki vi cei? Sa tu liga vi Ikonu na vosa ni bula tawa mudu,⁶⁹ia kitou sa vabaujia ka kila ni sai Ikonu liga na Karisito, na Luve ni Kalou bula."⁷⁰Sa tukunia vi ira o Jisu, Au sa reva ni djigitaki ikodou, na le jinikarua, ia sa dua vi ikodou sa nona i to na tevoru?"⁷¹Sa talanoataki Jutasa na luvei Saimoni Isikarioti, ni sai koya ke na soli koya yani, sa dua vi ratou na le jinikarua o koya

¹Ni sa oji na vika sa qai wavoki o Jisu i Kalili, ni sa reva ni via qai i Jutia balejia ni ra sa via vamatei koya na kai Jutia. ²Sa voleka na nodra soqo levu na kai Jutia, na solevu ni vale vacevaceva. ³Sa qai tukunia vi koya o iratou na tacina, "Qai tani vanua ke ka qai i Jutia, me ra raicia vokiliga na nomu tisaipeli na cakacaka o sa vayacoya. ⁴Sa reva ni dua e vayacoya vavuni e dua na ka, ke sa vinakatakia o koya me kilai. Ke o sa via vayacoya e dua na ka, varaitaki iko vi ira na kai vuravura." ⁵Ni ratou sa reva vokiliga ni vabauji koya o iratou na tacina. ⁶Sa qai tukunia vi ratou o Jisu, "Sebera ni yaco mai na noqu gauna, ia sa tautauvata vi ikodou na gauna keceliga. ⁷Sa reva ni caji ikodou rawa ira na kai vuravura, ia ra sa caji au balejia niu sa vatakila ni sa ca na nodrai varau. ⁸Dou qai cake i na solevu ke, au na reva ni qai i na solevu balejia ni se bera ni yaco mai na noqu gauna." ⁹Ni sa vosatakia oji na vika ke vi iratou, sa jiko liga o koya i Kalili. ¹⁰Ia ni ratou sa qai cake na tacina, sa qai cake vokiliga o koya i na solevu, sa reva ni vararai sa vuni liga. ¹¹Sa ra qai vaqarai koya na kai Jutia ina solevu ka tukunia, "Sa ivei o koya?" ¹²Sa ra vitalanoataki koya lo valevu na tamata. Sa tukunia eso, "Sa tamata vinaka o koya." Eso voki sa tukunia, "Reva, sa yadji ira vatani na tamata o koya." ¹³Sa reva ni dua vivosataki koya votu, ni ra sa rerevaki ira na kai Jutia. ¹⁴Ia ni vimama na gauna ni solevu, sa qai cake o Jisu i na vale ni soro ka vatavuvuli. ¹⁵Sa ra kurabui na kai Jutia, ka tukunia, "Sa kila vacava na tamata ke e levu na ka?" O koya e sebera vadua ni baki vuli. ¹⁶Sa vosa vi ira o Jisu, ka tukunia, "Sa reva ni noqu na noqui vavuvuli, sa nona liga o koya sa talai au mai." ¹⁷Ke dua na tamata sa via caka na loma i koya, ena kila se sa mai vua na Kalou nai vavuvuli, se sa vosa liga vata ki koya. ¹⁸O koya sa vosa vata ki koya liga, sa vinakatakia na dokai, ia o koya sa vinakatakia me dokai o koya sa talai koya mai, sa djina ka sa reva na ka cala vua. ¹⁹Sa reva ni solia ma solia vi ikodou na vunau o Mosese? Sa reva ni dua vi ikodou sa muria na vunau. Dou sa via vamatei au i na vuku ni cava?" ²⁰Ara sa vosa na le levu ka tukunia, "Sa curumi Ikonu e dua na tevero. O cei sa via vamatei Ikonu?" ²¹Sa vosa o Jisu ka tukunia vi ira, "Sa dua laliga na cakacaka au sa caka ka ko dou sa kurabui keceliga kinia. ²²Sa solia vi ikodou na viteve o Mosese (sa reva ni vu mai vi Mosese, sa vu liga mai vi ira na matua), ia dou sa tevea na tamata i na siga ni Vacegegu. ²³Ke sa teve na tamata i na siga ni Vacegegu me kua ni vorokia kinia nai vunau ni Mosese, nu sa cudruvi au niu sa vabula taucoko e dua na tamata i na siga ni Vacegegu? ²⁴Dou kua ni lewa me vaka na ka sa laurai, dou lewa vadodonu liga." ²⁵Sa qai tukunia eso mai Jerusalemi, "Sa reva beka ni o koya ke ra sa via vamatea? ²⁶Raicia, sa vosa doudou, ka ra reva ni tukunia vua e dua na ka. Sa ra reva beka ni kila na turaga ni sai koya djina ke na Karisito se reva? ²⁷Ia na tamata ke, da sa kila na vanua sa qai mai kinia. Ia na Karisito ni sa qai mai, sa reva ni dua e kila se qai mai vi o koya." ²⁸Sa qai kaci o Jisu ni sa jiko i na vale ni soro ka vatavuvuli jiko ka tukunia, "Dou sa kilai au, dou sa kila vokiliga na vanua au sa qai mai kinia. Au sa reva ni qai mai vata ki au liga, ia sa djina o koya sa talai au mai, ia dou sa reva ni kilai koya. ²⁹Au sa kilai koya balejia niu sa qai mai vi koya ka sa talai au mai o koya." ³⁰Sa ra qai via vesuki koya, ia sa reva ni dua sa tarai koya ni se bera ni yaco mai na nona gauna. ³¹Sa le levu vi ira na tamata ra sa vabauji koya, ka tukunia, "Ni sa qai mai na Karisito, ena vayacoya beka na cakacaka mana e levu cake mai na vika sa vayacoya o koya ke?" ³²O ira na Farisi ra sa rogocia ni ra sa vivosakitaki Jisu lo jiko vake o ira na le levu, sa ra qai tala eso na ovisa o ira na Farisi vata na bete levu me ra vesuki koya. ³³Sa qai tukunia vi ira o Jisu, "Au sa jiko valai ali liga vata ki kodou, au na qai vi koya sa talai au mai. ³⁴Nu na vaqarai au ia nu na reva ni raicia; na vanua au sa jiko kinia, nu sa reva ni qai rawa kinia." ³⁵Sa ra qai vitukuniyacia o ira na kai Jutia, "Na qai beka i vi o koya me da na reva kinia ni rawa raici koya kinia? Ena qai beka vi ira na duiviseyaki vi ira na kai Kirisi ka vavulici ira na kai Kirisi?" ³⁶Na vosa cava beka ke sa tukunia o koya, 'Nu na vaqarai au ia nu na reva ni raici au; na vanua au na jiko kinia, nu sa reva ni qai rawa kinia?" ³⁷Ina ojioji ni siga ni solevu, sa wiri tu o Jisu ka kaci ka tukunia, "Ke dua sa via somi, me qai mai vi au ka somi. ³⁸O koya sa vabauji au, me vaka sa tukunia nai Vola Tabu, na dave mai ketena na viuciwai ni wai bula." ³⁹Na vika sa vosatakia ke o koya sai koya na Yalo Tabu, koya na yaco vi ira sa vabauji koya; ni se bera ni soli na Yalo Tabu ni se bera ni varokorokotaki o Jisu. ⁴⁰A so vi ira na le levu ni ra sa rogocia na vivosa ke, ra sa tukunia, "Sai koya djina ke na varovita gona." ⁴¹Sa tukunia voki eso, "Sai koya ke na Karisito." Ia sa so tani voki sa tukunia, "Sa qai beka mai Kalili na Karisito? ⁴²Sa reva beka ni tukunia nai Vola Tabu ni sa qai mai na Karisito mai na kawa i Tevita, mai Peceliema, na koro sa jiko kinia o Tevita?" ⁴³A ra sa vilejitaki koya na le levu. ⁴⁴Sa so vi ira sa via vesuki koya, ia sa reva ni dua e tarai koya. ⁴⁵A ra sa qai mai na ovisa vi ira na bete levu vata ki ira na Farisi, a ra sa tukunia vi ira, "Nu sa reva ni yadji koya mai i na vuku ni cava?" ⁴⁶Sa tukunia o ira na ovisa, "Sa reva ni dua na tamata sa vosa me vaka na tamata ke," ⁴⁷Ara sa qai tukunia na Farisi vi ira, Nu sa vacalai beka o ikodou vokiliga? ⁴⁸Sa vabauji koya e dua vi ira na Farisi se reva? ⁴⁹Ia o ira na le levu ra sa rusa ni ra sa reva ni kila na vunau. ⁵⁰Sa tukunia vi ira o Nikotimo (sa dua vi ira sa qai mai vua i liu, ka sa dua vi ira) ⁵¹Sa cudruvia beka na tamata na noda vunau, ni sa reva ni rogoci koya mada iliu ka kila na ka sa vayacoya?" ⁵²A ra sa tukunia vua, "O iko vokiliga na ka Kalili? Nu vaqara ka raicia ni sa reva ni dua na varovita sa tubu mai Kalili." ⁵³A ra sa dui qai keceliga i na nodra vivale.

¹Sa qai o Jisu i na ulu-ni-vanua ni violive. ²Ni sa savulaci caca sa qai voki mai o koya i na vale ni soro, sa ra qai mai vi koya o ira keceliga na tamata; a ra dabe sobu ka vavulici ira. ³O ira na vunivola vata ki ira na Farisi sa yadjia mai vi koya e dua na yalewa sa tobo ni sa dau-tagane. Sa ra qai daini koya i na kedra maliwa. ⁴A ra sa tukunia vua, "Vavuvulil, na yalewa ke sa tobo mai ni sa dau-tagane, ni sa caka jiko. ⁵Ia nai vunau, sa vosa vi kita o Mosese me vaviriki i na vatu o ira sa vake; cava ikodou sa vosa kinia me baleji koya?" ⁶Ra sa vosa vake me ra veretaki koya kinia ka me rawa ni ra beitaki koya, ia sa cuva sobu o Jisu ka vola i na qele i na nona i qaqalo. ⁷Ia ni ra sa tarogi koya jikoliga, sa tucake o koya ka tukunia vi ira, O koya vi ikodou sa reva ni valavala ca, me viriki koya mada iliu i na vatu." ⁸Sa qai cuva sobu voki o koya ka vola na qele i na nona i qaqalo. ⁹Ni ra sa rogocia, ra sa qai yadudua i tuba, tekivu vi ira na matua ka ra qai vimuri keceliga yani na tamata. Sa jiko duadua liga o Jisu, sa qai tucake tu na yalewa i matana. ¹⁰Sa wiri o Jisu ka tukunia vua, "Yalewa, sa ivi o ira ke ma beitaki iko? Sa reva beka ni dua e via lewai iko mo cudruvi?" Sa tukunia vua o koya, "Sa reva ni dua, Turaga." ¹¹Sa tukunia vua o Jisu, "Au sa reva vokiliga ni lewai iko mo cudruvi. Mo qai, kua ni valavala ca voki." ¹²Sa qai vosa vi ira o Jisu ka tukunia, "O au na rarama ki vuravura; o koya sa via muri au me kua ni qai i na butobuto ia na tu liga vi koya na rarama ni bula." ¹³O ira na Farisi sa qai tukunia vua, "O sa tukuni iko; sa reva ni djina na nomui tukutuku." ¹⁴Sa vosa o Jisu ka tukunia vi ira, "Keu sa mani tukuni au, sa djina na noqui tukutuku. Niu sa kila na vanua au sa qai mai kinia, ka qai yani kinia, ia ko nu sa reva ni kila se qai mai vei, seu qai ivei. ¹⁵Dou sa lewa me vaka na ka sa laurai; au sa reva ni lewa e dua na tamata. ¹⁶Ia keu sa lewa, sa djina na noqu lewa, balejia niu sa reva ni jiko duadua liga, ia o au vata ki Tamaqu, o koya sa talai au mai. ¹⁷Io, ni sa volai vokiliga i na nomunu vunau ni sa djina nai tukutuku ni tamata e le rua. ¹⁸Sa dua o au sa tukuni au, sa tukuni au o Tamaqu koya sa talai au mai. ¹⁹A ra sa qai tukunia vua, "I vi o Tamamu?" Sa tukunia o Jisu, "Dou sa reva ni kilai au se o Tamaqu; ke dou sa kilai au, dou sa kilai Tamaqu vokiliga." ²⁰Sa cavujia na vosa ke o koya ni sa jiko i na vale ni yau ni sa vatavuvuli jiko i na vale ni soro, sa reva ni dua sa vesuki koya balejia ni se bera ni yaco mai na nona gauna. ²¹Sa qai tukunia voki vi ira o koya, "Au sa na qai yani; dou na qai vaqarai au, ia ni dou na mate i na nomudou i valavala ca. Na vanua au na qai kinia, dou sa reva ni qai rawa kinia." ²²Ra sa qai tukunia na kai Jutia, "Ena vamatei koya beka vataki koya? Ni sa tukunia, 'Na vanua au sa qai kinia, dou sa reva ni qai rawa kinia?'" ²³Sa tukunia vi ira o Jisu, "Dou sa qai mai ra; au sa qai mai colo. Dou sa vavuravura; au sa reva ni vavuravura. ²⁴O koya gona ke, au ma tukunia vi ikodou ni nu na mate i na nomudou i valavala ca. Ia ke dou sa reva ni vadjinajia ni SAI AU, dou na mate i na nomudou i valavala ca." ²⁵A ra sa qai tukunia vua, "O cei o iko?" Sa tukunia vi ira o Jisu, "Sai koya liga na ka au ma tukunia vi ikodou mai nai vatekivu. ²⁶Sa levu na ka meu tukunia ka lewai ikodou kinia. Ia sa djina o koya sa talai au mai; ia au sa tukunia vi ira na kai vuravura na vi ka au sa rogocia mai vi koya." ²⁷A ra sa reva ni kila ni sa vosatakia na Tamana vi ira o koya. ²⁸Sa qai tukunia vi ira o Jisu, "Ni nu sa sa na lavejia oji i colo na Luve ni tamata, nu na qai kila ni SAI AU, niu sa reva vokiliga ni vayacoya e dua na ka vataki au. Na ka sa vatavulici au kinia o Tamaqu, koya au sa vosatakia. ²⁹Sa jiko vata ki au o koya sa talai au mai, sa reva ni daini au meu jiko taudua, niu sa vayacoya jiko na ka sa vinakatakia o koya." ³⁰Ni sa cavujia jiko na vosa ke o Jisu, ra sa le levu ra sa vabauji koya. ³¹Sa qai tukunia o Jisu vi ira na kai Jutia ara sa vabauji koya, "Ke dou sa muria jikoliga na noqu vosa, dou sa qai noqu tisaipeli djina; ³²ni dou sa kila na ka djina, ia na ka djina na sereki ikodou." ³³A ra sa tukunia vua, "Ikodou na kawa i Eparaama, kimamu ma reva ni ma bobula i na dua na gauna; sa rawa vacava mo tukunia, 'Dou na sereki?'" ³⁵Sa tukunia vi ira o Jisu, "E djina, e djina, au sa tukunia vi ikodou, O koya yadua sai valavala ca sa bobula i nai valavala ca. ³⁴Sa reva ni jiko vadua i vale na bobula; na luvena sa jiko vadua. ³⁶Ia, ke na sereki ikodou na Luvena, dou na qai sereki vaidjina. ³⁷Au sa kila ni dou sa kawa vi Eparaama; ia dou sa via vamatei au balejia ni sa reva ni jiko i lomamudou na noqu vosa. ³⁸Au sa vosatakia na ka au sa raicia vi Tamaqu, ikodou vokiliga dou vayacoya na ka dou sa rogocia mai vua na tamamudou." ³⁹Ara sa vosa ka tukunia vua, "Na tama i kimamu o Eparaama." Sa tukunia vi ira o Jisu, Ke nu sa luve i Eparaama, nu na vayacoya na cakacaka ni Eparaama. ⁴⁰Ia ke, dou sa qai via vamatei au, na tamata sa tukunia vi kodou na ka djina sa rogocia mai vua na Kalou. Sa reva ni vayacoya na ka ke o Eparaama. Nu vayacoya na nona cakacaka na tamamunu." ⁴¹Ara sa qai tukunia vua, Kimamu sa reva ni sucu i veidauci, sa dua liga na tama i kimamu, na Kalou." ⁴²Sa qai tukunia vi ira o Jisu, Ke sa Tamamunu na Kalou, dou na lomani au, niu sa tubu mai vua na Kalou, au sa qai mai kinia, au sa reva ni qai laliga mai vataki au, ia o koya sa talai au mai. ⁴³Na cava nu sa reva kinia ni kila na noqu vosa? Balejia beka ni nu sa reva ni rogocia na noqu vosa. ⁴⁴Na tamamunu na tevero, nu sa via vayacoya na gagadre ca ni tamamudou. O koya na dauvivamatei mai nai vatekivu ka reva ni vabaujia na djina ni sa reva vi koya na djina. Ni sa vosa seseni, sa vosatakia na ka sa tu vua; ni sa dauseseni ka tamadra na dauseseni. ⁴⁵Ia, o au, balejia niu sa tukunia vi kodou na ka djina, nu sa reva ni vadjinaji au. ⁴⁶O cei vi kodou sa vadjinadjinatakia niu sa cala? Keu sa vosa djina jiko, nu sa reva ni vadjinaji au i na vuku ni cava? ⁴⁷O koya sa nona na Kalou sa rogocia na Vosa ni Kalou; ke dou sa reva ni rogocia balejia ni dou sa reva ni nona na

Kalou.⁴⁸ Ara sa qai vosa o ira na kai Jutia ka tukunia vua, "Ma reva beka ni kimamu ma tukunia djina ni ko nu sa kai Samaria, sa curumi konu e dua na tevoru?"⁴⁹ Sa tukunia o Jisu, "Sa reva ni curumi au na tevoru, ia au sa varokorokotakia na Tamaqu, ia nu sa valialiai au liga."⁵⁰ Au sa reva ni vaqara meu varokorokotaki; sa dua liga sa vaqara ka lewa.⁵¹ E djina, e djina, au sa tukunia vi ikodou, ke dua sa vabaujia jikoliga na noqu vosa, na reva sara ni mate."⁵² Ara sa qai tukunia vi koya na kai Jutia, Kimamu sa qai kilasa curumi iko na tevoru. Sa mate o Eparaama vata ki ira vokiliga na varovita; ia o sa tukunia, 'Ke dua sa maroroya na noqu vosa, na reva sara ni mate.'⁵³ O sa levu cake beka ka laiali sobu na tamada o Eparaama koya sa mate? Ara sa mate vokiliga o ira na varovita. O sa qai vatautavataki vata ki cei?"⁵⁴ Sa tukunia o Jisu, Ke dou sa varokorokotaki au, sa ka wale na noqu vivarokorokotaki; sai koya na Tamaqu sa varokorokotaki au o koya dou sa tukunia sa nomudou Kalou.⁵⁵ Dou sa reva ni kilai koya, ia au sa kilai koya. Ia keu sa tukunia, 'Au sa reva ni kilai koya,' au sa dauseseni liga me vataki ikodou. Ia, au sa kilai koya ka vabaujia jikoliga na nona vosa.⁵⁶ Sa gadrevia na tamamudou o Eparaama me raicia na gauan ke; sa raicia ka rekitakia."⁵⁷ A ra sa qai tukunia vi koya o ira na kai Jutia, "Se reva ni limasagavulu na nomu yabaki, ia o ma sa raici Eparaama beka?"⁵⁸ Sa tukunia vi ira o Jisu, E djina, e djina, au sa tukunia vi kodou, Ni se bera o Eparaama, au sa bula."⁵⁹ Ara sa qai tomikia eso na vatu me ra vaviriki koya kinia, ia sa vunitaki koya o Jisu, sa qai tani mai na vale ni soro.

¹Ia ni sa qai jiko yani o Jisu, sa raicia e dua na tamata sa sucu mataboko. ²Sa ra tarogi koya o ira na nona tisaipeli ka tukunia, "Vavuvuli, o cei sai valavala ca, na tamata ke se tamata se jinana, sa sucu mataboko kinia o koya?"³Sa tukunia vua o Jisu, "Sa reva ni valavala ca o koya ke, se tamana se jinana, me vatakilai liga na cakacaka ni Kalou ina vukuna. ⁴Sa dodonu me da vayacoya na cakacaka ni koya sa talai au mai, ni se siga toka. Sa voleka mai na bogi sa reva ni cakacaka rawa kinia e dua na tamata. ⁵Niu sa jiko i vuravura, au sa rarama ki vuravura. ⁶Ni sa vosa vake o koya, sa kasuvia na qele, ka ulia vata na sosomo vata na nona kasu, ka boroya kinia na matana na tamata mataboko. ⁷Sa qai tukunia vua, "Qai tavoi i nai silisili mai Sailoama, (kenai balebale, Sa talai)". Sa qai yani, ka tavoi, sa qai voki yani ni sa rai rawa. ⁸Sa ra qai tukunia kinia na le ni koro, vata ki ira sa raicia koya mai liu ni sa daukerekerere, "Sa reva beka ni koya ke ma dau dabe jiko ka daukerekerere?" ⁹Sa tukunia eso voki, "O koya saraliga ke." So voki ra tukiunia, Reva, e via vatiki koya." Sa qai tukunia o koya, "O au liga ke."¹⁰Sa ra qai tukunia vua, "Sa rai rawa vacava na matamu?" ¹¹Sa tukunia vi ira o koya, "Na tamata sa vatokai o Jisu sa ulia na sosomo, ka boroya na mataqu, ka tukunia vi au, 'Qai i Saloama ka tavoi.' Au sa mani kinia ka tavoi, au sa qai rai rawa." ¹²A ra sa qai ka tukunia vua, "Ivei o koya?" Sa tukunia o koya, "Au sa reva ni kila."¹³Ara sa qai yadji koya na tamata mataboko iliu vi ira na Farisi. ¹⁴Ia me vaka ni siga ni Vacecegu ni sa ulia kinia na sosomo o Jisu, ka dola na matana. ¹⁵Ara sa qai tarogi koya voki na Farisi, se sa rai rawa vacava. Sa tukunia vi ira o koya, "Sa boroya na mataqu o koya i na sosomo, au sa tavoi, au sa qai rai rawa."¹⁶Sa so vi ira na Farisi, ra sa qai tukunia, "Na tamata ke sa reva ni tamata ni Kalou ni sa reva ni vatobuya na siga ni vacecegu." Sa so voki sa tukunia, "Sa rawa vacava na cakacaka-mana vake e dua na tamata sa i valavala ca?" ¹⁷Ara sa reva ni duavata kinia. Ra sa qai tukunia voki vua na tamata mataboko, "Na cava o sa tukunia me baleji koya ni sa dola rawa na matamu?" Sa tukunia na tamata mataboko iliu, "Sa varovita o koya." ¹⁸Ia o ira na kai Jutia ra sa reva ni vadjinajia, ni sa mataboko iliu o koya, sa qai rawa, a ra sa kacivia na tamai koya sa rai rawa vata na jinana. ¹⁹Sa ra qai tarogi rau ka tukunia, "Na luvemudrau ke drau sa tukunia ni sa sucu mataboko mai? Sa qai rai rawa beka vacava ke?" ²⁰Rau sa vosa vi ira o tamana vata ki jinana ka tukunia, " kirau sa kila ni sa luve i kirau ke, ma sa sucu mataboko. ²¹Ia kirau sa reva ni kila se sa rai rawa vacava, se o cei sa dola na matana, kirau sa reva ni kila. Tarogia, koya sa tamata uabula. Sa rawa ni tukunia o koya." ²²Rau sa vosa vake i tamana vata ki jinana, ni rau sa rerevaki ira na kai Jutia. Ni ra sa qai duavata na kai Jutia me vatobui mai vale ni lotu o koya yadua sa vatusa ni sa Karisito o koya ke. ²³I na vuku gona ni ka ke, rau sa tukunia kinia o tamana vata ki jinana, "Sa tamata uabula o koya, tarogi koya." ²⁴Ra sa qai kacivia voki na tamata mataboko ka tukunia vua, "Varokorokotakia na Kalou. Kitou sa kila sa tamata i valavala ca o koya qori." ²⁵Sa vosa o koya ka tukunia, "Au sa reva ni kila se sa tamata i valavala ca o koya se reva. Sa dua liga na ka au sa kila: niu ma mataboko tu iliu ia ke au sa rai rawa."²⁶Ra sa qai tukunia voki vua, "Na cava sa vayacoya vi iko o koya? Sa dola vacava na matamu?" ²⁷Sa tukunia vi ira o koya, "Au sa tukunia laliga ke vi ikodou, ia dou sa reva ni varogocia! Dou sa reva ni varogocia ia dou sa via rogocia voki i na vuku ni cava? Dou sa vinakatakia beka mo dou yaco vokiliga mo dou nona tisaipeli?"²⁸Ra sa qai valialiai koya ka tukunia, "O iko sa nona tisaipeli, ia kimamu sa tisapeli ni Mosese. ²⁹Kimamu sa kila ni sa vosa vi Mosese na Kalou, ia na tamata ke kimamu sa reva ni kila se sa qai mai vi o koya."³⁰Sa vosa na tamata ka tukunia vi ira, "Sa qai dua na ka vivakurabui ke, ni nu sa reva ni kila se sa qai mai vei o koya, ia sa dola na mataqu o koya. ³¹Da sa kila sa reva ni rogoci ira na tamata i valavala ca na Kalou, ia ke sa doulotu vua na Kalou e dua na tamata, ka vayacoya na nona lewa, na rogoci koya vokiliga o koya. ³²Se ma da reva ni rogocia mai nai vatekivu ki vuravura ni dua sa dola rawa na matana e dua sa sucu mataboko. ³³Ke sa reva ni qai mai vua na Kalou o koya ke, sa reva ni rawajia e dua na ka." ³⁴Ra sa vosa ka tukunia vua, "Konu ma sucu sara i nai valavala ca, ia o sa vavulici kimamu voki?" Ra sa qai cavotaki koya i tuba. ³⁵Sa rogocia o Jisu ni sa cavotaki i tuba mai na vale ni soro. Ia ni sa sotavi koya sa tukunia vua, "O sa vabaujia beka na Luve ni Kalou?" ³⁶Sa vosa o koya ka tukunia vua, "O cei o koya, Turaga, meu vabauji koya?" ³⁷Sa tukunia vua o Jisu, "O sa raici koya oji ia sai koya saraliga drau sa vivosaki vata tu ke." ³⁸Sa qai tukunia o koya, "Noqu Turaga, au sa vabaujia," a sa cuva vi koya. ³⁹Sa tukunia o Jisu, "Au sa qai mai i vuravura ke meu lewa, me ra rai rawa o ira sa reva ni rai rawa, ia me ra mataboio o ira sa rai. ⁴⁰O ira na Farisi ka ra jiko kinia ra sa rogocia na vika ke ra sa tukunia vua, "Sa mataboko beka o kitou vokiliga?" ⁴¹Sa tukunia vi ira o Jisu, "Ke nu sa mataboko, sa reva na nomudou cala, ia nu sa qai tukunia, Kitou sa rai, o koya sa tu liga kinia na nomudou cala."

10

¹E djina, e djina, au sa tukunia vi ikodou, o koya sa reva ni curu i darava ni ba ni sipi, ia sa kaba cake i na jikina tani, sai koya ke na daubutako ka daukovekove. ²Ia o ioya sa curu i darava o koya ke nai vatawa ni sipi. ³Sa dola vi koya nai vatawa ni darava. Sa varogocia na domona o ira na sipi, sa kacivi ira na nona sipi i na yacadra o koya ka tuberi ira i tuba. ⁴Ia ni sa yadji ira na nona sipi i tuba, sa liutaki ira, a ra sa muri koya o ira na sipi, ni ra sa kila na domona. ⁵Ia ra na reva ni muria na vulagi ra na tuba tani liga vi koya, ni ra sa reva ni kila na domo ni vulagi. ⁶Sa vosatakia vi ira na vosa vatautauvata ke o Jisu, ia ra sa reva ni kila na vika sa vosatakia vi ira o koya. ⁷Sa qai tukunia vi ira o Jisu, "E djina, e djina, au sa tukunia vi kodou, O au na darava ni sipi. ⁸O ira kece sa liu mai vi au ra sa daubutako ka daukovekove, sa reva ni varogocia na nodra vosa na sipi. ⁹O au na darava. Ke sa curu kinia e dua na tamata i na vukuqu, na vabulai; na daucuru mai ka daucuru yani ka na raicia na kakana. ¹⁰Sa reva ni qai laliga mai na daubutako me butako liga, sa ravuravu ka varusa. Au sa qai mai me rawa na bula ia me rawa valevu sara. ¹¹Oi au na vatawa vinaka. Sa solia na nona bula nai vatawa vinaka i na vukudra na sipi. ¹²Ia o koya sa voli na nona cakacaka sa reva ni koya nai vatawa, ka sa reva ni nona na sipi. Ni sa raicia na woliva ni sa qai jiko mai, sa daini ira na sipi o koya ka tuba, sa kaji ira na woliva ka sa vacemuri ira. ¹³Sa tuba o koya sa voli na nona cakacaka ka reva ni dau qaravi ira vinaka na sipi. ¹⁴Oi au nai vatawa vinaka, au sa kilai ira ra sa noqu, ia o ira sa noqu ra sa kilai au. ¹⁵Me vaka sa kilai au o Tamaqu, au sa kilai Tamaqu vokiliga, au sa solia vokiliga na noqu bula ina vukudra na sipi. Sa so tani voki na noqu sipi, ra sa reva ni jiko i na ba. ¹⁶Sa dodonu meu yadji ira vokiliga mai, ra na rogocia na domoqu ni sa dua bau liga na qele ni sipi ka dua bau liga nai vatawa. ¹⁷Na ka ke sa lomani au kinia o Tamaqu: niu sa solia na noqu bula meu yadjia voki. ¹⁸Sa reva ni dua sa kovea ke vi au, ia au sa solia vataki au liga. Au sa rawajia meu solia, ia au sa rawajia meu yadjia tani. Nai vunau ke sa solia mai vi au o Tamaqu. ¹⁹Ara sa qai viba voki na kai Jutia i na vuku ni vosa ke. ²⁰Sa le levu vi ira sa tukunia, "Sa curumi koya e dua na tevero, sa lialia. Nua sa varogoci koya i na vuku ni cava?" ²¹So voki ra sa tukunia, "Sa reva ni vake na vosa ni tamata sa curumi koya e dua na tevero. Sa rawa beka e dua na tevero me dola na mata ni mataboko?" ²²Sa qai caka mai Jerusalemi na solevu ni vasavasavataki ni vale ni soro. Ke sa vula i batabata, ²³sa qai jiko o Jisu i na vale ni soro ni varada ni Solomoni. ²⁴Ra sa qai wavokiji koya na kai Jutia ka tukunia vua, "Na cava na kena dede o sa reva ni vadeitakia i loma i kimamu? Ke o Ikonu sai koya na Karisito, tukunia mai me kimamu kila." ²⁵Sa tukunia vi ira o Jisu, Au ma tukunia vi ikodou ia dou sa reva ni vadinajia. Na cakacaka au sa vayacoya i na yaca i Tamaqu, o koya ke sa vadjinadjina vi au. ²⁶Ia dou sa reva ni vadjinajia, ni dou sa reva ni noqu sipi. ²⁷Sa rogocia na noqu vosa o ira na noqu sipi, ia au sa kilai ira, ira sa muri au. ²⁸Au sa solia vi ira na bula reva ni mudu; ia ra na reva sara ni rusa, se dua me kaliraki ira mai na ligaqu. ²⁹Na Tamaqu, o koya sa soli ira vi au, sa uasivia na ka keceliga, sa reva ni dua sa rawajia me kaliraki ira mai na liga i Tamaqu. ³⁰"Kirau sa duabau liga ki Tamaqu." ³¹Sa qai tomikia mai na vatu o ira na kai Jutia me ra vaviriki koya. ³²Sa tukunia vi ira o Jisu, "Sa levu na cakacaka vinaka au ma vatakila vi kodou mai vi Tamaqu. Na cava na cakacaka vi ira ke nu sa vaviriki au kinia." ³³Sa tukunia vua o ira na kai Jutia, "Kimamu sa reva ni vaviriki Ikonu i na vuku ni nomu cakacaka vinaka, i na vuku ni nomunu vosavacacatakia na Kalou, vata ni o tamata liga ka o sa viavia Kalou." ³⁴Sa tukunia vi ira o Jisu, "Sa reva ni volai i na nomudou vunau, 'Au sa tukunia, "Nu sa kalou"?' ³⁵Ke sa vatokai ira me Kalou o koya, ni sa yaco vi ira na vosa ni Kalou (a sa reva ni dai laliga nai Vola Tabu), ³⁶ni nu sa tukunia beka vua sa lesia o Tamaqu ka tala i vuravura, 'Konu sa vosavacacatakia na Kalou,' balejia niu sa tukunia, 'Oi au na Luve ni Kalou?' ³⁷Keu sa reva ni vayacoya na cakacaka mai vi Tamaqu, dou kua ni vabauji au. ³⁸Ia keu sa vayacoya dou vadjinajia na cakacaka ke dou sa reva ni vabauji au, mo dou kila kinia ka vadjinajia ni sa jiko vi au o Tamaqu, au sa jiko vi koya o au." ³⁹Ra sa qai via vesuki koya voki, sa qai tani o koya mai na ligadra. ⁴⁰Sa qai voki yani o koya i tai kadua ni Joritani, i na yasana sa vivavita isotaki kinia iliu o Joni, sa jiko mai kinia. ⁴¹Sa le levu ra sa qai vua, ka ra tukunia, "Sa reva ni vayacoya e dua na ka-mana o Joni, ia sa djina liga na ka keceliga sa vosatakia o Joni me balejia na tamata ke." ⁴²A ra sa le levu sa vabauji koya mai kinia.

¹Sa dua na tamata sa tauvi-mate o Lasarusu na yacana. Sa kai Pecani o koya, ka nodrau koro o Meri vata ki Marica na tuakana. ²Ia o Meri ke ma lumujia na Turaga i na waiwai ka quwa na yavana i na drau ni uluna, a sa tauvi-mate na ganena o Lasarusu. ³Rau sa qai talatala kinia vi Jisu o rau na ganena ka tukunia, "Ikonu na Turaga, raicia, o koya ko nu sa lomani sa tauvi-mate." ⁴Ia ni sa rogocia o Jisu sa tukunia, "E reva ni ciba i na mate ke o koya, ia me varokorokotaki kinia na Kalou ka me na varokorokotaki vokiliga kinia na luve ni tamata." ⁵Sa dau lomani Marica o Jisu vata ki tacina vata ki Lasarusu. ⁶Ni sa rogocia o koya ni sa tauvi-mate Lasarusu, sa jiko o Jisu me bogi rua voki i na vanua sa jiko kinia o koya. ⁷Sa oji gona sa qai tukunia vi ira na tisaipeli, "Me ta qai voki i Jutia," ⁸Sa tukunia vua o ira na tisaipeli, "Vavuvuli, ra ma via vaviriki ikonu ni kua laliga i na vatu o ira na kai Jutia, ia konu sa baci qai voki i na vanua gona?" ⁹Sa tukunia o Jisu, "Sa reva beka ni jinikaru na auwa i na dua na siga? Ke sa qai e dua i na siga, na reva ni tacaqe o koya, ni sa raicia na rarama ki vuravura ke." ¹⁰Ia, ke sa qai e dua i na bogi, sa tacaqe o koya ni sa reva ni tu vua na rarama." ¹¹Sa vosatakia na ka ke o koya, ia ka oji sa qai tukunia vi ira, "Sa moce na wekada o Lasarusu, ia au sa qai mai meu vayadrajia koya." ¹²Sa qai tukunia o ira na nona tisaipeli, "Ikonu na Turaga, ke sa moce liga o koya, ena bula." ¹³Ia sa vosatakia na nona mate o Jisu, ka ra sa nanumia sa vosatakia o koya na nona vacegu ni moce. ¹⁴Sa qai tukunia ka vamacala vi ira o Jisu, "Sa mate o Lasarusu." ¹⁵Au sa marau i na vukumudou, niu ma reva ni jiko kinia, mo nu vabaujia. Me ta qai liga vua." ¹⁶Sa qai tukunia o Tomasi o koya sa vatokai o Titimo, vi ira na nona i caba na tisapeli, "Me ta qai vokiliga ka me ta rawa ni mate vata ki Jisu." ¹⁷Ni sa qai mai o Jisu, sa qai kila ni sa davo bogi va o Lasarusu i nai bulubulu. ¹⁸Sa voleka i Jerusalemi o Pecani, na kena yawa e rua beka na maile. ¹⁹Sa le levu na kai Jutia ra ma qai mai vi Marica vata ki Meri, me ra mai vacegui rau me balejia na ganedrau. ²⁰Ni sa rogocia o Marica ni sa qai mai o Jisu, sa qai tavaki koya, ia o Meri sa dabe jikoliga i vale. ²¹Sa qai tukunia o Marica vi Jisu, "Ikonu na Turaga, ke konu ma jiko i vono ke, ke reva ni ciba na ganequ." ²²Ia ke, au kila na solia vi ikonu ni kua na Kalou na ka keceliga ikonu sa kerea vua." ²³Sa tukunia vua o Jisu, "Na tucake voki na ganemu." ²⁴Sa tukunia vua o Marica, "Au sa kila ni na tucake voki mai o koya ina gauna mai muri ra na tucake voki kinia na mate." ²⁵Sa tukunia vua o Jisu, "Oi au na vu ni tucake voki vata na vuni-bula, o koya sa vabauji au, ke sa mate, ena bula liga," ²⁶ia o koya yadua sa bula ka vabauji au, ena reva sara ni mate. Dou sa vadjinajia na ke se reva?" ²⁷Sa tukunia vua o koya, "Io, Turaga, au sa vadjinajia ni sa Karisito o Ikonu, na luve ni Kalou, o koya me qai mai i vuravura." ²⁸Ia ni sa vosa vake o koya, sa qai yani ka kacivia lo na tacina o Meri. Sa tukunia vua, Sa qai mai nai Vavuvuli, sa tarogi iko jiko." ²⁹Ni sa rogocia o koya, sa tacavu sara vatotolo ka qai yani vua. ³⁰Ke ni se bera ni curu i na koro o Jisu, sa jiko liga i na vanua rau ma tavaki koya kinia o Marica. ³¹O ira na kai Jutia, koya ra ma jiko vata ki koya i vale ka vacegui koya, ni ra sa raici Meri ni sa wiri ka curu i tuba, ra sa nanumia sa qai i nai bulubulu o koya me qai tagi i vaka. ³²Ni sa qai yaco mai o Meri i na vanua sa jiko kinia o Jisu, sa raicia koya, sa cuva sobu i yavana ka tukunia vua, "Ikonu na Turaga, ke ikonu ma jiko i vono ke, ke reva ni ciba na ganequ." ³³Ni sa raicia o Jisu na nona tagi, vata na nodra tagi na kai Jutia ra sa qai vata mai, sa tara valevu na yalona ka sa rarawa na lomani; ³⁴ka tukunia, "Ivei na vanua dou ma buluji koya kinia?" Ara sa tukunia vua, "Turaga, ikonu qai mai mo nu raicia." ³⁵Sa tagi o Jisu. ³⁶Ara sa qai tukunia na kai Jutia, "Raicia ke na kena levu ni nona lomani Lasarusu!" ³⁷Ia eso vi ira sa tukunia, "Sa reva beka ni rawajia o koya ke, o koya ma dola na mata ni mataboko, me lewa vokiliga me kua ni mate na tamata ke?" ³⁸Sa qai vusolo voki na yalo i Jisu, ka qai mai i nai bulubulu. Ia sa dua na qara-vatu, sa kenai sogo e dua na vatu. ³⁹Sa tukunia o Jisu, "Dou yadjia tani na vatu." Sa tukunia vua o Marica, na ganevi Lasarusu o koya sa mate, "Ikonu na Turaga, sa na bona o koya ni sa bogi va na nona mate." ⁴⁰Sa tukunia vua o Jisu, "Au ma reva beka tukunia vi ikodou, ni ikodou na raicia na kaukauwa ni Kalou, ke ikodou sa vabaujia?" ⁴¹Ara sa qai yadjia tani na vatu. Sa ta cake o Jisu, ka tukunia, "Tamaqu, au sa vavinavina vi Ikonu ni ko nu ma rogoci au mai. ⁴²Au sa kila ni ko nu sa dau rogoci au tikoliga, ia au sa vosa i na vukudra na tamata sa jiko ke, me ra vadjinajia ni ko nu sa talai au mai." ⁴³Ia ni sa vosa oji vake, sa kaci i na domo levu, "Lasarusu, qai mai!" ⁴⁴Ia o koya ka mate sa qai mai; ka viviraki tu na ligana vata na yavana i nai sulu ni mate, ka viviraki na uluna ina dua nai tavoi. Sa tukunia vi ira o Jisu, "Nu sereki koya, ka dainia me qai." ⁴⁵Sa le levu vi ira na kai Jutia sa qai mai vi Meri ni ra sa raicia na ka sa vayacoya o Jisu, ra sa vabauji koya. ⁴⁶Ia o ira eso sa qai yani vi ira na Farisi ka tukunia vi ira na ka sa caka o Jisu. ⁴⁷Sa qai soqoni vata o ira na bete levu vata ki ira na Farisi me ra bose, ara sa tukunia, "Na cava mada me da vayacoya? Na tamata ke sa caka e levu na cakacakamana. ⁴⁸Ke ta sa vaweleweletaki koya vake, ra na vabauji koya na tamata keceliga; ra na qai mai na kai Roma ra na kovea na noda koro vata na noda matanitu." ⁴⁹Sa dua vi ira, o Kaiafa o koya sa bete levu i na yabaki gona, sa tukunia vi ira, "Dou sa reva ni kila e dua na ka. ⁵⁰Ikodou sa reva ni nanumia ni sa yaga me mate e dua na tamata i na vukudra na tamata keceliga, ka me kua ni rusa na matanitu taucoko." ⁵¹Sa reva ni vosatakia na ka ke o koya me baleji koya. Me vaka ni sa bete levu i na yabaki ke o koya, sa parofisai o koya ni na mate o Jisu i na vuku ni matanitu gona; ⁵²ka reva i na vuku ni matanitu duadualiga gona, me vasoqoni ira vata vokiliga na luve ni Kalou

ra sa duiviseyaki me ra dua bau. ⁵³Mai na siga gona ra sa qai bosei koya me ra vamatea. ⁵⁴O koya gona sa reva kinia ni qai varairai jiko o Jisu i na kedra maliwa na kai Jutia, sa qai tani mai kinia i na vanua sa voleka i na vikau, i na dua na koro na yacana o Ifireimi. Sa jiko kinia o koya vata ki ratou na nona tisaipeli. ⁵⁵Sa voleka na nodra solevu ni qai-sivia na kai Jutia, ra sa le levu sa qai cake i Jerusalemi ni se bera na solevu ni qai-sivia me ra qai vasavasavataki ira. ⁵⁶A ra sa qai vaqarai Jisu, ka vivosaki vata ki ira liga ni ra sa tu i na vale ni soro, "Na cava dou nanumia? Na qai mai o koya i na solevu se reva?" ⁵⁷Ia sa solia na lewa o ira na bete levu vata ki ira na Farisi ke dua e kila na vanua e jiko kinia o Jisu, me tukunia mai me ra qai tauri koya.

¹Ni se vo e ono na bogi me qai caka kinia na kana vata ni qai-sivia, sa qai o Jisu i Pecani, sa jiko kinia o Lasarusu, koya ma mate iliu ka qai vaturi cake voki mai na mate o koya. ²A ra sa caka kinia e dua na kena i varaiyavi, sa qaravi koya o Marica, a sa dua vi ira sa kana vata ki Jisu o Lasarusu. ³Sa qai yadjia mai o Meri e dua na paudji na waiwai talei sara, na narita djina, ka lumujia na yava i Jisu ka quwa na yavana i na drau ni uluna. Sa curuoso na vale i nai boi ni waiwai. ⁴O Jutasa Isikarioti, e dua vi ira na nona tisaipeli, o koya na soli koya yani, sa tukunia, ⁵"Na cava sa reva ni volitaki kinia na waiwai ke i na tolu na drau na pene ka me qai soli vi ira na dravudravua?" ⁶Sa vosa kinia vake o koya reva ni nona nanumi ira na dravudravua, i na vuku liga ni sa daubutako. Sa dau tauria na taga i lavo o koya ka butako i na ka sa daini kinia. ⁷Sa qai tukunia o Jisu, "Vacalai koya liga ni sa maroroya na ka ke o koya i na siga au na bulu kinia. ⁸Ko nu na dau jiko vataliga ki ira na dravudravua. Ia o au na reva ni jiko vadua vata ki ikodou." ⁹Ia sa le levu sara vi ira na kai Jutia, ni ra sa kila sa jiko mai kinia o Jisu, ra sa qai mai, reva i na vuku i Jisu liga, ra sa via mai raici Lasarusu vokiliga o koya sa wiri voki mai na mate. ¹⁰Ia o ira na bete levu ra sa bose vata me ra vamatei Lasarusu vokiliga; ¹¹ni ra sa le levu na kai Jutia sa qai yani i na vukuna ka vabauji Jisu. ¹²I na siga taravia sa le levu sara ra sa qai mai i na kana vata. Ni ra sa rogocia ni sa qai mai o Jisu i Jerusalemi, ¹³ra sa yadjia na drau ni niu ka kacivakia, "Osana! Sa kalougata na nodra Tui na Isireli, o koya sa qai mai i na yaca ni Turaga. ¹⁴Ia o Jisu sa raicia e dua na luve ni asa sa vodokia; me vaka sa volai, ¹⁵"Kua ni rere, Ikonu na luvei Saioni; raicia, na nomudou Tui sa vodo tu i na dua na luve ni asa." ¹⁶Ia o ira na nona tisaipeli ma reva ni matata vi ira na vika sa yaco ke, ia ni sa varokorokotaki oji o Jisu, ra sa qai nanumia ni sa volai o koya i na vika ke, ni ra sa vayacoya vua na vika ke. ¹⁷Sa ra qai vadjinadjinatakia o ira na le levu ra ma jiko vata ki koya ni sa ma kacivi Lasarusu mai nai bulubulu ka tucake koya voki mai na mate. ¹⁸I na vuku ni ka ke ra tavaki sara waraki koya kinia na le levu, ni ra sa rogocia sa caka na ka-mana ke o koya. ¹⁹O ira na Farisi ra sa qai tukunia vata ki ira, "Sa reva ni dua na ka vinaka dou caka beka; raicia, o vuravura sa muri koya." ²⁰Ia sa so na kai Kiriki sa maliwai ira na qai i colo i na vanua ni solevu me ra soro. ²¹O ira ke ra sa qai mai vi Filipi, na kai Pecisaita i Kalili, ka tarogi koya, ka tukunia, Au beka, kitou via raici Jisu." ²²Sa qai o Filipi ka tukunia vi Adriu: ia o Adriu vata ki Filipi, rau sa tukunia vi Jisu. ²³Sa vosa vi rau o Jisu ka tukunia, "Sa qai yaco mai na gauna me varokorokotaki kinia na Luve ni tamata. ²⁴E djina, e djina, au sa tukunia vi ikodou, Ke na reva ni mate na vua ni sila ni sa lutu i na gele, sa jiko duadualiga; ia ke sa mate, sa vua valevu." ²⁵Koya sa lomania na nona bula ena vayalia; ia o koya sa cajia na nona bula i na vuravura ke ena maroroya i na bula reva ni mudu. ²⁶Ke sa qaravi au e dua, me muri au liga; ia na vanua au sa jiko kinia, ena jiko vokiliga kinia o koya sa qaravi au. Ia ke sa qaravi au e dua, ena varokorokotaki koya o Tamaqu. ²⁷Sa qai luluvu na lomaqu ia na cava meu tukunia? "Tamaqu, vabulai au mai na gauna ke"? Ia na ka ke au sa qai mai kinia i na gauna ke. ²⁸Tamaqu, me varokorokotaki na yacamunu." Sa qai rogo mai e dua na vosa mai lomalagi ka tukunia, "Au na varokorokotakia, au na varokorokotakia voki." ²⁹O ira na le levu ka ra jiko ka rogocia ra sa tukunia na kurukuru. Eso voki sa tukunia, "Sa dua na agilosu sa vosa mai vi koya." ³⁰Sa vosa o Jisu ka tukunia, "Sa reva ni qai mai na vosa gona ina vukuqu, i na vukumudou liga." ³¹Sa qai lewai o ira na kai vuravura ke: Sa na qai dai i tuba na turaga ni vuravura ke. ³²Niu sa na laveji i colo mai vuravura, au na vayarayarataki ira na tamata keceliga vi au." ³³Sa vosatakia na ka ke o koya me vatakila na nona i matemate. ³⁴Sa ra tukunia vua na le levu, "Kimamu ma rogocia mai nai vunau ni na jiko vadua na Karisito. Ikonu sa tukunia vacava, 'Ena laveji i colo na Luve ni tamata'? O cei na Luve ni tamata ke?" ³⁵Sa qai tukunia vi ira o Jisu, "Sa jiko valaiala liga vi ikodou na rarama. Dou qai ni sa tu vi ikodou na rarama, de yacovi ikodou na butobuto. Ia o koya sa qai i na butobuto sa reva ni kila se sa qai jiko i vi. ³⁶Ni sa tu vi ikodou na rarama, nu vabaujia na rarama mo dou yaco me dou luve ni rarama." Sa vosatakia na vika ke o Jisu ka qai yani ka vunitaki koya vi ira. ³⁷E djina liga ni sa caka i matadra o Jisu e levu na ka mana, ra se reva liga ni vabauji koya ³⁸me vayacori kinia na ka sa vosatakia o Aisea na varovita, ka vake, "I Jiova, o cei sa vabaujia na nitou i tukutuku, ka na vatakilai vi cei na liga i Jiova?" ³⁹Koya gona ke ra reva kinia ni vabaujia rawa, ni sa tukunia voki o Aisea, ⁴⁰"Sa vamatabokotakia na matadra, ka vakaukauwatakia na lomadra o koya, me kua ni rai na matadra se kila na lomadra, ka saumaki mai, au na qai vabulai ira." ⁴¹Sa vosatakia na vika ke o Aisea ni sa raicia na nonai serau ni Jisu ka sa tukuni koya. ⁴²Ia sa le levu vi ira vokiliga na turaga ra sa vabauji Jisu; ia i na vukudra na Farisi, ra sa reva ni tukunia de ra qai vatabui mai vale ni lotu. ⁴³Ni ra sa vinakatakia valevu me varokorokotaki ira o ira na tamata ka valailai liga na varokoroko mai vua na Kalou. ⁴⁴Sa qai kaci o Jisu, ka tukunia, "O koya sa vabauji au, sa reva ni vabauji au liga, sa vabauji koya vokiliga sa talai au mai, ⁴⁵ia o koya sa raici au sa raici koya sa talai au mai. ⁴⁶Au sa qai mai i vuravura meu kena rarama, me kua ni jiko i na butobuto o koya yadua sa vabauji au. ⁴⁷Ke dua sa rogocia na noqu vosa ka reva ni vabaujia, au sa reva ni lewai koya; niu sa reva ni qai mai mai meu lewa ira na kai vuravura, meu vabulai ira liga na kai vuravura. ⁴⁸O koya sa reva ni vabauji au ka reva ni ciqomia na noqu vosa, sa dua sa lewai koya. Na vosa au sa vosatakia ena lewai koya i na siga mai muri. ⁴⁹Niu sa reva ni vosa vataki au, ia o Tamaqu sa talai au mai, sa varojia vi au na ka

meu tukunia. ⁵⁰Au sa kila na nonai varo sa vu ni bula tawa mudu, o koya liga na ka au sa vosatakia me vaka na ka sa tukunia vi au o Tamaqu."

13

¹Ni se bera na kana vata ni qai-sivia, sa kila o Jisu ni sa yaco mai na auwa me qai tani yani i vuravura ke vua na Tamana. Ni sa lomani ira na nona ra sa jiko i vuravura, sa lomani ira i kenai cavacava. ²Ia na tevoru sa dainia oji ina lomai Jutasa Isikarioti na luvei Saimoni, me soli Jisu yani. Ke ni ra sa varaiyavi jiko. ³O Jisu-ni sa kila sa solia o Tamana na ka kecelilga i ligana ka ni sa qai mai vua na Kalou o koya ka sa qai voki yani vua na Kalou - ⁴sa tucake mai nai varaiyavi ka luvajia na nona i sulu. Sa qai tauria e dua nai tawelu ka vesukia i tolona. ⁵Sa qai livia na wai ina dua na beseni ka tekivu me savuya na yavadratu na nona tisaipeli ka quwa i nai tawelu sa vesu i tolona. ⁶Sa qai mai o koya vi Saimoni Pita, sa tukunia Pita vua, "Turaga, Ikonu na savuya beka na yavaqu? ⁷Sa vosa o Jisu, ka tukunia vua, Na ka au sa vayacoya ko dou sa reva ni kila ni kua ia maimuri liga dou na qai kila." ⁸Sa tukunia vua o Pita, Ikonu na reva sara ni savuya na yavaqu." Sa tukunia vua o Jisu, "Keu na reva ni savui iko, ko dou sa reva ni rawajia e dua na ka vi au." ⁹Sa qai tukunia vua o Saimoni Pita, "Turaga, mo dou kua liga ni savuya na yavaqu, na ligaqu vokiliga vata na uluqu." ¹⁰Sa tukunia vua o Jisu, "O koya sa sili oji, sa yaga vua me savuya na yavana liga, a sa savasava taucoko; ia nu sa savasava, ka reva ni ikodou kece." ¹¹(Ni sa kila o Jisu o koya ena soli koya yani; koya gona sa tukunia kinia o koya, "Dou sa reva ni savasava kece.") ¹²Ni sa qai savuya oji na yavadra o Jisu ka daramakia voki na nona i sulu ka dabe sobu voki, ka tukunia vi ira, "Dou sa kila na ka au sa vayacoya vi ikodou? ¹³Dou sa vatokai au meu i 'Vavuvuli' ka 'Turaga,' ia dou sa vosa djina mai, niu sa vakinia. ¹⁴Ke sa savuya na yavamunu oi au na Turaga vata nai Vavuvuli, sa dodonu vokiliga mo dou vivuiyava. ¹⁵Niu sa solia vi ikodou e dua nai varau mo nu vayacoya me vaka au sa vayacoya vi ikodou. ¹⁶E djina, e djina, au sa tukunia vi ikodou, sa reva ni levu na tamata ka lailai na nona turaga; se levu o koya ka lailai o koya sa talai koya. ¹⁷Ke dou sa kila vika ke, nu sa kalougata ke dou sa vayacoya. ¹⁸Au sa reva ni vosataki ikodou keceliga; au sa kilai ira au sa djigitakia - ia me vayacori kinia nai Vola Tabu: 'O koya kirau sa kana madrai vata kaya sa na lavejia cake na bukubuku ni yavaqu.' ¹⁹Au sa qai tukunia vi kodou ni se bera ni yaco mai, ka mo dou vabaujia ni SAI AU. ²⁰E djina, e djina, au sa tukunia vi ikodou, o koya sa vacegui ira yadua au sa tala, sa vacegui au vata o koya sa vacegui au sa vacegui koya sa talai au mai." ²¹Ni sa vosa oji vake o Jisu, sa rarawa na lomana. Sa vatakila ka tukunia, "E djina, e djina, au sa tukunia vi ikodou, sa dua vi ikodou ena soli au yani." ²²Ra sa viraici na tisaipeli, ni ra sa vakilakila se sa tukuni cei jiko o koya. ²³Sa dua vi ratou na tisaipeli, koya sa lomana o Jisu sa davo toka i yasa ni teveli ka vibasai ki Jisu. ²⁴Sa qai deguvacutaki koya o Saimoni Pita ka tukunia, "Tarogia se vosataki cei o koya." ²⁵Ia o koya sa varaviravi i na yasana sa vibasai ki Jisu sa tukunia vua, "Ikonu na Turaga, o cei beka gona?" ²⁶Sa tukunia o Jisu, "Sai koya au na solia vua na jiki ni madrai niu sa tonia." Ia ni sa tonia oji na jiki ni madrai, sa solia vi Jutasa Isikarioti na luvei Saimoni Isikarioti. ²⁷Ia ni sa oji na jiki ni madrai, sa qai curumi koya o Setani, sa qai tukunia vua o Jisu, "Na cava mo vayacoya, vayacoya vatotolo." ²⁸Sa reva ni dua vi ira na sa dadavo jiko i na teveli sa kila se cava sa vosa kinia vake vua o koya. ²⁹Sa so vi ira sa nanumia, me vaka ni sa tauria jiko na taga ni lavo, sa tukunia vua o Jisu, "Volia na vika na yaga vi kita i na kana vata," se me solia eso na ka vi ira na dravudravua. ³⁰Ni sa tauria oji na jiki ni madrai o Jutasa, sa curu sara i tuba. Sa qai bogi mai. ³¹Ni sa qai yani o Jutasa, sa tukunia o Jisu, "Sa qai varokorokotaki na Luve ni tamata, sa varokorokotaki na Kalou i na vukuna. ³²Ke sa varokorokotaki i na vukuna, sa varokorokotaki na luvena vataki koya, ia ena varokorokotaki koya sara. ³³Na luvequ, au na jiko liga valailai liga ki ikodou. Dou na vaqarai au, ia me vaka au ma tukunia vi ira na kai Jutia, 'Vanua au sa qai kinia, dou na reva ni qai yani kinia.' Au sa tukunia vokiliga kinia vi ikodou. ³⁴Sa dua nai vunau vou au sa solia vi ikodou, mo dou vilomani, me vaka au sa lomani ikodou, mo dou vilomanu vokiliga vakinia. ³⁵Na ka ke ra na kila kinia na tamata ni dou sa noqu tisaipeli, ke dou sa vilomani." ³⁶Sa tukunia vua o Saimoni Pita, "Ikonu na Turaga, ko nu sa qai vei?" Sa tukunia vua o Jisu, "Na vanua au sa qai kinia ke, o sa reva ni rawa ni muri au rawa kinia ni kua, ia mai muri liga, o na muri au." ³⁷Sa tukunia vua o Pita, "Ikonu na Turaga, au reva ni muri ikonu rawa ni kua i na vuku ni cava? Au na solia na noqu bula i na vukumunu." ³⁸Sa tukunia vua o Jisu, "O na solia beka na nomu bula i na vukuqu? E djina, e djina, au sa tukunia vi iko, ni se bera ni tagi na toa, o na cakitaki au vatolu."

14 ¹Me kua ni rarawa na lomamudou. Ni dou sa vabaujia na Kalou; dou vabauji au vokiliga. ²Sa levu na jikina i na vale ni Tamaqu. Ke sa reva, au sa tukunia vi ikodou, niu sa qai meu varautakia na jikina me nomudou. ³Ia keu sa qai ka varautakia na jikina me nomudou, au na qai voki mai ka yadji ikodou vi au, mo dou jiko vokiliga i na vanua au sa jiko kinia. ⁴Ia dou sa kila na vanua au sa qai kinia, dou sa kila vokiliga na kena sala. " ⁵Sa tukunia vua o Tomasi, "Ikonu na Turaga, kitou sa reva ni kila se ikonu sa qai ivei; ia me kitou kila rawa vacava na sala?" ⁶Sa tukunia vua o Jisu, "Oi au na sala, na vu ni djina, na vu-ni-bula; sa reva ni qai rawa vi Tamaqu laliga e dua na tamata, i na vukuqu liga. ⁷Ke dou sa kilai au, dou sa kilai Tamaqu vokiliga. Mai na siga ke dou sa kilai koya ka raici koya." ⁸Sa tukunia vua o Filipi, "Turaga, vatakilai Tamamunu vi kitou, kitou na qai vacegu." ⁹Sa tukunia vua o Jisu, "Au sa jiko vadede vata ki iko ka ko se reva liga ni kilai au, Filipi? O koya sa raici au sa raici Tamaqu. O sa tukunia vacava, 'Vatakilai Tamamu vi kitou'?" ¹⁰O sa reva ni vadjinajia niu sa dua vata ki Tamaqu, sa dua vata ki au o Tamaqu? Na vosa au sa vosatakia vi ikodou, au sa reva ni vosatakia vata ki au liga, ia o Tamaqu kirau sa dua vata kaya, sa vayacoya na cakacaka. ¹¹Dou vadjinaji au niu sa dua vata ki Tamaqu, sa dua vata ki au o Tamaqu, se vadjinaji au i na vuku ni cakacaka liga. ¹²E djina, e djina, au sa tukunia vi ikodou, o koya sa vabauji au sa vayacoya vokiliga na cakacaka au sa vayacoya, ia ena vayacoya na cakacaka e levu cake i na ka ke i na vuku niu sa qai mai vi Tamaqu. ¹³Na ka keceliga nu na kerea i na yacaqu, au na vayacoya, me varokorokotaki na Tamaqu i na vuku ni Luvena. ¹⁴Na ka keceliga nu na kerea ena yacaqu, au na vayacoya. ¹⁵Ke dou sa lomani au, dou talairawarawa ki na noqu i vunau, ¹⁶ia au na masuji Tamaqu, na qai solia vi ikodou e dua na Daunivivacegui me jiko liga vata ki ikodou ka reva ni mudu - ¹⁷na Yalo Tabu na vu ni ka dina. O koya sa reva ni vabaujia rawa na kai vuravura balejia ni ra sa reva ni raici koya se kilai koya. Ia sai ikodou liga sa kilai koya, ni sa jiko vata ki ikodou ka na curumi ikodou. ¹⁸Au na reva ni daini ikodou mo nu luveniyali; au na qai mai vi ikodou. ¹⁹Dede mada valailai ra na qai reva ni raici au voki na kai vuravura, ia dou sa raici au. Dou sa raici au niu sa bula, dou na bula vokiliga. ²⁰Na siga gona dou na kila niu sa dua vata ki Tamaqu, ka dou sa dua vata ki au, au sa dua vata ki ikodou. ²¹O koya sa nanumia na noqu vunau ka talairawarawa kinia sai koya ke sa lomani au, ia o koya sa lomani au sa lomani koya o Tamaqu, ia au na lomani koya ka vatakilai au vua." ²²Sa tukunia vua o Jutasa (reva ni o Isikarioti) vi Jisu, "Ikonu na Turaga, ko nu sa vatakilai konu vi kitou i na vuku ni cava, ka reva vi ira na kai vuravura?" ²³Sa vosa o Jisu ka tukunia vua, "Ke sa lomani au e dua, ena talairawarawa i na noqu vosa. Na qai lomani koya o Tamaqu, ka kirau na qai mai vi koya ka jiko liga vua. ²⁴O koya sa reva ni lomani au sa reva ni talairawarawa i na noqu vosa. Na vosa nu sa rogocia sa reva ni noqu laliga sa ni Tamaqu sa talai au mai. ²⁵Au sa vosatakia na vika ke vi ikodou, niu sa jiko vata ki ikodou. ²⁶Ia, na Daunivivacegui - na Yalo Tabu o koya sa tala mai o Tamaqu i na yacaqu - ena vavulici ikodou i na ka keceliga au ma vosatakia vi ikodou. ²⁷Au sa dainia vi ikodou na vacegu, au sa solia vi ikodou na noqu vacegu. Au sa reva ni solia vi ikodou me vaka sa solia o vuravura. Me kua ni rarawa na yalomudou se rere. ²⁸Dou ma rogocia niu ma tukunia vi ikodou, 'Au sa qai yani, ka qai voki mai vi ikodou.' Ke dou sa lomani au, dou na marau niu sa qai vi Tamaqu, ni sa uasivi cake vi au o Tamaqu. ²⁹Au sa qai tukunia i liu vi ikodou ni se bera ni yaco mai, mo dou vadjinajia, i na gauna sa yaco kinia. ³⁰I na visiga mai muri au na reva ni vivosaki valevu vata ki ikodou, ni sa qai mai na turaga ni vuravura ke. Sa reva ni laurai e dua na ka vi au, ³¹ia me kila liga o ira na kai vuravura niu sa lomani Tamaqu, me vaka sa vosa vi au o Tamaqu, au na vayacoya vakakinia. Tucake tou qai yani."

15 ¹Oi au na vaini djina, sa i vatawa ni were o Tamaqu. ²Na tabaqu keceliga sa reva ni vua sa yadjia tani o koya, ia na tabaqu keceliga sa vua sa samakia o koya me vua valevu sara. ³Dou na qai samaki i na vuku ni vosa au sa vosatakia vi ikodou. ⁴Dou tu vi au, au na tu vi ikodou. Me vaka sa reva ni vua na tabana vata ki koya ke sa reva ni tu vata ki na vaini, ena vavokiliga kinia o ikodou, ke dou sa reva ni tu vi au. ⁵Oi au na vaini, o ikodou na tabaqu. O koya sa tu vi au o au vokiliga vi koya, sa vua valevu, ke nu sa tawase tani vi au dou na reva ni rawa e dua na ka. ⁶Ke sa reva ni tu vi au e dua, sa dai tani me vaka na taba ni vaini sa malai, a ra sa tomikia ka dainia i na bukawaqa, ka visa. ⁷Ke dou sa tu vi au, ka sa tu vi ikodou na noqu vosa, dou na kerea na ka dou sa vinakatakia, ia ena yaco vi ikodou. ⁸Na ka ke sa varokorokotaki kinia o Tamaqu, ni dou sa vua valevu ka dou sa noqu tisapeli. ⁹Me vaka sa lomani au o Tamaqu, au sa lomani ikodou vavokiliga kinia. Dou jiko liga i na noqu loloma. ¹⁰Ke dou sa talairawarawa i na noqu vunau, dou na jiko liga i na noqu loloma, me vaka au sa talairawarawa i na vunau ni Tamaqu ka jiko liga i na nona loloma. ¹¹Au sa vosatakia na vika ke vi ikodou meu sa marau jikoliga i na vukumunu ka me sinai na nomudou marau. ¹²Sa noqu vunau ke, Mo dou vilomani me vaka au sa lomani ikodou. ¹³Sa reva na nona loloma e dua na tamata me uasivi cake i na ka ke - me solia na nona bula i na vukudra na wekana. ¹⁴Dou sa wekaqu ke, dou sa vayacoya na ka keceliga au sa varojia vi ikodou. ¹⁵Au sa reva ni vatokai ikodou voki me noqu tamata, ni sa reva ni kila na tamata na ka sa vayacoya na nona turaga. Au sa vatokai ikodou me wekaqu, niu sa vatakila vi ikodou na ka keceliga au sa rogocia mai vi Tamaqu. ¹⁶Dou sa reva ni djigitaki au, ia au sa djigitaki ikodou ka lesi ikodou mo dou qai ka vua, ka me jiko vokiliga na vuamudou. Me solia kinia vi ikodou o Tamaqu na ka keceliga, dou na kerea vua i na yacaqu. ¹⁷Na vika ke au sa varojia vi ikodou, mo dou vilomani. ¹⁸Ke sa caji ikodou o vuravura, dou sa kila ni ra sa caji au iliu ra sa caji ikodou imuri. ¹⁹Ke dou sa vavuravura, na lomani na kai nona o vuravura. Ia ni dou sa reva ni vavuravura ka niu sa djigitaki ikodou mai vuravura balejia sai koya ke sa caji ikodou kinia o vuravura. ²⁰Dou nanumia na vosa au sa vosatakia vi ikodou, 'Sa reva ni levu na tamata ka lailai na nona turaga.' Ke ra ma vacacani au, ra na vacacani ikodou vokiliga; ke ra sa talairawarawa i na noqu vosa, ra na talairawarawa vokiliga i na nomunu vosa. ²¹Ia na ka keceliga ke ra sa vayacoya vi ikodou i na vuku ni yacaqu, ni ra sa reva ni kilai koya sa talai au mai. ²²Keu ma reva ni qai mai ka vosa vi ira, sa qai reva na nodra i valavala ca, ia sa qai reva na nodra ulubale i na nodrai valavala ca. ²³O koya sa caji au sa caji Tamaqu vokiliga. ²⁴Keu ma reva ni vayacoya vi ira na cakacaka sa reva ni vayacoya e dua na tamata tani, sa reva na nodrai valavala ca, ia ra sa qai raici au ka caji au vata ki Tamaqu vokiliga. ²⁵Me vayacori kinia na vosa ka vola i na nodra vunau, 'Ara sa caji au laliga. ²⁶Ia ni sa qai mai na Daunivivacegui - o koya au sa tala vi ikodou mai vi Tamaqu, na Yalo Tabu na vu ni ka djina, o koya sa qai mai vi Tamaqu - ena tukuni au o koya. ²⁷Ia nu na dautukutuku vokiliga o ikodou, ni nu sa jiko vata ki au mai nai vatekivu.

16

¹Au sa vosakia na vika ke vi ikodou mo dou kua ni tarabe kinia. ²Ra na kolotaki ikodou mai na vale ni lotu. Ia na yaco mai na gauna ra na nanumia kinia o ira yadua sa vamatei ikodou ni ra sa qaravia kinia na Kalou. ³Na vika ke ra na vayacoya vi ikodou ni ra sa reva ni kilai Tamaqu se o au. ⁴Na vika ke au sa tukunia vi ikodou ka ni sa yaco mai na gauna, dou na nanumia kinia niu ma tukunia vi ikodou. Au ma reva ni tukunia iliu vi ikodou na vika ke, balejia niu sa jiko vata ki ikodou. ⁵Ia ke au sa qai yavi vi koya sa talai au mai, sa reva mada ni tarogi au e dua vi ikodou, 'O sa qai ivei?' ⁶Ia niu sa tukunia vi ikodou na vika ke, sa luvuci ina rarawa na lomaunu. ⁷Ia niu sa tukunia vi ikodou na ka djina, e yaga vi ikodou meu qai yani. Ni na reva ni qai mai vi ikodou na Daunivivacegui, kevaka sa reva ni qai yani, ia ke au sa qai yani, au na talai koya vi ikodou. ⁸Ia ni sa qai mai o koya, na Daunivivacegui ena vatakila vi ira na kai vuravura nai valavala ca, na ka dodonu vata na lewa - ⁹nai valavala ca ni ra sa reva ni vabauji au; ¹⁰vata na ka dodonu, sa qai vi Tamaqu, ka dou sa reva ni raici au voki; ¹¹vata na lewa, ni sa lewai na turaga ni vuravura ke. ¹²Sa levu na ka sa vo meu tukunia vi ikodou, ia dou sa reva ni tauria rawa ni kua. ¹³Ia ni sa qai mai o koya na Yalo Tabu na vu ni ka djina, na tuberi ikodou i na ka keceliga e djina, ni na reva ni vosa vataki koya. Ia na ka keceliga na rogocia, ena vosatakia ka na vatakila vi ikodou na vika ena yaco maimuri. ¹⁴Ena varokorokotaki au o koya, balejia ni na yadjia na ka e noqu, ka vatakila vi ikodou. ¹⁵Na ka keceliga e ni Tamaqu sa noqu. Koya gona, au sa tukunia kinia ni na yadjia o koya na ka e noqu ka vatakila vi kodou. ¹⁶Sa vo valaiali nu na qai reva ni reva ni raici au, ka vo valailai voki nu na qai raici au. ¹⁷"Sa so vi ira na nona jisaiveli ra sa tukunia vata ki ira, 'Na cava na ka ke sa tukunia vi kita o koya, 'Sa vo valailai nu na qai reva ni raici au ia ka vo valaiali voki nu na qai raici au,' vata, 'Niu sa qai vi tamaqu?'" ¹⁸Na ka ke ra sa tukunia kinia, "Na cava na ka ke sa tukunia o koya, 'Sa vo valailai? Da sa reva ni kila na ka sa tukunia o koya.'" ¹⁹Sa kila o Jisu ni ra sa via tarogi koya, sa qai tukunia vi ira, "Dou sa vitarogi beka i na ka au ma tukunia, 'Sa valaiali dou na qai reva ni raici au , ka vo valaiali dou na qai raici au?'" ²⁰E djina, e djina, au sa tukunia vi kodou, dou na tagi ka tagiyaso ia na vuravura ena marau. Na rarawa ni lomamudou i na ena vuki me marau. ²¹Ni sa taratara na yalewa sa rarawa balejia ni sa yaco na nona siga, ia ni sa sucu na gone sa reva ni nanumia voki na nona rarawa, ni sa marau ni sa sucu mai e dua na tamata i vuravura. ²²Ia sa qai rarawa na lomamudou, ia au sa raici kodou voki ka na qai reki na lomamudou ni sa reva e dua na kovena na nomudou marau. ²³I na siga gona dou na reva ni tarogi au i na dua na ka. E djina, e djina, au sa tukunia vi kodou, na ka keceliga dou na kerea vi Tamaqu i na yacaqu, ena solia vi kodou o koya. ²⁴Dou ma reva ni kerea iliu i na dua na ka. Dou kerekere nu na qai rawa, me levu sara na nomudou marau. ²⁵Au ma tukunia vi kodou na vika ke i na vosa vatautauvata, ia sa na qai mai na gauna au na reva voki ni vosa vi kodou i na vosa vatautauvata, ia au na tukunia vamatata vi kodou na vika e baleji Tamaqu. ²⁶E na siga gona dou na kerekere i na yacaqu ia sa reva ni yaga meu tukunia vi kodou niu sa masuji Tamaqu i na vukumudou, ²⁷ni sa lomani kodou na Tamaqu balejia ni dou sa lomani au ka vadjinajia niu sa qai mai vua na Tamaqu. ²⁸Au sa qai mai vi Tamaqu, ka qai mai i vuravura. Au sa daini vuravura voki ka qai vi Tamaqu. ²⁹Sa tukunia vua o ira na nona tisaipeli, "Raicia, o sa qai vosa vamatata ka reva ni vosatakia na vosa vatautauvata. ³⁰Kitou sa qai kila na ka keceliga, ka reva ni yaga vua e dua na tamata me tarogi ikonu. Na ka ke kitou sa vadjinajia kinia ni ko sa qai mai vua na Kalou." ³¹Sa tukunia vi ira o Jisu, "Nu sa qai vabaujia beka?" ³²Raicia, sa qai mai na gauna, io, sa qai yaco mai, dou na qai viseyaki kinia na tamata yadua, na nona vale, ka dou na daini au meu jiko duadualiga. Ia au sa reva ni jiko duadualiga ni kirau sa jiko vata ki Tamaqu. ³³Na vika ke au sa tukunia vi kodou mo dou rawa na vacegu i na vukuqu. Dou na raicia i vuravura na rarawa, ia mo dou vacegu au sa vamaalumalumutaki vuravura."

17 ¹Sa vosatakia na vosa ke o Jisu, sa rai icolo i lomalagi ka tukunia, "ITamaqu, sa yaco mai na gauna, varokorokotakia na Luvemu me varokorokotaki Ikonu vokiliga na Luvemu. ²me vaka ko dou sa solia vua me lewa vi ira na tamata keceliga me solia o koya na bula reva ni mudu vi ira yadua ko dou sa solia vua. ³Ia sai koya ke na bula reva ni mudu: Me ra kilai ikonu, na Kalou djina duadualiga, ki Jisu Karisito o koya ko nu ma tala mai. ⁴Au sa varokorokotaki ikonu i vuravura, niu sa vaojia na cakacaka ko nu sa solia vi au meu caka. ⁵Ia, ke Tamaqu, nu varokorokotaki au ni se reva ni caka o vuravura. ⁶Au sa vatakina na yacamunu vi ira na tamata ko nu sa solia mai vi au mai vuravura. Ara sa nomunu, ia ko nu sa solia ira mai vi au, a ra sa talairawarawa i na nomunu vosa. ⁷Ara sa qai kila ni sa vu mai vi ikonu na ka keceliga ko nu sa solia mai vi au, ⁸niu sa solia vi ira na vosa ko nu ma solia mai vi au, ara sa vabaujia ka kila djina niu sa qai mai vi ikonu, ka ra sa vadjinajia ni ikonu ma talai au mai. ⁹Au sa masulaki ira. Au sa reva ni masulaki vuravura ia o ira liga ko sa soli mai vi au, ni ra sa nomunu. ¹⁰Sa nomunu na noqu ka kece, sa noqu na nomunu ka kece, ia au sa varokorokotaki i na vukudra. ¹¹Au sa reva ni jiko i vuravura, ia o ira ke ra sa jiko i vuravura, ia o au, au sa qai yani. Tamaqu yalododonu, maroroi ira i na yacamunu o ira ko nu ma solia mai vi au me ra duabau liga, me vataki kedaru. ¹²Niu ma jiko vata ki ira i vuravura, au ma daumaroroi ira i na yacamunu, o ira ko nu sa solia mai vi au, au sa maroroya. Sa reva ni yali e dua vi ira, o koya liga sa dodonu me rusa, me vayacori kinia nai Vola Tabu. ¹³Au sa qai yani vi kodou, ia na vika ke au sa vosatakia i vuravura me levu sara na nodra marau i na vukuqu. ¹⁴Au sa solia vi ira na nomunu vosa, sa caji ira o vuravura ni ra sa reva ni vavuravura me vaka au sa reva ni ni vavuravura, ¹⁵Au sa reva ni masu mo nu yadjia ira tani i vuravura, mo nu maroroi ira liga mai na vu-ni-ca. ¹⁶Ara sa reva ni vavuravura me vaka au sa reva ni vavuravura.

¹⁷Vatabui ira i na nomunu vavuvuli djina. Sa ka djina na nomunu vosa. ¹⁸Me vaka ko nu ma talai au i vuravura, au sa talai ira vakinia i vuravura. ¹⁹Ia au sa vatabu au i na vukudra, me ra vatabui vokiliga i nai vavuvuli djina. ²⁰Au sa reva ni masu i na vukudra laliga ke, ia i na vukudra vokiliga ra na vabauji au i na vuku ni noqu vosa ²¹me ra dua bau keceliga, me vaka ni daru sa dua bau, Tamaqu, me ra dua bau vata ki kitaru. Me vadjinajia o vuravura ni ikonu sa talai au mai. ²²Na varokoroko ko nu ma solia mai vi au, au sa solia vi ira, me ra dua bau me vaka e daru sa dua bau: ²³Meu tu vi ira, ka mo nu tu vi au - me ra vayacori sara me ra dua bauliga, ia me kila kinia o vuravura ni konu sa talai au mai, ka ni ikonu sa lomani ira me vaka ko nu sa lomani au. ²⁴I Tamaqu, au sa vinakatakia me ra jiko vokiliga ki au i na vanua au sa jiko kinia, o ira ko nu sa solia vi au, me ra raicia na noqui ukuuku ko nu ma solia mai vi au ni konu ma lomani au ni sa reva ni tekivu na vuravura. ²⁵I Tamaqu yalododonu, sa reva ni kilai ikonu o vuravura, ia au sa kilai ikonu; a ra sa kila o ira ke ni ikonu sa talai au mai. ²⁶Ia au sa vatakila vi ira na yacamunu, ia au na vatakila jiko me tu vi ira na loloma ko nu ma lomani au kinia meu jiko vokiliga vata ki ira."

18

¹Ni sa vosatakia oji na vika ke o Jisu, sa qai yani o koya vata ki ira na nona tisaipeli i na tai kadua ni soniwai o Kitironi, sa dua kinia na were, sa curu kinia o koya vata ki ira na nona tisaipeli. ²Ia o Jutasa, o koya sa soli koya yani, sa kila na vanua ke, ni sa qai valevu kinia o Jisu vata ki ira na nona jisaiveli. ³Ia ni sa qai mai o Jutasa vata ki ira na mata sojia vata ki ira na eso na ovisa, mai vi ira na bete levu vata ki ira na Farisi, sa yaco kinia ka so sa yadjia eso na tabucagi vata na cina livaliva, vata nai yaragi ni vale. ⁴Ia ni sa kila o jisu na ka keceliga e na yaco vi koya, sa qai yani ka tukunia vi ira, "Dou sa vaqarai cei?" ⁵Ara sa tukunia vua, "O Jisu, na kai Nasareci." Sa tukunia vi ira o Jisu, "O au." Sa tu vata ki ira o Jutasa, o koya sa soli koya yani. ⁶Ni sa qai tukunia vi ira o koya, "Sai au," ra sa vasukasuka ka bale sobu i na qele. ⁷Sa qai tarogia voki o koya, "Dou sa vaqarai cei?" A ra sa tukunia, "O Jisu, na kai Nasareci." ⁸Sa tukunia o Jisu, "Au sa tukunia oji vi ikodou ni sai au. Ia ke dou sa vaqarai au, daini ira ke me ra qai tani." ⁹Me vayacori kinia na vosa sa tukunia o koya: "Au sa reva ni vayalia e dua vi ira ko ma solia mai vi au." ¹⁰Sa qai ucunia o Saimoni Pita nai seleiwau sa tu vua ka yavijia kinia na nona tamata na bete levu ka taya dai na daligana i matau. Na yaca ni tamata o Maliko. ¹¹Sa qai tukunia vi Pita o Jisu, Daramakia na nomui seleiwau i na kena taga. Na bilo sa solia mai vi au o Tamaqu au na reva beka ni somia?" ¹²O ira na mataivalu vata ki ira na kena turaga vata ki ira na nodra ovisa na kai Jutia, ra sa qai tauri Jisu ka vesuki koya. ¹³Ara sa yadjia mada iliu vi Anasa, na vugoi Kaiafa, o koya na bete levu i na yabaki gona. ¹⁴Ia o Kaiafa ke sai koya ka vavulici ira na kai Jutia ni sa yaga me mate e dua na tamata i na vukudra na tamata. ¹⁵A rau sa muri Jisu o Pita, vata ki dua voki na tisaipeli. A sa kilai na tisaipeli gona vua na bete levu, a rau sa curu vata ki Jisu i na vale ni bete levu; ¹⁶a sa tu i tuba i o Pita ka voleka i na mata ni darava. Sa qai curu yani na tisaipeli kadua, koya sa kilai vua na bete levu, a sa vosa vua na yalewa sa vatawa na darava, a sa vacurumi Pita. ¹⁷Sa qai tukunia vi Pita na vada sa vatawa na darava, "O iko beka vokiliga na tisaipeli ni tamata ke?" Sa tukunia o koya, "O au, a reva." ¹⁸A sa tu mai kinia o ira sa dauviqaravi vata ki ira na ovisa, a ra sa vawaqa na buka, ni sa batabata, a ra sa tatalai. Sa tu vata ki ira o Pita, sa tucake tu ka tatalai. ¹⁹Sa qai tarogi Jisu na bete levu i na vukudra na nona tisaipeli vata i na nona i vavuvuli vokiliga. ²⁰Sa tukunia vua o Jisu, "Au ma vosa votu i vuravura. Au ma vavuvuli jikoliga i na vivale ni soro ra sa dau qai kinia o ira kece na kaijutia. Ia au sa reva ni tukunia vavuni e dua na ka. ²¹Na cava o sa tarogi au kinia? Tarogi ira ra sa dau rogocia se cava au ma tukunia vi ira. Ara sa kila na ka au ma dau tukunia." ²²Ia ni sa vosa oji vake o koya, sa dua vi ira na ovisa sa tu voleka kinia sa sabici Jisu i ligana ka tukunia, "O sa vosa vacava vake vua na bete levu?" ²³Sa tukunia vua o Jisu, "Keu sa vosa vacaca, vatakila na kena ca, ia ke vinaka, o sa sabici au i na vuku ni cava?" ²⁴Ia o Anasa sa talai koya ni sa vesu tu, vi Kaiafa na bete levu. ²⁵Ia sa tu o Saimoni Pita ka tatalai. Ra sa qai tukunia vua, "O iko beka vokiliga sa dua vi ira na nona tisaipeli?" Sa cakitakia o koya, ka tukunia, "O au, a reva." ²⁶E dua vi ira na tamata ni bete levu, sa weka i koya sa taya tani na daligana o Pita, sa tukunia, "Au ma reva beka ni raici ikodrau vata kata i na were?" ²⁷Sa qai cakitaki koya voki o Pita; sa qai tagi sara na toa. ²⁸Ara sa qai yadji Jisu tani mai vi Kaiafa i na vale ni vilewai. Ni sa savulaci caca, ia o ira ra sa reva ni curu i na vale ni vilewai me ra kua ni vadukaduka ka me ra rawa ni ia na kana vata ni qai-sivia. ²⁹Sa qai curu yani vi ira o Pailato ka tukunia, "Na cava na ka ca nu sa beitakia vua na tamata ke?" ³⁰Ara sa vosa ka tukunia vua, "Ke sa reva ni tamata ca o koya ke, sa reva ni soli koya yani vi konu." ³¹Sa qai tukunia vi ira o Pailato, "Dou yadji koya, ka lewai koya me vaka na nomunu lawa." O koya ra sa tukunia kinia vua o ira na kai Jutia, "E reva ni tara vi kimamu me vamatea e dua na tamata." ³²Me vayacori kinia na vosa ka tukunia o Jisu ni sa vatakila nai valavala ni mate ena mate kinia. ³³Sa qai curu voki i vale ni vilewai o Pailato ka kacivi Jisu ka tukunia vua, "O iko na nodra Tui na kai Jutia se reva?" ³⁴Sa tukunia vua o Jisu, "O sa vosatakia beka na ke vataki iko, se sa tukuni vake vi konu o ira na tani?" ³⁵Sa tukunia o Pailato, "O au beka na kai Jutia? "O ira na kai nomu vata ki ira na bete levu ra sa soli konu mai vi au. Na cava o na caka?" ³⁶Sa tukunia o Jisu, "Sa reva ni vavuravura na noqu matanitu. Ke sa vavuravura na noqu matanitu, ra na qai vala na noqu tamata me kua ni soli yani vi ira na kai Jutia. Ia ke na noqu matanitu sa reva ni mai vonoke," ³⁷sa tukunia vua o Pailate, "O Ikonu bagi na tui?" Sa tukunia o Jisu, "O sa tukunia niu sa tui. Na ka ke au sa sucu mai kinia, ia na ka ke au sa qai mai kinia i vuravura ke, meu na dau tukunia na ka djina. O koya yadua sa vabaujia na ka djina sa rogocia na noqu vosa." ³⁸Sa tukunia vua o Pailato, "Na cava na ka djina?" Ia ni sa vosa oji vake, sa curu voki yani vi ira na kai Jutia ka tukunia vi ira, "Au sa reva ni raicia vua e dua nai valavala ca. ³⁹Ia sa dua na nomunu i valavala meu serekia e dua vi kodou i na kana vata ni qai-sivia. Nu sa vinakatakia kinia se reva meu serekia vi kodou na nodra Tui na kai Jutia?" ⁴⁰A ra sa qai qoqolou voki ka tukunia, "Me kua liga na tamata ke, o Parapa liga." Ia o Parapa sa dua vi ira na daubutoka.

¹Sa qai yadji Jisu o Pailato ka vakanaquitataki. ²Sa talia e dua nai sala wa-vavotona o ira na sojia. Ara sa vaisalatakia kinia na ului Jisu ka vasulumi koya i na dua nai sulu lokaloka. ³Ara sa qai mai vi koya ka tukunia vua, "Sa loloma na nodra Tui na kai Jutia!" ara sa sabici koya i na ligadra. ⁴Sa qai curu voki yani o Pailato ka tukunia vi ira, "Raicia, au sa yadji koya mai vi kodou mo nu kila niu sa reva ni raicia e dua nai valavala vi koya." ⁵Sa qai curu yani o Jisu sa vaisala tu i nai sala wa-vavotona ka daramakia nai sulu lokaloka. A sa tukunia vi ira o Pailato, "Raicia, na tamata!" ⁶Ni ra sa qai raici Jisu o ira na bete levu vata ki ira na ovisa, ra sa qoqolou ka tukunia, "Vakojia i na kauveilatai, vakojia i na kauveilatai. Sa tukunia vi ira o Pailato, "Nu yadji koya ka vakojia i na kauveilatai, niu sa reva ni raicia vua e dua nai valavala ca." ⁷O ira na kai Jutia ra sa tukunia vua, "Sa dua na nimamu vunau, ka sa dodonu i na nimamu vunau me mate o koya ni sa tukuni koya me Luve ni Kalou." ⁸Ni sa qai rogocia na vosa ke o Pailato, sa levu cake kinia na nona rere, ⁹a sa curu voki i na vale ni vilewai ka tukunia vi Jisu, "O sa qai mai vei?" Ia sa reva ni vosa vua o Jisu. ¹⁰Sa qai tukunia vua o Pailato, "O sa reva beka ni vosa mai vi au?" O sa reva beka ni kila ni sa rawa niu vakoji konu i na kauveilatai, au sa rawa vokiliga niu sereki konu?" ¹¹Sa tukunia vua o Jisu, "O sa reva ni rawa e dua na ka vi au ke sa reva n i soli vi Ikodou mai colo. Na ka ke sa levu cake kinia na nonai valavala ca o koya sa soli au yani vi ikodou." ¹²Sa qai vatovolea jiko o Pailato me sereki koya, ia o ira na kai Jutia ra sa qolou, ka tukunia, "Ke o sa sereki koya ke, o sa reva ni totaki Sisa. O koya yadua sa tukuni koya me tui sa vosavacacataki Sisa." ¹³Ni sa qai rogocia na vosa ke o Pailato, sa yadji Jisu yani ka dabe sobu i nai jikojiko ni vilewaii na jikina sa vatokai "Na Raravatu," ia i na vosa va-Iperiu, "O Kapaca." ¹⁴Na siga ke nai Vavarau i na kana vata ni qai-sivia, ia sa kenai kaono ni auwa. Sa tukunia vi ira na kai Jutia o Pailato, "Raicia na nomudou tui!" ¹⁵A ra sa kailavakia, "Yadjia tani, vakoji koya i na kauveilatai!" Sa tukunia vi ira o Pailato, "Meu vakojia beka i na kauveilatai na nomunu Tui?" O ira na bete levu ra sa tukunia, "Sa revani nimamu tui, o Sisa duadua liga." ¹⁶Sa qai soli Jisu yani o Pailato vi ira me vakoji i na kauveilatai. ¹⁷Sa qai cola na nona kauveilatai o Jisu, ka qai yani i na vanua sa vatokai "Na vanua ni qavokavoka," sa vatokai i na vosa va-Iperiu me o "Kolikoca." ¹⁸A ra sa vakoji koya mai kinia i na kauveilatai vata e le rua voki, rau sa tataisautaki koya ka toka ina kodrau maliwa o Jisu. ¹⁹Sa dua nai vatakilakila sa vola o Pailato. Sa vola toka i colo i na kauveilatai. Sai koya ke na kenai vola: O JISU NA KAI NASARECI, NA NODRA TUI NA KAI JUTIA. ²⁰A ra sa le levu na kai Jutia ra sa wilikia nai vatakilakila ke ni sa voleka i na koro na vanua sa vakoji kinia i na kauveilatai o Jisu. Sa volai i na vosa va-Iperiu vata na vosa va-Kirisi vata na vosa va-Roma. ²¹Ra sa qai tukunia vi Pailato o ira na nodra bete levu na kai Jutia, "Kua ni vola, 'Na nodra Tui na kai Jutia,' ia ni sa tukunia o koya, 'Oi au na nodra Tui na kai Jutia.'" ²²Sa tukunia o Pailato, "Na ka au sa vola, au sa vola." ²³Ia o ira na sojia ni ra sa vakoji Jisu i na kauveilatai, ra sa yadjia na nonai sulu ka wasea va-va, me ra yadua na jikina o ira na sojia ia nai tutuvi vokiliga. Ia na nonai tutuvi sa reva ni baki cula, sa tali taucoko mai na jikina i colo ka yadjia ira. ²⁴O koya ra sa vitukuniyacia kinia, "Me da kua ni dresukia, ia me da vawiri madjigi se na ni cei." Me vayacori kinia nai Vola Tabu o koya sa tukunia, "Era sa vota na noqui sulu ia na noqui tutuvi era vawiri madjigitakia." ²⁵Ia sa tu voleka i na kauveilatai i Jisu o jinana, vata ki ratou na taci jinana, o Meri na waji Kilopa, vata ki Meri na yalewa ni Makitala. ²⁶Ni sa qai raici rau o Jisu, na jinana vata ki ira na tisaipeli ka tu voleka, koya sa lomana o koya, sa tukunia vi jinana, "Yalewa, raicia na luvemu!" ²⁷Sa qai tukunua vua na tisaipeli, "Raici jinamu! Ia mai na jiki ni siga gona sa yadji koya na tisaipeli gona i nona vale." ²⁸Ni sa oji ke, sa kila o Jisu sa oji na ka keceliga, me vayacori kinia nai Vola Tabu, sa tukunia, "Au sa viasomi." ²⁹Ia sa tu i na dua na bilo sa sinai i na wai wiwi, a ra vasuasutakia e dua na vutovuto i na wai wiwi ka vaciqia i na dua na taba ni isopi ka vayadjia i na gusuna. ³⁰Ni sa qai somia na wai wiwi o Jisu, sa tukunia, "Sa oji." A sa vacuva na uluna ka solia yani na yalona. ³¹Ia o ira na kai Jutia, ra sa masuji Pailato me musu na yavadratou ka me ratou yadji tani i na vuku ni sa siga varau me kua ni rube tu na yagodratou i na kauveilatai i na siga ni vacecegu, (ni sa rui bibi na siga ni vacecegu gona.) ³²Sa qai o ira na sojia ka musukia na yavana nai matai ni tamata vata na yavana kenai karua koya ratou ma vakoji vata i na kauveilatai. ³³Ia ni ratou sa qai mai vi Jisu, ratou sa raicia ni sa mate tu, ra sa reva ni musukia na yavana. ³⁴Ia sa suakia na sarisarina e dua na sojia i na dua na moto, sa jiri sara mai kinia na dra vata na wai. ³⁵Ia o koya ka raicia sa tukunia, ka sa djina na nonai tukutuku. A sa kila o koya ni sa vosa djina mo nu vabaujia. ³⁶Ni sa caka na vika ke me vayacori kinia nai Vola Tabu, "Me kua ni ramusu e dua na suina." ³⁷Ia e dua voki na jiki ni Vola Tabu sa tukunia, "Era na raici koya ara sa suakia." ³⁸Ia ni sa oji na vika ke, sa masuji Pailato o Josefa na kai Arimacea, na tisaipeli ni Jisu (ia sa vuni liga ni sa rerevaki ira na kai Jutia), me yadjia tani o koya na yago i Jisu. Sa vatara o Pailato. Sa qai o Josefa ka yadjia tani na yagona. ³⁹Sa qai vokiliga mai o Nikotimo, o koya sa qai iliu vi Jisu i na bogi. Sa yadjia mai na mura vata na yasiyasi sa viwaki vata, e dua na drau na paudi. ⁴⁰A rau sa qai yadja na yago i Jisu ka ologia vata ki nai sole lineni eso vata ki na ka boi vinaka, me vaka nai valavala ni nodra vibulu na kai Jutia. ⁴¹Ia sa dua na were e na jikina sa vakoji kinia i na kauveilatai o koya; sa dua nai

bulubulu vou i na were, sa reva ni bulu kinia e dua na tamata. ⁴²Me vaka ni sa nodra siga ni varau na kai Jutia, sa voleka i nai bulubulu, a rau sa buluji koya kinia.

20 ¹Ia i nai matai ni siga ni wiki, sa qai mai o Meri na yalewa ni Makitala i na savulaci caca, ni sa butobuto tu, i nai bulubulu ka raicia ni sa biligi tani na vatu mai nai bulubulu. ²Sa qai cici o koya ka qai yani vi rau o Saimoni Pita vata ki na dua voki na tisaipeli sa dau lomania o Jisu, ka tukunia vi rau, Ra sa yadjia na Turaga mai nai bulubulu, kitou sa reva ni kila na vanua ra sa vadavoi koya kinia. ³Arau sa qai yani o Pita vata na tisaipeli kadua, a rau sa qai i nai bulubulu. ⁴A rau sa cici vata ruarua, a sa siviji Pita na tisaipeli kadua sa liu i nai bulubulu. ⁵Sa cuva sobu o koya, sa rai i loma ka raicia nai sole lineni, ia sa reva ni curu o koya. ⁶Sa qai muri mai o Saimoni Pita ka curu i nai bulubulu ka raicia nai sole lineni sa toka ⁷vata nai tavoi ma viviraki i uluna. Ia sa reva ni davo vata ki nai sole lineni, sa lobi duadua tokaliga ka toka taudua i yasana. ⁸Sa qai curu vokiliga na tisaipeli kadua, koya ma liu i nai bulubulu, sa raicia o koya ka vadjinajia. ⁹(A rau sa reva liga ni kila nai Vola Tabu ni sa dodonu me wiri voki mai na mate o koya.) ¹⁰O ira na tisaipeli ra sa qai voki yani i nodra vivale. ¹¹Ia o Meri sa wiri tu i tuba mai nai bulubulu ka sa tagi jiko. Ni sa tagi jiko, sa iro sobu ka rai i loma ni bulubulu. ¹²Sa raicia e le rua na agilosi rau sa sulu vulavula sa dabe jiko, dua i ulluna ka dua i yavana i na vanua ma davo toka kinia na yagoi Jisu. A rau sa tukunia vua na yalewa, "Yalewa, o sa tagi i na vuku ni cava?" ¹³Sa tukunia vi rau o koya, "I na vuku ni sa yadji tani na noqu Turaga, au sa reva ni kila na vanua ra sa qai daini koya kinia." ¹⁴Ni sa qai vosa vake, sa vuki vanadaku sa raici Jisu ni sa tucake tu, ia sa reva ni kila ni o Jisu gona. ¹⁵Sa tukunia vua o Jisu, "Yalewa, o sa tagi i na vuku ni cava? O cei o sa vaqara?" Sa nanumia o koya ni sai vatava ni were, sa tukunia vua, "Ke ko sa yadji koya tani, tukunia mai vi au na vanua o sa vadavoi koya kinia, meu qai yadji koya tani." ¹⁶Sa tukunia vua o Jisu, "Meri!" Sa vuki o koya ka tukunia vua, "Raponai" (kenai balebale 'Vavuvuli'). ¹⁷Sa tukunia vua o Jisu, "Kua ni tarai au mai, niu se bera ni qai cake vi Tamaqu, ia mo qai vi ira na wekaqu ka tukunia vi ira niu sa qai cake vi Tamaqu ka Tamamunu; o koya sa noqu Kalou, ka nomudou Kalou." ¹⁸Sa qai on Meri na yalewa ni Makitala ka tukunia vi ira na tisaipeli, "Au sa raicia na Turaga," ka sa vosatakia vua na vika ke o koya. ¹⁹I na bogi ni siga gona, i nai matai ni ni siga ni wiki, ni sa raiyavi mai, sa sogo tu na darava ni vale ka ra sa soqoni vata kinia na tisaipeli ni ra sa rerevaki ira na kai Jutia, sa curu mai o Jisu ka tu i na kedra maliwa ka tukunia vi ira, "Dou vacegu." ²⁰Ia ni sa vosa oji vake, sa varaitakia na liga vata na sarisarina. Sa ra qai marau na tisaipeli ni ra sa raicia na Turaga. ²¹Sa qai tukunia vi ira o Jisu, "Nu vacegu. Me vaka sa talai au mai o Tamaqu, au sa talai ikodou vavokiliga kinia." ²²Ia ni sa vosa vake o koya, sa ceguvi ira ka tukunia, "Me curumi ikodou na Yalo Tabu. ²³Nai valavala ca ni tamata yadua nu sa bokocia, ena bokoci; nai valavala ca ni tamata yadua nu sa reva ni serekia, ena reva ni sereki." ²⁴Sa dua vi ira na le jinikarua o Tomasi, sa vatokai o Titimo, ma reva ni ma jiko vata ki ira ni ma qai mai o Jisu. ²⁵Ra sa tukunia vua o ira na vo ni tisaipeli, "Kitou sa raicia na Turaga." Sa tukunia vi ira o koya, "Ke'u na reva ni raicia na we ni vako i ligana, ka daramakia na noqui qaqalo i na we ni vako, ka daramakia na ligaqu i sarisarina, au na reva ni vadjinajia." ²⁶Sa oji e bogi walu sa ra jiko voki i loma ni vale o ira na tisaipeli, vata ki Tomasi. Sa curu mai o Jisu ni sa sogo tu na darava, ka wiri tu i na kedra maliwa, ka tukunia, "Dou vacegu." ²⁷Sa qai tukunia vi Tomasi, "Dodogia mai na nomui qaqalo ka raicia na ligaqu. Dodogia na ligamu ka daramakia i sarisariqu. Mo kua kinia ni vatitiqa, mo vadjinajia liga." ²⁸Sa vosa o Tomasi ka tukunia vua, "Noqu Turaga, ka noqu Kalou." ²⁹Sa tukunia vua o Jisu, "Ni o sa raici au, mo vadjinajia. Sa kalougata o ira ra sa reva ni raicia, ka ra sa vadjinajia." ³⁰Sa levu voki na cakacaka-mana sa caka djina o Jisu i matadra na nona tisaipeli, a ra sa reva ni volai i nai vola ke, ³¹ia sa volai ke mo nu vadjinajia ni sa Karisito o Jisu, na Luve ni Kalou, ia mo dou rawa na bula i na yacana, ni dou sa vabaujia.

21¹ Sa oji na vika ke sa varaitaki koya voki o Jisu vi ratou na tisaipeli mai na wai mai Taiperia. Sa varaitaki koya vake o koya: ²O Saimoni Pita sa jiko vata ki ratou o Tomasi sa vatokai o Titimo, vata ki Nacanieli na kai Kena i Kalili, vata ki rau na luvei Sepete, vata le rua voki na nona tisaipeli o Jisu. ³Sa tukunia vi ratou o Saimoni Pita, "Au sa qai qoli." Ratou sa tukunia vua, "Kitatou na qai vokiliga yani vata ki konu." Ratou sa qai yani ka vodo i na waqa, ia a reva ni dua na ka e rawa i na bogi gona. ⁴Ia ni sa qai savulaci mai, sa tu i matasawa o Jisu, ia o iratou na tisaipeli sa reva ni kila ni gona o Jisu. ⁵Sa qai tukunia vi ratou o Jisu, "Ragone, sa tu vi ikodou eso na kakana?" Ratou sa tukunia vua, "E reva." ⁶Sa tukunia vi ira o koya, "Dou kolotakia na lawa i nai matau ni waqa, ka dou na raicia kinia eso." Ra sa qai kolotakia ka ra sa reva ni yavia rawa ni sa levu sara na ika. ⁷Sa tukunia kinia vi Pita na jisaiveli koya dau lomania o Jisu, "Na Turaga bagi ke." Ni sa rogocia o Saimoni Pita ni sai koya na Turaga, sa vaicurucurutaki koya i na nona i curucuru vagonedau (ni sa luvawale), ka rika i wai. ⁸Ia o ira na vo ni jisaiveli ra sa qai mai na waqa (ni sa reva ni yawa mai vanua, me vaka liga e katu limasagavulu), a ra sa yaratakia na lawa sa sinai tu i na ika. ⁹Ia ni ra sa sobu i vanua, ra sa raicia tu na qilaiso sa waqa tu vata na ika sa tu kinia vata na madrai. ¹⁰Sa tukunia vi ira o Jisu, "Yadjia mai e so na ika dou sa rawa." ¹¹Sa qai cake o Saimoni Pita ka yavia mai na lawa i vanua, sa sinai i na ika lelevu, sa dua na drau limasagavulu ka tolu, ia na kena levu sa reva ni kabote kinia na lawa. ¹²Sa tukunia vi ira o Jisu, "Dou mai katalau." Ia sa reva ni dua vi ira na tisaipeli sa doudou me tarogi koya, "O cei o Ikonu?" Ni ra sa kila ni ke liga Turaga. ¹³Sa qai mai o Jisu, ka tauria na madrai, vata na ika ka solia vi ira. ¹⁴Sai koya ke na kenai katolu ni gauna sa varaitaki koya kinia o Jisu vi ira na nona tisaipeli ni oji na nona tucake voki mai na mate. ¹⁵Ni ra sa katalau oji, sa tukunia vi Saimoni Pita o Jisu, "Saimoni na luve i Jona, o sa lomani au valevu ka valailai o iratou ke se reva?" Sa tukunia vua o Pita, "Io Turaga, ko nu sa kila niu sa lomani ikonu." Sa tukunia vua o Jisu, "Vakani ira na noqu lami." ¹⁶Sa tukunia voki varua vua, "Saimoni na luve i Jona, o sa lomani au se reva?" Sa tukunia vua o koya, "Io Turaga, ko nu sa kila niu sa lomani ikonu." Sa tukunua vua o Jisu, "Vatawa na noqu sipi." ¹⁷Sa tukunia vatolu vua, "Saimoni na luve i Jona, o sa lomani au se reva?" Sa rarawa na loma i Pita ni sa tukunia vatolu vua o Jisu "O sa lomani au se reva?" Sa tukunia vua o koya, "Ikonu na Turaga, ko nu sa kila na ka keceliga, ko nu sa kila niu sa lomani ikonu." Sa tukunia vua o Jisu, "Vakani ira na noqu sipi. ¹⁸E djina, e djina, au sa tukunia vi konu, ni ko ma gone, au ma dauvauci konu ka qai vavitalia tu liga, ia ni o na qase mai, o na dodokia na ligamu, ka na vauci konu e dua voki, ka yadji konu i na vanua konu na reva ni vinakatakia." ¹⁹Ia sa vosa vake o koya me vatakila na mate ena varokorokotakia kinia na Kalou o koya. Ia ni sa vosa oji vake o koya, sa tukunia vua, "Muri au." ²⁰Sa qai vuki o Pita ka raicia na tisaipeli sa lomania o Jisu ni sa muri jiko, o koya ka ma ravi vokiliga i na lomaserena i na gauna ni varaiyavi ka tukunia, "Ikonu na Turaga, o cei o koya ena soli iko yani?" ²¹Ni sa raicia koya o Pita, sa tukunia vi Jisu, "Na Turaga, ena cava o koya ke?" ²²Sa tukunia vua o Jisu, "Ke'u na vinakatakia me bula jikoliga o koya ka yacovia na siga au na qai voki mai kinia, na cava ke vi konu? Muri au" ²³Sa qai rogo yani vi ira na viwekani na vosa ke, ni na reva ni mate na tisaipeli gona. Ia o Jisu ma reva ni tukunia vi Pita ni na reva ni mate na tisaipeli gona, ia, "Ke'u vinakatakia me bula jikoliga o koya ka yacovia na siga au na qai voki mai kinia, na cava na betena vi ikodou?" ²⁴Sai koya ke na jisaiveli sa tukunia na vika ke, ka vola na vika ke, ia da sa kila sa djina na nonai tukutuku. ²⁵Sa levu vokiliga na ka sa caka o Jisu. Ia ke ra volai kece, au sa kila ni na oso o vuravura i na vivola ena volai. Emeni.

Cakacaka

1¹ I, Ceofilo, au ma vola nai vola iliu, vata na ka keceliga sa vatekivu me caka ka vatavuvulitakia o Jisu, ²ka yacovia na siga sa yadji cake kinia o koya, ni sa vataucia oji i na Yalo Tabu na nona i varo vi ira nai apositolo koya sa djigitakia o koya. ³Sa varairaitaki koya vokiliga vi ira ka sa levu na kenai vadjinadjina ni sa bula voki mai na nona mate. Ni sa daurairai vi ira ka bogi vasagavulu ka vosatakia na vika ni matanitu ni Kalou. ⁴Ia ni soqoni vata ki ira, sa varojia me ra kua ni qai tani i Jerusalemi, me ra warakia liga na vosa ni yalayala ni Tamana, ka tukunia. "Dou ma rogocia mai vi au, ⁵e djina sa dauvipapitaisotaki o Joni ina wai, ia sa bogi vica liga dou na qai papitaisotaki i na Yalo Tabu." ⁶Ni ra sa qai soqoni vata ra sa qai tarogi koya ka tukunia, "Ikonu na Turaga, ko nu na vayacori ira na Isireli me ra matanitu voki ina gauna cava se reva?" ⁷Sa tukunia vi ira o koya, "Sa reva ni nomudou mo dou kila na kena gauna se na kena yabaki sa lewa duadualiga kinia o Tamaqu. ⁸Ia dou na rawa na kaukauwa ni sa qai mai vi ikodou na Yalo Tabu dou na qai dautukuni au mai Jerusalemu, vata ki Jutia taucoko, vata ki Samaria, ka yacovia nai yalayala ki vuravura." ⁹Ia ni sa tukunia oji na vika ke o koya, sa qai yadji cake, ni ra sa varaicia jiko sa dua na o sa tabonaki koya mai na matadra. ¹⁰Ia ni ra sa rai matua i lomalagi ni sa qai yani o koya, raicia e le rua na tamata sa tu voleka vi ira rau vaicurucuru vulavula. ¹¹A rau sa tukunia, "Ikodou na kai Kalili, dou sa tu ka rai matua i lomalagi i na vuku ni cava? O Jisu ke o koya sa yadji tani cake vi ikodou i lomalagi, na qai voki mai vakinia me va dou sa raici koya ni sa qai i lomalagi." ¹²Ara sa qai lesu voki i Jerusalemu mai na

ulu-ni-vanua sa vayacani i na violive sa voleka i Jerusalemi me vaka liga na kena yawa sa dau qaivi i na dua na siga ni vacecegu. ¹³Ia ni ra sa curu i loma, ra sa cabe i na taba loma ni vale icolo, ra sa daujiko kinia. Ratou o Pita, o Joni, o Jemesa, o Adriu, o Filipi, o Tomasi, o Pacolomiu, o Maciu, vata ki Jemesa na luvei Alifio, vata ki Saimoni e dua vi ira sa vatokai Na gumatua, vata ki Jutasa na taci Jemesa. ¹⁴Ara sa gumatua keceliga o ira ke, ra sa lomavata i na kerekere vata na daumasu, vata ki ratou vokiliga na yalewa, vata ki Meri na jinai Jisu vata ki ratou na tacina. ¹⁵Ia i na gauna gona sa wiri kinia o Pita i na kedra maliwa na viwekani, ni sa wili vata na yacadra ra sa le dua beka na drau ka ruasagavulu, sa tukunia, ¹⁶"Ikodou na viwekani, e dodonu me vayacori na jiki ni Vola Tabu ke, sa vosatakia iliu na Yalo Tabu i na gusu i Tevita i na vuku i Jutasa, o koya ma liutaki ira na tauri Jisu. ¹⁸Ni sa wili vata ki kita o koya ka sa lesu i na cakacaka ke." ¹⁷(Ia na tamata ke sa volia e dua na jiki ni vanua i nai voli ni nonai valavala ca, sa lutu ka saumaki lesu ira, sa kacabote na boto ni ketena, sa kasabura keceliga na nona wawa. Sa kilai na ka ke vi ira keceliga sa jiko mai Jerusalemi, ¹⁹sa vatokai kinia na jiki ni vanua gona i na nodra vosa, "Akelitama," o koya gona, "Na Vanua ni Dra.") ²⁰Ni sa volai i na vola ni Same, 'Me lala djidji na nona vale, ia me reva na tamata me jiko kinia'; ia, 'Me dua tani me tauria na nonai tavi. ²¹O koya gona sa dodonu kinia, me dua mada vi ira na tamata ra sa jiko vata ki kita i na gauna keceliga sa jiko kinia vata ki kita na Turaga o Jisu, ²²sa vatekivu mai na papitaiso ni Joni ka yacovia na siga sa yadji kinia icolo vi kita o koya, me lesi o koya me tukunia vata ki kita na nona sa tu cake voki mai na mate." ²³A ra sa lesia e le rua, o Josefa sa vatokai o Parisapa, na yacana vokiliga o Jusitu, vata ki Mataiasa. ²⁴Ara sa qai masu ka tukunia vua, "Ikonu na Turaga, ko nu sa kila na yalo ni tamata keceliga, mo nu vatakila mai se o cei vi rau ke nu sa djigitakia ²⁵me nonai tavi na cakacaka va-apositolo ke ni sa sivo tani mai kinia o Jutasa me qai i na nona yasana." ²⁶A ra sa qai vawiri madjigi i na vukudrau, sa bale vi Mataiasa, sa wili vata kinia o koya vata ki ira nai avositolo e le jinikadua.

2¹ Ia ni sa yaco sara na siga ni Penitiko, ra sa jiko lomavata o ira keceliga i na dua na vanua. ² Sa qai vasauri mai lomalagi e dua na rorogo, sa va na cagi vacevaruru kaukauwa, sa vasinaijia na vale taucoko ra sa jiko kinia. ³ Sa rairai vi ira na ka e va na viyameyame ni bukawaqa sa dui vibaleyaki, sa jiko yadua vi ira vayadualiga. ⁴ A ra sa vasinaiji keceliga i na Yalo Tabu ka ra sa vatekivu me ra vosatakia na vosa tani eso, me va sa solia vi ira na Yalo Tabu me ra cavujia. ⁵ Sa jiko mai Jerusalemi eso na kai Jutia, ra sa tamata lotu, mai na vivanua keceliga i ruku i lomalagi. ⁶ Ia ni sa rogovaki yani na ka ke, ra sa soqoni vata na le levu ka ra sa kurabui ni ra sa dui rogoci ira na tamata yadua ni ra sa vosatakia na nona vosa. ⁷ A ra sa reucala keceliga ka kurabui; ka vitukutukunitakia vataki ira, "Raicia, ra sa reva beka ni kai Kalili o ira keceliga ke ra sa vosa?" ⁸ Ia ka vacava ke ni da sa rogocia o kita keceliga, na noda vosa da ma sucu kaya? ⁹ O ira na kai Paricia, vata ki Mitia, ki Ilama, vata ki ira sa jiko mai Mesopotemia, ki Jutia, ki Kapatosia, mai Ponita, vata ki Esia, ¹⁰ mai Firijia, ki Pamifilia, mai Iijipita, ki na yasayasa va-Lipea ka voleka i Kirini, vata ki ira na vulagi mai Roma, o ira na kai Jutia, vata ki ira sa vuki i na lotu va-Jiu, ¹¹ o ira na kai Kiriti vata ki Arepea, da sa rogoci ira ni ra sa tukunia i na noda vosa na nona cakacaka e vivakurabuitaki na Kalou. ¹² A ra sa kurabui keceliga ka taqaya; ka ra sa vitukutukunitakia vataki ira, "Na cava nai balebale ni ka ke?" ¹³ Sa valialiai ira eso tani ka tukunia, "Ira sa mateni i na waini vou." ¹⁴ Sa qai tu cake o Pita vata ki ira na le jinikadua, ka sa tabalackia cake na domona, ka tukunia vi ira, "Ikodou na kai Jutia, vata ki ikodou keceliga sa jiko i Jerusalemi, mo dou kila na ka ke; ka rogocia na noqu vosa. ¹⁵ Ni ra sa reva ni mateni o ira ke me va na ka dou sa nanumia, ni sa qai kenai katolu liga ni auwa. ¹⁶ Ia sai koya liga ke na ka ma tukunia na parofita o Joeli: ¹⁷ Ni na yaco i na gauna mai muri,' Sa tukunia na Kalou, 'Au na sovarakia na Yaloqu vi ira na tamata keceliga. Ra na parofisai kinia, o ira na nomudou gonetaganane vata ki ira na nomudou goneyalewa, ia ra na raicia na raivotu eso o ira na nomudou cauravou ka ra na tadra na tadra eso o ira na nomudou matua. ¹⁹ To vi ira vokiliga na noqu tamata vata ki ira na noqu vada au na sovarakia na Yaloqu i na gauna gona, ra na parofisai kinia. ¹⁸ Ia au na vatakila na ka e vivareucalataki eso mai lomalagi icolo, vata nai vatakilakila eso i vuravura ira, na dra vata na bukawaqa vata na o kubou. ²⁰ Ka na vuki na mata-ni-siga me butobuto vata na vula me dra ka na qai yaco imuri na siga i Jiova, sa levu ka rogo jiko. ²¹ Ia na yaco o koya yadua na masujia na yaca i Jiova na bula. ²² Ikodou na tamata na Isireli, rogocia na vosa ke: o Jisu na kai Nasareci na tamata sa vadjinadjinataki vi ikodou na Kalou i na cakacaka mana vata na ka e vivakurabuitaki eso vata nai vatakilakila eso sa solia na Kalou vi koya me caka i na kemudou maliwa, me va dou sa kila. ²³ O koya ni sa soli oji yani vi ikodou me va ka sa nakijia na Kalou ka lewa iliu; dou sa tauria ka vakojia i na kauveilatai ka vamatea i na ligadra na tamata ca. ²⁴ Ia o koya sa vaturia cake na Kalou, ni sa serekia nai vau ni mate, ni sa reva ni rawa me vauci jikoliga kinia o koya. ²⁵ Ni sa vosa me baleji koya o Tevita, ka kaya, 'Au ma raici Jiova jikoliga ni sa tu i mataqu, ni sa tu o koya i na ligaqu i matau me'u reva kinia ni yavalaji. ²⁶ O koya sa marau kinia na yaloqu, sa marau kinia na yamequ. Ena vacegu vokiliga na lewequ i nai nuinui. ²⁷ Ni konu na reva ni dainia na yaloqu mai etesi, se dainia na nomu Le dua yalosavasava me vuca mai.

²⁸ Konu sa vatakila mai vi au na sala ni bula; konu na vasinaiji au i na marau mai na matamunu. ²⁹ Ikodou na viwekani, dou vosojia me'u doudou ni'u sa tukuni Tevita na matua vi ikodou, ni sa mate o koya ka bulu ka sa tu liga vi kita na nonai bulubulu ka yacovia na siga ke. ³⁰ Ia ni sa parofita o koya, sa kila ni sa bubului vua na Kalou, ni na tubu mai vua o ira na vatubuya mai kinia o koya na Karisito, me va na lewena me jiko i na nonai jikojiko vaturaga. ³¹ Ia ni sa kila iliu sa tukunia na nona tu cake voki mai na mate na Karisito, ni na reva ni dai tu mai etesi, se na vuca mai na lewena. ³² O Jisu ke - sa vaturia cake na Kalou, ka sai vadjinadjina ni ka ke o kitou keceliga. ³³ Ia ni sa yadji icolo i na liga i matau ni Kalou, ka rawa o koya mai vi Tamana na Yalo Tabu ka yalatakia, sa qai sovarakia mai na ka ke mo dou sa qai raicia ka rogocia. ³⁴ Ni sa reva ni qai cake i lomalagi o Tevita, ia sa tukunia o koya, 'Sa tukunia o Jiova vua na noqu Turaga, "Mo jikoliga i na ligaqu i matau, ³⁵ me'u vamaalumalumutaki ira mada na nomu meca mei tutu-ni-yavamu." ³⁶ O koya ke, me qai kila sara kinia na mataqali taucoko ni Isireli ni o Jisu ke o koya dou ma vakojia i na kauveilatai, sa lesia na Kalou me Turaga ka Karisito vokiliga. ³⁷ Ia ni ra sa rogocia, sa laucoka na yalodra, a ra sa tukunia vi Pita vata ki ira nai apositolo sa vo, "Ikodou na viwekani, na cava me kimamu caka?" ³⁸ Sa qai tukunia vi ira o Pita, "Dou vivutuni ka papitaisotaki ikodou yadua i na yaca i Jisu Karisito ka me bokoci kinia na nomudou i valavala ca, ka dou na rawa na Yalo Tabu mei solisoli. ³⁹ Ni sa caka vi ikodou na vosa ni yalayala vata vi ira vokiliga na nomudou gone vata ki ira keceliga ra sa tu vayawa, vata ki ira keceliga sa kacivi ira vua na Turaga na noda Kalou." ⁴⁰ Ia sa levu voki na vosa sa tukunia o koya ka varojia ka tukunia, "Dou vabulai ikodou mai nai tabatamata takelo ke." ⁴¹ Ia o ira sa vabaujia na nona vosa, ra sa papitaisotaki ka sa kenai kuri vi ira sa lotu i na siga gona e le tolu beka na udolu na tamata. ⁴² A ra sa qaravia matua na nodrai vavuvuli nai apositolo ka ra vilomani i na dovi madrai vata ki na masumasu. ⁴³ Sa kani ira keceliga na rere, sa levu na ka e vivakurabuitaki vata nai vatakilakila ra sa caka o ira nai apositolo. ⁴⁴ Ia o ira keceliga sa vabaujia ra sa jiko vata, a ra sa dui solia na nodrai yau yadua me ra taukenia vata, ⁴⁵ a ra sa volitakia na nodra vanua vata na nodrai yau, a ra sa vota vi ira keceliga me vaka na nodra dui dravudravua. ⁴⁶ A ra sa gumatua sara i na qai i na vale ni soro i na

visiga. A ra sa lomavata, a ra sa dovi madrai i na vivale, a ra sa kania na kedra i na marau vata ki na yalo djina,
⁴⁷ni ra sa vavinavinaka jiko vua na Kalou, a sa vinakaji ira o ira na tamata keceliga, ia na Turaga sa vaikuritakia vi
ira nai soqosoqo le ni lotu i na visiga na tamata ra sa vabulai jiko.

3¹ Ia a rau sa qai vata o Pita vata ki Joni i na vale ni soro i na auwa sa daucaka kinia na masumasu, i na kenai kaciwa. ²Sa dua na tamata sa lokiloki mai na kete i jinana sa colaji jiko, sa vadavori i na visiga i na mata ni darava ni vale ni soro sa vatokai o Lagilagi. Me kere ka-ni-loloma vi ira sa curu i na vale ni soro. ³O koya ni sa raici Pita vata ki Joni ni rau sa voleka ni curu i na vale ni soro, sa kerekere me dua na nona ka-ni-loloma. ⁴A rau sa varaici koya o Pita vata ki Joni, ka tukunia, "Raici kirau mai." ⁵Sa varaici rau o koya, ni sa nanumia ni na rawa mai vi rau e dua na ka. ⁶Sa qai tukunia o Pita, "Na siliva vata na koula e reva ni tu vi au, ia na ka liga sa tu vi au kau na solia vi iko. I na yaca i Jisu Karisito na kai Nasareci mo tu cake ka qai." ⁷Sa qai tauria na ligana i matau, sa tuberia icolo sa qai vakaukauwataki sara na yavana vata na nona qurulasawa. ⁸Sa qai rika icolo o koya, ka wiri tu ka qai wavoki; sa curu vata ki rau i na vale ni soro, sa qai ka rika ka varokorokotakia na Kalou. ⁹Sa raici koya o ira na tamata keceliga ni sa qai wavoki ka varokorokotakia na Kalou. ¹⁰A ra sa kila ni sai koya ma dau jiko i na mata ni darava mai Lagilagi, mai na vale ni soro; me kere ka ni loloma ka ra sa kurabui sara i na vuku ni ka sa qai yaco vua. ¹¹Ia ni sa tauri Pita vata ki Joni na tamata lokiloki sa qai vabulai, ra sa cici vata o ira keceliga na tamata vi ratou i na varada sa vatokai Na ni Solomoni, a ra sa kurabui valevu. ¹²Ia ni sa raicia o Pita sa tukunia vi ira na tamata, "Ikodou na tamata na Isireli, dou sa kurabui i na ka ke i na vuku ni cava? Se cava dou sa varaici kirau matua kinia, me va sa nirau kaukauwa se yalododonu, kirau sa vayacoya kinia vi koya ke me qai rawa?" ¹³Na Kalou ni Eparaama, ni Aisakei, ni Jekope, na nodra Kalou na noda matua, sa varokorokotakia na Luvena o Jisu. O koya dou ma solia yani ka cakitakia i na mata i Pailato, ni sa lewa o koya me serekia. ¹⁴Ia dou ma cakitaki koya na Yalosavasava, ka masujia me soli vi ikodou e dua na daulaba. ¹⁵Dou ma vamatea na Vu-ni-bula, o koya sa vaturi voki mai na mate na Kalou - ia kitou sai vadjinadjina i na ka ke. ¹⁶Ia na yacana, i na vuku ni sa vabauji na yacana, sa vakaukauwataki kinia o koya ke, o koya dou sa raicia ka kila. Ni dou sa vabauji koya, sa soli vua na bula vinaka sara, i na matamudou keceliga. ¹⁷Ia ke, ikodou na viwekani, au sa kila ni dou ma caka ni dou sa reva ni kila, me vataki ira vokiliga na nomudou turaga. ¹⁸Ia na vika ke sa vatakila iliu na Kalou i na gusudra keceliga na nona parofita, ni na mate na nona Karisito, sa qai vayacoya vakinia o koya. ¹⁹O koya mo dou qai vivutuni ka saumaki mai, ²⁰me bokoci kinia na nomudou i valavala ca ka me yaco kinia na gauna ni vacegu mai na mata ni Turaga; ka talai o Karisito o koya sa djigitaki vi ikodou, o Jisu. ²¹O koya e dodonu me jiko mada liga mai lomalagi me yaco mada na gauna e na caka voki me vinaka kinia na ka keceliga, ka vosa kinia na Kalou i na gusudra kece na nona parofita yalosavasava i na gauna makawa. ²²Ni sa djina sa tukunia o Mosese, 'Na vatubuya cake vi ikodou o Jiova na nomudou Kalou mai vi ira na wekamudou, e dua na parofita me vataki au. O koya dou na rogocia na ka keceliga na vosatakia vi ikodou. ²³Ia na yaco na tamata yadua sa na reva ni rogocia na parofita gona, ena varusai tani mai vi ira na tamata. ²⁴Ia o ira vokiliga na parofita keceliga sa kenai vatekivu o Samuela vata ki ira vokiliga sa ra taravia, o ira keceliga ra sa vosa, ra sa ma tukunia oji jiko mai na gauna ke. ²⁵Ikodou sa luvedra na parofita vata ki na vosa ni viyalalayaji ka caka na Kalou vi ira na noda matua, ni sa tukunia vi Eparaama, 'Na kalogata na vimataqali keceliga i vuravura i na vuku ni nomu kawa.' ²⁶Sa tala na Luvena o Jisu na Kalou, ka liu vi ikodou, ni sa vaturia cake me vakalougatataki ikodou ni sa saumaki ikodou yadua mai na nomudou i valavala ca."

4

¹Ia ni rau sa vosa jiko vi ira na tamata, sa qai mai vi rau o ira na bete vata ki ira na turaga ni vale ni soro vata ki ira nai tokani ni Setoki. ²Ni ra sa cudruvi rau o Pita vata ki Joni ni sa vavulici ira na tamata ka vunautakia na tu cake voki mai na mate i na vuku i Jisu. ³Ra sa tauri rau ka daini rau i na vale ni vivesu me savulaci mada ka ni se qai raiyavi na vanua. ⁴Ia ka le levu ra sa rogocia na vunau ra sa vabaujia, ia na kedrai wiliwili na tagane sa le lima beka na udolu. ⁵Ia ni sa savulaci ra sa soqoni vata mai Jerusalemi o ira na nodra turaga, vata ki ira na matua, vata ki ira na vunivola. ⁶O Anasa na bete levu sa jiko kinia vata ki Kaiafa, vata ki Joni, vata ki Alekisada, vata ki ira keceliga na mataqali ni bete levu. ⁷Ia ni ra sa vaturi rau i na kedra maliwa, ra sa tarogia, "Na kaukauwa cava se na yaca i cei, drau sa caka kinia na ka ke?" ⁸Sa qai sinai o Pita i na Yalo Tabu, sa tukunia vi ira, "Ikonu na nodra turaga na tamata vata na nodra matua na Isireli, ⁹ke kirau sa tarogi i na siga ni kua i na cakacaka vinaka vua na tamata lokiloki, se cava sa qai bula kinia, ¹⁰mo dou kila keceliga vata ki ira keceliga na Isireli ni sa yaca i Jisu Karisito na kai Nasareci, o koya ikodou ma vakojia i na kauveilatai, sa vaturi cake na Kalou mai na mate i na vukuna liga sa tu kinia ke o koya ke i na matamudou ka sa bula vinaka. ¹¹O koya na vatu ikodou ma cajia sara ikodou na matai ni vale, koya sa yaco me kenai vadei ni yavu i na tutu vale. ¹²Sa reva na bula i na vukuna e dua tani, ni sa reva sara ni dua voki na yaca i na ruku i lomalagi sa soli vi ira na tamata me da bula rawa kinia. ¹³Ia ni ra sa raicia na nodrau doudou o Pita vata ki Joni ni rau sa kila vokiliga ni rau sa reva so ni vuku, se tamata vuli, ra sa kurabui kinia, ra sa qai nanumia ni ratou ma dau jiko vata ki Jisu. ¹⁴Ia ni ra sa raici ira na tamata ni ra sa vabulai, ni sa wiri tu vata ki rau, ra sa reva ni tukunia rawa e dua ka me baleji erau. ¹⁵Ia ni ra sa vatalai rau me rau qai tani i na vale ni bose, ra sa qai bose vataki ira. ¹⁶Ara sa tukunia, "Na cava me da vayacoya vi rau na tamata ke? Ni ra sa kila o ira keceliga sa jiko i Jerusalemi, ni sa dua na cakacaka-mana rogo rau sa caka, ia da sa reva ni rawa ni vajijiqatakia rawa. ¹⁷Ia de tukuni valevu vi ira na tamata, me da tukunia liga ka me rau cudruvi sara ke rau vavuvuli voki vua e dua na tamata i na yaca ke." ¹⁸A ra sa kacivi rau ka varojia vi rau me rau kua sara ni vosa se vatavuvuli i na yaca i Jisu. ¹⁹Sa qai vosa o Pita vata ki Joni ka tukunia vi ira, "Mo dou lewa liga se sa dodonu se reva i na mata ni Kalou me kirau varorogo vi ikodou, ka kua vua na Kalou. ²⁰Ni sa mama vi kirau me kirau kua ni tukunia na vika kirau sa raicia ka rogocia." ²¹Ia ni ra sa reva ni raicia e dua na ka me rau cudruvi kinia, ra sa vosavacudrucudruya voki vi irau, a rau sa qai sere me rau qai, O ira na tamata ni ra sa varokorokotakia na Kalou o ira keceliga i na vuku ni ka sa qai caka. ²²Ni sa vasagavulu vacaca na nona yabaki o koya na tamata sa caka vua na cakacaka-mana ke ka bula kinia. ²³Ia ni rau sa sereki o Pita vata ki Joni, rau sa qai vi ira na nodrau i tokani ka tukunia na ka keceliga ra ma vosatakia vi rau o ira na bete levu vata ki ira na matua. ²⁴Ia ni ra sa rogocia, ra sa lomavata ka tabalakia icolo na domodra vua na Kalou ka tukunia, "Ikonu na Turaga, Ikonu na Kalou, ko nu ma bulia na lomalagi vata na vuravura, vata ki na waitui, vata ki na ka kecelilga sa tu kinia. ²⁵I na gusui Tevita na nomudou tamata, ni sa tukunia, 'Sa daucudru na vimatanitu i na vuku ni cava, a ra sa vananumakia na ka wale o ira na le ni vivanua?' ²⁶Ra sa tuva i valu na tui i vuravura, ra sa soqoni vata na turaga me ra vivala ki Giova vata ki na nona Karisito. ²⁷Ni sa djina ra sa soqoni vata i na koro ke me ra vivala vata na Luvemuni yalosavasava o Jisu, o koya dou ma lumujia, o rau o Erotii vata ki Ponitio Pailato vata ki ira na vimatanitu vata ki ira na Isireli. ²⁸Me ra vayacoya keceliga na ka ikodou ma lesia iliu me caka me va na nomudou kaukauwa vata ki na nomudou i naki. ²⁹Ia ke, Ikonu na Turaga, mo dou raicia na nodra vosa vacudrucudruya ka solia vi ira na nomudou i talatala me ra doudou valevu ni tukunia na nomudou vosa. ³⁰Ni ikodou sa dodokia jiko na ligamudou me ia na vivabulai me caka vokiliga nai vatakilakila eso vata na ka e vivakurabuitaki i na yaca ni Luvemunu yalosavasava o Jisu." ³¹Ia ni ra sa masu oji, sa vayavalaji na vale ra sa soqoni vata kinia, a ra sa dui vasinaiji keceliga i na Yalo Tabu ka ra sa doudou kinia ni ra tukunia na vosa ni Kalou. ³²Ia o ira na le levu ra sa vabaujia ra sa lomavata ka yalovata. Sa reva ni dua e tukunia me nona duadualiga na ka sa tu vua, a ra sa taukenia vata na nonai yau yadua. ³³Sa levu na nodra kaukauwa nai apositolo ni ra sa tukunia sa tucake voki mai na mate na Turaga o Jisu, sa vinakaji valevu o ira keceliga. ³⁴Ni sa reva e dua vi ira sa dravudravua, o ira keceliga sa taukenia na vanua se na vivale ra sa volitakia ka ra sa yadjia nai voli ni ka era volitakia, ³⁵ra sa taucia i na yavadra nai apositolo, sa votai vi ira keceliga me vaka na nodra dui dravudravua. ³⁶O Josese vokiliga, o koya ra sa vatoka o ira nai avositolo me o Panapasa, (kenai balebale, Na gone ni Vacegu,) na luvei Livai, na kai Kipiro, ³⁷o koya sa taukenia e dua na jiki ni vanua sa volitakia ka yadjia na kenai sau, ka taucia i na yavadra nai apositolo.

5¹ Sa dua na tamata o Ananaiasa na yacana, vata ki Safaira na wajina, sa volitakia e dua na nona jiki ni vanua, sa vunia eso na kenai sau (sa kila vokiliga na wajina), sa yadjia eso ka taucia i na yavadra nai apositolo.³ Sa tukunia o Pita, "Ananaiasa, e vacava ni sa vasinaijia na yalomu o Setani mo seni kinia vua na Yalo Tabu ka mo vunia eso nai sau ni nomu qele.⁴ Ni sa tu liga iliu, sa reva beka ni ma nomu liga, ia ni sa volitaki oji, o sa reva beka ni lewa liga o iko? E vacava ni ko sa vananumakia kinia na ka ke i na lomamu? O sa reva ni seni vi ira na tamata, o sa seni liga vua na Kalou."⁵ Ia ni sa rogocia na vosa ke, sa bale sobu o Ananaiasa ka ciba, a ra sa rava valevu kinia o ira keceliga sa rogocia na ka ke.⁶ Sa tucake o ira na cauravou ka ologii koya, ka cola i tuba ka bulujia.⁷ Ia ni sa oji e tolu beka na auwa, sa qai curu mai na wajina, sa reva ni kila na ka sa yaco.⁸ Sa tukunia vua o Pita, "Tukunia mai vi au se drau sa volitakia na qele i nai lavo va gona" Sa tukunia o koya, "io, e va liga gona."⁹ Sa qai tukunia vua o Pita, "E vacava ni drau sa lomavata mo drau vatovolea vaca na Yalo ni Turaga? Raicia, sa tu i darava na yavadratou o ratou sa bulujia na wajimu, ratou na colaji iko vokiliga i tuba."¹⁰ Sa qai bale sobu sara i yavana o koya ka ciba. Ratou sa cola yani ka bulujia vata ki na wajina.¹¹ A ra sa rava valevu kinia o ira kece nai soqosoqo le ni lotu vata ki ira keceliga ra sa rogocia na vika ke.¹² Sa caka nai vatakilakila vata na ka e vivakurabuitaki e levu i na ligadra nai apositolo vi ira na tamata, A ra sa jiko lomavata keceliga i na varada ni Solomoni.¹³ Sa reva ni dua vi ira sa vosa doudou me to vata ki ira; sa varokorokotaki ira o ira na tamata.¹⁴ Sa vaikuritaki valevu vua na Turaga na tamata eso ra vabaujia, ra le levu na tagane vata na yalewa vokiliga,¹⁵ ra sa yadji ira kinia ka ra sa tauvi-mate i na vitolo-ni-sala ka sa vadavoya i nai davodavo lelevu vata nai mocemoce lalai, me varurugia eso vi ira na yaloyalo i Pita ni sa qai yani kinia.¹⁶ Ara sa le levu vokiliga sa qai mai na vikoro sa vavoliviliji Jerusalemi, ra sa yadjia mai eso sa tauvi-mate vata ki ira sa vararawataki ira na yalo velavela eso, ra sa vabulai keceliga.¹⁷ Sa qai tucake na bete levu vata ki ira keceliga ra sa daujiko vata ki koya (o ira nai tokani i Setoki);¹⁸ a ra sa sinai i na cudru ka ra sa tauri ratou nai avositolo, ka daini ratou i na vale ni vivesu.¹⁹ Ia ni sa qai bogi sa dola na darava ni vale ni vivesu e dua na agilosu ni Turaga ka yadji ratou mai kinia, ka tukunia,²⁰ "Dou qai ka tu i na vale ni soro ka tukunia vi ira na tamata na vosa keceliga ni bula ke."²¹ Ia ni ratou sa rogocia, ratou sa curu i na vale ni soro ni sa savulaci caca ka vatavuvuli. Sa qai mai na bete levu vata ki ira sa dau jiko vata ki koya, a ra sa vasoqoni ira vata na matavilewai, vata ki ira keceliga na nodra matua na luve i Isireli, ra sa tala eso i na vale ni vivesu me yadji ratou mai.²² A ratou sa yaco na ovisa ka ratou sa reva ni raici ratou i na vale ni vivesu, ka ratou sa lesu voki ka tukunia,²³ "Kitou sa raicia djina ni sa sogo vakaukauwa tu na vale ni vivesu ka ra sa tu vokiliga nai vatawa i na mata ni darava i tuba, ia ni kitou sa dola, sa reva ni dua kitou sa raicia i loma."²⁴ Ia ni ra sa rogocia na vika gona na turaga ni vale ni soro vata ki ira na bete turaga, ra sa kidroa kinia se na tubu beka me vacava na ka ke.²⁵ Sa qai mai e dua ka tukunia vi ira, "Raicia, o ratou na tamata dou ma dainia i na vale ni vivesu ratou sa tu i na vale ni soro ka vatavulici ira na tamata."²⁶ Sa qai na turaga vata ki ratou na ovisa ka yadji ratou mai, ia ratou sa reva ni caka vakaukauwa ni ratou sa rerevaki ira na tamata, de ra vavocaki iratou i na vatu.²⁷ Ia ni ratou sa yadji ratou mai, ratou sa vaturia i na matadra na matavilewai. Sa tarogi ratou na bete levu,²⁸ ka tukunia, "Kitou ma reva beka ni varojia matua vi ikodou mo dou kua ni vatavuvuli i na yaca ke? Ia ka raicia dou sa vasinaiji Jerusalemi i na nomudou i vavuvuli ka dou sa nakijia vokiliga me kitou tarogi i na dra ni tamata ke."²⁹ Sa qai vosa o Pita vata ki ratou nai apositolo, ka tukunia, "Sa kilikili ki kitou me kitou talairawarawa vua na Kalou ka me kua liga vi ira na tamata."³⁰ Na nodra Kalou na noda matua sa vaturi Jisu voki mai, koya dou ma vamatea ni dou ma valiligia i na dua na kau.

³¹ O koya sa vaceceretakia na Kalou i na ligana i matau me Turaga kai Vabula, me solia kinia na vivutuni vi ira na Isireli vata na vabokoci ni valavala ca.³² Kitou sa yaco vokiliga me i vadjinadjina i na vika ke, ka sa vakinia na Yalo Tabu, o koya sa solia na Kalou vi ira sa talairawarawa vua."³³ Ia ni ra sa rogocia ra sa cudru valevu ka ra sa bose me ra vamatei iratou.³⁴ Sa qai tucake i na kedra maliwa na matavilewai e dua na Farisi o Kamelieli na yacana, sa vu-ni-vunau ka sa rogorogo vinaka vi ira na tamata keceliga; ka tukunia me yadji vama lua i tuba o ratou na apositolo.³⁵ Sa qai tukunia vi ira, "Ikodou na tamata ni Isireli, dou lewai ikodou vinaka i na vuku ni ka dou sa nanumia mo dou vayacoya vi ratou na tamata ke."³⁶ Ni sa tubu cake iliu o Cuta, sa dautukutukuni koya ma ra qai to vata ki ira na tamata eso, ra sa wili vata ra sa le va beka na drau. Sa qai vamatei koya ke vata ki ira keceliga ra sa talairawarawa vua ka ra sa vasesei ka oji yani.³⁷ Sa oji ke sa qai tubu cake o Jutasa na kai Kalili i na gauna sa volai kinia na tamata ka ra sa le levu sa yadjia tani o koya me ra muri koya. Sa rusa vokiliga o koya ke, vata ki ira keceliga ra sa talairawarawa vua ra sa vasesei.³⁸ Ia ke, au sa tukunia vi ikodou, Dou kua soji ni vacalai ratou na tamata ke, dou daini ratou jiko, ia ke ka va tamata nai naki ke se na cakacaka ke, ena varusai liga.³⁹ Ia ke ka mai vua na Kalou, dou na reva ni varusa rawa; de dou na raicia beka ni dou sa vivala vata ki na Kalou."⁴⁰ Ra sa qai yalovata ka tukunia ia ni ra sa kacivi ratou nai apositolo ka kanakuitataki ratou, ra sa varojia matua vi ratou me ratou kua sara ni vosa i na yaca i Jisu, a ra sa qai sereki ratou me ratou qai.⁴¹ Ia ni ratou sa qai tani i matadra na matavilewai ka ratou sa marau ni ratou sa yaga me ratou vacacani i na vuku ni yacana.⁴² Ia i na visiga

keceliga, i na vale ni soro vata i na vivale keceliga, ra sa reva ni cegu na vatavuvuli ka vunautaki Jisu ni sa koya na Karisito.

6 ¹Ia i na gauna gona, ni sa le levu ra sa lotu, ra sa djidji o ira na vulagi ni vimatani tani vi ira na Iperiu ni sa reva ni nanumi o ira na nodra yada i na wase ni yau i na visiga,²Sa qai vasoqoni ira vata na le levu sa lotu o ira na le jinikarua ka tukunia, "Sa reva ni dodonu me kitou dainia na vosa ni Kalou ka qaravia na teveli.³Ikodou na viwekani, mo dou qai djigia vi ikodou e le vitu na tamata sa rogorogo vinaka, ratou sa sinai i na Yalo Tabu vata ki na vuku, me kitou lesi ratou i na cakacaka ke.⁴Ia o kitou, me kitou na gumatua sara i na masu vata i na vunautakia na vosa."⁵Sa vinaka vi ira keceliga na le levu na vosa ke. A ra sa djigitaki Sitiveni, e dua na tamata sa sinai i na vabaujia vata na Yalo Tabu, vata ki Filipi, ki Pirokoro, ki Nikanori, ki Taimoni, ki Parimina, ki Nikola, na tamata lotu va-Jiu mai Anitioki.⁶Sa ra vaturi ratou i na matadra nai apositolo, ia ni ra sa masu oji ra sa tabaki ratou i na ligadra.⁷Sa vatetei sara na vosa ni Kalou, ka sa vavevutakia sara na kedrai wiliwili ra sa lotu mai Jerusalemi, sa le levu vokiliga na bete ra sa talairawarawa i na vabaujia.⁸Sa sinai i na vabaujia vata na kaukauwa o Sitiveni, sa vayacoya eso na ka e vivakurabuitaki vata ki na cakacaka-mana levu i na kedra maliwa na tamata.⁹Ia ni sa tucake eso mai na nodra vale ni lotu, na yacadra o ira na Sereki vata ki na kai Kirini eso vata na kai Aleksadria eso, vata ki ira eso mai Silisia, vata ki Esia. Ra sa vileji vata ki Sitiveni.¹⁰Sa reva ni qaravia rawa na nona vuku vata ki na Yalo sa vosa kinia o koya.¹¹A ra sa qai yadjia lo mai na tamata eso ra sa tukunia, "Kitou sa rogoci koya ke ni sa vosa vacacataki Mosese vata ki na Kalou."¹²Sa ra qai vauqeji ira na tamata, vata ki ira na matua, vata ki ira na vunivola, ara sa qai vakaukauwa vua ka tauri koya ka ra yadjia vi ira na matavilewai.¹³Sa ra qai kacivi ira na dauvibeitaki vaseseni, ka ratou sa tukunia, "Sa reva ni cegu na tamata ke ni sa vosavacacatakia na vanua tabu ke vata ki na vunau.¹⁴Ni kitou ma rogocia ni sa tukunia ni na varusa na vanua ke o Jisu na kai Nasareci ka na vukicia sara nai valavala sa solia vi kita o Mosese."¹⁵Ia o ira keceliga sa jiko i na vale ni vilewai ni ra sa varaicia matua ra sa raicia na matana ni sa tautauvata na mata ni agilosu.

¹Sa qai tukunia na bete levu, "Sa djina na vika ke se reva?" ²Sa qai tukunia o Sitiveni, "Ikodou na mataviwekani, vata ki ikodou na matua, dou varorogo mada: "Na Kalou vaiukuuku sa rairai iliu vua na noda matua o Eparaama ni sa jiko mai Mesapotemia, ni sebera na nona jiko mai Karana; ³sa tukunia vua, 'Qai tani i na nomu vanua ka daini ira na wekamu, ka qai i na vanua au na vatakila vi iko."⁴Sa qai tani o koya mai na vanua o Kalitia ka qai jiko i Karana; sa jiko kinia, ni sa mate o tamana, sa tuberi koya tani mai kinia na Kalou ka sa vajikori koya i na vanua ke, dou sa qai jiko kinia ni kua. ⁵Sa reva ni solia kinia vua o koya e dua na jiki ni vanua me taukenia, se me butukia i yavana. Sa yalayala liga vua me solia vi koya me taukenia, vi ira vokiliga na nona kawa ka ni sa reva ni dua na luvena.⁶Sa tukunia vake vua na Kalou, ni ra na jiko vulagi na nona kawa ina vanua sa reva ni nodra ka na vabobulataki ira ka vararawataki ira me va na drau na yabaki. ⁷Sa tukunia na Kalou, 'Na matanitu ra na bobula kinia, au na lewa,' sa tukunia na Kalou, 'ra na qai tani mai ka qaravi au i na vanua ke.'⁸Sa solia vi Eparaama na Kalou na vialayalaji ni vicili, sa tamai Aisake o Eparaama, sa bogi walu sa qai cilivi o koya; sa tamai Jekope o Aisake, sa tamadra na le jinikarua o Jekope.⁹Ia ni ra sa vuvutaki Josefa o ira na matua vua, ra sa volitaki koya i Ijipita; ia sa jiko vata ki koya na Kalou ¹⁰ka vabulai koya mai na nona rarawa keceliga. Sa solia vua me vinaka ka vuku i na mata i Fero, na tui Ijipita, sa lesi koya me kovana me lewai Ijipita vata ki ira keceliga na nona le ni vale.¹¹Sa qai yaco na dausiga vata na rarawa levu i na vanua taucoko o Ijipita vata ki Kenani, ra sa reva ni raicia na kakana o ira na noda matua. ¹²Ia ni sa rogocia o Jekope ni sa tu mai Ijipita na sila, sa qai talai ira taucoko kinia na noda matua. ¹³Ia nai karua ni nodra qai sa vatakilai koya o Josefa vi ira na tuakana, sa vatakilai na mataqali ni Josefa vi Fero.¹⁴Sa qai talatala o Josefa me qai vi o Jekope na tamana vata ki ira kece vokiliga na nona mataqali, ra sa le vitusagavulu ka lima taucoko. ¹⁵Sa qai sobu i Ijipita o Jekope, sa mate, o koya vata ki ira na nodra matua. ¹⁶A ra sa yadjia i Sikemi ka sa bulu i nai bulubulu koya ma volia o Eparaama i na jiki ni siliva eso vi ira na luvei Emori mai Sikemi.¹⁷Ia ni sa voleka na gauna me vayacori kinia na vosa ni yalayala, ka bubului kinia na Kalou vi Eparaama, ra sa qai tubu o ira na tamata me ra le levu mai Ijipita, ¹⁸ka yacovia na gauna sa buli kinia e dua tani na tui koya sa reva ni kilai Josefa. ¹⁹Sa lawakitaki ira na wekada o koya ke, ka sa vacacani ira na nodra matua, me ra sa daini ira kinia na nodra gone i tuba me ra kua ni bula.²⁰Sa sucu o Mosese i na gauna gona; sa mata vinaka sara i na mata ni Kalou ka sa susugi vula tolu ina vale ni tamana. ²¹Ia ni sa dai i tuba o koya, sa keveji koya na luvei Fero yalewa ka susugia me luvena.²²Sa vavulici o Mosese i na nodra vuku keceliga na kai Ijipita, sa kaukauwa i na nona vosa vata i na cakacaka. ²³Ia ni sa vasagavulu na nona yabaki, sa qai tubu i lomana me via qai raici ira na wekana na luve i Isireli. ²⁴Ia ni sa raicia e dua vi ira sa vacacani, sa totakia, ka cudruvakia sa vararawataki, ka sa vamavoatakia na kai Ijipita: ²⁵ia sa nanumia o koya ra na kila na wekana ni sa ligana e na vabulai ira kinia na Kalou, a ra sa reva liga ni kila.²⁶Ia i na siga taravia sa basika vi koya e le rua rau sa vivala, sa via vavinakajitaki rau voki, sa tukunia, 'Ikodrau na turaga; drau sa viwekani liga; na cava drau sa vivacacani kinia?' ²⁷Ia sa biligi koya tani o koya sa vacacania na wekana, ka tukunia, 'O cei sa lesi iko mo turaga mo mai lewai kimamu?' ²⁸O sa via vamatei au beka, me va na nomu ma vamatea na kai Ijipita i nana?'²⁹Sa qai tuba o Mosese i na vuku ni vosa gona; sa qai vulagi jiko i na vanua o Mitiani, sa mani sucu kinia e le rua na luvena tagane. ³⁰Ia ni sa oji e vasagavulu na yabaki, sa qai basika vi koya mai vikau e dua na agilosi ni Turaga i na ulu-ni-vanua o Saineai, i na yameyame ni buka i na dua na kau.³¹Ia ni sa raicia o Mosese, sa reucalatakia na ka sa raicia; ia ni sa torovia me varaicia sa rogo mai vua na vosa ni Turaga, ka tukunia, ³²Oi au na nodra Kalou na nomu matua, na Kalou ni Eparaama, vata na Kalou ni Aisake, vata na Kalou ni Jekope.' Sa sautaninini o Mosese ka sa rava ni varaicia.³³Sa qai tukunia vi koya na Turaga, 'Luvajia tani na nomui vava mai na yavamu, ni sa qele tabu na vanua o sa tu kinia. ³⁴Au sa raicia djina sara na nodra rarawa na noqu tamata ra sa jiko mai Ijipita; ia au sa rogocia na nodra vutugu, ia au sa qai sobu mai meu vabulai ira; ia ke, mo qai, au sa talai iko i Ijipita.'³⁵O Mosese ke o koya ra sa cajia, ka tukunia, 'O cei sa lesi iko mo turaga ka mo lewa?' - o koya liga ke sa tala na Kalou me turaga kai vabula i na ligana na agilosi sa basika mai vua i na kau. ³⁶Sa yadji ira yani o Mosese ni sa vayacoya oji eso na ka e vivareucalatakia vata nai vatakilakila i na vanua o Ijipita, vata na wasa damudamu vata na vikau ka yabaki vasagavulu. ³⁷O Mosese ke sai koya ma tukunia vi ira na Isireli, 'Ena vatubuya vi ikodou o Jiova na nomudou Kalou mai vi ira na wekamudou e dua na parofita me vataki au.'³⁸O koya ke sa jiko ki ira nai soqosoqo le ni soro i na vikau vata ki ira na agilosi sa vosa vua i na ulu-ni-vanua o Saineai, vata ki ira na noda matua, sa rawa o koya na vunau bula me solia vi kita. ³⁹Ra sa sece ni talairawarawa vua o ira na noda matua, ra sa biligi koya tani vi ira, sa suka voki na yalodra i Ijipita. ⁴⁰Ra sa tukunia vi Eroni, 'Caka eso na noda Kalou me ra liutaki kita. O Mosese ke o koya ka yadji kita mai na vanua o Ijipita, da sa reva ni kila se cava yaco beka vua.'⁴¹Ra sa caka e dua na luve ni bulumakau i na gauna gona, ra sa vacaboya nai soro i na matakau, ra sa marautakia na cakacaka ni ligadra. ⁴²Sa qai vuki tani na Kalou ka daini ira tu me ra qaravia na vikalokalo ni lomalagi, me va na ka sa volai i na nodrai vola na pavofita, 'Ikodou na mataqali ni Isireli, dou sa vacaboya vi au na manumanu sa vamatei vata nai madrali,

i na vikau me vasagavulu na yabaki se reva?⁴³Dou sa cola na vale ni Moloke vata na kalokalo ni nomudou Kalou o Remifani, vata na matakau dou ma caka mo dou soro kinia: ia au na yadji ikodou yani me sivi o Papiloni.⁴⁴Sa tu liga vi ira na noda matua i vikau na vale ni Kalou sa tu kinia nai vunau, me va sa vosa kinia o koya ni sa tukunia vi Mosese, me caka me va na kena i vatakarakara sa raicia. ⁴⁵O koya vokiliga ra sa tauria i muri na noda matua ka ra sa qai yadjia mai o ira vata ki Josua i nodra na vimatanitu tani. Sa vatovoci ira tani na Kalou i na matadra na noda matua. Sa jiko vi ira nai vunau me yacovia na gauna ni Tevita, ⁴⁶o koya sa lomani mai vua na Kalou, ka sa kerea me nonai tavi e dua na vale me ni koya na Kalou i Jekope.⁴⁷Ia o Solomoni liga sa tara na vale me nona. ⁴⁸Ia, sa reva ni jiko o Koya sa cecere sara i na vale sa caka i na liga, me va na vosa ni parofita, ⁴⁹Na noqui jikojiko vaturaga o lomalagi, vata nai tutu-ni-yavaqu o vuravura, Na vale cava dou na tara me noqu? sa tarogia o Jiova, se na vanua cava me na noqui vavacegu?

⁵⁰Sa reva beka ni caka na ka keceliga qori na ligaqu?⁵¹"Ikodou na yalokaukauwa, ka reva ni cili na yalomudou vata na daligamudou, dou sa dauvorajia jikoliga na Yalo Tabu; ia o ikodou dou sa vayacoya me vataki ira na nomudou matua. ⁵²O cei vi ira na parofita ra sa reva ni vacacania o ira na nomudou matua? Ra sa vamatei ira ra ma tukunia iliu ni na qai mai o koya na Yalododonu; o koya dou sa qai solia yani ka vamatea, ⁵³ia sa soli vi ikodou na vunau ni sa tukunia eso na agilosi ia dou sa reva liga ni vabaujia."⁵⁴Ia ni ra sa rogocia na vika ke, sa laucoka na yalodra, ra sa vasequruquru baji vi Sitiveni. ⁵⁵Ia o koya ni sa sinai tu i na Yalo Tabu, sa rai matua i lomalagi ka sa raicia nai ukuuku ni Kalou; vata ki Jisu ni sa tu i na ligai matau ni Kalou. ⁵⁶Sa tukunia o Sitiveni, "Raicia, au sa qai raicia sa wase rua na lomalagi, ka sa wiri tu na Luve ni tamata i na liga i matau ni Kalou."⁵⁷Ara sa qai qoqolou i na domo levu ka tabonakia na qara ni daligadra, ka cici vakaukauwa vua ni ra sa lomavata. ⁵⁸A ra sa daini koya i nai bili ni koro ka cavokia i na vatu. Ia o ira ra sa beitakia, ra sa vadavoya na nodrai curucuru i na yavana e dua na cauravou na yacana o Saula⁵⁹A ra sa vacavoki Sitiveni i na vatu ni sa masu jiko ka tukunia, "Ikonu na Turaga Jisu, tauria na yaloqu." ⁶⁰Sa tekiduru sobu o koya ka kaci i na domo levu, "Ikonu na Turaga, kua ni cudruvi ira i nai valavala ca ke." Ia ni sa vosa oji vake, sa qai moce.

¹Sa vinakatakia na nona mate o Saula. I na gauna gona ra sa vacacani valevu kinia nai soqosoo le ni lotu ra jiko mai Jerusalem; a ra sa viseyaki kinia i na viyasana i Jutia, vata ki Samaria, vavo liga o ira nai apositolo. ²Ra sa buluji Sitiveni so na tamata daulotu, ara sa caka na somate levu i na vukuna. ³O Saula sa vacacani ira valevu nai soqosogo lewe ni lotu. Sa curu i na nodra vivale keceliga, sa yarataki ira na taqane vata ki ira na yalewa, sa daini ira i na vale ni vivesu. ⁴Ia o ira ra sa viseyaki ra sa qai i na viyasana keceliga, ara sa vunautakia na vosa. ⁵Sa qai sobu o Filipi i na koro o Samaria sa vunautaki Karisito vi ira. ⁶Ia o ira na tamta ra sa lomavata me ra varogocia na ka sa tukunia o Filipi; ara sa rogocia, ra sa raicia na vika mana sa vayacoya o koya. ⁷Ni sa qai tani mai vi ira na lewe levu eso na yalo velavela sa curumi ira, ni ra sa qoqolou jiko i na domo levu, vata ki ira vokiliga ra lewe levu sa tauvi ira na mate ni ninini vata na lokiloki ara sa vabulai. ⁸Sa levu kinia na marau i na koro gona. ⁹Sa dua na tamata o Saimoni na yacana, sa dauvatevoro dede i na koro gona; sa vareucalataki ira valevu kinia na kai Samaria ni sa dautukuni koya ni dua sa cecere sara. ¹⁰O ira na kai Samaria, mai vi koya e lailai duadua me yaco vi koya e levu duadua, ara sa varogoci koya; ara sa tukunia, "O koya ke na kaukauwa levu ni Kalou." ¹¹A ra sa varogoci koya ni sa vareucalataki ira vadede o koya i na nonai vatevoro. ¹²Ni ra sa vadjinaji Filipi ni sa vunautakia na vika ni matanitu ni Kalou vata i na yaca i Jisu Karisito, ara sa qai papitaisotaki, o ira na tagane vata ki ira na yalewa. ¹³Sa qai vadjinajia vokiliga o Saimoni, ni sa papitaisotaki oji rau sa daujiko vata ki Filipi. Ni sa raicia nai vatakilakila vata i na cakacaka mana levu, sa caka jiko. ¹⁴Ni ra sa qai rogocia o ira nai apositolo ra sa jiko mai Jerusalem ni ra sa vadjinajia na vosa ni Kalou o ira na kai Samaria, ra sa talai Pita vata ki Joni vi ira. ¹⁵Ni rau sa qai sobu, rau sa masulaki ira, me ra rawa na Yalo Tabu. ¹⁶Ni sa reva ni yaco vua e dua vi ira o koya; ra sa papitaisotaki liga ina yaca ni Turaga o Jisu. ¹⁷A rau sa qai tabaki ira i na ligadrau, sa yaco kinia vi ira na Yalo Tabu. ¹⁸Ni sa raicia o Saimoni sa soli na Yalo Tabu i na vitabaki ni ligadra nai apositolo, sa qai via solia vi rau nai lavo. ¹⁹Sa tukunia, "Solia mai vi au na kaukauwa ke, me yaco kinia na Yalo Tabu vi ira yadua au na tabakia i na ligaqu." ²⁰Sa tukunia vua o Pita, "Mo drau rusa vata i na nomu siliva, balejia o sa nanumia sa voli rawa nai solisoli ni Kalou i nai lavo. ²¹Sa reva na nomu jikina se nomui votavota i na ka ke, ni sa reva ni dodonu na yalomu i na mata ni Kalou. ²²O koya mo qai vivutunitakia na nomui valavala ca ke, masu vua na Kalou, de sa qai rawa beka mo reva ni cudruvi i na nanumia ni yalomu. ²³Ni'u sa raicia o sa tu liga i na ka sa gaga sara, o sa vesuki i nai valavala ca." ²⁴Sa qai vosa o Saimoni sa tukunia, "Drau masulaki au vua na Turaga, me kua ni yaco vi au e dua na ka drau sa vosa kinia." ²⁵O rau ni rau sa tukunia oji sa vunautakia na vosa ni Turaga, rau sa lesu voki i Jerusalem, a rau sa vunautakia nai tukutuku vinaka i na levu na vikoro lalai mai Samaria. ²⁶Sa vosa vi Filipi e dua na agilosu ni Turaga sa tukunia, "Mo tu ka qai vake i na ceva i na sala sa qai mai Jerusalem vake i Kesa." (Ke na sala i vikau.) Sa wiri o koya ka qai. ²⁷Sa qai wiri o koya sa qai, sa raicia sa dua na kai Iciopea, na matanivanua, sa tamata levu ni Kadasi, na nodra ranadji na kai Iciopea. Sa nona dauniyau o koya. Sa qai mai Jerusalem me mai lotu. ²⁸Sa lesu tu, sa wilikia nai vola ni Aisea na parofita ni sa dabe jiko i na nona qiqi-ni-turaga. ²⁹Sa qai tukunia vi Filipi na Yalo Tabu, "Qai voleka, mo drau qai jiko vata ki koya i na qiqi-ni-turaga gona." ³⁰Sa qai cici yani o Filipi, sa rogoci koya ni sa wilikia nai vola ni Aisea na parofita, sa tukunia, "O sa kila na ka o sa wilikia, se reva?" ³¹Sa tukunia vua o koya, "Au na rawa vacava ke sa reva ni dua sa tuberi au?" Sa vamasuji Filipi me cabe cake vua me rau dabe vata ki koya. ³²Ke na jiki ni Vola Tabu sa wilikia o koya na kai Iciopea, "Sa tuberi o koya me va na sipi me vamatei, ia me va na lami sa galu i na mata i koya sa kojia, sa vavokiliga kinia o koya ni sa reva ni vosa. ³³Ni sa malumalumu jiko o koya, sa reva ni lewai vadodonu. O cei na tukunia na nona kawa? Ni sa yadji tani i vuravura na nona bula." ³⁴Sa qai vosa vi Filipi na matanivanua, sa tukunia, "Au tarogi iko mada se sa vosataki cei na parofita i na vosa ke, o koya liga, se dua tani voki?" ³⁵Sa qai dalaga o Filipi, sa qai tekivu i jiki ni Vola Tabu gona, sa vunautaki Jisu vua. ³⁶Ia ni rau sa qai tu i sala levu, rau sa yaco i na dua na wai, sa tukunia na matanivanua, "Raicia, sa tu na wai. Na cava sa tarovi au me'u kua ni papitaisotaki?" ³⁷Sa tukunia o Filipi, "Ke o sa vadjinajia i na yalomu taucoko, sa tara liga. Sa vosa o koya sa tukunia, "Au sa vadjinajia ni sa Luve ni Kalou o Jisu Karisito. ³⁸Sa qai tukunia o koya me tu vadua mada na qiqi-ni-turaga. A rau sa qai sobu ruarua i wai, o Filipi vata ki na matanivanua, a sa papitaisotaki koya. ³⁹Ia ni rau sa cabe cake mai wai, sa yadji Filipi tani na Yalo ni Turaga, sa reva ni raicia voki na matanivanua, sa qai i na nona sala o koya sa mamarau yani. ⁴⁰Sa basika o Filipi mai Asoto, sa qaivia na vikoro keceliga, sa vunautakia nai tukutuku vinaka yaco sara i Sisaria.

9¹O Saula, sa cavujia jiko na vosa cudrucudru vata na vivamatei vi ira sa lotu vua na Turaga,² sa qai vua na bete levu sa tarogia vua nai vola nodra na vivale ni lotu mai Tamasiko, ke raicia o koya eso ra sa muria nai varau gona, se ra tagane se yalewa, me vesuki ira, me qai yadji ira i Jerusalemi.³ Ia ni sa qai tu, sa yaco voleka i Tamasiko, sa cila vavolivoli koya vasauri dua na rarama mai lomalagi;⁴ sa bale sobu i na qele, sa rogocia dua na domo sa tukunia vua, "I Saula, I Saula, o sa vacacani au i na vuku ni cava?"⁵ Sa tukunia vua o Saula, "O cei o Ikonu, Na Turaga?" Sa tukunia na Turaga, "Oi au o Jisu, o sa vacacania;⁶ sa sautaninini o koya, sa reucala, sa tukunia, "Ikonu na Turaga, Na cava me'u caka?" Sa tukunia vi koya na Turaga, "Cavu tu, qai i na koro, na tukuni vi iko na ka e dodonu mo caka."⁷ O ira na tamata sa qai vata ki koya ra sa tu ka vagagalu liga: ra sa rogocia liga na domo, a ra sa reva ni raicia e dua.⁸ Sa wiri mai na qele o Saula, ni sa dola na matana, sa reva ni raicai e dua na ka; ra sa tuberi koya, sa yadji koya i Tamasiko.⁹ Sa bogi tolu sa reva ni rai rawa, sa reva vokiliga ni kana se somi.¹⁰ Sa dua na tisaipeli mai Tamasiko, o Ananaiasa na yacana. Sa tukunia vi koya na Turaga, i na raivotu, "I Ananaiasa!" Sa tukunia o koya, "Raicia, oi au, Turaga."¹¹ Sa tukunia vi koya na Turaga, "Mo tu yani, ka qai i sala levu na yacana o Dodonu, tarogia na kai Tarisu, o Saula na yacana i na vale ni Jutasa, ni sa masu jiko.¹² Ni o sa raicia i na raivotu e dua na tamata o Ananaiasa na yacana, sa curu mai, tabakia i ligana, me rai rawa o koya."¹³ Sa qai tukunia o Ananaiasa, "Ikonu na Turaga, ra sa le levu au sa rogocia kinia nai tukutuku ni tamata ke, na levu ni ka ca sa vayacoya vi ira na nomunu tamata yalosavasava mai Jerusalemi.¹⁴ Ke vokiiga sa lesia o ira na bete levu me vesuki ira keceliga sa masujia na yacamunu."¹⁵ Sa tukunia vi koya na Turaga, "Mo qai liga, o koya ke na tamata djigitaki vi au, me yadjia na yacaqu i na matadra na vimatanitu tani vata vi ira na tui eso vata vi ira na luvei i Isireli;¹⁶ ni'u na vatakila vua na levu ni ka ina vosojia i na vuku ni yacaqu."¹⁷ Sa qai o Ananaiasa, sa curu i vale. Sa tabakia o koya na ligana, sa tukunia, "Na wekaqu, Saula, na Turaga o Jisu, o koya sa rairai vi iko i na tolo-ni-sala o ma qai mai kinia, sa talai au mai mo rai rawa, mo vasjinaiji vokiliga i na Yalo Tabu."¹⁸ Sa lutu vasauri mai matana na ka e vaka na vari ni ika, sa rai rawa sara o koya; sa tucake ka sa papitaisotaki;¹⁹ Ni sa kana oji, sa kaukauwa mai. Sa jiko o Saula me vica liga na bogi vata ki ira sa lotu mai Tamasiko.²⁰ Sa vunautakia sara i na vivale ni lotu, ni sa Luve ni Kalou na Karisito.²¹ A ra sa kurabui keceliga ni ra sa rogocia, a ra sa tukunia, "O koya beka ke se reva ma dau vacavani ira mai Jerusalemi, ara sa masujia na yaca ke? Sa qai volikiga mai vanua ke me vayacoya vakinia, me yadji ira sa vesu tu vi ira na bete levu?"

²² Sa kaukauwa cake mai o Saula, sa vataqayataki ira na Jiu ra sa jiko mai Tamasiko, ni sa vadjinatakia sara ni sa Kaarisito o koya ke.²³ Sa oji e vica na siga, sa ra qai bosea o ira na Jiu me ra sa vamatei koya.²⁴ Sa kila o Saula na nodra sa bukiveretaki koya. A ra sa yadrvia na vi-matamata ni koro i na siga vata na bogi me ra rawa ni vamatei koya.²⁵ Sa qai yadji koya i na bogi o ira na nona tisaipeli, ra tukucia sobu i daku ni bai i na dua na sova.²⁶ Ni sa yaco i Jerusalemi, sa via qai jiko vata ki ira na sa lotu o Saula, a ra sa rarataki koya keceliga, ni ra sa reva ni vadjinajia ni sa lotu o koya.²⁷ Sa qai yadji koya o Panapasa, sa yadji koya vi ira nai apositolo, sa tukunia vi ira na nona raicia na Turaga i na tolo-ni-sala, sa vosa vokiliga vua, vata na nona vunau vadoudou mai Tamasiko i na yaca i Jisu.²⁸ Sa jiko vata ki ira, sa qai wavoki vata ki ira o koya mai Jerusalemi. Sa vosa vadoudou i na yaca ni Turaga o Jisu.²⁹ Sa vosa ka sa vileji vata ki ira na vulagi mai na vimatanitu tani; a ra sa saga me ra vamatei koya.³⁰ Ni sa kila o ira na viwekani, ra sa yadji koya i Sisaria, ni ra sa vatalai koya sara yani i Tarisu.³¹ Sa ra qai cegu nai soqosoqo lewe ni lotu mai Jutia taucoko vata ki Kalili vata ki Samaria ni ra sa vakaukawataki cake; sa dau nodrai varau me ra ravatakia na Turaga, sa vacegui ira na Yalo Tabu, ra sa tubu kinia me ra le levu.³² Ni sa qai wavoki i na viyasana keceliga o Pita, sa qai sobu vokiliga vi ira na tamata lotu ra sa jiko mai Lita.³³ Sa raicia kinia e dua na tamata o Inia na yacana, sa davo liga inai davodavo sa yabaki walu, ni sa tauvi koya na mate ni paralase.³⁴ Sa tukunia vua o Pita, "Inia, sa vabulai iko o Jisu Karisito. Tu cake, vivigia na nomui davodavo," sa tu cake sara o koya.³⁵ Sa raici koya o ira keceliga ra sa jiko mai Lita vata ki Saronia, a ra sa visau mai vua na Turaga.³⁶ Sa jiko mai Jopa e dua sa lotu o Tapaica na yacana (kenai balebale o Tokasa"). Sa dauoga sara na yalewa ke i na cakacaka vinaka vata na cakacaka ni loloma sa vayacoya jiko vi ira na dravudravua.³⁷ Sa yaco na gauna gona sa tauvi-mate o koya, sa ciba; ni ra sa savaji koya oji, ra sa vadavoya i na dua nai taba ni loma ni vale i colo.³⁸ Me va ni rau sa vivolekaji o Lita vata ki Jopa, ra sa rogocia o ira sa lotu ni sa jiko kinia o Pita, ra sa tala e lewe rua na tamata vi koya, me vamasuji koya "Mo qai vatotolo sara mai" vi ira.³⁹ Sa qai tu o Pita sa qai vata ki rau. Ni sa yaco yani o koya, ra sa yadji koya ina taba ni loma ni vale icolo, sa tu voleka vua o ira na yada keceliga, a ra sa tagi, sa varaitakia na nonai curucuru eso vata i nai curucuru sa cula o Tokasa ni ma se bula vata ki ira.⁴⁰ Sa vatalai ira kece yani o Pita mai na rumu, sa tekiduru, sa masu; sa vukicia vake i na yagona, sa tukunia, "Tapaica, tucake." Sa dola na matana, ni sa raici Pita sa mata cake o koya.⁴¹ Sa dodogia vua na ligana o Pita sa tuberi koya cake; ni sa kacivi ira na tamata lotu vata ki ira na yada, sa varaitaki koya ni sa bula.⁴² Na ka ke sa kilai mai Jopa taucoko, ra sa le levu ra sa vabaujia na Turaga.⁴³ Sa jiko voki me bogi vica o koya mai Jopa vata ki Saimoni na matai ni kuli-ni-manumanu.

10

¹Sa dua na tamata mai Sisaria, o Konilio na yacana, sa nodra turaga na mata sojia sa vayacani va-Itali. ²Sa tamata daulotu, sa ravatakia na Kalou o koya vata ki ira keceliga na nona lewe ni vale, sa dau solia valevu na ka ni loloma vi ira na tamata, sa daumasu vua na Kalou i na visiga. ³I nai kaciwa ni auwa, sa raicia o koya ina raivotu e dua na agilosu ni Kalou ni sa curu vua. Sa tukunia na agilosu, "I Konilio!" ⁴Ni sa varaicia na agilosu, sa ravatakia sa tukunia, "Sa vacava, noqu Turaga?" Sa tukunia vua o koya, "Na nomu masu vata na nomu ka ni loloma sa qai cake i na mata ni Kalou mo nanumi kinia. ⁵Mo tala eso na tamata i Jopa vi Saimoni me ra qai yadji koya mai sa yacana vokiliga o Pita. ⁶Rau sa jiko vata ki Saimoni na matai ni kuli-ni-manumanu i na nona vale i matasawa." ⁷Ni sa qai tani na agilosu gona ma vosa vi Konilio, sa qai kacivia e lewe rua na nona lewe ni vale, e dua na sojia sa daulotu, e dua voki sa dauqaravi koya. ⁸Sa tukunia keceliga vi rau o Konilio na ka sa yaco, sa qai vatalai ratou i Jopa. ⁹Ia i na siga taravia, i nai kaono ni auwa, ni ratou sa qai tu i na tolo-ni-sala sa voleka i na koro, sa cabe cake i dela ni vale o Pita me masu. ¹⁰Sa viakana sara sa garovia me kania e dua ka, ni ra sa varau jiko, ¹¹sa raicia na raivotu, sa raici lomalagi sa tawase rua, sa dua na ka sa qai sobu mai vua, sa va nai tutuvi levu sa buki na tutuna vava, sa tukuci sobu mai i vuravura. ¹²Sa jiko kinia na manumanu ni vanua yavai va i na kedra dui vimataqali keceliga, vata na vika sa dauqasi wavoki i vuravura vata na manumanu vuka ni maliwa lala. ¹³Sa qai rogo mai vua na vosa: "Tu cake, Pita, mo vamatea, mo kania." ¹⁴Sa tukunia o Pita, "Me'u kua noqu Turaga; ni'u ma reva ni kania na ka sa tabu se reva ni savasava." ¹⁵Sa varua voki vua na vosa: "Na ka sa vasavasavatakia na Kalou, mo kua ni tukunia ni tabu." ¹⁶Sa yaco vatolu na ka ke; sa qai yadji voki na ka i lomalagi. ¹⁷Ia ni sa taqaya jiko na lomai Pita se cava nai balebale ni raivotu, o ratou na tamata ma tala o Konilio sa ratou tu i na matamata ni koro, ni ratou sa tarogia na vale ni Saimoni. ¹⁸Sa ratou kaci me tarogia se sa jiko kinia o Saimoni, sa yacana vokiliga o Pita se reva. ¹⁹Ia o Pita ni se vananumakia jiko na raivotu, sa tukunia vua na Yalo Tabu, "Raicia, e lewe tolu na tamata sa vaqarai iko. ²⁰Mo tucake ka qai sobu kinia, ia mo qai vata ki ratou. Me kua ni vileji na lomamu, ni'u sa vatalai ratou mai." ²¹Sa qai sobu o Pita vi ratou na tamata, sa tukunia, "Raicia, o au liga ke dou sa vaqara. Na cava na vu ni nomudou qai mai?" ²²A ratou sa tukunia, "Sa dua na agilosu yalosavasava sa vatakila vi Konilio, e dua na turaga ni valu, sa tamata yalododonu, sa ravatakia na Kalou, sa rogorogo vinaka vi ira keceliga na kai Jutia, sa varoji koya na agilosu yalosavasava mo qai i na nona vale, me rogocia nai tukutuku mai vi iko." ²³Sa qai kacivi ratou mai o Pita sa vacegui ratou. Ina savulaci taravia sa qai vata ki ratou o Pita, vata so na viwekani mai Jopa. ²⁴Ia i na bogi rua ratou sa curu i Sisaria. Sa waraki iratou o Konilio; sa vasoqoni ira vata oji na kai nona vata na wekana djina. ²⁵Ni sa curu o Pita, sa tavaki koya o Konilio, sa cuva sobu i yavana sa varokoroko vua. ²⁶Sa vamata koya cake o Pita sa tukunia, "Tucake! O au sa na tamata liga" ²⁷Ia ni sa vosa jiko o Pita vi koya, sa curu i loma ka raici ira na le levu ra sa soqoni vata mai. ²⁸Sa tukunia vi ira o koya, "Dou sa kila ni sa ka tabu vua na kai Jutia me jiko vata se me viriji vata na tamata sa matanitu tani. Sa vatakila vi au na Kalou me'u kua ni vatoka e dua na tamata me tabu se reva ni savasava. ²⁹O koya gona ke au sa qai mai kinia, au reva ni vileji, ni'u sa qaivi yani. Au sa tarogia kinia se cava dou sa qaivi au yani kinia." ³⁰Sa tukunia o Konilio, "Sa qai oji liga e va na bogi ina auwa ke, au ma lolo ka yacovia nai kaciwa ni auwa, au sa masu i na noqu vake ka raicia, sa dua na tamata sa tu i mataqu sa vaicurucuru lumilumisa. ³¹Sa tukunia o Konilio, 'sa rogocia na nomu masu na Kalou, sa vananumakia na nomu ka ni loloma i na mata ni Kalou. ³²O koya gona, mo qai tala e dua i Jopa, me qaivi Saimoni sa yacana vokiliga o Pita. Sa jiko o koya i na vale ni Saimoni na matai ni kuli-ni-manumanu, mai matasawa, sa qai mai o koya me vosa vi iko. ³³O koya liga ke au sa talatala yani kinia vi iko. Ia o sa yalo vinaka ni ko sa qai mai. Kimamu sa jiko keceliga ke i na mata ni Kalou, me kimamu rogocia na ka keceliga sa varojia vi iko na Kalou." ³⁴Sa qai vosa o Pita ka tukunia, "E djina au sa qai kila ni sa reva ni djigitaki ira vailoa na tamata na Kalou. ³⁵Ia, i na vivanua keceliga o koya liga sa ravatakia na Kalou, sa caka na ka dodonu, sa vinakatakia o koya. ³⁶Nai vavuvuli sa tukunia o koya vi ira na luve i Isireli, ni sa vunautaki na vivinakaji i na vuku i Jisu Karisito, (o koya liga sa Turaga vi ira keceliga) ³⁷nai vavuvuli gona dou sa kila, ni sa vunautaki mai Jutia taucoko, sa tekivu mai Kalili, ni sa oji na papitaiso ka vunautakia o Joni; ³⁸ni sa lumuji Jisu na kai Nasareci, na Kalou i na Yalo Tabu vata i na kaukauwa. O koya sa qai wavoki sa daucaka vinaka, sa vabulai ira keceliga sa vasaurarataki ira na tevoru, ni sa jiko vata ki koya na Kalou. ³⁹Kitou sa yaco me i vadinadjina i na ka keceliga sa caka o Jisu, i na nodra vanua na kai Jutia mai Jerusalemu vokiliga. O koya ra sa vamatea ni ra sa varubea i na dua na kau, ⁴⁰sa vaturi koya icolo na Kalou i nai katolu ni siga, sa vatakilai votu, ⁴¹ni reva vi ira na tamata, vi ira liga nai vadinadjina sa djigitakia iliu na Kalou, io vi kitou, o kitou ma kana, ma somi ni sa tucake voki mai na mate o koya. ⁴²Sa varojia vi kitou me kitou vunautakia vi ira na tamata ka vadinadjina ni sai koya liga ka lesia iliu na Kalou me lewai ira na bula vata ki ira na mate. ⁴³O koya ra sa dautukunia o ira keceliga na parofita ni na bokoci i na vuku ni yacana na nodrai valavala ca na tamata keceliga ra sa vabauji koya." ⁴⁴Ni sa tukunia jiko na vosa ke o Pita, sa lutu mai na Yalo Tabu vi ira kece ra sa rogocia na vosa. ⁴⁵O ratou sa cili sa vabaujia - o ira kece sa qai vata mai ki Pita -ratou sa kurabui ni sa sovaraki na Yalo Tabu

vi ira vokiliga ra sa kai matanitu tani.⁴⁶Ni ratou sa rogoci ira ni ra sa vosatakia na vosa ni vivanua tani ka varokorokotakia na Kalou. Sa qai tukunia o Pita,⁴⁷"Sa dua beka na tamata sa vusekatakia na wai, me kua ni papitaisotaki o ira na tamata ke, ra sa rawa na Yalo Tabu me vataki kita?"⁴⁸Sa qai tukunia me ra papitaisotaki i na yaca i Jisu Karisito. A ra sa vamasuji koya me jiko mada vata ki ira me vica voki na siga.

11 ¹Ra sa rogocia o ira nai apositolo vata ki ira na viwekani mai Jutia ni ra sa vabaujia na vosa ni Kalou o ira vokiliga ra sa kai matanitu tani. ²Ni sa qai cake mai Jerusalemi o Pita, ra sa vileji vata ki ira sa cili; ³ra sa tukunia, "O sa curu vi ira na tamata ra sa reva ni cili, sa kana vata ki ira!"⁴Sa vatekivu o Pita me vamacalatakia vamatata vi ira, sa tukunia, ⁵"Au ma jiko i na koro o Jopa ka masu, au ma raicia i na raivotu, sa dua na ka sa qai sobu mai, sa va e dua nai tutuvi levu, sa valutulututaki sobu mai lomalagi i na tutuna vava ka yaco sara mai vi au. Ia ni'u sa varaicia matua, au sa vananumakia. ⁶Au sa raicia kinia na manumanu ni vanua vata na manumanu kila, vata na vika sa dauqasi wavoki, vata na manumanu ni maliwa lala.⁷Au sa qai rogocia dua na vosa sa tukunia vi au, 'Tu cake, Pita; vamatea, kania.'⁸Au sa qai tukunia, 'Kua, noqu Turaga; ni sa reva na ka tabu se na ka sa reva ni savasava sa curu i na gusuqu i na dua na siga.'⁹Sa rogo voki vi au na vosa mai lomalagi, 'Na ka sa vasavasavatakia na Kalou, mo kua ni vatabaya.'¹⁰Sa caka vatolu na ka ke, sa qai yavi kece voki i lomalagi.¹¹Ka raicia e lewe tolu na tamata sa qai yaco i na vale au sa jiko kinia, a ratou sa talai mai Sisaria vi au. ¹²Sa tukunia vi au na Yalo Tabu me'u qai vata ki ratou, me kua ni vileji na lomaqu. Kitou sa qai vata vokiliga vata ki ira na viwekani ke e le ono, kitou sa curu i nona vale na tamata gona. ¹³Sa tukunia vi kitou o koya, ni sa raicia na agilosi i na nona vale ni sa wiri tu sa tukunia vua, ' Mo talatala i Jopa, me qaivi o Saimoni sa yacana vokiliga o Pita. ¹⁴O koya na tukunia vi iko na vosa o na bula kinia - o iko vata ki ira keceliga na nomu lewe ni vale.¹⁵Ni'u sa tekivu me'u vosa vi ira, sa curumi ira na Yalo Tabu, me va vi kita i nai matai ni gauna. ¹⁶Au sa qai vananumakia na vosa ni Turaga, ni ma tukunia, 'Sa djina ni sa vipapitaisotaki o Joni i na wai; ia dou na papitaisotaki i na Yalo Tabu.'¹⁷Sa qai solia vi ira na Kalou nai solisoli me va vi kita ni da sa vabaujia na Turaga o Jisu Karisito, o cei o au, me'u tarovia rawa na Kalou?"¹⁸Ni ra sa rogocia na vika ke, ra sa galu liga, ra sa varokorokotakia na Kalou sa tukunia, "Sa djina sa qai solia na Kalou vi ira vokiliga na vimatanitu tani na vivutuni me ra bula."¹⁹Ke o ira sa dui viseyaki i na vivacaca ni sa tubu i na vuku i Sitiveni sa qai vake i Finiasi, i Kipiro vata ki Anitioki, ra sa tukunia na vosa vi ra duadualiga na Jiu. ²⁰Sa so vi ira, ra sa kai Kipiro vata ki Kirini, ni ra sa yaco i Anitioki, ra sa vosa vi ira ra sa vulagi mai na vimatanitu tani, a ra sa vunautakia na Turaga o Jisu. ²¹Sa jiko vata ki ira na liga ni Turaga; ra sa lewe levu kinia sa vabaujia, ra sa visau mai vua na Turaga.²²Sa qai yaco na kedra i tukutuku vi ira nai soqosoqo lewe ni lotu mai Jerusalemu, a ra sa talai Panapasa me qai sara i Anitioki. ²³Ni sa tadu o koya, sa raicia na cakacaka loloma ni Kalou, sa reki kinia, sa vayaloqaqataki ira keceliga me ra kabijia na Turaga i na loma e gumatua. ²⁴Ni sa tamata vinaka o koya, sa sinai i na Yalo Tabu vata na vabaujia, sa le levu kinia na tamata sa vaikuritaki vua na Turaga.²⁵Sa qai o Panapasa i Tarisu me vaqarai Saula. Ni sa raici koya, sa yadji koya i Anitioki. ²⁶Sa dua na yabaki taucoko ra sa dau vasoqoni vata kinia ki ira nai soqosoqo lewe ni lotu, ra sa le levu ra sa vatavulici. Mai Anitioki ra ma vayacani mada kinia iliu o ira ma sa lotu me ni Karisito.²⁷Ke i na gauna gona, sa qai mai na parofita eso mai i Anitioki. ²⁸Sa dua vi ira, o Akapo na yacana, sa tu cake sa vatakila vi ira ni sa vavuna na Yalo Tabu, ni na yaco na dausiga mai muri i vuravura taucoko. Na yaco na ka kece ke i na gauna sa na tui kinia o Kilotiu.²⁹O ira na tisaipeli, ra sa lewa me ra sa solia yadua na nodra ka-ni-loloma me va ra dui rawa, vi ira na viwekani ra sa jiko mai Jutia. ³⁰Ra sa vayacoya va vokiliga kinia, ra sa vatalai Panapasa vata ki Saula me rau yadja vi ira na matua.

12 ¹I na gauna gona sa caka o Eroti na tui me vararawatakia eso vi ira nai soqosoqo lewe ni lotu. ²Sa vamatei Jemesa na tuakai Joni i nai seleiwau. ³Ni sa raicia sa vinakatakia o ira na Jiu, sa qai vesuki Pita vokiliga. Ke ni sa gauna ni kana madra sa reva ni valeveni. ⁴Ni sa oji nodra vesuki koya, sa dai i na vale ni viviesu, sa soli koya vi ratou e lewe va na sojia me ratou yadravi koya; ni sa nanumi ni na yadji vi ira na tamata ni sa oji na kana vata ni qai-sivia. ⁵Sa jiko o Pita i vale ni vivesu, ra sa daumasulaki koya jiko vua na Kalou o ira nai soqosoqo lewe ni lotu. ⁶I na bogi ni bera na nona qai yadji koya mai o Eroti me mai vilewai, sa moce o Pita i na kedrau maliwa e rua na sojia, sa vesu tu i na sinucodo e rua, a ra sa tu nai vatawa i na mata ni darava me ra yadravia na vale ni vivesu. ⁷Ka raicia, sa dua na agilosu ni Turaga sa qai mai, sa cila yani e dua na rarama i na vale ni vivesu. Sa tavia na sarisari Pita o koya, sa vayadrajia koya sa tukunia, "Tu cake vatotolo," sa taluva tani na sinucodo mai ligana.

⁸Sa tukunia na agilosu vi koya, "Vaucia na nomui curucuru, dara na nomui vava." Sa caka va kinia o Pita. Sa tukunia vua na agilosu, "Mo vaitutuvitaki iko mada qai muri au." ⁹Sa muria na agilosu o Pita a rau curu yani i tuba. Sa reva ni kila o koya ni ka sa caka na agilosu e ka djina. Sa nanumia liga ni sa raicia jiko ina raivotu. ¹⁰Ni sa siviji ratou nai matai ni vatawa vata na kenai karua, rau sa yaco mai i na bai kaukaumea sa basika mai i na koro; sa tadola vata ki koya liga. A rau sa curu i tuba sa sivijia e dua na tolo-ni-sala, sa qai daini koya vasauri na agilosu. ¹¹Ia ni sa qai kilai yalona mai o Pita, sa tukunia, "Ke au sa qai kila djina sara ni sa tala mai na nona agilosu na Turaga, sa vabulai au mai na ligai Eroti, mai na nodrai naki keceliga na kai Jutia." ¹²Ni vananumakia jiko, sa yaco o koya i na vale ni Meri na jinai Joni, sa yacana vokiliga o Marika, ra sa lewe levu ra sa soqoni vata kinia me ra masu. ¹³Ni sa tukituki o Pita i nai sogo ni matamata-ni-koro, sa qai e dua na vada me varorogo na yacana o Rota. ¹⁴Ni sa kila na domo i Pita, sa marau ke se reva mada ni dola nai sogo; sa cici i loma sa tukunia ni sa tu o Pita i na matamata-ni-koro. ¹⁵Ra sa tukunia vua, "Iko sa lialia." Sa cikevi ira jiko liga o koya ni sa va kinia. A ra sa qai tukunia, "Qori na nona agilosu." ¹⁶Ni sa tukituki jikoliga o Pita, ni ra sa dola na darava, ra sa raici koya ra sa reucala. ¹⁷Sa vatabataba vi ira o koya me ra jiko lo, sa tukunia vi ira ni sa yadji koya mai na vale ni vivesu na Turaga. Sa tukunia, "Qai tukunia na vika ke vi Jemesa vata ki ira vokiliga na viwekani." Sa qai daini ira o koya sa qai i na dua voki na vanua. ¹⁸Ni sa siga na vanua, sa reva ni lailai na nodra kidroa na sojia se sa qai beka i vei o Pita. ¹⁹Ni sa vaqarai koya o Eroti, sa reva ni raici koya, sa vatarogi ira nai vatawa, sa solia na lewa me ra vamatei. Sa qai sobu o Eroti mai Jutia i Sisaria me jiko kinia. ²⁰Ke sa cudru valevu o Eroti vi ira na kai Taia vata ki Saitoni. A ra sa qai vi koya ni ra sa lomavata, ra sa vamasuji Pilasito, o koya sa lewa na vale ni moce ni tui, me vukei ira, ra sa masujia na vivinakaji i na vuku ni nodra vanua ni dau yadji mai na kedra mai na nona vale na tui. ²¹Ni sa yaco na siga sa lokuci, sa vaicurucuru o Eroti ina curucuru vaturaga, sa dabe i na nonai jikojiko vaturaga, sa vunauci ira. ²²Sa ra kailavakia o ira na tamata, "Sa domo ni kalou ke, sa reva ni domo ni tamata!" ²³Sa yaviji koya vasauri e dua na agilosu ni Turaga. ni sa reva ni varokorokotakia na Kalou o koya; sa kani koya na baca sa mate yani. ²⁴Na vosa ni Kalou sa tubu sa levu sara mai. ²⁵O rau o Panapasa vata ki Saula rau sa vaojia na nodrau cakacaka, rau sa lesu i Jerusalemi, rau sa yadji Joni sa yacana vokiliga o Marika.

13 ¹Ke i nai soqosoqo lotu mai Anitioki, sa jiko kinia eso na parofita vata nai vavuvuli. O ratou o Panapasa, o Simioni (sa yacana vokiliga o Nikeri), o Lusu na kai Kirini, o Manaini (o koya rau susu vata ki Eroti na turaga), vata ki Saula. ²Ni ratou cakacaka vua na Turaga ka lolo, sa tukunia na Yalo Tabu, "Lesi rau mai vi au o Panapasa vata ki Saula i na cakacaka au sa kacivi rau kinia." ³Ni ratou sa lolo, ka masu oji, ratou sa tabaki rau i na ligadratou, a ratou sa vatalai rau yani. ⁴O rau o Panapana vata ki Saula, ni sa vatalai rau na Yalo Tabu, rau sa qai i Selusia; mai vanua gona rau soko tani mai ka qai ki Kipiro. ⁵Ni rau sa jiko mai Salamisa, rau sa vunautakia na vosa ni Kalou i na nodra vivale ni lotu na Jiu. Sa vivuke vi rau o Joni. ⁶Ni ratou sa qaivia taucoko na yanuyani sa yaco i Pafo, ratou sa raicia e dua na dauvadraunikau, sa parofita vailasu, na kai Jutia sa yacana o Pari-Jisu.

⁷Rau sa jiko vata i na turaga ni vanua o Serikiu Paula, sa tamata yalomatua. Sa kacivi Panapasa vata ki Saula o koya, ni sa via rogocia na vosa ni Kalou.

⁸O Elima "na dauvadraunikau" (ke nai balebale ni yacana) sa reva ni duavata kinia; sa vatovolea me vagolea tani na turaga me kua ni vabaujia. ⁹O Saula, o koya vokiliga sa kacivi me o Paula, ni sa sinai i na Yalo Tabu, sa varaici koya vamatua ¹⁰sa tukunia, "O iko sa luve ni tevoru, sa sinai vi iko na dauvivakaisini vata na ca. O sa meca ni vi ka keceliga e dodonu. Na reva beka ni oji na nomu vukicia nai naki dodonu ni Turaga?" ¹¹Ke, raicia, sa bikai iko na cudru ni Turaga, o na mataboko. O na reva ni raicia na matanisiga me oji mada e vica na siga." Sa lutu vasauri vi koya na kabukabu vata na butobuto; sa vayayamo jiko me vaqara eso me ra tuberi koya. ¹²Ni sa qai raicia na turaga na ka sa yaco, sa vabaujia, ni sa kurabui i nai vavuvuli ni Turaga. ¹³Ke o Paula vata ki ratou sa qai vata, sa ratou daini Pafo me qai i Perika mai Pamifilia. O Joni sa lesu voki i Jerusalemi. ¹⁴O Paula vata ki ratou na nonai lala ratou sa qai mai Perika, ratou qai i Anitioki mai Pisita. Rau sa curu i na vale ni lotu i na siga ni vacecegu, a rau sa dabe sobu. ¹⁵Ni sa wiliki oji nai vola ni lawa vata ki ira na parofita, sa so na turaga ni vale ni lotu sa talatala yani sa tukunia, "Ikodrau na viwekani, ke tu vi ikodrau e dua na vosa ni vavuvuli vi ira na tamata, tukunia liga mai." ¹⁶Sa qai tu cake o Paula sa vatabataba; sa tukunia, "Ikodou na Isireli vata ki kodou sa ravatakia na Kalou, dou varorogo mai. ¹⁷Na nodra Kalou na tamata ke, io na nodra na Isireli sa djigitaki ira oji na noda matua, sa vlevui ira na tamata ni ra sa jiko vulagi mai na vanua o Ijipita, sa yadji ira mai kinia i na ligana kaukauwa. ¹⁸Ni sa vosojia o koya na nodrai valavala i na vikau me yabaki vasagavulu. ¹⁹Ni sa oji na nona vakawabokotakia na vitu na matanitu i na vanua o Kenani, sa qai vota vi ira na nodra vanua. Sa yaco ke ni sa oji e va na drau limasagavulu na yabaki. ²⁰Sa oji ke sa qai lesia eso na ka yabaki va na drau limasagavulu, sa qai yacovi Samuela na parofita. ²¹Sa ra qai vinakatakia me dua na nodra tui, na Kalou sa qai soli Saula na luvei Kisi, na tamata i na yavusa i Penijamini, me nodra tui me vasagavulu na yabaki. ²²Ni oji na nona yadji koya tani mai nai tutu vatui na Kalou, sa qai vatuburi Tevita me nodra tui. Sa tukuni koya vokiliga sa tukunia, 'Au sa raici Tevita na luvei Jese ni sa tamata sa va na lomaqu, o koya na vayacoya keceliga na noqu lewa. ²³Mai na nona kawa na tamata ke na Kalou sa vatubuya i Isireli nai Vabula, o Jisu, me va na nona vosa ni yalayala. ²⁴Ni se bera na nona yaco mai o Jisu, o Joni sa vunautakia na papitaiso ni vivutuni vi ira keceliga na Isireli. ²⁵Ni sa vaojia jiko na nona cakacaka o Joni, sa tukunia, 'Ikodou sa nanumia se o cei o au? Au sa reva ni o koya. Ia dou rogocia, e dua sa muri au mai, nai vava i yavana au sa reva ni yaga me'u serekia. ²⁶Ikodu na viwekani, na kawa ni Eparaama, vata ki ira keceliga vi kodou sa ravatakia na Kalou, sa talai mai vi kita na vosa ni bula ke. ²⁷O ira sa jiko mai Jerusalemi vata ki ira na nodra turaga ra sa reva ni kilai koya, se na nodra vosa na parofita sa wiliki i na visiga ni vacecegu ni ra sa vacacani koya a ra sa lewai koya me mate. ²⁸Ka djina ni ra sa reva ni raicia e dua na ka sa dodonu me mate kinia, ra sa vamasuji Pailato me vamatei o koya. ²⁹Ni ra sa vayacoya oji na ka keceliga sa volai me baleji koya, ra sa qai roqoji koya sobu mai na kau ka ra bulujia i na dua nai bulubulu. ³⁰Sa vaturi koya cake mai na mate na Kalou. ³¹Sa rairai me vica na siga vi ira, ra sa qai vata ki koya mai Kalili i Jerusalemi. O ira ke ra sa dau tukuni koya vi ira keceliga na tamata me ra vadjinadjinataki koya kinia. ³²Ke kirau sa tukunia vi ikodou nai tukutuku vinaka: Na yalayala ma caka vi ira na noda matua ni sa vayacoya ³³na Kalou vi kita, vi ira na luvendra, ni sa vatuburi Jisu cake o koya. Me va na ka sa volai i karua ni Same: 'O iko na Luvequ, au sa vatuburi iko i na siga ke.' ³⁴Ina vuku ni sa vaturi koya cake mai na mate, me kua ni vuca voki, sa tukunia vake o koya: 'Au na solia vi ikodou na vika sa yalataki djina vi Tevita. ³⁵Ni o koya ke sa tukunia vokiliga kinia o koya e dua voki na Same, 'Au na reva ni vatara na Le Dua yalosavasava me vuca mai.' ³⁶O Tevita ni sa qaravia oji na nonai tabatamata me va na lewa ni Kalou, sa qai moce; sa bulu vata ki ira na nona matua, sa vuca mai na yagona. ³⁷O koya sa vaturia cake voki na Kalou, sa reva ni vuca mai. ³⁸O koya mo dou qai kila; na viwekani, i na vukuna na tamata ke sa bokoci kinia nai valavala ca me va sa vunautaki vi ikodou. Na vunau ni Mosese sa reva ni rawa ni dou vadonui kinia. ³⁹I na vukuna vokiliga sa vadonui rawa kinia na tamata keceliga sa vabaujia. ⁴⁰O koya mo dou qai raici ikodou vinaka, de yaco vi ikodou na ka sa vosa kinia o ira na parofita: ⁴¹Raicia, o ikodou sa daubeci, ia mo dou reucala ka rusa; Ni'u sa vayacoya e dua na cakacaka i na nomudou gauna, na cakacaka dou na reva sara ni vadjinajia, ke sa dua e tukunia vi ikodou.' ⁴²Ni rau sa qai yani o

Paula vata ki Panapasa, ra sa kerekere o ira ra sa soqoni vata me vunautakia vi ira na vosa ke i na siga ni vacegegu sa taravia mai. ⁴³Ni ra sa suka tani o ira sa soqoni vata, sa le levu na Jiu vata ki ira na tamata sa lotu vata Jiu ra sa muri Paula vata ki Panapasa, a rau sa vosa vi ira a rau sa varojia vi ira me ra tauria deivaki na loloma ni Kalou.⁴⁴Ta i na siga ni vacegegu taravia, sa vo valailai me ra oji kece mai na lewe ni koro ni ra sa soqoni vata mai me ra rogocia na vosa ni Kalou. ⁴⁵Ni ra sa raicia o ira na Jiu ni ra sa le levu, ra sa sinai i na vuvu a ra vasenitakia na vika sa tukunia o Paula, a ra sa vosavacacataki koya.⁴⁶A rau sa qai vosa doudou o Paula vata ki Panapasa ka tukunia, "E dodonu liga me vunautaki iliu vi ikodou na vosa ni Kalou. Ni dou sa dainia tani vi ikodou ka lewai ikodou mo dou reva ni rawa mo dou bula tawa mudu, raicia, kirau sa na qai vi ira sa kai matanitu tani. ⁴⁷Ni sa varojia vakinia vi kitou, na Turaga, sa tukunia, 'Au sa vaturi iko mo nodra rarama na vimatanitu, mo yaco mo vu ni bula i nai yalayala ki vuravura."⁴⁸Ni ra sa rogocia o ira sa kai matanitu tani, ara sa marau, a ra sa varokorokotakia na vosa ni Turaga. Sa vabaujia o ira kece ra sa varau tu me vinakatakia na bula tawa mudu. ⁴⁹Sa kuruvaki na vosa ni Turaga i na viyasana keceliga ke.⁵⁰O ira na kai Jutia a ra sa vauqeji ira na yalewa lotu vata ki ira na marama vata ki ira na turaga ni koro. A ra sa vatubuya na dauvivacacani vi rau o Paula vata ki Panapaa, a ra sa vatalai rau tani mai na nodra vanua. ⁵¹Rau sa kuretakia vi ira na kuvu ni qele mai na yavadrau, a rau sa qai i Ikiniona. ⁵²O ira sa lotu ra sa sinai i na marau vata i na Yalo Tabu.

14 ¹Sa yaco i Ikoniona ni rau sa qai vata o Paula vata ki Panapasa i nodra vale ni lotu na Jiu, a rau sa vosa, a ra sa vabaujia kinia e lewe levu na Jiu vata ki ira na sa matanitu tani. ²O ira na Jiu ra sa vajjiqā ra sa vauqeji i lomadra ra sa matanitu tani me ra lomaca vi ira na viwekani. ³Rau sa jiko vadede kinia, sa vosa doudou i na vuku ni Turaga, o koya sa vatakila ni sa djina na vosa ni nona loloma. Sa solia me caka rawa i na ligadrau eso nai vatakilakila vata na vika e vivakurabuitaki. ⁴Ra sa wase rua o ira na le levu i na koro; so sa totaki ira na Jiu, so sa totaki rau nai apositolo. ⁵Ni ra sa qai vakaukauwa o ira sa kai matanitu tani vata ki ira vokiliga na Jiu (vata ki ira na nodra turaga) me ra vacacani rau, ra sa vacavoki rau i na vatu, ⁶rau sa kila mada iliu, a rau tuba tani i Lisitira vata ki Tapi, a rau sa koro va-Likeonia, i na yasana vokiliga sa volekajia, ⁷a rau sa vunautakia vokiliga mai kinia nai tukutuku vinaka. ⁸Sa jiko mai Lisitira e dua na tamata, sa malumalumu na yavana, sa lokiloki o koya ni sa sucu mai, se reva ni qai rawa vada. ⁹Sa rogoci Paula ni sa vosa jiko. Ni sa varaici koya matua o koya, sa raicia ni sa tu vua na vabaujia me vabulai kinia. ¹⁰Sa vosa i na domo levu, "Tu cake vadodonu na yavamu." Sa rika o koya sa qai wavoki. ¹¹Ni ra sa raicia o ira na tamata na ka sa vayacoia o Paula, ra sa tabalakia icolo na domodra, a ra sa tukunia i na vosa va-Likeonia, "O rau na kalou rau sa lia tamata mai rau sa qai sobu mai vi kita." ¹²Sa ra vatokai Panapasa me o "Jupita" vata ki Paula me o "Makuri," balejia ni sa dau vosa o koya. ¹³O koya vokiliga na bete ni Jupita, sa jiko i na mata ni koro, na nona bure kalou eso na bulumakau vata na salusalu, sa vinakatakia vata ki ira na le levu me ra vacabo- i-soro. ¹⁴Ni rau sa rogocia o rau nai avositolo o Panapasa vata ki Paula, rau sa dresulakia na nodrau i curucuru, a rau sa cici sara vi ira na tamata, qoqolou, ¹⁵ka tukunia, "Ikonu na turaga, na cava konu sa vayacoia kinia na vika ke? Eda sa tamata vata kai tovo vata vokiliga ki ikodou. Kirau sa vunau vi ikodou mo dou saumaki tani mai na vika ke sa reva ni yaga vi koya na Kalou bula o koya sa bulia na lomalagi, na vuravura, na wasawasa, vata na ka keceliga sa tu kinia. ¹⁶O koya sa vosojia na lewe ni vanua keceliga ina gauna iliu me ra qai liga i na nodra sala. ¹⁷Ka reva liga ni dainia me reva na nonai vatakilakila ni sa caka vinaka jiko o koya, sa solia mai vi kita na uca mai lomalagi vata na yabaki sa levu na vuata, sa vakuva na lomada i na kakana vata na marau." ¹⁸I na vuku ni vosa ke, rau sa reva ni tarovi ira na lewe levu me ra kua ni vacabo i soro vi rau. ¹⁹Sa qai mai eso na Jiu mai Anitioki vata ki Ikoniona a ra mai vauqeji ira na tamata. Ni ra sa vacavoki Paula i na vatu, a ra sa yarataki koya i nai bili ni koro, ni ra sa nanumia sa mate o koya. ²⁰Ni sa wavokiji koya o ira sa lotu, sa tu cake o koya sa qai i na koro. I na savulaci, rau sa qai ki Panapasa i Tapi. ²¹Ni rau sa vunautakia oji nai tukutuku vinaka i na koro gona, rau sa valotutaki ira kinia e le levu, rau sa qai voki i Lisitira, i Ikoniona vata i Anitioki. ²²Rau sa vataudeitakia na yalodra ra sa lotu, ni rau sa varojia vi ira me ra tu dei i na vabaujia, rau sa tukunia, "Ni sa kilikili me levu na ka rarawa eda na curu kinia i na matanitu ni Kalou." ²³Ni rau sa lesia eso me nodra matua nai soqosoqo lewe ni lotu, ni rau sa masu vokiliga ka lolo, rau sa tataunaki ira vua na Turaga, o koya ra sa vabaujia.

²⁴Ni rau sa qaivi Pisitia ka yaco i Pamifilia. ²⁵Ni rau sa vunautakia na vosa mai Perika, rau sa qai i Atalia. ²⁶Rau sa soko mai vake i Anitioki, rau ma vatonaki kinia me nodrau na loloma ni Kalou i na vuku ni cakacaka rau sa qai vaojia. ²⁷Ni rau sa yaco i Anitioki sa vasoqoni ira vata nai soqosoqo le ni lotu, rau sa tukunia na ka keceliga sa caka na Kalou ni sa vivuke vi rau, ra sa dola na darava ni vabaujia vi ira na vimatanitu tani. ²⁸A rau sa jiko vadede vata ki ira sa lotu.

¹Sa qai sobu mai eso na tamata mai Jutia i Anitioki sa vavulici ira na viwekani, sa tukunia, "Ke dou sa reva ni cili me va nai valavala ni Mosese, dou na reva ni vabulai rawa." ²Ni rau sa vileji valevu ka viba vata ki rau o Paul vata ki Panapasa. Ra sa lesi Paula vata ki Panapasa, vata ki ratou voki eso mai vi ira, me ratou qai icolo i Jerusalemi vi ratou nai avositolo vata ki ira na matua i na vuku ni taro ke. ³Ra sa talatala vi ira nai soqosoqo lotu, ratou sa qai siviji Finaisi vata ki Samaria, a ra sa tukunia jiko ni sa saumaki mai o ira sa kai matanitu tani. Ra sa vamarautaki ira valevu na viwekani keceliga. ⁴Ni ratou sa yaco i Jerusalemi, sa mai vacegui ratou o ira nai soqosoqo lewe ni lotu, vata ki ira nai apositolo, vata ki ira na matua, a ratou sa tukunia na ka keceliga sa caka na Kalou ni sa vivuke vi ratou. ⁵Sa tu cake so nai tokani na Farisi ra sa vabaujia ra sa tukunia, "Sa dodonu me cilivi o ira qori, me varoji vokiliga vi ira me ra talairawarawa i nai vunau ni Mosese." ⁶A ra sa soqoni vata mai o ira nai apositolo vata ki ira na matua me ra bosea na ka ke. ⁷Ni sa levu na vileji, sa tu cake o Pita sa tukunia vi ira, "Ikodou na viwekani, dou sa kila sa djigitaki au mai vi kita na Kalou, i na gauna makawa sara me ra rogocia kinia na vosa ni tukutuku-vinaka o ira na kai vimatanitu tani, me ra vabaujia. ⁸Na Kalou, o koya sa kila na yaloda, sa vadjinadjina vi ira ni sa solia vi ira na Yalo Tabu, me va liga vi kita. ⁹Sa reva ni vinakataki kita cake mai vi ira, ia sa vasavasavatakia na yaloda i na vabaujia. ¹⁰Na cava dou sa qai vatovolea vaca kinia na Kalou mo dou vataqā nai vua i na domodra ra sa lotu, da sa reva ni cola rawa o kita se o ira na noda matua? ¹¹Da sa vadjinajia ni da bula i na loloma ni Turaga o Jisu, me va vokiliga kinia o ira qori." ¹²Sa ra qai galu o ira keceliga na le levu ni ra sa rogoci Panapasa vata ki Paula ni rau sa tukunia na vivatakilakila vata na vika vivakurabuitaki sa caka na Kalou i na kedra maliwa na kai vimatanitu tani. ¹³Ni rau sa jinia na nodrau i tukutuku, sa vosa o Jemesa ka tukunia, "Ikodou na viwekani, dou rogoci au mai. ¹⁴Sa tukunia oji o Saimoni se sa qai yadjia vacava iliu na Kalou eso na tamata mai vi ira na kai vimatanitu tani me jiko vi ira na yacana. ¹⁵Na ka ke sa bale vata i na nodra vosa na parofita, me va na ka sa volai, ¹⁶Ni sa oji na vika ke au na lesu mai, au na vaturia voki na vale ni Tevita, koya sa bale sobu; au na vaduria voki na kena sa rusa, au na vaduria vokiliga mai, ¹⁷me ra vaqara na Turaga o ira na tamata sa vo, vata ki ira keceliga na kai vimatanitu tani ra sa vatokai i na yacaqu." ¹⁸Sa tukunia vua na Turaga, o koya sa vatakila na ka keceliga ke mai nai vatekivu ki vuravura. ¹⁹O koya au sa lewa kinia me da kua ni vaocai ira, ra sa saumaki mai vua na Kalou, mai vi ira na kai vimatanitu tani. ²⁰Me da volavola liga vi ira, ka me tabu vi ira na qaravia na matakau, na daudara vokiliga, vata na na lewe ni manumau sa kuna, vata i na dra. ²¹Ni ra sa jiko dede i na vikoro keceliga o ira sa vunautaki Mosese ni ra sa wilikia i na vivale ni lotu i na siga ni vacecegu." ²²Sa ra qai vinakatakia o ira nai avositolo vata ki ira na matua, vata ki ira keceliga nai soqosoqo le ni lotu, me djigitaki Jemesa o koya sa yacana vokiliga o Parisapa, na tamata rau sa liu vi ira na viwekani, me vatala me ratou qai vata ki Paula, ki Panapasa i Anitioki. ²³A ra sa volavola vake i na ligadratou, "Ikodou nai apositolo vata na matua, kimamu sa loloma yani vi ikodou na viwekani sa matanitu tani mai Anitioki, i Siria vata ki Sisilia: Dou bula!" ²⁴Ni kimamu sa rogocia ra sa qai tani vi ikodou eso ra sa kidroataki ikodou i na nodra vosa, ra sa vukicia tani na lomamudou, ia kimamu sa reva ni talai ira, ²⁵sa qai vinaka vi kimamu, ni kimamu sa soqoni vata sa lomavata, me djigitaki eso na tamata sa talai vi ikodou me ratou qai vata ki rau dou sa daulomania o Panapasa vata ki Paula, ²⁶na tamata rau sa bolea na mate i na vuku ni yacana na noda Turaga o Jisu Karisito. ²⁷O koya kimamu sa talai Jutasa vata ki Sailasa yani, rau na tukunia vokiliga na vika ke mai na gusudrau. ²⁸Ni sa vinaka vua na Yalo Tabu vata vi kimamu vokiliga, me kimamu kua ni taucia vi ikodou nai colacola levu ke: ²⁹me tabu vi ikodou na vika sa cabo i na vimatakau, na dra vokiliga, vata na ka sa kuna, na daudara. Ke dou qarauri ikodou mai na vika ke, dou na caka vinaka. Sa loloma." ³⁰Ni ratou sa talai, ratou sa qai i Anitioki; ratou sa vasoqoni ira vata na le levu, ratou sa solia nai vola. ³¹Ni ra sa wilikia oji, ra sa marau i na vivacegui. ³²O Jutasa vata ki Sailasa, rau sai vavuvuli vokiliga, rau sa vavulici ira na viwekani i na levu na vosa sa vataudeitaki ira. ³³Ni ratou sa jiko bogi vica, ra sa qai vatalai ratou o ira na viwekani i na vacegu vi ira nai apositolo. ³⁴Sa vinakatakia o Sailasa me jikoliga mai kinia. ³⁵O Paula vata ki Panapasarau sa jiko mai Anitioki, a rau sa vavuvuli ka vunautakia na vosa ni Turaga vata ki ira voki eso ara sa le levu. ³⁶Sa bogi vica sa qai tukunia o Paula vi Panapasa, "Me daru sa qai voki me raicia se ra sa vacava o ira na wekada i na vikoro keceliga daru ma vunautakia kinia na vosa ni Turaga." ³⁷Sa nanumakia o Panapasa me sa yadji Joni, sa yacana vokiliga o Marika. ³⁸Sa reva ni vinakatakia o Paula me rau yadji koya, ni ma daini rau iliu mai Pamifilia o koya ni sa reva ni qai vata ki rau i na cakacaka. ³⁹Sa katakata kinia na vileji, rau sa dui qai kinia, sa yadji Marika o Panapasa, a rau sa soko i Kipiro. ⁴⁰Sa djigitaki Sailasa o Paula, rau sa qai yani, ni sa tataunaki rau i na loloma ni Kalou vi ira na viwekani. ⁴¹Sa qai wavoki o koya i Siria vata i Sisilia, sa vataudeitaki ira kinia na visosoqo le ni lotu.

16¹ Sa qai yaco o Paula i Tapi vata i Lisitira, sa raicia, sa jiko e dua o Timoci na yacana, sa dau lotu, sa luve ni yalewa ni Jutia, sa vabaujia, ia sa kai matanitu tani o tamana.² Sa rogo vinaka o koya vi ira na viwekani mai Lisitira vata i Ikoniona.³ Sa vinakatakia o Paula, me rau qai, sa yadjia mada sa cilivi koya, i na vukudra na Jiu ra sa jiko i na vanua gona, ni ra sa kila keceliga ni sa kai matanitu tani na tamana.⁴ Ni rau sa qaivia na vikoro, rau sa tukunia vi ira me ra vabaujia nai varo sa lesia o ira nai apositolo vata ki ira na matua sa jiko mai Jerusalem.⁵ Sa vataudeitakia va kinia i na visoqosoqo le ni lotu i na vabaujia ni ra sa tubu vokiliga i na visiga me ra lewe levu.⁶ Ni rau sa qaivi Firijia vata na vanua o Kalatia, sa tarovi rau na Yalo Tabu me rau kua ni vunautakia na vosa i Esia.⁷ Ni rau sa yaco mada i Misia, rau sa vatovolea sara me qai i Picinia, sa tarovi rau na Yalo i Jisu.⁸ Rau sa sivi Misia, rau sa qai sobu i Tiroa,⁹ Sa rairai vi Paula i na bogi na raivotu: Sa tucake tu e dua na kai Masitonia, sa vamasuji koya sa tukunia, "Qai mai i Masitonia, mai vukei kimamu."¹⁰ Ni sa raicia oji na raivotu o Paula, sa vatovlea sara me qai i Masitonia, ni kitou sa vananumakia e djina sara sa kacivi kitou na Turaga me kitou vunautakia vi ira nai tukutuku-vinaka.¹¹ Ni kitou sa varewa mai Tiroa, kitou sa mua yani i Samoceres, sa yaco i na savulaci i Niapoli.¹² Mai vaka i Filipai, e koro levu i na yasayasa va-Masitonia o koya, sa koro va-Roma, kitou sa jiko i na koro gona me vica na bogi.¹³ Ni na siga ni vacegegu kitou sa qai i nai bili ni koro i na baji ni uciwai, i na vanua kitou sa nanumia sa dau caka kinia na lotu masumasu. Sa kitou dabe sobu ka vosa vi ira na yalewa ra sa soqoni vata kinia.¹⁴ Sa varogocia e dua na yalewa o Litia na yacana, mai na koro o Caetaira, sa dauvolitakia na kalokalo sa daulotu vua na Kalou. Sa dola na yalona na Turaga, sa vabaujia kinia o koya na vika sa tukunia o Paula.

¹⁵ Ni sa papitaisotaki o koya vata ki ira vokiliga na nona le-ni-vale, sa vamamasu o koya, ka tukunia, "Ke dou sa lewa niu sa djina vua na Turaga, curu i na noqu vale mo dou jiko kinia." Sa cikevi kitou sara o koya.¹⁶ Sa yaco, ni kitou sa qai i na vanua sa caka kinia na masumasu, kitou sota ki na dua na vada sa jiko vua na yalo i Paiconi. O koya sa dauvavutuniyautaki ira valevu na nona turaga i na nona parofisai vaseseni.¹⁷ Sa muri Paula vata ki kitou o koya ke, sa kailavakia, sa tukunia, "Sai talatala cecere ni Kalou sara o ratou na tamata ke. Ratou na vatakila vi ikodou na sala ni bula."¹⁸ Sa vica na bogi na nona caka jiko na ka ke. O Paula, sa qai rarawa na lomana vi koya, sa rai vua sa tukunia vua na yalo, "Au sa varoji iko i na yaca i Jisu Karisito mo qai tani mai vua." Sa qai tani sara i na gauna vata liga gona.¹⁹ Ni sa raicia o ratou na nona turaga ni sa yali na ka ratou ma vararavi kinia na nodratou i yau, ratou sa tauri Paula vata ki Sailasa, ra sa yarataki rau i na rara ni vivoli vi ira na turaga.²⁰ Ni ra sa yadji rau i na matavilewa, ra sa tukunia, "O rau na tamata liga ke, rau sa vavu leqa jiko i na noda koro."²¹ Rau sa kai Jutia. Rau sa vunautakia nai valavala eso sa reva ni dodonu vi kita me da vabaujia se muria ni da sa kai Roma.²² Ra sa qai tucake vata taucoko vi rau o ira na le levu; ra sa luvajia na nodrau icurucuru o ira na matavilewai, ra sa tukunia me rau warolaki.²³ Ni ra sa warolaki rau, ra sa qai daini rau i vale ni vivesu, ra sa varojia vua nai vatawa me yadravi rau vakaukauwa.²⁴ O koya sa varoji ke, sa biliraki rau i na loma ni vale ni vivesu, sa vesukia vakaukauwa na yavadrau i na i vesu kau.²⁵ Ni sa lomaloma ni bogi na vanua rau sa masumasu jiko o Paula vata ki Sailasa, ka sere vua na Kalou, ra sa rogoci rau o ira na vo ni kaivesu.²⁶ Sa dua na uneune levu sa yaco vasauri i na vanua gona, sa yavala kinia na yavu ni vale ni vivesu, sa tadola vasauri keceliga na darava, sa tasere yadua na kedrai vesu na tamata.²⁷ Sa yadra mai na moce nai vatawa ni vale ni vivesu, sa raicia sa tadola tu nai sogo ni darava ni vale ni vivesu, sa ucunia mai na nonai seleiwau, ni sa nakijia me vamatei koya, ni sa nanumia ra sa tuba o ira na tamata sa vesu tu.²⁸ Sa kaci i na domo levu o Paula, sa tukunia, "Kua ni o vamavoataki iko, kitou sa jiko keceliga ke."²⁹ Sa qai kaci o koya me yadji mai na cina, sa rika i loma sa sautaninini mai, sa cuva sobu vi Paula vata ki Sailasa,³⁰ sa yadji rau i tuba sa tukunia, "Ikodrau na turaga, cava meu vayacoya meu bula kinia?"³¹ Rau sa tukunia, "Vabaujia na Turaga o Jisu Karisito, o na bula kinia vata ki ira vokiliga na nomu le ni vale."³² Rau sa tukunia vua na vosa ni Turaga, vi ira kece vokiliga ra sa jiko i na nona vale.³³ Sa yadji rau o koya i na bogi gona sa quarakia na we ni kuita, sa papitaisotaki sara o koya vata ki ira keceliga na wekana.³⁴ Ni sa yadji rau i nona vale sa taucia na kakana i matadrau, sa marau valevu ni sa vabaujia na Kalou vata ki ira keceliga na nona le ni vale.³⁵ Ia ni sa siga mai, ra sa tala na ovisa o ira na matavilewai ka tukunia, "Sereki rau na tamata qori me rau qai."³⁶ Sa tukunia vi Paula na vosa ke nai vatawa ni vale ni vivesu, "Sa tala mai na matavilewai mo drau sa sere ka mo drau qai. Drau qai cavu tu ka qai i na vacegu."³⁷ Sa tukunia vi ira o Paula, "Ra sa warolaki kirau i matamudou ka ra sebera ni ra lewai kirau mada iliu, kirau sa kai Roma, ra sa daini kirau i vale ni vivesu. Dou sa via vatalai kirau vavuni beka? Reva! Me ra qai mai ra mai yadji kirau yani i tuba."³⁸ Ra sa tukunia na vosa ke o ira na ovisa vi ira na matavilewai, ra sa qai rava ni ra sa rogocia ni rau sa kai Roma.³⁹ Ra sa qai mai na matanivilewai ra sa mai kere vivosoti vi rau ka yadji rau i tuba, ra sa vamasuji rau me rau qai tani i na koro.⁴⁰ Rau sa qai tani i na vale ni vivesu, rau sa curu i na vale ni Litia. Ni rau sa raici ira na viwekani, rau sa vacegui ira ka qai yani.

¹Ia ni ratou sa qai vi rau o Amifipoli vata ki Apolonia, ratou sa yaco i Cesalonaika, sa tu kinia e dua na nodra vale ni lotu na kai Jutia. ²Sa curu i loma o Paula, me va na nonai varau, sa tolu na siga ni vacecegu sa vavulici ira kinia mai nai Vola Tabu. ³Ni sa vatakila ka vadjinadinatakia ni sa kilikili ki Karisito me vosojia na mate ka tucake voki mai na mate. Sa tukunia, "Ni sai koya na Karisito, o Jisu ke, o koya au sa vunautakia vi kodou." ⁴Sa vabaujia o ira eso ka ra qai vitokani vi Paula vata ki Sailasa, vata ki ira na le levu na kai Kirisi ra sa lotu va-Jiu vata ki ira na marama ra sa reva ni le lailai. ⁵Sa qai vuvu o ira na Jiu, ra sa yadjia eso vi ira na kaisi botoboto mai na vanua ni vivoli, ra sa vasoqoni ira vata na le levu ka vatubu mawe i na koro, Ra sa cici vakaukauwa i na vale ni Jesoni, me ra saga me ra yadji rau mai o Paula vata ki Sailasa vi ira na le ni koro. ⁶Ia ni ra sa reva ni raici ratou, ra sa yarataki Jesoni vata ki ira na viwekani eso vi ira na turaga ni koro, ka tagi, "O ratou ke ratou sa vukici vuravura me ca, ratou sa qai vokiliga mai vanua ke." ⁷Sa yadji ratou o Jesoni i na nona vale ka ra sa talaimama o ira keceliga ke i na vunau ni Sisa, ra sa tukunia sa dua voki na tui-o Jisu. ⁸Ra sa kidroataki ira na le ni koro vata ki ira na kena turaga ni ra sa rogocia na vika ke. ⁹Ia ni ra sa vabaujia na yalayala ni Jesoni vata ki ira na tani, ra sa sereki ira me ra qai. ¹⁰Ia o ira na viwekani ra sa vakusakusa me talai rau o Paula vata ki Sailasa i Peria i na bogi. Ia ni rau sa yaco kinia, rau sa qai i na nodra vale ni lotu na kai Jutia. ¹¹Ra sa uasivi vi ira na kai Cesalonaika o ira ke, i na yalo vaturaga, ni ra sa varogocia na vosa i na loma e vinaka sara, ra sa dauvasaqaqara i nai Vola Tabu i na visiga se sa vakinia na ka ke se reva. ¹²O koya liga ke ra sa le levu kinia ra sa vabaujia, vata ki ira volikiga na marama ni Kirisi vata ki ira na tagane ra sa reva ni le lailai. ¹³Ia ni ra sa kila o ira na Jiu mai Cesalonaika ni sa vunautakia na vosa ni Kalou o Paula mai Peria, ra sa qai vokiliga kinia ka vayavalaji ira na le levu. ¹⁴Ra sa vakusakusa kinia na viwekani me ra vatalai Paula yani me qai vake i wasawasa, ia rau sa jiko liga mai o Sailasa vata ki Timoci. ¹⁵Ia o ira sa varaici Paula ra sa yadji koya i Aceni. Ia ni sa tau vi ira nai varo vi Sailasa vata ki Timoci me rau sa vakusakusa vua, rau sa qai sara. ¹⁶Ia ni sa waraki rau jiko o Paula mai Aceni, sa katakata valevu na lomana ni sa raicia sa oso na koro i na vimatakau. ¹⁷Koya gona sa vileji kinia o koya vata ki ira na kai Jutia i na nodra vivale ni lotu vata ki ira vokiliga na tani ra sa lotu, vata ki ira vokiliga ra sa sota vata i na rara ni vivoli i na visiga. ¹⁸Sa qai vileji vata eso na nodra vuku nai tokani ni Epikuro vata ki Sitoike. Sa tukunia eso, "Na cava mada sa via tukunia o ka na dauvosa ke?" Eso tani sa tukunia, "O koya ke sa va e dua sa vatakila mai eso na kalou vou," ni sa vunautaki Jisu vi ira o koya vata ki na nona tucake voki mai na mate. ¹⁹Ra sa qai tauri Paula ka tuberi koya i na vanua cecere ni Arisi, ka tukunia, "Ena rawa beka me kimamu kila se cava nai vavuvuli vou ke o sa mai tukunia?" ²⁰Ni o sa yadjia mai eso na vika e vivakurabuitaki i daligai kimamu. Sa kimamu via kila se cava nai balebale ni vika ke." ²¹(Ni sa reva na ka tani ra sa dauvayacoya o ira keceliga na kai Aceni, vata ki ira na vulagi ra sa jiko kinia ia me ra vitukutukunitakia liga se rogocia e dua na ka vou.) ²²Sa qai wiri tu o Paula i na loma ni vanua cecere i Arisi, ka tukunia, "Ikodou na kai Aceni, au sa raicia i na ka keceliga ni konu sa dausoro valevu. ²³Io, niu sa qai wavoki ka raicia na vika konu sa soro kinia, au sa raicia vokiliga e dua nai cabocabo ni soro sa volai kinia, 'VUA NA KALOU E TAWA KILAI.' Ia o koya konu sa soro kinia ni konu sa reva ni kila, au sa qai tukunia ke vi konu. ²⁴Na Kalou ka bulia na vuravura vata na ka keceliga sa tu kinia, sa Turaga liga o koya mai lomalagi vata ki vuravura, sa reva ni jiko i na vivale ni soro sa caka i na liga. ²⁵Sa reva vokiliga ni qaravi i na liga ni tamata, me vaka me baki yaga vua e dua na ka, ni sa solia vi kita keceliga na bula vata nai cegu, vata ka na keceliga. ²⁶Sa buli ira da sa dra vata, na lewe ni vivanua keceliga me ra jiko i na dela ni vuravura taucoko, sa lesia na vigauna ka djigitaki iliu vata nai yalayala ni nodra vivanua, ²⁷me ra vasaqara na Kalou de ra vayayamo beka vua ka raicia. Ia sa reva liga ni yawa o koya vi kita yadua. ²⁸Ni da sa bula vi koya ka yavala ka rawa mai vua na noda bula, me va vokiliga sa tukunia o ira na nomudou dau-ni-vucu eso, 'Sa nona kawa vokiliga o kita.' ²⁹Ke, ni da sa kawa ni Kalou, e reva ni dodonu me da nanumakia sa tautauvata na Kalou vata i na koula, se na siliva, se na vatu-sa ceujia na matai se na tamata vuku. ³⁰Ia na gauna ni lialia sa vosojia oji na Kalou, sa varojia i na gauna ni kua vi ira na tamata keceliga i na vivanua keceliga me ra vivutuni. ³¹Ni sa lokucia o koya na siga na lewai vuravura kinia na lewa dodonu vi koya na tamata sa lesia o koya. Sa vadjinadjina kinia vi ira na tamata keceliga i na nona vaturi koya cake voki mai na mate. ³²Ia ni ra sa rogocia na tucake voki mai na mate, sa valialiai Paula eso vi ira; ka so sa tukunia, "Kitou na rogoci iko voki i na ka ke." ³³Sa qai tani yani i na kedra maliwa o Paula. ³⁴Ia sa kabiji koya eso na tamata ra sa vabaujia, sa dua vi ira o Tainonisio mai na matavilewai mai na vanua cecere ni Arisi, vata na yalewa sa vatokai o Tamarisi, vata ki ira voki eso.

18¹ Sa oji na vika ke sa qai tani i Aceni o Paula ka yaco i Korinica. ² Sa raicia kinia e dua na kai Jutia na yacana o Akuila, sa sucu mai Ponito, sa qai liga mai Itali vata na wajina o Pirisila, ni sa varojia o Kilotiu me ra qai tani i Roma na kai Jutia keceliga. Sa qai vi rau o Paula, ³ ka ni ratou sa matai vata, sa jiko vata ki rau o koya ka cakacaka, ni ratou sa matai ni vale-laca. ⁴ Sa vunau i na vale ni lotu i na visiga ni vacecegu keceliga, sa rawai ira na kai Jutia vata ki ira na kai Kirisi. ⁵ Ia ni sa qai mai Masitonia o Sailasa vata ki Timoci, sa vauqeji o Paula, sa dautukunia vi ira na kai Jutia ni sa Karisito liga o Jisu. ⁶ Ni ra sa vorajia ka vosa vacacataki koya, sa kureitakia na nonai curucuru o koya ka tukunia vi ira, "Ena baleji ikodou liga na nomudou rusa; au sa reva ni cala kinia. Au sa qai vi ira na kai vimataniu tani." ⁷ Sa qai tani kinia, ka curu i na nona vale e dua na yacana o Taito Jusitu, na tamata sa lotu vua na Kalou. Sa voleka i na vale ni lotu na nona vale. ⁸ Sa vabaujia na Turaga o Kirisipo, na turaga ni vale ni lotu, vata ki ira keceliga na nona le ni vale; sa le levu na kai Korinica ni ra sa rogocia, ra sa vabaujia, ka ra sa papitaisotaki. ⁹ Sa qai tukunia vi Paula na Turaga i na bogi i na raivotu, "Kua ni rava, mo vosa liga ka kua ni ko galu.

¹⁰ Niu sa jiko vata ki iko, ka na reva ni dua me sagai iko, me vacacani iko, ni sa le levu na noqu tamata i na koro ke." ¹¹ Sa jiko mai kinia o koya ka yabaki dua ka vula ono, sa dauvavulici ira i na vosa ni Kalou. ¹² Ia ni sa turaga mai Akaia o Kalio, ra sa lomavata na Jiu me ra tauri Paula vakaukauwa, ra sa yadjia i na mata ni jikojiko ni vilewai; ¹³ ka tukunia, "O koya ke sa vavulici ira na tamata me ra masu vatani vua na Kalou ka reva ni va na vunau." ¹⁴ Ia ni sa varau vosa o Paula, sa tukunia vi ira na Jiu o Kalio, "Ikodou na Jiu, ke sa dua na ka e kovei se dua na ca levu, e dodonu meu vosoji ikodou. ¹⁵ Ia ke vilejitaki nai vavuvuli vata na yaca eso vata na nomudou vunau, dou lewa liga. Au sa reva ni via lewa na e dua na ka vake." ¹⁶ Sa vatalai ira tani i na mata ni jikojiko ni vilewai. ¹⁷ Ra sa qai tauri Sosiceni na turaga ni vale ni lotu, ka vaculakia i na mata ni jikojiko ni vilewai. Sa vawelevewe liga o Kalio ka reva ni via kauwaitakia. ¹⁸ Sa oji qori sa jiko liga o Paula ka vica voki na siga, sa qai tatau vi ira na viwekani ka soko i Siria vata ki rau o Pirisila vata ki Akuila. Sa tasia mada na uluna mai Kenikiria, ni sa bubului kinia o koya. ¹⁹ Sa yaco i Efeso, sa daini rau kinia o koya, sa curu i na vale ni lotu o koya, ka vavulici ira na Jiu. ²⁰ Ia ni ra sa vamasju koya me jiko voki vadede vi ira, sa reva ni vinakatakia o koya. ²¹ Sa tatau liga vi ira, ka tukunia, "Au na lesu voki mai vi ikodou ke vinakatakia na Kalou." Sa soko tani mai Efeso o koya. ²² Ia ni sa sobu mai Sisaria, sa qai cake ka vikidavaki vata ki ira nai soqosoqo le ni lotu mai Jerusalemi ka qai sobu i Anitioki. ²³ Ni sa jiko dede valailai mai kinia, sa qai tani ka qai vadodonu ka wavokijia na vanua o Kalatia vata ki Firijia, sa vataudeitaki ira keceliga ra sa lotu. ²⁴ Sa dua na Jiu na yacana o Apolosa, sa sucu mai Alekisadria, sa qai mai Efeso. Sa tamata dauvosa vavuku ka rawa sara me tukunia nai Vola Tabu o koya. ²⁵ Sa vivatavulici o koya i nai vavuvuli ni Turaga. Ia sa loma katakata na yalona, sa tukunia o koya ka vunautakia vagumatua na vika ni Turaga, ia sa kila liga na papitaiso ni Joni. ²⁶ Sa tekivu me vosa doudou i vale ni lotu o Apolosa. Ia ni rau sa rogocia o Pirisila vata ki Akuila, rau sa yadji koya vajikijiki ka tukunia vadodonu vi koya nai vavuvuli ni Kalou. ²⁷ Ia ni sa via qai yani i Akaia o koya, ra sa vauqeji koya kinia o ira na viwekani ka ra sa volavola ka masuji ira me ra vacegui koya. Ia ni sa yaco yani o koya, sa vukei ira valevu ra sa vabaujia i na loloma. ²⁸ O Apolosa ni sa gumatua sara na nona rawai ira votu na Jiu i na vileji, sa vatakila mai nai Vola Tabu ni sa Karisito o Jisu.

19 ¹Ia ni sa jiko mai Korinica o Apolosa, sa qai o Paula i na colo ni vanua ka yaco i Efeso, sa raicia eso sa lotu. ²Sa tukunia vi ira, "Sa yaco vi ikodou na Yalo Tabu ni dou sa vabaujia?" A ra sa tukunia vua, "Reva, kitou se bera ni rogocia se sa soli na Yalo Tabu se reva." ³Sa tukunia vi ira o koya, "Dou sa papitaisotaki beka i na cava?" Ra sa tukunia, "I na papitaiso ni Joni." ⁴Sa qai tukunia o Paula, "E djina liga sa dauvipapitaisotaki o Joni i na papitaiso ni vivutuni. Sa tukunia vi ira na tamata me ra vabauji koya ena muri koya mai, o koya ke, o Jisu." ⁵Ia ni ra sa rogocia ra sa papitaisotaki i na yaca ni Turaga o Jisu. ⁶Ia ni sa tabaki ira o Paula, sa yaco vi ira na Yalo Tabu ka ra sa vosatakia na vosa ni vanua tani ka parofisai. ⁷O ira kecelilga na tagane ra sa le jinikarua beka. ⁸Sa qai o koya i na vale ni lotu ka vosa doudou jikoliga ka vulatolu, sa vatavuvuli ka vadjinadjinatakia na vika ni matanitu ni Kalou. ⁹Ia eso vi ira na Jiu sa lomaqa ka reva ni vabaujia, ka vosavacacatakia na Lotu i na matadra na le levu. Sa qai tani mai vi ira o Paula, ka tawasei ira tani ra sa lotu, sa dauvatavuvuli jiko i na visiga i na vale ni wili vola mai Tirano. ¹⁰Sa yaco jiko ke me rua na yabaki, ia ra sa rogocia kinia na vosa ni Turaga o Jisu o ira kecelilga ra sa jiko mai Esia, o ira na kai Jutia vata ki ira vokiliga na kai Kirisi. ¹¹Sa vayacoya na Kalou eso na ka-mana djina eso i na ligai Paula, ¹²ra sa yadjia tani mai na yagona nai tavoi eso vata nai curucuru eso vi ira ra tauvi-mate, sa yali kinia na nodra mate ka sa qai tani mai vi ira na yalo velavela. ¹³Ia ka so na kai Jutia ra sa dauviqaiyaki ka daucaka me tovoci ira na tevoru. Ratou sa boleka me ratou kacivia na yaca ni Turaga o Jisu vi ira sa curumi ira tu na yalo velavela ka ratou sa tukunia, "Kitou sa vatalai ikodou tani i na yaca i Jisu, o koya sa vunautakia o Paula." ¹⁴Ratou sa le vitu na luvei Siva na kai Jutia ka bete levu, ratou sa vayacoya na ka ke. ¹⁵Sa qai vosa na yalo velavela ka tukunia, "O Jisu au sa kila, o Paula vokiliga au sa kila; ia o cei o ikodou?" ¹⁶Sa rika vi ratou na tamata sa jiko vua na yalo velavela, sa rawai ratou ka sa kaukauwa vi ratou. Ratou sa tuba tani kinia mai na vale gona, ratou sa luvawale ka mavoa. ¹⁷Sa kila na ka ke o ira kecelilga na kai Jiu vata na kai Kirisi vokiliga, ra sa jiko mai Efeso. Sa kani ira kecelilga na rava, sa vacereci na yaca ni Turaga o Jisu. ¹⁸Sa le levu vokiliga vi ira sa vabaujia ra sa qai mai vatusa ka tukunia na vika kecelilga ra sa caka. ¹⁹Sa le levu vokiliga vi ira ra sa dauvayacoya iliu nai lawaki vatevoru eso, ra sa kumunia vata na nodrai vola ka visa i matadra kecelilga, ra sa wilikia vata na kedrai sau, sa ra raicia ni sa limasagavulu na udolu nai lavo siliva.

²⁰Sa tubu vakaukauwa kinia na vosa ni Turaga ka sa vatetei raraba yani ²¹Ia ni sa oji na vika gona, sa nakijia o Paula i lomana me qai mada i Masitonia vata ki Akaia ka qai i Jerusalem; ka tukunia, "Ni oji na noqu jiko mai kinia, meu qai raici Roma vokiliga." ²²Sa qai tala i Masitonia e le rua vi ira sa dauqaravi koya, o Timoci vata ki Irasito. Ia sa jiko vadede valailai mai Esia o koya. ²³I na gauna gona, sa tubu valevu na mawe i Efeso i na vuku ni Lotu. ²⁴Sa dua na matai ni siliva, o Timitirio na yacana, sa daucaka i na siliva nai vatakarakara ni bure ni Kalou ni Taiana, sa valevutakia kinia na nodrai yau na matai. ²⁵Sa kacivi ira vata ki ira na tamata sa daucakacaka vata kinia ka tukunia, "Ikodou na turaga, dou sa kila na cakacaka ke, eda sa vailavo kinia." ²⁶Dou sa qai raicia, ka rogocia, ni sa reva ni i Efeso duadualiga, sa vo lailai me ojivi Esia taucoko, o Paula ke, sa le levu sa rawa, ka saumaki ira tani na tamata. Ni sa tukunia sa reva ni kalou na ka sa caka i na liga. ²⁷Ia sa voleka ni beci kinia na noda cakacaka ke, ka reva ni koya duadualiga ke, sa voleka me vakawaletaki na bure ni Taiana na kalouyalewa ke, ka me lutu mai na nonai tutu lagilaig, o koya ka soro vua o Esia taucoko vata ki vuravura. ²⁸Ni ra sa rogocia, sa duatani sara na nodra cudru ka ra sa qoqolou, ka tukunia, "Sa levu liga o Taiana na kalou ni kai Efeso." ²⁹Sa ka levu na mawe i na koro taucoko, a ra cici yani i na duavata na vakasama i na loma ni bure levu. Ra sa tauri Keio vakaukauwa vata ki Arisitako, rau sa dau qai vata ki Paula, rau sa kai Masitonia, ra curu vakaukauwa vata i na bure levu. ³⁰Ia ni sa via curu o Paula i na kedra maliwa na tamata, ra sa tarovia koya o ira ra sa lotu. ³¹O ira vokiliga eso ra sa turaga mai Esia, ra sa nonai to, ra sa vayadji tukutuku vua ka vamasuji koya me kua ni doudou me curu i na bure levu. ³²Ra sa dui qoqolou, ni ra sa mawe i nai soqosoqo ra sa le levu. Ia sa le levu vi ira ra sa reva ni kila se cava ra sa soqoni vata kinia. ³³Eso vi ira na le levu ra vaturi Alekisada cake, ni sa cikeci koya o ira na Jiu. Sa vatabataba o Alekisada, sa via tusanaki koya vi ira na tamata. ³⁴Ia ni ra sa kila sa kai Jutia koya, sa ra sa tagicakia vata na domodra me raujia ni rua na auwa ka qolouvakia, "Sa levu liga o Taiana na nodra kalou na kai Efeso." ³⁵Ia ni sa tarovi ira na le levu na vunivola ni koro, sa tukunia, "Ikodou na kai Efeso, o cei na tamata sa reva ni kila ni sa vatau i na le ni koro o Efeso na bure kalou ni kalouyalewa levu o Taiana, vata ki na matakau sa lutu sobu mai vi Jupita?" ³⁶Ia ni sa reva ni vajijiqatiki rawa na vika ke, sa dodonu mo dou jiko vamaalua, ka kua ni vayacoya vailoa e dua na ka. ³⁷Ni dou sa yadji ira mai vanua ke na tamata ke, ka ra sa reva ni daubutako mai na vale ni soro, se vosavacacatakia na noda kalouyalewa. ³⁸Ia ke sa via beikakia e dua o Timitirio, vata ki ira na matai ra sa nonai to, me caka na vilewai, ni sa jiko na turaga ni lewa. Me ra qai vobeitaki. ³⁹Ia ke sa dua tani na ka dou sa tarogia ena lewai i na dua na soqoni me va na vunau. ⁴⁰Ni na beikakia beka vi kita na mawe, i na vuku ni ka sa yaco ni kua, ka ni da sa reva ni tukunia rawa e dua na ka e vavuna na soqoni vata ni kua." Ia ni sa vosa oji vake, sa qai vasukai ira nai soqosoqo.

¹Ia ni sa oji na mawe, sa kacivi ira ra sa lotu vata o Paula, sa tatau ka qai tani yani vake i Masitonia. ²Ni sa qai vi ira oji na vivanua ke o koya, ka vavulici ira valevu, sa qai sara i Kirisi. ³Sa jiko mada kinia me vula tolu, ra sa bukia kena vere o ira na Jiu, ni sa varau soko i Siria, sa nakijia o koya me qai i Masitonia i na nona lesu voki. ⁴Ratou sa qai vata ki koya i Esia o Sopatero na kai Peria; o Arisitako vata ki Sekudu, o rau na kai Cesalonaika; o Keio na kai Tapi, vata ki Timoci, ki Tirofimo rau na kai Esia. ⁵O ratou ke ratou sa qai iliu ka waraki kitou mai Tiroa. ⁶Ia ni sa oji mada na gauna ni kana madrai reva ni valeveni, sa qai soko tani i Filipai ka bogi lima kitou sa qai yaco mai Tiroa. Kitou sa jiko kinia me vitu na siga. ⁷Ia i nai matai ni siga ni wiki, ni sa soqoni vata o ira sa lotu me ra dovi madrai, sa vunau vi ira o Paula. Ni sa varau me qai i na savulaci, sa vunau jiko ka yacovia ni sa lomalomani bogi levu. ⁸Sa levu na cina i nai taba loma ni vale icolo, kimamu sa soqoni vata kinia. ⁹Sa dua na cauravou na yacana o Utiko, sa voleka i na darava icolo, sa moce lutu sara. Ia ni sa vunau vadede o Paula, sa bi na nona moce, sa lutu sobu mai na katolu ni taba loma ni vale, ia ni sa laveji icolo sa mate tu. ¹⁰Sa qai sobu o Paula, sa davu i delana, ka mokolakia. Sa tukunia, "Dou kua ni kidro, ni sa jiko vua na yalona." ¹¹Ni sa qai voki icolo o koya sa dovia na madra ka kana. A ra sa vivosaki vadede ka yacovia ni sa kida na savulaci, sa qai yani o koya. ¹²Ra sa yadjia mai na cauravou ni sa bula ka sa vacegui valevu. ¹³Kitou sa liu yani ka vodokia na waqa ka soko i Aso, ni kitou sa nanumia me kitou vavodoki Paula kinia. Sa vake na nona lewa, ni sa via taubale o koya. ¹⁴Ia ni kitou sa sota vata mai Aso, kitou sa vavodokia ka yaco i Mitilini. ¹⁵Ni kitou sa soko tani yani i vanua ke, ka yaco me donui Kio. I na siga taravia kitou sa bogi dua mai Samo, ka bogi dua voki kitou sa yaco i Milito. ¹⁶Ni sa lewa oji o Paula me soko baleji Efeso, ka me kua ni jiko vadede mai Esia; ni sa variri, ke rawa vua, me jiko mada mai Jerusalem ka yaco na siga ni Penitiko. ¹⁷Mai Milito sa talai eso na turaga i Efeso, me qai vi ira na nodra matua nai soqosoqo le ni lotu. ¹⁸Ni ra sa yaco vua, sa tukunia vi ira o koya, "Dou sa kila na noqui valavala, i na visiga keceliga, au ma jiko kinia ki ikodou, me vatekivu i nai matai ni siga au ma qai mai kinia i Esia. ¹⁹Au sa qaravia na Turaga i na yalo e malumalumu sara, ka levu na waini ni mataqu, vata na dauvere sa yaco vi au ni ra sa bukia na kequ vere o ira na Jiu. ²⁰Au ma reva ni rava meu kua ni tukunia e dua na ka sa yaga vi ikodou, au vavulici ikodou, ni dou sa soqoni vata i na vivale vokiliga, ²¹niu ma varojia jiko vi ira na Jiu vata vi ira vokiliga na kai vimatanitu tani, na vivutuni vua na Kalou vata na vabaujia na noda Turaga o Jisu Karisito. ²²Ka raicia, au sa qai i Jerusalem ka ni sa ugeji au na yaloqu, niu sa reva ni kila se cava na yaco kinia vi au, ²³ke liga ni sa vatakila vi au na Yalo Tabu i na vikoro keceliga ka tukunia sa waraki au nai vesu vata ki na rarwa. ²⁴Ia au sa reva sara ni nanumakia na noqu bula me ka talei vi au ka me'u vaojia liga na noqu cakacaka vata nai tavi sa solia mai vi au na Turaga o Jisu, meu vatakila nai tukutuku-vinaka ni loloma ni Kalou. ²⁵Ka raicia, au sa kila dou na reva ni raicia voki na mataqu, o ikodou keceliga au ma qai vata i na kemudou maliwai ka vunautakia na matanitu. ²⁶O koya liga au sa vadjinadjina kinia vi ikodou i na siga ni kua, niu sa reva ni cala i na vukuna e dua sa cudruvi. ²⁷Niu sa reva ni rava ni tukunia vi ikodou na loma ni Kalou taucoko. ²⁸O koya liga mo dou varaici ikodou vata ki ira keceliga na qele-ni-sipi sa lesi ikodou kinia na Yalo Tabu mo dou nodrai vatawa. Mo dou vakania nai soqosoqo le ni lotu ni Kalou, o ira sa volia o koya i na nona dra liga. ²⁹Niu sa kila ke, niu sa qai tani i vanua ke, na qai curu mai vi ikodou eso na woliva ca sara, ka ra na reva ni lomani ira na qele-ni-sipi. ³⁰Ena tubu vokiliga icolo eso na tamata vi ikodou ka ra na vosatakia na ka e vivacalai, me mari ira kinia ra sa lotu me ra muri ira. ³¹O koya mo dou qai vatawa ka nanumakia ni sa tolu na yabaki au reva ni cegu kinia na vunauci ikodou keceliga i na siga vata na bogi ka vawai jiko na mataqu. ³²O ikodou na viwekani, au sa qai tataunaki ikodou vua na Kalou vata ki na vosa ni nona loloma o koya sa rawa me vakatataki ikodou ka solia vi ikodou mo dou i votavota vata ki ira keceliga sa vasavasavataki. ³³Au sa reva ni kocovia na siliva, se na koula, se nai curucuru ni tamata e dua. ³⁴Dou sa kila vokiliga ni sa daucakacaka na liga ke me so na ka e yaga vi au, vata ki ratou vokiliga ratou sa jiko vi au. ³⁵I na ka keceliga au sa vatakila vi ikodou, ni sa kilikili mo dou daucakacaka vake mo dou vukei ira sa malumalumu, mo dou nanumakia vokiliga na vosa ni Turaga o Jisu, ni sa tukunia o koya, "Sa ka ni vivakalougatataki valevu me soli ka, ka valailai liga me tauria na ka." ³⁶Ia ni sa vosa oji va gona o koya, sa tekiduru ka masu vata ki ira vayadualiga. ³⁷Ara sa tagi kece saraliga, ka mokoji Paula ka reguci koya. ³⁸Sa rarawa valevu na lomadra i na vuku ni vosa sa tukunia o koya, ni ra sa reva ni raici koya voki. A ra sa qai vitalatala vua i waqa.

¹Ni kitou sa daini ira ka kitou sa varewa ka mua yani vadodonu i Kosa, i na siga taravia i Roti, ia mai vaka i na koro o Patara. ²Ni kitou sa raicia e dua na waqa sa soko yani i Finiasi, kitou sa vodokia ka soko yani. ³Ni kitou sa raici Kipiro, kitou sa soko balejia na yasa i mawi ni waqa, ka kitou sa soko i Siria ka kele yani i Taia, ni sa sobu kinia nai usana ni waqa. ⁴Ia ni kitou sa raici ira sa lotu, kitou sa jiko kinia me vitu na siga. Ni sa vavuna na Yalo Tabu, ra sa tukunia vi Paula me kua ni qai voki o koya i Jerusalemi. ⁵Ni kitou sa vaojia na visiga kinia, kitou sa qai cavu tu ka qai yani, sa vitalatala vi kitou o ira keceliga vata ki ira na wajidra vata ki ira na luvedra. Kitou sa yaco mada i nai bili ni koro, kitou sa qai tekiduru i matasawa, ka masu, ⁶ia kitou sa vitataunaki vataki kitou. Kitou sa vodo i waqa, a ra sa suka voki i nodra vivale. ⁷Ni kitou sa soko mai Taia, kitou sa yaco i Toleme. Sa kitou vikidavaki vata ki ira na viwekani ka jiko vata ki ira me dua na siga. ⁸I na siga taravia kitou sa qai vata ki Paula ka yaco i Sisaria. Kitou sa curu i na vale ni Filipi, nai vavuvuli, o koya sa dua vi ira na le vitu, ka kitou sa jiko vata ki koya. ⁹Sa le va na luvena goneyalewa, ratou sa dauparofisai. ¹⁰Ia ni kitou sa jiko me vica na bogi mai kinia, sa qai sobu mai Jutia e dua na parofita o Akapo na yacana. ¹¹Nii sa curu mai vi kitou o koya, sa tauria nai beleji ni Paula. Sa vesukia na ligana vata na yavana ka tukunia, "Sa vake na vosa ni Yalo Tabu, 'Ara na vesukia vake na kai Jutia mai Jerusalemi nai taukei ni beleji, a ra na solia i na ligadra ra sa reva ni lotu." ¹²Ni kitou sa rogocia na vika ke, o kitou vata ki ira vokiliga nai taukei, kitou ma vamasuji koya me kua ni qai cake i Jerusalemi. ¹³Sa qai tukunia o Paula, "Na cava dou sa vayacoya, ni dou sa tagi ka vamosia na lomaqu? Niu sa reva ni varau meu vesu laliga, meu mate vokiliga mai Jerusalemi i na vuku ni yaca ni Turaga o Jisu. ¹⁴Ia ni sece ni varogocia o koya, kitou sa galu liga ka tukunia, "Me yaco liga na nona lewa na Turaga." ¹⁵Ia ni sa oji na visiga gona, kitou sa vasosolo na nitou i yaya ka qai cake i Jerusalemi. ¹⁶Eso vokiliga ra sa lotu mai Sisaria, ra sa qai vata ki kitou. A ra sa yadjia e dua sa lotu makawa o Nasoni, na kai Kipiro, me kitou moce i nona vale. ¹⁷Ni kitou sa yaco i Jerusalemi, ra sa vacegui kitou i ina reki o ira na viwekani. ¹⁸Ni siga taravia sa qai vata ki kitou o Paula vata ki Jemesa, a ra sa jiko kinia o ira keceliga na matua. ¹⁹Ni sa vikidavaki vata ki ira o koya, ra sa qai tukunia yadudua na vika sa caka na Kalou i na kedra maliwa na vimatanitu i na nona vunau jiko. ²⁰Ni ra sa rogocia, ra sa vavinavinaka vua na Kalou, ra sa tukunia vua, "Ikodou na wekai kitou, o sa raicia, ra sa le vica na udolu na Jiu ra sa vabaujia. A ra sa gumatua keceliga me ra muria na vunau. ²¹Ia ka so sa tukuni iko vi ira, ni o sa vavulici ira keceliga na Jiu, ra sa jiko i na kedra maliwa na kai vimatanitu tani, ka me ra daini Mosese, ni o sa tukunia me ra kua ni cilivi ira na gone, se muria nai valavala makawa. ²²Na cava beka me da caka? Ni ra na rogocia djina ni o sa yaco mai. ²³O koya mo dou qai vayacoya na ka ke kitou sa tukunia vi iko. E le va na tamata sa jiko vata ki kitou, ratou sa bubului. ²⁴Mo yadji ratou ka vasavasavataki iko vata ki iratou, ka volia na nodratou i madrali, me ratou tasia na uludratou. Me ra kila keceliga kinia ni sa reva ni djina ka keceliga o sa tukuni kinia vi ira. A ra na vulicia vokiliga ni o sa muria vokiliga na vunau i na nomui valavala. ²⁵Ia i na vukudra na kai vimatanitu tani ra sa vabaujia, da sa vola oji kinia ka lewa, me ra maroroi ira liga mai na ka sa cabo ina vimatakau, mai na dra vokiliga, vata na ka sa kuna, vata na daudara." ²⁶Sa qai yadji ratou na tamata o Paula, ia ni sa vasavasavataki koya vata ki iratou i na savulaci. Sa curu i na vale ni soro, me tukunia na siga ena oji kinia na vasavasavataki ka me cabori nai madrali i na vukudratou yadua. ²⁷Ni sa varau oji na vitu na siga, ni ra sa raici koya i na vale ni soro o ira na Jiu mai Esia, ra sa vauqeji ira na tamata keceliga ka tauri koya. ²⁸A ra sa qoqolou, "Ikodou na Isireli, dou vivuke mai. O koya ke na tamata sa dauvavulici ira na tamata kece, i na vivanua keceliga, me ra caji ira na kai noda vata na vunau, i vanua ke. Sa yadjia vokiliga eso ra sa kai matanitu tani i na vale ni soro, ka sa vadukadukalitakia na jikina tabu ke." ²⁹Ni ra ma raicia iliu ni ra ma jiko vata i na koro o Timofilo na kai Efeso, a ra sa nanumakia sa yadji o Paula i na vale ni soro. ³⁰A ra sa mawe keceliga na le ni koro, a ra sa cici vata o ira na tamata ka tauri Paula. A ra sa yaratakia mai na vale ni soro, i tuba ka sogojia sara na darava. ³¹Ia ni ra sa saga me ra vamatei koya, sa yaco vua na turaga levu ni mata sojia nai tukutuku, ni sa mawe o Jerusalemi taucoko. ³²Sa yadjia sara o koya eso na sojia vata so na turaga lalai, ka cici sobu vi ira. Ia ni ra sa raicia na turaga levu vata ki ira na sojia, ra sa cegu na vaculaki Paula. ³³Sa qai toso voleka na turaga levu ka tauri koya, sa tukunia me vesu i na sinucodo. Sa tarogia se o cei o koya vata ka cava vokiliga sa vayacoya. ³⁴A ra sa dui kacivakia na ka tani o ira na le levu. Ia ni sa reva ni kila o koya na kena djina i na vuku ni mawe, sa qai tukunia me yadji o Paula i na bure ni valu. ³⁵Ia ni sa yaco o koya i nai kabakaba, sa yaco ni ra sa vibiliyaki koya o ira na sojia balejia na nodrai valavala kaukauwa na le levu. ³⁶Ni sa le levu na tamata ra sa muria, ka qolouvakia, "Yadji koya tani!" ³⁷Ni sa tuberi jiko o Paula i na bure ni valu, sa tukunia o koya vua na turaga ni valu, "E tara meu vosa mada vi ikodou?" Sa qai tukunia o koya, "O sa kila na vosa va-Kirisi?" ³⁸O sa reva beka ni o koya na kai Ijipita o koya ka vere i na gauna sa oji ka yadji ira i vikau e le va na udolu na Daulaba?" ³⁹Sa qai tukunia o Paula, "O au na Jiu, na kai Tarisu mai Sisilia. Sa reva ni koro kaisi na noqu koro. Ia au sa masuji ikodou mo dou daini au mada meu vosa vi ira na tamata." ⁴⁰Ia ni sa vatara o koya, sa tucake o Paula i nai

kabakaba ka vatabataba vi ira na tamata. Ia ni ra sa jiko lo sara, sa vosa vi ira o koya i na vosa va-Iperiu. Sa tukunia,

22 ¹"Ikodou na viwekani vata ki ikodou na matua, dou varorogo mai niu sa tukuni au vi ikodou." ²Ia ni ra sa rogocia sa vosa o koya vi ira i na vosa va-Iperiu, ra sa jiko lo sara. Sa tukunia o koya, ³"O au djina na Jiu, au ma sucu mai Tarisu mai Sisilia, ia au ma susugi i na koro ke ka sa vatavulici au vadodonu o Kamalieli me va na nodra vunau na matua. Ia au ma gumatua i na vuku ni Kalou, me vataki ikodou keceliga i na siga ni kua. ⁴Ia au ma vacacani ira na Lotu vake me ra mate, ia au ma vesuki ira ka daini ira i vale ni vivesu eso na tagane vata eso na yalewa, ⁵sa noqui vadjinadjina na bete levu vata ki ira keceliga na matua. Au ma tauria na nodrai vola vi ira na viwekani ka qai i Tamasiko, meu yadji ira ra sa jiko kinia i Jerusalemi ni ra sa vesuki, me ra cudruvi. ⁶Sa yaco niu sa qai yani ka volekaji Tamasiko, ni sa siga levu tutu, sa dua na rarama levu sa cila vasauri mai lomalagi ka vavolivoli au. ⁷Au sa bale sobu i na qele ka rogocia e dua na vosa sa tukunia vi au, 'I Saula, I Saula, o sa vacacani au i na vuku ni cava?' ⁸Au sa qai tarogia, 'O cei beka o Ikonu, Turaga?' Sa tukunia vi au o koya, 'Oi au o Jisu na kai Nasareci, o koya o sa vacacania.' ⁹A ra sa raicia djina na rarama o ira sa qai vata ki au, a ra sa reva ni rogocia na vosa ni koya sa vosa mai vi au. ¹⁰Au sa qai tarogia, 'Na cava meu vayacoya, noqu Turaga?' Sa tukunia mai vi au na Turaga, 'Cavu tu, ka qai i Tamasiko. Ia ena tukuni kinia vi iko na ka keceliga sa lesi vi iko mo vayacoya.' ¹¹Ia niu sa reva ni rai rawa i na vuku ni kena remoremo na rarama gona, ra sa tuberi au o ira sa qai vata ki au, au sa yaco kinia i Tamasiko. ¹²Sa dua na tamata o Ananaiasa na yacana, sa tamata lotu djina me va na vunau vata sa rogo vinaka vi ira keceliga na Jiu ra sa jiko mai kiinia. ¹³Sa qai mai vi au, sa tu ka tukuni vi au, 'Na wekaqu Saula, mo rai vinaka.' Ia i na jiki ni siga gona, au sa raici koya. ¹⁴Sa tukunia o koya, 'Sa djigitaki iko na nodra Kalou na noda matua, mo kila na lomana, ka raici Koya na Yalododonu, ka rogocia na vosa ni gusuna.' ¹⁵Ni ko na dautukuni koya vi ira na tamata keceliga i na ka o sa raicia ka rogocia. ¹⁶O sa qai vaberabera voki i na vuku ni cava? Tucake, mo papitaisotaki, ka savajia tani na nomui valavala ca, ni o sa masujia na yaca ni Turaga. ¹⁷Ni oji na noqu lesu voki mai Jerusalemi, niu sa masu jiko i na vale ni soro, au sa raicia na raivotu. ¹⁸Au sa raici koya ni sa tukunia vi au, 'Kusa mo qai tani vatotolo i Jerusalemi, ni ra sa reva ni vabaujia na nomui tukutuku baleji au.' ¹⁹Au sa qai tukunia, 'Ikonu na Turaga, ra sa kila niu ma daini ira i na vale ni vivesu ra sa vabauji ikonu ka vakanakuitaki ira i na vale ni lotu keceliga. ²⁰Ni sa vadavei na dra ni Sitiveni o koya ma dautukuni ikonu, au ma tu voleka vokiliga kinia, ka vinakatakia na nona mate, ka maroroya na nodrai curucuru ra sa vamatea.' ²¹Sa qai tukunia vi au o koya, 'Qai tani yani, niu na talai iko vayawa vi ira na kai vimatanitu tani.'" ²²Ra sa qai rogoci koya ka yacovia mada na vosa ke. A ra sa qai tabalackia icolo na domodra ka tukunia, "Me yadji tani i vuravura na tamata sa vake, ni sa reva ni dodonu me bula." ²³Ni ra sa qoqolou, ka vidaiyakia na nodrai curucuru, ka viritakia na kuvu ni qele i na cagi, ²⁴sa tukunia na turaga levu ni valu me ra yadji koya i na bure ni valu. Sa tukunia me tarogi ni sa vakanakuitataki, me kila o koya se cava ra sa qolouvaki koya kinia va gona. ²⁵Ni ra sa vesukia jiko na wa, sa tarogia o Paula vua na turaga sa tu kinia, "E tara beka vi ikodou mo dou vakanakuitatakia na kai Roma, ni se bera mada ni vilewai?" ²⁶Ni sa rogocia na turaga gona, sa qai tukunia vua na turaga levu ni valu ka tukunia, "Mo lewai iko vinaka i na ka o na varau vayacoya? Ni sa kai Roma na tamata ke." ²⁷Sa qai mai na turaga levu ni valu ka tukunia vua, "Tukunia mai vi au, se o sa kai Roma se reva?" Sa tukunia o koya, "Io." ²⁸Sa qai tukunia na turaga levu ni valu, "Sa ka levu nai lavo au sa volia kinia meu lewe ni vanua gona. Sa tukunia o Paula, "Au sa sucu mai kinia." ²⁹Ara sa qai tani sara o ira sa lesi me ra tarogi koya. Sa rava vokiliga na turaga levu ni valu ni sa kila ni kai Roma o koya, i na vuku ni nona vesuki koya. ³⁰Ia i na savulaci, ni sa via kila o koya na kena djina ni ka ra sa beitaki koya kinia o ira na Jiu. Sa serekia na kenai vesu ka tukunia vi ira na bete levu vata kina nodra matavilewai keceliga me ra qai mai. Sa qai yadji Paula sobu ka vaturia i matadra.

¹Sa varaici ira matua na matavilewai o Paula ka tukunia, "Ikodou na viwekani, au sa muria jiko ka yacovia na siga ke na ka au sa nanumakia sa dodonu i na mata ni Kalou." ²Sa tukunia o Ananaiasa na bete levu vi ira sa tu voleka vua me ra tavia na gusuna. ³Sa qai tukunia vua o Paula, "Ena tavi iko na Kalou, o iko na lalaga sa boro vulavula. O sa jiko beka me va na vunau, ia dou sa tukunia vi au meu tavi, i na ka sa reva ni vana vunau?" ⁴Sa qai tarogia o ira sa tu voleka, "O sa vosavacacatakia beka na bete levu ni Kalou?" ⁵Sa qai tukunia o Paula, "Au sa reva ni kila, ikodou na viwekani, ni sa bete levu o koya. Ni sa volai, 'Mo kua ni vosavacacataki koya sa lewai ira na kai nomu.'" ⁶Ni sa raicia o Paula ni sai tokani ni Setoki eso vi ira, ka so voki ra Farisi, sa kaci o koya i na matadra na matavilewai, "Ikodou na viwekani, au na Farisi, na luve ni Farisi. I na vuku niu sa vadjinajia ni na tucake voki na mate au na tarogi kinia." ⁷Ni sa vosa oji vake o koya, sa tubu na vileji vi ira na Farisi vata ki ira nai tokani ni Setoki, sa tawase rua kinia na le levu. ⁸Ni sa dautukunia o ira nai tokani ni Setoki sa reva na tucake voki mai na mate, se agilosu, se yalo, sa dautukunia o ira na Farisi, sa djina ruarua. ⁹Sa levu na qoqolou, sa qai tucake o ira na vunivola ra nodrai tokani na Farisi, ra sa viba, ka tukunia, "Kitou sa reva ni raicia e dua na ka ca vua na tamata ke. Ia ka vacava ke sa vosa vua e dua na agilosu se na yalo?" ¹⁰Ni sa qai tubu na vileji levu, sa rava na turaga levu ni valu de ra basuraki Paula, sa vosa vi ira na sojia me ra qai sobu me ra kalirakia mai vakaukauwa vi ira, ka me ra yadjia i na bure ni valu. ¹¹I na bogi taravia sa tu voleka vua o koya na Turaga ka tukunia, "Mo vacegu liga Paula, ni sa kilikili mo tukuni au mai Roma vokiliga, me va o sa tukuni au i Jerusalemi." ¹²Ni sa siga mai, sa bukia vere eso vi ira na Jiu, ka ra sa vivadreja i na bubului, ka tukunia me ra kua ni kana se somi me rawa mada na nodra vamatei Paula. ¹³A ra sa le vasagavulu vacaca ra sa bukia na vere gona. ¹⁴A ra sa qai mai vi ira na bete levu vata ki ira na matua ka tukunia, "Kitou sa vivadreja i na bubului levu me kitou kua ni kania e dua na ka me rawa mada na nitou vamatei Paula. ¹⁵Ia, o ikodou vata ki ira vokiliga na matavilewai, me yadji koya sobu mai vi ikodou me va dou sa via tarogia vadodonu i na vukuna. Ia o kitou, ni sebera ni yaco o koya, kitou sa varau tu me vamatea." ¹⁶Sa rogocia na vere ke na luvena-tagane na ganei Paula, sa qai ka curu i na bure ni valu ka tukunia vi Paula. ¹⁷Sa qai kacivia e dua vi ira na turaga ni valu o Paula ka tukunia, "Yadjia na cauravou ke vua na turaga levu ni valu, sa dua na ka sa tu vua me tukunia vi koya." ¹⁸Sa qai yadjia me rau qai vua na turaga levu ni valu, sa tukunia vua, "Sa kacivi au o Paula na tamata sa vesu tu, ka tukunia meu yadjia mai vi iko na cauravou ke. Ni sa dua na ka sa tu vua me tukunia vi iko." ¹⁹Sa qai tauria na ligana na turaga levu ni valu ka rau sa qai vajikijiki vataki rau, sa tarogia, "Na cava beka na ka sa tu vi iko o sa via tukunia vi au?" ²⁰Sa qai tukunia o koya, "Sa ra lomavata o ira na Jiu me ra vamasuji iko mo yadji Paula sobu ni vulaci vi ira i na matavilewai, me va o sa via tarogia vadodonu eso na ka i na vukuna. ²¹Ia mo kua ni varogocia na nodra vamamasu, ni ra sa le vasagavulu vacaca ra sa lawavakia. Ra sa vivadreja vataki ira i na bubului me ra kua ni kana se somi me ra vamatei koya mada iliu. A ra sa qai varau tu, ra sa warakia liga mo vadonuya vi ira." ²²Sa qai vacala na caravou na turaga levu ni valu me qai yani, sa varojia, "Mo kua ni tukunia vua e dua ni o sa mai vatakila vi au na ka ke." ²³Sa kacivi rau e le rua na turaga ni valu o koya, ka tukunia, "Varautakia na sojia e le rua na drau, vata na tamata e le vitusagavulu ra vodo ose, vata ki ira na tamata e le rua na drau sa vaiyaragi i na moto, me ra qai i Sisaria. Me ra qai i Sisaria i nai katolu ni bogi." ²⁴Me varautaki vokiliga eso na ose me vodo kinia o Paula me yadji vavinaka i Sisaria vi Filikesa na kovana. ²⁵Sa vola nai vola o koya ka vake: ²⁶Oi au o Kilotiu Laisiasa vua na turaga vinaka sara o Filikesa, sa loloma. ²⁷Na tamata ke ra ma tauria na Jiu, a ra voleka ni ra vamatea; ia au sa qai yadji ira na sojia ka vabulai koya, niu sa kila sa kai Roma o koya. ²⁸Ia niu sa via kila se cava ra sa beitaki koya kinia, au sa yadjia i na nodra matavilewai. ²⁹Au sa raicia ni sa beitaki o koya i na ka eso e vilejitaki i na nodra vunau, ia ka reva na ka sa beitaki vua sa dodonu me mate kinia se me vesu. ³⁰Ia ni sa tukuni mai vi au ra sa lawavaki koya o ira na Jiu, au sa variri meu vatala yani vi iko, au sa vosa vokiliga vi ira ra beitakia me ra tukunia i matamu na vika sa beitaki kinia o koya. Sa loloma. ³¹Sa qai yadji Paula o ira na sojia, me va sa varoji vi ira. A ra sa yadjia i na bogi i Adipatiri. ³²I na savulaci, ra sa daini ira sa vodo ose me ra qai vata ki koya, a ra sa lesu voki i na bure ni valu. ³³Ia ni sa yaco i Sisaria o ira ke, ra sa solia nai vola vua na turaga ka varaitaki Paula vokiliga vua. ³⁴Ni sa wilikia oji na turaga, sa tarogia se o cei na nona vanua. Ni sa qai kila sa kai Sisilia, ³⁵sa tukunia, "Au na rogoci iko ni ra sa yaco mai o ira ra sa beitaki iko." Sa varojia me vatawai i na vale ni vilewai ni Eroti.

24¹ Sa oji e lima na siga, sa qai sobu o Ananaiasa na bete levu vata ki ira na matua, ka dua na tamata sa vuku i na vosa o Teritulu. Ara sa beitaki Paula vua na turaga. ² Ni sa kacivi mai o koya sa tekivu o Teritulu me beitakia ka tukunia, "Kitou sa vacegu valevu i na vukumunu, sa yaco me vinaka na matanitu ke i na nomunu lewa vavuku; ³ ka kitou sa vavinavinaka kinia i na visiga keceliga vata na vivanua keceliga; I Filikesa vaturaga sara, ni kitou sa rekitakia. ⁴ Ia de balavu la liga vi konu na noqu vosa, au masuji konu mo nu yalovinaka mo nu rogoci kitou mada valailai. ⁵ Ni kitou sa raicia e dua na tamata ke e dauvivacalai ka dau vatubu ca o koya vi ira keceliga na Jiu i vuravura. Sa liu vi ira nai tokani ni Nasareci. ⁶ Sa saga me vacacania vokiliga na vale ni soro, ka kitou sa vesuki koya ka via lewai koya me va na nitou vunau. ⁷ Ia o Laisiasa na turaga levu ni valu sa qai vakaukauwa mai ka kaliraki koya mai na ligai kitou. ⁸ Sa vosa vi ira ra sa beitaki koya me ra qai mai vi konu." ⁹ Ia ni konu sa tarogi koya ka konu na kila rawa na ka keceliga kitou sa beitakia vua. ¹⁰ Ia ni sa deguvacu na turaga vi Paula me vosa, sa qai tukunia o koya, "Niu sa kila sa levu na yabaki konu sa turaga ni lewa kinia i na vanua ke, au sa vinakatakia valevu meu tukuni au. ¹¹ Ko nu sa kila sa qai oji laliga e jinikarua na bogi niu ma qai cake kinia i Jerusalemi meu lotu. ¹² A ra sa reva ni raici au ni kirau sa vileji vata e dua na i na vale ni soro, se niu sa vatubu ca vi ira na le levu, e reva i na vale ni lotu, se i na koro. ¹³ A ra sa reva vokiliga ni vatakila rawa ni sa djina na vika ra sa beitaki au kinia. ¹⁴ Ia na ke au sa vatusa vi konu, nai valavala ra sa vatoka mei vavuvuli vatani, au sa lotu kinia vua na nodra Kalou na noqu matua, ka vadjinajia na ka keceliga sa volai i na vunau vata ki ira na parofita. ¹⁵ Au sa vanuinui vua na Kalou, ni na tucake voki o ira na mate, o ira na yalododonu vata ki ira na reva ni yalododonu, o koya ra sa nuitakia vokiliga o ira. ¹⁶ Ia na ka ke au sa gumatua kinia me kua ni na dua na siga me cala kinia na lewa-ni-lomaqu vua na Kalou se vi ira na tamata. ¹⁷ Ni sa oji e levu na yabaki au sa qai mai meu yadjia na ka-ni-loloma i na noqu vanua vata ki nai madrali eso. ¹⁸ Ia ka so, na Jiu mai Esia ra sa raici au niu sa vasavasavataki i na vale ni soro, kitou sa reva ni le levu se kitou mawe. ¹⁹ E dodonu vokiliga me ra mai tu i matamunu i vanua ke ka tukunia ke ra sa kila e dua na ka ca vi au. ²⁰ Se me ra tukunia o ira ke, ke ra sa raicia e dua na ka ca vi au niu sa tu i na matadra na matavilewai, ²¹ i na vuku liga ni vosa e dua liga sa vake, niu sa tu i na kedra maliwa ka kaci, 'I na vuku ni nodra tucake voki mai na mate dou sa qai tarogi au kinia i na siga ni kua.'" ²² Ia ni sa rogocia na vika ke o Filikesa, sa kila vinaka na Lotu, sa vasukai ira ka sa tukunia, "Ni sa qai sobu mai Jerusalemi o Laisiasa na turaga levu ni valu, au na qai lewa na ka dou sa vilejitakia." ²³ Sa vosa o koya vua e dua na turaga ni valu me vatawai Paula, me dainia liga me qai wavoki ka me kua ni tarovia e dua na wekana me qaravi koya se qai mai vua. ²⁴ Ni sa oji e vica na siga, sa qai mai o Filikesa vata na wajina o Tarusila, na yalewa ni Jutia, ka sa talaki me qai mai o Paula ka sa varogoci koya ni sa vosatakia na vabauji Karisito Jisu. ²⁵ Ia ni sa vunautakia jiko o koya nai valavala dodonu, nai valavala malua, vata na na vilewai sa bera mai, sa sautaninini o Filikesa ka tukunia, "Qai mada ni kua. Ia niu sa galala i na dua na gauna, au na kacivi iko mai." ²⁶ Sa nuitakia voliliga ni na soli lavo vua o Paula, o koya ke sa talai vua me rau vivosaki vata ki koya. ²⁷ Ni sa oji e rua na yabaki, sa qai mai o Porisiu Fesito mei sosomi ki Filikesa, ka ni sa vinakatakia o Filikesa me vayalovinakataki ira na Jiu vua, sa daini Paula me vesu tu liga.

25 ¹Ni sa tadu i vanua o Fesito, ni sa oji e tolu na siga, sa qai cavu tu i Sisaria me qai cake i Jerusalemi. ²Sa qai beitaki Paula vua o ira na bete levu vata ki ira na nodra turaga na Jiu, a ra vamasujia - ³ka kerekere vua me lomani ira i na vukuna, me tokitakia me qai mai i Jerusalemi o koya, a ra sa lawakia me ra vamatea i na tolo ni sala. ⁴Ia sa tukunia o Fesito ni sa vatawai jiko mai Sisaria o Paula, sa varau me qai yani kinia o koya. ⁵Sa tukunia, "Ikodou na turaga, me da qai sobu vata, ia ke dua na ca sa tu vua na tamata ke, mo dou qai beitaki koya kinia." ⁶Sa jiko vata liga ki ira o koya ka bogi walu se bogi jini sa qai sobu i Sisaria, i na siga taravia sa jiko o koya i nai jikojiko ni vilewai, a sa tukunia me yadji mai o Paula. ⁷Ni sa yaco mai o koya, ra sa tu wavokijia o ira na Jiu ra sa qai sobu mai Jerusalemi, ra sa beitaki Paula i na ka ca sara e levu, ia ra sa reva ni vadjinadjinatakia rawa. ⁸Ia sa tukuni koya o Paula, "Au sa reva ni vayacoya e dua na ka ca i na nodra vunau na Jiu se i na vale ni soro se vi Sisa." ⁹Ni sa vinakatakia o Fesito me vayalovinakataki ira na Jiu, sa vosa vi Paula ka tukunia, "O sa vinakatakia mo qai cake i Jerusalemi ka mo lewai kinia i mataqu i na vika ke se reva?" ¹⁰Sa qai tukunia o Paula, "Au sa tu i na mata ni jikojiko ni vilewai ni Sisa na jikina e dodonu meu lewai kinia. Au ma reva ni vayacoya e dua na ka ca vi ira na Jiu, ke o sa kila vinaka sara." ¹¹Keu sa tamata i valavala ca, seu vayacoya e dua na ka e dodonu meu mate kinia, au sa reva ni bese ni mate. Ia ke reva na vika ke ra sa beitaki au kinia, sa reva e dua e rawa me soli vi au ira. Au sa cavuji Sisa me lewai au." ¹²Ia o Fesito ni sa vivosaki oji vata ki ira na matavilewai, sa tukunia, "O sa cavuji Sisa. Ia o na yadji vi Sisa!" ¹³Sa oji e vica na siga, rau sa qai mai o Akaripa na tui vata ki Perinaise i Sisaria me rau vikidavaki vi Fesito. ¹⁴Ia ni rau sa bogi vica kinia, sa tukuni Paula o Fesito vi koya na tui; ka tukunia, "Sa dua na tamata sa vesu tu, o koya sa dainia tu o Filikesa." ¹⁵Niu ma jiko mai Jerusalemi, ra sa beitaki koya o ira na bete levu vata ki ira na nodra matua na Jiu, ra sa tukunia meu lewai koya me cudruvi. ¹⁶Au sa qai tukunia vi ira, e reva ni nodrai valavala na kai Roma me solia liga e dua na tamata me vamatei, ni sebera ni virai mada ki ira sa beitaki koya, me rawa vokiliga na nona tukuni koya i na vuku ni ka ca sa beitaki vua. ¹⁷Ia ni ra sa yaco mai vanua ke, au sa reva ni vaberabera, i na siga taravia au sa jiko i nai jikojiko ni vilewai ka tukunia me yadji mai na tamata ke. ¹⁸Ia ni ra sa tucake o ira ra sa beitaki ra sa reva ni beitaki koya i na ka ca me va na ka au ma nanumakia. ¹⁹Ia ka so liga na ka sa vilejitaki vata ki koya i na nodra lotu vata ki na dua na tamat o Jisu o koya sa mate ia sa tukunia o Paula ni sa bula jiko o koya. ²⁰Ia niu sa kila sa reva ni kila vinaka meu lewa na vika ke, au sa tarogia se via qai cake i Jerusalemi o koya ka me lewai kinia i na vika ke se reva. ²¹Ia ni sa kerekere o Paula me jiko mada me lewai koya o Akusitio, au sa qai tukunia me vatawai jiko ka malua meu vatalai koya yani vi Sisa." ²²Sa qai tukunia vi Fesito o Akaripa, "O au vokiliga au sa via rogocia na tamata ke." "Vulaci," sa tukunia o Fesito, "o na rogoci koya." ²³I na siga taravia, ni rau sa qai mai o Akaripa vata ki Perinaise rau sa ukucavu mai, a rau curu i na vale ni vitarogi vata ki ira vata na turaga levu ni valu vata ki ira na turaga ni koro. Ia ni sa varojia o Fesito, sa yadji mai o Paula. ²⁴Sa tukunia o Fesito, "Ikonu Akaripa na tui, vata ki ikodou keceliga na tamata sa jiko ki kitou i vanua ke, dou sa raicia na tamata ke; i na vuku i koya ra sa cikevi au o ira na Jiu e le levu mai Jerusalemi, i vanua ke vokiliga, ka ra sa tukunia e reva ni dodonu me bula o koya." ²⁵Ia niu sa raicia sa reva ni caka o koya e dua na ka ca sa dodonu me mate kinia; sa cavuji Akusitio o koya me lewai koya, au sa qai lewa meu vatalai koya kinia i Roma. ²⁶Ia ka reva na ka e macala meu volai koya kinia vua na noqu turaga. O koya liga ke au sa yadjia mai kinia i na matamudou, ia ka vaidjina vi ikonu, Akaripa na tui, me tarogi mada me macala kinia na ka meu vola. ²⁷Ni sa rarai vi au me ka lialia me tala e dua sa vesu ka reva ni vatakila vokiliga na ka ca sa beitaki vua."

26 ¹Sa qai tukunia vi Paula o Akaripa, "Sa qai tara mo vatusai iko mai." Sa qai dodokia na ligana o Paula ka tukuni koya. ²Au sa nanumakia niu sa kalougata, vi Ikonu Akaripa na tui, niu na tukuni au ni kua i matamunu i na vuku ni ka keceliga ra sa beitaki au kinia na Jiu, ³ia ni konu sa kila keceliga na nodrai valavala na Jiu vata na vika ra sa dauvilejitakia. O koya gona, au sa masuji ikonu kinia mo nu vosojia mada liga mo nu rogoci au. ⁴Na noqui valavala niu ma gone ka yacovia na siga ke niu ma jiko vata ki ira na kai noqu mai Jerusalemi. ⁵Ra sa kila keceliga na Jiu mai liu, o ira ra sa kilai au iliu, ke ra sa via tukunia mai, niu sai valavala va-Farisi me vataki ira ra sa daumuria vatamailalai sara na noda lotu. ⁶Au sa qai tu vokiliga meu lewai i na vuku ni ka au sa vanuinuitakia na vosa ni yalayala ka solia na Kalou vi ira na nimamu matua. ⁷Sai koya na ka ke ra sa vakasama me ra rawa o ira na nimamu yavusa e jinikarua, ra dau soro vagumatua i na siga vata na bogi, ia i na vuku ni nuinui ke, i Akaripa na tui, ra sa beitaki au kinia o ira na Jiu. ⁸E vacava dou sa nanumakia beka ni sa ka e dauvivajijiqataki, me vaturi ira cake voki na mate na Kalou?" ⁹O au vokiliga, au ma nanumakia i lomaqu ni sa dodonu meu vimecaki i na ka e levu vata ki na yaca i Jisu na kai Nasareci. ¹⁰Ia na ka vokiliga ke au ma vayacoya mai Jerusalemi. A ra le levu ra sa lotu au ma sogoji ira i na vale ni vivesu, ni ra sa lesi au kinia na bete levu; ia ni ra sa vamatei, au sa tukunia me vakinia. ¹¹Ia au ma cudruvi ira valevu i na vivale ni lotu keceliga ka vasaurarataki ira me ra dainia na lotu. Ia niu sa cudru valevu sara vi ira, au sa vacaca vokiliga i na vikoro tani. ¹²Ia niu ma qai jiko kinia i Tamasiko ni ra ma lesi au ka talai au na bete levu; ¹³ni sa siga levu toka liga, na tui, au sa raicia e dua na rarama mai lomalagi, sa uasivia na kena remoremo na mata ni siga, sa cila vavolivoliji au vata ki ira keceliga ra qai vata ki au. ¹⁴Ia ni kitou sa bale keceliga i na qele, au sa rogocia e dua na domo sa vosa vi au i na vosa va-Iperiu, ka tukunia, 'I Saula, I Saula, o sa vacacani au i na vuku ni cava? E ca vi iko mo caqejia na mata ni moto. ¹⁵Au sa qai tukunia, 'O cei o Ikonu, Turaga?' Sa tukunia na Turaga, 'O au o Jisu, o koya o sa vacacania. ¹⁶Mo tucake liga; ka tu i yavamu; niu sa rairai vi iko i na vuku ni ka ke, meu lesi iko mo italatala vata ki na dautukutuku vokiliga i na vika o sa raici au kinia, vata ki na vika au na rairai kinia vi iko; ¹⁷niu na vabulai iko mai vi ira na Isireli vata ki ira na kai vimatanitu tani, o ira au sa qai talai iko kinia, ¹⁸mo qai basukia na matadra, ka me ra saumaki mai na butobuto i na rarama vata mai na kaukauwa vokiliga ni Setani ki vua na Kalou, me ra kua ni cudruvi i nai valavala ca ka me ra itaukei vata vokiliga imuri vata ki ira ra sa yalosavasava ni ra sa vabauji au. ¹⁹Ia ni sa oji ke, i Akaripa, na tui, au sa reva ni talaimama i na raivotu valomalagi; ²⁰au sa tukunia mada iliu vi ira mai Tamasiko, vata i Jerusalemi, vata i na yasayasa kece va-Jutia, vi ira vokiliga na kai vimatanitu tani, me ra vivutuni ka saumaki mai vua na Kalou, ka vayacoya nai valavala e kilikili vata na vivutuni. ²¹O koya gona, ra sa tauri au kinia na Jiu i na vale ni soro ka saga me ra vamatei au. ²²Ia sa vukei au na Kalou meu bula kinia ka yacovia na siga ke, ia au sa tukunia jiko vi ira ra lalai vata ki ira vokiliga ra sa cecere ni sa reva na ka tani au sa tukunia koya liga ra ma tukunia, na parofita vata ki Mosese ni na yaco mai, ²³ni na mate na Karisito, ni na kedrai matai ra na tucake voki mai na mate ka na vatakila na rarama vi ira na tamata na Isireli, vi ira vokiliga na kai vimatanitu tani. ²⁴Ia ni sa tukuni koya jiko vake o koya, sa vosa i na domo levu o Fesito, "I Paula, o sa lialia; sa valialia iko na nomu vuku." ²⁵Sa tukunia o koya, "I Fesito, vaturaga sara, au sa reva ni lialia, au sa cavujia liga na vosa djina ka vuku. ²⁶Ni sa kila na vika ke na tui; ia au sa vosa doudou kinia vua, niu sa kila sa reva ni vuni vi koya e dua na ka; ni sa reva ni caka na ka i na dua na yasana vuni. ²⁷I Akaripa na tui, o nu sa vadjinaji ira na parofita se reva? Au sa kila konu sa vadjinajia liga." ²⁸Sa qai tukunia vi Paula o Akaripa, "Sa vo va lailai mo rawai au meu lotu va-Karisito?" ²⁹Sa qai tukunia o Paula, Au sa masu vua na Kalou, e reva i na vukumu duadualiga, i na vukudra kece vokiliga ra sa rogoci au ni kua, se me vo valailai se me kua liga ni vo, mo udo vataki au, ia me kua liga i na sinucodo ke" ³⁰Sa qai tucake na tui, vata na kovana, vata ki Perinaise, vata ki ira ra sa jiko vata ki ratou; ³¹ia ni ra sa qai vajikijiki tani, ra sa vivosaki vataki ira ka tukunia, "Na tamata ke sa reva ni vayacoya e dua na ka sa dodonu me mate kinia se me vesu." ³²Sa qai tukunia vi Fesito o Akaripa, "Na tamata ke sa reva ni cavuji Sisa me lewai koya, sa dodonu liga me sereki."

27¹ Ia ni sa lewai oji me kitou soko i Itali, ra sa soli Paula ka so voki na tamata sa vesu vua e dua na turaga ni mata sojia ni Akusitio, na yacana o Juliase.

²Ni kimamu sa vodo i na dua na waqa mai Atiramitio ka kimamu sa varewa ka nakijia me kimamu soko ravijia na baravi ki Esia. Sa dua na kai Masitonia mai Cesalonaika o Arisitako, sa qai vata ki kimamu.³Ia i na siga taravia kimamu sa yaco i Saitoni, sa lomavinaka vi Paula o Juliase, sa sereki koya me qai vi ira na wekana me vacegui kinia. ⁴Kimamu sa qai soko tani yani i vanua ke, ka soko raviji Kipiro, ni sa draki ca. ⁵Ia kimamu sa soko i na wasawasa i Sisilia, vata ki Pamifilia, ka yaco sara i Maira mai Lisia. ⁶Sa raicia kinia na turaga ni valu e dua na waqa ni Alekisadria sa soko i Itali. Sa vavodoki kimamu kinia.⁷Ia ni kimamu sa soko vama lua me vica na bogi, sa mama ni kimamu donui Nito ni sa tarogi kimamu na cagi, ka kimamu sa soko raviji Kiriti ka donui Salimoni. ⁸Sa vo valailai me mama ni sivia, na nimamu soko muria na baravi, ka yaco i na dua na vanua na yacana na Toba Vinaka, sa voleka kinia e dua na koro o Lasea. ⁹Ia ni sa qai bogi vica, sa mani mama na soko ka ni sa qai oji na gauna ni Lolo. Sa qai vasalataki ira o Paula, ¹⁰ka tukunia, "Ikonu na turaga, au sa kila na levu na ka e ca vata na ka eda na dainia i na soko ke, ena reva ni ca laliga nai usana vata na waqa, o kita vokiliga." ¹¹Ia na turaga ni valu sa vabauji rau na turaga ni waqa vata ki na i taukei ka saga na vika sa tukunia o Paula. ¹²Ia ni sa reva ni vinakatakia na toba gona me kele kinia i na vula i liliwa, ra sa le levu vi ira sa lewa me ra soko yani ni ra sa nanumakia de sa rawa i Finaisi, me ra kele kinia i na vula i liliwa, koya na toba i Kiriti sa donuya na ceva ira vata i na tokalau vokiliga. ¹³Ni sa qai liwa vama lua na ceva, ra sa vakasama ni ra sa rawa na ka ra ma nakijia ra sa cavui kekelele ka soko raviji Kiriti. ¹⁴Sa reva ni dede mada sa qai laba na cava levu, na yacana o Urokilitoni. ¹⁵Ia ni sa cagina na laca ni waqa ka reva kinia ni tau rawa i na mata ni cagi, kimamu sa dainia liga me savu yani. ¹⁶Sa savu kinia ka volekajia e dua na yanuyanu na yacana o Kilota, sa vo lailai sara me kimamu reva ni rawa na velovelu. ¹⁷Ia ni ra sa varewatakia cake mai vake, ra sa caka na vatukutuku, a ra sa vatukutukutakia kinia na waqa. ia ni ra sa rava de ra kasa i na nuku, ra sa serekia na gacagaca ka savu yani. ¹⁸Ia ni kimamu sa suaigelegele valevu sara i na cava, i na savulaci ra dainia nai usana. ¹⁹I na katolu ni bogi, kimamu sa dainia na ligai kimamu na gacagaca ni waqa. ²⁰Ni sa qai vica na bogi sa reva ni rairai na mata-ni-siga se na vikalokalo, sa laba na cava levu, sa yali sara vi kimamu na nuitakia na bula. ²¹Ia ni sa dede na nodra reva ni kana, sa tucake o Paula i na kedra maliwa ka tukunia, "Ikonu na turaga, sa dodonu mo nu varogoci au iliu, me da ma se kua ni cavui kekekel mai Kiriti, me kua ni yaco kinia na vacalaka vata na rarawa. ²²Ia ke au sa masuji kemunu mo nu kua ni yalolailai ni na reva ni dua vi kemunu na yali na nona bula, na ca liga na waqa. ²³Ni sa voleka vi au i na bogi e dua na agilosu ni Kalou, o koya au sa nona, o koya vokiliga au sa qaravia. ²⁴Sa tukunia, "Kua ni rere, Paula. O na yadji liga vi Sisa, ka raicia, sa soli ira keceliga vi iko na Kalou o ira dou sa soko vata. ²⁵O koya gona, ikonu na turaga! Mo nu vacegu niu sa vadjinajia na Kalou ni na yaco liga me va sa tukuni mai vi au. ²⁶Ia sa da na dai liga i na dua na yanuyanu. ²⁷Ia ni sa yaco mai nai kajinikava ni bogi, ni kitou sa visavuyaki jiko i na wasawasa o Atiria, ni sa lomaloma ni bogi ra sa nanumakia na le ni waqa ra sa volekajia e dua na vanua. ²⁸Ra sa varautakia na wai, ra sa kila sa katu ruasagavulu ia ni ra sa savu yani valailai sa varautakia voki na wai, ra sa kila sa katujinikalima. ²⁹Ni ra sa rava de kimamu kasa i na vivatu, ra sa dainia nai kekelele e va mai na mua ni turaga ka ra sa vinakatakia tu me siga na vanua. ³⁰Ni ra sa varau me ra tuba tani i na waqa o ira na kai mua, ni ra sa tukucia na velolevo i wai, me va ra sa caka me dainia nai kekekel mai na mua iliu. ³¹Sa tukunia o Paula vua na turaga ni valu, vi ira vokiliga na sojia, "Ke ra sa na reva ni jiko liga i na waqa, o ira ke, kemunu na reva ni bula rawa." ³²Ra sa qai seledrujia nai nona velovelu o ira na sojia, ra sa vacala me ciri yani. ³³Ia ni sa voleka mai na siga, sa cikevi ira keceliga o Paula me ra kana. Sa tukunia, "Ke na kenai kajinikava ni bogi kemunu sa wawa liga ka lolo ka reva ni kania e dua na ka. ³⁴O koya gona, au sa masuji kemunu mada, ena yaga mo nu bula kinia. Ni sa reva e dua vi kimamu ena lutu mai e dua na drau ni ululuna. ³⁵Ia ni sa vosa oji vake sa tauria na madrai sa vavinavinakatakia vua na Kalou i na matadra keceliga. Ia ni sa dovia sa vatekivu me kana. ³⁶A ra sa qai vacegui keceliga ka ra kana vokiliga o ira. ³⁷Ia o kimamu keceliga sa jiko i waqa kimamu sa le rua na drau ka vitusagavulu ka ono. ³⁸Ia ni ra sa kana oji ka kuva, ra sa vama datakia na waqa ka dainia na sila i wai. ³⁹Ni sa siga mai, ra sa reva ni kila na vanua, a ra sa raicia e dua na toba sa vama tasawa, a ra sa bosea me ra vakasa kinia na waqa ke rawa. ⁴⁰Ia ni ra sa drujia tani nai kekelele ni waqa ra sa dainia tu i wai. A ra sa serekia nai nona ni uli ka varewa na laca levu i na cagi ka soko vake i vanua. ⁴¹A ra sa ciri i na yasana sa sota vata kinia e rua na drodro, a ra sa vakasa na waqa, a sa coba sara na mua iliu, ka reva ni yavala rawa ni sa kasere na mua turaga i na kaukauwa ni ua. ⁴²A ra sa bose o ira na sojia me ra vama tei o ira na tamata ra sa vesu tu de ra qalo bula eso ka tuba. ⁴³Ia sa vinakatakia na turaga ni valu me vabulai Paula, sa tarovi ira kinia mai na ka ra sa nanumakia; sa tukunia me rika iliu o ira sa qalo rawa me ra liu i vanua. ⁴⁴Ia o ira na kena vo, eso i na rara eso, ka so i na ka tani ni waqa. Sa vake ,ara sa cabe bula keceliga i vanua.

28 ¹Ia ni kimamu sa cabe bula , kimamu sa qai kila sa yaca ni yanuyani gona o Melita. ²A ra sa lomani kimamu valevu o ira nai taukei, ni ra sa vawaqa nai binibini buka, ra sa yadji kimamu yadua i vale i na vuku ni uca sa qai tau vata na liliwa. ³Ni sa caka mai e dua nai vaubuka o Paula, sa qai tuva i na buka sa waqa tu, sa dolo mai na katakata e dua na gata, sa vivigia na ligana. ⁴Ia ni ra sa raicia o ira nai taukei, ni sa lili i ligana na gata, ra sa vitukuniyakia vataki ira, "E djina sa tamata daulaba ke, ia ni sa cabe bula mai na waitui, sa reva ni daini koya o Saumia me bula." ⁵Sa qai kureitakia na gata i na bukawaqa o koya ka sa reva ni ca kinia. ⁶Ia ra sa qai nanumakia ni na vuce mai o koya se bale sobu vasauri ka ciba. Ia ni ra sa warakia vadede ka reva ni raicia e dua na ka ca sa yaco vua, sa qai visau na lomadra ka ra tukunia sa dua na kalou o koya. ⁷Ia sa jiko i na yasana gona eso na jiki ni vanua sa nona na turaga ni yanuyanu o Pupiliu na yacana. Sa vacegui kitou o koya ka vakani kitou vinaka me siga tolu. ⁸Ia ni sa tauvi-mate na tamai Pupiliu, sa katakata ka veka dra. Sa curu vua o Paula ka masu ka sa tabakia i na ligana ka vabula. ⁹Ia ni sa caka ke, sa qai mai o ira vokiliga ra sa tauvi-mate i na yanuyanu ka ra sa vabulai. ¹⁰Sa levu na ka ra sa varokorokotaki kitou kinia. Ia ni kitou sa varau soko tani, ra sa yadjia i waqa na vika e yaga vi kitou. ¹¹Sa oji e tolu na vula kimamu sa soko i na dua na waqa i Alekisadria, sa kele i na yanuyanu gona i na vula i liliwa, na kena matakau na "Drua tagane." ¹²Kimamu sa sobu i Sairakuse, ka jiko kinia me tolu na siga. ¹³Ia kimamu sa qai tani vanua ke ka yaco i Rijio. Ni sa oji e bogi dua, sa qai liwa na ceva ka kimamu sa yaco i na rua na siga i Putioli. ¹⁴Ia kitou sa raicia kinia na viwekani eso, ra sa masuji kitou me kitou jiko liga ka bogi vitu. Kitou sa qai yaco i Roma. ¹⁵A ra sa rogocia mai kinia na kitou i tukutuku o ira na viwekani ka sa qai mai i na Rara ni Apio vata Na Bure e Tolu, me ra mai tavaki kitou. Ia ni sa raici ira o Paula, sa vavinavinaka vua na Kalou ka sa doudou mai. ¹⁶Ia kimamu sa curu i Roma, sa dai o Paula me jiko duadualiga vata ki na dua na sojia sa vatawai koya. ¹⁷Ia sa oji e bogi tolu, sa qai vasoqoni ira vata na nodra turaga na Jiu o koya. Ia ni ra sa soqoni vata mai, sa tukunia o koya vi ira, "Ikodou na viwekani, au sa reva ni caka e dua na ka ca vi ira na kai noda se i na nodrai valavala na noda matua, ia au ma vesuki liga ka soli yani i na ligadra na kai Roma mai Jerusalemi. ¹⁸O ira, ni ra sa lewai au, ra sa vinakatakia me ra sereki au, ni sa reva na ka vi au meu mate kinia. ¹⁹Ni ra sa tukunia o ira na Jiu me kua ni ugeji au ina lomaqu, meu cavuji Sisa, me lewai au; e reva ni dua na ka meu beitaki ira kinia na kai noqu. ²⁰O koya gona au sa vasoqoni ikodou vata kinia, mo dou raici au ka vosa kinia vi au niu sa vesu i na sinucodo ke i na vuku ni nodrai nuinui na Isireli." ²¹A ra sa tukunia vua, "Sa reva ni dua mai Jutia sa volai iko vi kitou, sa reva vokiliga ni dua vi ira na viwekani sa qai mai sa vatakila se tukunia e dua na ka ca i na vukumu. ²²Ia kitou sa via rogoci iko se cava o sa nanumia, ni kitou sa kila sa vosavacacataki na lotu tani ke i na vivanua keceliga." ²³Ra sa lokucia vua e dua na siga, ra le levu sa qai mai i na nona vale. Sa serekia vi ira o koya ka tukunia na matanitu ni Kalou. Sa vadjinadjinataki Jisu vi ira mai na vunau ni Mosese vata ki na parofita sa vatekivu i na savulaci ka yacovia na raiyavi. ²⁴Ia sa vadjinajia o ira eso na vika sa vosatakia, ka so sa reva ni vadjinajia. ²⁵²⁶Ni ra sa reva ni lomavata vataki ira, ra sa qai tani ni sa vosatakia oji o Paula e dua na vosa: "Sa vosa djina na Yalo Tabu ni sa tukunia o Aisea na parofita vi ira na nomudou matua. Ka tukunia, 'Qai vi ira na tamata gona, ka tukunia, 'Dou na rogocia jikoliga, ka lecavia tu; ia dou na dauraicia jikoliga ka reva ni raicia. ka dou na reva ni kila. ²⁷Ni sa uro mai na lomadra na tamata ke, sa djidjivara na daligadra, sa bobo na matadra. De dua na siga na rai na matadra, ka rogo na daligadra, ka kila na lomadra, a ra na qai saumaki mai, ia au na vabulai ira.'" ²⁸²⁹O koya gona mo dou qai kila niu sa bula mai vua na Kalou vi ira na vimatanitu tani, ia ra sa varogocia." Ia ni sa vosatakia oji o koya na vika ke, ra sa qai tani o ira na Jiu, a ra sa vileji valevu vataki ira. ³⁰Sa jiko o Paula me yabaki rua taucoko i na vale sa volia jiko o koya, ka sa vacegui ira keceliga ra sa qai vua. ³¹Sa vunautakia na matanitu ni Kalou, sa vatavuvulitakia vadoudou sara na vika baleji Jisu Karisito na Turaga ka sa reva na tamata e tarovia.

Roma

1

¹Oi au o Paula, nai talatala i Jisu Karisito, sa kacivi mei apositolo, ka lesi me'u tukunia nai tukutuku-vinaka ni Kalou, ²o koya ma yalatakia iliu o koya ka ra vosatakia na nona parofita i nai Vola Tabu, ³ina vuku ni Luvana o Jisu Karisito na noda Turaga, o koya sa sucu mai na kawa i Tevita me va na yagona; ⁴o koya gona ma vatakilai vakaukauwa ina tu cake voki mai na mate, ni ma Luve ni Kalou, me va na yalona savasava: ⁵o koya kitou ma rawajia vokiliga kinia na loloma vata ki na cakacaka vaiapositolo, me ra vabaujia ka talairawarawa kinia o ira na lewe ni vivanua keceliga, ina vuku ni yacana: ⁶dou ma kacivi oji va vokiliga kinia oi ikodou mo dou nei Jisu Karisito: ⁷Vi ikodou keceliga sa jiko mai Roma, oi ikodou sa daulomania na Kalou, oi ikodou ma kacivi me yalosavasava: Me nomudou na loloma vata ki na vacegu mai vua na Kalou na Tamada vata ki Jisu Karisito na Turaga. ⁸Me'u vatekivu, o Jisu Karisito au ma vavinavinakatakia kinia vua na noqu Kalou ina vukumudou

keceliga, ni ma tukunia e vuravura taucoko na nomudou vabaujia. ⁹Ni ma noqu i vadjinadjina na Kalou, o koya au ma qaravia ina vu ni yaloqu i nai tukutuku-vinaka ni Luvena, ni'u ma reva ni mudu ni cavuji ikodou ina visiga ina noqu masu; ¹⁰ni'u ma daumasu, me dua na gauna me'u kalougata kinia ina lewa ni Kalou me'u yaco yani vi ikodou. ¹¹Ni'u ma gadrevia valevu me'u raici ikodou, me'u solia vi ikodou nai solisoli vayalo eso, mo dou vataudeitakia kinia; ¹²me da dui vacegui ina vuku ni nomudou vabaujia vata ki na noqu vokiliga. ¹³Ia, oi ikodou na viwekani, au ma reva ni vinakajia mo dou nanulevaja, ni'u sa nakijia valevu me'u qai yani vi ikodou, (ia au sa tarovia liga ka yacovia na siga ke,) me dua na noqu yaga ina ikodou maliwa, me va vokiliga ina kodra maliwa na vimatanitu tani. ¹⁴ma dodonu beka liga vi au me'u sai talatala vi ira na kai Kirisi, vi ira vokiliga na lewe ni vivanua la liga; vi ira na vuku, vi ira vokiliga era sa reva ni vuku. ¹⁵A sa vakinia, me va au sa rawajia me yaloqu sara me'u vunautakia nai tukutuku-vinaka vi ikodou vokiliga mai Roma. ¹⁶Ni'u ma reva ni maduatakia nai tukutuku-vinaka ki Karisito: ni sai koya ke na kaukauwa ni Kalou me vabulai kinia o ira yadua era sa vabaujia: sa liu vi ira na Jiu, vi ira vokiliga sa matanitu tani. ¹⁷Ni sa vatakilai kinia, ni sa vadonui ira na Kalou ina vabaujia me ra sa vabaujia: me va na ka sa volai, Ena bula ina vabauja o koya sa yalododonu. ¹⁸Ni sa vatakilai mai lomalagi na cudru ni Kalou vata ki na nodra i valavala ca keceliga vata ki na nodra reva ni dodonu na tamata, era sa tarovia nai vavuvuli djina i nai valavala reva ni dodonu; ¹⁹ni sa rairai ina kodra maliwa na ka ni Kalou sa kilai rawa; ni sa varaitakia vi ira na Kalou: ²⁰ni ma raici kinia na vika ni Kalou e vuni tu, io, na nona kaukauwa reva ni mudu vata ki na nona tu Vakalou, ni sa kilai oji ina vika sa buli, mai na gauna sa buli kinia o vuravura; o koya ke ma reva kinia na nodra ulubale. ²¹Io, ni ra sa kila jiko na Kalou, era sa reva ni varokorokotakia me va sa Kalou, se vavinavinakatakia; ia sa lialia mai na nodra nanumia, a sa butobuto mai na yalodra sa sesewa vokiliga. ²²Ni ra ma tukunia jiko era sa vuku, era sa lialia mai; ²³a ra sa vaisosomitakia na serau ni Kalou sa reva ni mate rawa, ina matakau me va na tamata sa ra mate la liga, vata ki na manumanu vuka, vata ki na manumanu e yavai va, vata ki na vika sa qasi voli. ²⁴O koya sa daini ira kinia na Kalou me ra qeleqelewa ina dodomo ni yalodra, me ra vavelavelatakia kinia na yagodra vai ira: ²⁵ia era sa vaisosomitakia nai vavuvuli djina ni Kalou, ina ka e lasu la liga, a ra sa soro kinia ka qaravia na ka sa buli ka reva o koya sa bulia, o koya sa nona na varokoroko ka reva ni mudu. Emeni. ²⁶O koya sa daini ira kinia na Kalou me ra muria na dodomo vasisila; ni ra sa vaisosomitaka ko ira na nodra yalewa nai valavala sa lesi ina dua tani e reva ni lesi: ²⁷sa va vokiliga kinia o ira na tagane, ni ra sa dainia nai valavala sa lesi vata ki na yalewa, sa waqa na nodra vidomoni vai ira: a ra sa caka o ira na tagane na ka velavela sara liga vata ki ira na tagane, ma yaco kinia vi ira nai sau dodonu ni nodra caka cala. ²⁸Ia ni ra sa reva ni vinakatakia me ra kila jiko na Kalou, sa daini ira na Kalou me ra lomavatani, me ra caka na vika e reva ni kilikili ki ira; ²⁹me ra sinai ina ka keceliga e ca, ina yaloca, ina daukocokoco, ina dauvivacacani; me ra sinai ina vuvu, ina laba, ina veileti, ina dauvivakaisini, ina yalocudrucudru; me ra dauvasolokakana, ³⁰me ra daukakase, me ra daucajia na Kalou, me ra vosalevu, me ra viavialevu, me ra daudokai ira, me ra dauvavunia na ca, me ra dautalaidredre kivi ira na nodra qase, ³¹me ra reva ni yalomatua, me ra yalayala ka seseni vokiliga, ka ra sa caca viwekani, era reva ni yalololoma: ³²ia ni ra sa kila jiko na lewa ni Kalou, ni sa dodonu me mate o ira era sa caka na vika vake, era sa reva ni caka la liga o ira, era sa dauvinakaji ira vokiliga era sa daucaka.

2 ¹O koya ke sa reva kinia na nomu ulubale, o iko na tamata yadua sa daulewa: ni o sa beitaki iko i na nomu lewa na tani; ni o sai valavala iko vakinia o iko sa daulewa. ²Ia ita sa kila sa djina na lewa ni Kalou vi ira era sa caka na vika vake. ³Ia o iko na tamata, sa lewai ira era sa caka na vika vake, ka sai valavala vakinia, o sa nanumia beka o na dro rawa mai na lewa ni Kalou? ⁴se o sa beca beka na nona loloma levu vata ki na nona vosojia vadede, vata ki na nona cudru vamaalua; ka o sa reva ni vakasama ni sa tuberi iko ki na vivutuni na loloma ni Kalou? ⁵Ia o iko, me va na nomu yalokaukauwa vata ki na lomamu sa reva ni vivutuni, o sa binia jikoliga vi iko na cudru ki na siga ni cudruvi, ina varaitakia kinia na lewa dodonu ni Kalou; ⁶o koya ena saumia na tamata yadua me va na nonai valavala: ⁷na bula reva ni mudu, vi ira era sa gumatua jiko i nai valavala vinaka ka vasaqara nai ukuuku vata ki na varokoroko vata ki na reva ni mate rawa: ⁸ia na cudru vata ki na lesavi vi ira era sa dauvileti, ka talaidredre ki nai vavuvuli djina, ia ka talairawarawa ki nai vavuvuli reva ni dodonu; ⁹na rarawa vata ki na yaluma, vi ira na tamata keceliga sai valavala ca jiko, sa liu vua na Jiu, vi koya vokiliga sa matanitu tani; ¹⁰ia nai ukuuku, vata ki na vakarokoroko, vata ki na vacegu, vi ira keceliga sai valavala vinaka, sa liu vua na Jiu, vi koya vokiliga sa matanitu tani. ¹¹Ni sa reva ni vinakaji ira vailoa na tamata na Kalou: ¹²ni na rusa me va sa reva na vunau o ira keceliga sai valavala ca ka reva vi ira na vunau: ia ena lewai i na vunau o ira keceliga sai valavala ca ka sa tu vi ira na vunau, ¹³ni ra ma reva ni dodonu i na mata ni Kalou o ira era sa rogocia laliga na vunau, o ira liga era sa muria na vunau era na vadonui: ¹⁴ni ra sa caka vai ira liga na ka ni vunau o ira na vimatanitu tani, sa reva vi ira na vunau, era sa qai nodra vunau vai ira liga, ia sa djina sa reva vi ira na vunau: ¹⁵o ira era sa vatakila sara ni sa volai i na yalodra nai valavala ni vunau, ka ni sa vadjinadjina jiko na nodra lewa-eloma vokiliga, ka ra sa dui lewa ni sa cala, se sa dodonu na nodra i valavala ¹⁶i na siga ena lesi Jisu Karisito kinia na Kalou me lewa na nodra vika e vuni tu na tamata, me va na noqu i tukutuku-vinaka. ¹⁷Ia kevaka o sa vatokai mo Jiu, ka o sa vararavi i na vunau, ka sa dokadokai iko i na vuku ni Kalou, ¹⁸ka o sa kila na lomana, ka vinakajia na vika sa vinaka sara, ni o sa vatavulici mai na vunau; ¹⁹o sa vararavi vokiliga vi iko mo tuberi ira na mataboko, mo nodra rarama era sa jiko i na butobuto, ²⁰mo nodra i vavuvuli era sa sesewa, mo nodra i vavuvuli na gone lalai, ni sa nomu i na vunau nai vatakarakara ni vuku djina; ²¹ia o iko, ko sa dauvatavulicia na tani, o sa reva li ni vatavulici iko? o iko, o sa dauvunau me kakua na butako, o sa bau butako o iko? ²²o iko, ko sa dautukunia me kakua na dauyalewa, o sa bau dauyalewa o iko? o iko, o sa daucajia na vimatakau, o sa bau butako mai na valenisoro? ²³o iko, o sa dokadokai iko i na vuku ni vunau, o sa bau valialiai koya na Kalou ni o sa talaidredre ki na vunau ko ya? ²⁴Ni sa dauvosavacacatakia na yaca ni Kalou vi ira na vimatanitu i na vukumudou, me va sa volai. ²⁵Ni sa djina sa yaga na vicili, kevaka o sa talairawarawa ki na vunau: ia kevaka o sa talaidredre ki na vunau, sa yaco kinia na nomu cili me reva ni cili. ²⁶Ia kevaka e dua sa reva ni cili ka sa muria nai valavala dodonu ni vunau, ena reva li ni wili na nona reva ni cili me cili? ²⁷Ia o koya sa reva ni cili vayago, ke sa muria na vunau, ena reva li ni lewai iko, o iko sa talaidredre ki na vunau, ka sa tu vi iko nai vola vata ki na vicili? ²⁸Ni sa reva ni Jiu o koya sa vakinia varairai laliga; ia sa reva ni vicili na ka sa rairai laliga i na yago: ²⁹ia sa Jiu o koya sa vakinia eloma; a sa vayalo na vicili, sa ka ni yalo, ka sa reva ni ka ni vosa laliga; o koya sa reva ni doka o ira na tamata, sa doka liga o koya na Kalou.

3¹ A cava na ka sa vinaka cake kinia, na Jiu? se cava na betena na vicili? ²E levu i na ka kece; e levu sara, ni sa lesi vi ira me ra maroroya na vosa ni Kalou. ³Ia ka vaivei, kevaka sa reva ni vabaujia o ira eso? me vatawayagatakia li na nona djina na Kalou na nodra reva ni vakabaujia? ⁴E reva sara liga: me djina liga na Kalou, ka me seseni na tamata keceliga; me va na ka sa volai, Mo vadonui ni o sa vosa, Ka gumatua ni o sa vileti. ⁵Ia kevaka sa vadjinadinatakia nai valavala dodonu ni Kalou i na nodai valavala reva ni dodonu, a cava me da tukunia? sa reva beka ni dodonu na Kalou, ni sa saumia? (Au sa vosa me va liga na tamata.) ⁶E reva sara liga: kevaka sa vake, ena qai lewai vuravura vaevei na Kalou? ⁷Io, kevaka sai koya na noqu seseni sa uasivi cake kinia na nona djina na Kalou, me varokorokotaki o koya, i na cava ka'u sa cudruvi jiko kinia me va na tamata ca? ⁸ia ena reva li ni vaka (ni kitou sa seseni, ka sa kainaki ni kitou sa vosa vaka ne,) Me da caka nai valavala ca, me yaco kinia na ka vinaka? ia o ira ke era na cudruvi vadodonu. ⁹Ia ka vaevei? ita sa uasivi cake li? E reva sara liga i na dua na ka: ni kitou sa vadinadinatakia iliu ni ra sa cala keceliga, o ira na Jiu, vata ki ira sa matanitu tani; ¹⁰me vaka na ka sa volai, Sa reva e dua sai valavala dodonu, sa reva sara e dua: ¹¹Sa reva e dua sa kila, Sa reva e dua sa vasaqara na Kalou. ¹²Era sa lesu tani keceliga, era sa yaco vata me reva ni yaga; Sa reva e dua sai valavala vinaka, sa reva sara liga e dua. ¹³Ai bulubulu sa dola tu na nodra i jilojilo; Era sa dauvivakaisini i na gusudra; Sa tu e ruku ni tebe ni gusudra na weli gaga ni gata: ¹⁴Sa sinai na gusudra i na ruru vata ki na vosa daugaga: ¹⁵Sa kusarawa na yavadra me vadavea na dra: ¹⁶Sa tu i na nodra sala na rusa vata ki na rarawa: ¹⁷Ia era sa reva ni kila na sala ni vivacegui; ¹⁸Sa reva vi ira na rerevakia na Kalou. ¹⁹Ia ita sa kila na ka keceliga sa tukunia na vunau, sa tukunia vi ira sa tu vi ira na vunau; me vagalui kinia na gusudra keceliga, ka me beitaki i na mata ni Kalou na kai vuravura keceliga: ²⁰Ena reva ni vadonui vua e dua na tamata i nai valavala ni vunau: ni sai koya na vunau sa kilai kinia nai valavala ca. ²¹Ia ka sa qai vatakilai mai i na gauna ke na ka sa vivadonui kinia na Kalou, ka ni sa reva ni yaco i na vuku ni vunau, ia sa vadjinadjina kinia na vunau vata ki ira na parofita; ²²io, sa caka na vivadonui na Kalou i na vuku ni vabauji Jisu Karisito, vi ira keceliga era sa vabaujia; ni da sa tautauvata keceliga: ²³ni sai valavala ca o ira keceliga na tamata, ka ra reva ni yacovia na ka e varokorokotaki kinia na Kalou: ²⁴a ra sa vadonui laliga i na nona loloma ni sa volia na bula o Jisu Karisito: ²⁵o koya sa lesia kinia na Kalou mei bulubulu vi ira sa vabaujia, i na nona dra, me vatakila na nonai valavala dodonu ni sa reva ni saumia nai valavala ca sa caka oji, ka ni sa vosojia na Kalou; ²⁶io, me vatakila i na gauna ke na nona yalododonu: me sa dodonu o koya, ka vadonui koya sa vabauji Jisu. ²⁷Sa qai evei beka na ka ni vidokadokai? Sa takali sara liga. E na vuku ni vunau cava? na vunau ni cakacaka li? E reva: i na vuku liga ni vunau ni vabaujia. ²⁸O koya kitou sa va sa vadonui na tamata i na vuku ni vabaujia, ia ka reva liga i na vuku ni cakacaka ni vunau. ²⁹Sa nodra duadua liga na Jiu o koya na Kalou? sareva beka ni nodra vokiliga na vimatanitu tani? Io, sa nodra vokiliga na vimatanitu tani: ³⁰kevaka sa dua bau liga na Kalou, ka na vadonui ira sa cili, i na vuku ni vabaujia, vata ki ira vokiliga sa reva ni cili, i na nodra vabaujia. ³¹Kitou sa qai vatawayagatakia na vunau i na vabaujia, se reva? E reva sara liga: kitou sa vataudeitakia liga na vunau.

4¹ A cava me da qai tukunia ni sa rawajia o Eparaama na tamada, i nai valavala vayago? ² Kevaka sa vadonui o Eparaama i na vuku ni cakacaka, sa qai dua na ka vua me dokai koya kinia; ia ka reva liga i na mata ni Kalou. ³ A cava e tukunia nai Vola Tabu? Sa vabaujia na Kalou o Eparaama, a sa okaji vua mei valavala dodonu. ⁴ Ia na kenai sau vua na tamata daucakacaka, sa reva ni okaji me loloma, sa kenai voli liga. ⁵ Ia o koya sa reva ni cakacaka, a sa vabauui koya sa vadonuya na tamata i valavala ca, sa okaji vua na nona vabaujia mei valavala dodonu. ⁶ Sa va vokiliga kinia o Tevita ni sa tukunia na kena kalougata na tamata, sa okajia vua na Kalou nai valavala dodonu, ia ka reva i na vuku ni cakacaka: ⁷ Sa kalougata o ira sa bokocia na nodra i valavala ca, A sa bulujia na nodra caka cala: ⁸ Sa kalougata na tamata sa reva ni beitakia vua nai valavala ca o Jiova. ⁹ Era sa kalougata beka vake o ira liga era sa cili, se ra va vokiliga kinia o ira sa reva ni cili? ni da sa tukunia sa okaji vi Eparaama na nona vabaujia mei valavala dodonu. ¹⁰ Sa qai okaji beka ni sa vaevei? ni sa cili oji o koya, se ni sa reva ni cili? Sa reva liga ni sa cili oji, ni sa reva liga ni cili. ¹¹ A sa soli vua na vicili mei vatakilakila, me vadjinadjinatakia ni sa vadonui o koya i na vuku ni nona vabaujia, ni sa reva tu ni cili; me yaco kinia o koya me tamadra keceliga era sa vabaujia, ia ka ra reva ni cili; me okaji vi ira vokiliga nai valavala dodonu: ¹² me tamadra vokiliga era sa cili, vi ira era sa reva ni cili laliga, era sa muria vokiliga nai varau ni vabaujia o ya sa nei Eparaama, na tamada ni sa bera ni cili. ¹³ Ni sa reva ni yalatakia vi Eparaama, se vi ira na nona kawa, mei taukei ni vuravura, i na vuku ni vunau, i na vuku ga ni vivadonui sa yaco i na vabaujia: ¹⁴ ni sa mai vatawayagatakia na vabaujia, ia sa ka la vokiliga na vosa ni yalayala, kevaka sa taukenia o ira era sa muria na vunau: ¹⁵ ni sa vavunia na cudruvi na vunau: ni sa reva nai valavala ca, kevaka sa reva na vunau. ¹⁶ I na vuku ni ka ke sa ka ni vabaujia, me sa rawa kinia me ka ni loloma: me tu dei kinia na vosa ni yalayala vi ira keceliga na kawa; e reva vi koya laliga sa tu vua na vunau, vi koya vokiliga sa tu vua na vabaujia i Eparaama: koya sa tamada keceliga, ¹⁷ (me va sa volai, Au sa qisi iko mo tamadra na vivanua e levu,) i na matana sa vabaujia o koya, io, na Kalou, o koya sa vabulai ira voki na mate, a sa kacivia na vika sa reva me va era sa tu: ¹⁸ ia ni sa reva na ka me nuinui kinia, sa vabaujia o koya, ka vanuinui, me yaco me tamadra na vivanua e levu, me va sa tukuni, Ena vakinia na nomu kawa. ¹⁹ Ia ni sa reva ni malumalumu na nona vabaujia, sa reva ni vakasama kinia na kena mate na yagona ka ni sa dua beka na drau na nona yabaki, se na kena mate na kete i Sera: ²⁰ a sa reva vokiliga ni lomalomarua me reva ni vabaujia na vosa ni yalayala ni Kalou; sa kaukauwa liga na nona vabaujia, a sa varokorokotakia kinia na Kalou; ²¹ a sa vadinajia sara, ni sa rawarawa vi koya, me vayacoria na ka sa yalatakia. ²² O koya ke sa okaji kinia vua mei valavala dodonu. ²³ Ia sa reva i na vukuna duadua liga sa volai kinia ni sa okaji vua; ²⁴ i na vukuda vokiliga, ni na okaji va vokiliga kinia vi kita, kevaka eda sa vabauji koya sa vatuiru cake voki na noda Turaga o Jisu mai na mate; ²⁵ o koya ka soli yani i na vuku ni nodai valavala ca, a sa vatuiru cake voki me da vadonui kinia.

5 ¹O koya ke, ni da sa vadonui i na vabaujia, me da sa qai vivinakaji vata ki na Kalou i na vuku ni noda Turaga o Jisu Karisito: ²i na vukuna vokiliga eda sa torovia rawa kinia, i na vabaujia na loloma ke ita sa qai tu kinia; me da sa marau vokiliga ni da sa nuitakia na vivakalougatataki ni Kalou. ³A sa reva ni koya laliga, me da sa dau marau vokiliga i na vuku ni vika rarawa: ni da sa kila sa tubu na dauvosojia mai na ka rarawa; ⁴ia na dauvivotovolei mai na dauvosojia; ia nai nuinui mai na dauvivotovolei. ⁵Ia sa reva na madua i na vuku ni nuinui; ni sa sovarakia ki na yaloda na loloma ni Kalou ni sa soli vi kita na Yalo Tabu. ⁶Ni sa mate na Karisito me nodra i sosomi na tamata i valavala ca i na gauna sa lokuci iliu, ni da sa malumalumu jiko. ⁷Ni sa reva beka e dua me mate mei sosomi ni tamata yalododonu: ia ka sa dua beka sa doudou me mate mei sosomi ni tamata dauloloma. ⁸Ia na Kalou sa vatakila na nona loloma vi kita, ni sa mate na Karisito me nodai sosomi ni da sa tamata ca. ⁹Ia ni da sa qai vadonui i na vuku ni nona dra, ena qai rawarawa cake me da vabulai mai na cudru i na vukuna. ¹⁰Io, kevaka ita sa vivinakaji vata ki na Kalou i na vuku ni nona mate na Luvena, ni da sa vimecaki, ena qai rawarawa cake, ni da sa vivinakaji tu, me da vabulai jiko i na vuku ni nona bula. ¹¹A sa reva ni koya laliga, ia kita sa daureki vokiliga i na Kalou i na vuku ni noda Turaga o Jisu Karisito, o koya kita sa yaco kinia me da vivinakaji tu. ¹²Ia me va sa curu ki vuravura nai valavala ca i na vuku ni tamata e lewe dua, vata ki na mate i na vuku ni valavala ca; a sa yaco vakinia na mate ki na tamata keceliga, ni sa cala na tamata keceliga: ¹³Sa tu iliu e vuravura nai valavala ca, sa yaco imuri na vunau: a sa reva ni okaji nai valavala ca ni sa reva na vunau. ¹⁴Ia mai na gauna i Atama ka yacovia na gauna i Mosese sa dauvitalia o mate vi ira vokiliga ra sa reva ni valavala ca me va na talaimama i Atama, o koya sa nonai vatakarakara sa qai mai imuri. ¹⁵Ia rau sa reva ni tautauvata sara na talaimama, vata ki nai solisoli laliga. Ia kevaka sa mate na lewe levu i na vuku ni nona talaimama na lewe dua, sa qai rawarawa cake sara me yaco valevu vi ira na lewe levu na loloma ni Kalou, vata ki nai solisoli ni loloma, i na vukuna liga na tamata e le dua, o Jisu Karisito. ¹⁶Rau ma reva ni tautauvata na ka sa yaco i na vuku ni nona cala e dua bau, vata ki nai solisoli: ni sa dua bau liga sa yaco kinia na lewa me da cala, ia nai solisoli laliga sa yaco vi ira sa levu na nodra i valavala ca me ra vadonui kinia. ¹⁷Ia kevaka sa gumatua na mate i na vukuna na lewe dua, i na talaimama ni le dua; ena qai rawarawa valevu cake vi ira sa yacovi ira na loloma levu vata ki nai solisoli ni vivadonui, me ra gumatua i na bula i na vukuna na le dua, o Jisu Karisito. ¹⁸O koya ke, me va sa lewai me cudruvi na tamata keceliga i na vuku ni dua bau liga na cala; sa va vokiliga kinia i na vuku ni dua bau liga nai valavala dodonu sa rawa me ra vadonui na tamata keceliga me ra bula: ¹⁹ka me va sa vacalai na lewe levu i na nona talaimama e dua bau na tamata, sa vadonui va vokiliga kinia na lewe levu i na vuku ni nona talairawarawa na le dua. ²⁰A sa qai kau mai na vunau, me vinaka kinia nai valavala ca. Ia ni sa vinaka mai nai valavala ca sa qai vinaka cake valevu sara na loloma: ²¹me va ni sa gumatua nai valavala ca ki na mate, me gumatua va vokiliga kinia na loloma, i na vadonui, ki na bula reva ni mudu, i na vuku i Jisu Karisito na noda Turaga.

6 ¹A cava me da qai tukunia? me da sai valavala ca jiko li, me tubu valevu kinia na loloma? ²E reva sara liga. Oi kita sa mate ki nai valavala ca, kita na caka jiko vaivei nai valavala ca? ³Dou sa reva beka ni kila, oi kita kece sa papitaisotaki vi Jisu Karisito, kita sa papitaisotaki vokiliga ki na nona mate? ⁴O koya eda sa bulu vata kaya kinia, ni da sa papitaisotaki vokiliga ki na nona mate: me va sa vaturi cake voki mai na mate na Karisito i na kaukauwa ni Tamana, me da sai valavala va vokiliga kinia i na bula vou. ⁵Ia kevaka kita sa duavata me da vataki koya i na nona mate, kita na vataki koya vokiliga i na nona tucake voki mai na mate: ⁶ni da sa kila ke, ni rau sa lauvako vata kaya ki na kauveilatai na noda tamata makawa, me takali kinia na yago ni valavala ca, me da reva voki ni bobula ki nai valavala ca. ⁷Ni sa sereki mai nai valavala ca o koya sa mate tu. ⁸Ia kevaka eda sa mate vata ki Karisito, kita vadjinajia ni da na bula vata kaya vokiliga: ⁹ni da sa kila ni sa vaturi cake voki mai na mate na Karisito, ena reva ni mate voki; sa reva voki ni rawai koya na mate. ¹⁰Ni sa mate o koya, sa mate vadua i na vuku ni valavala ca; ia ni sa qai bula sa bula vokiliga vua na Kalou. ¹¹Mo dou va vokiliga kinia ni dou sa vakasami ikodou mo dou sa mate sara ki nai valavala ca ka bula vua na Kalou i na vuku i Jisu Karisito. ¹²O koya me qai reva ni gumatua nai valavala ca i na yagomudou sa mate rawa, mo dou muria na kena gagadre ca. ¹³Reva vokiliga ni solia na vijikimudou ki nai valavala ca me caka kinia na ka ca: dou soli ikodou liga vua na Kalou, me va dou sa bula mai na mate, vata ki na vijikimudou vua na Kalou me caka kinia na ka e dodonu. ¹⁴Ni na reva ni vitaliataki ikodou nai valavala ca: ni dou sa reva voki ni lewai i na vunau, i na loloma liga. ¹⁵Ia ka vaivei? me da sai valavala ca jiko li, ni da sa reva ni lewai i na vunau, ka i na loloma liga? E reva sara liga. ¹⁶Dou sa reva beka ni kila, o koya yadua dou sa soli ikodou vua mo dou nona tamata mo dou talairawarawa vua, dou sa nona tamata liga dou sa talairawarawa kinia; se ki na caka cala mo dou mate kinia, se ki na caka dodonu mo dou vadonui kinia? ¹⁷Ia me caka na vavinavina vua na Kalou, ni dou sa muria, mai na vu ni yalomudou, oi ikodou ka bobula ki nai valavala ca, nai varau ni vavuvuli dou sa vatavulici kinia. ¹⁸Ia ni dou sa qai sereki mai nai valavala ca, dou sa qai qaravia nai valavala dodonu. ¹⁹Au ma vosa vatamata liga, ni sa malumalumu na yagomudou: ia me va dou a solia iliu na vijikimudou me ra qaravia na ka dukadukali, vata ki nai valavala ca me levu kinia na ca; mo dou qai solia vakinia na vijikimudou me ra qaravia na ka dodonu me caka kinia na ka savasava. ²⁰Ni dou a bobula jiko ki nai valavala ca, dou a yawa tu ki nai valavala dodonu. ²¹Ia ka cava na vuana dou sa rawajia, i na gauna ko ya, mai na vika dou sa qai madua kinia? ni sa kenai ojioi ni vika gona na mate. ²²Ia ni dou sa qai sereki mai nai valavala ca, ka yaco me tamata ni Kalou, dou sa qai rawajia na vuana i nai valavala savasava; vata ki nai ojioji, na bula reva ni mudu. ²³Ni sa kenai sau ni valavala ca na mate: ia sai solisoli laliga ni Kalou na bula reva ni mudu, i na vuku i Jisu Karisito na noda Turaga.

7 ¹Dou sa reva li ni kila, ikodou na viwekani, (ni'u sa vosa vi ira liga era sa kila na vunau,) ni sa vaucia na tamata na vunau i na visiga ni nona bula?²Ia na yalewa sa vawaji, sa vauci koya na vunau vua na wajina, ni sa bula jiko o koya; ia ke sa mate na wajina; sa qai sereki kinia na yalewa mai na vunau ni viwajini. ³O koya ena vatokai kinia me dautagane, ke sa laki vawaji vata ki na dua na tagane tani, ni sa bula jiko na wajina: ia ke sa mate na wajina, sa qai sereki liga mai na vunau ko ya; ka na reva kinia ni dautagane, ke na laki vawaji voki vata ki na dua na tagane tani.⁴Dou sa vakinia, na viwekani ni dou sa qai sereki mai na vunau i na vuku ni yago i Karisito; me dua tani mo dou viwajini kaya, io ko koya sa vaturi cake voki mai na mate me da vua kinia vua na Kalou. ⁵Ni da sa jiko vayago liga, sa dautubu vakaukauwa i na vijikida na gagadre ca, sa tubu mai na vunau, me vuatakia kinia na mate.⁶Ia kita sa qai sereki mai na vunau, ni da sa qai mate ki na ka sa vauci kita; me da caka na viqaravi i nai tovo vou ni yalo, ka reva e nai tovo makawa ni vunau.⁷A cava me da qai tukunia? Sa ca li na vunau? E reva sara liga. Au ma reva djina ni kila se cava nai valavala ca, ke'u reva ni kila na vunau: ni'u sa reva ni kila se cava na daukocokoco, ke ma reva ni tukunia na vunau, Kakua ni kocokoco. ⁸Ia na ca, ni sa kaukauwa i na vuku ni vunau, sa vatuburia i lomaqu na gagadre ca keceliga. Ni sa mate na ca ni sa reva na vunau.⁹Ia au a bula liga iliu ni sa reva na vunau; ia ni sa qai mai na vosa ni vunau, sa bula voki na ca, au sa qai mate kinia. ¹⁰Ia na vosa ni vunau, o koya sa yaco rawa kinia na bula, au sa raicia sa yaco kinia na mate.¹¹Ni sa kaukauwa na ca, i na vuku ni vosa ni vunau, a sa temaki au kinia, ka vamatei au. ¹²Ia sa savasava na vunau, sa savasava vokiliga nai varo, sa dodonuvokiliga, ka vinaka.¹³Sa qai yaco beka na ka vinaka me ka me'u mate kinia? E reva sara liga. A ca liga, me rairai kinia ni sa ca, sa tauria na ka vinaka me cakaji au kinia me'u mate; me rairai kinia na ca me ca djina sara i na vuku ni vosa ni vunau. ¹⁴Ni da sa kila sa ka vayalo na vunau: ia oi au, au sa vayago laliga, au sa volitaki ki na ca.¹⁵A ka au sa caka jiko, au sa reva ni vinakajia: ia na ka au sa vinakatakia, au sa reva ni caka; ia na ka au sa cajia, au sa caka jiko. ¹⁶Ia ke au sa caka na ka au sa reva ni vinakajia, au sa tukunia kinia ni sa vinaka na vunau.¹⁷A sa reva ni oi au djina sa caka, a ca liga sa jiko vi au. ¹⁸Ni'u sa kila sa reva sara liga ni jiko vi au na noqu i tovo vayago e dua na ka vinaka; ni sa jiko liga vi au na vinakatakia na ka vinaka; ia na kaukauwa me'u caka kinia, au sa reva ni raicia.¹⁹Ia na ka vinaka au sa vinakajia, au sa reva ni caka; ia na ka ca au sa reva ni vinakajia, au sa caka liga. ²⁰Ia ke au sa caka na ka au sa reva ni vinakajia, sa qai reva ni oi au djina ma caka, na ca liga sa jiko vi au. ²¹Ia au sa raicia kinia e dua na vunau, sa jiko kinia vi au na ca ni'u sa via caka na vinaka.²²Ni'u sa vinakajia nai vunau ni Kalou i na lomaqu djina: ²³ia au ma raicia e dua tani na vunau i na vijikiqu, a rau sa vivala kei na vunau sa tu e na lomaqu, a sa vakabobulataki au ki na vunau ni ca, o koya sa tiko e na veitikiqu. ²⁴A tamata valoloma oi au! o cei ena sereki au mai na yago ni mate ke? ²⁵Au sa vavinavinaka vua na Kalou i na vuku ni noda Turaga o Jisu Karisito. Ia sa qai vake, au sa qaravia na vunau ni Kalou i na lomaqu djina, ia na vunau ni valavala ca i na noqu i tovo vayago.

¹O koya ke era sa reva kinia ni lewai me cudruvi o ira era sa tu vata ki Karisito Jisu, era sa reva ni muria jiko nai tovo vayago, era sa muria liga na Yalo Tabu. ²Ni sa sereki au mai na vunau ni ca vata ki na mate, na vunau ni Yalo ni bula vi Karisito Jisu. ³Ia ni sa reva ni rawarawa ki na vunau, ni sa malumalumu i na vuku ni tovo vayago, sa qai lewa na Kalou me mate na ca i na yago, ni sa tala na Luvena i nai tovo ni yago sa tu kinia na ca, ka mei soro ni valavala ca: ⁴me da caka rawa kinia nai valavala dodonu ni vunau, ni da sa reva ni muria jiko nai tovo vayago kita sa muria liga na Yalo: ⁵ni ra sa gadrevia na vika vayago o ira era sai tovo vayago; ia na vika vayalo o ira era sai tovo vayalo. ⁶Ni sa vu ni mate na gadrevia ni tovo vayago; ia sa vu ni bula vata ki na vacegu na gadrevia ni tovo vayalo. ⁷Ni sa vimecaki nai tovo vayago vata ki na Kalou: ni sa reva ni varogocia na vunau ni Kalou, ia sa mama sara liga me vakinia. ⁸Ia o ira era sai tovo vayago, era sa reva ni caka rawa na ka e vinakatakia vua na Kalou. ⁹Ia ma reva ni vakayago na nomudou i tovo, sa vayalo liga, ke sa djina ni jiko i na lomamudou na Yalo ni Kalou. Ia ke sa dua na tamata sa reva ni jiko i lomana na Yalo i Karisito, ma reva ni nona o koya ke. ¹⁰Ia ke sa jiko i na lomamudou na Karisito, sa djina liga sa mate na yago i na vuku ni valavala ca; ia na yalo sa bula i na vuku ni vivadonui. ¹¹Ia ke sa jiko vadua i na lomamudou na Yalo i koya ma vaturi Jisu cake voki mai na mate, o koya ma vaturi Karisito voki mai na mate, ena vabula voki na yagomudou sa mate rawa, i na Yalona sa jiko vadua i na lomamudou. ¹²O koya, ikodou na viwekani, kita ma reva kinia ni vauci ki nai tovo vayago, me da muria nai tovo vayago: ¹³ni dou na mate ke dou sa muria nai tovo vayago; ia ke sa vivuke vata ki ikodou na Yalo Tabu me vaojia nai valavala vayago, dou na bula kinia. ¹⁴Ia o ira liga sa tuberi ira na Yalo ni Kalou era sa luve ni Kalou. ¹⁵Ni dou sa reva ni rawajia voki na yalo ni bobula mo dou rere; ia dou sa rawajia na Yalo Tabu dou sa vabau kinia me gone, o koya kita sa kaci kinia, Apa, Tamada. ¹⁶A Yalo ke sa tukunia mai ki na yaloda, ni da sa luve ni Kalou: ¹⁷ia ke kita sa gone, kita na qai taukei; kita na taukenia na vika ni Kalou, kita sai taukei vata ki Karisito; ke kita sa vosotia vata kaya na ca, kita na vakalougatataki vata kaya vokiliga. ¹⁸Ni'u sa va sa reva ni yaga me rau vatauvatani na ka ca sa vosojia i na bula ke ki na kalougata ena varairaitakia vi kita emuri. ¹⁹Ni sa gadrevia valevu o vuravura ka wawa tikoliga me ra varairaitakia o ira na luve ni Kalou. ²⁰Ni sa vamaalumalumutakia o vuravura me ca, ma reva ni vinakatakia, i na vuku i koya liga sa vamaalumalumutakia, ni ma vanuinui jiko ²¹ni na sereki vokiliga o vuravura mai na kena vabobulataki ki na rusa, ka me lalaga tu ka vaiukuukutakia vata ki ira na luve ni Kalou. ²²Ni da sa kila, sa vutugu vata o vuravura taucoko, ka sa yaluma i na rarawa, ka yacovia na siga ke. ²³A sa reva ni koya laliga, oi kita vokiliga, kita sa rawajia nai sevu ni Yalo Tabu, kita sa vutugu jiko e lomada ni da sa warakia me da vabaujia me gone, ni na vabulai na yagoda. ²⁴Ni da sa bula i nai nuinui: ia nai nuinui sa bale ki na ka sa qai raici sa reva ni nuinui djina: ni sa nuitakia vacava na tamata na ka sa qai raicia? ²⁵Ia ke kita sa nuitakia na ka kita sa reva ni raicia, kita sa vosojia liga me warakia jiko. ²⁶Ia na Yalo Tabu vokiliga sa vukea na noda malumalumu: ni da ma reva ni kila na ka e kilikili vata ki kita me da kerea: a sa masulaki kita na Yalo Tabu i na vutugu e reva ni cavujia rawa. ²⁷Ia o koya sa daudikevia na yaloda sa kila na loma ni Yalo Tabu, ni sa masulaki ira na tamata lotu me va na loma ni Kalou. ²⁸Ni da sa kila ma vivuke na ka keceliga me ra vinaka kinia era sa lomana na Kalou, o ira era sa kacivi me va na ka sa nakijia oji. ²⁹Ia o ira kece sa kilai ira eliu o koya, sa lesi ira iliu me ra tautauvata ki na Luvena, me ulumatua kinia o koya vi ira na tacina era lewe levu: ³⁰ia o ira sa lesi ira eliu o koya, sa qai kacivi ira: ia o ira sa kacivi ira o koya, sa vadonui ira: ia o ira sa vadonui ira o koya, sa vaiukuukutaki ira. ³¹A cava me da qai tukunia i na vika ke? Ke sa totaki kita na Kalou, o cei me noda meca? ³²Ena vaivei o koya sa reva ni bureitakia na Luvena djina, ia sa soli koya yani me kita sosomi keceliga, ena mama vacava vua me solia laliga vi kita na ka keceliga vata kaya? ³³O cei me beitaki ira sa djigitaki ira na Kalou? Na Kalou sa vadonuya. ³⁴O cei ena lewa me ra cudruvi? O Karisito Jisu liga sa mate, io, sa bula cake voki, ma iko vokiliga i na liga i matau ni Kalou, ka sa masulaki kita. ³⁵O cei me na tawasei kita mai na loloma i Karisito? a ka rarawa li, se na yaluma, se na dauvivacacani, se na dausiga, se na luvawale, se na dauvivarerei, se nai seleiwau? ³⁶Me va na ka sa volai, I na vukumuni kitou sa vamatei kinia i na siga taucoko ka bogi: Kitou sa vatauvatani vata ki na sipi ena vamatei. ³⁷E reva, i na ka keceliga ke kita sa gumatua sara kinia, i na vuku i koya sa lomani kita. ³⁸Ni'u sa kila vaidjina, ni na reva ni rawajia na mate, se na bula, se o ira na agilose, se o ira sa liu, se o ira sa kaukauwa, se na vika sa yaco ni kua, se na vika ena yaco imuri, ³⁹se na ka cecere, se na ka jitobu, se dua tani na ka, me tawasei kita mai na loloma ni Kalou, sa yaco i na vuku i Karisito Jisu na noda Turaga.

¹Au sa vosa djina i na mata i Karisito, au sa reva ni vosa lasu, sa vadjinadjina vokiliga vi au na noqu lewa-eloma i na Yalo Tabu, ²ni'u sa rarawa valevu, a sa yaluma jikoga na lomaqu. ³Ni au sa dau gadrevia me'u tawase tani vi Karisito, i na vukudra na wekaqu, o ira era sa wekaqu djina vayago: ⁴era sa luve i Isireli; sa nodra vokiliga na vabau me ra gone, vata ki nai ukuuku, vata ki na viyalayalati, vata ki na soli vunau, vata ki nai valavala ni soro vua na Kalou, vata ki na vosa ni yalayala: ⁵sa nodra o ira na qase, a sa tubu maivi ira na Karisito me va na yagona, o koya sa lewa na ka keceliga, na Kalou sa varokorokotakia ka reva ni mudu. Emeni. ⁶Ia ma reva ni vaka sa reva ni yaco na vosa ni Kalou. Ni ra sa reva ni Isireli djina o ira kece sa maivi ira na Isireli: ⁷era sa reva vokiliga ni luvena o ira keceliga na kawa i Eparaama: ia Na kawa i Aisake liga ena vatokai me nomu kawa. ⁸Sa kenai balebale ke, O ira na luvena vayago, era sa reva ni luve ni Kalou; ia na luve ni yalayala liga era sa vabau me kawa. ⁹Ni sa vake na vosa ni yalayala, I na gauna vake au na qai mai, ka na sucu vi Sera e dua na gonetagane. ¹⁰A sa reva ni koya la liga; ia o Repeka vokiliga ni sa kunekune mai vua e dua, a tamada ko Aisake; ¹¹ni rau sa bera ni sucu, se rau caka na ka vinaka se na ka ca, me tu dei kinia na ka sa lesia iliu ka djigitakia na Kalou, sa reva liga i na vuku ni cakacaka, i na vukuna liga sa kacivia, ¹²sa kainaki vua na yalewa ko ya, O koya sa qase vi rau ena qaravi koya sa gone. ¹³Sa vakina i na ka sa volai, Au sa vinakaji Jekope, ia au sa caji Iso. ¹⁴A cava me da qai tukunia? Sa tu beka vua na Kalou nai valavala reva ni dodonu? E reva sara liga. ¹⁵Ni sa tukunia vi Mosese o koya, Au na lomani koya au sa lomana, ia au na yalovinaka vua au sa yalovinaka kinia. ¹⁶Sa qai reva ni yaco i na vukuna sa gadrevia, se na vukuna sa cici, ia i na vukuna liga na Kalou sa yalovinaka mai. ¹⁷Ni sa tukunia vi Fero nai Vola Tabu, "I na vuku ni ka ke au sa vaturi iko cake kinia, me'u vatakila vi iko na noqu kaukauwa, me tukunia vokiliga na yacaqu ki vuravura taucoko. ¹⁸O koya ke sa yalovinaka kinia o koya vua sa yalona kinia, a sa vadomoqataki koya sa yalona kinia. ¹⁹O na qai tukunia vi au, "I na vuku ni cava sa ia tiko kina na veibeitaki ko koya? ia ko cei sa vorata na nona lewa?" ²⁰Kakua ni vake, o iko na tamata; o cei o iko mo vileji kaya na Kalou? Ena tukunia beka na ka sa caka vi koya sa cakaji, O sa cakaji au vake i na vuku ni cava? ²¹E reva beka ni vitaliatakia na tete o koya sa dautuli kuro, me caka kinia i na dua bauliga nai buli tete, e dua na bilo me talei, ka dua voki me reva ni talei. ²²Ia ka vaivei ke sa vinakajia na Kalou, me varaitakia na nona cudru, me vatakila vokiliga na nona kaukauwa, a sa vosojia vadede sara kinia na vibilo ena cudruvi sa varau tu me rusa: ²³me vatakila vokiliga na kena levu ni nona vinaka ki na vibilo sa lomani, o koya sa varautakia iliu o koya ki nai ukuuku, ²⁴io vi kita liga, sa kacivi kita o koya, sa reva laliga maivi ira na Jiu, maivi ira vokiliga sa matanitu tani. ²⁵Me va vokiliga na ka sa tukunia o koya i nai vola i Osea, Au na vatokai ira era sa reva ni noqu tamata iliu, me ra noqu tamata; O koya vokiliga ka reva ni lomani iliu, me qai lomani: ²⁶Ena yaco vokiliga i na vanua sa kainaki kinia iliu vi ira, Sa reva ni noqu tamata oi ikodou; Era na qai vatokai kinia me ra luve ni Kalou bula. ²⁷Sa kacivaki ira na Isireli o Aisea vokiliga, Ke sa tautauvata na kedrai wiliwili na Isireli ki na nuku ni waitui, ia ena bula liga na kena vo: ²⁸ni na vayacoria na nona vosa o Jiova e vuravura, ka na vaojia ka valekalekatakia. ²⁹Me va vokiliga na ka sa tukunia iliu o Aisea, Ke ma reva ni dua na kawa sa valaivia vi kita o Jiova ni lewe levu, Kita sa vataki Sotoma, kita sa tautauvata vokiliga vata ki Komora. ³⁰A cava me da qai tukunia? O ira na vimatanitu tani, o ira era sa reva ni muria na vivadonui, era sa yaco me ra vadonui, ni ra sa vadonui i na vabaujia. ³¹Ia o ira liga na Isireli, o ira era sa muria na vunau me ra vadonui kinia, era sa reva ni yaco ki na vunau ko ya. ³²I na vuku ni cava? ni ra sa reva ni muria i na vabaujia, i na cakacaka liga ni vunau: ni ra sa tarabe i na vatu e dauvivakatarabetaki; ³³me va na ka sa volai, "Raicia, au sa taucia mai Saioni na vatu e dauvivarabetaki vata ki na vatu ni vivalomacataki: Ia o koya yadua sa vabaujia ena reva ni vamaaduatiki."

10 ¹O ikodou na viwekani, au sa gadrevia i na vu ni yaloqu, au sa masu vokiliga vua na Kalou i na vukudra na Isireli, me ra bula. ²Ni'u sa tukuni ira ni ra sa lomakatakata vua na Kalou, ia era sa reva ni yalomatua. ³Ni ra sa reva ni kila na vivadonui sa vu mai vua na Kalou, a ra sa qara me dua na vivadonui vataki ira, a ra sa reva kinia ni vamaalumutaki ira me ra vadonui mai vua na Kalou. ⁴Ni sa vayacoria na Karisito na ka sa nakiji i na vunau, me vadonui o ira kece era sa vabaujia. ⁵Ni sa tukunia o Mosese na vivadonui sa yaco i na vuku ni vunau, Na tamata sa caka, ena bula kinia. ⁶Ia na vivadonui sa yaco i na vabauta sa tukunia vake, Mo kakua ni vosa i na yalomu, O cei me qai cake ki lomalagi? [ka me yadji Karisito sobu mai:] ⁷se va ne, O cei me qai sobu ki na Yasana-vuni? [ka me yadji Karisito cake mai na mate.] ⁸Ia ka cava e tukunia? Sa voleka vi iko na vosa, io i na gusumu, vata ki na yalomu: a vosa ni vabaujia, o koya kitou sa vunautakia. ⁹Ke o na vatusa i na gusumu na Turaga o Jisu, a vadjinajia i na vu ni yalomu ni sa vaturi koya cake voki mai na mate na Kalou, o na bula. ¹⁰Ni sa vadjinajia na tamata i na vu ni yalona me sa vadonui kinia, ia na gusuna sa vatusa kinia me bula. ¹¹Ni sa tukunia nai Vola Tabu, O koya yadua sa vabauji koya ena reva ni vamaaduatiki. ¹²Ni sa tautauvata na Jiu vata ki koya sa matanitu tani: ni sa dua bauliga na Turaga vi ira keceliga, o koya sa vutu ni ka vinaka vi ira keceliga era sa masuji koya. ¹³Ni na bula o ira vayadua liga era sa masujia na yaca i Jiova. ¹⁴Era na qai masu vacava vua era sa reva ni vabaujia? a ra na vabauji koya vacava era sa reva ni rogocia kinia? a ra na rogocia vacava, ke reva e dua me tukunia? ¹⁵Ia era na tukunia vacava, ke ra sa reva ni talai? me va na ka sa volai, Sa lagilagi sara liga na yavadra ra sa tukunia nai tukutuku-vinaka ni vika vinaka! ¹⁶A ra sareva ni vabaujia keceliga nai tukutuku-vinaka; ni sa tukunia o Aisea. I Jiova, o cei sa vabaujia na nitou i tukutuku? ¹⁷Kita sa kila kinia ni sa rawa na vabaujia i na varorogo, vata ki na varorogo i na vosa i Karisito. ¹⁸Ia au sa tarogia, Era sa reva li ni rogocia? E dina sa vakina, Sa qai na kodrai rogorogo ki vuravura taucoko, vata ki na nodra vosa ki nai yalayala ki vuravura. ¹⁹Ia a'u sa tarogia, Sa reva beka ni kila o ira na Isireli? Sa tukunia iliu o Mosese, Au na vavuvutaki ikodou i na vukudra era reva ni noqu tamata: Au na vacudruu ikodou i na matanitu sesewa. ²⁰A sa doudou sara liga o Aisea, ka sa tukunia, Era sa raici au o ira era a reva ni qarai au: Au sa varairaitaki vi ira era a reva ni tarogi au. ²¹Ia ka sa tukunia vi ira na Isireli, i na visiga keceliga au sa dodoka yani na ligaqu kivei ira na tamata dautalaimama ka dauvajijiga.

11

¹Au sa qai tarogia, Sa dainia tani na nona tamata na Kalou, se reva? E reva sara liga. Oi au na luve i Isireli, a kawa i Eparaama, mai na yavusa i Penijamini. ²Sa reva ni dainia na nona tamata na Kalou, o ira sa kila iliu o koya. Dou sa reva li ni kila na ka sa tukunia nai Vola Tabu ni sa tukunia Ilaija? ni sa beitaki ira na Isireli o koya vua na Kalou, a sa tukunia, ³"I Jiova, ra sa vamatei ira na nomuni parofita, a ra sa kelirukujia sobu na nomuni vicabocabo-ni-soro; ia oi au duadualiga, au sa bula, ka ra sa qarai au me'u mate?"⁴Ia ka cava sa tukunia vua na vosa ni Kalou? Au sa maroroya me noqu e le vitu na udolu na tamata, era sa reva ni tekiduru vi Peali. ⁵Sa va vokiliga kinia i na gauna ke, sa tu liga na kena vo era sa djigitakia i na loloma. ⁶Ia ke sa ka ni loloma, sa qai reva ni ka ni cakacaka: ke sa reva ni vake, sa reva ni loloma na loloma. ⁷Sa qai vaivei? Sa reva ni rawajia na ka ra sa vasaqara o ira na Isireli; ia o ira na djigitaki era sa rawajia; a sa vadomoqataki na kena vo, ⁸me va na ka sa volai, Sa solia vi ira na Kalou na yalo sa daumoce, na mata sa reva ni rai rawa, vata ki na daliga sa reva ni rogo rawa; ka yacovia na siga ke. ⁹Sa tukunia vokiliga o Tevita, Me yaco na nodra tepeli me kodrai cori, vata ki na tudai, vata ki na ka me ra tarabe kinia, me kedrai sau vokiliga ni ca. ¹⁰Me vabutobutotakia na matadra, me ra reva ni rai rawa, Ka mo vakalairorotaka jikoliga na dakudra. ¹¹Au sa qai tarogia, ra sa tarabe me ra bale sara, se reva? E reva sara liga: ia i na nodra bale, sa rawa na bula vi ira na vimatanitu tani, me vavuvutaki ira. ¹²Ia ke sa vutuniyau mai o vuravura i na vuku ni nodra bale, a sa vutuniyau mai na vimatanitu tani ni sa valailaitaki o ira gona; ena qai vatanievei ni ra sa vlevui mai?¹³Ni'u sa qai vosava vi ikodou sa matanitu tani; ni'u sa nodra i apositolo na vimatanitu tani, au sa doka na cakacaka ka'u sa lesi kinia: ¹⁴de au vavuvutaki ira na wekaqu vayago, ka me'u vabulai ira kinia eso. ¹⁵Ia ke sa vinakaji mai o vuravura ni sa dai tani o ira gona, ena reva li ni va na bula mai na mate na nodra lomani voki? ¹⁶Ia ke sa savasava nai sevu, ena va vokliga kinia na kena taucoko; ia ke sa savasava na vuna, ena va vokiliga kinia na vitabana. ¹⁷Ia ke sa ta dai eso na tabana ia o iko, na taba ni olive ni vikau, sa mai sema vata ki ira, mo bula vata ki ira i na vu ni olive sa uro; ¹⁸mo kakua ni vlevulevui iko cake vi ira na tabana djina. Ia ke o sa vlevulevui iko, sa reva ni bula na vuna i na vukumu, o iko liga sa bula i na vuku ni vuna. ¹⁹O na qai tukunia, Sa ta dai na vitabana djina, me'u sema kinia. ²⁰E djina; sa ta dai o ira ni ra sa reva ni vabujia, ia o iko o sa tu dei liga ni o sa vabaujia. Kakua ni yalolevu, mo rere liga. ²¹Ke sa reva ni vosojia na vitabana djina na Kalou, de qai reva vokiliga ni vosoji iko. ²²O koya mo qai raicia ruarua, na loloma, vata ki na cudru, ni Kalou: a cudru vi ira sa bale: vata ki na loloma vi iko, ke o sa tu dei i na nona loloma: ia ke reva o na ta dai vokiliga o iko. ²³O ira vokiliga, ke ra sa reva ni reva vabaujia jiko, ra na sema vata: ni sa rawarawa vua na Kalou me vasamai ira vata voki. ²⁴Ia ke o sa musuki mai na olive sa ka liga ni vikau, ia o sa sema vata ki na olive vinaka drau sa reva ni tovo vata kaya: ena qai rawarawa cake, me sema vata ki na nodra vu ni olive djina o ira sai tovo vata kaya. ²⁵Ni'u sa reva ni vinakatakia, na viwekani, mo dou nanulevaja na ka vuni ke, de dou vakasami ikodou ni dou sa vuku; ni ra sa yaco na Isireli eso me ra domoqa, ka malua me curu mada na lewe levu maivi ira na vimatanitu tani. ²⁶Ia sa vake, ra na vabulai o ira keceliga na Isireli: me va na ka sa volai, Ena qai mai Saioni o koya nai Vabula, Ka na yadjia tani nai valavala ca maivi ira na Jekope; ²⁷Ia sa noqu viyalalayaji ke vi ira, Ni'u sa yadjia tani na nodra i valavala ca. ²⁸i nai tukutuku-vinaka, ra sa vimecaki o ira i na vukumudou: ia i nai lesilesi liga, era sa vinakajia i na vukudra na qase. ²⁹Ni sa reva ni vivutuni voki na Kalou i na vuku ni nonai solisoli se nona kacivi ira. ³⁰Me va ni dou ma reva ni vabaujia na Kalou iliu, a sa qai yaco vi ikodou na loloma i na vuku ni nodra vajijiq: ³¹sa na va vokiliga kinia o ira era sa reva ni vabaujia i na vuku ni sa yaco vi ikodou na loloma me yaco kinia vi ira vokiliga na loloma. ³²Ni sa sogolajia ira vata na Kalou i na vajijiq, me lomani ira keceliga o koya. ³³A ka vaidjina na kena jitobu ni nona vutu ni vuku vata ki na nona yalomatua na Kalou! sa reva ni kilai rawa na nona lewa, a sa reva ni raicia na nonai valavala! ³⁴O cei sa kila na loma ni Turaga? se o cei me nonai vavuvuli?³⁵se o cei sa solia mada vua, me na qai saumi voki vua? ³⁶Ni sa vu mai vua na ka keceliga, i na vukuna vokiliga, ka me nona vokiliga; me varokorokotaki o koya ka reva ni mudu. Emeni.

12 ¹O koya ke, au sa vamamasu vi ikodou, na viwekani, i na vuku ni loloma valevu ni Kalou, mo dou solia na yagomudou mei madrali bula, me savasava, me vinaka vua na Kalou, me nomudou i soro vayalo. ²Ia dou kakua ni vatauvatani ikodou vata ki ira ra sa vavuravura: ia dou mataliatakia liga ni sa vavoui na yalomudou, mo dou kila rawa kinia na loma ni Kalou, sa yaga, ka vinaka, ka dodonu sara liga. ³Ia i na loloma sa soli mai vi au, au sa tukunia vi ira na tamata yadua vi ikodou, me kakua e dua me dokai koya me va sa reva ni dodonu me dokai koya; me yalomatua liga na nona nanumia, me va nai varau ni vabaujia sa vota na Kalou vi ira yadua. ⁴Me va sa dua bauliga na yagoda, ka levu na jikida, ia ka sa reva ni vaitavi vata na jikida keceliga; ⁵sa vakinia oi kita, na lewe levu, kita sa yago vata ni da tu vata ki Karisito, kita sa vijikina va vokiliga vai kita. ⁶Ni da sa rawajia na visolisoli sa duidui me va na loloma sa soli vi kita: ke sa parofisai, me da parofisai me va nai varau ni noda vabaujia; ⁷se na dauvivota, me da caka na vivota; se o koya sa dauvatavuvuli, me vavuvuli jiko; ⁸se o koya sa dauvunau, me vunau jiko; o koya sa caka na dausolisoli, me djina na lomana; o koya sa daulewa, me gumatua kinia; o koya sa dauloloma, me caka i na reki. ⁹Me reva ni seseni na loloma. Mo dou cajia sara na ka ca; mo dou kabijia sara liga na ka vinaka. ¹⁰Dou vilomani sara i na vilomani ni vitacini; dou viuasiviji i na vivarokorokotaki; ¹¹i na gumatua mo dou kakua ni vucesa mai: me katakata na yalomudou; mo dou qaravia na Turaga; ¹²dou reki i nai nuinui; vosojia na ka rarawa; caka jikoliga na masu: ¹³vivotayakia vi ira na dravudravua ra sa lotu; dauvacegui ira na vulagi. ¹⁴Dou vosavakalougatataki ira ra sa vacacani ikodou: vosavakalougatatakia liga, ka reva ni rukaka. ¹⁵Dou reki vata ki ira era sa reki, ka tagi vata ki ira era sa tagi. ¹⁶Dou lomavata jiko vai ikodou. Kakua ni nanumia na vika vaturaga, ia mo dou viriti vata ki ira na tamata lalai. Dou kakua ni vakasami ikodou ni dou sa vuku. ¹⁷Kakua ni visausaumitakia na nona ca e dua. Nakijia iliu na vika sa dodonu i na matadra na tamata keceliga. ¹⁸Ke sa rawa, mo dou vatovolea me vilomani vata ki ira na tamata keceliga. ¹⁹Oi ikodou sa lomani dou reva ni saumia na ca sa caka vi ikodou, ia mo dou dainia vua na Kalou me saumia; ni sa volai; A noqu i tavi me'u cudruvakia; au na saumia liga oi au, sa tukunia na Turaga. ²⁰O koya mo qai vakania na nomu meca, ke sa viakana; ke sa viasomi, mo vasomicia koya: o na binia kinia ki na uluna na qilaiso sa waqa tu ni o sa caka vake. ²¹Me kakua ni rawai iko na ca, mo rawa liga na ca i na vinaka.

13 ¹Me ra talairawarawa vi ira na turaga levu o ira na tamata keceliga. Ni sa reva na turaga sa tubu laliga, mai vua liga na Kalou: o ira era sa turaga tu, sa lesi ira na Kalou. ²Ia o koya sa vorajia na turaga, sa vorajia nai lesilesi ni Kalou: ia ena cudruvi o ira era sa vorajia. ³O ira na turaga era sa reva ni vu ni rere vi ira sa caka vinaka, vi ira liga sa caka ca: o sa qai gadrevia li mo reva ni rerevakia na turaga? mo caka na ka e vinaka, ena qai dokai iko kinia o koya: ⁴ni sa nona talai na Kalou o koya vi iko mo vinaka kinia. Ia ke o sa caka ca, mo rere liga; ni sa reva ni tauria laliga nai seleiwau o koya: ni sa nona talai na Kalou, me cudruvi koya sa caka ca. ⁵O koya ke ma dodonu kinia mo dou talairawarawa, e reva vokiliga i na vuku ni cudru, i na vuku vokiliga ni lewa-eloma. ⁶O koya mo dou qai caka vokiliga na soli: ni ra sa nona talai na Kalou, ra sa qaravia jiko na ka ke. ⁷O koya mo dou qai solia vi ira keceliga na ka e dodonu: na soli vi ira sa nodra nai solisoli; ai sigana vi ira sa nodra nai sigana; dou rerevaki ira e dodonu me ra rerevaki: varokorokotaki ira e dodonu me ra vakarokorokotaki. ⁸Me reva na nona ka e dua o sa reva ni saumia, na dauvilomani liga me caka jiko; ni sa muria na vunau taucoko o koya sa daulomania na tani. ⁹Io, ke: Mo reva ni caka na vibutakoci, Mo reva ni laba, Mo reva ni butako, Mo reva ni kocokoco; ia ke sa dua voki nai varo, sa tu vata keceliga i na vosa ke, Mo lomani na kai nomu me va o sa lomani iko. ¹⁰O koya sa dauloloma sa reva ni caka ca vua na kai nona: o koya ke sa caka kinia na vunau taucoko o koya sa dauloloma. ¹¹Ia ke, ni da kila na gauna, ni sa gauna ke mo dou yadra kinia mai na moce; ni sa qai voleka na noda bula, ka yawa i na gauna ni noda vabaujia. ¹²Sa varau oji na bogi, a sa voleka na siga: o koya me da qai luvajia tani nai valavala ni butobuto, ka me da vaiyaragi tu i na rarama. ¹³Me da qai voli me va e kilikili, me va i na siga; me reva nai soqosoqo lialia, se na mateni, me reva na daudara se nai valavala velavela, me kakua na vileji se na vuvu. ¹⁴Ia dou vaisulu i na Turaga o Jisu Karisito, ka reva ni caka me varau ki na gagadre ca ni yago.

14 ¹O koya sa malumalumu na nona vabjaujia dou yadjia vi ikodou, ia me reva liga ni lewai jiko na vika e dauvilejitakia. ²E dua sa doudou me kania loa na ka keceliga: ia o koya sa malumalumu, sa daukania na rourou liga. ³Me reva ni beci koya sa reva ni kana o koya sa kana: ia me reva ni lewai koya sa kana o koya sa reva ni kana: ni sa vinakaji koya na Kalou. ⁴O cei o iko mo lewa na tamata ni turaga tani? ena tu o koya, se bale, vua na nona turaga. Io, ena tu dei liga: ni sa rawarawa vua na Kalou me vataudeitaki koya. ⁵E dua sa doka e dua na siga ka reva nai kadua: ka dua tani sa doka na siga keceliga. Me dui lewa deivakia na tamata yadua i na lomana. ⁶O koya sa nanumia na siga, sa ka liga vua na Turaga na nona nanumia; ia o koya sa kana, sa ka liga vua na Turaga na nona kana, ni sa vavinavinakatakia o koya vua na Kalou; ia o koya sa reva ni kana, sa ka vokiliga vua na Turaga na nona reva ni kana, a sa vavinavinakatakia o koya vua na Kalou. ⁷Ni sa reva e dua vi kita sa bula i na vukuna liga, se dua sa mate i na vukuna liga. ⁸Io, ke kita sa bula, kita sa bula i na vuku ni Turaga; se da mate, kita sa mate i na vuku ni Turaga: o koya ke kita sa nona kinia na Turaga, se da bula se da mate. ⁹O koya ke sa mate kinia na Karisito, ka sa bula voki, me nodra Turaga era sa mate vata ki ira ra sa bula. ¹⁰Ia o iko, o sa lewai koya na wekamu i na vuku ni cava? se o iko voki, ko sa beci koya na wekamu e na vuku ni cava? ni da na tu keceliga i na mata ni jikojiko ni vilewai ni Kalou. ¹¹Ni sa volai, Sa tukunia na Turaga, me vaa au sa bula, ena tekiduru vi au o ira na tamata keceliga, Ia ena vatusa vua na Kalou na yame keceliga. ¹²O koya ke kita na dui vatusai kita keceliga vua na Kalou. ¹³O koya me da qai reva voki ni dauvivailewai jiko; ke liga, mo dou lewa, me reva e dua me caka e dua na ka me tarabe kinia se bale kinia na wekana. ¹⁴Au sa kila, ka sa vadjinadjinatakia vi au na Turaga o Jisu, ni sa reva na ka e dukadukali vai koya liga; ia vua sa nanumia sa dukadukali na ka, sa qai dukadukali vi koya. ¹⁵Ia ke sa rarawa na lomana na wekamu i na vuku ni kakana, o sa qai reva ni valavala me va na loloma. Kakua ni varusai koya e na kemu kakana, o koya sa mate i na vukuna na Karisito. ¹⁶O koya me reva kinia ni vosavacacatakia na nomudou ka vinaka: ¹⁷ni sa reva ni kakana se ka ni gunu na matanitu ni Kalou; na yalododonu liga, vata ki na vacegu, vata ki na marau i na Yalo Tabu. ¹⁸Ni sai koya sa qaravi Karisito i na vika ke, sa vinaka vua na Kalou, a sa vinakaji koya vokiliga o ira na tamata. ¹⁹O koya ke me da muria kinia na vika ni vivinakai, vata ki na vika kita na dui vivatavulici kinia. ²⁰Kua ni varusa na cakacaka ni Kalou i na vuku ni kakana. E djina liga sa savasava na ka keceliga; ia sa ca vua na tamata sa kana ka sa tarabe kinia eso. ²¹E vinaka mo reva ni kania na lewe ni manumanu, se gunu waini, se caka e dua na ka sa bale kinia na wekamu. ²²Na vabaujia sa tu vi iko, me tu liga vi iko i na mata ni Kalou. Sa kalougata na tamata sa reva ni beitaki koya i na ka sa vatara o koya. ²³Ia o koya sa reva ni djinajia ni sa tara vua, sa lewai me cudruvi ke sa kana, i na vuku ni sa kana ka reva ni djinajia: ia na ka keceliga kita sa reva ni djinajia ni tara vi kita, sai valavala ca gona.

¹Sa kilikili vokiliga vata ki kita, oi kita sa kaukauwa, me da vosojia na nodra malumalumu ra sa reva ni kaukauwa, me da reva vokiliga ni caka na ka sa vinaka vi kita liga. ²Me da caka yadua na ka e vinaka vua na kai noda, na ka e yaga me vatavulici kinia o koya. ³Ia na Karisito vokiga sa reva ni caka na ka sa vinakajia liga o koya; ia me va liga sa volai, Sa tau vi au na nodra vosa ca ra sa vosavacacataki iko. ⁴Io, na ka keceliga sa volai eliu sa volai me da vatavulici kinia, me noda na vosojia vata ki na vacegui sa vu mai nai Vola Tabu, me rawa kinia nai nuinui. ⁵Ia me solia mada vi ikodou na Kalou, o koya na vu ni vosojia vata ki na vivacegui, mo dou lomavata vai ikodou me vataki Karisito Jisu: ⁶mo dou lomavata ka domovata ni dou sa varokorokotakia na Kalou, o koya na Tama i Jisu Karisito na noda Turaga. ⁷O koya mo dou qai vivacegui vai ikodou, me va sa vacegui ikodou na Karisito, me varokorokotaki kinia Kalou. ⁸Ia au sa tukunia ni sai talatala o Jisu Karisito vi ira era sa cili, me vatakila ni sa dina na Kalou, me vadinadinatakia na vosa ni yalayala vi ira na qase: ⁹me ra varokorokotakia na Kalou o ira vokiliga na vimatanitu tani i na vuku ni nona loloma; me va sa volai, E na vuku liga ni ka ke, au na vatusai iko kinia i na kedra maliwa na vimatanitu tani, Ka sere ki na yacamuni. ¹⁰A sa tukunia voki, Dou marau vata na vimatanitu tani, vata ki ira na nona tamata. ¹¹11Sa dua voki. Dou varokorokotaki Jiova, na vimatanitu keceliga: Ia dou varokorokotaki koya valevu, oi ikodou na vivanua keceliga. ¹²Ma tukunia vokiliga o Aisea, Ena tubu na waka i Jese, vata ki koya ena tu cake me lewa na vimatanitu tani; Era na vararavi vi koya o ira na vimatanitu tani. ¹³Ia me vasinaiji ikodou mada na Kalou, o koya na vu ni nuinui, i na marau keceliga vata ki na vacegu ni dou sa vabaujia, me levu sara na nomudou i nuinui i na vuku ni nona kaukauwa na Yalo Tabu. ¹⁴Ia oi au vokiliga, au sa vakasami ikodou, na wekaqu, ni dou sa sinai i na yalololoma, ni dou sa sinai i na vuku keceliga, ni dou sa rawajia vokiliga me dui vivatavulici vai ikodou. ¹⁵Ia au sa doudou liga, me'u volavola valailai yani vi ikodou, na viwekani, me'u vananumi ikodou voki, i na vuku ni loloma sa solia mai vi au na Kalou, ¹⁶me'u yaco mei talatala i Jisu Karisito vi ira na vimatanitu tani, me'u caka na cakacaka i nai tukutuku-vinaka ni Kalou, me vinakajia nai cabocabo ni vimatanitu tani, ni sa vasavasavataki ira na Yalo Tabu. ¹⁷O koya sa tu kinia vi au na ka me'u valevulevui au kinia i na vuku i Jisu Karisito i na vika ni Kalou. ¹⁸Ni'u na reva ni doudou laliga me'u cavujia na ka tani; na ka liga sa vayagataki au kinia na Karisito, me vatalairawarawataki ira na vimatanitu tani, i na vosa vata ki nai valavala, ¹⁹i na vuku ni sa kaukauwa na vika-mana vata ki na vika ma vivakurabuitaki, sa caka i na kaukauwa ni Yalo Tabu, ia au a vatekivu kinia mai Jerusalemi, ka qai voli ka yaco ki Iliriko, ni'u sa vunautakia kece nai tukutuku-vinaka ki Karisito. ²⁰Ia au sa gumatua sara vakinia, me'u vunautakia nai tukutuku-vinaka, ia ka reva liga i na vanua sa tukunia oji kinia na yaca i Karisito de'u tara laliga na ka e dela ni yavu ni tamata tani: ²¹ia me va liga sa volai, O ira sa reva ni tukunia mada vi ira o koya, era na raicia: Ia o ira era sa reva ni rogocia, era na kila, ²²O koya ke sa tarovia valevu kinia na noqu qai vi ikodou. ²³Ia ni sa qai reva na ka me'u jiko kinia i na yasana ke, ka sa yabaki levu au a gadrevia kinia me'u qai vi ikodou; ²⁴ni na yaco na noqu qai ki Sipeini: ni'u sa nanumia me'u raici ikodou i na noqu qai, ka mo dou yadji au i na noqu i qaiqai kinia, ni sa oji mada na nomudou vacegui au valailai ni da jiko vata. ²⁵Ia au sa qai qai ki Jerusalemi, me'u yadji na soli vei ira ra sa lotu. ²⁶Ni ra sa vinakajia o ira na kai Masitonia vata ki Akaia, me ra caka e dua nai solisoli loloma me nodra na dravudravua era sa lotu mai Jerusalemi: ²⁷io, ra sa vinakatakia; a sa dodonu me ra soli ka vi ira. Io, ke ra sa rawajia maivi ira na nodra vika vayalo o ira na vimatanitu tani, sa qai dodonu kinia vi ira me ra solia vi ira na vika vayago. ²⁸Ia, i na gauna au sa caka oji mada nai tavi ke. ka vadeitakia ni ra na ciqomia kece na ka sa kumuni mai. Au na qai ki Sipeini ka sikovi iko dou ena loma ni qaiqai ke. ²⁹Ia au sa kila, ni'u na qai yani vi ikodou, au na qai yani i na vivakalougatataki taucoko i Karisito. ³⁰Ia au sa vamasuji ikodou, na viwekani, i na vuku ni noda Turaga o Jisu Karisito, i na vuku talega ni loloma ni Yalo Tabu, me da gumatua vata i na masu vua na Kalou i na vukuqu; ³¹me'u vabulai maivi ira mai Jutia ra sa reva ni talairawarawa; me ra vinakajia vokiliga o ira era sa lotu na noqu cakacaka ena caka mai Jerusalemi; ³²me'u qai kinia vi ikodou i na marau i na lewa ni Kalou, ka me'u vacegui vata ki ikodou. ³³Ia me jiko vata ki ikodou keceliga na Kalou ni vivacegui. Emeni.

16 ¹Ia au sa tataunaki Fipi yani vi ikodou, o koya na wekada, o koya sa dauqaravia nai soqosoqo lewe ni lotu mai Kenikiria: ²mo dou vacegui koya i na vuku ni Turaga, me va sa kilikili vata ki ira era sa lotu, ka mo dou vukei koya i na cakacaka keceliga dou na yaga kinia vua: ni sa dau vukei ira na lewe levu o koya, vata kei au vokiliga. ³Me tukuni yani na noqu loloma vi rau o Pirisila vata ki Akuila, oi rau sa cakacaka vata ki au i na vika i Karisito Jisu: ⁴ka rau sa bolea na mate me'u bula kinia: kitou sa vavinavinaka kinia vi rau, kitou vata ki ira kece na visoqosoqo lewe ni lotu vi ira na vimatanitu tani: ⁵Au loloma vokiliga vi ira nai soqosoqo lewe ni lotu i na nodrau vale. Au sa loloma vi Epinito, na tamata au sa daulomana, o koya nai sevu vi Karisito mai Esia. ⁶Au sa loloma vi Meri, o koya sa daucakacaka valevu i na vukumudou. ⁷Au sa loloma vi Adroniko vata ki Junia, na wekaqu, kitou a vesu vata ki rau, a rau ma rogo vi iratou nai apositolo, erau ma ni Karisito iliu, au sa muri oi au. ⁸Au sa loloma vi Abilia, o koya au sa daulomana i na vuku ni Turaga. ⁹Au sa loloma vi Uripenu, o koya sa dauvukei kitou i na cakacaka i Karisito, vata ki Siteki, o koya au sa daulomana. ¹⁰Au sa loloma vi Apeli sa dauvinakaji i na vika i Karisito. Au sa loloma vi ira na lewe ni vale i Arisitopulo. ¹¹Au sa loloma vi Irotioni na wekaqu. Au sa loloma vi ira na lewe ni vale i Narikiso, era sa nona liga na Turaga. ¹²Au sa loloma vi Taraifina vata kei Taraivosa, erau daucakacaka i na vika ni Turaga. Au sa loloma vi Perisi sa daulomani, o koya sa daucakacaka valevu i na vika ni Turaga. ¹³Au sa loloma vi Rufu o koya sa djigitakia me nona na Turaga, vata ki na jinana o koya sa jinaqu vokiliga. ¹⁴Au sa loloma vi Asinikirito, vata ki Filekoni, vata ki Erima, vata ki Patiropa, vata ki Erimi, vata ki ira na viwekani ma jiko vata ki iratou. ¹⁵Au sa loloma vi Filoloko, vata ki Julia, vata ki Niriu, vata ki na ganena, vata ki Olimipa, vata ki ira keceliga ra sa lotu, ra sa jiko vata ki iratou. ¹⁶Dou caka na loloma vai ikodou i na vireguci i na yalosavasava. Sa loloma yani vi ikodou na visoqosoqo lewe ni lotu keceliga ni Karisito. ¹⁷Ia au sa vamasuji ikodou, na viwekani, mo dou kilai ira ra sa vatekivunia na visei vata ki na vika eso e dauvivatarabetaki, sa reva ni va nai vavuvuli dou sa vatavulici kinia; ia kakua ni virii vata ki ira. ¹⁸O ira era sa vake, ra sa reva ni qaravia na noda Turaga na Karisito, na ketedra liga; ia i na vosa vinaka ka kamikamica, ra sa lawakitakia na lomadra ra sa wele. ¹⁹Ni sa kuruvaki ki na tamata keceliga na nomudou talairawarawa. O koya ke au sa marautaki ikodou kinia: ia sa yaloqu liga mo dou vuku i na ka vinaka, mo dou reva vokiliga ni cala i na ka ca. ²⁰Ia na Kalou ni vivacegui ena butuki Setani vakusarawa i ruku ni yavamudou. Me jiko vi ikodou na loloma ni noda Turaga o Jisu Karisito. Emeni. ²¹Sa loloma yani vi ikodou o Timoci na noqu i tokani, vata ki Lusiu, vata ki Jesoni, vata ki Sosipeta, o iratou na wekaqu. ²²Oi au o Teritiu, ka vola nai vola ke, au sa loloma yani vi ikodou i na Turaga. ²³Sa loloma yani vi ikodou o Keio, o koya ka'u sa daujiko i nona vale, vata ki ira keceliga nai soqosoqo lewe ni lotu. O Erasito na dauniyau ni koro ke sa loloma yani vi ikodou, vata ki Kuaritu na wekada. ²⁴Me jiko vi ikodou keceliga na loloma ni noda Turaga o Jisu Karisito. Emeni. ²⁵Ia vi koya sa kaukauwa me vataudeitaki ikodou me va na noqu i tukutuku-vinaka, vata ki na kena vunautaki Jisu Karisito, me va ni sa qai vatakilai mai na ka vuni, sa vuni tu mai na gauna makawa sara liga, ²⁶ia ka sa qai varaitakia mai, ka sa vatakilai i na nodra i vola na parofita, me va na vosa ni Kalou reva ni mudu, ki na vivanua keceliga me ra vabaujia ka talairawarawa kinia: ²⁷io, vua na Kalou sa vuku duadualiga, me ia na varokoroko na vuku i Jisu Karisito, ma reva ni mudu. Emeni.

1 Korinica

1 ¹Oi au o Paula, ma kacivi mei apositolo i Jisu Karisito, i na lewa ni Kalou, vata ki Sosiceni na wekaqu, ²vi ira nai soqosoqo lewe ni lotu ni Kalou ra ma jiko mai Korinica, vi ira sa tu vata ki Karisito Jisu ka sa vasavasavataki, ra sa kacivi me ra yalosavasava, vata ki ira keceliga i na viyasana keceliga ra sa masujia na yaca i Jisu Karisito na noda Turaga, io, na noda vata ki na nodra vokiliga: ³Me yaco vi ikodou na loloma, vata ki na vacegu, mai vua na Kalou o Tamada, vata ki na Turaga o Jisu Karisito. ⁴Au ma vavinavinaka i na visiga vua na noqu Kalou i na vukumudou, i na vuku ni loloma ni Kalou sa soli vi ikodou i na vuku i Karisito Jisu; ⁵ni dou sa vavutuniyautaki i na ka keceliga i na vukuna, i na vosa keceliga vata ki na vuku keceliga; ⁶me va ni sa vadjinadjinataki vi ikodou nai tukutuku vata ki Karisito: ⁷ka dou ma reva kinia ni vinaka sobu i na dua nai solisoli vayalo: ni dou sa warakia na kena varairaitaki ni noda Turaga o Jisu Karisito: ⁸o koya ena vataudeitaki ikodou me yacovia na kenai vataojioji, mo dou reva ni cala i na siga ni noda Turaga o Jisu Karisito. ⁹Sa djina na Kalou, o koya ma kacivi ikodou mo dou nonai tokani ni Luvena o Jisu Karisito na noda Turaga. ¹⁰Ia au sa vamasuji ikodou, na viwekani, i na yaca ni noda Turaga o Jisu Karisito, mo dou tauvata keceliga i na vosa, ia me reva vi ikodou na visei; mo dou vivinakaji sara ni dou sa lomavata ka lewa vata. ¹¹Ni sa tukuni ikodou mai vi au, ikodou na viwekani, o ira na lewe ni vale i Kilo, ni dou sa dauvileji vai ikodou. ¹²Ia na ka ke kau sa vosa kinia, ni dou sa tukunia yadua, Oi au sa ni Paula; ia, Oi au sa ni Apolosa, ia, Oi au sa ni Kifa; ia, Oi au sa ni Karisito. ¹³Sa tawase beka na Karisito? sa vakoji beka ki na kauveilatai i na vukumudou o Paula? se dou sa papitaisotaki beka i na yaca i Paula? ¹⁴Au sa vavinavinaka vua na Kalou niu sa reva ni papitaisotakia e dua vi ikodou, oi rau liga o Kirisipo vata ki Keio; ¹⁵de tukunia e dua ni dou sa

papitaisotaki i na yacaqu. ¹⁶Au sa papitaisotaki ira vokiliga na lewe ni vale i Sitifana: ia au sa reva ni nanumia ni au sa papitaisotakia e dua tani voki. ¹⁷Ni sa reva ni talai au na Karisito meu vipapitaisotaki, meu vunautakia liga nai tukutuku-vinaka: ia ka reva liga i na vosa sa vuku, de vatawayagataki kinia na kauveilatai i Karisito. ¹⁸Ni sa ka lialia vi ira sa rusa na kena vunautaki na kauveilatai, ia sa kena kaukauwa liga ni Kalou vi kita sa vabulai. ¹⁹Ni sa volai, Au na varusa na nodra vuku era sa dauvuku, Ka vatawayagataki na nodra yalomatua era sa dauyalomatua. ²⁰Ivei na vuku? Ivei na vunivola? Ivei na dauvileji ni vuravura ke? sa reva beka ni valialiatakia na vuku ni vuravura ke na Kalou? ²¹To, ni sa vuku tu na Kalou, ra sa reva ni kila na Kalou na kai vuravura i na nodra vuku, sa qai vinakajia na Kalou me vabulai ira ra sa vabaujia, i na vosa valialia. ²²Ni ra sa tarogia nai vatakilakila o ira na Jiu, a ra sa vasaqara na vuku o ira na kai Kirisi: ²³ia kitou sa vunautaki Karisito ni sa lauvako ki na kauveilatai, a ka ra sa tarabe kinia o ira na Jiu ka sa ka lialia vi ira na kai Kirisi: ²⁴ia vi ira liga era sa kacivi, se ra Jiu se ra kai Kirisi, na Karisito na kaukauwa ni Kalou, vata ki na vuku ni Kalou. ²⁵Ni sa ka vuku na sesewa ni Kalou ka sa vinaka vi ira na tamata; a sa kaukauwa na malumalumu ni Kalou me vinaka vi ira na tamata. ²⁶Ni dou ma raicia, na viwekani, na kenai valavala ni nomudou kacivi, ni sa reva ni lewe levu ra sa vuku vayago, sa reva ni lewe levu ra sa kaukauwa, sa reva ni lewe levu ra sa turaga me sa kacivi: ²⁷ia sa djigitakia na Kalou na vika valialia i vuravura, me vamaudataki ira na vuku; ia na vika sa malumalumu i vuravura sa djigitakia na Kalou me vamaudatakia na vika sa kaukauwa; ²⁸vata ki na vika vakaisi e vuravura, vata ki na vika e beci, sa djigitakia na Kalou, vata ki na vika sa reva laliga, me varusa na vika sa tu dei; ²⁹me reva kinia na tamata me dokai koya i na mata ni Kalou. ³⁰Ia maivi koya liga dou sa tu vata kinia ki Karisito Jisu, o koya sa caka na Kalou me vu ni vuku vi kita, ka vu ni vadonui, ka vu ni vasavasavataki, ka vu ni bula; ³¹me yaco kinia na ka sa volai, O koya sa vosa doudou, me vosa doudou i na vuku ni Turaga.

2 ¹Ia oi au, niu sa qai yani vi ikodou, na viwekani, au ma reva ni qai i na vosa vinaka se na vuku, niu sa vunautakia vi ikodou na vosa sa tukunia kinia na Kalou. ²Ni sa dei na yaloqu meu reva ni kila i na ikodou maliwa e dua na ka tani, o Jisu Karisito duadualiga, vata ki na nona lauvako ki na kauveilatai. ³Ia au ma jiko vata ki ikodou i na malumalumu, vata ki na rere, vata ki na sautaninini levu. ⁴Ia na noqu vosa, niu sa vunau, sa reva ni caka i na vosa vavitemaki ni vuku vatamata, sa caka liga i na kena vadjinadjinatakia ni Yalo Tabu, vata ki na kaukauwa mana: ⁵me reva kinia ni tu na nomudou vabautia i na nodra vuku na tamata, i na kaukauwa liga ni Kalou. ⁶Ia kitou ma tukunia na vuku i na kodra maliwa ra sa yalomatua sara: ma reva liga na vuku ni vuravura ke, se na nodra vuku na turaga ni vuravura ke, o koya sa yaco me ka la liga: ⁷ia na vuku liga ni Kalou kitou sa tukunia i na ka vuni, io, gona ka vunitakia iliu, ka lesia na Kalou ni sa bera ni caka o vuravura me da vakalougatatakia kinia; ⁸ia ma reva e dua na turaga ni vuravura ke sa kila: ia ke ra sa kila, ra ma reva ni vakoja ki na kauveilatai na Turaga vaiukuuku. ⁹Ia sa va nai vola, Ma reva na mata sa raicia, se na daliga sa rogocia, Ka sa reva ni curu ki na loma ni tamata, Na vika sa varautakia na Kalou me nodra ra sa lomani koya. ¹⁰Ia vi kita liga sa vatakila mai na Kalou i na Yalo Tabu; ni sa dikevia na ka keceliga na Yalo Tabu, io, na vika jitobu ni Kalou. ¹¹Io, o cei na tamata sa kila na ka ni tamata, a yalo ni tamata liga sa jiko e lomana? sa va vokiliga kinai na vika ni Kalou sa reva e dua sa kila, sa kila liga na Yalo ni Kalou. ¹²Ia kita sa reva ni rawajia na yalo ni vuravura, na Yalo liga sa mai vua na Kalou; me da kila kinia na vika sa solia laliga mai vi kita na Kalou. ¹³A vika gona kitou sa tukunia vokiliga, ia ka sa reva liga i na vosa sa vatavulicia na vuku ni tamata, o koya liga sa vatavulicia na Yalo Tabu; ni kitou sa vatautauvatatakia na vika vayalo vata ki na vika vayalo. ¹⁴Ia na tamata sa vayago sa reva ni vabauja na vika ni Yalo ni Kalou: ni sa ka lialia vua, ma reva ni kila rawa o koya, ni ra sa kilai vayalo liga. ¹⁵Ia o koya sa vayalo sa kila na ka keceliga, a sa reva e dua sa kilai koya. ¹⁶Io, o cei sa kila na loma ni Turaga, me vatavulici koya kinia? Ia sa tu vi kita na lomai Karisito.

3¹ Ia oi au, au sa reva ni vosa rawa vi ikodou, na viwekani, me va vi ira ra sa vayalo, me va vi ira ra sa vayago liga, me va vi ira era sa gone lalai eina nodra tu vata ki Karisito. ²Au sa vasomici ikodou i na wainisucu, ka reva i na kakana djina; ni dou a reva ni rawajia, ni kua vokiliga dou sa reva ni rawajia. ³Ni dou sa vayago jikoliga: dou sa reva li ni vayago tu kai valavala vatamata, ni sa tu vi ikodou na vuvu, vata ki na vileji? ⁴Dou sa reva li ni vayago, ni sa tukunia jiko e dua, Oi au sa nei Paula; ka dua tani, Oi au sa nei Apolosa? ⁵Ia o cei o Apolosa? se o cei o Paula? ai talatala laliga dou sa vabaujia i na vukudrau, me va sa solia na Turaga ki na tamata yadua. ⁶Au sa tea oi au, sa vasuasuatania o Apolosa; ia na Kalou liga sa vatubura. ⁷Sa qai ka laliga kinia o koya sa tea, vata ki koya sa vasuasuatania; ia sa levu duadualiga na Kalou, o koya sa vatuburia. ⁸Erau sa tautauvata sara liga o koya sa tea vata ki koya sa vasuasuatania: ia na tamata yadua ena rawajia na kenai sau me va na nona cakacaka. ⁹Ni da sa daucakacaka vata ki koya na Kalou; dou sa were ni Kalou, dou sa vale ni Kalou. ¹⁰Me va na loloma ni Kalou sa soli mai vi au, me va na matai ni vale sa vuku, au sa viritakia na yavu, a sa tara kinia e dua tani. Ia na tamata yadua me sa lewa vinaka nai valavala ni nona tara kinia. ¹¹Ni sa reva ni rawajia e dua na tamata me viritakia na yavu tani, o ya liga sa viritakia tu, o Jisu Karisito liga. ¹²Ia ke dua na tamata sa tara cake i na yavu ke na koula, na siliva, na vatu talei, na kau, na co malai, se na vu-ni-sila; ¹³ena vatakilai na cakacaka ni tamata yadua: ni na vatakilai mai na siga ko ya, ni na vatakilai i na bukawaqa; ia ena vatovolei i na bukawaqa na cakacaka ni tamata yadua se sa vaevei na kenai valavala. ¹⁴Ke sa tu dei na nona cakacaka e dua na tamata, sa tara cake o koya, ena rawajia na kenai sau. ¹⁵Ke ena vakamai na nona cakacaka e dua, ena yali vua na kenai sau; ia o koya liga ena vabulai; ia sa na va liga na bula mai na bukawaqa. ¹⁶Dou sa reva beka ni kila ni dou sa vale ni Kalou, ka sa jiko vi ikodou na Yalo ni Kalou? ¹⁷Ke dua na tamata sa varusa na vale ni Kalou, ena varusai koya na Kalou; ni sa savasava na vale ni Kalou, ia sai ikodou ke. ¹⁸Me reva e dua e vakaisini koya vai koya. Ke dua vi ikodou sa nanumia sa vuku vavuravura, me sesewa mada o koya me vuku mai kinia. ¹⁹Ni sa ka sesewa vua na Kalou na vuku ni vuravura ke. Ni sa volai, Sa rawai ira na vuku o koya i na nodra i lawaki. ²⁰Ka va voki, Sa kila o Jiova na nodra nanumia na vuku, ni sa reva ni yaga. ²¹O koya ke me reva kinia e dua me vosa doudou i na vukudra na tamata. Ni sa nomudou na ka keceliga; ²²se o Paula, se o Apolosa, se o Kifa, se o vuravura, se na bula, se na mate, se na vika sa tu ni kua, se na vika ena yaco emuri; ke keceliga sa nomudou; ²³ia dou sa ni Karisito; ia sa ni koya na Kalou na Karisito.

4 ¹Me vakasami kitou na tamata yadua, ni kitou sa nona tamata cakacaka na Karisito, vata ki nai talatala i na vika vuni ni Kalou. ²Ia eke sa kilikili vata ki ira nai talatala, me ra raici ni ra tamata djina. ³Ia sa ka lailai sara liga vi au mo dou lewai au, se me ra lewai au na tamata; io, au sa reva djina ni lewai au vai au. ⁴Niu sa reva ni kila e dua na ka au sa cala kinia; ia au sa reva ni vadonui kinia: ia sai koya liga na Turaga ka lewai au. ⁵O koya mo dou reva ni lewa e dua na ka ni sa bera na kena gauna, dou wawa mada me qai mai na Turaga, o koya ena varaitakia na vika ni butobuto sa vuni tu, ena vavotuya vokiliga na nanumia ni yaloda: ia ena qai dokai liga na tamata yadua mai vua na Kalou. ⁶Ia na vika ke au sa vayagatakia vi kirau vata ki Apolosa i na vukumudou, na viwekani; mo dou vatavulici kinia maivi kirau mo dou reva ni vinaka i na ka sa volai tu, mo dou reva kinia ni doka cake e dua, ka becia e dua. ⁷Io, o cei sa qisi iko mo vinaka cake? se cava sa tu vi iko sa reva ni soli vi iko? ia ke sa soli vi iko, o sa dokai iko kinia i na vuku ni cava, me va sa reva ni soli vi iko? ⁸Dou sa qai mamau dou sa qai vutuniyau, dou sa lewa va na tui ni kitou sa takali: ia au sa vinakajia ke dou sa lewa djina, me da lewa vata vokiliga vata ki ikodou. ⁹Ni kau sa nanumia sa lesi kitou nai apositolo na Kalou me kitou muri sara liga, me kitou vataki ira ra sa lesi me mate: ni kitou sa varaitakia ki vuravura, vi ira vokiliga na agilose, vata ki ira na tamata. ¹⁰Kitou sa lialia i na vuku i Karisito, ia oi ikodou dou sa vuku ni dou sa tu vata ki Karisito; kitou sa malumalumu, ia dou sa kaukauwa; dou sa varokorokotakia, ia kitou sa beci. ¹¹Ka yacovia na gauna ke kitou sa viakana, ka viasomi, ka televua, ka sa vamavoataki, ka reva na nitou i jikojiko; ¹²kitou sa oca, ni kitou sa daucakacaka i na liga i kitou: ni kitou sa vasewasewani, kitou sa vosa vinaka; ni kitou sa vacacani, kitou sa vosojia: ¹³ni kitou sa vosavacacataki, kitou sa vamamasu liga: kitou sa yaco me va na soqosoqo ni vuravura ke, io, na duka sa quarakia mai na ka kece, ka yacovia na siga ni kua. ¹⁴Au sa reva ni vola na vika ke meu vamaudataki ikodou, ia au sa vatavulici ikodou ni dou sa vataki ira na noqu gone ni toko. ¹⁵Ia ke sa udolu vatini na nomudou i vavuvuli vi Karisito, sa reva ni lewe levu na tamamudou; niu sa vatuburi ikodou mo dou ni Karisito Jisu i nai tukutuku-vinaka. ¹⁶O koya au sa masuji ikodou kinia, mo dou vadamurimuri au. ¹⁷Au sa talai Timoci vi ikodou i na vuku ni ka ke, o koya na noqu gone ni toko ka yalodina i na Turaga, ia ena vananumi ikodou o koya i na noqu i valavala vi Karisito, me va na ka au sa vatavulicia i na viyasana keceliga i na visoqosoqo lewe ni lotu keceliga. ¹⁸Sa viavialevu o ira eso, me va niu na reva ni qai yani vi ikodou. ¹⁹Ia au na qai vatotolo vi ikodou, ke sa vinakajia na Turaga, ia au na reva ni kila na nodra vosa ra sa viavialevu, na kena kaukauwa liga. ²⁰Ni sa reva ni ka ni vosa laliga na matanitu ni Kalou, sa ka liga ni kaukauwa. ²¹A cava dou sa vinakajia? meu qai vi ikodou niu sa tauria na kuita, se meu qai i na loloma, vata ki na yalo malua?

5 ¹Sa rogo sara ni sa dua vi ikodou sa dauyalewa, ia na dauyalewa va ko ya sa reva ni vosatakia vi ira ra sa reva ni lotu, ni sa dua sa tauria na wati i tamana. ²Ia dou sa viavialevu, ka reva ni tagicakia, me dai tani kina vi ikodou o koya sa caka na ka ke. ³Ia oi au, niu sa yali vayago, ia sa jiko vata ki ikodou na yaloqu, au sa lewai koya sa caka na ka ke, me va au sa jiko kinia, ⁴i na yaca ni noda Turaga o Jisu Karisito, ni dou sa soqoni vata tu, ki na yaloqu, vata ki na kaukauwa ni noda Turaga o Jisu, ⁵me soli koya sa vake vi Setani me varusai kinia na yagona, me vabulai na yalona i na siga ni Turaga o Jisu. ⁶Sa reva ni vinaka na nomudou vosa doudou. Dou sa reva beka ni kila sa dauvalevenitakia nai buli taucoko na leveni lailai? ⁷O koya mo dou qai dainia tani na leveni makawa, mo dou yaco kinia mei buli vou, me va dou sa reva ni valevenitakia. Ni sa vamatei oji i na vukuda na noda qai-sivia, io na Karisito. ⁸O koya me da qai caka na soqoni, me reva liga i na leveni makawa, se na leveni ni yaloca, vata ki nai valavala ca; i na yalosavasava liga vata ki na yalodina sa reva ni valeveni. ⁹Au a vola vi ikodou i nai vola mo dou reva ni daujiko vata ki ira na dauyalewa: ¹⁰ia ka sa reva liga vi ira na dauyalewa ni vuravura ke, se vi ira na daukocokoco, se na daukovekove, se na dausoro ki na matakau, ni sa rawa liga ke dou qai tani i vuravura. ¹¹Ia ke liga, au sa vola vi ikodou, mo dou reva ni daujiko vata ki na dua sa vatokai me wekada, o koya sa dauyalewa jiko, se daukocokoco, se dausoro ki na matakau, se dauvivasewasewani, se daumateni, se daukovekove: mo dou reva ni kana vata kaya sa vakinia. ¹²Sa noqu i tavi li meu lewai ira era sa liga ni curu? Ia o ira ra sa curu dou sa lewa se reva? ¹³Ia o ira sa reva ni curu sa lewa na Kalou. O koya mo dou qai dainia tani vi ikodou na tamatai valavala ca ko ya.

6 ¹E dua beka vi ikodou sa doudou, ni rau sa vicudruvi vata ki na dua tani, me rau qai lai lewai i na matadra na reva ni yalododonu, ka reva liga i na matadra na lotu? ²Dou sa reva beka liga ni kila ni na lewai ira na kai vuravura o ira ra sa lotu? ia ke dou na lewai ira na kai vuravura, dou sa reva beka liga ni yaga mo dou lewa na ka lalai sara? ³Dou sa reva beka liga ni kila ni da na lewai ira na agilose? ia ka reva li ni valevu cake me da lewa na vika vavuravura ke? ⁴Ia ke dou sa caka na vilewai i na ka vavuravura, dou lesi ira kinia ra sa dokai valailai sara i nai soqosoqo lewe ni lotu? ⁵Au sa vosa, mo dou madua kinia. E djina beka ni sa reva sara liga e dua vi ikodou sa vuku, me lewai ira rawa na wekana? ⁶ra sa qai na viwekani me ra vilewai, io, i na matadra ra sa reva ni vabaujia? ⁷Ia sa qai ka ca vaidina vi ikodou ke, ni dou sa dauyadjia na ka ki na vilewai. E vaivei ni dou sa reva ni vosojia ni dou sa vacacani? e vaivei ni dou sa reva ni vosojia ni dou kovei? ⁸Ia oi ikodou, dou sa dauvivacaca, dou sa daukovekove, io, vi ira na wekamudou. ⁹Dou sa reva beka ni kila, ni na reva ni rawajia na matanitu ni Kalou o ira sa reva ni yalododonu? Dou kakua ni vakaisini ikodou: o ira na daudara, vata ki ira na dausoro ki na matakau, vata ki ira na dauyalewa, vata ki ira na viavia vaa na yalewa, vata ki ira na vimoceri vatagane, ¹⁰vata ki ira na daubutako, vata ki ira na daukocokoco, vata ki ira na daumatani, vata ki ira na dauvivasewasewani, vata ki ira na daukovekove, ra na reva ni rawajia na matanitu ni Kalou. ¹¹Ia dou sa vakinia iliu oi ikodou eso: ia dou sa sili, dou sa vasavasavataki, dou sa vadonui, i na yaca ni Turaga o Jisu Karisito, vata ki na Yalo ni noda Kalou. ¹²Sa tara vi au na ka keceliga, ia ka sa reva ni yaga na ka keceliga; sa tara vi au na ka keceliga, ia au na reva ni dainia me rawai au e dua na ka. ¹³Sa ka ni kete na kakana, ka sa ka ni kakana na kete: ia ena varusai rau ruarua na Kalou. Ia na yago sa reva ni ka me daudara, ia me nei koya liga na Turaga; ka sa yaga na Turaga ki na yago. ¹⁴Ia na Kalou ka vaturia cake na Turaga, ena vaturi kita cake vokiliga, i na nona kaukauwa. ¹⁵Dou sa reva beka ni kila ni sa vijiki i Karisito na yagomudou? ia meu yadjia beka na vijiki i Karisito, ka caka me vijiki i koya na yalewa dautagane? Me reva sara liga. ¹⁶E vaivei? dou sa reva beka ni kila, o koya sa vitau vata ki na yalewa dautagane erau sa yago e dua bau? ni sa tukunia o koya, Oi rau na lewe rua, erau na yago e dua bau. ¹⁷Ia o koya sa kabijia na Turaga erau sa yalovata. ¹⁸Dou dro tani mai na daudara. Sa ka e taudaku ni yago nai valavala ca keceliga sa caka na tamata, ia o koya sa daudara sai valavala ca ki na yagona. ¹⁹E vaivei? dou sa reva beka ni kila ni sa vale ni Yalo Tabu na yagomudou, o koya sa curumi ikodou, o koya dou sa rawajia mai vua na Kalou, ia dou sa reva ni nomudou? ²⁰ni dou sa voli i nai voli; o koya ke mo dou qai varokorokotakia na Kalou, i na yagomudou.

¹Ia i na vuku ni vika dou sa volavola kinia vi au: Sa vinaka vua na tagane me kakua ni viyacovi vata ki na yalewa. ²Ia me reva ni caka na vibutakoci, me sa bau vawaji na tagane yadua, ka me sa bau vawaji na yalewa yadua. ³Me caka vua na yalewa na tagane na ka sa dodonu i na vilomani: me va vokiliga kinia na yalewa vua na tagane. ⁴Sa reva ni vitaliatakia na yagona na yalewa sa vawaji, sa lewa liga na wajina: a sa va vokiliga kinia sa reva ni vitaliatakia na yagona na tagane sa vawaji, sa lewa liga na wajina. ⁵Dou kua ni tarovia na viyacovi vai ikodou, me caka liga ni sa vinakajia ruarua i na gauna lekaleka, mo dou lalaga ki na lolo vata ki na masu; ia dou qai viyacovi voki, de dauveretaki ikodou o Setani i na vuku ni nomudou dauvidomoni. ⁶Ia au sa vosatakia ke, ni sa tara tu ka reva ni sa varoji. ⁷Ia au sa vinakajia me vataki au na tamata keceliga: ia sa rawajia mai vua na Kalou na tamata yadua nai solisoli e dui yaga, e dua sa vake, e dua tani sa va o ya. ⁸Ia au sa vosataki ira sa reva ni vawaji ki ira na yada, E yaga vi ira me ra jiko vakinia me vataki au: ⁹ia ke ra sa dredre ni tarovi ira, me ra vawaji: ni sa vinaka na vawaji ka ca me daugagano. ¹⁰Ia au sa vosataki ira sa vawaji jiko, ia ka sa reva ni vai au, na Turaga liga, Me kua ni dainia na wajina na yalewa sa vawaji: ¹¹(ia ke sa dro, me kua ni vawai voki o koya, se me rau vivinakaji voki vata ki na wajina;) ia na tagane sa vawaji me kua vokiliga ni dainia na wajina. ¹²Ia vi ira liga sa vo au sa tukunia vai au, sa reva na Turaga: Ke e dua na wekada, sa reva ni lotu na wajina, a sa via jiko vata kaya na wajina, me kakua ni dainia tani. ¹³Ke sa loma ni tagane reva ni lotu me rau jiko vata ki na wajina, me kua ni drotaki koya na yalewa. ¹⁴Ni sa vasavasavatakia na tagane reva ni lotu na wajina, a sa vasavasavatakia vokiliga na yalewa sa reva ni vabaujia o koya na wajina; ia ke sa reva ni vake, ra sa reva ni savasava na nomudou gone; ia ke, ra sa savasava. ¹⁵Ia ke sa dro o koya sa reva ni lotu, me dro liga. Me qai vitalia liga na tagane se na yalewa sa lotu ni sa vake: ia sa kacivi kita na Kalou me da jiko vacegu liga. ¹⁶O sa kila vaivei, o iko na yalewa se o na vabula na wajimu, se reva? se o sa kila vaivei, o iko na tagane, se o na vabula na wajimu, se reva? ¹⁷Ia me va sa solia yadua vi ira na tamata na Kalou, me va na nona jiko ni sa kacivi koya na Turaga, me jiko liga vakinia. Au sa lewa me vakinia i na visoqosoqo lewe ni lotu keceliga. ¹⁸Ke dua sa kacivi ni sa cili me kua ni dainia na cili. Ke dua sa reva ni cili ni sa kacivi, me kua ni cilivi. ¹⁹A ka laliga na cili, a ka la vokiliga na reva cili, ia sa reva ni vakinia na talairawarawa ki nai varo ni Kalou. ²⁰Me jiko liga na tamata yadua me va na nona jiko ni sa kacivi. ²¹O sa bobula beka ni o sa kacivi? kua ni vuturi kinia: ia ke e rawa mo serekia, mo vayagatakia liga. ²²O koya sa bobula ni sa kacivi koya na Turaga sa qai nona tamata sere na Turaga; sa va vokiliga kinia o koya sa lalaga ni sa kacivi, sa bobula vi Karisito. ²³Dou sa voliliga i nai voli; dou kua liga ni nodra bobula na tamata. ²⁴Na viwekani, me jiko na tamata yadua vata ki na Kalou, i nai tutu sa jiko kinia ni sa kacivi. ²⁵Ia i na vukudra ra reva ni vawaji, sa reva ni tu vi au nai varo ni Turaga: ia au sa lewa vai au liga, me va e dua sa rawajia na loloma ni Turaga meu djina kinia. ²⁶A ka ke au sa nanumia sa yaga i na gauna ni ca ke, me jiko laliga na tamata sa vakinia. ²⁷Sa dua beka na wajimu o sa vauci kinia? kua ni vatovolea mo sereki voki. Sa reva beka ni dua na wajimu, o sa vauci kinia? kua ni vasaqara e dua me wajimu. ²⁸Ia ke o sa caka na vawaji, o sa reva ni cala kinia; ia ke sa caka na vawaji e dua na goneyalewa, sa reva ni cala kinia. Ia o ira sa vake ena vararawatakia na yagodra: ia oi au, au sa lomani ikodou. ²⁹Ia na ka ke au sa tukunia, oi ikodou na viwekani, Sa valekalekatakia na gauna sa vo: ia ke me ra vataki ira ra sa sega ni vawaji o ira na tagane sa vawaji: ³⁰vata ki ira ra sa tagi, me ra vataki ira ra sa reva ni tagi: vata ki ira ra sa marau, me ra vataki ira ra sa reva ni marau; vata ki ira ra sa vivoli, me ra vataki ira sa reva na nodra ka; ³¹vata ki ira era sa vayagatakia na vika ni vuravura ke, me ra vataki ira ra sa reva ni vayagatakia vaca: ni sa qai tani yani nai valavala ni vuravura ke. ³²Ia au sa vinakajia mo dou kua ni lomaocaoca. Na tagane sa reva ni vawaji sa daunanumia liga na vika ni Turaga, se me vinaka vaivei vua na Turaga: ³³ia na tagane sa vakawaji sa daunanumia ki na vika ni vuravura ke, me vayalovinakataki koya vaivei na wajina. ³⁴Sa dua tani na goneyalewa vata ki na yalewa sa vawaji. A yalewa sa reva ni vawaji sa daunanumia ki na vika ni Turaga, me savasava jiko na yagona vata ki na yalona vokiliga: ia na yalewa sa vawaji sa daunanumia ki na vika ni vuravura, se na vinakaji koya vaivei na wajina. ³⁵Ia na ka ke au sa tukunia me yaga vi ikodou; au sa reva ni via vataotaki ikodou, au tukunia liga na ka sa kilikili vata ki ikodou, mo dou dauqaravia na Turaga ka reva ni lomaocaoca. ³⁶Ia ke dua na qase sa nanumia sa reva ni lewa vinaka i na vuku ni luvena yalewa, ke sa oji na gauna ni gone, a sa mama ni jiko la, me vitalia liga; sa reva ni cala o koya: me ra vawaji. ³⁷Ia o koya sa dei sara na lomana, a sa reva ni mama vua me jiko la, a sa rawajia liga na yalona, ka sa lewa liga i na yalona me tauria jiko na luvena yalewa, sa caka vinaka. ³⁸Sa qai vake, o koya sa solia na luvena yalewa me vawaji sa caka vinaka liga; ia o koya sa reva ni solia me vawaji sa caka vinaka cake. ³⁹Sa vaucia na yalewa na lawa, ni sa bula jiko na wajina; ia ke sa mate na wajina, sa qai tara vua me vawaji voki ki na tagane sa vinakajia o koya; ka me caka liga ki koya sa nona na Turaga. ⁴⁰Ia sa noqu lewa sa kalougata cake o koya ke sa jiko liga va o ya: ia au sa vakasama vokiliga ni sa jiko vi au na Yalo ni Kalou.

8¹Ia i na vuku ni ka sa vacaboria ki na matakau, kit sa kila sa tu vi kita keceliga na vuku. Na vuku sa vu ni viavialevu, a loloma liga sa vu ni vatataki cake. ²Ia ke dua sa nanumia sa kila e dua na ka, sa reva ni kila na ka me va e dodonu me kila. ³Ia ke dua sa lomania na Kalou, sa kilai vua o koya. ⁴I na vuku ni kana ka sa vacabori ki na vimatakau, kita sa kila sa ka la duadualiga i vuravura na matakau, a sa dua bauliga na Kalou ka reva voki e dua tani. ⁵Io, sa djina sa tu na vika sa vatokai me kalou, mai lomalagi se e vuravura, me va ni ra sa lewe levu na kalou, ka lewe levu vokiliga na turaga, ⁶ia vi kita sa dua bauliga na Kalou, na Tamada sa vu vi koya na ka keceliga, kita sa nona liga oi kita; a sa dua bauliga na Turaga o Jisu Karisito, sa caka kinia na ka keceliga, ia oi kita i na vukuna. ⁷Ia ka sa reva ni nodra keceliga na tamata na vuku ke: io, sa so ra sa nanumia sa djina na matakau, a ra sa kania me va sa vacabori ki na matakau, a sa dukadukali kinia na yalodra ni sa malumalumu. ⁸Ia na kakana sa reva ni ka kita vinaka kinia vua na Kalou: ia kita sa kana, kita sa reva kinia ni vinaka cake; ke kita sa reva ni kana, kita sa reva kinia ni ca sobu. ⁹Ia mo dou raicia vinaka de yaco na nomudou vitalia vake me ka ra tarabe kinia o ira ra sa malumalumu. ¹⁰Ia ke dua sa raici iko sa tamata vuku ni o sa jiko i na vale ni matakau mo kana, ena qai reva li ni doudou cake kinia na loma i koya sa malumalumu me kania na vika sa vacabori ki na matakau? ¹¹ia na nomu vuku ena vu ni nona rusa na wekada sa malumalumu, sa mate kinia na Karisito. ¹²Ia ni dou sa cala vake, vi ira na viwekani, ka vacacana na lomadra sa malumalumu, dou sa cala vi Karisito. ¹³O koya, ke sa tarabe na wekaqu i na kakana, au na reva sara ni kania na lewe ni manumanu ka reva ni mudu, de tarabe i na vukuqu na wekaqu.

9¹Au sa reva li ni lalaga? au sa reva li ni apositolo oi au? au a reva li ni raici Jisu Karisito na noda Turaga? oi ikodou, dou sa reva li ni noqu cakacaka i na Turaga? ²Ke au sa reva ni apositolo vi ira eso tani, au sai apositolo djina vi ikodou: ni sai vadjinadjina niu sai apositolo na nomudou tu vata ki na Turaga. ³Au sa tukunia vake vi ira ra sa tarogi au, ⁴Kitou sa reva beka ni vitalia me kitou kana, se gunu? ⁵kitou sa reva beka ni vitalia me kitou yadjia voli e dua na yalewa lotu, sa waji i kitou, me vataki ira nai apositolo tani, vata ki iratou na taci ni Turaga, vata ki Kifa? ⁶se kirau liga vata ki Panapasa, kirau sa reva beka ni vitalia me kirau kua so ni cakacaka? ⁷O cei na sojia sa laki valu i na dua na siga, ka sa saumi koya vai koya? o cei sa tea na were-ni-vaini, ka sa reva ni somicia na vuana? se o cei sa vakania na qele-ni-sipi, ka sa reva ni gunu i na wainisucu ni qele ni sipi? ⁸Au sa vosatakia li na vika ke me vaka liga na tamata? sa reva beka ni tukunia vakina na vunau? ⁹ni sa volai i na vunau i Mosese, Mo kua ni vaucia na gusu ni pulumokau ni sa buturakia na sila. Sa daunanumia beka na pulumokau na Kalou? ¹⁰se sa vosa beka o koya i na vuku i kitou liga? Io, sa volai ke i na vuku i kitou; ni sa dodonu me cuki were i nai nuinui o koya sa daucuki; vata ki koya sa buturakia na sila me buturakia i nai nuinui ni na rawajia na ka. ¹¹Ke kitou sa kaburakia oji vi ikodou na vika vayalo sa ka levu beka me kitou kumunia na nomudou vika vavuravura? ¹²Ke sa vitaliataki ikodou o ira na tamata tani eso, e reva beka ni dodonu sara vi kitou? Ia kitou sa reva ni vitalia vake; kitou sa vosojia na ka keceliga, de kitou tarovia nai tukutuku vinaka ki Karisito. ¹³Dou sa reva beka ni kila, ni ra sa kana i na ka ni valenisoro o ira sa dauia na cakacaka tabu? era sa rawajia na kodra mai nai cabocabo ni soro o ira ra sa dauqaravia nai cabocabo ni soro? ¹⁴Sa lesia vakinia na Turaga me ra bula i nai tukutuku-vinaka o ira ra sa tukunia nai tukutuku-vinaka. ¹⁵Ia au sa reva ni vayagatakia e dua na ka ke; au sa reva vokiliga ni vola na vika ke, me sa caka vakinia vi au: ni sa vinaka vi au meu mate, ka ca me dua e tarovia na ka au sa dokai au kinia. ¹⁶Ia ke au sa vunautakia nai tukutuku-vinaka, sa reva na ka meu dokai au kinia: ni au sa vasaurarataki; io sa ca sara liga vi au, ke au sa reva ni vunautakia nai tukutuku-vinaka! ¹⁷Ia ke au sa caka na ka ke ni sa vinakajia na yaloqu, au sa saumi; ia ke reva ni vinakajia na yaloqu, sa qai soli vi au e dua na cakacaka vaitalatala. ¹⁸A cava sa qai kenai sau vi au? Na noqu vunautakia nai tukutuku-vinaka meu kua ni vaivolitakia, meu kua ni caka me va sa dodonu vi au i nai tukutuku-vinaka. ¹⁹Ni sa djina liga niu sa lalaga maivi ira keceliga na tamata, ia au sa qisi au meu nodra bobula na tamata keceliga, meu rawai ira kina na lewe levuqa. ²⁰20Ia kau sa yaco meu vaka e dua na Jiu vei ira na Jiu, meu rawai ira kinia na Jiu; vi ira sa vauci i na vunau, meu va e dua sa vauci i na vunau, ia au sa reva ni vauci i na vunau, meu rawai ira kinia ra sa vauci i na vunau; ²¹vi ira sa reva kinia na vunau, meu va e dua sa reva vua na vunau, meu rawai ira kinia sa reva vi ira na vunau, ia ka sa reva ni yali vi au na vunau ni Kalou, au sa muria liga na vunau i Karisito; ²²vi ira ra sa malumalumu au sa yaco meu vaka e dua sa malumalumu, meu rawai ira kinia ra sa malumalumu: au sa yaco meu ka keceliga vi ira keceliga na tamata meu vabula eso i na ka keceliga. ²³Ia au sa caka na ka keceliga i na vuku ni tukutuku-vinaka, meu rawajia vata kinia vata ki ikodou na kenai sau. ²⁴Dou sa reva beka ni kila ni ra sa cici keceliga o ira sa cicivia na cere, ia sa dua bauliga sa taucia na cere? Dou cici vakinia, mo dou taucia. ²⁵Ia o koya yadua sa via gumatua, sa jiko malua i na ka keceliga; ia era caka o ira gona, me nodra e dua nai sala sa ca rawarawa; ia oi kita, me dua sa reva ni ca rawa. ²⁶Au sa cici vakinia, ia sa reva ni va e dua e reva ni kila: au sa vacu vakinia, ia ka reva ni va e dua sa vacukia na cagi: ²⁷ia au sa vamalumalumutakia na yagoqu, ka vabobulatakia, de dua na ka, niu sa vunau vi ira na tamata tani, au sa qai dai la tu.

10

¹Ia au sa reva ni vinakajia, oi ikodou na viwekani, mo dou lecavia ni ra a tu e ruku ni o, o ira keceliga na noda qase, a ra sa qai keceliga i loma ni waitui: ²a ra sa papitaisotaki keceliga vi Mosese i na o vata ki na waitui; ³a ra sa kania vata keceliga na kakana vayalo; ⁴a ra sa somicia vata keceliga na wai ni gunu vayalo: ni ra sa gunu mai na Vatu vayalo sa muri ira: ia na Vatu o ya na Karisito. ⁵Ia sa lewe levu vi ira sa reva ni vinakaji ira na Kalou; ni ra sa duibiubiu e loma ni vikau. ⁶Ia na vika ke sai vatakarakara vi kita, me da kua kinia ni daugadreja na veika ca, me vaka na nodra daugadrevIa. ⁷Dou kua vokiliga ni qaravia na matakau, me vataki ira eso; me va sa volai, "Ra sa jiko sobu na tamata me ra kana ka somi, a ra sa qai tu cake voki me ra qito. ⁸Me da kua vokiliga ni dauyalewa, me va ra sa caka eso, a sa bale kinia i na siga e dua bau e lewe ruasagavulu ka mani tolu na udolu. ⁹Me da kua vokiliga ni dauvatovolei Karisito, me va ra sa dauvatovolea eso, a sa kaji ira mate na vigata. ¹⁰Dou kua vokiliga ni daudidi, me va ra sa djidji eso a ra sa varusai i na dauvivarusai. ¹¹i na ka keceliga ke sa yaco vi ira mei vatakarakara: a ra sa volai me da vatavulici kinia, oi kita sa yacovi kita nai vataojioji ni vigauna. ¹²O koya me qai varaici koya o koya sa nanumia sa tu dei, de bale liga mai. ¹³Sa reva na vere tani sa yaco vi ikodou, o koya liga sa vorajia rawa na tamata: ia sa yalodina na Kalou o koya ena reva ni daini ikodou mo dou dauveretaki valevu cake, me va liga na nomudou kaukauwa; ka na caka vokiliga vata ki na vere na sala mo dou dro kinia, mo dou vosojia rawa. ¹⁴O koya ke, oi ikodou sa lomani, mo dou dro tani mai na qaravia na matakau. ¹⁵Au sa vosa me va vi ira na tamata vuku; dou lewa na ka au sa tukunia. ¹⁶A bilo ni vavinavinaka kitou sa vatonakia, sa reva li ni ka sa noda vata kinia na dra i Karisito? Ai buli madrai kita sa dovia, sa reva li ni ka sa noda vata kinia na yago i Karisito? ¹⁷Ni sa dua bauliga na madrai, sa qai yagona e dua bauliga oi kita e lewe levu, ni sa noda nai votavota ni madrai ko ya e dua bauliga. ¹⁸Dou raici ira na Isireli vayago: o ira ra sa kania na vimadralli, sa reva li ni nodra nai votavota vata ki nai cabocabo ni soro? ¹⁹A cava na ka au sa tukunia? ni sa dua li na ka djina na matakau, se na ka djina na ka sa vacabori ki na matakau? ²⁰Ia na vika ra sa vacaboria o ira ra sa reva ni lotu, ra sa vacaboria vi ira na tevoru, a sa reva liga vua na Kalou: ia au sa reva ni vinakajia mo dou votai vata ki ira na tevoru. ²¹Dou sa reva ni somia rawa na bilo ni Turaga, vata ki na nodra bilo vokiliga na tevoru: dou sa reva ni kana rawa i na tepeli ni Turaga, vata ki na nodra tepeli vokiliga na tevoru. ²²Kita vacudruya na Turaga, ne? kita sa uasivi beka vua i na kaukauwa? ²³Sa tara liga vi au na ka keceliga, ia sa reva ni yaga na ka keceliga: sa tara na ka keceliga, ia sa reva ni ka ni vatataki cake na ka keceliga. ²⁴Me kua e dua me qara na ka sa yaga duadualiga vi koya, a ka vokiliga sa yaga vi koya na tani. ²⁵A ka keceliga sa volitakia i na rara ni vivoli, mo dou kania, ka kua ni tarogia e dua na ka i na vuku ni lewa eloma: ²⁶ni sa nona na Turaga o vuravura, vata ki na ka keceliga sa sinai kinia. ²⁷Ke ma reva ni lotu sa sureji ikodou, ka dou sa vinakajia me qai, dou kania liga na ka keceliga sa tauci e matamudou, ka kua ni tarogia e na vuku ni lewa eloma. ²⁸Ia ke sa tukunia vi ikodou, Ke sa vacabori ki na vimatakau, dou kakua ni kania i na vuku i koya sa tukunia, i na vuku ni lewa eloma vokiliga: ²⁹au sa cavujia na lewa eloma, ia ka sa reva ni nomu, a nona liga na tani: ni sa lewai vacava na noqu vitalia i na lewa eloma ni dua tani? ³⁰Ia ke au sa kana ka vavinavinaka kinia, meu sa vosavacacatakia i na vuku ni cava i na ka au sa vavinavinaka kinia? ³¹O koya liga, se dou kana, se dou somi, se cava na ka dou sa caka, mo dou caka keceliga me varokorokotakia kinia na Kalou. ³²Dou kua ni vacala e dua, vi ira na Jiu, se vi ira na lewe ni vimatanitu tani, se vi ira nai soqosoqo lewe ni lotu ni Kalou: ³³me va au sa caka na ka keceliga me vinakajia o ira na tamata keceliga, ia au sa reva ni qara na ka sa yaga duadualiga vi au, na ka vokiliga sa yaga vi ira na lewe levu, me ra vabulai kinia.

11

¹Dou vadamurimuri au, me va au sa muri Karisito. ²Ia au sa dokai ikodou, na viwekani, ni dou sa nanumi au i na ka keceliga, ka vabaujia nai vavuvuli, me va au a solia vi ikodou. ³Ia au sa vinakajia mo dou kila ni sa ulu ni tamata yadua na Karisito; ia na ulu ni yalewa na tagane; vata ki na ulu i Karisito na Kalou. ⁴A tagane yadua, sa masu se parofisai, ni sa ubi na uluna, sa reva ni doka na uluna. ⁵Ia na yalewa yadua sa masu se parofisai ni sa reva ni ubi na uluna, sa reva ni doka na uluna: ni sa tautauvata liga ni sa tasi. ⁶Ia ke sa reva ni ubi na yalewa, me tasi vokiliga: ia ke sa ka ni vivamaduataki me koji na yalewa se tasi, me qai ubi. ⁷Ni sa reva sara liga ni dodonu vua na tagane me ubia na uluna ni sai yaloyalona vata ki na kenai ukuuku ni Kalou o koya: ia na yalewa nai ukuuku ni tagane. ⁸Sa reva ni vu mai vua na yalewa na tagane; sa vu mai vua na tagane na yalewa. ⁹Ni sa reva ni buli na tagane me nona na yalewa; sa buli liga na yalewa me nona na tagane. ¹⁰O koya ke sa dodonu kinia me tu nai ubi i na ulu ni yalewa mei vatakilakila ni kena malumalumu, i na vukudra na agilose. ¹¹Ia sa reva ni tu duadualiga na tagane ka me tu tani na yalewa, se tu duadualiga na yalewa me tu tani na tagane i na Turaga. ¹²Ni sa vu mai vua na tagane na yalewa, sa va vokiliga kinia na tagane i na vuku ni yalewa; ia sa vu mai vua na Kalou na ka keceliga. ¹³Dou lewa vai ikodou: sa kilikili kaya na yalewa li me reva ni ubi ni sa masu vua na Kalou? ¹⁴Sa reva li ni vavulici ikodou na nodai tovo vatamata, ke sa balavu na drau ni uluna na tagane, sa ka ni vivamaduataki vua? ¹⁵Ia ke sa balavu na drau ni uluna na yalewa, sa nonai ukuuku liga: ni sa soli vua na drau ni uluna me kenai ubi? ¹⁶Ia ke sa via dauvileji e dua, sa reva ni nitou i valavala ke, se na nodra na visosoqoqo lewe ni lotu ni Kalou. ¹⁷Ia niu sa varojia jiko ke, au sa reva ni dokai ikodou, ni dou sa reva ni vinaka cake ni dou sa soqoni vata, ia dou sa ca sobu kinia. ¹⁸Io, na kenai matai, ni dou sa soqoni vata vaisosoqoqo lewe ni lotu, au sa rogocia ni dou sa dauvisei; ia au sa vadjinajia eso: ¹⁹ni sa dredre me reva ni tubu na dauviba vi ikodou me rairai kinia o ira vi ikodou ra sa vinakaji. ²⁰Ia ni dou sa soqoni vata i na dua na yasana, dou sa reva ni caka djina nai vayakavi ni Turaga. ²¹Ia ni dou sa kana, dou sa dui kania yadua eliu na kenai vayakavi: a sa viakana kinia e dua, ka mateni e dua. ²²Oi? sa qai reva beka na nomudou vivale mo dou kana ka somi kinia? se dou vadamaduataki ira beka sa reva na nodra, ka beca nai soqosoqo lewe ni lotu ni Kalou? A cava meu tukunia vi ikodou? meu dokai ikodou li i na ka ke? Au sa reva ni dokai ikodou. ²³Niu a rogocia mai vua na Turaga na ka au a tukunia vokiliga vi ikodou, Ni sa tauria nai buli madrai na Turaga o Jisu i na bogi sa soli yani kinia o koya: ²⁴ia ni sa vavinavinaka oji sa dovia, ka tukunia: Ke na yagoqu sa dovi i na vukumudou; caka ke mo dou vananumi au kinia. ²⁵Sa va vokiliga kinia na bilo, ni sa kania oji nai vayakavi o koya, sa tukunia, "Na bilo ke na viyalayalati vou i na noqu dra; i na gauna keceliga dou sa somia kinia, dou caka ke mo dou vananumi au kinia. ²⁶Io, i na gauna keceliga dou sa kania kinia na madrai ke, ka somia na bilo ke, dou sa vatakila kinia na nona mate na Turaga, ka yacovia na nona qai mai. ²⁷Ia ina tarogia kinia i na vuku ni yago ni Turaga vata ki na nona dra, o koya yadua ena kania na madrai ke, ka somia na bilo ni Turaga, ka reva ni doka. ²⁸Ia me dikevi koya mada na tamata vai koya, me qai kania na madrai o ya, ka somi i na bilo ko ya. ²⁹Ni sa kania ka somia na nona cudruvi o koya sa kania ka somia ka reva ni doka, ni sa reva ni kila na yago ni Turaga. ³⁰I na vuku ni ka ke sa lewe levu kinia vi ikodou sa malumalumu ka tauvimate, ka lewe levu sa moce. ³¹Ia, ke kita sa lewai kita, kita na reva ni lewai. ³²Ia ni da sa lewai, sa qai cudruvi kita na Turaga, me da kua kinia ni lewai me cudruvi vata ki ira ra sa vavuravura. ³³O koya ke ikodou na wekaqu, ni dou sa soqoni vata mo dou kana, dou viwaraki mada. ³⁴Ia ke sa viakana, me kana liga mai vale; mo dou kakua kinia ni soqoni vata mo dou cudruvi. Ia na ka sa vo au na vadodonutakia niu sa qai yani.

12 ¹Ia i na vuku ni vika vayalo, oi ikodou na viwekani, au sa reva ni vinakajia mo dou reva ni kila. ²Dou sa kila ni dou ma jiko reva ni lotu, dou sa au yani ki na vimatakau galu, me va ni dou sa tuberi voli vaka ka vaka. ³O koya ke au sa vatakila kinia vi ikodou, ni sa reva ni dua na tamata sa vosa i na Yalo ni Kalou, me sa vosavacacataki Jisu: a sa reva e dua sa tukunia rawa ni sa Turaga o Jisu, ke reva ni vavuna na Yalo Tabu. ⁴Ia sa duidui na ka sa soli, ia sa dua bauliga na Yalo Tabu. ⁵Sa duidui vokiliga na kena cakacaka, ia sa dua bauliga na Turaga. ⁶Sa duidui vokiliga nai valavala ni ka sa caka, ia sa dua bauliga na Kalou, o koya sa caka na ka keceliga vi ira keceliga. ⁷A sa soli vi ira na tamata yadua nai vatakilakila ni Yalo Tabu me yaga kinia. ⁸Sa soli vua e dua i na cakacaka ni Yalo Tabu na vosa ni vuku; vua voki e dua na vosa ni kila ka, i na cakacaka vokiliga ni Yalo Tabu; ⁹vua voki e dua na vadinajia, i na cakacaka vokiliga ni Yalo Tabu; vua voki e dua nai solisoli me vabulai ira sa tauvimate, i na cakacaka vokiliga ni Yalo Tabu; ¹⁰vua voki e dua me caka na ka mana; vua voki e dua me parofisai; vua voki e dua me kila na vivalo; vua voki e dua na vosa tani eso; vua voki e dua me lavejia na vosa tani eso: ¹¹ia na Yalo Tabu e dua bauliga sa caka na ka keceliga ke, ni sa vota vi ira na tamata yadua me va sa vinakajia o koya. ¹²Me va sa dua bauliga na yago, ka sa levu na kena jikinia, ia na jiki ni yago keceliga, sa levu liga, ka sa dua bauliga na yago: sa va vokiliga kinia na Karisito. ¹³Ni da sa papitaisotaki keceliga ki na yago e dua bauliga i na Yalo Tabu e dua bauliga, se da kai Jutia se da kai tani, se da bobula se dai taukei; kita sa vasomici vokiliga i na Yalo Tabu e dua bauliga. ¹⁴Ni sa reva ni dua laliga na jikinia i na yago, sa levu liga. ¹⁵Ke ena tukunia na yava, Oi au, au sa reva ni jiki ni yago, niu sa reva ni liga; sa reva ni ka ke sa reva kinia ni jiki ni yago. ¹⁶Ia ke ena tukunia na daliga, Oi au, au sa reva ni jiki ni yago, niu sa reva ni mata; sa reva ni ka ke sa reva kinia ni jiki ni yago. ¹⁷Ke sa mata na yago taucoko, ena qai ivei na ka me rogo kinia? Ke ka ni rogo na jikina kece, ena qai ivei na ka me boi kinia? ¹⁸Ia ke, sa caka na Kalou na vijiki ni yago me tu yadua, me va na nona lewa. ¹⁹Ia ke sa dua bauliga na jikinia keceliga, ena qai ivei na yago? ²⁰Ia ke, sa levu na jikinia, a sa dua bauliga na yago. ²¹A sa reva ni tukunia rawa na mata ki na liga, "O sa reva ni yaga vi au;" se na ulu ki na yava, "Drau sa reva ni yaga vi au." ²²Ia sa valevu cake vokiliga gona, a vijiki ni yago kita sa nanumia ni ra sa malumalumu, ra sa yaga sara liga: ²³ia na vijiki ni yagoda, kita sa nanumia sa matavinaka valailai, gona kita sa vaiukuukutakia valevu cake: ia na vijikida sa reva ni lagilagi sa valagilagitakia valevu cake. ²⁴Ni sa reva ni yaga ki na vijikida sa lagilagi vai ira liga: ia na Kalou sa caka me virauji na vijiki ni yago, a sa lewa me nanumi valevu cake gona sa vinaka sobu: ²⁵me kua kinia ni visei na yago; ka me vinanumi vatautavata na vijikinia vai ira liga. ²⁶Ia ke sa rarawa e dua na jikinia, sa rarawa vata na jikinia keceliga; se dua na jikinia sa dokai, sa marau vata na jikinia keceliga. ²⁷Ia oi ikodou na yago i Karisito, ka dui jikinia yadua kinia. ²⁸A sa lesi ira eso na Kalou i nai soqosoqo lewe ni lotu, a kenai matai o ira nai apositolo, ai karua na parofita, ai katolu nai vavuvuli, sa qai muri o ira sa daucakamana, vata ki ira, sa soli vi ira me ra vabula na tauvimate, o ira ra vivuke, o ira ra lewa, o ira ra kila na vosa tani eso. ²⁹Ra sai apositolo keceliga li? ra sa parofita keceliga li? ra sai vavuvuli keceliga li? ra sa daucaka mana keceliga li? ³⁰ra sa rawajia keceliga li nai solisoli me ra vabula na tauvimate? ra sa vosa keceliga li i na vosa tani e levu? ra sa lave vosa li o ira keceliga? ³¹Ia dou gadrevia valevu na visolisoli vinaka sara: ia au sa vatakila vi ikodou nai valavala sa vinaka cake na kena vinaka.

13 ¹Ke au sa vosatakia na nodra dui vosavosa na tamata vata ki na vosa ni agilose, ka reva vi au na loloma, au sa va laliga na kaukamea sa rorogo, se na lali sa tataqiriqiri. ²Ia ke au sa parofisai rawa, ka kila vokiliga na ka keceliga sa vuni, vata ki na vuku keceliga; ia ke sa tu vi au na vabaujia keceliga, meu yadjia tani kinia na viulunivanua, ka reva vi au na loloma, au sa ka laliga. ³Ia ke au sa vota na noqu ka keceliga, meu vakani ira kinia na dravudravua, ia ke au sa solia na yagoqu meu vakamai, ka sa reva vi au na loloma, sa reva ni yaga vi au. ⁴Sa dauvosojia vadede na loloma, sa yalovinaka; sa reva ni vuvu na loloma; sa reva ni vosa doudou na loloma, sa reva ni viavialevu, ⁵sa reva ni cakaji na ka sa reva ni kilikili kaya, sa reva ni qara na ka me nona liga, sa reva ni cudrucudru, sa reva ni daulomaca; ⁶sa reva ni marautakia na ca, ia sa marautakia na djina; ⁷sa ubia na ka keceliga, sa vabaujia na ka keceliga, sa vanuinitakia na ka keceliga, sa vosojia na ka keceliga. ⁸Sa reva ni mudu na loloma: ia na parofisai, ena takali liga; na vosa tani e levu, ena mudu liga; na vuku, ena takali liga. ⁹Ni da sa kila vajikina liga, ia kita sa parofisai vajikinia liga. ¹⁰Ia ni sa yaco na ka taucoko, ena qai takali na ka sa vatikinia liga. ¹¹Niu a gone, au a dauvosa me va na gone, au a kila ka me va na gone; au a dauvanananu me va na gone; ia niu sa yaco me tamata bula, au sa dainia tani na ka vagonegonea. ¹²Io, ni kua kita sa raicia me va na jijiro i nai iloilo buawa; ia maimuri ena va na virai i na matanavotu: ni kua au sa kila vajikinia liga; ia maimuri, au na kila me va au sa kilai. ¹³Ia ke, sa tu na vabaujia, nai nuinui, na loloma, a ka tolutolu ke; a sa vinaka cake vi iratou na loloma.

¹Dou vasaqara na loloma: dou gadrevia vokiliga na vika vayalo, ka valevu mo dou parofisai. ²Ia o koya sa vosa i na dua na vosa tani, sa reva ni vosa vi ira na tamata, vua liga na Kalou; ni sa reva e dua sa kila; a sa cavujia o koya na vika i vuni i na lomana. ³Ia o koya sa parofisai sa vosa vi ira na tamata me vatataki ira, ka vatavulici ira, ka vacegui ira. koya sa vosa i na dua na vosa tani, sa vatataki koya liga; ⁴ia o koya sa parofisai, sa vatataki ira nai soqosoqo lewe ni lotu. ⁵Ia au sa vinakajia mo dou vosa keceliga i na vosa tani e levu, ka valevu cake mo dou parofisai; ni sa uasivi cake o koya sa parofisai vi koya sa vosa i na vosa tani e levu, ke sa reva ni vatakila na kenai balebale o koya, me vatataki kinia o ira nai soqosoqo lewe ni lotu. ⁶Ia sa vakinia, na viwekani, ke au sa qai vi ikodou ka dauvosa i na vosa tani e levu, au na yaga vacava vi ikodou, ke au sa reva ni vosa vokiliga vi ikodou i nai vatakilakila, se i na vuku, se i na parofisai, se i nai vavuvuli? ⁷Ia na vika sa reva ni bula ka sa daurorogo, se na bitu ni vatagi se na api, ke sa reva ni duidui na kena rorogo, ena kilai vaivei se sa cava nai balebale ni ka sa laga i na bitu ni vatagi se na api? ⁸Ia ke ena rorogo na davui ni valu ka reva ni kilai na kena rorogo, o cei ena varautaki koya me qai ki valu? ⁹Sa vakinia oi ikodou, ke dou sa reva ni cavujia na vosa sa kilai rawa, ena kilai vaivei na ka sa vosataki? dou na vosa laliga ki na cagi. ¹⁰E djina beka, ni sa levu na vosa sa duidui e vuravura, a sa reva e dua sa reva ni vaibalebale. ¹¹Ia ke au sa reva ni kila nai balebale ni vosa, au na kai tani vua sa vosa, ena kai tani vokiliga vi au o koya sa vosa. ¹²Sa vakinia oi ikodou, ni dou sa gadrevia na vika vayalo, dou vasaqara vokiliga mo dou vinaka cake i na ka sa vatataki kinia o ira nai soqosoqo lewe ni lotu. ¹³Ia o koya sa vosa i na dua na vosa tani, me masu vokiliga me vatakila rawa na kenai balebale. ¹⁴To, ke au sa masu i na dua na vosa tani, sa masu na yaloqu liga, ka sa reva ni vavuana na noqu nanumia. ¹⁵Sa qai vaivei? au na masu i na yaloqu, au na masu i na noqu kila vokiliga; au na sere i na yaloqu, au na sere i na noqu kila vokiliga. ¹⁶Ke sa reva ni vakinia, ni o sa vavinavinaka i na yalomu liga, ena vaemeni vaivei i na nomu vavinavinaka o koya sa jiko i na nodra jikina na tamata sa reva ni vuku, ni sa reva ni kila na ka o sa tukunia? ¹⁷Sa djina liga o sa vavinavinaka vadodonu, ia sa reva ni vatataki kinia o koya. ¹⁸Au sa vavinavinaka vua na Kalou, niu sa vinaka cake vi ikodou keceliga i na vosatakia na vosa tani e levu: ¹⁹ia au sa vinakajia valevu meu vosatakia i na noqu kila e lima laliga na vosa i na kodra maliwa nai soqosoqo lewe ni lotu, meu vavulici ira vokiga kinia na tani, ia au caji meu cavujia na vosa e tini na udolu i na vosa tani. ²⁰Oi ikodou na viwekani, dou kua ni gone lalai i na vuku; i na lomaca liga mo dou gone lalai, ia i na vuku mo dou tamata bula. ²¹Sa volai i na vunau, Au na vosa vi ira na tamata ke i na gusu ni kai tani, vata ki na tebenigusu ni vulagi; ia ni sa vakinia ra na qai reva ni rogoci au, sa tukunia na Turaga. ²²O koya ke sai vatakilakila vi ira sa reva ni vabaujia na vosa tani e levu, ia ka sa reva vi ira sa vabaujia; ia na parofisai sa reva ni ka vi ira sa reva ni vabaujia, vi ira liga sa vabaujia. ²³Ia ke sa soqoni vata i na dua na yasana nai soqosoqo lewe ni lotu taucoke, a ra sa dui vosa keceliga i na vosa e levu, a sa qai mai eso sa reva ni vuku, se ra reva ni vabaujia, ra na reva li ni tukunia dou sa lialia? ²⁴Ia ke ra sa parofisai keceliga, a sa qai mai e dua sa reva ni vabaujia, se sa reva ni vuku, sa vacalai kinia o koya vi ira keceliga, sa lewai o koya vi ira keceliga: ²⁵ka sa varaitakia vake na vika e vuni i na yalona; ena cuva vatoboicu o koya, ka masu vua na Kalou, ka na tukunia ni sa djina sa jiko vi ikodou na Kalou. ²⁶Sa qai vaivei, ikodou na viwekani? ni dou sa soqoni vata, dou sa dui tauria yadua na sere, ai vavuvuli, ai vatakilakila, a vosa tani, na lave vosa. Me caka na ka keceliga mo dou vatataki kinia. ²⁷Ke sa vosa i na vosa tani, me lewe rua, se lewe tolu liga, me ra vitaravi yadua liga; ia me dua e lave vosa. ²⁸Ia ke reva e dua me lave vosa, me galu liga i nai soqosoqo lewe ni lotu; me vosa vi koya liga vai koya, vua vokiliga na Kalou. ²⁹Ia me lewe rua se lewe tolu na parofita me vosa, ka me lewa liga o ira sa vo. ³⁰Ia ke sa vatakilai e dua na ka vua e dua sa jiko voleka, me galu mada o koya sa liu. ³¹Ni sa rawa mo dou parofisai keceliga, ia dou caka yadua liga, me vatavulici keceliga, ka vacegui keceliga. ³²Ia sa dui rawa na yalo ni parofita o ira na parofita. ³³Ni sa reva ni vu ni visei na Kalou, sa vu ni vacegu liga, me va sa yaco i na nodra i soqosoqo keceliga era sa lotu. ³⁴Me ra galu liga o ira na nomudou yalewa i na visosoqo lewe ni lotu: ni sa reva ni tara vi ira me ra vosa; ia me ra yalomalumulumu liga, me va na vosa ni vunau. ³⁵Ia ka ra sa via kila e dua na ka, me ra dui tarogia na wajina mai nodratou; ni sa ka ni vivamaduatiki me ra vosa na yalewa i nai soqosoqo lewe ni lotu. ³⁶Oi ikodou beka sa taka mai kinia na vosa ni Kalou? se sa yaco vi ikodou duadualiga? ³⁷Ke sa nanumi koya ni sa parofita, se tamata vayalo, me kila mada ni sai varo ni Turaga na vika au sa vola vi ikodou. ³⁸Ia ke dua sa reva ni kila, ia me kua liga ni kila. ³⁹O koya ke, na viwekani, mo dou qai gadrevia mo dou parofisai, kua vokiliga ni tarovia na vosatakia na vosa tani e levu. ⁴⁰Ia me caka me rairai vinaka na ka keceliga, ka vadodonu vokiliga.

¹Ia au sa vatakila vi ikodou, na viwekani, nai tukutuku-vinaka au ma vunautakia vi ikodou, o koya dou ma vabaujia vokiliga, dou sa tu dei vokiliga kinia; ²o koya vokiliga dou sa bula kinia, ke dou sa tauria jiko na ka au ma vunautakia vi ikodou, ke sa reva ni ka laliga na nomudou vabaujia. ³Niu ma tukunia taumada vi ikodou na ka au ma rawajia, ni sa mate na Karisito i na vuku ni nodai valavala ca me va nai Vola Tabu: ⁴ni sa bulu vokiliga, ka ni sa tu cake vokiliga i nai katolu ni siga me va nai Vola Tabu; ⁵ni sa rairai vokiliga vi Kifa, vi ira imuri na le tinikarua; ⁶ka rairai imuri vi ira vata na viwekani era lewe lima na drau ka vacaca; e lewe levu vi ira ra sa bula ka yacovia na siga ke, a sa moce tu eso. ⁷Sa rairai imuri o koya vi Jemesa; sa qai rairai vi ira keceliga nai apositolo. ⁸Sa rairai imuri sara vi au vokiliga, me va vua e dua sa lutu dole. ⁹Niu sa vinaka sobu ei ira keceliga nai apositolo, au sa reva ni yaga meu vatokai mei apositolo, niu ma vacacania nai soqosoqo lewe ni lotu ni Kalou. ¹⁰Ia na loloma liga ni Kalou au sa yaco kinia ki na noqu jiko ni kua: ia na nona lomani au sa reva ni reva yaga; ia au sa vinaka cake vi ira keceliga i na cakacaka; ia ka sa reva ni oi au laliga, na loloma liga ni Kalou sa jiko vi au. ¹¹Ia ke oi au, se o ira, kitou sa vunau vakinia, ia dou sa vabaujia vokiliga vakinia. ¹²Ia ke sa vunautakia na Karisito ni sa vaturia cake voki mai na mate, ra sa tukunia vacava eso vi ikodou ni sa reva na tu cake voki mai na mate? ¹³Ia ke sa reva ni tu cake voki o ira na mate, sa qai reva ni tu cake voki mai na Karisito: ¹⁴ia ke sa reva ni tu cake voki mai na Karisito, sa qai ka laliga na nitou vunau, a ka la vokiliga na nomudou vabaujia. ¹⁵Ia kitou sa raicia kinia me dauseseni ni kitou sa tukunia na Kalou; ni kitou sa tukuni koya na Kalou ni sa vaturi Karisito cake mai; ia ka sa reva ni vaturi koya cake voki, ke sa reva ni tu cake voki o ira na mate. ¹⁶To, ke sa sega ni tu cake voki o ira na mate, sa qai reva ni vaturi cake voki na Karisito: ¹⁷ia ke sa reva ni vaturi cake voki na Karisito, sa reva ni yaga na nomudou vabaujia; sa tu vi ikodou ni kua na nomudou i valavala ca: ¹⁸era sa rusa vokiliga o ira ra sa nei Karisito, ka sa moce tu. ¹⁹Ke kita sa vanuinui me yaga vi kita na Karisito i na bula liga ke, kita sa qai valoloma valevu cake vi ira keceliga na tamata. ²⁰Ia ka sa qai tu cake voki mai na mate na Karisito, a sa yaco me kodrai sevu era sa moce tu. ²¹Ni sa qai vu ni mate na tamata, sa qai vu ni tu cake voki mai na mate na tamata vokiliga. ²²Ni sa qai mate keceliga i na vuku i Atama, ena vabulai kece vokiliga i na vuku i Karisito. ²³Ia na tamata yadua me va sa lesi vua: na Karisito nai sevu; ka qai muri o ira ra sa nei Karisito, ni sa qai voki mai o koya. ²⁴Sa qai muri na kenai vataojioji, ni sa solia o koya na lewa vua na Kalou, o Tamana; ni sa vaojia o koya na lewa keceliga vata ki na vitalia keceliga, vata ki na kaukauwa. ²⁵Sa na lewa jikoliga o koya me vamaalumalumutakia sobu mada na meca keceliga e ruku ni yavana. ²⁶Na meca ena vaoji imuri sara o mate. ²⁷Ni sa vamaalumalumutakia na ka keceliga o koya e ruku ni yavana. Ia ni sa kainaki sa vamaalumalumutakia na ka keceliga, sa macala sara sa reva ni cavuji o koya sa vamaalumalumutakia vua na ka keceliga. ²⁸Ia ni sa vamaalumalumutakia oji vua na ka keceliga, ena qai vamaalumalumutaki vokiliga na Luvena vi koya sa vamaalumalumutakia na ka keceliga vi koya, me sa lewa duadualiga na Kalou i na ka keceliga. ²⁹Kevaka sa reva ni vake, ra na vaivei o ira sa papitaisotaki i na vukudra na mate? ke sa reva sara ni tu cake voki o ira na mate, a cava ra sa papitaisotaki kinia i na vukudra na mate? ³⁰Ka cava me kitou bolea vokiliga kinia na mate i na tiki ni siga keceliga? ³¹Au sa tukunia djina sara na noqu rekitaki ikodou na viwekani i na vuku i Karisito Jisu na noda Turaga, au sa mate jiko i na visiga. ³²Ke sa vatamata liga na noqu vivala vata ki na manumanu daukata mai Efeso, a cava na betena vi au? ke sa reva ni tu cake voki o ira na mate, me da kana liga ka gunu, ni da na mate ni mataka. ³³Dou kua ni vakaisini ikodou vataki ikodou: sa vacala nai valavala vinaka na daujiko vata ki ira ra sa ca. ³⁴Dou yadra mai me va sa dodonu, ka mo dou reva ni valavala ca; ni sa jiko eso ra sa reva ni kila na Kalou; au sa vosa vake mo dou madua kinia. ³⁵ena tukunia e dua, "Ena vaturi cake voki vaivei o ira na mate? ia na yago cava ra na qai vata kaya mai?" ³⁶O iko o sa reva ni vuku, na ka o sa tea sa reva ni bula cake, ke sa reva mada ni mate: ³⁷ia na ka o sa tea, o sa reva ni tea na yago ena tubu cake mai, a sila laliga, se witi beka, se dua na sila tani: ³⁸ka sa solia na yagona na Kalou me va sa vinaka vua, ki na sila yadua na yagona vai koya. ³⁹Sa reva ni tautauvata na lewe ni ka keceliga: sa dua na lewe ni tamata, ka dua tani na lewe ni manumanu e yavai va, ka dua tani na lewe ni ika, ka dua tani na lewe ni manumanu vuka. ⁴⁰Sa valomalagi na yago eso, ka sa vavuravura na yago eso; ka sa dua tani nai ukuuku ni yago valomalagi, ka sa dua tani nai ukuuku ni yago sa vavuravura. ⁴¹Sa dua tani nai ukuuku ni matanisiga, ka sa dua tani nai ukuuku ni vula, ka sa dua tani nai ukuuku ni vikalokalo: ni sa vinaka cake na serau ni kalokalo e dua i na kena serau na kalokalo e dua tani. ⁴²Sa va vokiliga kinia na tu cake voki mai na mate. Ni sa tei, sa vuca; ni sa vaturi cake voki, sa reva ni vuca: ⁴³ni sa tei, sa vasisilatakia; ni sa vaturi cake voki, sa vaiukuukutakia: ni sa tei, sa malumalumumu; ni sa vaturi cake voki sa kaukauwa: ⁴⁴ni sa tei, sa yago djina ni tamata; ni sa vaturi cake voki, sa qai yago vayalo. Ke sa dua na yago sa va na bula vatamata, sa dua vokiliga na yago sa va na bula vayalo. ⁴⁵Me va na ka sa volai, O Atama sa taumada sa caka me tamata bula; O Atama sa muri, sa caka me yalo sa vu ni bula. ⁴⁶Ia ka sa reva ni taumada ko ya sa vayalo, ko ya liga sa bula vatamata; ka sa qai muri na ka sa va na bula vayalo. ⁴⁷Na tamata sa taumada sa mai vuravura, ka sa vavuravura; ia sa mai lomalagi na tamata sa kenai karua, na Turaga. ⁴⁸Sa ra vataki koya sa vavuravura o ira

ra sa vavuravura: sa ra vataki koya vokiliga sa valomalagi o ira ra sa valomalagi. ⁴⁹Ia me va ni da sa vataki koya sa vavuravura, kita na vataki koya vokiliga sa valomalagi. ⁵⁰Ia au sa tukunia ke, oi ikodou na viwekani, ni sa dredre ni rawajia na matanitu ni Kalou na yago sa valewe ka vadra; ena reva vokiliga ni yaco me reva ni vuca rawa na ka sa vuca rawarawa. ⁵¹Raici!, au sa vatakila vi ikodou e dua na ka vuni: Kita na reva ni moce kece, ia kita na vamataliataki keceliga, ⁵²ena vasauri sara, ena va na sauriva ni matada, ni sa uvu na davui sa muri sara: ena uvuci na davui, ena qai vaturi cake voki o ira na mate me reva ni vuca voki, ia oi kita ena vamataliataki vokiliga. ⁵³Sa na vaisulu na yago vuca ke me reva voki ni vuca rawa, ka sa na vaisulu na yago sa mate ke me reva voki ni mate rawa. ⁵⁴Ia ni sa vaisulu oji na yago vuca ke me kua voki ni vuca rawa, ka sa vaisulu oji na yago mate ke me kua voki ni mate rawa, ena qai vayacoria kinia na vosa sa volai, Sa gu ce o mate, a sa muduki sara kinia. ⁵⁵O iko mate, sa ivei na nomu baji gaga? O iko bulubulu, sa ivei na nomu gumatua? ⁵⁶Sa kena baji gaga ni mate nai valavala ca: ka sa kena kaukauwa ni valavala ca na vunau. ⁵⁷Ia me da vavinavinaka vua na Kalou, o koya sa solia vi kita me da gumatua sara i na vuku ni noda Turaga o Jisu Karisito. ⁵⁸O koya liga ke, oi ikodou na wekaqu lomani, mo dou qai tu dei sara liga, mo dou kua ni yavala, mo dou vinaka cake i na cakacaka ni Turaga i na gauna keceliga, ni dou sa kila sa reva ni ka laliga na nomudou cakacaka i na vuku ni Turaga.

16 ¹Ia i na vuku ni soli me nodra ra sa lotu, me va au sa varojia vi ira na visogosoqo lewe ni lotu mai Kalatia dou caka vakinia oi ikodou vokiliga. ²I nai matai ni siga ni wiki, mo dou dui tawania nai yau eso me tu, me va sa vakalougatatakia kinia o koya, me kua kinia ni caka na soli ni au sa qai yani. ³Ia ni au sa tadu yani, o iratou dou na vinakajia au na talai iratou me ratou yadjia nai vola eso vata ki na nomudou i loloma vokiliga ki Jerusalemi. ⁴Ia ke sa yaga meu qai vokiliga oi au, ratou na qai vata ki au. ⁵Ia au na qai vi ikodou, niu sa qai vi Masitonia: ni au na qai vi Masitonia. ⁶Ia au na jiko beka vi ikodou, io, au na jiko beka vata ki ikodou i na vivula i liliwa, mo dou yadji au kinia i na noqu qai tu ki na vanua au na qai kinia. ⁷Niu sa reva ni via jiko vi ikodou i na noqu qai tu ke; ia au sa nakijia meu jikojiko mada vata ki ikodou, ke sa vinakajia na Turaga. ⁸Ia au na jiko liga mai Efeso me yaco mada na siga ni Penitiko. ⁹Ni sa dola tu vi au na darava levu ka yaga, a ra sa lewe levu vokiliga na dauvivoraji. ¹⁰Ia ke sa tadu o Timoci, dou raicia me jiko reva ni rere vi ikodou; ni sa caka o koya na cakacaka ni Turaga, me vataki au vokiliga. ¹¹O koya me kua kinia na tamata me beci koya: ia mo dou yadji koya i na nona qai tu i na vacegu, me qai mai kinia vi au: niu sa waraki koya vata ki iratou na viwekani. ¹²Ia i na vuku i Apolosa na wekada, au sa masuji koya valevu me qai yani vi ikodou vata ki iratou na viwekani: a sa reva sara ni lomania me qai vi ikodou i na gauna ke; ia ni dua na gauna vinaka vua, ena qai qai yani. ¹³Dou vatawa, dou tu dei ei na vabaujia, dou tamata qaqa, dou gumatua. ¹⁴Me caka na ka keceliga dou caka i na yalololoma. ¹⁵Ia au sa masuji ikodou, na viwekani, (dou sa kila na lewe ni vale i Sitifana, ni sai sevu mai Akaia, a ratou sa soli iratou me ratou qaravi ira ra sa lotu:) ¹⁶mo dou vamaalumutaki ikodou vi ira sa vake, vi ira yadua vokiliga ra sa vivuke, ka daucakacaka. ¹⁷Ia au sa reki i na nodratou qai mai o Sitifana vata ki Fortuneto vata ki Akaiko: ni ratou sa caka na ka sa reva ni rawa vi ikodou. ¹⁸Ni ratou sa vaceguya na yaloqu vata ki na yalomudou vokiliga; o koya mo dou qai kilai ira ra sa vake. ¹⁹Sa loloma yani vi ikodou na visogosoqo lewe ni lotu mai Esia. Sa loloma valevu yani vi ikodou o Akuila vata ki Pirisila i na Turaga, vata ki ira nai soqosoqo lewe ni lotu i na nodrau vale. ²⁰Ra sa loloma yani vi ikodou na viwekani keceliga. Dou dui vireguci yadua vai ikodou i na yalosavasava. ²¹Oi au o Paula, au sa vola i na ligaqu djina na noqu loloma yani. ²²Ke sa dua sa sega ni lomania na Turaga o Jisu Karisito, me cudruvi o koya. Sa qai mai na Turaga. ²³Me jiko vata ki ikodou na loloma ni Turaga o Jisu Karisito. ²⁴Me jiko vata ki ikodou keceliga na noqu loloma i na vuku i Karisito Jisu. Emeni.

2 Korinica

1 ¹Oi au ko Paula, nai apositolo Jisu Karisito ina lewa ni lotu ni Kalou mai Korinica, vata ki ira kece liga ra sa lotu mai Akaia taucoko. ²Me nomudou na loloma vata na vacegu mai vua na Kalou ko Tamada, vata na turaga o Jisu Karisito. ³Me vavinavinakatakia na Kalou, o koya na tama ni noda turaga ko Jisu Karisito, na tama ni loloma, vata na Kalou ni vacegui keceliga. ⁴O koya sa vacegui kitou ina nitou rarawa keceliga, me kitou vacegui ira rawa sa rarawa i na dua na ka, ina vi vacegui sa vivacegui kinia mai vua na Kalou. ⁵Ia me vaka sa yaco valevu sara vi kitou na rarawa i na vukui Karisito, sa vacegui, sa vacegui kitou valevu sara va kinia na Karisito. ⁶Ia kevaka kitou sa vararawataki, sa ka mo dou vacegui kinia ka vabulai, ka sa yaco ke ni dou sa vosoia voki liga na vi ka rarawa kitou sa vararawa taki kinia, se kitou vacegui, sa ka mo dou vacegui kinia ka vabulai. ⁷Ia sa tudei na nitou nuitaki ikodou, ni kitou sa kila, dou sa votai ina vi vararawataki, dou vota voki liga kinia. ⁸Ni kitou sa reva ni vinakatia, vi wekani, mo dou nanulevaja na nitou rarawa sa yacovi kitou mai Esia, ni kitou sa bilitaki valevu sara, sa mama kinia na vosotia, ka kitou ni djinajia ni kitou sa ⁹bula. Ia sa va ni kitou sa lewai me kitou mate, me kitou kakua ni vararavi kinia vi kitou, vua liga na Kalou o koya sa vabulai ira voki mai na mate. ¹⁰Okoya ka vabulai kitou mai na mate levu gona, ka na vabulai kitou voki liga; o koya voki liga kitou sa vararavi kinia ni na vabulai voki liga. ¹¹Ni dou vivuke voki liga i na masulaki kitou, me lewe levu kinia ra va vinavinaka i na vukui kitou, i na vuku ni ka soli v kitou ina vukudra na lewe levu. ¹²Ia ke na ka kitou sa marau kinian nai tukutuku ni nitou lewa e loma, ni sa ia na nitou i valavala e vuravura ke e loma e dua la liga, vata na loma e dina vua na Kalou, ka valevu sara vi ikodou, sa reva in avukui vuravura, ina loma liga ni ¹³Kalou. Ni sa reva na ka tani kitou vola vi ikodou, gona liga dou sa wilikia se kila, ia kau sa vabautia dou na kila, ka yacovia nai vataotioti. ¹⁴Me va na nomudou kilai kitou liga i na ka eso, ni kitou sa nomudou mo dou reki kinia, me va dou sa nitou ka marau voki liga, i na siga ni Turaga ko Jisu. ¹⁵Ia ni kau a vadinajia kau nanumia meu qai liu vi ikodou me yaco varua vi ikodou nai solisoli loloma. ¹⁶Ka meu qai daini ikodou ka qai ki Masitonia ka lesu voki mai Masitonia vi ikodou, mo dou yadji au i na noqu qai i Jiutia. ¹⁷Ia ni kau a nanumia me vake, au sa qai lomalomarua kinia, se reva? Se na ka kau sa nakijia vavuravura beka, me tu kinia vi au na io io, vata na reva reva? ¹⁸Ia me va na nona dina na Kalou, sa va voki liga sa reva ni io ka reva ni reva na nitou vosa vi ikodou. ¹⁹Ni sa reva ni io, ka reva ni reva na nitou vunautakia vi na luve ni Kalou, o Jisu Karisito, io kitou vata i Silivenuse vata Timoci, a sa coka liga o koya me io. ²⁰Ni sa io na vosa yalayala kece ni Kalou i na vukuna, ra sa vamenemenei voki liga i na vukuna, me vacaucautaki na Kalou i na vuku i kitou. ²¹Ia sa i

koya na Kalou sa vakataudeitaki kitou vata i ikodou meda tu vata i Karisito, a sa lumui keda; ²²O koya voki liga sa dregaii keda, ka sa solia ki lomada na Yalo Tabu me kena i sevu.²³Ia kau sa kacivia na Kalou me lewa na yaloqu kevaka kau sa reva ni dina, ni sa noqu lomani ikodou liga kau sa vaberaberatakia kinia na noqu qai ki koronica. ²⁴Sa reva sara ni kitou sa vitaliatakia na nomudou vabauia, kitou sa veivuke liga i na nomudou marau ni dou sa tudei liga i na vabauia.

2 ¹Ia kau sa lewa va ke i na lomaqu, meu kakua ni qai voki vi ikodou i na vivararawataki. ²Ia kevaka kau sa vakararawatakia na lomamudou, o cei sa vamarautaki au, o koya duadua liga au sa vakararawatakia?³Ia kau sa vola vakinia vi ikodou, de vararawataki na lomaqu, niu qai yani i na vukudra meu marau kinia, kau sa vararavi liga vi ikodou kece ni sa nomudou kece liga na noqu marau. ⁴Ni sa rarawa valevu ka yaluma na lomaqu niu a vola vi ikodou, a sa va wai valevu na mataqu, sa reva ni dou rarawa kinia, ia mo dou kila liga ni sa levu sara na noqu loloma vi ikodou.⁵Ia kevaka e dua sa ia na vivararawataki, sa reva ni vararawataki au liga o koya, ia (meu kakua ni bilitaki valevu) oi ikodou kece voki liga. ⁶Sa rauii koya vakinia na kena i sau ke, sa yaco vua mai vi ira na lewe levu. ⁷Ka sa kilikili cake kinia mo dou kua soii ni cudruvia, ka mo dou vaceguya, de luvuci koya sa va ke na nona rarawa levu sara.⁸O koya ke kau sa masuji ikodou kinia, mo dou vadjinadjinatakia na nomudou loloma vi koya. ⁹Ni sa ka voki liga ke au sa vola yani kinia, meu kilai ikodou kinia, se dou talairawarawa i na ka kece liga, se reva?¹⁰Ia kevaka dou sa reva ni cudruvia e dua i na dua na ka, au sa va voki liga oi au, ia kevaka au sa reva ni cudrutakia e dua na ka, sa i ikodou liga au sa reva ni cudrutakia kinia, i na mata i Karisito. ¹¹Me kakua ni rawai kita o Setani: ni da sa reva ni nanulevaja na noda dau lawaki.¹²Ia niu a qai i Tiroa e na vuku ni tuktutuku vinaka i Karisito, a sa dola vi au na turaga. ¹³Sa reva ni cegu na yaloqu niu sa reva ni raici Taito na wekaqu: au sa qai tatau vi ira, ka qai tani ki Masitonia¹⁴Me caka na vavinavina vua na Kalou, o koya sa tuberi kitou iiko liga i na marau i na yaca i Karisito, ka sa vatakila vata vi kitou i na yasana kece liga ni sa boi vinaka na kilai koya. ¹⁵Ni sai Karisito kitou sa boi vinaka kinia i na mata ni Kalou, vi ira sa vabulai iiko, vi ira voki liga ra sa varusai iiko.¹⁶Vi ra ke sa boiboi vivamatei me ra mate kinia, vi ra qori sa boiboi vivabulai me ra bula kinia, ia o cei sa rawajia na vika ke? ¹⁷Ni kitou sa reva ni dau vatanitakia na Vosa ni Kalou me vataki ira na lewe levu, ia kitou sa vataki ira sa djina sara, me vaka sa mai vua na Kalou, i na mata ni Kalou, kitou sa vosa i na yaca i Karisito.

3 ¹Kitou sa vatekivu beka me tukuni kitou? Se sa yaga beka vi kitou me kitou tukuni vi ikodou ena i vola e so, me vataki ira e so, se me kitou tukuni va kinia mai vi ikodou? ²O ikodou liga na nitou i vola sa voli i na loma i kitou, era sa kila ka wilikia o ira na tamata kece liga; ³Sa varaitaki liga ni dou sa i vola i Karisito kitou sa caka, sa reva ni volai i na wa ni volavola, sa volai liga i na vola ni Kalou bula; sa reva liga i na dela ni vatu, i na dela ni yalomudou sa malumu. ⁴Ia sa va ke na nitou vararavi vua na Kalou i na vuku i Karisito. ⁵Ni kitou sa reva ni rawajia va i kitou e dua na ka, ia sa vu mai vua na Kalou liga na nitou kaukauwa. ⁶O koya sa varautaki kitou me kitou sa i talatala ni viyalalayalai vou; a sa reva ni va sa volai, a ka vayalo liga ni sa ia na vivamatei na ka sa volai, ka sa caka na vivabulai na ka vayalo. ⁷Ia keva sa caka vata na rarama na cakacaka sa caka kinia na vivamatei, sa volai ka ceuji ki na vatu, a ra sa reva ni varaicia na matai i Mosese o ira na luve i Iisireli i na vuku ni rarama ni matana, ia sa qai tani ke. ⁸Na reva beka ni uasivi cake kinia na rarama ni cakacaka vayalo? ⁹Io kevaka sa dua na rarama ni cakacaka sa cudruvi, na uasivi cake valevu na rarama ni cakacaka ni vivadonui. ¹⁰Ia na ka ka rarama, sa qai reva so na kena rarama, sa vatauvatataki na rarama sa uasivi cake. ¹¹Ia kevaka sa rarama na ka sa dai iiko yani, na qai iina valevu cake ni sa rarama iiko na ka sa tu vadua. ¹²Ia ni sa tu vi kitou na i nuinui va ke, kitou sa qai vosa vamacala sara. ¹³Ia kitou sa reva ni vataki Mosese ni sa ubia na matana i na tutuvi, me ra kakua ni varaicia matua o ira na luve i Isireli na i ojioji ni ka sa dai jiko yani. ¹⁴Ia ka sa valomaqataki na lomadra, ni sa tu liga na tutuvi gona ka yacovia na siga ke, ni sa wili na viyalalayalai makawa, sa reva liga ni yadji tani, ni sa i Karisito sa yadi tani kinia na tutuvi. ¹⁵Ia ka sa yacovia na siga ke, ni sa wili o Mosese, sa tu liga i na lomadra na tutuvi. ¹⁶Ia ni na saumaki ki vua na turaga, na qai yadji tani na tutuvi. ¹⁷Ia na turaga sa i koya na Yalo Tabu, ia sa sereki koya, sa tu vua na yalo ni turaga. ¹⁸Ia oi keda kece liga, ni sa reva ni tabonaki jiko na matada, da sa raicia na rarama ni turaga me va i na iloilo, ka sa vamataliatakia me da vataki koya, ni sa tubu cake jiko na rarama me uasivi, me va na turaga o koya na Yalo Tabu.

4 ¹O koya ni sa soli v kitou na cakacaka ke me vaka sa yaco vi kitou na loloma, kitou sa reva ni datuvu kinia; ²Ka kitou sa dainia na vi ka sa vi vama duataki, a sa reva ni dau lawaki na nitou i valavala , se kitou vatanitakia na vosa ni Kalou; ia ni kitou sa tukunia na ka e dina, kitou sa vadonui kitou kinia i na lomadra na tamata kece liga na mata ni Kalou³Ia kevaka sa vuni na nitou tukutuku vinaka, sa vuni tu liga vi ira era sa rusa: ⁴Vi ira sa vatablekotakia na lomadra na Kalou ni vuravura ke, ra sa reva ni vabauia, me kakua kinia ni cilavi ira na rarama ni tukutuku vinaka ni serau i Karisito, o koya liga na yaloyaloi ni Kalou.⁵Ni kitou sa reva ni vunautaki kitou, ko Jisu liga na turaga; vata ki kitou na nomudou tamata i na vuku i Jisu. ⁶Ni sa i koya na Kalou, o koya sa kaya e liu me cila mai na butobuto na rarama, sa cila mai i na loma i kitou, me cila yani ki na i serau ni Kalou, o koya sa vatakilai rawa i na mata i Jisu Karisito.⁷Ia sa waqa qele sa tu kinia vi kitou na i yau ke, me sa taka mai vua na Kalou kaukauwa mana levu, ka me reva mai vi kitou. ⁸Sa buku na druadrua, ia kitou sa reva ni drigijia; kitou sa lomaocaoca liga, ia kitou sa reva ni yalo lailai. ⁹Kitou sa vacacani, ia kitou sa reva ni dai tani; kitou sa vabalei, ia kitou sa reva ni varusai. ¹⁰Kitou sa cola na yago i kitou i na visiga kece liga na mate i Jisu, me varaitakia voki liga kinia na bula i Jisu i na yago i kitou.¹¹Ni kitou sa soli jiko i na visiga, oi kitou sa bula voli, me kitou mate e na vuku i Jisu, me varaitaki voki liga kinia na bula i Jisu, i na yago i kitou sa mate rawa. ¹²A sa vakinia sa dau cakacaka vi kitou na mate, ia na bula liga vi ikodou.¹³Ia ni Jiko vi na yalo ni vabauia ko gona, me va na ka sa volai, au sa vabauia o koya kau sa vosa kinia, kitou sa vabauia voki liga, o koya kitou sa vosa kinia. ¹⁴Ni sa kila , o koya ka va tucake taki kitou vata voki liga ki Jisu, ka varaitaki keda vata ki ikodou. ¹⁵Ni sa yaco i na vukumudou na ka kece liga me varokorokotaki valevu cake na Kalou i na loloma sa levu sara, ni sa vavinavinaka o ira na lewe levu.¹⁶E na vuku ni ka ke, kitou sa reva ni datuvu kinia, ia kevaka sa rusa mai na yagoda i sau, sa vavoui na tamata i loma i na visiga kece liga. ¹⁷Ia na noda rarawa mamada, sa dede valailai sara liga, sa vayacoria vi keda na i serau levu, sa uasivi cake valevu sara, ka reva ni mudu. ¹⁸Ni da sa reva ni vananumakia iiko na vi ka sa rairai mai; ia sa reva ni mudu na vi ka sa rairai mai.

5 ¹Ni kitou sa kila, ni sa rusa na nitou vale vavuravura o koya sa vaceveceva, sa dua na nitou mai vua na Kalou, na vale sa reva ni caka i na liga, sa reva ni rusa rawa mai lomalagi: ²Io kitou sa vutugu i na yago ke, ni kitou sa vinakaiia sara iiko me vaisulutaki i na nitou vale mai lomalagi: ³Ke sa vaka ni kitou sa vaisulu, kitou sa reva ni raicia me kitou televua. ⁴Ni kitou sa vutugu, oi kitou sa iiko i na valeveceveceva ni kitou sa bilitaki, ni kitou sa via luvaia ke, me kitou vaisulu mai, me iilomia na ka sa mate rawa na bula. ⁵Ia ni sai koya na Kalou sa varautaki kitou kina ka ke, o koya sa solia voki liga vi kitou na Yalo Tabu me kena i sevu. ⁶O koya ke kitou sa dodonu tiko liga kinia, ni kitou sa kila ni kitou sa iiko i na yago, kitou sa tawase vata na turaga. ⁷Kitou sa qai iiko i na vabauia, ka reva liga i na raicia. ⁸Kitou sa doudou iiko, ka kitou sa vinakaiia cake me kitou tawase vata na yago, ka iiko vata na turaga. ⁹O koya ke kitou sa dau vatovolea kinia se kitou sa iiko vata, se tawase tani, me kitou vinaka liga vua. ¹⁰Ni da na rairai ko i keda kece liga i na mata ni ikoiko ni vilewai nei Karisito, me da rawaiia yadua na i sau ni vi ka sa caka i na yagona, me vaka na vi ka sa caka o koya, se vinaka se ca. ¹¹Ia ni kitou sa kila na vivarerei ni turaga, kitou sa vamasuii ira na tamata; ia kitou sa varaitakia vua na Kalou, au sa dinaiia voki liga ni kitou sa varaitakia i na nomudou lewa - i - loma. ¹²Ia kitou sa reva ni tukuni kitou voki vi ikodou, ia kitou sa solia liga vi ikodou na ka mo dou rekitaki kitou kinia, me so kinia na ka mo dou kaya vi ira sa dokai ira i na ka vakarairai la liga ka sa reva i na ka ni yalo. ¹³Ia kevaka kitou sa sesewa, sa ka liga vua na Kalou; kevaka kitou sa yalomatua, sa ka liga i na vukumudou. ¹⁴Ni sa rawai kitou sara na loloma i Karisito: ni kitou sa lewa va ke, kevaka sa mate e dua i na vuku ni tamata kece liga, e ra sa mate kece liga. ¹⁵Ka sa mate o koya i na vuku ni tamata kece liga, me ra kakua ni bula iiko me yaga vi ira liga, ko ira sa bula me ra yaga vua sa mate i na vukudra ka tucake voki. ¹⁶O koya ke kitou sa qai reva voki ni doka e dua na tamata e na vuku ni ka vayago; ia kitou sa qai reva voki ni dokai koya kinia. ¹⁷Ia kevaka sa tu vata i Karisito, e dua na tamata, sa qai buli vou, sa qai tani na vi ka makawa, raicia sa yaco me vou na vi ka kece liga. ¹⁸A sa vu mai vua na Kalou na ka kece liga, o koya sa vi vinakaiiatiki keda vata i koya i na vuku i Karisito. A sa solia vi kitou me kitou vunautakia na vi vinakaii; ¹⁹Me va ke, sa ia na Kalou, na vi vinakaiitaki vuravura vata vi koya liga i na vuku i Karisito, ka sa reva ni wilikia vi ira na nodra i valavala ca; ka sa solia vi kitou na i tukutuku ni vivinakaii. ²⁰Kitou sa yaco kinia me kitou talatala i Karisito, me vaka sa vamasuii ikodou na Kalou, i na gusu i kitou, kitou na sosomi i Karisito, kitou sa vamamasu, mo dou vinakaii vata na Kalou. ²¹O koya sa reva vua na cala sa qisia o koya me i soro ni noda i valavala ca; me vayacori kinia vi keda na vivadonui i na vukuna.

6 ¹Ia ko i kitou ni kitou sa cakacaka vata kaya, kitou sa cikevi ikodou mo dou kakua ni vatawayagatakia na loloma ni Kalou. ²Ni sa kaya o koya au sa rogoci iko i na gauna ni vinakaii; ia na gauna ni bula kau a vukei iko, raicia, ke na gauna ni vinakaii, raicia na siga ni bula ni kua. ³Kitou sa reva ni vatarabetakia e dua i na dua na ka me kakua ni bilitaki kinia na cakacaka va i talatala. ⁴Ia na ka kece liga kitou sa vadiinadiina ni kitou sa i talatala ni Kalou, i na dau vosoiia sara, i na ka rarawa, i na vivasaaurararki, i na yaluma. ⁵i na vivakanakuitataki, i na dai ki vale ni veivesu, ia qolou, i na dau cakacaka, i na dau yadra, i na dau lolo; ⁶i na i valavala savasava, i na vuku, i na vosoiia vadede, i na yalo loloma, i na yalo tabu, i na loloma sa reva ni vivakaisini; ⁷i na i vavuvuli diina, i na kaukauwa ni Kalou, i na yaragi ni valavala dodonu, i na liga i matau vata na i mawi. ⁸ni kitou sa varokorokotaki iko se kitou sa reva ni dokai, ni kitou sa rogo vinaka iiko se sa rogo ca, ni kitou sa va na dauvivacalai, ia kitou sa diina liga. ⁹Sa va kitou sa reva ni kilai, ia ka sa kilai vinaka; sa vataki ira na mate, ia ka raicia, kitou sa bula iiko; kitou sa vataki ira sa cudruvi, ia ka reva ni vamatei; ¹⁰Kitou sa va kitou sa dau rarawa, ia kitou sa reki iiko liga; sa va kitou sa dravudravua, ia kitou sa vavutuniyautaki ira na lewe levu; sa vaka ni sa reva vi kitou e dua na ka, ia ka sa tu vi kitou na ka kece liga. ¹¹O ikodou na kai Koronica sa dalaga na gusu i kitou vi ikodou sa valevutaki na yalo i kitou. ¹²Dou sa reva ni leqa i na vuku i kitou, dou sa leqa liga i na lomamudou. ¹³Ia me veisautaki na ka ke, au sa qai vosa me va vi ira na luvequ, dou yalo levu voki liga oi ikodou. ¹⁴Dou kakua ni vitokani vata vatani ki ira ra sa reva ni vabauia. Sa vitokani vaevei na yalo dodonu vata na reva ni yalo dodonu? Se rau sa viwekani vaevei na rarama vata na butobuto? ¹⁵Se rau sa vivinakaii vaevei na Karisito vata i Piliiali? Se rau sa vaitavi vata vaevei o koya sa vabauia vata i koya sa reva ni vabauia? ¹⁶Se rau na to vata vaevei na vale ni kalou vata na vimatakau? Ni da sa vale ni kalou bula, me va sa kaya na kalou, au na iiko i na lomadra, ka qai iiko kinia, ia kau na nodra kalou, ka ra na noqu tamata. ¹⁷O koya ke mo dou qai tani mai vi ira, ia dou tawasei tu, sa kaya na turaga, ka dou kakua ni tara na ka sa reva ni savasava, au na qai vabauii ikodou. ¹⁸Ia kau na yaco me tamamudou, ka dou na yaco me luvequ tagane vata na luvequ yalewa, sa kaya na turaga kaukauwa sara.

7 ¹O koya ke ikodou na dau lomani, ni sa qai tu vi kita na vosavosa ni yalayala ke, me da vasavasava taki keda mai na dukadukali kece liga ni yago vata na yalo, me da ia sara na ka savasava, i na rere vua na Kalou.²Mo dou dola na yalomudou vi kitou, kitou sa reva ni vacala e dua, kitou sa reva ni vacacania e dua, kitou sa reva ni kovea na nona i yau e dua. ³Sa reva ni vosa ni vibilitaki na noqu vosa ke, niu sa kaya oii i liu, dou sa iiko i na yalo i kitou me da bula vata ka mate vata. ⁴Sa levu na noqu doudou niu sa vosa vi ikodou, au sa marautaki ikodou valevu, au sa sinai sara i na vacegu, au sa marau valevu sara i na nitou rarawa kece liga.⁵Ia ni kitou sa yaco ki Masitonia, sa reva ni cegu na yago i kitou, ia kitou sa vararawataki liga i na ka keceliga i sau, sa ia na vivala, i loma sa jiko na rere. ⁶Ia na Kalou, o koya sa vacegui ira sa vabalei sobu, sa vacegui kitou ni sa qai mai o Taito; ⁷A reva laliga i na nona qai mai, i na vivacegui voki liga sa vacegui kinia o koya i na vukumudou, ni sa tukunia vi kitou na nomudou gagadre, na nomudou tagi, na nomudou loloma katakata vi au, kau sa reki valevu cake kinia.⁸E djina liga kau a vararawataki ikodou i na i vola, ia au sa reva ni vivutuni kinia, ia au sa vivutuni liga i liu, niu sa qai raicia ni sa vivararawataki ikodou na i vola gona, ia ka sa dede valailai liga. ⁹Au sa qai reki, ka reva liga ni dou a vararawataki, ni dou sa rarawa liga ki na vivutuni; ni dou sa vararawataki. Me va na loma ni Kalou, me kua ni yali vi ikodou e dua na ka i na vuku i kitou. ¹⁰Ia na rarawa sa va na loma ni Kalou sa vayacoria na vivutuni ki na bula o koya sa reva ni vivutunitaki voki; ia na rarawa vavuravura sa vayacoria na mate.¹¹Ia ka raicia na ka liga ke, io, na nomudou vararawataki vaka na loma ni kalou, ni sa vatabuya vi ikodou na gugumatua, io, io na vasavasavataki ikodou, io, io na cudrucudru, io, ka rere, io, na gagadre valevu, io, na loma katakata, io, na via saumia na ca. E na ka kece luiga dou sa vadiinadiinatakia ni dou sa reva ni cala i na ka gona. ¹²O koya ke niu sa volavola vi ikodou, au sa reva ni volavola i na vukuna sa caka na ka ca ko gona, se na vukuna sa vacacani, me varaitaki liga vi ikodou na nitou dau nanumi ikodou i na mata ni Kalou.¹³O koya ke kitou sa vacegui kinia; ia na niotu vivacegui voki liga kitou sa reki valevu cake i na vuku ni reki i Taito ni sa vacegui na yalona i na vuku i ikodou kece liga. ¹⁴Ia kevaka kau a vacaucautaki ikodou ki vua i na vi ka eso, au sa qai reva ni madua kinia, ia me vaka sa diina na ka kece liga kitou sa tukunia vi ikodou, sa laurai vaka voki liga kinia me diina na nitou vivaucautaki i na mata i Taito.¹⁵Ia sa ka levu sara na noan loloma vi ikodou, ia sa nanumia o koya na nomudou talairawarawa kece liga, ni dou sa vacegui koya i na rere vata na sautanini. ¹⁶Au sa reki niu sa qai vararavi vi ikodu vi na ka kece liga.

8¹Ia kitou sa vatakila vi ikodou, na viwekani, na loloma ni kalou sa soli vi ira na visoqosoqo lewe ni lotu mai masitonia. ²Ni ra sa vatovolei tiko i na ka rarawa sara sa levu sara na nodra marau, ka sa ka tani na nodra dravudravua, ia sa uasivi cake valevu kinia na nodra loma soli. ³Niu sa vadiinadiina ni ra solia, me vaka na ka e ra rawa, ia sa uasivi cake i na ka ira rawa, ka ni sa yalodra kinia; ⁴Ra sa vamamasu ka cikevi kitou valevu me kitou yadia na ka ni loloma, ka vi tokani vata ki ira na cakacaka ni loloma vi ira sa lotu. ⁵Sa reva ni vaka na nitou vakasama, ia ira sa soli ira mada vua na turaga, vi kitou voki liga vakla na loma ni Kalou; ⁶Ia kitou sa masuii Taito kinia, me vaka sa vatekivunia o koya, me tinia vaka voki liga kinia vi ikodou na cakacaka loloma voki liga ke. ⁷Ia me vaka sa levu sara vi ikodou na ka kece liga, na vabauia, vata ki na vosa, vata ki na vuku, vata ki na gugumatrua kece liga, vata ki na nomudou loloma vi kitou, me levu sara vi ikodu na cakacaka loloma voki liga ke. ⁸Au sa reva ni tukunia na i vasala, au vosa liga i na vukudra e so era sa gumatua cake, meu vatovolea voki liga na kena dina ni nomudou loloma. ⁹Ni dou sa kila na loloma ni nodra turaga o isu Karisito, ni sa vutuniyau o koya, ia sa yaco me dravudravua e na vukumudou, mo dou vutuniyau mai e na vuku ni nona dravudravua. ¹⁰Ia au sa vavuvuli lioga i na ka ke: ni sa kilikili vata ki ikodou na ka ke, dou ma vatekivunia i liu, ia dou ma reva ni ma caka la liga, dou ma gumatua cake voki liga kinia ka sa oti yani e dua na yabaki. ¹¹Ia ke, mo dou qai vayacoria sara me vaka dou na gumatua i na via caka me qai ini vaka kinia me vaka sa rawa. ¹²Kevaka sa tu na via caka, i na vinakaii, me vaka sa tu vua e dua, ka reva ni vaka na ka sa tu vua. ¹³E reva sara me ra vacegui ira na tamata tani, ka vakabibitaki o ikodou. ¹⁴Me vatautavata liga, me rauia me nodra dravuadravua me nomuodu yau levu i na gauna ke me na rauia na nomudou dravudravua voki liga na nomuodu yau levu; me rawa kinia na nodra vatautavata taki. ¹⁵Me vaka na ka sa volai, koya sa kumunia valevu sa reva na ka e vo vua; vavta ki koya sa kumunia valailai sa reva na ka e yali vua. ¹⁶Ia me caka na vavinavinaka vua na Kalou koya sa vatubuya i na loma i Taito na dau nanumi ikodou va ke. ¹⁷E dina liga sa vabauia na nitou vamamasu, ia me sa gumatua sara vakai koya lia, sa qai kinia vi ikodou. ¹⁸Ia kitou sa tala vata ki koya na wekada, o koya sa rogo vinaka vi ira kece liga na visoqosoqo lewe ni lotu e na vuku ni tukutuku vinaka; ¹⁹Ia sa reva ni koya la liga ke, sa diigitaki koya voki liga o ira na visoqosoqo lewe ni lotu me qai vata ki kitou me kitou sa caka na cakacaka loloma ke, me varokorokotaki kinia na turaga, ka me rairai kinia na noda gumatua voki liga. ²⁰Ia kitou sa via tarovia ke, me kua ni dua e beitaki kitou e na vuku ni yau levu ke kitou sa oga kinia. ²¹Ni kitou sa vananumia na ka dodonu, e reva laliga i na mata ni Turaga, i na matadra voki liga na tamata. ²²Kitou sa tala na wekada voki liga avta ki kirau, o koya kitou sa raicia valevu ni sa gumatua e na ka e vuqa, ia ka sa qai gumatua valevu cake, ia sa vadiinati ikodou valevu. ²³Ke tarogi o Taito, a noqu tokani o koya sa vukei au na cakacaka i na vukumudou; ko i rau voki liga na wekada, e rau sa i talatala ni soqosoqo lewe ni lotu, o i rau sa varokorokotaki kinia na karisito. ²⁴Koya ke dou qai varaitakia vi iratou, i na matadra voki liga na i soqosoqo lewe ni lotu, me i vadiinadiina ni nomudou loloma, vata na nitou vacaucatiki i kodou.

9¹E na vuku ni cakacaka loloma, vi ira e sa lotu, sa reva ni yaga meu volavola kinia vi ikodou. ²Niu sa kila na nomudou gumatua, au ma vacaucautaki ikdou kinia vi ira na kai masitonia, io, ni sa varau oti tu ko Akaia, sa vataki ira na lewe levu na nomudou loma katakata. ³Ia au sa talai ratou yani na viwekani, qai vakawaletaki na nitou vacaucautaki ikodou e na vuku ni ka ke; io me vaka liga na ka au ma kaya, ni dou sa varau tu. ⁴De qai vata ki au e so na kai masitonia, ka raici ikodou ni dou sa reva ni varau, ia kitou ((me kua ni cavuti ikodou) kitou na madua i na vuku ni vivaucautaki doudou ke. ⁵O koya gona, au sa vaka ni sa dodonu meu masuii iratou na viwekani, me ratou liu yani vi ikodu, me ratou varautakia mada e liu na nomudou loloma, sa vosataki i liu, me varau tu mada gona, me vaka sa ka ni loloma, ka me kua ni vaka na ka ni domo ni koko. ⁶Ia gona, o koya sa kaburakia valailai, e na tamusukia voki liga valailai, ia o koya sa kaburakia valevu, e na tamusukia voki liga valevu. ⁷Me ra dui solia me vaka na ka sa vinakaiia o koya yadua ena yalona; me kakua i na voraki, se ni sa vasaararataki: i o koya sa solia e na marau sa vinakaiia na kalou. ⁸A sa rarawa vua na kalou me valevutakia vi ikodou na ka ni loloma kece liga: me tu vi ikodou e na visiga na i yau kece liga e yaga e na ka kece liga, ka mo dou uasivi cake kinia e na cakacaka vinaka kece liga: ⁹Me vaka na ka sa volai, sa dui daidainia o koya; sa dau soli ka vi ira na dravuadravua: sa tudei ka reva ni mudu na nona valavala dodonu. ¹⁰Ia o koya sa dau solia na sila vua na dau vikaburaki vata na madrai me kakana, e na solia mada na sila vi ikodou me levu, ka valevutakia na vua ni nomuodu valavala dodonu; ¹¹Mo dou vavutuniyautaki e na ka kece liga, mo dou ia kinia na i loloma kinia, sa vayacori kinia vi kitou na vavinavinaka vua na kalou. ¹²Ni sa ia na cakacaka ke sa reva ni varauia la liga na nodra dravudravua era sa lotu, ia sa tubu cake valevu voki lia kinia na vavinavinaka valevu vua na kalou; ¹³Ni dou sa vatovolei e na cakacaka ke, era sa varokoroko taki na kalou ni dou sa tukunia kinia na nomudou talairawarawa i na i tukutuku vinaka kei karisito, ena vuku voki liga ni cakacaka loloma levu ke vi ira, vi ira voki liga na tamata kece liga; ¹⁴Ia ko ira voki liga e ra sa masulaki ikodou sa dau lomani ikodou e na vuku ni loloma levu ni kalou sa tu vi ikodou ¹⁵me ia na vavinavinaka vua na kalou i na vuku ni nona i solisoli sa reva ni tukuni rawa.

10 ¹Oi au o Paula, au sa masuji ikodou i na yalo malumalumu vata na yalo malua i Karisito, oi au sa malumalumu niu sa jiko vi ikodou, ia au sa doudou vi ikodou niu sa jiko tani. ²Oi, au sa vamasuji ikodou meu kua ni doudou niu sa jiko vata i na kaukauwa, au sa nanumia meu doudou kinia vi ikodou eso, o ira sa vakasami kitou ni kitou sa i valavala me va na ka vayago. ³Sa djina liga sa vayago na nitou bula, ia kitou sa reva me va na ka vayago: ⁴(Ni sa reva ni ka vayago na nitou yaragi, ia sa kaukauwa liga i na vuku ni Kalou me talarakia kinia na bai ni valu kaukauwa:)⁵Sa talarakia sobu kinia na vinanuyaki , kei na ka cecere kece liga sa vlevulevui me vorotia na vuku ni kalou, ka sa malumalumu takia na nanumia kece liga me talairawarawa vi Karisito: ⁶Ia kitou sa varau tu me saumia kece liga na talaidredre, ni na vayacori diina na nomudou talairawarawa. ⁷Dou sa lewa beka me vaka na ka sa rairai? Kevaka e dua sa vadiinaia ni sa nei karisito o koya, me nanumia voki liga ke o koya, me vaka sa nei karisito o koya, kitou sa nei karisito vaka voki liga kinia. ⁸Ia kevaka kau sa dokai au vlevu cake e na vuku ni lewa (sa solia mai vi kitou na turaga, mo dou vatataki cake kinia, ia ka reva liga mo dou varusai kinia), au na reva ni vamaudataki. ⁹Meu kua ni vaka ni kau sa via varerei ikodou, e na noqu i vola; ¹⁰Ni ra sa kaya, sa bibi ka kaukauwa na nona i vola; ia sa malumalumu liga ni sa tiko vi keda, ka sa ka la liga na nona vosa;¹¹Me qai nanumia na ka ke, o koya sa va kinia, ni rau na tautauvata liga, na nitou vosa e na i vola ni kiotu sa tiko tani, vata na nitou i valavala ni da sa tiko vata liga. ¹²Ni kitou sa reva ni doudou me wiliki kitou vata ki ira eso, ka vatautauvatataki kitou vata ki ira ra sa dau tukuni ira vataki ira; ia o ira ni ra sa varauti ira vai ra, ka vatautauvatataki ira vai ira, ra sa reva ni vuku.¹³Ia o kitou, kitou na reva ni vlevulevui kitou e na vi ka sa vinnaka na i varau, me va liga na i varau ni yalayala sa vota vi kitou na Kalou, ma i varau me kitou yaco djina vi ikodou. ¹⁴Ni kitou sa reva ni vinaka na nitou yalayala, ia ke kitou sa reva ni yacovi ikodou: ni kitou sa yacovi ikodou voki liga i na i tukutuku vinaka ki Karisito:¹⁵Ia kitou sa reva ni dokai kitou ina vika ka vinaka na i varau, i na vuku ni nodra cakacaka na tamata tani; ia kitou sa nuinui liga, ni sa vlevutaki iiko na nomudou vabauia, kitou na vlevulevui kinia vi ikodou me va na nitou yalayala me kitou vinaka, ¹⁶me kitou vunautakia na i tukutuku vinaka i na yasana sa vinaka ikodou, me kitou kua ni vlevulevui kitou i na vuku ni yalayala ni tamata tani, i na vika sa varau tu vi kitou.¹⁷Ia o koya sa vosa doudou, me vosa doudou e na vuku ni turaga. ¹⁸Ni sa reva ni vabau o koya sa tukuni koya, sa vabau liga o koya sa tukunia na turaga.

11

¹Au sa va mo dou vosoji au mada liga niu lialia valailai: io, dou vosoji au mada liga. ²Niu sa lomani ikodou sara liga me va na loloma ni Kalou: niu ma musuki ikodou vua e dua me wajimudou, meu varaitaki ikodou vi Karisito e dua na goneyalewa savasava. ³Ia au sa rere, de dua na ka ena vacalai kinia na lomamudou mai na kena djina vata ki na kena savasava vi Karisito, me va ka vacalai Ivi kinia iliu na gata i na nonai lawaki ca. ⁴Ia sa dodonu liga mo dou vosoji koya sa qai qai mai, ke sa vunautakia e dua tani voki na Jisu, o koya kitou sa reva ni vunautakia iliu, se sa yaco vi ikodou e dua tani na Yalo, o koya sa reva ni yaco vi ikodou iliu, se dua tani nai tukutuku-vinaka, dou ma reva ni vabaujia iliu. ⁵Niu sa vakasama niu sa reva sara liga ni vinaka sobu vi iratou nai apositolo ratou sa vinaka cake. ⁶Ia ke au sa reva ni matai ni vosa, sa tu liga vi au na vuku; ia kitou ma varaitakia sara liga vi ikodou i na ka keceliga. ⁷Au sa qai cala beka niu sa vamalumalumutaki au mo dou valevutakia kinia, niu sa vunautakia vi ikodou nai tukutuku vinaka ni Kalou ka reva ni voli kinia? ⁸Au ma vadravudravuataki ira nai soqosoqo lewe ni lotu tani eso, niu sa voli vi ira, meu caka kinia na cakacaka vi ikodou. ⁹Ia niu ma jiko vadravudravua vata ki ikodou, au ma reva ni vaogai koya e dua: ni ra sa soli ka me rauji au i na noqu dravudravua o ira na viwekani ra ma qai mai Masitonia: ia i na ka keceliga au ma varaici au meu kua ni vaogai ikodou, au na va jikoliga kinia. ¹⁰Me va au sa djina i na mata i Karisito, ena reva sara ni tarovi na noqu vosa doudou i na ka ke i na yasayasa va-Akaia. ¹¹I na vuku ni cava? niu sa reva li ni lomani ikodou? Sa kila na Kalou. ¹²Ia na ka au ma caka, au na caka jikoliga, meu muduka tani kinia na vuna maivi ira ra gadrevia na vuna: me ra raici liga me ra vataki kitou i na ka ra sa valevulevui ira kinia. ¹³Ni ra sai apositolo seseni o ira sa vake, ra sa tamata daucakacaka vavivakaisini, ra sa vamataliataki ira me rai apositolo ki Karisito. ¹⁴Ia ka sa reva ni ka e vivakurabuitaki ke; ni sa vamataliataki koya o Setani me agilose ni rarama. ¹⁵O koya ke sa reva kinia ni ka levu me vamataliataki vokiliga o ira na nonai talatala me ra vataki ira nai talatala ni valavala dodonu: ia na kodrai jinijini ena va na nodra cakacaka. ¹⁶Au sa tukunia voki, Me kua na tamata me nanumia au sa lialia; ia ke sa nanumia vakinia e dua, mo dou vosojia liga na noqu lialia, meu valevulevui au vokiliga valailai. ¹⁷A ka au sa tukunia, au sa reva ni tukunia me va na ka ni Turaga, me va liga na ka lialia, niu sa valevulevui au i na vosa doudou ke. ¹⁸Ni ra sa lewe levu ra valevulevui ira vayago liga, oi au vokiliga au na valevulevui au. ¹⁹Ni dou sa marau mo dou vosoji ira ra sa lialia, ni dou sa vuku. ²⁰Ni dou sa vosojia liga, ke sa vabobulataki ikodou e dua, ke sa vadravudravuataki ikodou e dua, ke sa lawakitaki ikodou e dua, ke dua sa valevulevui koya, ke sabica na matamudou e dua. ²¹Au sa vosa, me va au sa beci, me va kitou ma malumalumu. Ia ke e dua sa doudou i na dua na ka, (au sa vosa valialia,) au sa doudou va vokiliga kinia. ²²O ira beka liga ra sa Iperiu? au sa vakinia. Ra sa luve i Isireli? au sa vakinia. Ra sa kawa i Eparaama? au sa vakinia. ²³Ra sai talatala i Karisito? (au sa vosa me va na lialia,) au sa vinaka cake; au ma daucakacaka valevu cake, au ma yaviji valevu sara, au ma jiko valevu cake i na vale ni vivesu, au ma voleka ni mate valevu. ²⁴Sa yaviji au valima o ira na Jiu ma sa tau na kuita vayatolusagavulu ka ciwa. ²⁵Au ma warolaki vatolu, au ma vaviriki vadua i na vatu, i na noqu visokoyaki au ma mate vatolu, au ma jiko i na wai jitobu ka bogi dua ka siga dua; ²⁶au ma viqaiyaki voli valevu, au ma ca i na viuciwai, au ma ca maivi ira na daubutako, au ma ca maivi ira na kai noqu, au ma ca maivi ira ra sa reva ni lotu, au ma ca e loma ni koro, au ma ca i loma ni vikau, au ma ca e loma ni wasawasa, au ma ca maivi ira na viwekani seseni. ²⁷au ma dauoca ka daurarawa, au ma dauyadra valevu, au ma dauviakana ka dauviagunu, au ma daulolo valevu au ma liliwa ka luvawale. ²⁸Ia ka sa reva ni wili na vika sa vo, gona vokiliga sa bitaki au i na visiga, na daunanumi ira keceliga na visoqosoqo lewe ni lotu. ²⁹O cei beka sa malumalumu au sa reva ni malumalumu? o cei sa vacalai, au sa reva ni lomakatakata kinia? ³⁰Ke dodonu meu valevulevui au, au na valevulevui au i na vuku ni noqu malumalumu. ³¹A Kalou na Tama ni noda Turaga o Jisu, o koya sa varokorokotaki ka reva ni mudu, sa kila niu sa reva ni vosa seseni. ³²Mai Tamasiko, na Kovana ni Arita na tui sa vatawa na koro o Tamasiko, ni sa via tauri au; ³³ia au sa tukuci sobu e loma ni dua na sova, mai na darava i cake i taudaku ni bai, ka bula kinia mai na ligana.

12 ¹E djina liga meu valemulevui au, ia sa reva beka ni yaga: ia au na cavujia na viravivotu vata ki na vivarairai ni Turaga. ²Au sa kila e dua na tamata o koya sa tu vata ki Karisito, ni sa kau cake mada o koya ke ki nai katolu ni lomalagi, a sa qai oji na yabaki e jinikava, (se vayago beka, se reva, au sa reva ni kila; sa reva beka ni vayago, au sa reva ni kila; sa kila na Kalou;) ³io, au sa kila na tamata sa vake, (se vayago liga, se reva ni vayago, au sa reva ni kila; sa kila na Kalou;) ⁴ni sa yadji cake ki Parataisi, a sa rogocia na vosa sa reva ni tukunia rawa, sa reva ni tara me tukunia na tamata. ⁵Au na valemulevui au i na vukuna sa vake; ia i na vukuqu liga, au na reva ni valemulevui au; i na vuku liga ni noqu malumalumu ⁶Ia ke au sa vinakajia meu dokai au, au na reva ni lialia kinia; niu na tukunia liga na ka e djina: ia au sa kua so liga, de dua sa vakasami au niu sa vinaka cake i na ka sa raicia vi au, se rogoca vi au. ⁷Ia deu valemulevui sara ni sa levu sara na vivarairai, sa dua na voto ni kau sa valauji kinia na lewequ, e dua nai talaki i Setani me vararawataki au, deu valemulevui sara. ⁸I na vuku ni ka ke, au ma masu vatolu vua na Turaga, me au tani vi au. ⁹A sa tukunia vi au o koya, Sa rauji iko na noqu loloma: ni sa valemulevui na noqu kaukauwa, ni sa malumalumu e dua. O koya ke sa yaloqu sara liga kinia meu rekitakia na noqu malumalumu, me jiko kinia vi au na kaukauwa i Karisito. ¹⁰O koya ke au sa vinakajia kinia na malumalumu, na vasewasewani, na vadravudravuataki, na vivacacani, na vivararawataki, i na vuku i Karisito: ia niu sa malumalumu, au sa qai kaukauwa. ¹¹Au sa yaco meu lialia; oi ikodou liga sa vavuna; ni ka dodonu mo dou vosavavinakataki au; niu sa reva ni vinaka sobu vi ira nai apositolo ra sa vinaka cake; ia sa djina liga niu sa ka laliga. ¹²E djina sa vayacori i na ikodou maliwa na vivatakilakila ni apositolo i na dauvosojia keceliga, i na vika-mana, vata ki na vika ma vivakurabuitaki, vata ki na cakacaka mana. ¹³A cava beka dou sa vinaka sobu kinia vi ira na visogosoqo lewe ni lotu tani, i na vuku liga ni ka ke, niu sa reva ni vaogai ikodou? ia mo dou kua ni cudruvi au i na vuku ni ka ca ke. ¹⁴Raicia, au sa varau meu qai vatolu yani vi ikodou; ia au na reva ni vaogai ikodou: ni au sa reva ni vasaqara na nomudou ka, oi ikodou liga: ni sa reva ni kilikili vata ki ira na gone me ra binia nai yau me nodra na qase, o ira liga na qase, me nodra na gone. ¹⁵Ia sa yaloqu sara liga meu soli au vata ki na ka sa tu vi au i na vuku ni yalomudou; io ke sa ka levu na noqu loloma vi ikodou au na lomani kinia valailai beka? ¹⁶Ia me va liga ko ya, au ma reva ni bitaki ikodou: ia niu a yaloqaseqase, au sa rawai ikodou i nai lawaki. ¹⁷Au sa vaiyau maivi ikodou li vi ira au ma tala vi ikodou? ¹⁸Au ma masuji Taito, ka tala vata kaya e dua vi ira na viwekani. Sa vaiyau maivi ikodou li o Taito? kirau ma reva li ni valavala i na yalovata? kirau ma reva li ni muria e dua bauliga nai varau? ¹⁹Dou sa vakasama jiko beka ni kitou sa vosavinakataki kitou vi ikodou? kitou sa vosa i na mata ni Kalou, ni kitou sa tu vata ki Karisito: ia na ka keceliga, ikodou sa daulomani, mo dou vatataki cake kinia. ²⁰Niu sa rere, deu qai yani ka reva ni raici ikodou me va au sa vinakajia, ia au na qai raicia vi ikodou me va dou sa reva ni vinakajia: de sa jiko na vileji, vata ki na vuvu, vata ki na cudrucudru, vata ki na viba, vata ki na kakase, vata ki na vasolo kakana, vata ki na viavialevu, vata ki na ue; ²¹de vamalumalumutaki au i na matamudou na noqu Kalou, niu sa qai voki yani, ka deu tagicaki ira kinia ra lewe levu ra sai valavala ca oji, ka reva ni vivutunitakia na dukadukali vata ki na dauyalewa, vata ki na daudara, ra ma caka.

13 ¹Ke nai katolu ni noqu qai yani vi ikodou. Ena vadjinadjinatakia na vosa keceliga i na gusu ni vadjinadjina e lewe rua, se lewe tolu. ²Au ma vasalatakia iliu, au sa qai vasalatakia, me va i nai karua ni noqu jiko vi ikodou; ia ke, niu sa jiko tani, au tukunia vi ira sai valavala ca iliu, vata ki ira keceliga na tani, ke au na qai voki yani, au na reva ni vosojia: ³ni dou sa qara e dua nai vadjinadjina ni sai Karisito au sa vosa kinia, o koya sa reva ni malumalumu vi ikodou, ia sa kaukauwa liga vi ikodou: ⁴ni sa vakoji ki na kauveilatai o koya ni sa malumalumu, ia sa qai bula i na kaukauwa ni Kalou. Kitou vokiliga, kitou sa malumalumu vata kaya, ia kitou na bula vata kaya i na kaukauwa ni Kalou vi ikodou. ⁵Dou dikevi ikodou, se dou tu i na vabaujia, se reva; vatovolei ikodou. Dou sa reva beka ni kilai ikodou, ni sa jiko vi ikodou o Jisu Karisito? de dou sa reva djina ni vabau. ⁶Ia au sa djinajia ni dou na kila ni kitou sa reva ni reva ni vabau. ⁷Ia kitou sa masu vua na Kalou, mo dou kua sara liga ni valavala ca; e reva me kitou rairai kinia ni kitou sa vinakajia kinia, mo dou caka liga na ka e dodonu, io, ke kitou sa reva ni vabau. ⁸Ni kitou sa reva ni rawajia e dua na ka me tarovi kinia na djina, me totaka liga na dina. ⁹Ni kitou sa reki, ni kitou sa malumalumu tu, ka kaukauwa oi ikodou; ia na ka vokiliga ke kitou sa masulakia, mo dou vinaka sara kinia. ¹⁰O koya ke au sa vola kinia na vika ke niu sa jiko tani, deu caka na lewa rarawa ni da sa jiko vata, me va na kaukauwa sa solia mai vi au na Turaga me caka kinia na vivatataki, me kua liga na vivarusai. ¹¹Meu tinia, oi ikodou na viwekani, mo dou vinaka! Mo dou vinaka taucoko, mo dou vacegui sara liga, mo dou lomavata, mo dou vivinakaji jiko; ia ena jiko vata ki ikodou na Kalou ni loloma vata ki na vacegu. ¹²Dou vilomani ka viereguci i na yalosavasava. ¹³Sa loloma yani vi ikodou o ira keceliga ra sa lotu. Me jiko vi ikodou keceliga na yalololoma ni Turaga o Jisu Karisito, vata ki na loloma ni Kalou, vata ki na vilomani ni Yalo Tabu. Emeni.

Kalatia

1 ¹O Paula nai apositolo, (e reva mai vi ira na tamata, se nai lesilesi vatamata, i nai lesilesi liga i Jisu Karisito, ki na Kalou o Tamana, o koya ka vaturi koya cake mai na mate;) ²ki ira keceliga na mataviwekani sa tiko vi au, kivi ira na visoqosoqo lewe ni lotu mai Kalatia: ³Me nomudou na loloma vata ki na vacegu mai vua na Kalou o Tamada, ki na noda Turaga o Jisu Karisito, ⁴o koya ka soli koya ena vuku ni nodai valavala ca, me vabulai kita kinia mai na vuravura ca ke, me va na loma ni Kalou o Tamada: ⁵me nona na varokoroko ka reva ni mudu. Emeni. ⁶Au sa kurabui ni dou sa vuki tani vatotolo vake ki na dua tani nai tukutuku-vinaka, mo dou daini koya ka kacivi ikodou ena loloma i Karisito: ⁷ia ka sa reva dina ni dua tani; ia ka so era sa vararawataki ikodou, ka via vatanitakia nai tukutuku-vinaka ki Karisito. ⁸Ia keva oi kitou, se dua na agilose mai lomalagi, sa vunautakia vi ikodou e dua tani nai tukutuku-vinaka sa reva ni va gona kitou a vunautakia vi ikodou, me rusa o koya. ⁹Me va na ka kitou a tukunia eliu, au sa qai tukunia voki vakinia, Keva e dua na tamata sa vunautakia vi ikodou e dua tani nai tukutuku-vinaka sa reva ni va na ka dou sa vabaujia, me rusa o koya. ¹⁰Ia, kau sa qai valomavinakataki cei, na tamata, se na Kalou? seu caka beka me ra vinakati au ko ira na tamata? keva sa ka liga me ra vinakati au ko ira na tamata, au na qai reva ni talatala ni Karisito. ¹¹Ia au sa vatakila vi ikodou, na viwekani, ni sa reva ni ka vatamata nai tukutuku-vinaka kau a vunautakia: ¹²niu a reva ni rawajia mai vua e dua na tamata, seu vatavulici kinia, ia sa yaco vi au i sa varaitakia o Jisu Karisito. ¹³Ni dou a rogocia na noqu i valavala eliu ena nodra lotu na Jiu ka niu a vacacania valevu sara nai soqosoqo lewe ni lotu ni Kalou, ka vageavutakia: ¹⁴ia kau sa uasivi cake ena lotu va-Jiu vi ira na kai noqu era lewe levu era taba vata ki au, niu sa gumatua valevu sara tiko ena nodra i tukuni na noqu qase. ¹⁵Ia ni sa vinaka vua na Kalou, o koya sa lesi au, mai na kete i jinaqu, ka qai kacivi au ena nona loloma waleliga, ¹⁶me vatakila na Luvena ki na lomaqu, meu vunautaki koya vi ira na vimatanitu tani; au sa qai reva ni bose ki ira na tamata, ¹⁷seu qai cake ki Jerusalemi vi ira era sai apositolo taumada vi au; ia kau sa qai sara ki Arepea, ka lesu voki ki Tamasiko. ¹⁸Ia ni sa oti e tolu na yabaki, au sa qai qai cake i colo ki Jerusalemi me kirau vikilai ki Kifa, ka kirau a tiko vata ka bogi tinikalima: ¹⁹ia kau reva ni raicia e dua tani voki vi ira nai apositolo, ko Jemesa liga na tacina na Turaga. ²⁰Ia na ka kau sa qai vola vi ikodou, raicia, ena mata ni Kalou, au sa reva ni lasu. ²¹Au sa qai qai ki na viyasana mai Siria ki Silisia; ²²a ra sa reva tiko ni kila na mataqu o ira na visoqosoqo lewe ni lotu mai Jutia era sa tu vata ki Karisito: ²³era sa rogocia liga, O koya ka vacacani kita eliu, sa qai vunautakia na vabaujia ka vageavutakia eliu. ²⁴A ra sa varokorokotakia na Kalou ena vukuqu.

2¹ Sa oti e tinikava na yabaki, au sa qai qai cake voki ki Panapasa ki Jerusalemi, kau sa yadji Taito voki liga. ² Ia sai vavuvuli liga ena raivotu kau a qai cake kinia, kau sa tukunia vi ira nai tukutuku-vinaka au sa vunautakia tiko vi ira na vimatanitu tani, ia ka vuni liga vi ira era sa rogo, de reva ni yaga na noqu cici ke, se na noqu cici eliu. ³ Ia sa reva ni vasaurarataki me cilivi o Taito, kirau sa tiko kaya, a kai Kirisi: ⁴ e reva ena vukudra na mataviwekani vailasu era sa kau vuni mai, o ira sa curu lo mai me ra varaicia na noda lalaga eda sa rawajia ni da sa tu vata ki Karisito Jisu, me ra vakabobulataki kita kinia: ⁵ ia kitou a reva ni talairawarawa vi ira me vamalumalumutaki kitou, e reva sara ena dua bau na jiki-ni-siga; me tu dei kinia vi ikodou na djina ni tukutuku-vinaka. ⁶ Ia o iratou eratou sa daurogo ni ratou sa ka levu cake, (se ratou vabeka evei sa ka waleliga vi au; sa reva ni vinakajia viloa e dua na tamata na Kalou;) io, ko iratou eratou sa daurogo, sa reva e dua na ka eratou sa vaikuritakia vi au. ⁷ Sa reva sara ni vakinia, ia ni ratou sa raicia niu sa lesi meu vunautakia nai tukutuku-vinaka vi ira ka reva ni cili, me va ko Pita vi ira sa cili; ⁸ (io, o koya sa cakacaka ena loma i Pita mei apositolo vi ira sa cili, sa cakacaka ena lomaqu vokiliga ena vukudra na vimatanitu tani:)⁹ ia o iratou o Jemesa, ki Kifa, ki Joni, eratou sa daurogo ni ratou sa duru, ni ratou sa kila na loloma ka soli vi au, eratou sa vabauji ki Panapasa ena vitauri liga i matau ni kitou sa duavata, ka me kirau qai vi ira era sa reva ni lotu, ia o iratou vi ira sa cili: ¹⁰ ia sa lomadra vokiliga ke, me kirau nanumi ira na dravudravua: a ka vokiliga ke kau sa gumatua kinia. ¹¹ Ia ni sa qai mai ki Anitioki o Kifa, au sa voraji koya ena matanavotu, ni sa dodonu me vunauci. ¹² Ni sa kana vata eliu o koya ki ira sa matanitu tani, ni ra sa reva ni tadu mai eso maivi Jemesa; ia ni ra sa tadu mai, sa reva ni via tiko vata ki ira ka sa qai tani o koya, ni sa rerevaki ira na cili. ¹³ O ira vokiliga na Jiu sa vo era sa ia vata kaya na vivaisini ko ya; a sa kau vatani vokiliga kinia ko Panapasa ena nodra vivaisini. ¹⁴ Ia ni kau sa raicia era sa reva ni valavala dodonu ka me va na dina ni tukutuku-vinaka, au a tukunia vi Kifa ena matadra keceliga, Kevaka ko sai valavala tiko me vataki ira sa matanitu tani ni o sa Jiu, ka yalia ni vataki ira na Jiu, ena cava ko sa vasaurarataki ira kina era sa matanitu tani me rai valavala me vataki ira na Jiu? ¹⁵ oi kita, eda sa Jiu ni da sucu, ka reva ni tamata ca mai vi ira na vimatanitu tani, ¹⁶ ni da sa kila sa reva ni vadonui na tamata ena vuku ni cakacaka ni vunau, ena vuku liga ni vabauti Jisu Karisito, eda sa vabauti Karisito Jisu, oi kita, me da vadonui kinia ena vuku ni da vabauti Karisito, ka reva liga ena cakacaka ni vunau; ni sa reva na tamata ena vadonui ena vuku ni cakacaka ni vunau. ¹⁷ Ia keva eda sa kune oi kita vokiliga me da tamata ca, ni da sa vasaqara tiko me da vadonui ena vuku i Karisito, sa qai vu beka ni valavala ca na Karisito? E reva sara. ¹⁸ Ia keva kau sa tara cake voki na ka kau a basukia sobu, au sa tukuni au kinia niu sa tamata caka ca. ¹⁹ Ni sai koya na vunau kau sa mate kinia ki na vunau, meu bula vua na Kalou. ²⁰ Kirau sa vakoti vata ki Karisito ki na kauveilatai: ia sa reva liga ni koi au djina sa bula tiko, na Karisito liga sa bula e lomaqu: ia na noqu bula vayago ke, au sa bula tiko kinia niu sa vabaujia na Luve ni Kalou, o koya ka lomani au, ka soli koya ena vukuqu. ²¹ Au sa qai reva ni vatawayagatakia na loloma ni Kalou; ni sa qai reva ni yaga na mate i Karisito, keva sa rawa na vivadonui ena vunau.

3¹ Oi ikodou na kai Kalatia dou sa sesewa, o cei beka sa lari ikodou, ni sa varaitakia oti ena matamudou o Jisu Karisito me va ni sa vakoti ki na kauveilatai? ² A ka liga ke kau sa via kila vi ikodou, Dou sa rawajia na Yalo Tabu ena cakacaka ni vunau, se ni dou rogocia na vabaujia? ³ Dou sa sesewa vake, ne? ni dou sa vatekivunia ena Yalo Tabu, dou sa qai tinia beka ena ka vayago? ⁴ Dou a vosojia vake e levu na ka me reva ni yaga, se reva? kevaka sa dina liga ni reva ni yaga. ⁵ Io, o koya sa dausolia vi ikodou na Yalo Tabu a sa daucaka-mana ena ikodou maliwa, sa rawajia li o koya ena cakacaka ni vunau, se ena rogocia na vabaujia? ⁶ Me va sa vadjinajia na Kalou o Eparaama, a sa okaji vua mei valavala dodonu. ⁷ O koya mo dou kila, o ira era sa muria na vabaujia, sai ira liga era sa luve i Eparaama. ⁸ Ia nai Vola Tabu vokiliga, ni sa kila makawa sa vabaujia sa dauvadonui ira kinia na vimatanitu tani na Kalou, sa vunautakia mada eliu vi Eparaama nai tukutuku-vinaka, Ena vakalougatataki na vivanua keceliga ena vukumu. ⁹ O koya ke era sa vakalougatataki vata ki Eparaama na dauvabaujia o ira sa muria na vabaujia. ¹⁰ Ni sa lewai me cudruvi, o ira keceliga era sa muria na cakacaka ni vunau; ni sa volai, Ena cudruvia ko ira yadua sa reva ni tu dei ena ka keceliga sa volai enai vola ni vunau me ra caka. ¹¹ Ia sa macala sara sa reva ni vadonui ena vunau e dua ena mata ni Kalou; ni sa volai, Ena bula na tamata dodonu ena vuku ni vabaujia. ¹² Ia sa reva ni ka ni vabaujia na vunau; ia Ko koya liga sa caka na vika ke ena bula kinia. ¹³ Sa voli kita na Karisito mai na vicudruvi ni vunau, ni sa cudruvi liga o koya ena vukuda, ni sa volai, Sa cudruvi o ira yadua sa rube ena kau: ¹⁴ me yaco kinia na ka ni vivakalougatataki ni Eparaama vi ira na vimatanitu tani ena vuku i Jisu Karisito: me da rawajia kinia na Yalo ka yalatakia, ni da sa vabaujia. ¹⁵ Oi ikodou na viwekani, au sa vosa vatamata liga: Keva sa tamata liga sa caka na viyalalayati, ka sa vadjinadjinatakia, sa qai reva e dua sa vatawayagatakia se vaikuritakia. ¹⁶ Ia sa vosataki vi Eparaama na viyalalayati, vi ira vokiliga na nona kawa. Sa reva ni tukunia o koya. Vi ira na vikawa, me va sa levu na kawa; ia me va ni sa dua la liga, Vi ira vokiliga na nomu kawa, o koya na Karisito. ¹⁷ Ia ke kau sa tukunia, a viyalalayati ka vadjinadjinatakia eliu na Kalou, a reva ni vatawayagatakia na vunau sa yaco ni sa oti mada e va na drau ka tolusagavulu na yabaki, me reva kinia ni mana na vosa ni yalayala. ¹⁸ Io, keva sa yaco nai votavota ena vuku ni vunau, sa qai reva ena vuku ni yalayala: ia na vosa ni yalayala liga sa solia kinia vi Eparaama na Kalou. ¹⁹ Sa qai mei cavai beka na vunau? Sa vaikuritakia ke ena vuku ni talaidredre, me yaco mada na kawa sa vosa kinia na yalayala; a ra sa tukunia ko ira na agilose ena gusu ni dua na dautataro. ²⁰ Ia na dautataro sa reva ni yaga ni sa dua la liga; ia na Kalou sa dua la liga. ²¹ Erau sa qai dua tani sara beka na vunau ki na vosa ni yalayala ni Kalou? E reva sara: ia kevaka sa soli e dua na vunau sa rawa kinia na vivabulai, sa qai djina ena yaco na vivadonui ena vuku ni vunau. ²² Ia nai Vola Tabu sa sogolatia keceliga, ka beitakia ena cala, me soli kinia na ka sa yalatakia, e na vuku ni vabauti Jisu Karisito vi ira era sa vabaujia. ²³ Ia ni sa reva ni yaco na vabaujia, eda sa vatawai me caka tiko na vunau, ni da sogolajia tiko me yaco mada na gauna ni vabaujia ena varaitakia emuri. ²⁴ Sa qai yaco kinia na vunau mei vavuvuli me tuberi kita vi Karisito, me da vadonui kinia ena vuku ni vabaujia. ²⁵ Ia ni sa yaco na vabaujia, sa qai reva ni vitaliatakia kita tiko nai vavuvuli. ²⁶ Ni dou sa luve ni Kalou oi ikodou keceliga ni dou sa vabauti Karisito Jisu. ²⁷ Ni sai Karisito dou sa vasulumi Ikodou kinia, oi ikodou yadua sa papitaisotaki vi Karisito. ²⁸ Sa qai reva na Jiu se na kai matanitu tani, sa reva na bobula se nai taukei, sa reva na tagane se na yalewa: ni dou sa dua la liga oi ikodou keceliga ena vuku i Karisito Jisu. ²⁹ Ia kevaka dou sa ni Karisito, dou sa qai kawa i Eparaama, ki nai taukei me vaka na vosa ni yalayala.

4¹Ia au sa tukunia, Ni sa gone tiko nai taukei emuri, sa tauvata ki na tamata waleliga, ia ka sa nona liga na ka keceliga; ²a sa lewai koya ko ira nai vavuvuli ki ira na qase, me yaco mada na gauna ka lokucia eliu ko tamana. ³Sa vakinia oi kita eliu, ni da a gone tiko, sa lewai kita na vivu ni ka sa vavuravura me va eda bobula: ⁴ia ni sa yaco dina sara na kena gauna, sa qai tala yani na Luvena na Kalou, o koya sa sucu mai na yalewa, sa sucu me lewai koya na vunau, ⁵me voli ira kinia sa lewai ira na vunau, me da vabauti kinia me da luvena bau. ⁶Ia ni dou sa qai luvena, sa tala na Kalou na Yalo ni Luvena ki na lomada, o koya sa daukaci, Apa, Tama i kimamu. ⁷O koya ke o sa qai reva kinia ni tamata waleliga, a luvena liga; ia keva o sa luvena, o sa qai taukei ena vuku ni Kalou. ⁸Ia eliu, ni dou a reva ni kila na Kalou, dou a dauqaravi ira a reva ni nodra i tovo me kalou. ⁹Ia ni kua, ni dou sa qai kila na Kalou, se djina liga ni sa qai kilai ikodou na Kalou, dou sa qai lesu voki vacava ki na vivu ni ka, sa malumalumu ka ka wale, ka dou sa vinakajia mo dou qaravia voki? ¹⁰Dou sa vatabuya na siga eso, ki na vula eso, ki na gauna eso, ki na yabaki eso. ¹¹Au sa yalolailai ena vukumudou, de reva ni yaga na noqu cakacaka vi ikodou. ¹²Oi ikodou na viwekani, au sa masuti ikodou, mo dou vataki au; niu sa vataki ikodou: dou sa reva ni vacacani au valailai. ¹³Ia dou sa kila, niu a vunautakia vi ikodou eliu nai tukutuku-vinaka, sa malumalumu na yagoqu. ¹⁴Ia ena vuku ni ka ni yagoqu sa vatovolei ikodou, dou sa reva ni beci au se vasisilatakia; ia dou a vacegui au me va au sa agilose ni Kalou, me vataki Karisito Jisu. ¹⁵Sa qai tu evei na nomudou marau eliu? niu sa vadjinadjina vi ikodou, keva sa rawarawa, dou a leujia tani na matamudou, mo dou solia mai vi au. ¹⁶Au sa qai yaco beka meu nomudou meca, niu sa vosa djina vi ikodou? ¹⁷Era sa gumatua ni lomani ikodou, e reva e nai valavala vinaka, io era sa via tawasei ki ikodou tani, mo dou gumatua ni lomani ira. ¹⁸Ia sa ka vinaka na gumatua tikoliga ena cakacaka vinaka, me kakua ni caka waleliga niu sa tiko vata ki ikodou. ¹⁹Na luvequ lalai, oi ikodou kau sa taratara voki kinia, me buli mada na Karisito ena lomamudou! ²⁰Ia kau sa via tiko vi ikodou ni kus ka me dua tani na domoqu; niu sa nuinuica ena vukumudou. ²¹Dou tukunia mai vi au, ikodou sa via vauci e na vunau, dou sa reva beka ni rogocia na vunau? ²²Ni sa volai, sa lewe rua na luve i Eparaama ka tagane, a tinana e dua na vada, a tinana kadua na marama: ²³ia o koya sa luve ni vada, sa sucu vatamata; ia o koya sa luve ni marama, sa sucu ena vosa ni yalayala. ²⁴Ia na ka ke sa vaibalebale: ni sa viyalayalaji e rua koi rau na yalewa ke; e dua mai na ulu-ni-vanua o Saineai, o koya sa vasucu gone me ra bobula, gona o Eka. ²⁵Ia o Eka ke na ulu-ni-vanua o Saineai mai Arepea, a sa tautauvata ki Jerusalemi ka tu ni kua, a sa bobula jiko ki ira na luvena. ²⁶Ia o Jerusalemi mai colo sai taukei, o koya na jinada keceliga. ²⁷Ni sa volai, Mo reki, o iko na yava sa reva ni valuveni; Mo tabalakia na kaci, o iko sa reva ni taratara: Ni sa qai lewe levu na luvena o koya ka biu, ka lewe lailai vua sa vawaji. ²⁸Ia oi kita, na viwekani, eda sa vataki Aisake, ni da sa gone ni vosa ni yalayala. ²⁹Ia na ka sa caka eliu sa caka vokiliga ni kua, sa vacacani koya sa vayalo o koya sa sucu vatamata. ³⁰Ia ka cava sa tukunia nai Vola Tabu! Vaseva tani na vada ki na luvena; ni rau na reva ni taukei vata na luve ni vada ki na luve ni marama. ³¹Sa vake, ikodou na viwekani, eda sa reva ni luve ni vada, eda sa luve ni marama.

5 ¹O koya mo dou qai tu dei ena lalaga sa valalagataki kita kinia na Karisito, ka mo dou kakua ni vataotaki voki enai vua mo dou bobula kinia. ²Raicia, oi au o Paula au sa tukunia vi ikodou, Keva dou sa caka tiko na vicilivi, ena vatawayagataki kinia vi ikodou na Karisito. ³Niu sa vadjinadjina voki vi ira na tamata yadua sa cilivi, ni ra sa vauci tu me muria na vunau taucoko. ⁴Dou sa tawase tu maivi Karisito, oi ikodou keceliga sa va mo dou vadonui ena vunau; dou sa qai bale mai na loloma. ⁵Sa vabaujia eda sa warakia ka vanuinui kinia, ena vivuke ni Yalo Tabu, me da vadonui. ⁶Ni da sa tu vata ki Karisito Jisu, sa reva ni yaga me cili, se me reva ni cili; sa yaga liga na vabaujia sa daucakacaka yaco ena loloma. ⁷Dou a cici vinaka eliu; o cei beka sa tarovi ikodou mo dou kakua ni talairawarawa kinia ki nai vavuvuli dina? ⁸A vadinajia ke sa reva ni vu maivi koya sa kacivi ikodou. ⁹E dua na jiki ni leveni lailai sa valevenitakia nai buli taucoko. ¹⁰Au sa vararavi liga vi ikodou ena vuku ni Turaga, ni dou na yali ni lomavatani; ia o koya liga sa vayavalati ikodou, ena rawajia na kenai sau, io o koya yadua. ¹¹Ia oi au, na viwekani, keva kau sa vunautakia tiko na vicili, a cava kau sa vacacani tiko kinia? sa qai mudu na vivatarabetaki ena vuku ni kauveilatai. ¹²Au sa vinakajia me ra muduki ira tani o ira era sa vayavalati ikodou. ¹³Ni dou sa kacivi, na viwekani, mo dou lalaga; ia dou kakua ni ia na lalaga me tubu kinia na ka vayago, ka dou caka tikoliga na vivuke ni vilomani vai ikodou. ¹⁴Ni sa caka sara na vunau taucoko ena vosa e dua bau, ke liga: Mo lomania na kai nomu me vataki iko. ¹⁵Ia kevaka dou sa vikata ka vikani vai ikodou, dou raicia vinaka de dou vivarusai vai ikodou. ¹⁶Ia au sa tukunia, Dou qai voli ena Yalo Tabu, ka dou na reva ni caka kinia na gagadre ca ni tovo vayago. ¹⁷Ni sa vivala na gagadre ni tovo vayago ki na Yalo Tabu, a sa vivala na Yalo Tabu ki nai tovo vayago: ia sa vimecaki oi rau ke; dou sa reva kinia ni caka na vika dou sa vinakajia. ¹⁸Ia keva sa tuberi ikodou na Yalo Tabu, dou na reva ni lewai ena vunau. ¹⁹Ia sa votu na cakacaka ni tovo vayago, ka sa vake: A dauvibutakoci, na daudara, nai valavala reva ni savasava, na daugarogaro, ²⁰na dausoro ki na vimatakau, na daucakaisausau, na dauvicati, na dauvileti, na viqati, na daucudrucudru, na dauviba, na visei vavuravura, na visei ni lotu, ²¹na dauvuvu, na daumateni, na daumarau valialia, ki na vika sa vakinia: a vika ke au sa tukunia vi ikodou, me va au a tukunia makawa vokiliga ni na reva ni rawajia na matanitu ni Kalou ko ira era sa caka na vika vake. ²²Ia na vua ni Yalo Tabu na loloma, na reki, na vacegu, na vosojia vadede, na yalomalua, na yalololoma, na vabaujia, ²³na yalomalumalumu, nai valavala malua: sa reva na vunau sa cudruvi kinia na vika ke. ²⁴Ia ko ira era nei Karisito era sa vakojia ki na kauveilatai nai tovo vayago ki na kena dodomo ca ki na kena gagadre ca. ²⁵Keva eda sa bula ena Yalo Tabu, tou qai voli vokiliga ena Yalo Tabu. ²⁶Me da kakua ni gadrevia me da dokai waleliga, se vicudruvi, se vivuvutaki.

6¹Oi ikodou na viwekani, keva sa vakidacalataki e dua na tamata mei valavala ca, mo dou vavinakataki koya ena yalo malumalumu, oi ikodou sa vayalo; ka mo varaici iko, de o sa dauveretaki vokiliga.²Dou vivuke ni colajia na nomudou i colacola, ka mo dou vayacoria kinia na vunau i Karisito.³Keva e dua sa nanumi koya me ka levu, ia sa ka waleliga, sa qai vaisini koya vai koya.⁴Ia me lewa deivakia na nona cakacaka na tamata yadua, ena qai rekitaki koya ena vuku i koya liga ka reva ena vukunia na tani:⁵ni na colajia na nonai colacola na tamata yadua.⁶Ia o koya sa vatavulici ena Vosa, me solia nai votavota ni ka keceliga e vinaka vi koya sa vatavulica.⁷Mo dou kakua ni vaisini ikodou; a Kalou ena reva ni valialiai; na ka keceliga sa kaburakia na tamata ena tamusukia vokiliga ko ya.⁸O koya sa kaburakia na ka ni nonai tovo vayago, ena tamusukia na rusa mai nai tovo vayago; ia o koya sa kaburakia na ka ni Yalo Tabu, ena tamusukia na bula reva ni mudu mai na Yalo Tabu.⁹Ia me da kakua ni ceguoca ena caka vinaka, ni da na tamusukia ena kena yabaki, keva eda sa reva ni oca.¹⁰O koya ke, ni sa rawa, me da caka vinaka vi ira na tamata keceliga, ka valevu vi ira era vitokani e na vabaujia.¹¹Dou raicia na mata ni vola lelevu kau sa volavola kinia vi ikodou ena ligaqu dina.¹²O ira era sa via rairai vinaka vayago, era sa vasaurarataki ikodou mo dou cilivi; me ra kakua liga ni vacacani ena vuku ni kauveilatai nei Karisito.¹³Ia o ira era sa cilivi era sa reva ni talairawarawa ki na vunau; era gadrevia liga mo dou cilivi me ra rekitakia na lewemudou.¹⁴Ia oi au, me kakua sara na ka tani meu rekitakia, na kauveilatai liga ni noda Turaga o Jisu Karisito, o koya sa lauvako kinia vi au ena kauveilatai na vika vavuravura, oi au vokiliga ki na vika vavuravura.¹⁵Ni sa reva ni yaga me cili, se me reva ni cili, sa yaga liga me tamata yalovou.¹⁶Ia me yaco na vacegu ki na loloma, kivi ira keceliga era sai valavala tiko me vaka nai varau ke, vi ira vokiliga na Isireli ni Kalou.¹⁷Me kakua e dua me vararawataki au ena gauna emuri: ni sa tu liga ena yagoqu na we ni noqu mavoa ena vuku i Jisu.¹⁸Me tiko ki na yalomudou, na viwekani, na loloma ni noda Turaga o Jisu Karisito. Emeni.

Efeso

1¹Oi au o Paula, nai apositolo i Jisu Karisito nai lesilesi ni Kalou, vi ira ra sa lotu i Efeso, ra sa yalodjina vi Jisu Karisito.²Me nomudu na loloma vata na vacegu mai vua na Kalou o Tamada vata ki na Turaga o Jisu Karisito.³Me varokorokotaki na Kalou na Tamai koya na noda Turaga o Jisu Karisito, o koya sa vakalougatataki kita i na ka ni vivakalougatataki vayalo keceliga i na viyasana valomalagi i na vuku i Karisito.⁴Me va sa djigitaki kita iliu i na vukuna, sa tauyavutaki imuri o vuravura, me da yalosavasava ka reva ni cala i matana i na loloma.⁵Ni sa lesi kita i liu me da vabau me da luvena i na vuku i Jisu Karisito, me va na nona lewa vayalovinaka.⁶Me dokai kinia na kena vinaka ni nona loloma; sa lomani kita kinia o koya i na vukui koya sa Daulomania.⁷I na vukui Jisu eda sa rawajia kinia na bula sa voli i na nona dra vata na vabokoci ni valavala ca, me vaka na nona loloma levu.⁸O koya sa valevutakia sara vi kita o koya i na vuku vata ki na yalomatua keceliga.⁹Na Kalou sa vatakila vi kita na nona lewa sa vuni tu, me vaka na ka e vinaka vua, ka sa vatakila vua na Turaga,¹⁰me yaco kinia na ka sa lewa o koya sa oji keceliga na gauna sa lokucia, me soqonia vata na ka keceliga vi Karisito na vika mai lomalagi vata na vika vavuravura.¹¹I na vuku i Karisito eda sa caka vokiliga kinia me nonai votavota, ni da sa lesi iliu me va sa nakijia o koya sa caka na ka keceliga me va na nona lewa.¹²Me dokai kinia na nona vinaka i na vuku i kitou, o kitou sa vararavi iliu vi Karisito.¹³I na vuku i Karisito, ikodou vokiliga, ni dou sa rogocia iliu na vosa ni vavuvuli djina, nai tukutuku vinaka ni nomudou bula, sai koya ni dou sa vabaujia dou sa dregaji kinia i na Yalo Tabu sa yalataki,¹⁴o koya nai matai ni nodai votavota me yaco mada na gauna ena rawa djina kinia o ira na nona sa voli tu, me dokai kinia na nona vinaka.¹⁵I na vuku ni ka ke, o au vokiliga niu sa rogocia oji na nomudou vabaujia na Turaga o Jisu vata na nomudou loloma vokiliga vi ira keceliga ra sa lotu,¹⁶au sa reva ni cegu ni vavinavinaka i na vukumudou niu sa cavuji ikodou jiko i na noqu masu.¹⁷Au sa masulakia vua na Kalou ni nona Turaga o Jisu Karisito, na Vu ni ka e vaiukuukutaki, me solia vi ikodou na yalo ni vuku vata nai vavuvuli sa macala mo dou kilail koya kinia.¹⁸Au sa masulakia me vararamataki na mata ni yalomudou, mo dou kila kinia nai nuinui sa kacivi ikodou kinia o koya vata na kena levu ni ukuuku sa taukenia o koya vi ira sa lotu.¹⁹Au sa masulakia kau sa kerea me levu sara na nona kaukauwa vi kita sa vabauji koya, me vaka sa dau caka me yaco i na nona kaukauwa djina.²⁰Na kaukauwa vataliga ke sa vakaukauwatakia na Karisito ni vaturi koya cake mai na mate ka vajikori koya i na ligana i matau i na viyasana valomalagi.²¹Sa vadaberi Karisito me uasivi cake sara vi ira keceliga sa liu vata ki ira ra sa lewa vata ki ira sa kaukauwa vata ki ira sa turaga, vata na yaca keceliga sa cavuji i na gauna ke vata na gauna se bera mai.²²Na Kalou sa vamalumalumutakia na ka keceliga sa tu i na ruku ni yavana ka lesi koya me lewa na ka keceliga i na vuku ni soqosoqo le ni lotu.²³Na lotu sai koya na yagona, sa sinai sara vua sa vasinaijia na ka keceliga i na ka keceliga.

2 ¹Sa vabulai Ikodou, Ikodou sa mate tu i na caka cala vata i nai valavala ca, ²dou ma muria jiko iliu me va nai valavala ni vuravura ke. Ni dou ma muria jiko na nodra turaga ra sa kaukauwa i macawa, na yalo sa cakacaka jiko i lomadra ra sa dautalaimama. ³O ira ta sai valavala vata kaya, o kita kece i na gauna iliu, i na gagadre ca ni yagoda, ni ta sa muria jiko na dodomo ni yagoda vata na yaloda. O kita sa luve ni cudrucudru, me vataki ira na vo ni tamata. ⁴Ia na Kalou sa vutuniyau i na loloma balejia na nona loloma levu sa lomani kita kinia. ⁵Me va ni ta ma mate tu i na caka cala, sa vabulai kita vata ki Karisito - na loloma laliga dou sa vabulai tu kinia. ⁶Na Kalou sa vaturi kita cake vata ki Karisito, i na viyasana valomalagi ni Jisu Karisito, ⁷me vatakila kinia i na gauna na muri mai na nona loloma levu sa uasivi sara ni sa lomavinaka vi kita i na vuku i Karisito Jisu. ⁸Ni sa loloma laliga dou sa vabulai kinia i na vuku ni vabaujia, ia sa reva ni vuna o ikodou, sai solisoli liga ni Kalou, ⁹sa reva i na vuku ni cakacaka, me kua kinia e dua me dokai koya. ¹⁰Ni da sa nona cakacaka, sa caka me da tu vata ki Karisito me ia nai valavala vinaka o koya sa vatautakia iliu na Kalou, me da vayacoya vakinia. ¹¹O koya mo dou nanumia ni dou ma reva ni lotu iliu ni dou sa sucu vakinia. Ni ma vatokai na "reva ni cili" vi ira sa vatokai na "cili" sa caka na liga i na yago. ¹²Ni sa reva vi ikodou na Karisito i na gauna gona, dou sa reva ni matanitu vata ki ira na Isireli, e reva ni nomudou na ka sa yalataki i na viyalayalaji, e reva vi ikodou nai nuinui vata e reva ni nomudou na Kalou i vuravura. ¹³Ia i na gauna ke ni dou sa tu vata ki Karisito, ikodou ma yawa iliu, ia dou sa qai voleka liga mai i na vuku ni dra i Karisito. ¹⁴Ni sai koya na vu ni noda vivinakaji voki, o koya sa qisia na rua me dua bau. Sa basukia na bai sa caka kinia na vitawasei. ¹⁵Ni sa vaojia i na yagona na ka ta ma vicaji kinia, o koya na vunau sa varojia nai valavala ni lotu me caka kinia na vivinakaji ka qisi rau me rau tamata vou e dua bauliga ni rau tu vata kaya. ¹⁶Na Karisito sa vavivinakataki rau ruarua na tamata vata vokiliga kinia na Kalou me va ni sa dua bau na tamata i na vuku ni kauveilatai, ni sa vamatea kinia na vicaji. ¹⁷Sa qai mai o Jisu ka vunautakia na vivinakaji vi ikodou sa yawa vata vi ira vokiliga ra sa voleka. ¹⁸Ni sai Jisu liga sa torovia rawa kinia na Tamada o kita ruarua i na Yalo e dua bau liga. ¹⁹O koya ke dou sa qai reva ni jiko vulagi kinia se kai tani. Dou sa koro vata liga ki ira ra sa lotu, ka dou sa le ni vale ni Kalou. ²⁰Dou sa tara cake i na nodra yavu nai apositolo vata ki ira na parofita, ia sai koya o Jisu Karisito sa kenai vadei i na tutu-ni-vale. ²¹O koya sa sema vata kinia na vale taucoko ka sa tubu cake kinia me vale tabu ni sa tu vata ki na Turaga. ²²O koya dou sa vakatataki kinia me vale ni Kalou ni sa jiko kinia na Yalo Tabu.

3¹ I na vuku ni ka ke o au, o Paula, sa ni Karisito Jisu sa vesu tu i na vukumudou sa matanitu tani - ²ni dou ma rogocia beka se sa vacava na loloma ni Kalou sa soli mai vi au i na vukumudou.³ Ni sai vavuvuli mana sa vatakila kinia o koya vi au, na ka ka vuni tu, me vaka au ma vola valailai iliu. ⁴Ka dou na kila rawa kinia ni dou sa wilikia na noqu vuku i na ka vuni baleji Karisito. ⁵Ke sa reva ni vatakilai vi ira na tamata i na gauna sa oji. Me sa qai vatakilai i na Yalo Tabu vi ira na nonai apositolo yalosavasava vata ki ira na nona parofita. ⁶Na ka djina sai koya ni ra sai taukei vata na vimatanitu tani vata ki ira na mataviwekani, ka ra sa rawajia vata vokiliga na ka sa yalatakia o Jisu Karisito i na vuku ni tukutuku vinaka. ⁷O koya au ma lesi kinia meu kenai talatala me va nai solisoli ni loloma ni Kalou sa solia mai vi au ena cakacaka yaco ni nona kaukauwa. ⁸Vi au, io vi au sa uasivi sobu sara vi ira keceliga ra sa lotu - sa soli kinia na loloma ke, me vunautaki vi ira na vimatanitu nai yau ni Karisito sa reva ni kilai rawa vata ⁹ka me varairaitaki vi ira na tamata keceliga - se sa vacava na ka ka vuni tu sa vunia mai nai vatekivu ki vuravura na Kalou, o koya sa bulia na ka keceliga. ¹⁰Me yaco kinia i na gauna ke nai soqosoqo le ni lotu me vatakilakilatiki vi ira na turaga vata ki ira sa kaukauwa i na vivanua valomalagi me ra na mai kila na ituvaki ni bula e levu i na vuku ni Kalou. ¹¹Me va nai naki sa tu oji vua i na vuku i Karisito Jisu na noda Turaga. ¹²Ni sa tu vi kita na yalodoudou vata na noda rawajia na yalodei i na vuku ni noda vabauji koya. ¹³O koya gona au sa kerea mo nu kua ni yalolailai i na vuku ni noqu rarawa i na vukumudou, gona na nomudou dokai. ¹⁴I na vuku ni ka ke au sa tekiduru kinia vi koya na Tamada, ¹⁵o koya ra sa vayacani kinia na mataqali keceliga mai lomalagi vata ki ¹⁶vuravura. Me solia vi ikodou o koya me va na kena levu ni nona vinaka me vakaukauwataki ikodou i na Yalona mo dou kaukauwa i loma. ¹⁷Me jiko liga i na lomamudou na Karisito i na vabauji ka mo dou vawakana ka tauyavutaki i na loloma, ¹⁸ka rawajia kinia mo dou kila vata ki ira keceliga ra sa lotu, se cava na kena raraba, vata na kena balavu, vata na kena jitobu, vata na kena cecere, ¹⁹ka mo dou kila na loloma i Karisito, o koya sa uasivi cake i na ka e kilai rawa, mo dpu sinai i na ka keceliga sa sinai kinia na Kalou. ²⁰Ia vi koya sa rawajia me caka na ka sa uasivi cake valevu sara i na ka keceliga eda sa kerea se vakasama kinia, me va na kaukauwa sa cakacaka yaco i na lomada, ²¹me ia vi koya na varokoroko i nai soqosoqo le ni lotu i na vuku i Karisito Jisu me yacovia na vitabatamata keceliga ka reva ni mudu. Emeni.

4 ¹O koya ke, au sa vamasuji ikodou kinia o au sa vesu tu i na vuku ni Turaga, mo dou caka jiko nai valavala sa kilikili vata nai tutu dou sa kacivi kinia. ²Au sa vamasuji ikodou mo dou yalomalumumu sara ka yalomalua, mo dou vosojia vadede ka vivosoji vaikodou i na loloma. ³Mo dou gumatua sara, mo dou maroroya na lomavata ni Yalo Tabu ni dou sa vauci vata i na vivinakaji. ⁴Sa dua vata nai soqosoqo lotu kece, ka duabau liga na Yalo Tabu, me va dou sa kacivi i nai nuinu e duabau liga ni dou ma kacivi. ⁵Ia sa duabau liga na Turaga, sa duabau liga na vabaujia, sa duabau liga na papitaiso, ⁶ka duabau liga na Kalou, na Tamadra na tamata keceliga, o koya sa lewai ira keceliga vata ki ira keceliga. ⁷Ia sa soli vi kita yadua na loloma me va nai varau ni solisoli ni Karisito. ⁸O koya gona sa tukunia kinia o koya: "Ni sa qai i colo o koya, sa vabobulataki ira na le levu me ra bobula, sa solia nai solisoli eso vi ira na tamata." ⁹Na cava nai balebale ni "a sa qai cake," vavo liga ni sa qai sobu vokiliga iliu o koya i na viyasa i vuravura ira? ¹⁰O koya liga sa qai sobu mai sai koya vokiliga ka qai i colo me yawakalila kece mai lomalagi, me vasinaijia kinia na ka keceliga. ¹¹Ia sai Karisito sa solia eso me ra apositolo, ka so me ra parofita, ka so me ra tamata dauvunau liga, ka so me rai vatawa kai vavuvuli ¹²me ra vavinakataki kinia o ira sa lotu, me caka na cakacaka ni talatala, me vatataki cake nai vavakoso ni Karisito, ¹³me da yaco sara o kita keceliga me da lomavata i na vabaujia ka kila sara na Luve ni Kalou, me da tautauvata ki nai varau ni tamata djina ra sa sinai sara vi Karisito. ¹⁴Sa tarai kita cake na Karisito me da kua voki ni qai gone ka ra sa yadji lesu ka qai yani i na ua, ka viyadjiyaki i na cagi keceliga ni vavuvuli vata na lawaki ca ni tamata i na dauvivaqaseni sa nakijia kinia na vivacalai. ¹⁵Ia me da caka na ka djina i na loloma, me da tubu cake vi koya i na ka keceliga vi koya, na uluda, na Karisito. ¹⁶O koya sa sema vata mai vua na yago taucoko, ka vauci vata ina vuku ni kena yaga nai sema yadua, me caka na ka sa caka sara na jikina keceliga ni sa dui vaitavi, sa vatuburi cake i na yago tabu ni sa vatataki cake vata ki koya i na loloma. ¹⁷O koya ke, au sa vosa kinia ka varojia matua i na vuku ni Turaga, mo dou kua ni valavala jiko me vataki ira na vimatanitu tani, i na lomadra lialia. ¹⁸Ni sa vabutobutotaki na lomadra, ra sa reva ni viriti ki na bula sa mai vua na Kalou, i na vuku ni lialia sa tu i na yalodra ka ni sa kaukauwa na lomadra. ¹⁹Ia ni ra sa reva ni madua rawa ra sa soli ira i na cakacaka vasisilia, me ra caka na ka keceliga sa reva ni savasava ni ra sa daugarovia. ²⁰Ia e reva ni va kena nomu vulicia na vika me baleji Karisito. ²¹Au sa nanumia ni o sa rogocia na vika me baleji koya, ka o sa vavulici kinia vua, me va sa tu vi Jisu na ka djina. ²²O vavulici mo dainia tani na nomu varau ni bula makawa, me yadji tani kinia na tamata makawa. Na tamata makawa sa ca na nonai varau balejia ni sa tu vua na gagadre ca sa vivakaisini. ²³Ko ikodou sa vavulici mo dou vavoui mai na yalomudou vata na lomamudou, ²⁴ka mo dou vaicurucuru i na tamata vou o koya sa caka va na Kalou - i na yalododonu vata na yalosavasava djina. ²⁵O koya liga ke ni dou sa dainia tani kinia na seni, me vosa djina na tamata yadua vua na kai nona, ni da sa jikina vataki kita. ²⁶Ni dou sa cudru kua ni dou valavala ca kinia. Me kua ni dromu na matanisiga ni dou sa cudru jiko. ²⁷Kua vokiliga ni vararawataki ikodou vua na tevoro. ²⁸Me kua ni butako jiko o koya sa daubutako. Ia me daucakacaka liga ka caka i ligana na ka sa yaga, me so kinia na ka e nona me soli vi koya sa dravudravua. ²⁹Me kua ni qai mai na gusumudou e dua na vosa velavela. O koya liga sa vinaka me caka kinia na vivakatataki, me va sa raujia, me yaco kinia na vinaka vi ira ra sa rogocia. ³⁰Ia dou kua ni vararawatakia na Yalo Tabu, o koya dou sa dregaji kinia me yaco mada na siga ni bula. ³¹Me dai tani kece vi ikodou na yaloca, na cudrucudru, na daunene, na dauviba vata na vosavacaca, vata na vika ca keceliga sa salavata. ³²Ia dou vilomani vataki ikodou, dou lomavinaka, dou vivosoji vataki ikodou, me va sa vosoji ikodou na Kalou i na vuku i Karisito.

5

¹O koya ni douu qai vadamurimuria na Kalou, me vataki ira na gone ni toko. ²Mo dou qai voli ina loloma, me va sa lomani kita vokiliga na Karisito ka soli koya ina vukuda, mei soro boi vinaka ka vacaboria vua na Kalou. ³Ia na dauyalewa vata na ka keceliga sa velavela vata na daukocokoco me reva ni cavuji maliwai ikodou, me va sa kilikili vata ki ira ra sa lotu. ⁴Me reva vokiliga na ka vasisila, se na vivosaki lialia, se na viwali, na ka gona sa reva ni kilikili. Me caka liga na vavinavinaka. ⁵Ni dou sa kila na ka ke na reva sara na nonai votavota ina matanitu ni Karisito vata na Kalou, e dua sa daudara, se dua sa velavela, se dua sa daukocokoco, ni sa qaravia na Kalou seseni o koya ke. ⁶Me kua ni vacalai ikodou e dua i na vosa laliga, ni sa vika ke sa yaco kinia na cudru ni Kalou vi ira sa talaimama. ⁷O koya, mo dou qai kua ni malele vata ki ira. ⁸Ni dou ma butobuto iliu, ia dou sa qai rarama i na Turaga. Mo dou caka jiko nai valavala ni gone ni rarama ⁹(ni sa vua ni rarama nai valavala sa vinaka keceliga vata nai valavala dodonu vata na ka djina), ¹⁰ni dou vatovolei na ka sa vinaka vua na Turaga. ¹¹Ia dou kua ni malele vata ki ira sa dauia nai valavala butobuto sa reva ni yaga ka dou vunaucia liga. ¹²Ni sa ka e vivamaduataki me vosataki na vika ra sa daucaka vuni. ¹³Ia na ka keceliga gona ni sa vunauci sa vavotui i na rarama. ¹⁴Ni sa rarama na ka keceliga sa vavotui. O koya ke sa tukunia kinia o koya, "O iko sa moce mo yadra mai, ka tucake mai na mate, ena qai vararamataki ikodou na Karisito." ¹⁵O koya mo dou qai raici ikodou vinaka - mo dou i valavala vayalomatua ia mo dou kua ni vataki ira na lialia, mo dou vataki ira na vuku. ¹⁶Mo dou volia me nomudou na gauna ni sa ca na visiga ke. ¹⁷O koya mo dou qai kua ni lialia, mo dou kila liga na loma ni Turaga. ¹⁸Ia dou kua ni mateni i na waini, ni sa caka kinia na ka vasisilia. Douu vasinaiji liga i na Yalo Tabu, ¹⁹ka dou vivosaki vataki ikodou i na same vata na sere vata na meke vayalo, ka dou seretakia na sere e laga vinaka i na yalomudou vua na Turaga, ²⁰ka dou vavinavinaka jiko i na vuku ni ka keceliga vua na Kalou vata ki na Tamada i na yaca ni noda Turaga o Jisu Karisito, ²¹ka dou dui vamaalumalumutaki ikodou vataki ikodou i na rere vi Karisito. ²²Ikodou na yalewa vawaji, mo dou dui vamaalumalumutaki ikodou vua na wajimudou, me va vi koya na Turaga. ²³Ni sa ulu ni wajina na tagane me va sa ulu ni soqosoqo le ni lotu na Karisito, ia nai Vabula vokiliga ni yago o koya. ²⁴Ia me va sa malumalumu nai soqosoqo le ni lotu vi Karisito, me ra va vokiliga kinia na yalewa vi ira na wajidra i na ka keceliga. ²⁵Ikodou na tagane vawaji, lomani ira na wajimudou, me va sa lomani nai soqosoqo le ni lotu na Karisito vata sa soli koya i na vukuna ka ²⁶me vasavasavataki ka borea ni sa savuya i na wai vata na vosa, ²⁷me varairaitakia kinia vi koya mei soqosoqo le ni lotu e serau sara, me kua ni tauviduka se sasalukiluki se dua na ka e vakinia, me savasava ka reva na jikina e ca. ²⁸E kilikili vata ki ira na tagane me ra lomani ira vakinia na wajidra me vaka na yagodra djina. O koya sa lomani na wajina sa lomani koya vataki koya. ²⁹Ni sa reva ni dua e caji na yagona djina, ia sa vakania ka maroroya me va sa caka vokiliga o Karisito i nai soqosoqo le ni lotu, ³⁰ni ta sa jiki ni yagona. ³¹"Na ka ke ena dainia kinia na tagane na tamana vata na jinana ka rau na duavata ki na wajina, ka rau na le dua bauliga." ³²Sa ka levu na ka vuni ke, ia au sa vosataki Karisito vata nai soqosoqo le ni lotu. ³³Ia mo dou dui lomani yadua na wajina me vataki koya ia na yalewa me varokorokotakia na wajina.

6

¹Ikodou na gone, dou talairawarawa vi ira na nomudou matua i na ka sa vinaka vua na Turaga, ni sa dodonu ke. ²"Mo varokoroko vi rau na tamamu vata na jinamu" (Ke na vunau taumada sa dua kinia na vosa ni yalayala.), ³"mo vinaka kinia ka mo bula vadede vokiliga i vuravura." ⁴Ikodou vokiliga na matua, dou kua ni vacudrui ira na nomudou gone. Ia dou vavulici ira i na vunau vata nai vavuvuli ni Turaga. ⁵Ikodou na tamata, dou talairawarawa vi ira na nomudou turaga vayago i na rere vata na sautanini. Me sa djina na yalomudou me va vi Karisito. ⁶Mo dou kua ni makutu i matadra liga na turaga, mo dou vinakaji kinia vatamata. Ia me vaka dou sa tamata ni Karisito, mo dou caka na loma ni Kalou mai na vu ni yalomudou. ⁷Ni sa vinakatakia jiko na lomamudou ka me va vi koya na Turaga ka reva vi ira na tamata, koya dou sa makutu kinia, ⁸ni dou sa kila na ka sa vinaka keceliga ena caka na tamata yadua se bobula se taukei, ni na saumi vakinia mai vua na Turaga. ⁹Ikodou vokiliga na turaga, dou caka vakini vi ira na nomudou tamata. Kua ni vosa vacudrucudru vi ira. Ni sa kila sa jiko mai lomalagi na nomudou Turaga o koya sa nodra vokiliga, sa reva ni vinakatakia e dua vailoa o koya. ¹⁰Meu jinia, ikodou na wekaqu mo dou kaukauwa jiko i na Turaga vata na kena levu ni nona kaukauwa. ¹¹Dou vaiyaragi i nai yaragi keceliga ni Kalou, mo dou tudei rawa ka vorajia nai lawaki ni tevoru. ¹²Ni da sa reva ni vivala laliga vata ki ira na tamata, da vivala vokiliga vata ki ira ra sa liu, vata ki ira sa kaukauwa, vata ki ira sa vitaliatakia na butobuto ki vuravura ke, vata ki ira na vivavakoso yalo ca i na viyasana valomalagi. ¹³O koya mo dou vaiyaragi i nai yaragi keceliga ni Kalou, mo dou vorajia rawa kinia i na siga ca, ia ni dou sa vayacora kece, dou tu dei. ¹⁴O koya mo dou qai tu dei ni sa vauci tu na tolomunu i na lomadjina, ka sa tu i na lomaseremunu nai sasabai ni valavala dodonu, ¹⁵ka sa vaivava na yavamunu i na cakacaka ni tukutuku vinaka ni vivinakaji. ¹⁶Ia me kenai kuri mo dou yadjia na vabaujia mei sasabai, dou na bokocia rawa kinia na gasau vidji keceliga ni tevoru. ¹⁷Ka mo dou tauria na i yaragi ni vivabulai vata nai seleiwau ni Yalo Tabu, na vosa ni Kalou. ¹⁸Dou masu jikoliga i na masumasu keceliga vata na daukerekere i na Yalo Tabu. Me yacovia ke, dou yadravia jiko kinia i na gumatua kece vata ki na daukerekere i na vukudra keceliga na tamata lotu. ¹⁹Masulaki au vokiliga, me soli vi au meu vosa rawa, ka vadoudou niu tukunia na ka vuni ni tukutuku vinaka. ²⁰O koya au sa talai meu vunautakia, au sa vesu tu, meu vosatakia vadoudou me va sa kilikili vi au meu vosa. ²¹Ia mo dou kila vokiliga na noqu toko vata na noqu i valavala ena tukunia na ka keceliga vi ikodou, o Tikiko na wekaqu daulomani vata nai talatala yalodjina ni Turaga. ²²O koya au sa tala vi ikodou i na vuku n i ka ke, mo dou kila kinia na nitou jiko, me vaceguya vokiliga na yalomudou o koya. ²³Me nodra na viwekani na vacegu vata na loloma vata na vabaujia mai vua na Kalou na Tamada vata na Turaga o Jisu Karisito. ²⁴Me tu na loloma vi ira keceliga ra sa lomania na noda Turaga o Jisu Karisito i na lomadjina. Emeni

Filipai

1 ¹Oi kirau o Paula vata ki Timoci, na talatala i Jisu Karisito, vi ira keceliga mai Filipai, ra sa tu vata ki Karisito Jisu, vata ki ira nai talatala matua vata ki ira na tuirara. ²Me nomudou na loloma vata na vacegu mai vua Kalou o Tamada vata na Turaga o Jisu Karisito. ³Au sa vavinavinaka vua na noqu Kalou ina vigauna keceliga au vananumi ikodou kinia, ⁴ina visiga keceliga, ina noqu masu keceliga, au sa dau musulaki ikodou ina marau, ⁵ni dou sa lomavata tu ina tukutuku-vinaka mai nai vatekivu me yacovia mai na gauna ke. ⁶Ia na ka ke au sa vadjinajia sara, o koya sa vatekivutakia na cakacaka vinaka i na lomamudou, ena caka jiko me yaco mada na siga na qai voki mai kinia o Jisu Karisito. ⁷Sa dodonu meu nanumi ikodou keceliga vake, ni dou sa jiko i na lomaqu; ni dou sa rawa vata ki au na loloma oi ikodou keceliga, niu sa vesu tu, ka totakia ka vadjinadinatakia nai tukutuku-vinaka. ⁸Ni sa kila na Kalou, niu sa lomani ikodou keceliga valevu sara i na yalololoma i Jisu Karisito. ⁹Ia na ke au sa kerea me tubu cake valevu sara na nomudou loloma ina vuku vata na lewa vinaka keceliga. ¹⁰mo dou vinakatakia kinia na vika sa vinaka sara, mo dou yalodjina ka reva ni cala me yaco mada na siga i Karisito; ¹¹ni dou sa sinai i na vua ni yalododonu, sa tubu ina vuku i Jisu Karisito, me varokorokotaki ka vavinavinakataki na Kalou. ¹²Au sa vinakatakia, mo dou kila na viwekani, na vika ma yaco vi au, sa vukea valevu sara na kena vatetei na kosipeli. ¹³Sa varaitaki kinia na noqu vesu i na vuku i Karisito vi ira keceliga na sojia i na vale n i tui, vi ira kece vokiliga na kena vo. ¹⁴a ra a le levu na viwekani ra sa tu vata ki na Turaga, ra sa guamtua mai niu sa vesuki tu, ra sa dodou cake kinia me ra tukunia na Vosa ni Kalou ka reva ni rava. ¹⁵E djina liga ni so vi ira sa vunautaki Karisito balejia ni ra sa dauvuvu ka dauvileji, eso vokiliga ni ra sa loma vinaka. ¹⁶Sa vunautaki Karisito o ira eso ni ra sa dauvileji ka reva i na lomadjina, ra nakijia liga me ra vaikuritakia na noqu vesu i na ka rarawa eso. ¹⁷Eso voki i na lolomam, ni ra sa kila au sa lesi meu totakia nai tukutuku-vinaka. ¹⁸Ia ka vacava? Au sa marau liga ni sa vunautaki kinia na Karisito, vitalia liga se caka ina yalodjina se ina yalo ni vivakaisini. Io, au sa marau jikoliga, ¹⁹ni sa kila ni na yaco na ka ke meu bula kinia, ina vuku ni nomudou masu vata nai solisoli ni Yalo i Jisu Karisito. ²⁰Me va na

ka au sa dau warakia ka vavanuinitakia me u kua ni madua i na dua na ka, me u doudou sara liga, me va iliu, me vakinia ni kua me vavevulevui na Karisito i na vuku ni yaqogu, se sa bula se sa mate. ²¹Ni sai Karisito au sa bula jiko kinia, ia sa ka vinaka ke u sa mate. ²²Ia ke sa vavuana jiko na noqu cakcaka ni u sa bula vayago ke, au sa qai reva ni kila na ka me u djigitakia. ²³Ni sa lomalomarua i na ka e rua ni u sa vinakatakia me u qai yani, ka jiko vata ki Karisito; o koya sa daumaka cake sara. ²⁴ia sa yaga cake vi ikodou me u jiko liga vayago. ²⁵Ni sa vadinajia ke, au sa kila ni u na jiko liga, io, ka jiko vata ki ikodou keceliga, mo dou tubu cake kinia i na marau ni vabaujia; ²⁶me levu cake na nomudou cibitakia ina vukuqu na nomudou bula ni viwekani vata ki Karisito Jisu ina gauna sa na qai voki mai kinia. ²⁷O koya ke sa bibi kinia me vidonui na nomudou i tovo ni bula vata na vika sa vinakatakia na tukutuku-vinaka i Karisito, me na rawa kinia vi au, ke'u mani qai yani se reva, me'u rogocia ni dou sa tu dei i na yalovata ka gumatua sara i na lomavata me tubu kinia na vabauji ni tukutuku-vinaka. ²⁸Me kua ni varavai ikodou o ira na nomudou meca i na dua na ka, koya gona nai vatakilakila vi ira ra sa rusa, ia vi ikodou ni dou na bula ia ke mai vua na Kalou. ²⁹Ni sa soli vi ikodou i na vuku i Karisito, e reva liga ni dou vabauji koya, mo dou vosojia vokiliga na vika rarawa ina vukuna. ³⁰Sa qai rawa kinia ke mo dou vaitavi vata ki au ina i valu, sai koya liga ke nai valu vata liga dou raicia ni'u sa vala jiko kinia mai liu, au se caka jikoliga ke ni kua, me va na vika dou sa raicia.

2

¹Ia me va ni sa vayaloqagataki ikodou na nomudou tu vata ki Karisito, ka sa vacegui ikodou na nona loloma, ka dou sa vitokani vata jiko ina nona Yalo Tabu, ka sa tu vi ikodou na yalomatua vata na yalovinaka, ²au sa vamasuji ikodou mo dou vamarautaki au djina sara, me tautauvata nai varau ni nomudou vakasama, vata na nomudou jiko vilomani ka mo dou lomavata ka yalovata jiko.³Ikodou kua ni caka e dua na ka ina yalo ni nanumi vataki koya, se ina yalo dokadoka, ia ikodou yalo malumalumu liga ka dau okaji ira na tani me ra vinaka cake vi ikodou.⁴Me ra kua ni dui nanumia vokiliga na tamata yadua na vika e baleji ira, ia me ra dau nanumia vokiliga na ka baleji ira na tani.⁵E dodonu me jiko vi ikodou nai tovo ni rai e jiko vi Karisito Jisu, ⁶ni sa jikoliga vua ina vigauna kece nai tovo ni Kalou, ia sa reva liga ni suguraki koya yani me rau tautauvata na Kalou. ⁷Sa dainia vajikijiki na vika kece sa taukenia ka sa matanatakia na bula ni dauviqaravi. ⁸Sa laurai vua ni sa i tovo vata na tamata ka sa rairai mai ina yalo vatamata, sa vayalomalumulutaki koya ka talairawarawa me mate ina kauveilatai.⁹O koya gona sa laveji koya cake kinia na Kalou ina vanua cecere sara, ka solia vua na yaca sa vinaka cake mai na viyaca keceliga, ¹⁰me tekiduru kinia ina yaca i Jisu na duru vayadua keceliga, mai lomalagi vata i vuravura vata na ruku i vuravura, ¹¹ra na vatusa na yame keceliga ni sa Turaga o Jisu Karisito, me varokorokotaki kinia na Kalou na Tamada.¹²O koya ke, ikodou na wekaqu lomani, me va ni ikodou ma dautalairawarawa vi au ina gauna da sa jiko vata kinia, e bibi cake sara mo dou muria na noqu vosa ina gauna eda reva ni jiko vata kinia me vake, Ni vaojia vavinaka na cakacaka ni nomudou vabaujia ina rere vata na sautanini. ¹³Balejia ni sa daucakacaka maliwai ikodou na Kalou vata ka vukei ikodou mo dou taleitakia ka talairawarawa ina i naki ni lomana.¹⁴Ikodou kua ni caka e dua na ka ina vosa kurukudru se vileji, ¹⁵me rawa kinia mo dou yalosavasava, ka reva ni beitaki ina dua na cala me vataki ira na luve ni Kalou sa reva na nodra cala ka ra sa bula jiko ina kedra maliwa na tabatamata lomatakelo ka ivalavala ca, e dodonu mo dou cila serau ina kedra maliwa me vaka na kalokalo ra sa vararamatakia na lomalagi. ¹⁶Na nomudou sa solia jiko vi ira nai tukutuku ni bula ke ikodou sa caka gona, sa na rawa kinia vi au me'u viteitaki ikodou ina siga i Karisito, balejia ni na vatakila gona ni sa reva ni maumau liga na noqui gu vata na noqu cakacaka.¹⁷Ke va madaliga au na mani vamatei ina vukumudou, au na sovarakia na noqu dra mei kuri ni nomudou i soro vua na Kalou ina vuku ni nomudou vabaujia, au na marau djina, au na marau vata ki ikodou yadua. ¹⁸Me vavokiliga kinia o ikodou, mo dou reki ka marau vata ki au.¹⁹Ke sa vakinia na loma ni Turaga, meu talai Timoci yani vi ikodou ina dua na gauna laliga ke, ka me na mai vaceguya na yaloqu nai tukutuku baleji ikodou. ²⁰E reva voki ni dua e jiko vi au me kauwaitakia djina na vika e baleji ikodou me vataki koya. ²¹Ra sa dui kauwaitakia liga na tamata yadua na ka sa baleji ira, ka reva na vika e baleji Jisu Karisito. ²²Ikodou sara madaliga vai ikodou, dou sa vadjinadjinatakia na nona yaga, ina ni rau ma cakacaka vata ina vuku ni kosipeli, me vaka e dua na tama vata na luvena. ²³O koya gona au sa naumia me'u na talai koya yani vi ikodou ina gauna liga au sa kila rawa kinia na vika me baleji au. ²⁴Ia, au sa vanuinui jiko vua na Turaga ni na rawa me'u qai yani vi ikodou ina dua na gauna lekaleka ke.²⁵Au naumia vokiliga ni sa raujia me'u tala yani na wekada o Epafirotaito, o koya kirau ma viqaravi vata sa vala vata voli i yasaqu, sa yadjia mai na nomudou i tukutuku ina nona mai vukei au. ²⁶Sa vinakatakia valevu o koya me raici ikodou kece sara, sa rarawa na yalona ni dou qai rogocia ni sa tauvi-mate. ²⁷Io, sa tauvi-mate djina o koya, sa voleka sara ni mate. Ia sa yaloloma vua na Kalou, sa reva ni vua taudua liga, sa yaloloma vokiliga vi au, sa reva ni vaikuritakia na noqu rarawa ina dua voki na ka.²⁸O koya gona sa gu sara kinia valevu na lomaqu, me'u talai koya yani vi konu, mo dou na marau kinia ni dou sa raici koya voki, sa na seavu vokiliga kinia na noqu rarawa. ²⁹Dou ciqomi koya, io, ina yalo marau, me va ni sa wekada o koya ina vuku ni Turaga. Dou dokai ira keceliga na tamata ra sa vataki koya. ³⁰Balejia ni ma voleka sara ni mate ina vuku ni cakacaka i Karisito. Ni solia liga na nona bula me mai qaravia na vivuke eso sa reva ni rawa ni dou qaravia.

3 ¹Me'u jinia, ikonu na wekaqu, dou reki ka marau ina nomudou sa jiko vata na Turaga. E reva ni oca nomudou sa jiko vata na Turaga! E reva ni oca vi au me'u vola voki yani na vika au sa vola oji yani iliu, ni na vinaka cake sara vi konu ke. ²Dou qarauni kemunu vinaka mai vi ira na dau caka ca, o ira na koli, o ira na tamata ra sa daucikevia me tavalakia na yago.

³Ni sai kita liga ke, e reva ni o ira, sa yaco vi kita na vicilivi djina, ni da sa qaravia na Kalou ina viliutaki ni Yalo Tabu, sa noda vata na marau ni da sa tu vata ki Karisito Jisu, da sa reva liga ni vararavi ina vika vayago. ⁴Ka djina liga ni sa rawa vi au meu vararavi ina vika ke. Ke dua sa nanumia ni sa tu vua na ka me vuni nona vararavi ina vika vayago, sa levu sara na ka e tu ke vi au. ⁵Au ma cilivi ina i kawalu ni siga ni noqu bula, au ma sucu meu luvei Isireli, mai na yavusa i Penijamini, au dra djina va-Iperiu; au ma dua vi ira na Farisi. ⁶Ina vika me balejia na kena cuqeni vagumatua sara na vabaujia va-Jiu, au ma vacacania kinia nai soqosoqo lotu va-Karisito, ina vika me balejia na nona vadonui e dua mai na kena muri na lawa, au ma reva ni beitaki rawa kinia. ⁷Na vika kece au ma dau taleitakia iliu, au sa okajia ke me ra tawayaga ina vuku i Karisito. ⁸E reva laliga ni o ira na vika gona, au sa okajia na vika kece sara gona me ra reva ni yaga ni vatauvatani vata na kena rui talei na vikilai vata ki Karisito Jisu na noqu Turaga. Au sa dainia tani na ka keceliga ina vukuna, au sa okajia me benu, me noqu liga kinia na Karisito ⁹ka me kirau visemaji djina sara. Sa reva kinia ni tu vi au na vivadonui sa soli ina vuku ni vabauji Karisito, na vivadonui sa taka mai vua na Kalou sa yavutaki ina vabaujia. ¹⁰Au vinakatakia meu kilai Karisito vata na kaukauwa ni nona tucake voki mai na mate, ka meu wasea vata ki koya na nona rarawa, ka meu vataki koya ina nona mate, ¹¹ina vuku ni vanuinui meu na tucake vokiliga vakinia o au mai na mate ina bula. ¹²Au sa reva ni tukunia niu sa rawa sara na vika ke, seu sa vinaka sara. Au sa tovolea jikoliga meu rawa nai cocovi ka sa qaqa oji kinia o Karisito Jisu ina vukuqu, ni sa rawai au meu nona vadua. ¹³Kemunu na wekaqu, au sa reva sara ni tukunia niu sa rawa oji, sa dua liga na ka au sa caka, gona meu nanulevaja na vika sa sivi, au tovolea ina noqui gu taucoko meu rawa na vika sa tu mai liu. ¹⁴O koya gona, au sa cici vadodonu sara ina kena i cavacava meu rawa kinia nai ulu ni cocovi, gona na kaci ni Kalou ina vuku i Karisito Jisu me balejia na bula mai colo. ¹⁵O kita kece sa matua vayalo, sa dodonu me tu vi kita nai tovo ni rai vake; ke so vi ikodou sa duatani nai tovo ni nomudou rai, na qai vamatatakia liga vi ikodou na Kalou. ¹⁶Me da toso jikoliga iliu, me va nai varau da sa muria jiko mai me yacovia mai na gauna ke. ¹⁷Ikodou na wekaqu, dou vadamurimuri au jikoliga. Dou muri ira vokiliga o ira sa bulatakia jiko nai varau ni bula kitou sa varaitakia jiko vi ikodou. ¹⁸Au ma sa tukunia oji vawasoma vi ikodou iliu, au sa na tukunia voki ke vata na tonawanawa ni mataqu: na nodra i varau ni bula e le levu sara, sa vavuna me ra vimecaki vata na mate ni Karisito ina kauveilatai. ¹⁹Ra sa jini djina liga i eli o ira ke. Ni sa nodra Kalou na vika sa vinakatakia na yagodra, ra sa dau dokadokatakia na ka e dodonu me ra maduatakia, ra sa dauvakasamatakia liga na ka ni bula ke. ²⁰O kita, da sa lewe ni koro mai lomalagi, da sa warakia jiko liga ina yalo nanamaki na nodai Vabula, na Turaga o Jisu Karisito me qai mai lomalagi. ²¹Na qai visautakia o koya na yagoda malumalumu ke, na yago sa rawa ni mate, me vukicia me va na yago vaiukuuku; ina nona vayagatakia na kaukauwa sa rawa vua me yadjia kinia na ka keceliga ina nuiniu ni nona lewa.

4¹ O koya gona, ikonu na wekaqu, dou sa rui ka vamaregeji kinia vi au, sa nanumi ikodou valevu. Sa ka levu na nomudou vamarautakia na yaloqu, au sa cibitaki ikodou djina sara. Sai koya kinia ke, ikodou na wekaqu, na vika mo dou vayacoya me rawa ni dou tu dei kinia ina nomudou bula vata na Turaga.² Au sa vamasuji rau o Uotia vata ki Sainitiki me rau lomavata ina vuku ni Turaga.³ Au sa kerei iko vokiliga na noqui tokani yalodjina, mo vukei rau na yalewa ke, ni kitou ma cakacaka vata sara vakaukauwa ina kena vatetei na kosipeli, kitou vata ki Kelemedi vata ki ira keceliga nai tokani dauviqaravi, sa volai tu na yacadra inai vola ni bula ni Kalou.⁴ Dou reki jikoliga ina nomudou sa tu vata ina Turaga, au sa tukunia voki dou reki jikoliga.⁵ Me laurai vi ikodou nai tovo ni rai sa yavutaki ina yalomalumalumu. Sa voleka na Turaga.⁶ Dou kua sara ni lomaocaoca ia na ka keceliga me vatakilai vua na Kalou na nomudou kerekere i na masu vata na daucikecike vata na vavinavinaka,⁷ ia na vacegu ni Kalou, sa uasivia na kila-ka vatamata, sa vataudeitakia na yalomudou vata na lomamudou ina vuku i Karisito Jisu.⁸ Meu jinia, ikodou na wekaqu, dou tugania ina nomudou vakasama na vika keceliga e vinaka ka dodonu me vacaucautaki; gona na vika djina, na vika va-turaga, na vika e dodonu, na vika e savasava, na vika e totoka ka dau dokai.⁹ Dou vayacoya na vika dou sa vulicia ka raicia vi au, vata mai na vika au sa tukunia vata na vika au sa qaravia, na qai jiko vata ki ikodou na Kalou ni vivacegui.¹⁰ Au sa marau djina valevu ina Turaga ni sa qai vavoui voki na nomudou kauwaitaki au vake. Au reva ni kaya ni sa mai mudu na nomudou kauwaitaki au, ia sa reva liga na gauna mo dou varaitakia rawa kinia.¹¹ Au reva vokiliga ni tukunia jiko ke meu dusia niu vinakatakia na vika ke; niu sa vulicia oji meu ciqomia liga ina yalo vacegu na vika cava liga sa tu vi au.¹² Au sa kila na bula dravudravua, au sa kila vokiliga na bula vutuniyau. Au sa vulicia nai walewale ni bula vacegu ni sotavi na vidraki ni bula duidui eso, seu via kana, seu kuva, dravudravua seu vutuniyau.¹³ Au sa rawa ni sota na vidraki ni bula keceliga ina vukui Karisito o koya sa vakaukauwataki au.¹⁴ Ia sa vinaka djina na nomudou mai vukei au ina gauna au ma leqa tu kinia.¹⁵ Dou sa kila vinaka, ikodou liga na kai Filipai, na kena vunautaki na kosipeli, na noqu qai mai Masitonia, e reva ni dua nai soqosoqo lewe ni lotu ma vukei au ina vika ma vacurumi mai vata na vika me saumi.¹⁶ Na noqu jiko mai Cesalonaika, dou ma vayadjia yani kinia vavica na nomudou ka ni vivuke vi au.¹⁷ E reva ni vuna ke niu ma via vaqara i loloma liga; au vinakatakia liga meu raicia me wili vi ikodou na vua ni nomudou vabaujia.¹⁸ Sa tu ke na rasiji ni vika kece dou ma solia vi au; sa vuabale voki. Na ka kece sara au ma vinakatakia au sa tauria ni sa yadjia kece mai o Epafrotaito na nomudou ka ni loloma. Sa va e dua na ka ni vacabo-i-soro boi vinaka vua na Kalou, nai madrali sa vadonui sa valomavinakatakia na Kalou.¹⁹ Na noqu Kalou na sota na nomudou gagadre keceliga me va ni sa vutuniyau valevu sara o koya ina vuku i Karisito Jisu.²⁰ Me caka vua na noda Kalou na Tamada na varokoroko sa reva ni mudu. Emeni²¹ Au sa loloma yani vi ira keceliga ra sa ni Karisito Jisu. Ra sa loloma yani vi ikodou na noda i tokani ra jiko vata ki au.²² O ira kece na tamata ni Kalou ra jiko ke ra sa loloma vokiliga yani, vabibi o ratou na jiko ina vale ni Sisa.²³ Me jiko vata ki ikodou kece sara na loloma savu ni noda Turaga o Jisu Karisito.

I cesalonaika

1¹ Ke nai vola mai vi ratou o Paula, o Sailasa vata ki Timoci vi ira na le ni soqosoqo lotu mai Cesalonaika, o ira sa nona na Kalou o Tamada vata na Turaga o Jisu Karisito: Me nomudou na loloma vata na vacegu.² Kitou sa dauvavinavinaka jikoliga vua na Kalou i na vukumudou keceliga, ka dau nanumi ikodou ina nitou masu.³ E reva ni mudu na nitou vananumakia i na mata ni noda Kalou o Tamada na nomudou vavatuakanatakia na nomudou vabaujia, na nomudou cakacaka vagumatua i na vuku ni nomudou loloma, vata na tudei ni nomudou vinaka vua na noda Turaga o Jisu Karisito.⁴ Ikodou na wekai kitou, kimamu sa kila sa lomani ikodou na Kalou ka sa djigitaki ikodou o koya mo dou nona djina sara,⁵ ni kitou sa reva ni yadjia yani vi ikodou nai tukutuku vinaka ina vosa laliga, ia ina kaukauwa liga vata na Yalo Tabu, vata ni kitou sa vadjinadjinatakia i na vu ni yalo i kitou ni sai tukutuku djina, ni dou sa kila vinaka jiko nai varau ni nitou bula i na gauna kitou jiko vata kinia ki ikodou. Kitou ma qaravia vagona mo dou kila vinaka cake kinia.⁶ O dou mai vadamurimuri kitou ka vavokiliga kinia na Turaga, ka djina liga ni ikodou sa vararawataki valevu kinia, ia ikodou sa vabaujia nai tukutuku ki na reki sa vu mai vua na Yalo Tabu,⁷ o iko sa yaco kinia mo ivaraitaki vi ira keceliga na tamata vabaujia mai Masitonia vata ki Akaia.⁸ Ka ni reva laliga ni o vavuna me rogo nai tukutuku ni Turaga mai Masitonia taucoko vata ki Akaia, ia sa tete vokiliga nai rogorogo ni nomudou vabaujia na Kalou ina vivanua keceliga, ka sa reva vokiliga na ka me kitou tukunia kinia.⁹ Ni ra sa dauvivosakitakia o ira kece na tamata i vanua na nomudou ciqomi kitou ina gauna kitou ma sikovi ikodou kinia, vata na nomudou ma samakia mai na vimatakau vua na Kalou, mo qaravia kinia na Kalou bula djina;¹⁰ ka mo warakia vokiliga na Luvena mai lomalagi, o koya sa tucake voki mai na mate, o Jisu, o koya sa vabulai kita mai na cudru ni Kalou se bera mai.

2 ¹Ikodou na viwekani, ikodou sa kila vinaka ni sa reva ni maumau laliga na nitou ma qai jiko mai vi ikodou. ²ia ni kitou a vararawataki mada i liu, ka vacacani sara mai Filipai, me va dou sa kila, kitou sa qai doudou liga ena vuku ni nitou Kalou me tukunia sara vi ikodou nai tukutuku-vinaka ni Kalou, a sa ka levu na vivoraji. ³Na nitou i tukutuku ni vamamamasu ke vi ikodou sa reva ni vayacori i nai naki vatani se reva ni savasava, se me kitou vatarabetakia kinia e dua. ⁴Ia kitou sa vunautakia liga me vaka sa vinakajia na Kalou, ka ni sa nanumia o koya ni sa ganiji kitou me kitou yadjia nai tukutuku vinaka. Sa reva ni kitou saga ke me ra vinakaji kitou kinia na tamata, na Kalou liga, o koya sa vatovolea nai naki ni lomada. ⁵Dou sa kila ni kitou sa reva ni vosa ni vicavilaki laliga, se taucia e dua na vosa me ubia na yalo ni kocokoco, sa nitou i vadjinadjina kinia na Kalou. ⁶Kitou sa reva vokiliga ni vinakajia me ra dokai kinia na tamata mai vi ikodou se mai vi ira na tani. ⁷Ka djina liga ni ma rawa ni kitou vacolaji ikodou i na levu na ka, ni kitou sai apositolo i Karisito, Ia kitou sa yalo vinaka liga i na ikodou maliwa, me va e dua na marama djina sa qarautia ira vinaka na luvena. ⁸O koya ke, ina vuku ni nitou lomani ikodou, kitou sa reva ni vinakajia laliga me kitou wase vi ikodou nai tukutuku vinaka mai vua na Kalou, ia na nitou bula vokiliga, balejia ni ikodou sa rui bibi ka lomani djina sara vi kitou. ⁹Ikodou na nanumia jiko na viwekani ni nitou cakacaka vata na nitou oga ni kitou ma daucakacaka jiko ina siga vata na bogi, me kitou kua sara kinia ni vaicolacolatakia e dua vi ikodou i na gauna kitou sa vunautakia jiko kinia vi ikodou nai tukutuku vinaka ni Kalou. ¹⁰Dou sa vadjinadjina vata na Kalou i na kena savasava, dodonu ka reva ni cala na nitou i varau vi ikodou sa vabaujia. ¹¹Me va ikodou sa kila ni kitou ma va na tama vi ira na luvena na nitou tuberi ikodou yadudua, ¹²ka vacogui ikodou, ka vauqeji ikodou mo dou varaitakia nai varau ni bula sa kilikili vua na Kalou, o koya sa kacivi ikodou jiko ina nona matanitu lagilagi. ¹³Kitou sa vavinavinaka vokiliga vua na Kalou i na vuku ni nomudou ciqomia na Vosa ni Kalou ikodou ma rogocia mai vi kitou. Ina nomudou rogocia ka ciqomia na Vosa ni Kalou, ikodou sa vabaujia vaidjina ni sa tukutuku djina liga na Kalou. Ni sa cakacaka jiko na Kalou i na nomudou bula ikodou sa vabaujia. ¹⁴Sa mani yaco vi ikodou na wekaqu na ka ma yaco vi ira na visogosoqo le ni lotu ni Kalou mai Jutia, o ira sa ni Karisito Jisu, ikodou ma sota vokiliga na vivacacani mai vi ira liga na wekamudou me va na nodra ma sota kaya o ira mai vi ira na Jiu; ¹⁵o ira ke ra ma vamatea na Turaga o Jisu Karisito, vata ki ira vokiliga na parofita, o ira ma vacacani kitou; ra sa reva ni vinaka vua na Kalou, ra sa vicaji vokiliga vata ki ira keceliga na tamata. ¹⁶Ra ma tovolea vokiliga me ra tarovia na nitou vunau vi ira na kai matanitu tani, me ra vabulai kinia. Ia na nodra caka gona, sa qai levu cake liga na nodrai valavala ca, ia sa qai yaco vi ira na cudru ni Kalou. ¹⁷Kitatou na viwekani, e djina liga ni kitou sa va na gone luveniyali ina vuku ni noda vitawasei valekaleka, sa vayago liga, ka reva ni vayalo - kitou sa nanumi ikodou valevu ka tovolea vakaukauwa me da visotaraki voki ina matana votu. ¹⁸Kitou sa via qai vi ikodou, o au madaliga au ma tovolea vavica me'u lesu yani vi ikodou, ia sa tarovia liga na nitou i qaiqai o Setani. ¹⁹Ia sa qai cava na nitou i nuinui, se na ka me kitou marautakia, se nai sala vatui me kitou cibitakia i na mata ni noda Turaga o Jisu ni sa lesu voki mai o koya. ²⁰Sa djina sara, sai ikodou na vu ni nitou vacibicibi vata na marau.

3 ¹Koya gona kitou sa reva ni vosojia rawa na nitou via raici Ikodou, kitou sa mani nakijia kinia me kirau sa jiko liga mai Aceni. ²Kirau sa talai Timoci, na wekada, kai tokani ni dauvigaravi ni kena vatetei nai tukutuu vinaka i Karisito, me vakaukautakia na nomudou vabaujia. ³Me kua ni dua me vayalaji ina vuku ni vivacacani ke, ikodou sa kila jiko va ikodou na vivacacani ke, sa jiki ni nona lewa na Kalou me balejia kita. ⁴Ni kitou sa jikovata ki ikodou, kitou ma tukunia rawa jiko kinia ni kitou na vacacani ina vuku ni vabaujia ia me va ikodou sa kila, sa mani yaco djina me vakinia. ⁵Ke na vuna au talai Timoci yani kinia, ni'u sa reva ni vosojia rawa, meu kila nai tuvaki ni nomudou vabaujia, niu sa taqayatakia de mani veretaki ikodou na tevero ka qai vavuna me ka wale kinia na nitou cakacaka. ⁶Ia ni sa lesu voki mai o Timoci ka sa qai vata mai nai tukutuku rogorogo vinaka ni nomudou vabaujia vata na nomudou loloma. Sa mai tukunia vi kitou o koya nomudou dau vanuinui vinaka jiko mai ka ikodou sa vinakajia mo dou mai raici kitou me va liga na levu ni nitou gadrevia me kitou raici ikodou. ⁷Koya gona ikodou na viwekani, ina gauna kitou sotavia kinia na vivacacani vata na ka rarawa, kitou sa vayaloqagataki ina vuku ni nomudou vabaujia: ⁸balejia ni kitou sa qai bula vaidjina, ke u sa tudei jiko vua na Turaga. ⁹Na cava me kitou tukunia rawa me varaitakia vavinaka na levu ni nitou vavinavinaka vua na Kalou me baleji ikodou vata na levu ni marau sa mai yaco vi kitou ina vukumunu, ina nitou tu ke ina mata ni noda Kalou? ¹⁰Kitou sa masulakia vagumatua ina siga vata na bogi, me da na sota, ka me kitou varautakia na vika ko nu gadrevia me balejia na nomudou vabaujia. ¹¹Me qai varautakia na Kalou na Tamada vata na noda Turaga o Jisu na sala me kitou yaco rawa yani kinia vi ikodou! ¹²Me qai vatuburi ikodou cake na Turaga ka vasinaiji ikodou ina loloma vi ira na viwekani, ka me vuabale yani na loloma ke vi ira na tamata keceliga me va na levu ni nitou lomani ikodou. ¹³Ia me qai vataudeitakia o koya na lomamudou me reva ni cala ka savasava ina mata ni Kalou na Tamada ina gauna sa lesu voki mai kinia na noda Turaga o Jisu Karisito vata ki ira kece na nona tamata yalosavasava.

4¹ Kitou ma sa varaitakia vi ikodou na viwekani nai tovo ni bula sa vinaka vua na Kalou; sa djina ni dou sa caka jiko, ia kitou kerea ka vamasuji ikodou mo dou caka vavinaka cake sara. ²Me va ikodou sa kila tu na vivaro kitou ma varojia vii kodou ina vuku ni Turaga o Jisu. ³Ni sa vinakatakia na Kalou mo dou savasava vayalo; ka mo dou kua ni dau vibutakoci: ⁴mo dou dui kila yadua na sala savasava ka dokai me maroroi kinia na yagomudou. ⁵Me kua na garogaro ca me vataki ira na reva ni lotu era reva ni kila na Kalou. ⁶Ena vuku ni ka ke, me kua ni dua na tagane me caka cala kinia se via qai siovia na ka e nona na wekana, ni sa dauvivatogitaki na Turaga ina vika ke, kitou ma sa tukunia oji na ka ke ka varoji ikodou kinia vabibi iliu. ⁷Ni sa reva ni kacivi kita na Kalou me da vayacoria nai varau dukadukali eso, ia me da yalosavasava liga. ⁸Ia o koya sa cajia ke, sa reva ni cajia laliga na Kalou, o koya sa solia mai vi kita na nona Yalo Tabu. ⁹Ia ina vuku ni vilomani vavitacini, sa reva ni yaga me dua e vola voki yani vi ikodou; ni dou sa vavulici mai vua na Kalou mo dou dauvilomani. ¹⁰Sa djina ni ikodou sa daulomani ira kece na viwekani mai Masitonia raraba, ia kitou sa vamasuji ikodou na viwekani, mo dou caka valevu cake sara; ¹¹me nomudou i naki dei mo dou jiko vinaka vata ki ira na tani, mo dou dui qaravia liga na ka e nomudou yadua ka cakaka ina ligamudou mo dou rawajia kinia na nomudou bula me va kitou ma varojia vi ikodou; ¹²na sala ke, ra na varokorokotaki ikodou kinia o ira na reva ni lotu, ka ikodou na reva voki ni vararavi kinia vua e dua voki na tamata me balejia na vika mo bula kinia. ¹³Ikodou na viwekani, kitou sa reva ni vinakajia mo dou reva tu ni kila na vi ka sa baleji ira na mate, ka mo dou kua ni rarawa, me vataki ira sa reva na nodra i nuinui. ¹⁴Ia ke da sa vabaujia ni sa mate o Jisu ka sa tucake voki mai na mate, ena vavokiliga kinia o ira sa moce ni ra tu vata ki Jisu, ena yadji ira vata ki koya na Kalou. ¹⁵Kitou sa tukunia vi ikodou me vaka na Vosa ni Turaga, ni da sa reva ni liu vi ira ra sa moce tu o kita da sa bula jiko me yacovia na nona lesu voki mai na Turaga ¹⁶Ni na rogovaki taumada na domo ni kaila, a domo ni agilosi ni Turaga, vata na domo ni davui ni Kalou, ni na qai sobu mai lomalagi na Turaga, na qai tucake taumada o ira na mate ra sa tu vata ki Karisito: ¹⁷I muri o kita, da sa bula donumakia na gauna gona, eda na yadji cake vata ki ira ina vi o, me sota vata na Turaga ina maliwa lala: da na qai jiko vata kaya na Turaga ka reva ni mudu. ¹⁸O koya mo dou qai ia na vivayaloqaqataki vataki ikodou ina vivosa ke.

5

¹Ikodou na viwekani, sa reva ni yaga meu vola yani vi ikodou na ka me balejia na vigauna vata na visiga eso na vayacori kinia na vika ke. ²Ni dou sa kila vinaka tu ni na yaco na siga ni Turaga me va na nona qai voli e dua na daubutako ina bogi. ³Ina gauna ra na tukunia kinia na tamata, "Da sa qai vacegu ka jiko vinaka," na qai yaco vareucala vi ira na rusa me va na kena yaco na mosi ni kete vua e dua na yalewa bukete sa taratara, ka na reva ni dua ena tuba tani rawa. ⁴Ia, vi ikodou na viwekani, dou sa reva ni jiko i na butobuto, ka sa reva kinia ni dodonu me na yaco yani vareucala vi ikodou me va na daubutako ina siga gona. ⁵Ikodou keceliga na gone ni rarama vata na gone ni siga, da sa reva ni gone ni bogi se gone ni butobuto. ⁶O koya me da kua ni moce jiko me vataki ira na kena vo; ia me da yadra jiko liga ka yalomatua. ⁷Ni o ira na daumoce ra sa moce i na bogi, vata ki ira na daumateni ra mateni i na bogi. ⁸Ia me va ni da sa gone ni siga, sa dodonu kinia me da yalomatua, e dodonu me da vaucia na vabaujia vata na loloma mei sasabai ni lomasereda, vata na noda nuitakia na vivabulai me i varuru ni uluda. ⁹Ni sa reva ni lesi kita na Kalou me da rusa ia me da rawa liga na bula ina vuku i Jisu Karisito na noda Turaga; ¹⁰o koya ka mate ina vukuda me rawa ni da bula vata kaya ina gauna na lesu voki mai kinia, se da bula jiko se da sa mate ina gauna gona. ¹¹O koya gona mo dou vivacegui ka vivayaloqaqataki kinia vai ikodou, me va dou sa vayacoria jiko. ¹²Ia kitou sa vamasuji ikodou na viwekani, mo dou dokai ira sa viqaravi jiko vi ikodou, o ira sa djigitakia na Turaga me ra liutaki ikodou ka vatavulici ikodou; ¹³ka mo dou varokorokotaki ira, ka lomani ira valevu sara, ina .vuku ni cakacaka ra sa dauvayacoria. Mo dou vilomani jiko vai ikodou. ¹⁴Kitou sa vamasuji ikodou na viwekani; mo dou vunauci ira na vucesa, dou vayaloqaqataki ira sa yalolilai, dou vukei ira sa malumalumu. ¹⁵Raicia me kua ni dua e visausaumitakia na cava vua e dua voki, ia mo dou nakijia jiko lilga mo dou caka vinaka vi ikodou ka vakinia vi ira na tamata keceliga. ¹⁶Dou reki jikoliga. ¹⁷Dou masu jikoliga ka kua ni cava. ¹⁸Dou vavinavinaka ina vuku ni ka keceliga ina vigauna keceliga, ni sai koya ke na loma ni Kalou vi ikodou ina vuku i Karisito Jisu. ¹⁹Dou kua ni tarovia na cakacaka ni Yalo Tabu. ²⁰Dou kua ni becua na nodrai tukutuku na parofita. ²¹Dou vatovolea na ka keceliga; tauria matua liga na ka e vinaka. ²²Dou tarovi ikodou mai na ka keceliga e ca. ²³Me qai vasasavataki ikodou sara na Kalou dauvivacegui ka me maroroi vinaka me taucoko sara vaoji na yalomudou vata na lomamudou vata na yagomudou me yacovia na siga na qai mai kinia na Turaga o Jisu Karisito. ²⁴Sa yalodina o koya sa kacivi ikodou, ka na vayacoria na vika ke. ²⁵Ikodou na viwekani, dou masulaki kitou vokiliga. ²⁶Dou kidavaki ira na viwekani keceliga ina i regu savasava. ²⁷Au sa varojia vi ikodou ina yaca ni Turaga, me qai wiliki nai vola ke vi ira kece sara na viwekani. ²⁸Me jiko vata liga ki ikodou na loloma savu ni noda Turaga o Jisu Karisito.

2 Cesalonaika

1 ¹Oi kitou o Paula, vata ki Silivenuse, vata ki Timoci, i nai soqosoqo le ni lotu mai Cesalonaika, o ira sa nona na Kalou o Tamada vata na Turaga o Jisu Karisito. ²Me nomudou na loloma vata na nona vacegu na Kalou o Tamada vata ki Jisu Karisito. ³Sa kilikili ki kitou me kitou caka jikoliga na vavinakavinaka vua na Kalou i na vukumudou na viwekani, ni sa dodonu liga o koya ke, ni sa tubu valevu sara na nomudou vabaujia, sa uasivi cake na nomudou vilomani vataki ikodou yadua. ⁴Ni kitou sa vacaucautaki ikodou vi ira nai soqosoqo le ni lotu ina vuku ni nomudou lomadei vata ki na vabaujia i na nomudou vacacani keceliga vata na vivararawataki dou sa vosojia. ⁵Ke nai vatakilakila ni lewa dodonu ni Kalou, mo dou rawa ni wili kinia mo dou yaga me rawa na matanitu ni Kalou, o koya dou sa vararawataki vokiliga kinia. ⁶Ni sa dodonu vua na Kalou me saumi ira vararawa ni ra sa vararawataki ikodou; ⁷ia vi ikodou vokiliga sa vararawataki, me vacegui vata vi kitou, ni na varaitaki mai kinia i lomalagi na Turaga o Jisu vata ki ira na nona agilosu kaukauwa, ⁸ina yameyame ni bukawaqa, me cudruvi ira sa reva ni kila na Kalou, vata ki ira sa reva ni vabaujia nai tukutuku-vinaka ni noda Turaga o Jisu Karisito. ⁹Ra na cudruvi na vivarusai reva ni mudu mai na mata ni Turaga, vata na nona kaukauwa taucoko; ¹⁰ni na qai mai me ra varokorokotaki koya o ira na nona tamata yalosavasava, me dokai ira keceliga sa vadjinajia ina siga gona, (ni sa vadjinajia na nitou i tukutuku vi ikodou.) ¹¹Koya gona kitou sa masulaki ikodou jikoliga kinia, me vabauji ikodou na nitou Kalou ina vuku ni ka dou sa kacivi kinia, me vayacoya sara i na kaukauwa na gagadre vinaka keceliga vata i na cakacaka ni vabaujia; ¹²me vacaucautaki kinia na yaca ni noda Turaga o Jisu Karisito i na vukumudou, o kitou vokiliga i na vukuna, me va na loloma ni noda Kalou vata i na Turaga o Jisu Karisito.

2 ¹Kitou sa qai vamasuji ikodou na viwekani, i na vuku ni nona qai voki mai na noda Turaga o Jisu Karisito, vata na noda soqoni vata ki koya, ²mo dou kua vitosoyaki vasauri mai na lomadei, se vataqayataki, me kua i na vuku ni vosa ni yalo se nai tukutuku se nai vola me va sa vu mai vi kitou, me va sa voleka mai na siga i Karisito. ³Me kua sara ni dua me vakaisini ikodou ina dua na ka. Ni na yaco mada iliu na vuki tani, ka na varairaitaki mada na tamata ni valavala ca, vata na luve ni dauvivarusai. ⁴O koya sa dauvorajia, sa valevulevui koya me vinaka cake i na ka keceliga sa vatokai me Kalou, se dauqaravi. I na vuku ni ka ke, sa jiko kinia o koya i na vale ni Kalou, sa dau varaitaki koya me Kalou. ⁵Dou sa reva beka ni nanumia ni'u ma jiko vata ki ikodou, au sa dau tukunia vi ikodou na vika ke. ⁶Ke dou sa qai kila na ka ma tarovi koya, me varaitaki mai kinia o koya ina kena gauna liga. ⁷Ni sa cakacaka vavuni na ca ina gauna ke, sa dua sa tarovia jikoliga me yacovia na gauna na yadji tani kinia o koya. ⁸Na qai varairaitaki mai na vunia gona, koya ma vamatea o Jisu inai cegu ni gusuna, sa vayalia na nona varairaitaki koya mai. ⁹Sa va na cakacaka ni Setani na nona qai mai, sa caka i na kaukauwa levu vata na vivatakilakila vata na vi ka seseni sa vivakurabuitaki, ¹⁰vata ina vi ka reva ni dodonu, sa vivacalai vi ira sa rusa, ni ra sa sece ni lomania na ka djina, me ra bula kinia. ¹¹Ina vuku ni ka ke, sa tala jiko na vivacalai mana vi ira na Kalou, me ra vadjinajia kinia na seni; ¹²vata me ra cudruvi o ira keceliga ra sa reva ni vabaujia na ka djina, ra sa vinakatakia liga na ka sa reva ni dodonu. ¹³Ia sa dodonu me ta dau vavinavina vua na Kalou ina vukumudou, na viwekani, ikodou sa lomania na Turaga, ni sa djigitaki ikodou na Kalou mai nai vatekivu mo dou bula, ni dou sa vasavasavataki i na Yalo Tabu, dou sa vabaujia na ka djina. ¹⁴Sa kacivi ikodou kinia o koya i na vuku ni nitou tukutuku-vinaka, mo dou rawa kinia na kena kalougata ni noda Turaga o Jisu Karisito. ¹⁵O koya mo dou tu dei na viwekani, dou tauria jiko nai tukutuku dou sa vavulici kinia mai vi kitou, i na vosa se ina nitou i vola. ¹⁶Na noda Turaga o Jisu Karisito, vata na Kalou o Tamada, o koya sa lomani kita, sa solia vi kita na nona vacegu, sa reva ni mudu rawa na nona loloma vata nai nuinui vinaka, ¹⁷me vaceguya mada na yalomudou, sa vataudeitaki ikodou i na cakacaka vinaka vata na vosa keceliga.

3 ¹Me'u jinia, vi ikonu na viwekani, dou masulaki kitou, ²me kitou vakusakusatakia yani na Vosa ni Turaga, me dokai, me va vi ikodou, me kitou vabulai vokiliga mai vi ira na tamata sa yalo vatani, ra sa tamata ca, ni sa reva keceliga vi ira na vabaujia. ³Na Turaga sa dau yalodina, o koya sa vataudeitaki ikodou, sa maroroi ikodou mai na ca. ⁴Kitou sa nuitakia na Turaga ina vukumudou, ni dou sa na caka vaoji na vika kece kitou sa varojia vi ikodou. ⁵Me na liutakia na Turaga na yalomudou ina loloma ni Kalou, vata na dauvosojia me vataki Karisito. ⁶Ke kitou sa varojia vi ikodou na viwekani, i na yaca ni Turaga o Jisu Karisito, mo dou reva ni jiko vata ki koya e dua vi ira na viwekani sa daucaka nai varau vatani, ka reva ni sala vata nai vavuvuli dou sa rogocia vi kitou. ⁷Ni dou sa kila ni sa dodonu mo dou vatamurimuri kitou, balejia ni kitou sa reva ni caka nai varau vatani vi ikodou. ⁸Kitou sa reva ni kana laliga vua e dua na tamata, kitou sa cakacaka i na bogi vata na siga ka oca, me kua ni kitou na vabibitakia e dua vi ikodou. ⁹E reva ni kitou caka ke balejia ni reva vi kitou na kaukauwa, kitou caka liga na lewa ke me varaitaki vi ikodou, mo dou vatamurimuri kitou kinia. ¹⁰Ni kitou ma jiko vata ki ikodou, sa nitou i varo vi ikodou, "me kua ni kana o koya sa reva ni cakacaka". ¹¹Ni kitou sa rogocia sa so vi ikodou, ra sa caka jiko nai valavala duatani, ra sa reva tu ni cakacaka, ra sa dau makutu tani. ¹²O ira vake kitou sa varojia, sa masujia ina vuku ni Turaga o Jisu Karisito, me ra jiko vama lua ka daucakacaka, me ra kania liga na kedra. ¹³Ikonu na viwekani, dou kua ni ceguoca ina caka vinaka. ¹⁴Ke dua sa reva ni talairawarawa ina vuku ni vosa kitou sa vola ke, dou vatakilakilatakia na tamata gona, kua ni dou vailala vata ki koya, me madua kinia o koya. ¹⁵Mo dou kua ni wiliki koya me nomudou meca, dou vavulici koya liga me va e dua na wekamudou. ¹⁶Na nona vivacegui na Turaga me solia jikoliga vi ikodou na nona vacegu ina vigauna keceliga. Me jiko vi ikodou keceliga na Turaga. ¹⁷Au sa loloma yani, o au o Paula, au sa vola ina ligaqu djina nai vola ke, koya na kenai vadjinadjina inai vola keceliga au sa vola. ¹⁸Me nomudou keceliga na loloma ni noda Turaga o Jisu Karisito. Emeni

1 Timoci

1 ¹O au o Paula, nai apositolo i Jisu Karisito, i nai lesilesi ni Kalou na nodai Vabula, o Jisu Karisito, na vu ni nodai nuinui; ²vi Timoci, na luvequ djina i na vabaujia: Me sa nomu na loloma, na yalololoma, na vacegu, mai vua na Kalou o Tamada, vata ki na noda Turaga o Karisito Jisu. ³Me va au ma vamasuji iko mo jiko liga mai Efeso, niu ma qai ki Masitonia, mo varojia kinia vi ira eso me ra kua ni vatavulicia nai vavuvuli tani, ⁴me ra kua vokiliga ni djinajia nai tukutuku laliga vata ki nai vola ni kawa reva ni mudu, sa tubu kinia na vileji, ka reva liga na vivatataki cake i na ka ni Kalou, o koya sa yaco i na vabaujia, au sa caka voki ke. ⁵Ia na ka sa nakijia i na vunau na loloma mai na yalo savasava, vata ki na lewa-eloma vinaka, vata ki na vabaujia reva ni vaseseni; ⁶ma cala mai kinia o ira eso, ka sa lesu tani me ra caka na vileji laliga; ⁷ra sa gadrevia me ra vu ni vunau: ra sa reva ni kila na ka ra sa dau tukunia, se na ka ra sa dauvadjinadjina kinia. ⁸Ia kita sa kila sa ka vinaka na vunau, ke sa muria na tamata me va na kenai valavala: ni da sa kila sa reva ni bale na vunau vi ira na tamata yalododonu, vi ira liga ra sa reva ni muria na vunau, ka sa dautalaimama, vi ira ra sa reva ni lotu, a ra sa dau ivalavala ca, vi ira ra reva ni yalosavasava, ra sa vasisila liga; vi ira ra sa labajia na tamadra, ra sa labajia na jinadra, ra sa dauviraravui, ¹⁰vi ira ra sa daudara, vi ira ra sa vimoceri vatagane, vi ira ra sa dau butakocia na tamata, vi ira ra sa dau lasu, vi ira ra sa dau bubului vailasu, vata ki na ka tani keceliga sa reva ni va nai vavuvuli vinaka: ¹¹me va nai tukutuku vinaka vaidjina ni koya na Kalou daumakia, au sa lesi kinia meu vunautakia. ¹²Ia au sa vavinavina vi Karisito Jisu na noda Turaga, o koya sa vakaukauwataki au, ni sa nanumi au niu sa lomadina, sa lesi au ki na cakacaka vaitalatala; ¹³oi au iliu na dauvosavacaca, vata ki na dauvacaca, vata ki na dauvivasewasewani: ia au sa lomania, niu ma caka i na lialia vata ki na reva ni vabaujia, ¹⁴ia ka vinaka cake sara liga na loloma ni noda Turaga, au ma vabaui Karisito Jisu kinia ka lomania. ¹⁵Sa djina na vosa, sa yaga me vabauji valevu, ni sa qai mai ki vuravura o Jisu Karisito me vabulai ira na tamatai valavala ca; ia oi au, au sa vinaka cake vi ira. ¹⁶Ia i na vuku liga ni ka ke au ma lomani kinia, me varaitakia o Jisu Karisito vi au ka vinaka cake na vosojia valevu sara liga, meu i varau vi ira ra na vabauji koya imuri me ra bula reva ni mudu kinia. ¹⁷Ia, vua na Tui reva ni tubu, sa reva ni mate rawa, sa reva ni rairai, na Kalou vuku duadualiga, me caka na varokoroko vata ki na vidokadokai ka reva ni mudu. Emeni. ¹⁸Ai varo ke au sa solia vi iko, na luvequ Timoci, me va na parofisai o ma tukunia kinia iliu, mo caka kinia na vivala vinaka; ¹⁹mo tauria matua na vabaujia, vata ki na lewa-eloma vinaka: gona ra sa dainia eso, sa kasa kinia na nodra vabaujia ka mate sara kinia: ²⁰sa vake o Imeneo vata ki Alekisada, oi rau au sa solia vi Setani, me rau kila kinia me rau kua ni dauvosavacaca.

2 ¹O koya ke au sa varojia kinia, me caka mada iliu na masumasu, na kerekere, na vimasulaki, na vavinavinaka, i na vukudra na tamata keceliga: ²i na vukudra na tui, vata ki ira keceliga era turaga; me da jiko vinaka kinia ka vacegu, me da caka nai valavala keceliga sa valotu ka kilikili: ³Sa dodonu ke, ka vinaka vokiliga i na mata ni Kalou na nodai Vabula; ⁴o koya sa vinakajia me bula na tamata keceliga, ka mai kila sara liga nai vavuvuli djina. ⁵Ni sa dua bauliga na Kalou, ka dua bauliga na dauvisorovaki, i na maliwa ni Kalou vata ki ira na tamata, io, na tamata o Jisu Karisito; ⁶o koya sa soli koya me kedrai voli na tamata keceliga, a ka me tukunia i na kena gauna. ⁷Gona au a lesi kinia meu dauvunautakia meu kenai apositolo vokiliga, (au sa vosa djina, au sa reva ni seseni;) meu nodra i vavuvuli na vimatanitu i na vabaujia vata ki nai vavuvuli djina. ⁸O koya ke au sa vinakajia kinia me masu o ira na tagane i na yasana keceliga, ni ra sa dodoka cake na liga savasava, ka me reva na cudru vata ki na viba. ⁹Me vaisulu va vokiliga kinia o ira na yalewa i nai sulu e kilikili, ni ra sa lokomi ka yalomatua: me kuani tali na drau ni uludra, me kua ni vakoula, se vamata-ni-civa, se vai sulu talei: ¹⁰ia (me va liga sa kilikili vata ki ira na yalewa ra tukunia ra sa lotu) i nai valavala vinaka. ¹¹Me jiko lo na yalewa ka me vatavulici, ka vamaalumalumutaki koya valevu. ¹²Ia au sa reva ni dainia na yalewa mei vavuvuli, se viavialewa vi koya na tagane, ka me jiko lo liga. ¹³Ni sa buli taumada o Atama, ka muri o Ivi. ¹⁴A sa reva ni temaki o Atama; na yalewa liga sa temaki, ka sa talaimama kinia. ¹⁵Ia ena vabulai ni sa vasucu gone, ke ra sa tu dei i na vabajita, vata ki na loloma, vata ki na yalosavasava, vata ki na yalomatua.

3¹ Sa dina na vosa, Ke dua sa gadrevia na cakacaka vaitalatala qase, sa gadrevia na cakacaka vinaka. ²O koya sa kilikili kaya kinia nai talatala qase me reva ni cala, me dua bauliga na wajina, me yalomamakutu, me yalomatua, mei valavala dodonu, me daulomasoli, me vatavuvuli vavuku; ³me kua ni dau somi waini, me kua ni dauvivala, me kua ni daugarovia nai yau vasisila: me yalomalua, me kua ni daucudrucudru, me kua ni daukocokoco; ⁴me lewai ira vinaka na nona lewe-ni-vale, ka me talairawarawa o ira na luvena ka caka nai valavala sa kilikili; ⁵(ia ke sa dua na tamata sa reva ni lewai ira rawa na nona lewe-ni-vale, ena raicia vavinaka vaivei nai soqosoqo lewe ni lotu ni Kalou?)⁶me kua e dua sa qai lotu, de viavialevu, ka cudruvi kinia me va na tevoru. ⁷A sa dodonu vokiliga me rogo vinaka vi ira i taudaku; de bale ki na ka ena vosavacacataki kinia, vata ki nai cori ni tevoru.⁸Me yaloqaseqase o ira vokiliga na tuirara, me ra kua ni vivakaisini i na vosa, me ra kua ni gujia valevu na waini, me ra kua ni daugarovia nai yau vasisila; ⁹me ra tauria matua nai vavuvuli ka vuni iliu ra sa qai vabaujia, i na lewa-eloma vinaka. ¹⁰Ia me ra vatovolei mada iliu o ira vokiliga ke; me ra qai yaco me tuirara ni ra sa reva ni cala.¹¹Me yaloqaseqase o ira vokiliga na yalewa, me ra kua ni daukakase, me ra yalomatua, ka lomadjina i na ka keceliga. ¹²Me sa yadua liga na wajtidra na tuirara, ia me ra lewai ira vinaka na luvedra, vata ki na nodra lewe-ni-vale. ¹³Ia o ira ra sa caka vinaka na cakacaka ni tuirara, ra sa rawajia kinia me ra tubu cake, a ra sa doudou vokiliga me tukunia na vabauji Karisito Jisu.¹⁴A vika ke au sa vola vi iko, ia au sa vanuinui meu qai kusarawa yani vi iko: ¹⁵ia ke au sa dede, mo kila nai valavala sa kilikili vata ki ira na tamata i na vale ni Kalou, gona nai soqosoqo lewe ni lotu ni Kalou bula, na duru vata ki na yavu ni vavuvuli djina.¹⁶Ia na ka ke sa reva ni vilejitakia ni sa ka levu na ka ni Kalou ka vuni tu iliu: Sa rairai vatamata na Kalou, sa vadjinadjina vi koya na Yalo Tabu, sa raici koya na agilose eso, sa vunautakia o koya vi ira na vimatanitu, sa vabauji koya eso na kai vuravura, sa kau cake ki na vanua vaiukuuku.

4¹Ia sa tukunia vamacala na Yalo Tabu ni na vuki tani eso mai na vabaujia i na gauna imuri, ni ra varogocia eso na yalo e dauvivacalai vata ki na nodra i vavuvuli na tevoru; ²i na nodra dauvivakaisini ra sa vosa seseni, sa tavuni na nodra lewa-eloma me va i na kaukamea katakata; ³ra sa dautarovia na vawaji, a ra sa vatabuya na kakana eso, sa caka na Kalou me ra kania ka vavinavinaka kinia o ira sa vabaujia ka kila nai vavuvuli djina. ⁴Ni sa vinaka na ka keceliga sa caka na Kalou, sa reva na ka me beci, ke sa da vavinavinaka kinia ni da kania; ⁵ni sa vasavasavataki i na vosa ni Kalou vata ki na masu. ⁶Ke o sa vananumi ira na viwekani i na vika ke, o na qai talatala vinaka ni Jisu Karisito, sa vatuburi cake i na vabaujia vata ki nai vavuvuli vinaka ko ya o sa daumuria. ⁷Ia mo dainia sara liga na vosa tabu vata ki na vosa lialia ni yalewa qase, ia mo dauvaogai iko ki na lotu. ⁸Ni sa yaga valailai liga na ogaoga vayago: ia na lotu sa yaga i na ka keceliga, ni sa yalataki kinia na ka ni bula ke, vata ki na ka ni bula vokiliga ena muri mai. ⁹Sa diina na vosa, a sa yaga me vabauji valevu. ¹⁰Ni sai koya liga ke kitou sa daucakacaka kinia ka sa valialiai, ni kitou sa vararavi ki na Kalou bula, nai Vabula ni tamata keceliga, sa nodra djina sara liga ra sa vabaujia. ¹¹A vika ke mo varojia ka vatavuvulitakia. ¹²Me kua ni beci iko e dua ni o sa cauravou; ia mo yaco mo nodra i varau ra sa vabaujia, i na vosa, i nai valavala, i na loloma, i na lomadina, i na yalosavasava. ¹³Mo gumatua i na wili vola, i na dauvivaroji, e nai vavuvuli, ka yacovia na noqu qai yani. ¹⁴Kua ni weletakia nai solisoli sa tu vi iko, o koya ka soli vi iko i na parofisai, vata ki na vitabaki ni ligadra nai talatala qase. ¹⁵Mo dauvananumia na vika ke; me ra rawai iko sara liga; me rairai kinia ni o sa vuku cake mai i na ka keceliga. ¹⁶Varaici iko vinaka, vata ki nai vavuvuli; tu dei kinia: ni o sa caka vake o na vabulai iko, vata ki ira vokiliga ra sa rogoci iko.

5 ¹Kua ni vunaucia vakaukauwa na qase, ia mo varojia vamaalua liga me va vua na tamamua: vi ira na cauravou me va vi ira na tacimu; ²vi ira na yalewa qase, me va vua najtinamu; vi ira na goneyalewa, me va vi ira na ganemu, i na yalosavasava sara liga. ³Varaici ira na yada ra sa yada djina. ⁴Ia ke sa dua na yada sa valuvuni se so na makubuna, me ra vatavulici mada me ra caka nai valavala dodonu mai nodratou, me ra saumia vinaka na nodra loloma na nodra qase: ni sa vinaka ke vua na Kalou. ⁵Ia na yada djina, o koya sa reva na wekana, sa vararavi jiko vua na Kalou, sa dau caka jiko na vimasulaki vata ki na kerekere i na bogi vata ki na siga. ⁶Ia o koya sa dau gujia na marau, sa mate liga ni sa bula lako. ⁷Ia mo dauvarojia na vika ke, me ra reva ni cala kinia. ⁸Ia ke e dua sa reva ni varaici ira na kai nona, ka valevu sara liga o ira na nona lewe-ni-vale, sa cakitakia na vabaujia, ka sa vinaka cake i na ca, sa vinaka sobu o koya sa reva ni lotu. ⁹Me kua ni djigitakia e dua na yada sa reva ni onosagavulu na nona yabaki, ka sa vawaji vadua liga, ¹⁰me rogo i na vuku ni valavala vinaka; ke sa qaravi ira na gone, ke sa dauvacegui ira na vulagi, ke sa vuya na yavadra ra sa lotu, ke sa vukeyi ira ra sa vararawataki, ke sa gumatua ni dau cakaji na cakacaka vinaka keceliga. ¹¹Ia o ira liga na yada ra tamata bula mo vasuka: ni ra na garogaro liga, ka reva ni nanumi Karisito, ka ra na via vawaji vokiliga: ¹²ra sa cudruvi, ni ra sa dainia na ka ra sa vabaujia iliu. ¹³A ra sa yaco vokiliga me ra vucesa, ka sa viqaiyaki ki na vivale; ra sa reva ni vucesa laliga, ra sa dautalanoa laliga vokiliga, ka vavucia, ra sa dautukunia na ka e reva ni kilikili. ¹⁴O koya ke au sa vinakajia kinia me ra vawaji o ira na yada era tamata bula, me ra vasucu gone, me ra lewa na vale, ka me ra kua ni caka e dua na ka me vosa vacaca kinia na meca. ¹⁵Ni sa lesu tani voki eso me ra muri Setani. ¹⁶Ke sa dua na yalewa sa vabaujia, sa jiko vua na nona yada eso, me vukeyi ira o koya, ka me kua ni vabibitakia nai soqosoqo lewe ni lotu: me vukeyi ira rawa kinia ra sa yada djina liga. ¹⁷O ira vokiliga na qase ra sa lewa vinaka me ra dokai valevu kinia, ia ka valevu sara liga o ira sa dauvunautakia na vosa vata ki nai vavuvuli; ¹⁸ni sa tukunia nai Vola Tabu, Mo kua ni vaucia na gusu ni pulumokau, ni sa butuserekia na sila. Ka, sa dodonu me soli vua na tamata daucakacaka na kenai voli. ¹⁹Mo kua ni vabaujia e dua sa bitakia na qase, ke reva ni lewe rua se lewe tolu ra sa vadjinadinataki. ²⁰O ira sai valavala ca, vunaucia i na matadra na tamata keceliga, me rere kinia o ira na tani. ²¹Au sa varojia i na mata ni Kalou vata ki na mata ni Turaga o Jisu Karisito, vata ki na matadra na agilose djigitaki, mo muria na vika ke ka reva ni vinakajia e dua ka caji e dua, mo reva ni caka e dua na ka i na vidjigidjigi laliga. ²²Kua ni tabakia vasauri e dua i na ligamu; mo kua ni kauwai i na nodra i valavala ca na tamata tani: maroroi iko mo savasava jiko. ²³Kua ni somi wai dranu jikoliga, ia mo somia valailai na waini i na vuku ni ketemu, vata ki na malumalumu sa dautauvi iko. ²⁴Na nodra i valavala ca na tamata eso sa votu liga iliu, a ra sa qai iliu me cudruvi; ia na nodra ca na tamata eso sa muri mai. ²⁵Sa vaa vokiliga kinia nai valavala vinaka sa votu liga iliu; ia o ira e reva sa reva ni tabonakia rawa.

6¹ O ira keceliga na tamata ra sa jiko bobula, me ra kilai ira na nodra turaga me ra varokorokotaki ira valevu, me kua ni vosavacacatakia kinia na yaca ni Kalou vata ki na lotu. ²Ia o ira sa qaravia na turaga ra sa vabaujia, me ra kua ni beci ira, ni ra sa viwekani; ia me ra qaravi ira valevu cake, ni ra sa vabaujia ka ra lomani o ira sa nodra na ka yaga. A vika ke mo vatavulicia ka varojia. ³Ke dua sa vavuvuli vatani, ka reva ni vinakajia na vosa vinaka, io na nona vosa na noda Turaga o Jisu Karisito, vata ki nai vavuvuli sa valotu; ⁴sa viavia levu o koya, ka sa reva na ka e kila, sa dauvinakajia na vileji vata ki na vibatakia na vosa laliga, sa tubu kinia na vuvu, na vivala, na vosavacaca, na daunanumia ca, ⁵nodra vileji reva ni yaga na tamata lomaca, sa takali kinia nai vavuvuli djina, ra sa vakasama ni sa ka ni yau na lotu: mo qai tani vi ira sa vake. ⁶Ia sai yau levu na lotu vata ki na lomavinaka. ⁷Ni sa reva na ka kita sa yadjia mai ki vuravura, sa djina sara liga ni sa reva na ka kita na yadjia tani rawa. ⁸Ia ke sa tu vi kita na kakana vata ki nai sulu, me da lomavinaka kinia. ⁹Ia o ira ra sa gadrevia me ra vutuniyau, ra sa bale ki na dauvere vata ki nai cori, vata ki na gagadre ca e levu, ka lialia, ka dauvivacacani, gona sa luluvuraki ira na tamata i na mate vata ki na rusa. ¹⁰Ni sa vu ni ka ca keceliga na daulomania nai lavo: ra sa daukocovia eso, ra sa vacalai kinia i na vabaujia, ra sa cokai ira sara liga vai ira i na yaluma valevu. ¹¹Ia o iko, na tamata ni Kalou, mo dro tani mai na vika ke; mo muria na yalododonu, na lotu, na vabaujia, na loloma, na vosojia, na yalomalua. ¹²Mo caka liga nai valu vinaka ni vabaujia, tauria na bula reva ni mudu, o koya o sa kacivi kinia, o sa vatusa vokiliga kinia na vatusa vinaka i na matadra na dauvadjinadiina ra sa lewe levu. ¹³Au sa varojia vi iko i na mata ni Kalou, o koya sa vu ni bula keceliga, vata ki Karisito Jisu, o koya ka vatusa na vatusa vinaka i na mata i Ponitio Pailato; ¹⁴mo tauria matua nai varo, mo kua ni tauvi-duka, mo reva ni cala, ka malua mada me rairai mai na noda Turaga o Jisu Karisito: ¹⁵o koya ena vatakila i na nona gauna na Turaga levu duadualiga ka daumakia, na nodra Tui na tui, vata ki na nodra Turaga na turaga; ¹⁶o koya sa tu vi koya duadualiga na bula reva ni mudu, sa jiko i na rarama sa reva ni torovi rawa: sa reva na tamata sa raicia, se raicia rawa: me nona liga na varokoroko vata ki na kaukauwa e reva ni mudu. Emeni. ¹⁷Varojia vi ira ra sa vutuniyau i na gauna ke, me ra kua ni dokadokai ira se vararavi i nai yau sa reva ni tu dei, vua liga na Kalou bula, o koya sa solia valevu vi kita na ka keceliga kita na marau kinia; ¹⁸me ra caka vinaka, me ra vutu ni cakacaka e yaga, me ra lomasoli, me ra via vivuke; ¹⁹me ra binia tu me nodra na yavu ena yaga i na gauna i muri mai, me ra tauria kinia na bula sai koya na bula djina. ²⁰I Timoci, tauria matua na ka sa soli vi iko, ka lesu tani mai na dautalanoa ca ka reva ni yaga, vata ki nai vavuvuli tani sa vatokai vaseseni me vuku: ²¹ni ra sa tukunia eso ra sa vadjinajia, ra sa cala i na vabaujia. Me nomu na loloma. Emeni.

2 Timoci

1¹ Oi au o Paula, nai apositolo i Jisu Karisito i na lewa ni Kalou, i na vuku ni bula ka yalatakia, sa tu vi Karisito Jisu, ²vi Timoci, na noqu gone ni toko: Me yaco na loloma, na yalololoma, na vacegu mai vua na Kalou o Tamada vata ki Karisito Jisu na noda Turaga. ³Au sa vavinavinaka vua na Kalou, o koya au sa qaravia i na yalo djina me va na nodra i valavala na qase iliu, niu sa reva ni mudu ni nanumi iko i na noqu masu i na bogi vata ki na siga; ⁴niu sa gadrevia valevu meu raici iko, niu sa nanumia na wai ni matamu, meu vasinaiji kinia i na marau; ⁵niu sa vananumia i na vabaujia djina sara liga sa tu vi iko, ka tu iliu vi Loi na bumu, vi Unaisi vokiliga na jinamu, au sa djinajia sa tu vokiliga vi iko. ⁶O koya ke au sa vananumi iko kinia mo vauqejia nai solisoli ni Kalou, sa yaco vi iko i na vitabaki ni ligaqu. ⁷Ni sa reva ni solia mai vi kita na Kalou na yalo ni rere: na yalo ni kaukauwa liga, vata ki na yalololoma, vata ki na yalomatua. ⁸O koya mo qai kua ni maduatakia na kenai tukutuku ni noda Turaga, se oi au na nona tamata sa vesu tu: ia mo vosojia na vivararawataki i na vuku ni tukutuku-vinaka me va na kaukauwa ni Kalou; ⁹o koya sa vabulai kita, ka sa kacivi kita me da yalosavasava, a sa reva liga i na vuku ni noda cakacaka, i na vuku ni sa nonai naki liga vata ki na loloma laliga ka soli vi kita iliu, i na vuku i Karisito Jisu, sa vatekivu imuri o vuravura; ¹⁰ia ka sa qai varaitakia mai ni sa rairai mai na nodai Vabula o Jisu Karisito, o koya sa vaojia na mate, ka vavotuya na bula vata ki na reva ni mate rawa i nai tukutuku-vinaka: ¹¹au ma lesi kinia meu vunau, meu apositolo vokiliga, vata kei na nodra i vavuvuli na vimatanitu. ¹²O koya vokiliga au sa vosojia kinia na vika ke: ia au sa reva ni madua kinia: niu sa kilai koya au ma vararavi kinia, ia au sa kila djina sara liga ni sa rawajia o koya me maroroya na ka au sa solia vua ka yacovia na siga ko ya. ¹³Mo tauria matua nai varau ni vosa djina o ma rogocia maivi au, i na vabauji Karisito Jisu vata ki na loloma. ¹⁴A ka vinaka sa soli vi iko mo tauria matua, ni sa vukei iko na Yalo Tabu sa tu vi kita. ¹⁵A ka ke o sa kila, ni sa dainii au o ira keceliga na kai Esia; sa vakinia o Fajjelo vata ki Erimojini. ¹⁶Me yalololoma mada na Turaga kivi ira na mataqali i Onesiforo: ni sa vacegui au wasoma, a sa reva ni maduataki au niu sa vesu tu: ¹⁷ia ni sa jiko mai Roma, sa vasaqarai au matua, a sa raicii au. ¹⁸Me solia mada vi koya na Turaga me raicia na loloma mai vua na Turaga i na siga ko ya: ia na kena levu ni ka sa qaravia au kinia mai Efeso, o sa kila vinaka sara liga.

2 ¹O koya ke, na luvequ, mo qai vakaukauwataki iko i na loloma sa tu vi Karisito Jisu. ²Ia na vika o ma rogocia maivi au i na kodra maliwa na lewe levu ra dauvadinadina, mo solia vi ira na tamata yalodina, ra na rawajia me vavulici ira na tani. ³O koya ke mo qai vosojia na ca, me va na sojia vinaka i Jisu Karisito. ⁴Sa reva na tamata sa dau caka nai valu me sa vaogai koya vokiliga i na cakacaka ni bula ke; me vinaka kinia vua sa djigitakia me sotia. ⁵Ia o koya sa gumatua i na viqito, sa reva ni vaisalatakia vaturaga, ke sa reva ni caka me va na kenai varau. ⁶Nai vatau-ni-were sa cakacaka, me sa kania taumada na vuana. ⁷Vananumia na ka au sa tukunia; ia me solia vi iko na Turaga na yalo e kila rawa na ka keceliga. ⁸Vananumi koya sa vu mai na kawa i Tevita, o Jisu Karisito, o koya sa vaturi cake mai na mate, me va na noqu i tukutuku vinaka: ⁹o koya au sa vosojia kinia na ca, me va na tamata caka ca, ia au sa vesuki kinia; ia na vosa ni Kalou sa reva ni vesuki. ¹⁰O koya ke au sa vosojia kinia na ka keceliga i na vukudra na djigitaki, me ra rawajia vokiliga na bula sa yaco i na vuku i Karisito Jisu, vata ki na vivakalougatataki sa reva ni mudu. ¹¹Sa djina na vosa: Ke kita sa mate kaya, kita na bula vata vokiliga: ¹²ke kita sa vosojia na ca, kita na lewa vata kaya: ke kita sa cakitaki koya, ena cakitaki kita vokiliga o koya: ¹³ke kita sa reva ni vadinajia, sa yalodina jikoliga o koya: sa reva ni cakitaki koya rawa vai koya. ¹⁴Mo vananumi ira i na vika ke, ia mo varoji ira matua i na mata ni Turaga me ra kua ni vilejitakia na vosa, ka sa reva ni yaga ka sa vacalai ira ra sa rogocia. ¹⁵Gumatua sara mo varaitaki iko mo vinaka i na mata ni Kalou, a tamata daucakacaka sa reva e dua na ka me madua kinia, mo wasea vadodonu nai vavuvuli djina. ¹⁶Ia na dautalanoa vasisila ka reva ni yaga, mo drotakia: ni na tubu cake kinia nai valavala sa reva ni valotu: ¹⁷ia na nodra vosa ena kakana jiko me va na vidikoso ca: sa vakinia o Imeneo vata ki Filito: ¹⁸rau sa sese mai nai vavuvuli djina; ni rau sa tukunia sa oji na tu cake voki mai na mate; rau sa vukicia sara liga kinia na nodra vabaujia eso. ¹⁹Ia na yavu dei ni Kalou sa tu liga, ia sa vake na vosa sa volai kinia, "Sa kilai ira na nona tamata na Turaga:" ka, "Me ra qai tani mai nai valavala ca o ira yadua ra sa cavujia na yaca i Karisito." ²⁰Ia i na vale levu sa reva laliga ni tu na vibilo koula vata ki na vibilo siliva, eso vokiliga na bilo kau vata ki na bilo qele; ia eso sa talei, eso sa reva ni talei. ²¹Ia ke dua na tamata sa vasavasavataki koya mai na vika ke, ena yaco kinia me bilo talei, sa vasavasavataki, ka yaga sara liga vua na Turaga, ni sa varau tu ki na cakacaka vinaka keceliga. ²²Ia mo dro tani mai na gagadre ca vacauravou; ia mo muria na yalododonu, na vabaujia, na loloma, na vivinakaji vata ki ira ra sa masujia na Turaga i na yalosavasava. ²³Ia mo dro tani mai na vileji lialia kita reva ni vatavulici kinia, ni o sa kila ra sa vavunia liga na vileji. ²⁴Ia sa tabu ni vileji nai talatala ni Turaga; ia me yalomalumalumu vi ira keceliga na tamata, me vavuvuli vavuku, me dauvosojia, ²⁵me vatavulici ira i na yalomalumalumu ra sa dauvivoraji; de solia beka vi ira na Kalou na vivutuni me ra kila kinia na ka djina, ²⁶ka me ra bula vokiliga mai nai cori ni tevoru, ni sa vabobulataki ira o koya me va na nona lewa.

3 ¹Mo kila vokiliga na ka ke, ni na yaco eso na gauna ni vivararawataki i na visiga maimuri: ²ni ra na daulomani ira laliga na tamata, ra na dauvinakajia nai lavo, ra na daubole, ra na viavialevu, ra na dauvosavacaca, ra na talaimama kivi ira na nodra qase, ra na reva ni vavinavinaka, ra na reva ni yalosavasava, ³ra na caca viwekani, ra na dauyalayala ka seseni vokiliga, ra na dauvibitaki vaseseni, ra na reva ni daurawa na yalodra, ra na daucudrucudru, ra na daucaji ira na tamata vinaka, ⁴ra na dauvisoliyaki me mate, ra na qaqa sodrosodro, ra na yalolevu, ra na lomania valevu na marau, ka ra na lomani koya na Kalou valailai; ⁵sa nodra liga na lotu varairai, ka reva vi ira na kena djina: ia mo qai tani maivi ira era sa vake. ⁶Ni sa vakinia o ira ra sa curu vailawaki ki na vivale eso, a ra sa daurawai ira na yalewa sesewa sa bini tu vi ira nai valavala ca, ra sa kau vatani i na gagadre ca e levu, ⁷ra sa dauvatavulici jiko, ka reva ni rawajia me ra kila na ka djina. ⁸Ia sa vataki Jani vata ki Jabri o ira ke ni rau sa qjti Mosese, ra sa qajia vakinia na ka djina: a tamata lomaqeleqelewa, a sa reva ni vinakajia na nodra vabaujia. ⁹Ia ra na reva ni tubu cake me levu: ena vavotui vi ira keceliga na tamata na nodra sesewa, me va na nodrau gona. ¹⁰Ia o iko, ko sa daumuria na noqu i vavuvuli, na noqu i valavala, na noqu i naki, na noqu vabaujia, na noqu vosojia vadede, na noqu loloma, na noqu vosojia na ca, ¹¹na vivacacani, na vivararawataki; na ka sa yaco vi au mai Anitioki, mai Ikoniona, mai Lisitira; na kena levu ni vivacacani au ma vosojia; ia ka sa vabulai au na Turaga mai na ka keceliga ke, ¹²To, o ira keceliga ra na via lotu djina vi Karisito Jisu, ra na vacacataki. ¹³Ia o ira na tamata ca vata ki ira na dauvitemaki, ra na tubu cake me ra ca sara, ni ra sa caka na dauvivacalai, ka ra sa vacalai vokiliga o ira. ¹⁴Ia o iko, mo tu dei i na ka o a vatavulici kinia, a ka sa vadjinadjinatakia vi iko, ni o sa kila se o cei sa vatavulici iko; ¹⁵ni o sa kila nai Vola tabu, ni o ma gone, gona sa vavukui iko rawa mo bula ni o sa vabauji Karisito Jisu. ¹⁶Sai koya na Kalou sa vavunia nai Vola Tabu keceliga, a sa yaga ke mei vavuvuli, me vunaucia na ca, me caka kinia na vivadodonutaki, me caka kinia na vatavuvuli i na ka e dodonu: ¹⁷me yaco kinia na tamata ni Kalou me varau tu, ni sa varautaki ki nai valavala vinaka keceliga.

4¹Ia au sa varojia, i na mata ni Kalou, vata ki Jisu Karisito, o koya ena lewai ira na bula vata ki ira na mate i na nona rairai mai vata ki na nona matanitu; ²mo vunautakia na Vosa; gumatua i na gauna vinaka, i na gauna ca; mo tukunia na ka e ca, mo vunauci ira sa cala, mo dauvarojia jiko i nai vavuvuli ka vosojia valevu sara. ³Ni na yaco na gauna ra na reva ni vosojia kinia nai vavuvuli dodonu; ia ena va na nodra gagadre ca, ra na valewevuqataki ira kinia na nodra i vavuvuli, ni sa qasikanunu na daligadra; ⁴a ra na vagolea tani na daligadra mai na ka djina, ka lesu ki nai tukutuku laliga. ⁵Ia o iko, mo yalomatua i na ka keceliga, mo vosojia na ka rarawa, mo caka na cakacaka ni vavuvuli, vayacora sara na ka o sa lesi kinia moi talatala. ⁶Niu sa varau tu meu liviraki, ka sa voleka na siga ni noqu toki yani. ⁷Au sa vala oji i nai valu vinaka, au sa cicivia oji na cere, au sa tauria matua na vabaujia: ⁸imuri, sa maroroi me noqu nai sala vaturaga ni valavala dodonu, o koya ena solia mai vi au na Turaga, o koya na turaga ni lewa dodonu, i na siga ko ya; ia ena reva vi au duadualiga, vi ira kece vokiliga era sa vinakajia na nona rairai mai. ⁹Gumatua mo qai variri mai vi au: ¹⁰ni sa daini au o Timasa, ni sa lomani vuravura ke, ka sa qai ki Cesalonaika; o Kirisiki ki Kalatia, o Taito ki Talimetia. ¹¹Sa jiko vi au o Luke duadualiga. Yadjii Marika mo drau qai vata kaya mai: ni sa yaga vi au o koya i na cakacaka. ¹²Au sa talai Tikiko ki Efeso. ¹³Ai tutuvi au ma dainia mai Tiroa vi Karipo, ni o sa qai mai, mo yadjia mai, vata ki nai vola, ia mo nanumia sara jiko nai vola kuli-ni-sipi. ¹⁴Sa levu na ka ca ma caka vi au o Alekisada na matai ni parasa; ena sauma vi koya na Turaga me va na nona cakacaka: ¹⁵mo qarauni iko vokiliga maivua; ni sa qajia valevu na nitou vosa o koya. ¹⁶Niu a tukuni au mada iliu, sa reva e dua na tamata kirau sa tu vata kaya, ia sa daini au o ira keceliga: me kakua ni wili vi ira. ¹⁷Ia sa tu vata ki au na Turaga, a sa vakaukauwataki au; me kilai sara i na vukuqu na ka sa vunautakia, me ra rogocia vokiliga na vimatanitu keceliga; ia au ma vabulai mai na gusu ni laioni. ¹⁸Ena vabulai au na Turaga mai na ka ca keceliga, ka na vayacori au vokiliga ki na nona matanitu valomalagi: me caka vua na varokoroko ka reva ni mudu. Emeni. ¹⁹Au sa loloma yani vi Pirisila vata ki Akuila, vi ira vokiliga na lewe ni vale i Onesiforo. ²⁰Sa jiko mai Korinica o Erasito: ia au sa daini Tirofimo mai Milito ni sa tauvimate. ²¹Gumatua mo liu mai ni sa bera na vula i liliwa. Sa loloma yani vi iko o Upolo, vata ki Putena, vata ki Laino, vata ki Kilotia, vata ki ira keceliga na viwekani. ²²Me jiko vata ki na yalomu na Turaga o Jisu Karisito. Me nomudou na loloma. Emeni.

Filimoni

1¹Oi au o Paula, sa vesu tu ena vuku i Karisito Jisu, ki Timoci na wekada, vi Filimoni o koya kirau sa daulomania, ki na nirau i tokani, ²vi Afia vokiliga na wekada yalewa, vi Akipo vokiliga na nirau i tokani enai valu ke, vi ira vokiliga nai soqosoqo lewe ni lotu era sa tiko ena nomu vale: ³Me nomudou na loloma, ki na vacegu, mai vua na Kalou ko Tamada, ki na Turaga o Jisu Karisito. ⁴Au sa vavinavinaka vua na noqu Kalou, ni'u sa cavuti iko ena visiga ena noqu masu; ⁵ni'u sa rogocia na nomu loloma ki na nomu vabaujia vua na Turaga ko Jisu, kivi ira kece vokiliga era sa lotu; ⁶me mai kaukauwa na vabauja sa tu vi iko, me vatakilai kinia na ka keceliga e vinaka sa tu vi ikodou, ena vuku i Karisito Jisu. ⁷Ni sa levu na nitou reki ki na vacegu ena vuku ni nomu loloma, na wekaqu, ni o sa vaceguya na lomadra era sa lotu. ⁸E dina liga sa rawa me'u doudou valevu ena vuku i Karisito me'u varojia vi iko na ka e kilikili; ⁹ia ena vuku ni nodaru vilomani liga ka'u sa vinakajia cake me'u vamamasu liga, ni'u sa vake oi au o Paula na qase, ia au sa vesu vokiliga ni kua ena vuku i Jisu Karisito. ¹⁰Au sa vamasuji iko e na vuku ni luvequ ko Onesimo, o koya ka'u sa vatuburia ni'u sa vesu tu: ¹¹(o koya sa yali ni yaga eliu vi iko, ia sa qai yaga vi iko, vi au vokiliga:) ¹²au sa qai tala voki vi iko: o koya ke mo vacegui koya, ni sa va na lewequ djina sara: ¹³au sa via tauria liga me tiko vi au, me kemui sosomi me sa qaravi au ni'u sa vesu tu ena vuku ni tukutuku-vinaka: ¹⁴ia ni'u sa reva ni kila na yalomu, au sa reva ni via caka e dua na ka: me kakua ni va na ka ni vasaurara na nomu loloma, me sa lomamu liga kinia. ¹⁵Ni sai koya beka ke sa qai tani valekaleka kinia, mo tauri koya voki ka reva ni mudu; ¹⁶me kakua ni va na tamata laliga, me sa uasivi cake ena tamata laliga, me wekamu lomani, e valevu vi au, ia ka vaevei vi iko, ena ka vavuravura, ki na ka ni Turaga vokiliga? ¹⁷Ia ke, kevaka o sa vakasami au ni'u sai tokani, mo vacegui koya me vataki au. ¹⁸Keva sa vacacani iko o koya ena dua na ka, se sa dua na ka sa dinau kinia vi iko, mo volai au kinia; ¹⁹oi au o Paula, au sa vola ena ligaqu djina, au na saumia; ia au sa reva ni tukunia vi iko ni sa dodonu liga mo noqu vokiliga o iko. ²⁰Io, noqu i tokani, me'u rekitaki iko mada ena Turaga: vaceguya na lomaqu ena vuku i Karisito. ²¹Ni au sa vadinajia o na talairawarawa, au sa vola kinia vi iko, ni'u sa kila o na caka na ka au sa tukunia, ka uasivi cake kinia. ²²Mo varautakia vokiliga e dua na vale me'u moce kinia: ni'u sa djinau au na soli vi ikodou ena vuku ni nomudou masu. ²³Eratou sa loloma yani vi iko o Epafira, kirau sa vesu vata kaya ena vuku i Karisito Jisu; ²⁴ki iratou vokiliga na noqu i tokani, o Marika, o Arisitako, o Timasa, o Luke. ²⁵Me jiko ki na yalomudou na loloma ni noda Turaga o Jisu Karisito. Emeni.

Iperiu

1 ¹Sai ira na parofita ka vosa kinia iliu na Kalou vi ira na matua, i na levu na gauna, vata nai valavala: ²ia sai koya na Luvena sa vosa kinia vi kita o koya, ena gauna mai muri ke; o koya sa lesia o koya mei taukei ni ka keceliga, o koya sa bulia vokiliga kinia na vuravura keceliga; ³o koya sa cila kinia na nona rarama vata na iyaloalo ni nonai tovo, a sa tokonia na ka keceliga ena nona vosa mana, a sa tiko sobu i na liga i matau i Koya sa levu sara mai colo, ni sa savajia tani oti vataki koya na nodai valavala ca; ⁴ni sa yaco me vinaka cake vi ira na agilosi, ni sa taukenia na yaca sa vinaka cake na mai na yacadra.

⁵Io, o cei vi ira na agilosi sa kaya kinia o koya i na dua na siga, na Luvequ o iko, au sa vatuburi iko nikua? Se me kaya, oi au na Tamana, na Luvequ o koya? ⁶Ia ni sa yadia mai o koya na Ulumatua i vuravura, sa tukunia, Me cuva vua o ira kece liga na agilosi ni Kalou. ⁷Ia ena vukudra na agilosi sa tukunia o koya, O koya sa lesi ira na nona agilosi me cagi, vata ki ira na nonai talatala me yameyame ni buka. ⁸Ia ena vuku liga ni Luvena, Ena reva ni oji na nomunu itikotiko-vaturaga, oi ikonu na Kalou: Sai titoko ni caka dodonu nai titoko ni nomunu matanitu: ⁹o ikonu sa vinakatia nai caka dodonu, ka catia nai caka ca, ma lumuti ikonu kinia na Kalou, na nomunu Kalou, ena waiwai ni marau mo nu vinaka cake kinia vi ira na nomunu i tokani. ¹⁰Ia, o ikonu na Turaga, o nu ma tauyavutakia na vuravura mai nai vatekivu; ia na cakacaka ni ligamunu o lomalagi: ¹¹Ena rusa gona; ia o ikonu o nu na tikoliga: Ia ena madra kece mai gona me va nai sulu: ¹²O nu na lobia vokiliga me vaka nai tutuvi, ka na vaisosomitaki me va nai sulu: Ia o ikonu sai ikonu tikoliga, ka na reva ni oji na nomunu viyabaki. ¹³Ia o cei vi ira na agilosi sa tukunia vua o koya e na dua na siga, Mo tiko i na ligaqu i matau, Ka me'u lesi ira oti mada na nomu meca mei tutu-ni-yavamu? ¹⁴Ra sa reva beka ni yalo dauviqaravi ko ira keceliga, sa talai yani me qaravi ira ka ra na yaco imuri mei taukei ni bula?

2 ¹O koya ke, e dodonu me tu vananumakia valevu sara na ka eda ma rogocia, de dua na siga ena yali kinia vi kita.²Ia kevaka ma vadinadinataki na vosa ka ra ma tukunia na agilose, ka sa saumi vadodonu nai valavala ca vata na talaimama keceliga; ³Sa bula vacava o kita, kevaka eda sa vaweleweletakia na bula levu ke; o koya sa vatekivutakia na Turaga me tukunia, ka vadinadinataki mai vi kita o ira era ma rogocia; ⁴ni sa vadinadina tiko vi ira na Kalou, e nai vatakilakila eso vata na ka e vivakurabuitaki eso vata na cakacaka mana kece vata nai votavota ni Yalo Tabu, me vaka na lomana⁵Ni sa reva ni solia o koya vi ira na agilosi me ra lewa na vuravura ena muri mai, o koya kitou sa vosatakia. ⁶A sa vatakila e dua na tikina, ka tukunia, A cava na tamata, mo nanumi koya kina? Se na luve ni tamata, mo dautalevi koya kinia⁷O a buli koya me levu sobu valailai liga mai vi ira na agilosi. O sa vaisalataki i nai ukuuku vata na varokoroko, Ka lesia me lewa na cakacaka ni ligamu: ⁸O sa vamalumalumutakia na ka kece liga me tu i ruku ni yavana. Ni sa vamalumalumutakia vua na ka kece me lewa kinia, sa reva ni vo e dua na ka me reva ni vamalumalumutakia vua. Ia eda na reva ni raicia ni kua ni sa vamalumalumutakia vua na ka keceliga me lewa kinia.⁹Eda sa raici Jisu liga, sa caka me levu sobu valailai liga mai vi ira na agilosi, sa qai vaisalataki i nai ukuuku ki na varokoroko, ni sa vosotia oti na mate: me sa mate o koya ena vuku ni tamata kece liga, me va na loloma ni Kalou. ¹⁰Ni sa dodonu vi koya, nai taukei ni ka keceliga, ka sa vavuna na ka keceliga, ni sa vayadjia na luvena e lewe levu, ki na vanua vaiukuuku, me varautaki koya i na dau vosojia me sa nodra vu ni bula.¹¹Ni sa dualaliga na Tamadra, o koya sa vasavasavataki vata ki ira era sa vasavasavataki: ia ena vuku ni ka ke sa reva kina ni madua o koya me vatokai ira me ra tacina; ¹²ni sa tukunia, Au na tukunia na yacamunu vi ira na taciq; Ena kedra maliwa nai soqosoqo lewe ni lotu ka'u na varokorokotaki ikonu i na sere.¹³Sa tukunia voki, Au na vararavi vi koya. Sa kaya vokiliga, Raici au, ki ira na gone sa solia mai vi au na Kalou. ¹⁴Ia ni sa lewe vata ka dra vata o ira na gone, sa yaco vokiliga o koya me vakinia; me vamalumalumutaki koya kinia sa lewa na mate, o koya na tevoru, ena vuku ni mate; ¹⁵me sereki ira vokiliga era va na bobula ena nodra bula voli taucoko ni ra sa rerevakia na mate.¹⁶Ni sa reva sara ni mai vukei ira na agilose o koya; sa mai vukei ira liga na kawa i Eparaama. ¹⁷O koya ke sa dodonu kinia ki koya, me yaco me vataki ira na wekana ena ka keceliga, me bete levu yalovinaka ka lomadina ena vika ni Kalou, me sorovakia na nodra i valavala ca na tamata. ¹⁸Ni sa vosotia na ka ca o koya, ni sa dau lawakitakia, sa qai rawa kinia me vukei ira era sa dau lawakitaki.

3 ¹O koya ke, ikodou na viwekani yalosavasava, sa kacivi mei taukei ni ka valomalagi, dou vananumia nai Apositolo vata na Bete Levu o koya da ma vatusa tiko, o Jisu: ²o koya sa yalodina vua sa lesi koya, me vataki Mosese ka a yalo dina vokiliga i na nona vale taucoko na Kalou. ³sa dodonu me dokai valevu o koya ka valailai o Mosese, ni sa dokai valevu o koya sa tara na vale, ia ka valailai liga na vale. ⁴N i sa dua e tara na vale yadua; ia o koya sa tara na ka keceliga na Kalou. ⁵Ia ke sa yalodina o Mosese ena nona vale taucoko na Kalou, me va sai talatala, me vatakilai kinia na vi ka ena qai tukuni mai muri; ⁶ia na Karisito sa yalodina me va ni sa da luvena ka da sa nona vale o kita kevaka da sa tauria matua na noda doudou vata na marau ni nuinui me tu dei, me yacovia nai vataotioti. ⁷O koya ke, me va sa tukunia na Yalo Tabu, Ena siga ke kevaka dou sa via rogocia na domona, ⁸Kua ni vakaukauwatakia na yalomudou, me vaka ena vivacudrui, Me va na dauvere i na vanua lala: ⁹Era sa dauveretaki au kinia o ira na nomudou matua, era sa vatovolei au va ca, Ni ra sa raicia tiko na noqu cakacaka ka yabaki vasagavulu. ¹⁰O koya ke au a cudru kinia vi ira nai tabatamata gona, Ka tukunia, Era sa cala tikoliga i lomadra; ka ra sa reva ni kila na noqu i valavala. ¹¹Au ma bubului kinia e na noqu cudru, Ni ra na reva sara ni curu i na noqu i vavacegu. ¹²Dou raici ikodou vinaka, na viwekani de tiko e na lomadra eso vi ikodou na yalo sa ca vata na reva ni vabautia, dou sa dainia tani kinia na Kalou bula. ¹³Ia dou dui vivavulici liga vai ikodou na visiga kece liga, ni sa va liga, na siga nikua; de vayalokaukauwatakia e dua vi ikodou ena vuku ni sa dauvivakaisini nai valavala ca. ¹⁴Ni sa noda liga na Karisito, kevaka eda sa tauria matua nai tekitekivu ni noda dinatia me dei, me yacovia nai vataotioti. ¹⁵Ni sa tukuni tiko va ke, i na siga ke, kevaka dou sa via rogocia na domona, Dou qai kua ni vakaukauwatakia na yalomudou, me va i na siga ni vivacudrui. ¹⁶Ia o cei o ira ra ma vacudrui ni ra sa ma rogocia oti? o ira keceliga era sa qai vata ki Mosese mai Ijipita se reva? ¹⁷Ia sa cudruvi cei o koya a yabaki vasagavulu? vi ira sai valavala ca, ka bale na yalodra mai na vanua lala se reva? ¹⁸Ia o cei sa yalatakia o koya me ra kua ni curu i na nonai vavacegu, vi ira liga sa reva ni vabautia? ¹⁹Ia eda sa raicia, ni ra sa reva ni curu rawa kinia, ni ra reva ni vabautia.

4¹ O koya ke me da qai rava, ni sa solia tu na vosa ni yalayala me da curu i na nonai vavacegu, de na reva beka ni yaco dina kina eso vi ikodou. ²Ni sa tukuni mai vi kita e dua na ka vinaka, ka va voki liga vi ira: ia sa reva ni yaga vi ira na vosa ra sa rogocia, ni ra sa reva ni dua vata i na vabautia vata ki ira ra sa varogocia³Ni da sa qai curu ki nai vavacegu, o kita sa vabautia, me va sa vosa kinia o koya, “Me va au ma bubului kinia i na noqu cudru, ra na reva sara ni curu i na noqu i vavacegu.” ka dina liga ni sa oti na nona cakacaka ena nona tauyavutaki vuravura oti. ⁴Ni sa dua na tikina sa vosa oti va ke o koya nai kavitu ni siga, A sa vacegu na Kalou mai na nona cakacaka kece liga e na kenai kavitu ni siga. ⁵ia ke voki liga, Era na reva sara ni curu ki na noqu i vavacegu.⁶Ia ni sa qai macala me curu kinia eso, ia o ira ma tukuni iliu vi ira na ka vinaka era sa reva ni curu kinia, i na vuku ni nodra talaimama: ⁷a sa qai lokucia voki e dua na siga o koya, ka sa tukunia o Tevita I na dua na gauna mai muri ka tukunia, Ni kua ke ni sa oti na gauna dede; me va sa kainaki,

Ena siga ke, ke va dou sa via rogocia na domona,

kua ni vakaukauwatakia na yalomudou.

⁸Io, ke va sa solia vi ira nai vavacegu o Josua, ena reva ni vosatakia voki o koya e dua tani na siga. ⁹Ia ke sa vo tiko e dua nai vavacegu me nodra na tamata ni Kalou. ¹⁰Ia o koya sa curu ki na nonai vavacegu, me vacegu mai na nona cakacaka, me va sa vacegu voki liga na Kalou mai na nona.

¹¹O koya ke me da qai vakaukauwa tiko me da curu ki nai vavacegu gona, de bale e dua na tamata ni sa talaimama vakinia.¹²Ni sa bula na Vosa ni Kalou, ka kaukauwa, ka gata valevu ka mucu liga nai seleiwau batirua, ka suakia me wasea rua kinia na lomada ki na yaloda, ki na nodai sema ki na uto ni sui, a sa valewa sara na ka vananumakia tu nai naki ni yaloda. ¹³A sa reva voki liga e dua na ka e reva ni rairai e matana: ia sa luvawale liga na ka kece liga, ka varairaitaki sara, ena mata i koya eda na vakatusai kita vua.¹⁴Me va ni sa dua na noda bete levu cecere, o koya ka curu ki lomalagi, o Jisu na Luve ni Kalou, tou tauria matua kinia na noda lotu. ¹⁵Ni sa reva ni noda bete levu o koya sa reva ni lomani kita rawa ni da sa malumalumu; ia o koya sa dauveretaki vatautavata ena ka kece liga o koya, ia ka reva na nona cala. ¹⁶Ena vuku ni ka gona tou toro doudou kinia i nai tikotiko-vaturaga ni yalololoma, me da ciqomia kinia, me da lomani voki liga ka vukei ena gauna da na vinakatia kinia.

5 ¹Ia na bete levu yadua sa djigitaki mai vi ira na tamata, sa lesi vua na Kalou ena vukudra na tamata, me vacaboi madrali ki nai soro ena vuku ni valavala ca: ²sa rawarawa vua me lomani ira ra sa sesewa, ka cala; ni sa tiko voki liga vi koya na malumalumu. ³Ia ena vuku ni ka ke, me va ena vukudra na tamata sa va voki liga kinia ena vukuna, sa dodonu me vacaboi soro o koya ena vuku ni valavala ca. ⁴A sa reva e dua sa tauria vai koya na cakacaka dokai ke, o koya liga sa lesi koya na Kalou, me vataki Eroni. ⁵Sa va voki liga kinia na Karisito sa reva ni dokai koya me via bete levu vataki koya; ena vukui koya liga sa tukunia vua, O iko na Luvequ: Au sa vatuburi iko i na gauna ke. ⁶sa va voki liga na nona vosa ena yasana kadua, Na bete reva ni mudu o iko me va nai valavala ni Melikiseteki⁷ O koya ke i na visiga ni nona tiko vatamata, ni sa cabori oti na kerekere, vata na masumasu, vata na tagi vararawa, ni sa vawai na matana, vua sa rawatia me vabulai koya mai na mate, a sa rogocia liga ena ka sa rerevakia o koya; ⁸ia sa dina liga sa Luvena o koya, a sa vatavulici liga e nai valavala ni talairawarawa, ni sa vosotia tiko na ka rarawa; ⁹ia ni sa varautaki oti, sa yaco me vu ni bula reva ni mudu vi ira kece liga sa talairawarawa vua; ¹⁰sa kacivia na Kalou me bete levu me va nai valavala i Melikiseteki. ¹¹E levu na ka sa vo me kitou tukunia, ka sa mama liga ni vamacalataki, ni sa reva vi ikodou na daliga rogorogo. ¹²Ni sa dodonu mo dou rawa dede mo dou i vavuvuli, ia dou sa vinakatakia me dua me vavulici ikodou voki ina i tekitekivu ni vavuvuli me balejia na Vosa ni Kalou; sa yaga voki liga vi ikodou na wai-ni-sucu, ka reva na kakana dina. ¹³Ni o ira ka ra ma bula liga ina wai-ni-sucu ni ra se gone dramidrami, ka ra se bera ni kila vinaka nai vavuvuli ni yalododonu. ¹⁴ia sa yaga liga vi ira sa matua na kakana dina, o ira era sa varautakia na yalodra e nai varau, me ra valewa rawa na ka se vinaka se ca.

6 ¹O koya ke me da qai maroroya nai vatekivu ni vavuvuli i Karisito me da toro cake me da matua sara; me tou kakua ni lesuvia voki na yavu ni vabaujia, na vivutuni ena vuku ni tovo eda mate kinia, vata na vabautia na Kalou, ²Nai vavuvuli ni vipapitaisotaki, vata na vitabaki i na liga, vata na nodra tucake voki mai na mate, vata na vilewai reva ni mudu. ³ena caka na ka ke kevaka e vatara na Kalou. ⁴Ni sa mama sara me vavoui voki me ra vivutuni o ira ra ma vararamataki oti, ka ra sa tovolea nai solisoli valomalagi, ka vaivotavota i na Yalo Tabu, ⁵ka tovolea na vosa vinaka ni Kalou, ki na kaukauwa ni bula ena muri mai, ⁶a ra sa qai vuki voki; ni ra sa vakotia voki tiko na luve ni Kalou vataki ira ka beci koya I na matana votu. ⁷Ni sa vakalougatatakia na Kalou na qele sa somia na uca sa qai wasoma kinia, sa vatuburia na kau sa yaga vi ira era sa kelia: ⁸ia sa reva ni vabau ka sa vo e lailai me dai tani sa vatuburia na kau vavotona vata na soni,ka na kena I jinijini me visa. ⁹Ia o ikodou liga, sa lomani, ka dina liga ni kitou sa vosa va ke, ia kitou sa nanumi ikodou ni dou sa vinaka cake, baletia ni sa tu vi ikodou na ka sa salavata na bula. ¹⁰Ni sa reva ni dau cakacaka va reva ni dodonu na Kalou, ka na reva ni nanulecacia na nomudou cakacaka vata na loloma, dou a ma vatakila i na yacana I na nomudou qaravi ira o ira sa lotu, ka dou se viqaravi tiko liga ke. ¹¹Ia kitou sa vinakajia mo dou dui vakaukauwa vakinia, mo dou vanuinui matua sara ina ka me yacovia nai vataojioji: ¹²mo dou kua ni vucesa, mo dou muri ira liga ka ra sa itaukei vika a yalataki ni ra a vabaujia ka vosojia vadede. ¹³Ia ni sa yalayala vi Eparaama na Kalou, ka ni sa reva ni cavujia rawa e dua sa levu cake, sa qai cavuji koya liga i na nona bubului, ¹⁴ka tukunia, E djina au na vakalougatataki iko valevu, ka valewevuqataki iko valevu sara. ¹⁵Sa va liga kinia, ni sa vosotia vadede mada o koya, sa qai yaco me taukenia na ka sa yalataki. ¹⁶Ia ni sa bubului o ira na tamata, ka ra sa dau cavujia na ka sa levu cake,ka sa oti vi ira na vileji i na bubului mei vadjinadjina. ¹⁷Sa vakinia na Kalou, ni sa vinakajia o koya me vatakila djina sara vi ira ni ra na taukenia na ka ma yalataki ni sa tu dei na nona lewa, ka sa vadjinadjinatakia ena yalayala: ¹⁸me rua kinia na ka sa tu dei sara, sa reva ni rawa kinia me vosa seni na Kalou, me da vacegui sara kinia, o kita eda sa qai varuru ni da sa tauria nai nuinui sa dai oti tu i matada: ¹⁹koya gona sa tu vi kita na I nuinui ke mei kekelekele ni yaloda, sa jina ka kaukauwa, ia sa curu sara i loma ni laji: ²⁰ina tikinia gona sa curu sara kinia i na vukuda o Jisu, me noda i liuliu, ni sa lesi me bete levu ka reva ni oji me vatakia nai valavala i Melikiseteki.

7¹ Ia o Melikiseteki ke, sa tui Selemi, a bete ni Kalou sa Cecere sara, sa tavaki Eparaama ni sa lesu mai na nona valuji ira na tui, a sa vosa vakalougatataki koya; ²Sa solia voki liga o Eparaama vua nai kajini ni ka kece liga: (nai balebale ni yacana na Tui ni caka dodonu, ka ni o koya voki liga na Tui Selemi, na kenai balebale na Tui ni vivacegui; ³E reva ni tukuni na tamana, se na jinana, se na nona kawa, ka sa reva ni vaitekivu na nona gauna, se oti na nona bula; ia e vataki koya ligan a luve ni kalou, o koya ena bete jiko liga ka reva ni oti rawa.⁴ Dou vasamatakia na kena cecere na tamata ke, ni sa solia vi koya o Eparaama na turaga qase nai katini ni kamunaga sa tokitakia. ⁵A sa dina vei ira na luve i Livai, a ra sa bete, ni sa vakaroti vei ira i na vunau, me ra vaisigana mai vi ira na tamata, io, mai vi ira na wekadra, ia sa djina liga ni ra sa qai mai na kawa vi Eparaama: ⁶Ia o koya ke sa vaisigana mai vei Eparaama, ka sa reva ni wili vata ki na nona kawa ka sa vosavakalougatataki koya ka cavujia vua na vosa ni yalayala.⁷ Ia sa reva ni vajijiqatakia rawa ke, ni sa vosavakalougatataki koya sa cecere sobu o koya sa uasivi cake vi rau. ⁸Ia ke ra sa tauria kinia nai sigana o ira na tamata a ra sa dui mate; ia mai vanua gona sa tukuni ni sa bula tiko. ⁹Ia, kevaka e tara me'u vosa vakinia, o Livai voki liga, o koya sa dautauria nai sigana, erau sa solia vata ki Eparaama nai sigana; ¹⁰Ni sa bera ni sucu o koya ni sa tavaki Melikiseteki o tamana.¹¹ Kevaka sa rawa me ra vinaka sara i na vuku ni cakacaka va bete va-Livai, (ni sa kainaki vata kaya na vunau vi ira na tamata,) ena yaga vacava me tucake e dua voki na bete me va nai valavala i Melikiseteki, ka me reva ni vatokai me va nai valavala i Eroni? ¹²Ni sa qai vaisosomitaki na bete, sa dodonu voki liga me vaisosomitaki na vunau.¹³ Ia o koya sa tukuni va ke, sa dua tani na nona yavusa, sa reva mai kinia na tamata sa qaravia nai cabocabo-ni-soro. ¹⁴Ni sa macala sara ni a tubu mai vi ira na Juta na noda Turaga; ia na yavusa gona e reva ni vosa kinia o Mosese me ra bete.¹⁵ Ia sa macala valevu sara; ni sa tubu e dua tani voki na bete me vataki Melikiseteki, ¹⁶O koya ka lesi, ka reva ni vaka na vunau vavuravura, o koya liga me vaka na vunau ni bula reva ni mudu. ¹⁷Ni sa tukunia o koya, O iko na bete reva ni mudu, me va nai valavala i Melikiseteki.¹⁸ Sa jiko i na dua na yasana sa muduki ni vunau sa liu mai ni sa malumalumu ka reva ni yaga: ¹⁹Ni sa reva ni vataucokotaki me vinaka sara e dua na ka i na vuku ni vunau, ka sa jiko I na yasana ka dua na vatututaki ni nuinui cake, o koya da sa toro voleka kinia vua na Kalou.. ²⁰Ka ni sa vadeitakia ke i na bubului, ni o ira ka ra sa lesi me ra bete ka ra sa reva ni bubului. ²¹Ia o koya ke sa yaco me bete i nai bubului i na vukui koya sa kaya vua. "Sa bubului ko Jiova, ka na reva ni vivutuni o iko na bete reva ni mudu."²² Na ka ke sa yaco kinia o Jisu me i vadei ni viyalayalati sa vinaka cake. ²³Ia o ira gona ka ra sa lesi me ra bete, a ra sa lewe levu, ni sa tarovia na nodra tiko na mate: ²⁴Ia o koya ke, sa reva ni vaisosomitaki na nona cakacaka va bete, ni sa tiko liga ka reva ni mudu²⁵ O koya ke sa rawarawa kinia vua me vabulai ira sara era sa qai mai vua na Kalou i na vukuna, ni sa bula tiko liga o koya me masulaki ira. ²⁶Ni sa dodonu me noda e dua na bete sa va ke, sa yalosavasava, sa yalovinaka, ka reva ni ca, sa tawasei koya tani mai vi ira na tamata ivalavala ca, a sa caka voki liga me cecere cake i lomalagi na nona cecere:²⁷ O koya e reva kinia ni yaga i visiga, me vacaboria taumada nai soro ni nonai valavala ca, ia i muri nai soro ni nodra i valavala ca na tamata, me vataki ira na bete levu: ni sa caka liga vadua ni sa vacabori koya. ²⁸28 Ia sa buli i na vunau na tamata ra sa malumalumu me bete levu; ia na Luve ni Kalou sa caka me vinaka sara ka reva ni oti na bubului sa taravia na vunau.

8 ¹Ia sa kena levu ni vi ka sa vosatakia oti: Sa va ke na noda bete levu, sa tiko ena liga i matau ni tikotiko i Koya sa levu mai lomalagi; ²Ai talatala I na tikina tabu,vata i na vale tabu jina, sa reva ni tara na tamata, sa tara liga na Turaga.³Ni ra sa lesi kece liga na bete levu me vacaboria nai madrali vata nai soru: o koya ke sa dodonu voki liga kinia vi koya na bete levu ke me dua na ka me vacaboria. ⁴Kevaka sa tiko liga i vuravura o koya, ena reva ni bete, ni ra tiko na bete era vacaboria nai madrali me va na vunau: ⁵o ira sa caka nai vatakarakara ni yaloyalo ni vi ka valomalagi, me vaka sa varaitakia vi Mosese na Kalou ni sa voleka ni tara na vale tabu: sa tukunia, Raicia, mo caka na ka kece liga me tautauvata kei na kenai vatakarakara ka vatakilai vi iko i na ulu-ni-vanua.⁶Sa qai nona na cakacaka vabete e uasivi cake, me va sa dautataro voki liga o koya me dua na viyalayalati e uasivi cake, o koya sa vataudeitakia i na vosa ni yalayala e uasivi cake. ⁷Kevaka sa vinaka qori taumada, e reva voki ni vasaqarai e dua tani⁸Ia ni sa reva ni vinakajia, sa tukunia o koya, Sa Ia ni sa reva ni vinakajia, sa tukunia o koya, Sa Vosa o Jiova, ena yaco na siga, au na caka kinia na viyalayalati vou vi ira na mataqali i Isireli vata na mataqali i Juta: ⁹Ena reva ni vaka na viyalayalaji au a caka vi ira na nodra qase i na siga au a tauria kinia na ligadra meu yaji ira tani mai na vanua o Ijipita; Era a reva ni yalo jina i na noqu viyalayalaji vi ira au a rev ani kawaitaki ira kinia.¹⁰Sa tukunia o Jiova, Sa va ke na viyalayalaji au na caka vi ira na mataqali i Isireli ni sa oti na gauna gona, Au na dainia na noqu vunau i na lomadra, Ka vola i na yalodra: Au na yaco me nodra Kalou, era na qai noqu tamata¹¹Ia era na reva ni vavulici ira yadua me nona lewe-ni-koro vata na wekana, ka tukunia mo kila na Turaga: Ni ra na kilai au keceliga, o ira sa tamata lalai vata ki ira voki liga sa turaga. ¹²Ni'u sa yalovinaka vi ira sa reva ni dodonu, kau na reva ni nanumia voki na nodra i valavala ca ki na nodra talaimama.¹³Ni sa cavutia o koya e dua sa vou, sa vamadratakia gona ka liu. Ia na ka sa qai madra mai na ka dede sa voleka ni yali sara.

9¹ Sa djina sa tu na na viyalayalati i liu eso nai varo ni lotu, i na vale-ni-soro vavuravura. ² Ni sa caka liga na vale tabu; o iko sa liu, sa tu kinia nai tutu-ni-cina, na teveli,, na madrai dau raici; a yacana ke na jikina tabu. ³ Sa sivi nai karua ni laji, sa qai tu na vale tabu sa vatokai na loqi tabu sara; ⁴ Sa tu kinia na miqa koula, vata na kato ni veiyalayalati sa botani na yasana kece i na koula, sa tu kinia na bilo koula sa tawa i na mana, vata nai jitoko voki liga i Eroni o koya sa kubu, ki na vatu raraba ni viyalayalati; ⁵ Sa tu liga i colo oi rau na jerupi vaiukuuku sa varurugia nai cabocabo-ni-bulubulu; ia ka sa mama ni kua me tukuni yadua na vi ka ke. ⁶ Ia ni sa varautaki oji na vi ka ke, sa curu o ira na bete i na visiga i nai matai ni vale tabu, ka ia kinia na lotu: ⁷ Sa curu i na kena i karua na bete levu duadua liga, vadua liga i na viyabaki, ka yadia na dra, ka vacaboria i na vukuna, ena vuku voki liga ni nodra vacala na ka na tamata. ⁸ Sa vatakila na Yalo Tabu na ka ke, ni sa reva ni varaitakia mai na sala i na loqi tabu sara, e na gauna sa tu liga kinia na vale tabu i liu. ⁹ A kenai vatakarakara wale liga gona, me yacovia na gauna ke, sa vacabori kinia nai madrali vata nai soro, o koya sa reva ni vasavasavataki rawa na nona lewa-e loma o koya sa mai lotu; ¹⁰ (I na kakana vata na ka-ni-somi, vata na vuivui valevu) na vivaro vavuravura, sa lesi me yaco mada na gauna ni vivadodonutaki. ¹¹ Sa qai mai na Karisito, a sa bete levu e na ka vinaka ena muri mai, i na vale tabu levu sa uasivi cake na kena vinaka, e reva ni tara i na liga, ni sa reva ni caka vakinia; ¹² E reva voki liga i na dra ni me vata na luve ni pulumokau, i na nona dra liga sa curu vadua i na loqi tabu sara, ni sa rawatia me solia na bula reva ni mudu. ¹³ Ia kevaka sa yaga na dra ni bulumakau vata na me, vata na dravusa ni bulumakau yalewa ni sa kureitakia vi ira sa dukadukali, me sava kinia na yagodra: ¹⁴ Ena vatani i vi na dra ni Karisito, o koya sa vacabori koya vua na Kalou e na vuku ni Yalo Tabu reva ni mudu, ia a reva vua na ca, ena reva beka ni rawarawa sara me vui tani kinia na nomudou lewa-I loma mai na cakacaka sa ka ni mate, mo dou qaravia na Kalou bula? ¹⁵ O koya gona sa yaco kinia o koya me dautataro e na viyalayalaji vou, me ra rawajia kinia o ira ra kacivi nai votavota reva ni mudu ka yalataki, e na vuku ni nona mate, me soro ni valavala ca ka caka oji e na gauna ni viyalayalati i liu. ¹⁶ Ia kevaka sa dua na viyalayalaji, sa yaga me mate o koya sa ia kinia na viyalayalaji: ¹⁷ Ka ni sa qai rawa wale liga ni vayacori na vi ka e tu kinia ni sa yaco oti na mate ni sa reva na kena yaga kevaka se bula jiko liga o koya e vola. ¹⁸ O koya gona sa reva kinia ni vatabui wale na viyalayalaji i liu, sa caka liga i na dra: ¹⁹ Ni sa cavutia oji o Mosese nai vavuvuli keceliga ni vunau vi ira keceliga na tamata, sa qai yadia o koya na kedra dra na luve ni bulumakau, na me, na wai, vata na vuti ni sipi sa vadamudamutaki, vata na i sopa, ka kureitakia i nai vola, vi ira kece voki liga na tamata, ²⁰ Sa tukunia ke na dra ni viyalayalaji sa caka vi ikodou na Kalou. ²¹ Sa kureitakia vata vokiliga kinia na dra i na vale tabu, vata na bilo kece liga ni lotu. ²² Ia ka vica na ka sa reva ni vasavasavataki i na dra me va na vunau; ia kevaka sa reva ni vadavei na dra, sa reva ni bokoci nai valavala ca. ²³ Ia sa dodonu kinia me vasavasavataki nai vatakarakara ni vi ka mai lomalagi ena vi ka ke; ia na vi ka jina sa valomalagi sa vasavasavataki e nai soro e vinaka cake vi ira. ²⁴ Sa reva ni curu na Karisito i na loqi tabu sa caka i na ligana, qori sai vatakarakara liga ni ka jina sa curu i na lomalagi jina liga, me rairai nikua i na mata ni Kalou i na vukuda; ²⁵ Sa reva voki liga ni vacabori koya valevu, me va sa curu na bete levu ki na loqi tabu ena viyabaki, ka yadia na dra ni ka tani; ²⁶ Ia ke sa vakinia ke sa dodonu me mate valevu mai nai vatekivu ki vuravura: sa qai varairaitaki vadua o koya i nai vataojioji ni vigauna sa loku me yajia tani nai valavala ca ni sa vacabori koya. ²⁷ Ia me va sa lesi me mate vadua o ira na tamata, me qai muri na siga ni lewa: ²⁸ Sa vacabori vadua vaka voki liga kinia na Karisito me cudruvi e na vuku ni valavala ca ni le levu; ka na rairai mai varua o koya vi ira sa waraki koya me ra bula, ia ena reva liga mei soro.

10

¹Sa tu liga ina vunau nai vatakarakara ni vika vinaka me muri mai, ia ka reva ni koya na yaloyalo dina, ka reva vaka liga ni rawa inai soro era sa va cabori tiko ina vi yabaki, me vasavasavataki ira era jiko kinia. ²Ia kevaka sa rawa, sa reva li ni mudu na nodra vacaboria, ni ra sa reva ni beitaki jiko ina valavala ca o ira sa dau soro, nira sa vasavasavataki vadua. ³Ia enai soro gona sa vananumi voki kinia nai valavalaca ina vi yabaki. ⁴Ni sa dredre sara me yaji tani nai valavalacaa na dra ni bulumakau vata na me. ⁵O koya ke sa tukunia kinia o koya ni sa qai mai i vuravura nai soro vata nai madrali o sa reva ni vinakajia, ia o sa varautakia liga vi au na yago. ⁶Ai soro kama, vata nai soro vokiliga sa sorovaki kinia nai valavala ca o sa reva ni reki kinia. ⁷Au sa qai tukunia, raicia, au sa qai mai (Au a vola inai vola vivigi) meu caka na ka sa vinakatakia na Kalou. ⁸Sa tukunia i liu o koya, ai soro vata na madrali vata nai soro sa sorovakia kinia nai valavalaca, o sa reva ni vinakajia, se rekitakia, (o koya sa vacaboria me vaka nav unau). ⁹Satukunia o koya raicia au sa qai mai meu caka na ka o sa vinakajia, na kalou. Sa yajia tani o koya nai matai, me vayacoria na kena I karua. ¹⁰Ia eda sa vasavasavataki ina vukuni lewa ke, ena yago I Jisu Karisito ni sa vacabori vadua. ¹¹Ia o ira keceliga na bete era a tu ka cakacaka ina visiga ka ciboria va wasoma nai soro gona, sa reva ni yajia tani rawa nai valavalaca. ¹²Ia o koya gona, ni sa vacabori oji vadua nai soro e dua liga ina vuku ni valavalaca, sa qai jiko sobuina ligai matau ni Kalou; ¹³A sa qai warakia jiko me vayacoro o ira na nona meca mei tutu-ni-yavana. ¹⁴Ni sa vacabori vadua nai soro sa caka kinia o koya na ka kece liga e yaga vi ira era sa vasavasavataki jko. ¹⁵Ia sa vaidjinadjina voki liga ni kita na yalotabu: ia, ni sa tukunia oji o koya. ¹⁶Ke na vialayalaji au na caka vi ira ni sa oji na gauna gona, sa qai tukunia na turaga au na tukunia na noqu vunau i na yalodra, ka vola ina lomadra; ¹⁷Ia na nodra i valavala ca vata na nodra talaimama au na reva ni nanumia voki. ¹⁸Ia kevaka sa bokoci na vika gona, sa reva ni vacabori voki nai soro ni valavala ca. ¹⁹O koya gona, ikodou na viwekani, ni sa qai doudou rawa me da curu ina loqi tabu sara ena vuku ni dra I Jisu. ²⁰Ina sala vou ni bula, o koya sa qai vatara vi kita o koya, ia sa ka e curu kinia nai laji, gona na yagona; ²¹Ka ni sa dua voki ligana noda bete levu ina vale ni Kalou; ²²Me da toso voleka yani ina yalodjina vata na vabaujia jina sara ni sa kureitakia tu na yaloda me da kakua ni beitaki keda ina ca, ka sa vasilimi tu na yaloda ina wai makare. ²³Datou tauria matua na vatusai ni nodatou vabaujia me kua ni yavala, ni sa yalojina o koya sa yalatakia. ²⁴24.Medatou vananumi kita vakai kita medatou vivakatakatai me dau loloma kai valavala Vinaka. ²⁵25.Medatou kua ni dainia na vasoqoni vata, me vaka nai valavala ni tamata eso, meda vivamasuji jiko: Ia me valevu ni dou sa raicia sa toso voleka mai na siga. ²⁶Ia, kevaka datou sa i valavala ca ka sa yaloda dina kinia, ni da sa kila oji nai vavuvuli djina, sa qai reva voki ni dua tani nai soro ni valavala ca. ²⁷Sa vo liga na noda warakia ena rere na siga ni lewa, vata na cudru waqawaqa voki liga, gona ena kani ira na meca. ²⁸O koya sa becia nai vunau I Mosese sa mate liga, sa reva voki ni lomani, ni sa beitaki vi koya ni lomani, ni sa beitaki vi koya e le rua se le tolu nai va djinadjina. ²⁹Dou vasamatakia se na vai vi na kena levu cake ni cudruvi, sa dodonu me yaco vua, sa butukia na luveni Kalou, sa vawaletakia na luveni Kalou, sa vawaletakia na dra ni vialayalaji sa vasavasavataki kinia, sa beci koya na yalo ni loloma. ³⁰Ni da sa kilai koya sa tukunia sa noqu ii tau meu cudruvakia au na saumia liga. Ka sa tukunia voki ena lewai ira na nona tamata o Jiova. ³¹Sa ka rerevaki me lutu ina liga ni Kalou bula. ³²Ia dou vananumia na visiga iliu dou a vararamatakia kinia dou qai vosojia na vivale ina rarawa vaidjina. ³³Eso, ni dou a vasevevotani ina vivalialiai vat ana vivararawataki ka so, ni dou a jiko vata ki ira era sa vakinia. ³⁴Ni dou a lomani ira liga era sa vesuki ka reki ni sa kovei na lomamudou sa tu liga mai lomalagi na nomudou i yau e vinaka cake kinia ka viqaji. ³⁵O koya ke mo dou qai kakua ni dainia na nomudou djinatia ina ka sa kena I sau. ³⁶Ni sa yaga vi ikodou na vosojia, mo dou caka na ka sa lewa na Kalou, ka me nomudou ina ka sa yalatakia. ³⁷Ni dede va lailai, ena qai mai o koya, ena qai mai ka reva ni dede sara. ³⁸Ia ena bula na tamata yalo dodonu ena vabaujia: Ia, kevaka sa suka lesu voki ena rev ani vinakaji koya na yaloqu! ³⁹Ia o kita, kita reva ni varaitaki ira sa suka voki yani ina rusa, eda sa vataki ira liga era sa vabaujia jiko me bula na yalo:

11

¹Na vabaujia sai koya na noda vadjinadjinatakia ni yaco na vi ka eda nuitakia, vata na noda kila ni ra sa jiko vaidjina na vi ka da reva ni raicia. ²Ni sa vadonui ira na tamata i na gauna i liu na Kalou i na vuku ni nodra vabaujia. ³Na vabautia da sa kila kinia ni sa buli na vuravura i na vosa ni Kalou, me yaco rawa kinia me caka na vi ka sa raici rawa mai na vi ka sa reva ni raici. ⁴Ni sa vabaujia sa vacaboria kinia o Epeli nai soro e vinaka cake mai na soro ni Keni. I na vuku ni nona vabaujia sa vadonui koya kinia na Kalou me tamata yalo dodonu, balejia ni sa vadonuya na Kalou va ikoya na madrali. ⁵Ina vuku ni vabaujia sa maroroi kinia o Inoke me kua ni mate. Ia, sa yaji cake liga vua na Kalou, ia ni se bera ni yaji yani, sa tu liga vua nai vadjinadjina ni sa vinakaji koya na Kalou. ⁶Kevaka sa reva na vabaujia, ena mama sara me da vinakati: o koya liga sa torovia na Kalou e dodonu me vabaujia ni sa bula o koya, ni sa saumi ira voki liga o ira sa dau vaqarai koya. ⁷Ni sa vabaujia sa rere kinia o Noa, ni sa vasalatakia oti na Kalou i na vuku ni vi ka sa bera ni rairai mai, a sa taya e dua na waqa o koya me vabulai ira kinia na nona lewe-ni-vale; a sa valewai ira kinia na kai vuravura, ka yaco mei taukei ni vivadonui sa yaco i na vabautia. ⁸Ni sa vabaujia sa talairawarawa kinia o Eparaama, ni sa kacivi me qai ki na vanua sa bera ni soli vua me taukenia; ka sa qai yani, ia sa reva ni kila na vanua sa qai kinia. ⁹Ni sa vabautia sa qai tiko vulagi kinia i na vanua a yalataki, me vaka sa reva ni nona, qai tiko la liga ena vivale laca, o Aisake voki liga vata ki Jekope, e ratou taukenia vata e muri na ka gona a yalataki: ¹⁰ni sa nuitakia o koya na koro sa tauyavutaki, ka tara na Kalou sa qai caka. ¹¹Ni sa vabaujia sa vakaukauwataki kinia o Sera me kunekunetakia na kawa, a sa vasucu gone ni sa oji na kena gauna, ni sa nanumia liga sa yalodjina o koya a yalatakia: ¹²O koya sa tubu kinia vua e lewe dua, o koya e va sa mate, e lewe levu me va na vikalokalo ni lomalagi, e va voki liga na nuku mai matasawa e reva ni wili rawa. ¹³Sa mate i na vabaujia o ira keceliga ke ia a sa reva ni nodra djina na vi ka a yalataki, era sa raica vayawa, ka ciqomia, ka kainaki ira ni ra a tiko vulagi liga ka viqaiyaki voli e vuravura. ¹⁴Ia o ira sa vosa va ke ra sa vatakila sara ni ra sa vaqara na vanua sa nodra. ¹⁵E djina liga, kevaka ra sa nanumia na vanua gona ra a dainia tani tu, sa rawarawa liga me ra lesu voki kinia. ¹⁶Ia ra sa qai gu sara i na dua na vanua sa vinaka cake, gona sa valomalagi: o koya gona ke e reva kinia ni madua na Kalou me vatokai me nodra Kalou: ni sa tara o koya e dua na koro me nodra. ¹⁷Ni sa vabaujia sa vacabori Aisake kinia o Eparaama, ni sa vatovolei, ia o koya ka vosatakia kinia nai yalayala sa vacabori koya na le duabauliga o koya a vatubuya o koya. ¹⁸Ia ka sa kainaki ena vukuna I liu, Na kawa i Aisake ena vakatokai me nomu kawa: ¹⁹Ni sa vadjinajia o koya sa rawarawa vua na Kalou me vabulai koya voki mai na mate; sa tauri koya voki vakinia i nai vatakarakara. ²⁰Ni sa vabaujia sa vosavakalougatataki Jekope vata ki Iso kinia o Aisake i na vi ka sa bera. ²¹Ni sa vabaujia sa vosavakalougatataki rau kinia na luve i Josefa o Jekope, ni sa voleka ni mate; sa cuva sobu e na nonai jitoko. ²²Ni sa vabaujia sa tukunia kinia o Josefa, ni sa voleka ni mate, ni na qai tani ko ira na luve i Isireli; a sa tataunakia na suina. ²³Ni sa vabaujia sa vunitaki Mosese ka vula tolu oi rau na nona matua, ni sa sucu o koya, ni rau sa raicia sa matavinaka na gone; a rau sa reva ni rerevakia nai varo ni tui. ²⁴Ni sa vabaujia sa sece kinia o Mosese, ni sa qai tamata bula mai, me vatokai me luvena na luve i Fero na goneyalewa; ²⁵Ni sa digitakia me vosotia na vivacacani vata ki ira na tamata ni Kalou, ia ka caji ni bau marau wale liga i nai valavala ca i na siga eso. ²⁶Ni sa vadjinatia sai yau levu me valialiai ena vuku i Karisito, ia na ka lailai nai yau mai Ijipita: ni sa varaicia tu na kenai sau. ²⁷Ni sa vabaujia sa dai ni Ijipita kinia o koya, a reva ni rerevakia na cudru ni tui; ni sa gumatua me va sa ra raici koya sa reva ni laurai. ²⁸Ni sa vabaujia sa ia kinia o koya na kana vata ni qai-sivia, vata na kureitaki ni dra, me kua ni tarai ira o koya sa vamatei ira na ulumatua. ²⁹Ni sa vakaujia ra sa qai kinia e loma ni Wasawasa Damudamu me va sa vanua mamaca: ia ni sa vatovolea o ira na kai Ijipita me ra bau vakinia, ra sa luvu. ³⁰Na vabautia sa bale kinia na bai mai Jeriko, ni sa buku na druadrua ka bogi vitu. ³¹Ni sa vabaujia sa reva kinia ni rusa vata ki ira sa reva ni vabaujia o Reapi, na yalewa dautagane, ni sa yadi rau i na vivacegui rau sa yamata. ³²Ia a cava voki me'u tukunia? ni sa dede sara kevaka au sa tukuni Kijioni, Peraki, Samisoni, Jefica, Tevita, Samuela, vata ki ira na parofita. ³³O ira, ni ra sa vabaujia, ra sa vamaalumutakia na matanitu eso, ra sa caka na ka e dodonu, ra sa rawajia me nodra na vi ka a yalataki, ra sa tabonakia na gusu ni laioni, ³⁴Ra sa bokocia na bukawaqa rerevaki, ra sa bula mai nai seleiwau, ra sa vakaukauwataki voki liga ni ra sa malumalumu, ra sa qaqa enai valu, ra vasavi ira nai valu ni kai tani. ³⁵Sa tauri ira voki o ira na yalewa eso na kai nodra, ra sa tu cake voki mai na mate: ia ka so sa vararawataki valevu, ra sa bese liga ni bula; me vinaka cake kinia na nodra tu cake voki mai na mate; ³⁶ia sa vatovolei eso ena vivalialiai ki na vakanakuitataki, ki na vesu voki liga vata na dai i na vale ni vivesu; ³⁷era sa lauviri i na vatu, ra sa varomusuki rua, ra sa dauveretaki, ra sa vamatei nai seleiwau: ra sa viqaiyaki voli sa vaisulu na kuli ni sipi vata na kuli ni me; ra sa dravudravua sara, ra sa vararawataki, ra sa vakacacani; ³⁸(ia sa reva ni yaga o ira na kai vuravura me ra tiko vata ki ira:) ra sa se ki na vivanua liwa lala, ki na viulu-ni-vanua, vata na qara eso, vata na viqaravatu e vuravura. ³⁹Ia o ira keceliga ke ra sa rogo vinaka ena vuku ni vabaujia, ia ka reva ni nodra dina na ka ka yalataki: ⁴⁰Ia sa

vakarautakia na Kalou vi kita na ka e vinaka cake, me ra kakua kinia ni vavinakataki sara duadua liga me da vavinakataki sara vata liga.

12 ¹Ena vuku ni ka ke, ni sa vavolivoliji kita vokiliga e lelevu e vaka na O sa varaici kita, me da dainia tani tu na ka bibi kece ki nai i valavala ca da sa tao rawarawa kinia, ka da cicivia tikoliga na cere e tu e matada. ²Ka me da varaici Jisu, o koya sa tekivutakia ka na saumia vokiliga na noda vabaujia; o koya i na vuku ni marau sa laurai tu i matana, sa vosotia na kauvelatai, ka sa reva ni madua ni sa valialia kinia, sa qai tiko sobu o koya na liga i matau ni tikotiko vaturaga ni Kalou. ³Dou qai vananumi koya sa vosojia ni sa vacacataki koya valevu o ira na tamata ca, de o na qai waicala na lomadratou. ⁴dou sa reva tu ni voratia mo dou vamatei, i na nomudou i vala vata nai valavala ca. ⁵ia dou sa nanulevajaia nai vavuvuli ni sa vosa vi ikodou me va vi ira na gone. Na luvequ, mo kua ni becia ni sa cudruvi iko o Jiova, se yalowai ni sa vunauci iko o koya. ⁶o koya sa lomania o Jiova, sa cudruvi o koya ka sa yaviti ira keceliga na luvena sa vinakajia o koya. ⁷Kevaka dou sa cudruvia o koya, sa qai vayacoria vi ikodou na Kalou me va vi ira na luvena; io o cei na gone sa reva n cudruvi koya o tamana? ⁸Ia kevaka dou sa reva ni cudruvia, sa dau ia vi ira keceliga, dou sa qai vaka na gone e reva ni vatamani ka reva ni va na luvena djina. ⁹Ia a dau cudruvi kita na tamada vayago, ia dau doka: na reva li ni levu cake sara na noda talairawarawa vi koya na tama ni yaloda, ka da bula kinia? ¹⁰Ia o ira gona ra daucudruvi kita na visiga eso me vaka ra sa vinakajia: ia o koya me bau yaga vi kita, me da vataki koya kinia na yalo savasava. ¹¹Ia a reva ni marau na dau vi cudruvi ni sa jiko na ka rarawa liga ia emuri sa qai vuatakia na vua ni yalododonu ra sa vacegui kinia o ira sa caka vi ira. ¹²O koya mo dou qai vakaukawataki na liga sa wadamele, na duru sa malumalumu: ¹³Qai vadodonutakia na sala ina yavamudou, me kua ni vabulai liga. ¹⁴Dou tovolea mo dou vivinakajivata ki ira na tamata keceliga vata na yalosavasava, ni sa reva e dua sa raicia na turaga kevaka e reva vua na ka ke; ¹⁵Dou qarauni ikodou vinaka de bale e dua mai na loloma ni Kalou de dua na waka gaga e tubu cake qai yaco kinia na rarawa, qai vageleqeleletaki kinia na lewe levu; ¹⁶De dua daudara, se dua sa becia na ka tabu, me vataki iso, o koya a volitakia na nona ulumatua ina kakana e dua liga: ¹⁷Ni dou sa kila, sa vinakaji imuri o koya me vosavakalougatataki; ia sa vusekataka vua: (ni reva ni raicia na ka e rawa kinia me vuki me duatani), ia sa vaqara matua, ka vawai na matana. ¹⁸Ni dou sa reva ni qai mai ki na ulunivanua sa tarai rawa a sa caudre ena buka, vata na butobuto, vata na o loaloa, vata na butobuto, vata na varorogo. ¹⁹Ki na rorogo ni davui, ki na domo ni vosa; o ya sa masu kinia o ira era a rogoia, me kakua ni vosatakia tale vi ira; ²⁰Ni ra sa reva ni vosajia rawa na ka sa varojia, kevaka e tara na ulu-ni-vanua e dua na manumanu e yavai va, ena vaviria ena vatu; ²¹Ia sa ka rerevaki sara na kenai rairai ni ka o ya, ka sa tukunia kinia o Mosese, Au sa domobula ka sautaninini valevu. ²²Ia dou sa qai mai kinia na ulu-ni-vanua o Saioni liga, vata na koro ni Kalou bula, ki Jarusalemi valomalagi, ki na nodrai soqosoqo na agilosi e reva ni wili rawa. ²³Ki na nodrai soqosoqo na ulumatua, sa volai mai lomalagi vua vokiliga na Kalou sa lewai ira keceliga na tamata yalododonu sa yaco kece kinia na nodra vakalougatataki. ²⁴Kivi Jisu vokiliga na dau tataro ni viyalalalaji vou ki na dra kureitakia o gona liga sa cavujia jiko na ka vinaka sa cavujia na ka ca na drai Epli. ²⁵Dou raicia, mo dou kakua ni bese vua na vosa. Ia kevaka era a reva ni dro bula ko ira era a bese vua sa vosa e vuravura ena dredre valevu cake vi kita, kevaka eda sa vuki tani mai vua na vosa mai lomalagi. ²⁶O koya vayavalataki vuravura ena domona ena gauna koya: a sa qai yalatakia, ka tukunia, sa va dua voki, sa reva ni vayavalataki vuravura liga, ko lomalagi voki liga. ²⁷Ia ke, sa vadua voki, sa vatakila mai kinia ni na yadji tani yani na vika sa vayavalatakia, me va na vika sa caka, me tu dei kinia na vika sa reva ni vayavalatakia rawa. ²⁸Ia ni da sa rawajia na matanitu sa reva ni vayavalatakia rawa, meda tauria matua na loloma sa soli, eda sa qaravia vinaka kinia na Kalou ena yalomatua ki na rere: ²⁹Ni sa buka waqa caucaudre na noda Kalou. .

13 ¹Me tikoliga na vilomani vavitacini. ²Kua ni nanulevajia na vakani ira na vulagi: ni sa so ra a vakania na agilose eso ka nanulevajia liga. ³Mo dou nanumi ira ra sa vesu tu; me va dou sa vesu vata, ki ira voki liga sa valoloma, me va dou sa vayago vokiliga. ⁴Sa dodonu vata ki ira na tamata keceliga na vawati, vata nai mocemoce e reva ni vibutakoci: ia o ira na daudara vata ki ira na dauyalewa ena lewai ira na Kalou. ⁵Mo dou kua ni daukocovia nai lavo: ia dou lomavinaka i na ka sa tu vi ikodou: ni sa tukunia o koya, Au na reva sara ni daini iko, se vacalai iko. ⁶I na vuku ni ka ke sa da na doudou kinia me da tukunia, A noqu i vukevuke o Jiova, ia au na reva ni rere, na cava na ka ra na caka vi au na tamata? ⁷Dou nanumi ira ra liutaki ikonu, ra ma tukunia vi ikonu na vosa ni Kalou; vadamurimuria na nodra vabautia, qai nanumia nai otioti ni nodra i valavala. ⁸Sai koyakoya tikoliga o Jisu Karisito, i na siga sa oti, vata na siga nikua, vata na visiga muri mai. ⁹Dou kakua ni viyadjiyikia i nai vavuvuli e levu sa qai vatani. Ni sa yaga me vataudeitaki na yalo i na loloma sa soli, ia me kakua liga i na kakana, sa reva ni yaga vi ira ra sa oga kinia. ¹⁰Sa dua na nodai cabocabo-ni-soro, sa reva ni dodonu me kana kinia o ira sa qaravia na vale tabu. ¹¹Ni sa vayavui ina bili ni koro na yago ni manumanu gona, sa yadia na kedra dra ina loqi tabu o koya na bete levu mei soro ni valavala ca. ¹²O koya liga gona sa mate kinia o Jisu i daku ni matamata ni koro, me vasavasavataki ira na tamata ina nona dra. ¹³13 Ina vuku ni ka gona me da qai kinia vi koya i na bili, ka vosojia vata kaya a vivalialiai. ¹⁴14 Ni sa reva ni noda koro ke me da jiko vadua kinia, ia, da sa vasaqara liga e dua na qai muri mai. ¹⁵Ia o koya gona me da qai vacaboya jiko liga nai madrali ni vavinavinaka vua na Kalou ina vukuna, o koya gona na vua ni tebe-ni-gusuda ni da tusanakia na yacana. ¹⁶Kua voki liga ni nanulevajia na caka Vinaka vata na dausoli ka: ni sa vinakajia sara na Kalou nai madrali va gona. ¹⁷Dou talairawarawa vi ira sa liutaki ikodou, ka mo dou vamalumalumutaki ikodou: ni ra sa yadrvavia na yalomudou, me vataki ira ra na tukuni ira kinia, me ra vayacora kinia ina marau, ka reva ina vutugu: ni sa reva ni yaga vi iko dou me va gona. ¹⁸Dou masulaki kitou: ni kitou sa dinajia ni sa vinaka na nitou lewa-iloma, me va kitou sa vinakajia nai valavala dodonu i na ka kece liga. ¹⁹Ia au sa vamamasu me caka liga na ka ke, meu vatotolotakia yani kinia vi ikodou. ²⁰Ia na Kalou ni vivacegui, o koya ka yadjia voki mai na mate na noda turaga o Jisu, na nodrai vatawa levu na sipi, ina vuku ni dra sa ia kinia na viyalayalati reva ni mudu. ²¹Me vavinavinataki ikodou mada o koya i nai valavala vinaka keceliga mo dou vayacoria na nona lewa, ka me vayacoria o koya ina lomada na ka sa vinaka vua, ina vuku i Jisu Karisito; me vayacori vu ana varokoroko ka reva ni mudu. Emeni. ²²Ia au sa masujia ikodou, na viwekani, mo dou vosojia na vosa ni vivadreji ni'u sa vola vi ikodou nai vola, ina vosa e vica la liga. ²³Dou kila, sa sereki voki liga na wekada o Timoci; kevaka voki liga sa yaco kusarawa mai o koya, kirau na raici ikodou vata voki. ²⁴Au sa loloma yani vi ira kece sa liutaki ikodou, vata ki ira keceliga ra sa lotu. Sa loloma yani vi ikodou o ira mai Itali. ²⁵Me jiko vi ikodou keceliga na loloma. Emeni.

Jemesa

1 ¹O au o Jemesa nai talatala ni Kalou vata na Turaga o Jisu Karisito, sa loloma yani vi ira na yavusa e jinikarua ra sa duiviseyaki: ²Ikodou na wekaqu, dou nanumia me kani marau sara, ni dou sa lutu i na ka e levu sa dauvivatovolei. ³Ni dou sa kila sa vatubuya na dauvosojia na vatovolei ni nomudou vabaujia. ⁴Me jini vinaka na cakacaka ni dauvosojia, mo dou vinaka taucoko sara kinia, me kua ni dua na ka me yali. ⁵Ke sa lailai na vuku vi dua vi ikodou, me kerea vua na Kalou, o koya sa solia valevu vi ira keceliga na tamata, sa reva ni vusekatakia dua na ka, na solia liga vua. ⁶Me kerekere ina vabaujia, me kua ni vajijiqa. O koya sa vajijiqa sa va na ua ni waitui sa cagina i na cagi sa vitubuyaki. ⁷Me kua ni nanumia na tamata ni na rawa e dua na ka mai vua na Turaga; ⁸na tamata sa lomalomarua, sa yamekemeke na nonai varau keceliga. ⁹Me reki na tamata dravudravua i na nona laveji cake, ¹⁰vata ki koya sa vutuniyau ina nona malumalumu mai, ni na takali liga o koya me va na se ni co. ¹¹Ni sa cabe cake na siga vata na cagi katakata, sa varaqosatakia sara na co. Sa mira na sena, sa seavu na kena rairai vinaka. Na malai yani va kinia na tamata vutuniyau i na nonai valavala. ¹²Sa kalougata na tamata sa vosojia ni sa vatovolei. Ni sa vatovolei oji, na rawa nai sala ni bula o koya sa yalatakia na Turaga vi ira sa lomani koya. ¹³Ni sa dauveretaki e dua, kua ni tukunia, "Sa dauveretaki au na Kalou," ni sa reva ni dauveretaki rawa na Kalou i na ka ca, sa reva ni dauveretakia e dua na tamata o koya. ¹⁴Sa dauveretaki na tamata yadua, ni sa vecei koya na nona garogaro ca, sa bacani koya. ¹⁵Ni sa qai vasucua na garogaro ca, sa vasucua kinia nai valavala ca, sa oji nai valavala ca, sa qai vasucua na mate. ¹⁶Dou kua ni vacalai, ikodou na wekaqu lomani. ¹⁷Sa qai mai colo nai solisoli vinaka keceliga vata nai solisoli keceliga sa yaga sara, sa qai sobu mai vua na Tama ni rarama, sa reva vua na vivukiyaki, se yaloyalo ni vigoleyaki. ¹⁸Sa vatuburi kita o koya i na nona lewa liga i na vosa ni djina, me da va nai sevuni vika sa bulia o koya. ¹⁹O koya gona, ikodou na wekaqu lomani: mo dou kusarawa yadua ina varorogo, mo dou berabera ni vosa, mo dou berabera ni cudru. ²⁰Ni sa reva ni vatubuya na ka dodonu vua na Kalou na cudru ni tamata. ²¹O koya gona, mo dou qai dainia tani na dukadukali vata na ka ca e vinaka tu, sa vabauji i na yalomalua

na vosa sa tei i na lomamudou, gona sa vabula rawa na yalomudou.²²Dou muria na vosa, dou kua ni rogocia laliga, mo dou vakaisini ikodou kinia. ²³Ke dua sa rogocia laliga na vosa qai reva ni muria, sa tautauvata na tamata sa qai ilovi koya i na iloilo: ²⁴ni sa qai ilovi koya, sa qai tani yani, sa nanulevaja vasauri se sa vacava nai rairai ni yagona. ²⁵O koya sa varaicia matua na vunau vinaka sara, na vunau ni visereki, sa tu dei kinia, sa reva ni daurogocia, se nanulevaja, sa caka vokiliga na cakacaka, na kalougata kinia o koya i na nona cakacaka. ²⁶Ke dua vi ikodou sa nanumia sa lotu, ke sa reva ni tarovia na yamena, sa dauvivakaisini vokiliga na yalona, sa ka laliga na nona lotu na tamata ke. ²⁷Na lotu savasava sa reva ni cala i na mata ni Kalou o Tamada sa va ke: Me sa dauraici ira na luveniyali vata ki ira na yada, ni ra sa rarawa, me sa qarauni koya vokiliga me kua ni tauvi koya na duka ni ka vavuravura.

2 ¹O ikodou na wekaqu, dou kua ni tauria vata na djigitaki ira na tamata vata na vabauji Jisu Karisito, na noda Turaga sa varokorokotaki. ²Ke sa curu i na nomudou valenilotu dua na tamata sa vamama koula, sa vaicurucuru i nai curucuru vaiukuuku, sa curu vokiliga yani kinia na tamata dravudravua, sa vaicurucuru ca. ³Dou sa varokorokotaki koya sa vaicurucuru i nai curucuru vaiukuuku, sa tukunia vua, "Mo dabe i vanua ke i na yasana vinaka," dou sa tukunia vua na tamata dravudravua, "Tu cake tu i vanua gona," se "Mai dabe i ruku ni yavaqu." ⁴dou sa qai reva beka ni djigidjigi, sa yaco kinia mo dou daulelewa i na vakasama ca? ⁵Dou rogocia, o ikodou na wekaqu lomani, sa reva beka ni djigitakia na Kalou o ira sa dravudravua i na ka vavuravura me ra vutuniyau i na vabaujia me ra taukenia vokiliga na matanitu sa yalatakia o koya vi ira sa lomani koya? ⁶Dou sa becia na tamata dravudravua! Ra sa reva beka ni vasaurarataki o ira na vutuniyau? Ra yarataki ikodou ina vale ni vilewai?

⁷Ara sa reva beka ni vosavacacatakia na yaca varokoroko dou sa vatokai kinia? ⁸Ke dou na muria sara na vunau vaturaga me va nai Vola Tabu, "Mo lomani na kai nomu me vataki iko," dou na qai caka vinaka. ⁹Ke dou sa djigitaki ira na tamata, dou sa qai valavala ca, sa beitaki vi ikodou na vunau nai valavala ca. ¹⁰O koya na muria na vunau taucoko, qai cala liga i na dua liga na jikina, sa na beitaki me va sa talaimama i na vunau keceliga. ¹¹Ni sai koya liga sa tukunia, "Kua ni dauyalewa," sa tukunia vokiliga, "Kua ni laba." Ke o sa reva ni dauyalewa ia o sa laba liga, o sa qai talaimama i na vunau. ¹²Dou vosa ka i valavala va kinia me vataki ira ra na lewai me va na vunau ni visereki. ¹³Ni na lewai qai reva ni lomani o koya sa reva ni varaitakia na loloma. Na dauloloma sa rawa na vilewai. ¹⁴Na yaga vacava, vi ikodou na wekaqu, ke dua sa tukunia ni sa tu vua na vabaujia, ke sa reva vua na cakacaka? Na vabulai koya beka na vabaujia? ¹⁵Ke sa dua na viwekani se yalewa se tagane sa reva na nonai curucuru, sa reva na kena i na visiga. ¹⁶Sa dua vi ikodou sa tukunia vi ira, "Dou qai i na vacegu, dou tatalai, dou vakuvaitaki." Dou sa reva ni solia na vika e yaga i na yagodra, na cava na betena? ¹⁷Sa va vokiliga kinia na vabaujia, ke sa reva ni tu vata i na cakacaka, sa mate liga ni sa tu duadua liga. ¹⁸Na tukunia beka e dua, "Sa tu liga vi iko na vabaujia, sa tu liga vi au na cakacaka." Mo varaitakia mai vi au na nomu vabaujia ni sa reva liga na nomu cakacaka. Au na varaitakia vi ikodou na noqu vabaujia i na noqu cakacaka. ¹⁹Ikodou sa vabaujia ni sa dua na Kalou; ikodou sa vavinavinakataki ira. O ira vokiliga na tevero ra sa vabaujia, a ra sa sautanini vokiliga. ²⁰O sa via kila beka, o iko na tamata lialia, ni sa mate liga na vabaujia ni sa reva na cakacaka. ²¹A reva beka ni vadonui o Eparaama na tamada i na vuku ni cakacaka ni sa vacaboya na luvena o Aisake i dela ni cabocabo ni soro? ²²Ikodou sa raicia ni sa vivuke na vabaujia vata na nona cakacaka, sa taucoko sara mai na vabaujia i na vuku ni cakacaka. ²³Sa vayacori kinia nai Vola Tabu o koya sa tukunia, "Sa vabaujia na Kalou o Eparaama, sa wili vua mei valavala dodonu," sa vatokai me Weka ni Kalou. ²⁴Dou sa raicia sa vadonui na tamata i na vuku ni cakacaka, sa reva liga i na vuku ni vabaujia duadua liga. ²⁵Sa va vokiliga kinia, o Reapi na yalewa dautagane sa reva beka ni vadonui i na vuku ni cakacaka ni sa vacegui rau na yamata, sa vatalai rau i na sala tani? ²⁶Me va sa mate na yago ni sa takali na yalo, sa mate vakinia na vabaujia ni yali kinia na cakacaka.

3 ¹Me kua ni levu vi ikodou me i vavuvuli, Ikodou na wekaqu, dou sa kila ta sa cudruvi valevu kinia. Ni sa cala keceliga i na levu na ka. ²Ke sa reva ni cala e dua i na vosa, sa tamata vinaka sara o koya, sa rawarawa vua me tarovia na yagona taucoko. ³Raicia ke da sa vaciqia na kedra i tarovi na ose i gusudra me ra talairawarawa kinia vi kita, ta sa qai rawa ni tosoya na yagotra taucoko. ⁴Raicia vokiliga na waqa, ni sa ka levu vaidjina, sa savu kalia i na cagi kaukauwa, sa tosoya liga i na uli lailai sara i na yasana sa vinakatakia o koya sa tauria na uli. ⁵Sa va vokiliga kinia, na yameda ni sa jikida lailai liga, sa vosa vaviavialevu. Raicia, sa vawaqa na buka levu na bukawaqa lailai. ⁶Sa bukawaqa na yameda, ina ka taucoko ni ca. Na yameda i na vijiki ni yagoda taucoko, sa vawaqa nai valavala keceliga ni yagoda, sa vawaqa qori o eli. ⁷Ni sa vamanoataki na manumanu keceliga sa yava i va, vata na manumanu vatabana, vata na ka sa qasi vata na ka ni waitui sa vamanoataki ira tu o ira na tamata. ⁸Ia sa reva na tamata sa vamanoatakia rawa na yame. Na ka ca sa reva ni tarovi rawa sa sinai i na ka-gaga sa dauvivamatei. ⁹Ta sa vavinavinaka kinia vua na Turaga o Tamada, ta sa rulaki ira vokiliga kinia na tamata, a ra sa buli me ra tautauvata na Kalou. ¹⁰Sa vu mai na gusu sa dua liga, na vavinavinaka vata na virulaki. Ikodou na wekaqu, sa reva ni dodonu me vakinia na vika ke. ¹¹Sa dua beka na mataniwai sa vadavea ruarua mai na wai dranu vata na wai gaga vokiliga? ¹²Ikodou na wekaqu, sa dua beka na vuni lolo sa na vuatakia rawa na olive? Se dua na vaini, na lolo? Sa reva ni dua na mataniwai me tovure mai kinia na waitui vata na wai dranu vokiliga. ¹³O cei vi ikodou sa vuku ka yalomatua? Me varaitakia mai i nai valavala vinaka na nona cakacaka i na vuku sa yalomalua. ¹⁴Ke sa tu i na lomamudou na dauvuvu sa gaga, vata na dauviba, dou kua ni vlevulevui ikodou se senitakia nai vavuvuli djina. ¹⁵Na vuku va gona sa reva ni qai sobu mai colo. sa vavuravura liga, sa vayalo makawa, sa vatevoro. ¹⁶Ke sa tu na vuvu vata na viba, sa tu kinia na visei vata na cakacaka keceliga sa ca. ¹⁷Na vuku mai colo, sa savasava mada, sa dauvivacegui, sa yalomalua, sa vamasuji varawarawa, sa sinai i na loloma vata na vua vinaka, sa reva ni djigitaki ira vatani na tamata se dauvivakaisini. ¹⁸Na vua ni valavala dodonu sa kaburaki vata ki na vivacegui vi ira ra sa caka jiko na vivacegui.

4¹ Sa vu mai vi na viba vata na vivala vi ikodou? Sa reva beka ni vuna na nomudou vinakatakia na ca se vivala i na vijiki ni yagomudou? ²Dou sa kocokoco ka reva ni rawa. Dou sa ravuravu, sa dauvinakatakia, sa reva ni tauria rawa me nomudou. Dou sa vivala, dou sa viba. Dou sa reva ni rawa ni dou sa reva ni kerekere. ³Dou sa kerekere liga, dou sa reva ni rawa, ni dou sa kerekere vaca, dou vayalia ina nomudou vinakatakia na ca. ⁴Ikodou na dauyalewa vata na dautagane! Dou sa reva beka ni kila ni sa vicaji vata na Kalou na vivinakaji ki vuravura? Ia sa vimecaki vata na Kalou o koya sa via viwekani vata ki vuravura. ⁵Dou sa vakasama beka ni sa tukunia laliga nai Vola Tabu, "Sa vinakatakia me va na Yalo sa jiko i lomada?" ⁶Sa solia valevu na loloma na Kalou, me va sa tukunia nai Vola Tabu, "O ira sa viavialevu sa voraji ira na Kalou, ia sa solia na loloma vi ira ra sa yalomalumumu." ⁷O koya mo dou qai vamalumalumutaki ikodou vua na Kalou. Vorajia na tevero, na qai tuba tani kinia vi ikodou o koya. ⁸Toso voleka yani vua na Kalou, na qai toso voleka vi ikodou o koya. Vasavasavatakia na ligamudou, dou tamata i valavala ca, vasavasavatakia na lomamudou, ikodou na lomalomarua. ⁹Dou mai rarawa, dou qoqolou, dou tagi! Me vuki na nomudou mama me qoqolou vata na nomudou marau me mataveveku. ¹⁰Dou vamalumalumutaki ikodou i na mata ni Turaga, na qai laveji ikodou i colo o koya. ¹¹Dou kua ni vikaseji vataki ikodou ra viwekani. O koya sa kasejia na wekana sa lewai koya na wekana sa kasejia vokiliga na vunau, sa lewa na vunau, ke o sa lewa na vunau, o sa qai reva ni muria na vunau, o sa lewa liga. ¹²Sa dua liga sa vaturia na vunau vata sa turaga ni lewa. O koya sa rawa na vivabulai vata na vivarusai. O cei o ikodou, mo dou lewai ira na tani? ¹³Dou varorogo mai, ikodou sa dau tukunia, "Ni kua se ni vulaci ta qai na koro gona, ta jiko kinia me dua na yabaki, ta vivoli kinia me ta rawa nai yau." ¹⁴Dou sa reva ni kila na ka sa na yaco ni vulaci, na cava na nomudou bula? Ni dou sa va na kabukabu laliga o ikodou sa rairai liga mai sa dede valailai liga sa qai seavu yani. ¹⁵Ke, mo dou tukunia, "Ke sa vinaka vua na Turaga, ta na bula ni na vayacoya na ka ke se na ka gona. ¹⁶Dou sa qai marau, dou dokadokai ikodou . Sa ca na marau keceliga sa va gona. ¹⁷O koya sa ca kinia vua sa kila me caka vinaka, qai reva ni vayacoya.

5 ¹Dou qai mai, ikodou na tamata vutuniyau, dou tagi, dou qoqolou i na vuku ni nomudou rarawa ni na yaco mai. ²Sa vuca na nomudou iyau, sa kania na nomudou i sulu na sarasara. ³Sa veveka na nomudou koula vata na siliva, sa na tukuni ikodou na kena veveka. Na kania na lewemudou me va na bukawaqa. Dou sa kumunia vata nai yau me yacovia na gauna mai muri sara. ⁴Raicia, sa tagi na kedrai voli na tamata cakacaka ra sa musukia na nomudou viwere koya dou ma vusekatakia. Sa curu i na daligana na Turaga ni lewe levu na nodra tagi na dautatamusuki. ⁵Dou ma marau jikoliga i vuravura, dou ma daukana jiko. Dou ma dauvakania na lomamudou i na siga sa ia kinia na vivamatei. ⁶Dou lewai koya sa yalododonu. Sa reva ni voraji ikodou o koya. ⁷O koya liga gona, na wekaqu, mo dou qai vosojia me yaco mada na nona qai mai na Turaga. Raicia nai vatawa ni teitei sa warakia na vua ni qele e talei, sa wawa vadede, me rawa mada na uca sa liu vata na uca sa muri. ⁸Ikodou vokiliga, dou wawa. Vataudeitakia na yalomudou ni sa roro mai na nona qai mai na Turaga. ⁹Dou kua ni vosakudrukudru, na viwekani, vataki ikodou, de dou cudruvi. Raicia, sa tu i na mata ni darava na Turaga ni lewa. ¹⁰Ikodou na wekaqu, vamurimuri ira na parofita, i na vosojia na ka rarawa vata na dauvosojia, ra ma vosa i na yaca ni Turaga. ¹¹Raicia, ta sa dauvatokai ira ra sa vosojia me ra kalougata. Dou ma rogocia na dauvosojia ni Jope, dou sa raicia vokiliga ni sa jinia vacava na Turaga, ni sa yalovinaka sara na Turaga; sa dauloloma. ¹²Na ka levu sara ke, ikodou na wekaqu, mo dou kua sara ni bubului, kua i lomalagi se i vuravura, se i na dua tani na ka. Me "Io" liga na nomudou "Io" me "Reva" liga na "Reva," de dou cudruvi kinia. ¹³Ke dua vi ikodou sa vararawataki? Me masu jiko. Ke dua sa marau? Me sere jiko. ¹⁴Ke dua vi ikodou sa tauvimate? Me kacivi ira na matua ni soqosoqo lewe ni lotu, me ra masulaki koya. Me ra lumujia i na waiwai i na yaca ni Turaga. ¹⁵Na masu ni vabaujia na vabulai koya sa tauvi-mate, na vabulai koya na Turaga. Ke sa caka jiko nai valavala ca, na reva ni cudruvi kinia. ¹⁷Dou dui vatusa na nomudou i valavala ca ka vimasulaki mo dou vabulai kinia. Sa yaga valevu na nona masu vagumatua na tamata yalododonu. ¹⁶Ma tamata vataki kita liga o Ilaija. Sa daumasu vagumatua sara me kua ni tau na uca, sa reva kinia ni tau na uca i vuravura me raujia e yabaki tolu ka vula ono. ¹⁸Sa qai masu voki o Ilaija. Sa qai tau na uca mai lomalagi, sa vuatakia na vuana na qele. ¹⁹Ikodou na viwekani, ke dua vi ikodou sa qai sese mai nai vavuvuli djina, sa valesui koya voki mai e dua,

²⁰me kila o koya ke, ni o koya sa valesuya voki na tamata caka cala mai na nonai valavala sa cala kinia sa vabula na yalo mai na mate, sa bulujia vokiliga e levu nai valavala ca.

1 Pita

1 ¹Oi au o Pita, nai apositolo i Jisu Karisito, kivi ira era jiko vavulagi ni ra sa dui viseyaki ki Ponito, ki Kalatia, ki Kapatasia, ki Esia, ki Picinia, ²era sa djigitaki tu me va na nona lewa iliu na Kalou o Tamada, me ra vasavasavataki ena Yalo Tabu, me ra talairawarawa kinia me kureitakia vokiliga kivi ira na dra i Jisu Karisito: Me valevutaki vi ikodou na loloma, ki na vacegu. ³Me caka na vavinavinaka vua na Kalou, na Tama ni noda Turaga o Jisu Karisito, o koya sa vatuburi kita voki me noda nai nuinui bulabula me va na nona loloma levu ni sa tu cake voki mai na mate ko Jisu Karisito, ⁴me da taukenia kinia nai votavota e reva ni ca rawa, a reva ni dukadukali, a reva ni malai mai, sa maroroi mai lomalagi me nomudou, ⁵oi ikodou sa maroroi ena kaukauwa ni Kalou ena vuku ni vabaujia ki na bula sa varau tu me varairaitakia ina gauna maimuri. ⁶Ia na ka ke dou sa reki valevu kinia, ia ena gauna lekaleka ke, ke sa yaga, dou sa vararawataki ena dauvere e levu: ⁷me sa kune kinia na nomudou vabaujia ni sa vatovolei, me talei valevu la liga ka talei valailai na koula sa caca rawa ni sa vatovolei ina bukawaqa, me ka ni vavinavinaka, ka me dokai ka me vacaucautakia kinia, ni na rairai mai o Jisu Karisito: ⁸o koya ke dou a reva ni raicia kinia, ia dou sa lomania liga; o koya dou a reva ni raicia ni kua, ia dou sa vabaujia liga, ka reki ena reki e reva ni cavuji rawa ka vinaka la liga: ⁹ni dou sa rawajia na kenai tinitini ni nomudou vabaujia, io, na bula ni yalomudou. ¹⁰A bula ke era sa tarogia o ira na parofita ka vasaqara matua, o ira era sa parofisaitakia na loloma ena nomudou: ¹¹ni ra sa vasaqara se gauna cava, se vaevei na gauna sa vatakila vi ira na Yalo i Karisito sa tiko i na lomadra, ni sa tukunia mada eliu na rarawa i Karisito ki na ka vinaka la liga ena qai muri mai. ¹²A sa vatakilai vi ira, ni sa reva waleliga i na vukudra, ia ena vukuda era sa yaco me rai talatala e na vika sa qai tukunia mai vi ikodou o ira era sa vunautakia vi ikodou nai tukutuku-vinaka, ki na Yalo Tabu sa talai mai lomalagi; a vika ke era vinakajia ko ira na agilose me ra ilovia. ¹³O koya ke mo dou qai vaucia na tolu ni lomamudou, dou yalomatua, ka vanuinui jiko me yaco mada nai vataotioti, mo dou rawajia kinia na loloma ena kau mai vi ikodou ni na rairai mai o Jisu Karisito; ¹⁴me va na gone e dautalairawarawa, dou kakua ni vatauvatani ikodou ki na gagadre ca eliu ni dou a lialia: ¹⁵ia ni sa yalosavasava o koya sa kacivi ikodou, dou yalosavasava vokiliga oi ikodou e nai valavala keceliga; ¹⁶ni sa volai, Dou yalosavasava; niu sa yalosavasava oi au. ¹⁷Ia keva dou sa masu vua, me va sa Tamamudou, o koya sa lewai ira yadua me va na ka era a caka, ka reva ni djigitakia vailo e

dua, me sa caka i na rere na nomudou i valavala, i na gauna dou sa vulagi tu kinia;¹⁸ni dou sa kila dou a reva ni voli e na vika e caca wale, i na siliva se na koula, mai na nomudou i valavala sesewa dou sa rawajia maivi ira na nomudou qase; ¹⁹i na dra talei liga i Karisito, me va na lami e reva ni ca e dua na jikina;²⁰o koya sa lesi i liu sa qai tauyavutaki emuri o vuravura, a sa qai varaitakia i na gauna emuri ke i na vukumudou, ²¹ia sai koya dou sa vabaujia kinia na Kalou, o koya a vaturi koya cake voki mai na mate, ka solia vua nai ukuuku; me sai koya liga na Kalou dou a vabaujia ka vanuinui kinia.²²Dou vasavasavatakia na yalomudou ni dou sa talairawarawa ki nai vavuvuli dina i na vuku ni Yalo Tabu, mo dou lomani ira kinia na viwekani i na loloma reva lasu ia dou vilomani vai ikodou i na yalosavasava ki na lomakatakata: ²³ni dou sa sucu voki, a reva i na sila e vuca rawa, gona liga a reva ni vuca rawa, i na vosa ni Kalou, sa bula ka tu dei ka reva ni mudu.²⁴Ni sa va na co na tamata keceliga, A sa va na se ni co nai ukuuku keceliga ni tamata. Sa daumalai na co, a sa mira voki liga na sena: ²⁵Ia na Vosa ni Kalou sa tu dei ka reva ni mudu. Ia gona na vosa ni tukutuku-vinaka sa vunautaki vi ikodou.

2¹O koya ke ni dou sa dainiaa tani kinia na lomaca keceliga, ki na daulawaki keceliga, ki na dauvivaisini ki na dauvuvu, ki na dauvivosavacacataki keceliga, ²mo dou va na gone sa qai sucu, mo dou vinakajia nai vavuvuli sa va na wai-ni-sucu djina, mo dou tubu cake kinia: ³keva e djina ni dou sa tovola oji ni sa yalololoma na Turaga. ⁴Ni dou sa qai mai kivi koya, me va ki na watu bulabula, ko ya sa dainia o ira na tamata, ia na Kalou sa djigitakia, a sa talei: ⁵oi ikodou vokiliga, me va dou sa vivatu bulabula, dou sa tara cake mo dou vale vayalo, me matabete yalosavasava, mo dou caboria kinia nai madrali vayalo, sa vinaka vua na Kalou ena vuku i Jisu Karisito. ⁶O koya sa tu vokiliga e nai Vola Tabu, Raicia, au sa viritakia mai Saioni na watu ni yavu ena tutu-ni-vale, sa djigitaki, ka talei; Ia o koya sa vabauji koya ena reva ni vamaadutaki: ⁷a sa nomudou kinia na kena talei, oi ikodou sa vabaujia; ia kivi ira sa dautalaidredre, Na watu era a dainia o ira na matai-ni-vale, Sa yaco me kenai vadei ena tutu-ni-vale, ⁸ki na watu era sa tarabe kinia, ki na watu era sa bale kinia; ni ra sa tarabe ena vosa, ni ra sa talaidredre: era a lesi vokiliga me ra vakinia. ⁹Ia oi ikodou nai tabatamata djigitaki, a matabete vaturaga, a matanitu yalosavasava, a tamata sa taukena na Kalou, mo dou varaitakia kinia na nona vinaka sara o koya ka kacivi ikodou mai na butobuto ki nona rarama e vivakurabuitaki: ¹⁰oi ikodou ka reva ni tamata taukeni eliu, ia dou sa qai tamata ni Kalou: dou a reva ni lomani eliu, ia dou sa qai lomani. ¹¹Oi ikodou sa lomani, au sa vamasuti ikodou, ni dou sa vataki ira na vulagi ki ira era dauviqaiyaki, mo dou tarovi ikodou mai na gagadre ca ni yago, sa vivala ki na yalo; ¹²me dodonu na nomudou i valavala ena kedra maliwa era a reva ni lotu: me ka gona era varokorokotakia kinia na Kalou e na siga ni viqaiivi, e na vuku ni valavala vinaka era a raicia, o ira era sa dauvosavacacataki ikodou me va ni dou sa tamata caka ca. ¹³Dou talairawarawa ki nai lesilesi keceliga ni tamata e na vuku ni Turaga: se vua na tui, ni sa liu sara; ¹⁴se vi ira na turaga ni lewa, me va vi ira era sa talai mai vua me cudruvia kinia o ira era sa caka ca, ka me dokai o ira sa caka vinaka. ¹⁵Ni sai koya na loma ni Kalou, mo dou vagaluya e nai valavala vinaka na nodra sesewa na tamata lialia: ¹⁶mo dou vataki ira era lalaga, ia dou kakua ni caka na nomudou lalaga me vuni kinia na lomaca, ia dou va liga na tamata ni Kalou. ¹⁷Doka na tamata keceliga. Lomani ira na viwekani. Rerevakia na Kalou. Varokorokotakia na tui. ¹⁸Oi ikodou na tamata, dou talairawarawa vi ira na nomudou turaga e na rere keceliga; kakua vi ira duadualiga era sa yalovinaka ka yalomalua, vi ira vokiliga era sa yalovatani. ¹⁹Ni sa ka ni vavinavinaka ke, kevaka e dua sa vosojia na rarawa ni sa vararawataki ma reva ni dodonu, ka ni sa via vinaka vua na Kalou. ²⁰Ia dou na dokai vacava, keva dou na vosojia, ni dou sa caka ca ka sa vaculakia kinia? ia keva dou sa caka vinaka, ka sa vararawataki kinia, ka dou vosojia liga, ke sa ka vinaka vua na Kalou. ²¹Ni dou ma kacivi me vakinia: ni sa vosojia vokiliga na Karisito na rarawa e na vukumudou, a sa dainia vi ikodou nai varau, mo dou muria na we ni yavana: ²²o koya sa reva ni caka e dua na ka ca, a sa reva ni raici e na gusuna na dauvivaisini; ²³ni sa vasewasewani o koya, sa reva voki ni caka na vivasewasewani; ni sa vararawataki jiko, sa reva ni vosavacudrucudruya; sa laivi koya liga vua sa lewa vadodonu: ²⁴o koya liga vai koya liga ka colajia na nodai valavala ca e na yagona e na kauveilatai, me da mate tu ki nai valavala ca, ka caka nai valavala dodonu e na noda bula: ia na we ni kena kuita dou sa vabulai kinia. ²⁵Ni dou a vataki ira na sipi sa sese: ia dou sa qai vuki lesu voki vua nai vatawa o koya sa varaica na yalomudou.

3¹ Oi ikodou vokiliga, na yalewa, dou vamaalumutaki ikodou vi ira na wajimudou; me rawai ira na wajidra o ira na yalewa e na nodra i valavala, ka reva e na vunau, keva sa so sa reva ni talairawarawa ki na vunau; ²ni ra sa raicia na nomudou i valavala savasava ki na nomudou rere. ³Ia me kakua ni nomudou nai ukuuku e taudaku, na tali drau ni ulu, ki nai ukuuku koula, ki na sulumaka nai sulu; ⁴caka na ka vayalo liga sa vuni, e na ka sa reva ni vuca rawa, na yalomalumumu ki na yalomalua, gona sa ka talei sara liga e na mata ni Kalou. ⁵Ni ra sa va kinia o ira vokiliga na yalewa yalosavasava e na gauna eliu, era sa vararavi vua na Kalou, ni ra sa vaiukuukutaki ira, ni ra sa dautalairawarawa vi ira na wajidra: ⁶me va sa talairawarawa o Sera vi Eparaama, ka vatokai koya me turaga; ia dou sa luvena, ni dou sa caka vinaka jiko, ka reva ni rerevakia e dua na ka dauvivarerei. ⁷Oi ikodou vokiliga na tagane, dou jiko vata ki na wajimudou me va na jiko vavuku, mo dou doka na yalewa, me va sa ka malumalumumu, ni dou sai taukei vata e na loloma ni bula; me kakua ni tarovi na nomudrau masu⁸Ia meu tinia, dou lomavata keceliga, dou caka na loloma vai ikodou, dou vilomani me va na vitacini, dou yalololoma, dou lokomi: ⁹kakua ni visausaumitakia na ca, se caka voki na vivasewasewani; ia dou dua tani, dou vosavakalougatatakia liga: ni dou sa kacivi me vakinia, mo dou rawajia na ka e vivakalougatataki, ¹⁰Ia o koya sa vinakajia na bula, Ka sa via raicia na gauna vinaka, Me tarovia na yamena mai na ca, Ki na tebenigusuna me kakua ni vosatakia na ka lasu: ¹¹Me lesu tani mai na ca o koya, ka caka na ka vinaka; Me vasaqara na vacegu, ka muria sara. ¹²Ni sa wanonovi ira na tamata yalododonu na mata ni Turaga, Ka sa qara tu na daligana ki na nodra masu; Ia sa dua tani na mata ni Turaga vi ira sai valavala ca. ¹³Ia o cei ena vacacani ikodou, keva dou gumatua e na ka vinaka? ¹⁴Ia kevaka dou sa vararawataki e na vuku ni valavala dodonu, dou sa kalougata kinia; ia dou kakua ni rerevakia na nodra dauvivarerei, se reucala kinia: ¹⁵ia dou varokorokotakia na Turaga na Kalou e na yalomudou: ka mo dou varau jiko mo dou tukunia vua na tamata yadua sa tarogi ikodou, na vu ni nuinui sa tu e na lomamudou e na yalomalumumu ki na rere: ¹⁶me vinaka liga na nomudou lewa-eloma; me yaco kinia, ni ra sa vosavacacataki ikodou, me va dou sa tamata caka ca, me ra kana madua o ira era sa beitakia vailasu na nomudou i valavala vinaka vi Karisito. ¹⁷Ni sa vinaka, keva sa loma ni Kalou me vakinia, mo dou vararawataki ena vuku ni caka vinaka, ka me reva ena vuku ni caka ca. ¹⁸Ni sa vararawataki vadua na Karisito vokiliga e na vuku ni valavala ca, o koya na caka dodonu e na vukudra na caka cala, me yadji kita kinia vua na Kalou, ni sa vamatei na yagona, a sa vabulai na yalona. ¹⁹Ka qai vokiliga kinia o koya ka vunau vi ira na yalo era sa jiko e na vale ni vivesu; ²⁰o ira era a talaidredre eliu, ni sa vosojia vadede na Kalou, ka sa dauwawa e na gauna i Noa, ni sa varautakia jiko na waqa, a ra le vica liga, io e lewe walu waleliga, sa vabulai kinia e loma ni wai. ²¹Gona liga nai vatakarakara ni sa vabulai kita vakinia e na gauna ke na papitaiso e reva ni sa dai waleliga na dukadukali ni yago, ka ni sa tukunia rawa liga ni sa vinaka vua na Kalou na noda lewa-eloma, e na vuku ni sa tu cake vokiliga mai na mate o Jisu Karisito: ²²o koya sa qai cake i lomalagi, a sa jiko e na liga i matau ni Kalou; ia sa vamaalumutaki tu vi koya o ira na agilose, ki ira era sa lewa, ki ira era sa kaukauwa.

4¹Ia ni sa vararawataki na Karisito e na yagona ena vukuda, dou vaiyaragi mada ena yalo e vakinia: ni sa mudu ni valavala ca o koya sa vararawataki ena yagona; ²me kakua kinia ni va na gagadre ca ni tamata na nona bula ena yagona ena gauna sa vo, me va liga na loma ni Kalou.³Ia me kena levu vi kita na gauna ni bula sa oji ni da caka kinia na ka era vinakajia o ira era sa reva ni lotu, ni da sa muria voli na gagadre ca, na dodomo ca, na daugunu waini, nai soqosoqo lialia, na daumateni, ki na kena ca ni dausoro ki na vimatakau: ⁴a ra sa kurabui ni dou sa reva ni gu vata ki ira ki nai valavala sa velavela uasivi era sa vosavacacataki ikodou kinia, ⁵ia era na tukuni ira vua sa varau me lewai ira era sa bula ki ira vokiliga na mate. ⁶Ena vuku ni ka ke sa vunautakia kinia nai tukutuku-vinaka vi ira vokiliga era sa mate tu, me ra lewai me va na tamata me mate na yagodra, ia me ra bula liga vua na Kalou e na yalodra.⁷Ia ka sa volekajia nai vataotioti ni ka keceliga: dou yalomatua kinia, ka dauyadravia na masumasu. ⁸Ia na ka me liu ke mo dou dauvilomani valevu vai ikodou; ni na ubia nai valavala ca e levu na loloma. ⁹Dou dui caka na vivuke oi ikodou ni dou vulagi voli, ia dou kakua ni vosa kudrukudru kinia. ¹⁰Me va dou sa dui rawajia nai solisoli, mo dou dui solia vakinia vai ikodou, me va na dauniyau vayalo ena loloma e levu ni Kalou. ¹¹Kevaka e dua sa vosa, me caka me va na vosa ni Kalou: keva e dua sa caka na cakacaka, me caka liga me va na kaukauwa sa solia na Kalou: me varokorokotaki kinia na Kalou ena ka keceliga ena vuku i Jisu Karisito, o koya sa nona na varokoroko ki na lewa e na gauna keceliga ka reva ni mudu. Emeni.¹²Oi ikodou sa lomani, kakua ni reucala e na vuku ni rarawa katakata sa yaco me vatovolei ikodou, me va sa yacovi ikodou na ka tani: ¹³ia dou reki liga, ni dou sa vaivotavota vokiliga ena vivararawataki i Karisito; mo dou reki vokiliga kinia, ena reki vaidina, ni na varaitaki o koya e nai ukuuku. ¹⁴Keva dou sa vasewasewani ena vuku ni yaca i Karisito, dou sa kalougata kinia; ni sa qai tu vi ikodou na Yalo sa varokorokotaki ki na Yalo ni Kalou: sa vosavacacataki koya o ira gona, a sa varokorokotakia oi ikodou.¹⁵Ia me kakua e dua vi ikodou me vararawataki ni sa daulaba, se ni daubutako, se ni caka ca, se ni dauvavuca: ¹⁶ia kevaka sa vararawataki ni sai tokani i Karisito, me kakua ni madua kinia; me varokorokotakia liga na Kalou ena vuku ni ka ke.¹⁷Ni sa yaco na gauna me vatekivu na vicudruvi vi ira na mataqali ni Kalou: ia keva ena vatekivu vi kita, a cava ena kenai vataotioti vi ira era sa reva ni talairawarawa ki nai tukutuku-vinaka ni Kalou? ¹⁸Ia keva sa bula vadredre o koya sa yalododonu, ena rairai evei o koya sa reva ni lotu ki koya na tamatai valavala ca? ¹⁹O koya ke me ra solia na yalodra e nai valavala vinaka o ira era sa vararawataki me va na loma ni Kalou, vua na Vu ni ka keceliga, ka sa djina vokiliga.

5 ¹Au sa varojia vi ira nai talatala qase era jiko vi ikodou, niu sa qase vokiliga oi au, ka sa dautukutuku ena ka ka vosojia na Karisito, ka sai taukei vokiliga ni ukuuku ena varaitakia mai ena gauna maimuri: ²dou vakania na qele-ni-sipi ni Kalou era sa jiko vi ikodou, ka dou vatawana, kakua liga ena loma e vosojia, ena loma liga e vinakajia; kakua liga ena vuku ni yau vasisila, ena loma liga e rekitakia; ³ia dou kakua ni valavala vaturaga vi ira sa nomudou i tavi, ia mo dou nodra i varau liga na qele ni sipi. ⁴Ia ni na rairai mai nai Vatawa levu, dou na rawajia kinia nai sala vaiukuuku ena reva ni malai rawa. ⁵Oi ikodou vokiliga na cauravou, dou vamalumulumutaki ikodou vi ira na qase. Io, dou dui vaamalumulumutaki ikodou vai ikodou, ka dou vaisulu ena yalomalumulumu: ni sa vorajii ira na viavialevu na Kalou, ia sa solia nai solisoli loloma vi ira na yalomalumulumu. ⁶O koya ke mo dou qai vamalumulumutaki ikodou e ruku ni liga kaukauwa ni Kalou, me valemulevu ikodou cake o koya ena gauna sa lokuci: ⁷ka dou dainia vi koya na nomudou lomaocaoca keceliga, ni sa daunanumi ikodou o koya. ⁸Dou yalamatua, dou vatawa: sa viqaiyaki voli na nomudou meca na tevero, me va na laioni sa tagi, a sa vasaqara eso me tiloma: ⁹dou voraji koya ni dou sa tu dei ena vabaujia, ni dou sa kila sa vayacori na ka rarawa vakinia vi ira na wekamudou era sa jiko voli e vuravura ke. ¹⁰Ia na Kalou sa dauia na loloma keceliga, o koya sa kacivi ikodou ki na nonai ukuuku reva ni mudu ena vuku i Karisito Jisu, ni dou sa vararawataki mada ena gauna eso, ena qai vavinakataki ikodou sara, mo dou vataudeitakia, mo dou vakaukauwataki. ¹¹Me nona na lewa ena gauna kece ka reva ni mudu. Emeni. ¹²Au sa vola valailai ka caka nai varo, a sa yadjia vi ikodou o Silivenuse, o koya au sa nanumia sa wekada dina, ia au sa vadinadina ni sa loloma dina ni Kalou dou sa tu dei kinia. ¹³Sa loloma yani vi ikodou nai soqosoqo lewe ni lotu, mai Papoloni, era sa djigitakia vata ki ikodou; sa vakinia o Marika na luvequ. ¹⁴Dou dui vireguci vai ikemudou e na loloma. Me tu ga na vakacegu vei kemudou kecega sa tu vata kei Karisito Jisu. Emeni.

2 Pita

1 ¹Oi au o Saimoni Pita, ai talatala vata ki nai apositolo i Jisu Karisito, vi ira era rawajia na vabaujia talei sa tautauvata ki na nitou ena yalododonu ni noda Kalou o Jisu Karisito nai Vabula: ²Me valemutakia vi ikodou na loloma vata ki na vacegu ni dou sa qai kila na Kalou vata ki Jisu na noda Turaga. ³Ni sa solia mai vi kita o koya ina nona kaukauwa Vakalou na ka keceliga sa yaga ina noda bula vata ki na lotu vokiliga, ni da kilai koya sa kacivi kita i na vanua vaiukuuku vata ki na i valavala vinaka: ⁴o koya ke sa soli kinia vi kita na vosa ni yalayala e levu sara ka talei: mo dou rawajia kinia na ka sa Vakalou, ni dou sa dro tani mai na dukadukali sa tu e vuravura ina vuku ni daugagadre ca. ⁵Ia, ina vuku ni ka ke, dou gumatua valevu sara kinia, mo dou vaikuritakia na nomudou vabaujia e nai valavala vinaka vata ki nai valavala vinaka ina vuku; ⁶vata ki na vuku i nai valavala malua; vata ki nai valavala malua ena vosojia; vata ki na vosojia ina daulotu; ⁷vata ki na daulotu ina vilomani vavitacini; vata ki na vilomani vavitacini ina yalololoma. ⁸Ia kevaka sa tu liga ina lomamudou na vika ke, ka sa tubu cake me levu, era sa uqeti ikodou mo dou kakua ni vucesa se reva ni vua ena nomudou kila na noda Turaga o Jisu Karisito. ⁹Ia o koya sa reva vua na vika ke sa mataboko, a sa matabuawa, a sa nanulevajia ni sa vasavasavataki tu mai na nonai valavala ca eliu. ¹⁰Ia oi ikodou na viwekani, dou gumatua cake kinia, mo dou vataudeitakia sara na nomudou kacivi ki na nomudou djigitaki; ni dou na reva sara ni bale, kevaka dou sa caka na vika ke: ¹¹ni na soli vayayau vakinia me rawarawa vi ikodou me curu ki na matanitu reva ni mudu ni noda Turaga ki nai Vabula o Jisu Karisito. ¹²O koya ke au na reva ni guce kinia niu sa vananumi ikodou jiko ena vika ke, ia sa djina liga dou sa kila, ka dou sa vataudeitakia e nai vavuvuli djina ke. ¹³Ia au sa vasama, ni sa dodonu, ena visiga au sa jiko kinia ena vale vacevaceva ke, meu vauqejia na lomamudou mo dou nanumia; ¹⁴niu sa kila au sa voleka ni dainia tani na noqu vale vacevaceva, me va sa tukunia mai vi au na noda Turaga o Jisu Karisito. ¹⁵Ia, au na gumatua mada mo dou nanumia tikoliga na vika ke, niu sa mate. ¹⁶Ni kitou a reva ni muria nai tukuni sa caka vavuku, ni kitou a tukunia vi ikodou na nona kaukauwa ki na nona qai mai na noda Turaga o Jisu Karisito, ia kitou a raicia djina liga na nonai valavala vaturaga. ¹⁷Ni sa yaco vi koya mai vua na Kalou o Tamana na varokoroko vata ki na vidokadokai, ni sa rogo sara vua na domo o ya mai nai ukuuku djina sara vake, O koya ke na noqu Gone ni toko, au sa dauvinakajia valevu. ¹⁸Ia na domo ke mai lomalagi kitou sa rogocia, ni kitou a jiko kaya ena ulu-ni-vanua tabu. ¹⁹A sa tu vokiliga vi kita na vosa sa vadjinadjinataki valevu cake, a parofisai; ia dou na caka vinaka, kevaka dou sa vananumia kinia, me va ki na cina sa serau ena vanua sa butobuto, ka malua me kida mai na mataka, ka cabe mai ki na lomamudou na kalokalo i vola siga; ²⁰ni dou sa kila taumada na ka ke, ni sa reva na parofisai e nai Vola Tabu, sa vu ena kena kilai eliu na kenai balebale; ²¹ni sa reva ni vu na parofisai ena gauna eliu ena lewa ni tamata: sa vosa liga na tamata yalosavasava ni Kalou me va sa vayadji ira na Yalo Tabu.

2¹ Ia sa jiko vi ira na kai noda eliu na parofita seseni eso, me va ni na jiko vokiliga vi ikodou nai vavuvuli seseni eso, era na yadjia vuni mai na visei e vivarusai, ni ra sa cakitakia na Turaga sa voli ira, ra sa vayacorai vasauri mai na nodra rusa. ²Era na lewe levu vokiliga era na muria na nodra i valavala e dauvavisila: ina vosavacacataki vokiliga nai vavuvuli dina ina vukudra. ³Ia ni ra sa daukocokoco era na vaiyau voli ina vukumudou ina vosa e dauvivakaisini: ia na lewa makawa me ra ca sa reva soti ni berabera, sa reva ni moce na nodra rusa. ⁴Io, keva sa reva ni lomani ira na agilose i valavala ca na Kalou, ka sa daini ira sobu ki eli, a sa vesuki ira ena sinucodo ni butobuto, me ra tauria jiko me yaco mada na siga ni lewa; ⁵sa reva voki liga ni lomani ira jiko na kai vuravura makawa, sa vabulai Noa ka lewe vitu voki, o koya ma dauvunautakia nai valavala dodonu, sa luvuci ira na kai vuravura era sa reva ni lotu: ⁶sa vakamai rau na koro o Sotoma vata ki Komora me dravusa, ka sa vageavutakia ni sa cudruvia, a sa qisia me kedrai varau na reva ni lotu ina gauna emuri; ⁷a sa vabulai Loti na tamata yalododonu, o koya sa rarawa na lomana ena vuku ni nodra i valavala vasisila na tamatai valavala ca; ⁸(io, sa jiko na tamata yalododonu o ya ena kedra maliwa, ia ni sa raicia ka rogocia, sa vararawatakia na yalona sa dodonu ena visiga ena nodra i valavala ca;) ⁹sa kila kinia na Turaga me vabulai ira era sa daulotu mai na vivatovolei, me maroroira vokiliga na reva ni yalododonu me yaco mada na siga ni lewa me ra qai cudruvi: ¹⁰ia ka valevu sara liga o ira era sa daumuria na yagodra ina gagadre ca e dukadukali, a ra sa beci ira era sa turaga. Era sa daubole, era sa yalokaukauwa, era sa reva ni rere ni ra vosavacacataki ira na turaga. ¹¹Ia ko ira na agilose, era sa uasivi cake ina kaukauwa ki na qaqa, era sa reva ni vosavacacataki ira ka beitaki ira ina mata ni Turaga. ¹²Ia o ira ke me va na manumanu reva ni vuku, sa muria na lomadra, sa caka me vesuki ka varusai, era sa vosavacacatakia na vika era e reva ni kila; ia era na rusa sara liga ena nodra i valavala e vivarusai; ¹³ka na rawajia nai sau ni valavala tawa dodonu: ni ra sa vakasama me ka ni reki nai valavala mamarau e na siga: era sa dukadukali ka velavela! a ra sa daucaka na ka era marau kinia ni ra dau vivakaisini, a ra sa dau caka na kana vilomani vata ki ikodou: ¹⁴a sa sinai na matadra ina dauyalewa, ka sa reva ni mudu rawa ni valavala ca; a ra sa dauvacalai ira na tamata era sa yalowai: a yalodra sa dauia na kokokoco: era sa luve ni vivarusai: ¹⁵era sa lesu tani mai na sala dodonu, a ra sa sese, ni ra sa muria nai valavala i Pelami na luve i Piori, o koya sa vinakajia nai voli ni valavala reva ni dodonu; ¹⁶ia sa vunauci ena nonai valavala ca: sa vosa na asa galu ina domo ni tamata sa tarovia na lialia ni parofita. ¹⁷Gona na mata-ni-wai sa reva ni to, na o sa viyadjiyaki ina cava; sa tu liga me nodra na butobuto loaloa sa reva ni mudu. ¹⁸Ni ra sa vosatakia na vosa sa tubu cake la liga ena lialia, ra sa coriji ira sa qai bula la liga mai vi ira era sa dau caka na caka cala, ina vuku ni gagadre ca ni yago, e nai valavala vasisila. ¹⁹Era sa yalatakia vi ira na lalaga, ia o ira era sa vabobulataki ina ca; ni sa vabobulatakia na tamata ina ka sa rawai koya. ²⁰Ia kevaka era sa dro tani mada mai na dukadukali ni vuravura ke ni ra sa kila na Turaga nai Vabula o Jisu Karisito, ka sa tao voki kinia, ka rawai, era sa qai ca valevu ina gauna emuri, era ca valailai liga e nai vatekivu. ²¹Ni sa vinaka cake vi ira me ra reva ni kila nai valavala dodonu, ka ca me ra kila mada, ka qai lesu tani mai na vunau tabu sa soli vi ira. ²²Ia sa yaco liga vi ira na ka sa vosatakia na vosa vaibalebale djina, Sa lesu voki na koli ki na nona lua, vata na vuaka sa vasilimi oji me boroboro voki ena lolobo.

3 ¹Nai karua ni vola ke, oi ikodou sa lomani, au sa qai vola vi ikodou, au sa vauqeja kinia na yalomudou e savasava mo dou nanumia kinia: ²mo dou vananumia na vosa era sa vosatakia eliu na parofita yalosavasava vata ki na nitou vunau nai apositolo ni Turaga nai Vabula: ³ni dou sa kila mada ke, ni na qai mai ina gauna emuri sara eso na dauvivasewasewani, era na dauvadamuraia na nodra gagadre ca, ⁴ka tukunia, Evei na vosa ni yalayala ni na qai voki mai o koya? ni ra sa moce liga na matua, a sa tu dei jiko vakinia na ka keceliga me va ni sa buli e nai vatekivu. ⁵Ia na ka ke era sa vinakajia me ra lecavia, ni sa Vosa ni Kalou ka tu kinia na lomalagi eliu, ki na vuravura sa wase mai na wai, a sa tu ena vuku ni wai; ⁶a sa varusai kinia na vuravura sa tu ina gauna ko ya, ina waluvu: ⁷ia na lomalagi vata ki na vuravura sa tu ni kua, sa maroroi liga ina vosa vokiliga ko ya, sa maroroi ki na bukawaqa me yaco mada na siga ni lewa vata ki na vivarusai ni tamata reva ni lotu. ⁸Ia oi ikodou sa lomani, mo dou kakua ni lecavia na ka ke, ni sa tautauvata vua na Turaga e dua na siga vata ki na yabaki e dua na udolu, vata ki na yabaki e dua na udolu vata ki na siga e dua. ⁹Sa reva ni berabera na Turaga ni vayacoria na nona vosa ni yalayala, me va era sa nanumia na tamata eso sa berabera: sa vosoji kita liga vadede, ni sa reva ni vinakajia me rusa e dua, me yacovia liga na vivutuni o ira keceliga na tamata. ¹⁰Ia na siga ni Turaga ena qai mai me va na daubutako ina bogi, ina qai tani kinia ko lomalagi ina rorogo tatamosamosa, ina waicala vokiliga na vivunika ni sa vavisa, ena vavisai yavu vokiliga o vuravura ki na ka keceliga sa tu kinia. ¹¹Ia ni na takali yani na ka keceliga ke, a cava nai valavala sa kilikili ki ikodou, e nai valavala savasava vata ki na daulotu, ¹²ni dou sa dauwarakia ka dauvinakajia la liga na kena yaco mai na siga ni Kalou, ena takali kinia o lomalagi ni sa vavisai, ena waicala vokiliga na vivunika ni sa vavisai? ¹³Ia oi kita, me va na nona vosa ni yalayala, eda sa warakia na lomalagi vou vata ki na vuravura vou, sa jiko kinia nai valavala dodonu. ¹⁴Koya ke, ikodou sa lomani, ni dou sa warakia na vika va ke, dou gumatua kinia me raici ikodou o koya ena vacegu, ni dou sa reva ni tauvi duka, ka reva ni cala. ¹⁵Ka mo dou djinajia na vosojia vadede ni noda Turaga me eda sa bula kinia; me va sa vola vokiliga vi ikodou na wekada lomani o Paula me va na vuku sa soli vua; ¹⁶me va vokiliga ena nonai vola keceliga, ni sa tukunia na vika ke; a sa tu kinia na ka eso e dredre me kilai, ia o ira era sa reva ni vuku ka reva ni lomadei, era sa yadjia vatani, me va vokiliga kinia nai Vola Tabu kece, me ra rusa kinia. ¹⁷Oi ikodou sa lomani, ni dou sa kila i liu, dou varaici ikodou vokiliga, de dou yadji vatani ina nodra dauvivacalai na tamatai valavala ca, dou na qai bale kinia mai na nomudou tu dei. ¹⁸Ia dou tubu cake ena loloma vata ki na kila na noda Turaga o Jisu Karisito nai Vabula. Me caka vua na varokoroko ina gauna ke ka reva ni mudu. Emeni.

1 Joni

1 ¹Koya sa tu mai nai vatekivu, o koya kitou a rogoica, o koya kitou a raicia i na mata i kitou, o koya kitou a varaicia sara, ia a tara na liga i kitou, na vuku ni Vosa ni bula; ²(ka sa varaitaki na vu-ni-bula, ka kitou a raicia, ka dautukunia, ka vatakila vi ikodou na vu-ni-bula reva ni mudu, o koya ka jiko vata ki Tamana, ka sa qai varaitaki mai vi kita;)³o koya kitou a raicia ka rogocia, kitou sa tukunia vi ikodou, mo dou viwekani kinia ki kitou; ia kitou sa viwekani kinia vata ki Tamada, ki na Luvena o Jisu Karisito. ⁴Ia kitou sa vola na vika ke vi ikodou, me vayacori sara kinia na nomudou marau. ⁵Ia ke nai tukutuku kitou a rogocia mai vi koya, a sa tukunia vi ikodou, ni sa rarama na Kalou, a sa reva sara vi koya na butobuto. ⁶Kevaka eda sa tukunia eda sa viwekani kaya, a sa caka nai valavala butobuto, eda sa seni liga, ka sa reva ni caka na ka djina: ⁷ia kevaka eda sa caka nai valavala ni rarama, me va sa tu i na rarama o koya, eda sa qai duiviekani vata, a sa savasavataki kita mai na ca keceliga na dra i Jisu Karisito na Luvena. ⁸Keva eda sa tukunia sa reva ni tu vi kita na ca, eda sa vaisini kita, a sa reva ni tu vi kita na djina. ⁹Kevaka eda sa vatusa na nodai valavala ca, sa yalodjina ka yalododonu o koya me bokocia na nodai valavala ca, ka savasavataki kita mai na ka keceliga sa reva ni dodonu. ¹⁰Keva eda sa tukunia eda a reva ni valavala ca, eda sa senitaki koya, a sa reva ni tu vi kita na nona vosa.

2 ¹Na luvequ lomani, au sa vola yani vi ikodou na vika ke, mo dou kua kinia ni valavala ca. Ia keva sai valavala ca e dua, sa dua na noda Dautataro vi Tamada, ko Jisu Karisito, na yalododonu: ²ia sai bulubulu ni nodai valavala ca o koya; a sa reva i na vuku ni noda la liga, ena vuku vokiliga ni nodra na kai vuravura keceliga. ³Ia na ka ke eda sa kila kinia ni da sa kilai koya, kevaka eda sa muria na nona vunau. ⁴O koya sa tukunia, Au sa kilai koya, ia ka reva ni muria na nona vunau, sa vosa seni, a sa reva ni tu vi koya na djina. ⁵Ia ko koya yadua sa muria na nona vosa, sa djina sa qai levu sara na nona loloma vua na Kalou: i na ka ke eda sa kila ni da sa tu vata kaya. ⁶O koya sa tukunia erau sa tu vata kaya, e kilikili kaya me caka nai valavala sa va na nonai valavala. ⁷Oi ikodou na viwekani, sa reva ni dua na vunau vou au sa vola vi ikodou, na vunau makawa liga ka tu vi ikodou mai nai vatekivu. A vunau makawa na vosa dou a rogocia mai nai vatekivu. ⁸E dua voki, na vunau vou au sa vola vi ikodou, ia na ka ke sa djina vua, vi ikodou vokiliga: ni sa qai takali na butobuto, a sa cila mai na rarama djina. ⁹O koya sa tukunia sa tu ena rarama, ka sa cajia liga na wekana, sa tu liga ena butobuto ka yacovia na siga ke. ¹⁰Sa tu ena rarama o koya sa lomani na wekana, a sa reva vua na ka me tarabe kinia. ¹¹Ia sa tu ena butobuto o koya sa cajia na wekana, a sa caka nai valavala ni butobuto, a sa reva ni kila na vanua sa qai kinia, ni sa vabutobutotakia na matana na butobuto. ¹²Au sa vola vi ikodou, na luvequ lomani, ni sa bokocia na nomudou i valavala ca i na vuku ni yacana. ¹³Au sa vola vi ikodou, na matua, ni dou sa kilai koya sa bula mai nai vatekivu. Au sa vola vi ikodou, na cauravou, ni dou a rawai koya na vu-ni-ca. Au sa volavola vi ikodou, na gone lomani, ni dou sa kilai koya na Tamada. ¹⁴Au a volavola vi ikodou, na matua, ni dou a kilai koya sa bula mai nai vatekivu. Au a volavola vi ikodou, na cauravou, ni dou sa kaukauwa, a sa tu vi ikodou na Vosa ni Kalou, ia dou a rawai koya na vu-ni-ca. ¹⁵Dou kua ni lomani vuravura, se na vika sa vavuravura. Keva sa lomani vuravura e dua, sa reva ena lomani na loloma vua na Tamada. ¹⁶Na ka keceliga sa tu e vuravura, na gagadre ca ni yago, na gagadre ca ni mata, ki na dokadokai kita ena ka ni bula ke, sa reva ni tubu maivi Tamada, mai vuravura liga. ¹⁷Ia o vuravura sa qai tani yani, ki na kena gagadre vokiliga; ia ko koya sa caka na ka sa vinakatia na Kalou, sa tu dei liga ka reva ni mudu. ¹⁸Oi ikodou na luvequ lomani, sa gauna emuri sara ke: ia me va dou a rogocia ni na qai mai o koya na meca i Karisito sa qai lewe levu na meca i Karisito ni kua; sai koya eda sa kila kinia ni sa gauna emuri sara ke. ¹⁹Era a qai tani vi kita o ira gona, ia era a reva liga ni nodai tokani; ke ra sa nodai tokani, ke ra sa jikoliga ki kita: ia era sa qai tani me ra varaitaki ni ra a reva ni nodai tokani o ira kece liga gona. ²⁰Ia sa tu vi ikodou nai lumu mai vua na Yalosavasava, ia dou sa kila kinia na ka keceliga. ²¹Au sa reva ni volavola vi ikodou ni dou sa lecavia nai vavuvuli djina, o koya liga ni dou sa kila, ia ka sa reva sara ni tubu mai nai vavuvuli djina na seseni. ²²cei na dauseni, o koya liga sa cakitakia ni sa Karisito o Jisu? Sai koya na meca i Karisito, o koya sa cakitakia na Tamada ki na Luvena. ²³O koya yadua sa cakitakia na Luvena, sa reva ni tu vua o Tamada; o koya sa vatusa na Luvena sa tu vokiliga vua o Tamana. ²⁴O koya ona me qai tu dei, e na lomamudou, na ka dou a rogocia mai nai vatekivu. Keva sa tu liga vi ikodou na ka dou a rogocia mai nai vatekivu, dou na tu liga vua na Luvena, vua vokiliga na Tamada. ²⁵Ia ona na ka ni yalayala sa yalatakia vi kita o koya, na bula reva ni mudu. ²⁶A vika ke au sa volavola kinia vi ikodou ena vukudra era sa vacalai ikodou. ²⁷Ia sa tu vi ikodou nai lumu dou a rawatia maivi koya, a sa reva ni yaga me vavulici ikodou e dua: ia me va sa vavulici ikodou ena ka keceliga na nona lumuti ikodou, a sa djina liga, ka sa reva ni seni, io me va sa vatavulici ikodou, dou tu dei vakinia vi koya. ²⁸Ia ona, na luvequ lomani, mo dou tu dei vua; me da doudou kinia, ni na rairai mai o koya, ka me da kakua ni madua vua ena nona qai mai. ²⁹Kevaka dou sa kila sa yalododonu o koya, dou sa kila sa sucu vi koya o koya yadua sa caka dodonu.

3¹ Raicia na kena levu ni loloma sa caka vi kita na Tamada, me da vatokai kinia me da luve ni Kalou: ia eda sa vakinia. O koya ke sa reva kinia ni kilai kita o ira na kai vuravura, ka ni ra a reva ni kilai koya. ²Oi ikodou sa lomani, eda sa qai luve ni Kalou, ia sa reva ni rairai se da na vaevei maimuri: ke liga eda sa kila, ni na rairai mai o koya, eda na tautauvata kaya; ni da na raicia na matana dina. ³Ia na tamata yadua sa tu vua nai nuinui ke vi Koya, sa vasavasavataki koya, me va sa savasava o koya. ⁴O koya yadua sai valavala ca sa talaimama i na vunau: ni sai valavala ca ke na talaimama i na vunau. ⁵Ia dou sa kila ni sa varaitakia o koya me yadjia tani na nodai valavala ca; a sa reva na nonai valavala ca. ⁶O koya sa tu dei vata kaya sa reva ni valavala ca; o koya sai valavala ca jiko sa reva ni raici koya, se kilai koya. ⁷Oi ikodou na luvequ lomani, me kua ni vacalai ikodou e dua: o koya sai valavala dodonu sa dodonu liga, me vaka sa dodonu o koya. ⁸A luve ni tevero o koya sai valavala ca jiko; ni sai valavala ca na tevero mai nai vatekivu. E na vuku ni ka ke sa vakaraitaki kinia na Luve ni Kalou, me vageavutakia na cakacaka ni tevero. ⁹Sa reva ni valavala ca o koya yadua sa vasucumi koya na Kalou; ni sa tu e lomana na sorena: a sa reva ni caka rawa nai valavala ca o koya, e na vuku ni sa vasucumi koya na Kalou. ¹⁰E na ka ke sa rairai kinia o ira na luve ni Kalou, ki ira na luve ni tevero: sa reva ni luve ni Kalou o koya yadua sa reva ni caka jiko nai valavala dodonu, se o koya sa reva ni lomania na wekana. ¹²Ni sai koya liga ke nai varo dou a rogocia mai nai vatekivu, me da vilomani: ¹¹me kua ni vataki Keni, a luve ni vu-ni-ca, o koya sa vamatea na tacina. A sa vamatei koya e na vuku ni cava? Ni sa ca na nonai valavala, ia sa dodonu nai valavala nei tacina. ¹³kua ni reucala, oi ikodou na wekaqu, kevaka sa caji ikodou ko ira na kai vuravura. ¹⁴Eda sa kila ni da sa qai tani mai na mate i na bula, ni da sa lomani ira na viwekani. O koya sa reva ni lomania na wekana sa jikoliga ena mate. ¹⁵Na daulaba o koya yadua sa cajia na wekana: ia dou sa kila ni sa reva sara ni jiko e lomania na daulaba na bula reva ni mudu. ¹⁶Ena ka ke eda sa raicia kinia na loloma, ni sa solia o koya na nona bula ena vukuda: e dodonu me da solia na noda bula oi kita vokiliga ena vukudra na viwekani. ¹⁷Ia o koya sa tu vua nai yau ni vuravura ke, a sa raicia na wekana ni sa dravudravua, a sa sogotia na lomana vua, sa tiko vacava ena lomana na loloma vua na Kalou? ¹⁸Oi ikodou na luvequ lomani, me da kua ni loloma e na vosa liga, se e na yamedia; ena cakacaka liga vata na lomadjina. ¹⁹Ia na ka ke eda sa kila kinia ni da sa djina; eda na vadjinadjinatakia vokiliga kinia na yaloda vua. ²⁰Ia keva sa beitaki kita na yaloda ni da sa ca sa uasivi cake i na yaloda na Kalou, a sa kila na ka keceliga. ²¹Oi ikodou dou sa lomani, keva sa reva ni beitaki kita na yaloda ni da sa ca, eda sa qai doudou rawa vua na Kalou. ²²Ia na ka keceliga eda sa kerea, eda sa rawajia maivi koya, ni da sa muria na nona vunau, ka caka na vika sa vinaka vua. ²³Ia ke na nona vunau, Me da vabautia na yaca ni Luvena ko Jisu Karisito, ka vilomani, me va sa varotia vi kita o koya. ²⁴Ia sa tu dei vi koya o koya sa muria na nona vunau, a sa tu sara vua o koya. Ia na ka ke eda sa kila kinia ni sa jiko ena lomada o koya, ena vuku liga ni Yalo Tabu sa solia mai vi kita o koya.

4¹ Oi ikodou sa lomani, kakua ni vakadjinajia na yalo keceliga, ia dou vatovolei ira na yalo se ra yalo mai vua na Kalou, se reva: ni ra sa lewe levu na parofita va seseni era sa qai voli yani e vuravura. ²O koya ke dou sa kila kinia na yalo sa mai vua na Kalou: a yalo keceliga sa vatusa ni sa liatamata mai o Jisu Karisito, sa mai vua na Kalou: ³ia na yalo keceliga sa reva ni vatusa ni sa liatamata mai o Jisu Karisito, sa reva ni mai vua na Kalou: ia keva sai koya na meca i Karisito, gona dou a rogocia ni na qai mai, a sa tu e vuravura ni kua. ⁴Oi ikodou na luvequ lomani, dou sa mai vua na Kalou, ia dou sa rawai ira: ni sa levu o koya sa jiko ena lomamudou, ka lailai o koya sa jiko e vuravura. ⁵O ira era sa tamata vavuravura: a ra sa vosatakia kinia na ka vavuravura, a sa varogoci ira o ira na kai vuravura. ⁶Oi kita, eda sa tamata ni Kalou: sa varogoci kita o koya sa kila na Kalou: sa reva ni varogoci kita o koya sa reva ni tamata ni Kalou. Ena ka ke eda sa kila kinia na yalo sa dina, ki na yalo sa dauvivacalai. ⁷Oi ikodou sa lomani, me da vilomani; ni sa mai vua na Kalou na loloma; ia o koya yadua sa dauloloma, sa vasucumi koya na Kalou, a sa kila na Kalou o koya. ⁸O koya sa reva ni dauloloma sa reva ni kila na Kalou; ni sa loloma na Kalou. ⁹Ena ka ke sa varaitaki kinia na loloma ni Kalou vi kita, ni sa tala i vuravura na Luvena e dua bau liga na Kalou, o koya ka vatubuya o koya, me da bula ena vukuna. ¹⁰E na ka ke sa rairai kinia na loloma, sa reva ni da a lomani koya na Kalou, ia ni sa lomani kita o koya, a sa tala na Luvena mei bulubulu ni nodai valavala ca. ¹¹Oi ikodou sa lomani, keva sa lomani kita va ke na Kalou, sa dodonu me da vilomani vai kita. ¹²Sa reva na tamata sa raicia na Kalou ena dua na gauna. Keva eda sa vilomani, sa jiko ena lomada na Kalou, a sa levu sara na loloma vua ena lomada. ¹³Ena ka liga ke eda sa kila ni da sa jiko sara vua, ia sa jiko o koya i na lomada, ena vuku ni sa solia vi kita o koya mai vua na Yalona. ¹⁴Ia eda sa raicia ka tukunia jiko ni sa tala na Luvena o Tamada mei Vabula ki vuravura. ¹⁵O koya yadua ena vatusa ni sa Luve ni Kalou o Jisu, sa jiko sara na Kalou vi koya, ia sa jiko o koya vua na Kalou. ¹⁶Ia eda sa kila ka vadinajia na loloma ni Kalou vi kita. Sa loloma na Kalou; ia o koya sa daujiko vata na loloma sa daujiko vata ki na Kalou, a sa jiko na Kalou e lomana. ¹⁷Ena ka ke sa yaco kinia me levu sara na loloma vi kita, ni da sa tautauvata kaya, ni da sa jiko e vuravura ke, me da doudou kinia ena siga ni lewa. ¹⁸Sa reva ni tu vata na rere ki na loloma; ia sa dainia tani na rere na loloma levu sara; ni sa jiko vata na rere vata na yaluma. Ia o koya sa rere, sa reva ni levu sara na nona loloma. ¹⁹Eda sa lomani koya, ena vuku ni sa taumada na nona loloma vi kita. ²⁰Keva sa tukunia e dua, Au sa lomania na Kalou, a sa cajia na wekana, sa seseni o koya: keva sa reva ni lomania na wekana sa raicia jiko o koya, ena lomania vacava na Kalou ni sa reva ni raicia? ²¹Ia na vunau ke, eda sa rawa maivi koya, Me lomania voki liga na wekana o koya sa lomania na Kalou.

5 ¹O koya yadua sa vadjinatia ni sa Karisito o Jisu, sa vasucumi koya na Kalou: ia o koya yadua sa lomani koya sa vatubuya, sa lomani koya voki liga sa vatuburi. ²Ena ka ke eda sa kila ni da sa lomani ira na luve ni Kalou, kevaka eda sa lomani na Kalou, ka muria na nona vunau. ³Ni sai koya ke na loloma vua na Kalou, me da muria na nona vunau: a sa reva ni ka bibi na nona vunau. ⁴Ni sa rawai vuravura o koya yadua sa vasucumi koya na Kalou; ia ke na qaqa eda sa rawai vuravura kinia, a noda vabautia. ⁵O cei sa rawai vuravura, o koya duadua liga sa vadjinajia ni sa Luve ni Kalou o Jisu? ⁶O koya ke a qai mai vata na wai vata na dra, o Jisu Karisito; sa reva vata na wai vokiliga, ia, na wai vata na dra vokiliga. Ia sai koya na Yalo Tabu sa vadjinadjina, ni sa vu ni djina na Yalo Tabu. ⁷Ni ratou sa lewe tolu sa tukutuku mai lomalagi, a Tamada, ki koya na Vosa, ki koya na Yalo Tabu; ia sa dua la liga na lewe tolu ke. ⁸A ratou sa lewe tolu sa tukutuku i vuravura, a yalo, vata na wai, vata na dra; a ratou sa tukutuku vata na lewe tolu ke. ⁹Keva eda sa vabaujia na nodra i tukutuku na tamata, sa uasivi cake kinia nai tukutuku ni Kalou; ni sai koya ke nai tukutuku ni Kalou sa tukunia kinia na Luvena o koya. ¹⁰O koya sa vabautia na Luve ni Kalou sa rawa e lomani nai tukutuku: o koya sa reva ni vadjinatia na Kalou sa va seseni taki koya liga; ni sa reva ni vadjinatia nai tukutuku ni Kalou ni sa tukunia na Luvena. ¹¹Ke liga nai tukutuku, ni sa solia vi kita na Kalou na bula reva ni mudu, ia na bula ke sa tu vua na Luvena. ¹²O koya sa tu vua na Luvena, sa tu vi koya na bula; o koya sa reva ni tu vua na Luve ni Kalou, sa reva ni tu vua na bula. ¹³A vika ke au sa vola vi ikodou mo dou kila kinia ni dou sa rawa na bula tawa mudu, io, vi ikodou sa vabaujia na yaca ni Luve ni Kalou. ¹⁴Ia na ka ke eda sa vararavi kinia vua, kevaka eda sa kerea e dua na ka me va na lomani, sa rogoci kita o koya: ¹⁵ia keva eda sa kila ni sa rogoci kita o koya, ena ka keceliga eda sa kerea, eda sa kila ni da sa rawajia na kerekere eda sa kerea vua. ¹⁶Keva e dua na tamata sa raicia na wekana ni sa ia nai valavala ca sa reva ni yaco kinia na mate, ena masulakia, ia na Kalou ena solia vua na bula me nodra era sa reva ni caka nai valavala ca sa yaco kinia na mate. Sa tu nai valavala ca sa yaco kinia na mate; au sa reva ni tukunia me masu ena vuku ni ka ona. ¹⁷Sai valavala ca na ka keceliga e reva ni dodonu; ka sa dua nai valavala ca sa reva ni yaco kinia na mate. ¹⁸Eda sa kila, ni sa reva ni valavala ca o koya yadua sa vasucumi koya na Kalou; ia o koya sa vatuburi koya na Kalou sa maroroi koya, a sa reva ni tarai koya na vu-ni-ca ona. ¹⁹Eda sa kila ni da sa luve ni Kalou, a sa toka liga vua na vu-ni-ca o ira keceliga na kai vuravura. ²⁰Eda sa kila vokiliga ni sa yaco mai na Luve ni Kalou, a sa solia mai vi kita na vuku, me da kilai koya kinia sa djina, ia eda sa tu vata ki koya sa djina, vi Jisu Karisito na Luvena. Sai koya ke na Kalou djina, kei na vu-ni-bula reva ni mudu. ²¹Oi kodou na gone lomani, maroroi ikodou mai na vimatakau. Emeni.

2 Joni

1 ¹Oi au na matua vua na marama sa djigitaki tu, ki ira na luvena, o ira au sa lomani vaidjina; ka reva ni o au duadua liga, o ira kece voki liga era sa kila na djina; ²ena vuku ni djina, o koya ka jiko ena lomada, ena tu liga vi kita ka reva ni mudu: ³Me nomudou na loloma, na yalololoma, na vacegu, mai vua na Kalou o Tamada, vata na Turaga o Jisu Karisito, na luve i Tamada, ena djina vata na loloma. ⁴Au a reki valevu niu a raici ira na luvenu eso era sa dau muria nai vavuvuli ni djina, me vaka eda sa varoji kinia mai vua na Tamada. ⁵Ia au sa qai vamasuji iko, na marama, ia a reva ni vaka niu sa vola vi iko na vunau vou, gona liga sa tu vi kita mai nai vatekivu, me da vilomani. ⁶Ia ke na loloma, me da muria na nona vunau. Na vunau ke, Me vaka na ka dou a rogocia mai nai vatekivu, mo dou muria jiko. ⁷Ni ra sa lewelevu na dauvivacalai sa qai voli e vuravura, ko ira era sa reva ni vatusa ni sa liatamata mai o Jisu Karisito. O koya ona na dauvivacalai kei na meca i Karisito. ⁸Dou varaici ikodou, me kakua ni yali vi ikodou na ka kitou a caka, mo dou rawajia kece liga na kenai sau. ⁹O koya yadua sa talaidredre, ka sa reva ni tu dei e nai vavuvuli ki Karisito, sa reva ni tu vi koya na Kalou. O koya sa tu dei e nai vakavuvuli ki Karisito, sa jiko vua na Tamada kei na Luvena voki liga. ¹⁰Kevaka e dua sa qai vi ikodou, a sa reva ni yadjia nai vavuvuli ke, kua ni yadji koya i vale, se vosavakalougata takia: ¹¹ia o koya sa vosavakalougata takia sa tautauvata kaya e na nonai valavala ca. ¹²Sa levu na ka au sa via vola vi ikodou, ia au sa reva kinia ni vinakajia meu vola i na veva vata na wai ni volavola: ia au sa nakijia meu qai vi ikodou, ka vivosaki e na matanavotu, me levu sara kinia na noda marau.

¹³Sa loloma yani vei iko ko ira na luvena na wekamu yalewa sa djigitaki tu. Emeni.

3 Joni

1 ¹Oi au na matua vua na daulomani o Keo, o koya au sa lomani vaidjina. ²Ikonu na lomani, sa dua lia na ka au sa vinakatia valevu, mo kalougata ka bula vinaka, me va sa bula vinaka sara liga na yalomu. ³Niu sa reki valevu, ni ra sa qai mai na viwekani ka tukunia na djina sa tu vi iko, me va ni o sa daumuria na djina. ⁴Sa ka levu

na noqu reki ena vuku ni ka e dua la liga ke, niu sa rogoxia era muria na djina o ira na luvequ.⁵Ikonu na lomani, o sa caka vadodonu na ka keceliga o sa caka vi ira na viwekani, vi ira vokiliga na vulagi; ⁶o ira era sa tukunia na nomu loloma ena matadra nai soqosoqo lewe ni lotu; ia keva o sa vukei ira ena nodra qai mai me va sa vinaka vua na Kalou, o na caka na ka vinaka: ⁷ni ra a qai yani ena vuku ni Yacana, a sa reva e dua na ka era tauria maivi ira sa reva ni lotu. ⁸O koya sa dodonu kinia me da vacegui ira era sa vakinia, me da vivuke kinia e na djina. ⁹Au a vola vi ira nai soqosoqo lewe ni lotu: ia o Tiotirifi, o koya sa viavia liutaki vi ira, sa reva ni vacegui kitou. ¹⁰O koya ke au na nanumia kinia na nonai valavala sa caka o koya, niu na qai yani, ni sa dau vosavacacataki kitou ena vosa ca: a sa reva ni caka la liga ke, sa sece vokiliga ni vacegui ira na viwekani, a sa tarovi ira era via caka, a sa vacegui ira mai nai soqosoqo lewe ni lotu. ¹¹Ikonu na lomani, kua ni muria na ka ca, muria liga na ka vinaka. O koya sa caka vinaka sa luve ni Kalou: ia o koya sa caka ca sa reva ni raicia na Kalou. ¹²Sa rogo vinaka ko Timitirio mai vi ira keceliga, mai na djina vokiliga; io, kitou sa tukunia vakinia; ka dou sa kila sa djina na nitou i tukutuku.

¹³Sa levu na ka vi au meu vola, ia au na reva ni vola vi iko e na wai ni volavola vata na peni: ¹⁴ia au sa nakijia me raici iko va totolo mada, me daru vivosaki ena matanavotu. ¹⁵Me tu vi iko na vacegu. Sa loloma yani vi iko o ira na viwekani. Au sa loloma yani vi ira yadua na viwekani.

Juta

1 ¹O Juta, nai talatala i Jisu Karisito ka taci Jemesa, vi ira sa kacivi mai vua na Kalou na Tamada, ki na vimaroroi i Jisu Karisito. ²Ma vavevutakia vi ikodou na yalololoma vata ki na vacegu vata ki na loloma. ³Oi ikodou na noqu i tokani, au ma tovolea i liu me'u vola yani vi ikodou na vika ma balejia na vivabulai ni Kalou sa noda keceliga, au sa qai vauqeji voki me'u sa volavola liga yani ke me'u vayaloqaqataki ikodou mo dou vala jikoliga i na vuku ni vabaujia sa solia na kalou vi ira na nona tamata. ⁴Ni ra sa curu vailo mai eso na tamata, ra sa volai i liu me ra cudruvi kinia na tamata reva ni lotu, ka ra sa vatanitakia na loloma savu ni noda Kalou mei ubi ni nodra i valavala vasisisila, ka cakitakia na noda i Vavuvuli, ka noda Turaga duadua liga o Jisu Karisito. ⁵Ia ke, e djina liga ni dou sa kila tu na vika kece ke, au sa vinakajia liga me'u vananumi ikodou na vivabulai ma vayacoria na Turaga vi ira na Isireli mai Ijipita, sa qai varusai ira i muri o ira ra reva ni vabaujia. ⁶O ira vokiliga na agilosu ra reva ni tudei i na nodra yalayala ni reva ni mudu, ka jiko i na jikina butobuto, me yacovia na siga ni lewa. ⁷Sa vakinia o Sotoma vata ki Komora vata ki ira na vikoro lelevu ra jiko vavolivolijia, ra sa caka liga na i valavala vasisila ni vibutakoci vata ki na garogaro ca. Ra sa cudruvi liga i na bukawaqa e reva ni mudu mei vavuvuli vi kita keceliga. ⁸Sa vavokiliga kinia, o ira na dautadra ra sa vaduka na yagodra, ra sa cajia na lewa ni Kalou, ra sa vosavacacataki ira na vika bula. ⁹Ia o Maikeli, na agilosu ka uasivi ni sa vileji jiko vata kina tevoru, vilejitakia na yago i Mosese, sa reva ni doudou me vosa vacacataki koya, sa tukunia liga, "Me cudruvi iko na Turaga!" ¹⁰Ia o ira ke, ira sa vosavacacatakia na ka ra reva ni kila, ia na ka ra sa kila vai ira, me va na manumanu sa reva ni vayalo, i na vika ke, sa varusai ira voki. O ¹¹ira na kalou ca vaidjina, o ira sa muria na sala i Keni, a ra sa muria ena marau ca na caka cala i Pelami me ra vaivoli kinia, a ra sa rusa ena vosa ni vivoraji i Kora. ¹²O ira ke na cakau duka ina nomudou kana vilomani, ni ra sa reava ni rere ina ikodou kanavata - nai vakatawa ra sa vakani ira liga. Ra sa va na o reva na kena uca ka viyadjiyaki voli ina cagi; a kau sa malai na vuana, ka reva ni vua, sa mate liga varua, sa cavu dai sara liga na wakadra. ¹³Ra sa ua cudrucudru ni wasawasa, ni ra sa varaitakia i colo na nodra i valavala e vivamaduatataki me va na sou ni ua. Ra sa va na vikalokalo dau vitosoyaki ka sa varautakia oji tu na Kalou na nodra jikinia ina vanua butobuto loaloaka reva ni mudu. ¹⁴Ia, o Inoki vokiliga, nai ka vitu sa taravi Atama, sa tukunia vokiliga na vosa ni parofisai ma baleji ira ke, ni sa tukunia, "Raicia! ni na qai mai na Turaga vata ki na udolu vaudolu na nona agilosu yalosavasava. ¹⁵Sa qai mai ma cudruvi ira keceliga, ka vunauci ira vadodonu o ira ra reva ni lotu jiko, ina vuku ni nodra i valavala keceliga ra sa caka ni ra sa reve ni rerevakia na Kalou vata ki na nodra qaqa ra sa vosavacacataki koya kinia o ira ra reva ni rerevakia na Kalou. ¹⁶O ira ke na dauvosa kudrukudru, na daudidi, ra sa muria vokiliga na nodra gagadre ca. Na gusudra sa vosatakia na vosa viavialevu, ka ra daudokai ira na tamata eso me ra vaiyau kinia mai vi ira ¹⁷Ia, o ikodou ka lomani, dou nanumia na vosa ra sa tukunia iliu o ira nai apositolo ni noda Turaga o Jisu Karisito. ¹⁸Ra sa tukunia vi ikodou, "Ina gauna mai muri na so na dauvivasewasewani ra na daumuria vokiliga na nodra gagadre ca na reva ni lotu. ¹⁹Sai ira ke sa tawasei ira tani, ra sa dauvayalomakawa, a sa reva ni tu vi ira na Yalo Tabu. ²⁰Ia, oi ikodou ka lomani, dou vivatataki ikodou cake vai ikodou ina nomudou vabaujia savasava sara liga, dou asu liga ina Yalo Tabu, ²¹dou maroroi ikodou mo dou tu liga ina loloma ni noda Turaga o Jisu Karisito ki na bula reva ni mudu. ²²Ia, dou lomani ira na lomalomaru. ²³Vabulai ira ni dou sa yadji ira tani mai na bukawaqa; ka lomani ira era sa rere; ni dou sa cajia nai sulu sa dukadukali vayago. ²⁴Ia, me qai caka vua sa rawajia me tauria ikodou mo dou reva ni bale kinia, me varaitaki ikodou vokiliga ina matana sa vaiukuuku ina marau vaidjina sara ni dou sa reva ni cala, ²⁵me caka vua

na Kalou na nodai Vabula duadualiga, ina vuku ni noda Turaga o Jisu Karisito na varokoroko vata ki na ka Vaturaga vata ki na lewa vata ki na kaukauwa, ina gauna keceliga sa oji yani, ni kua vokiliga, ka reve ni mudu. Emeni.

Ai vakatakila sa vola ko joni

1 ¹Nai Vakatakila ki Jisu Karisito, ma solia vua na Kalou me varaitakia vi ira na nona tamata dau viqatravi, na ka sa voleka ni yaco mai sa tala o koya na nona agilosu me tukunia vi Joni na nona tamata. ²O koya ma tukunia na Vosa ni Kalou vata nai tukutuku ki Jisu Karisito, vata na ka keceliga sa raicia o koya. ³Sa kalougata o koya sa willikia vata ki ira a ra rogocia na vosa ni parofisai ke, ka vabaujia na ka sa volai tu kinia, ni sa voleka na kena gauna. ⁴O Joni, ki vi ira nai soqosoqo lotu mai Esia. Me nomudou na loloma vata na vacegu mai vi koya sa bula tiko ke, ka bula mai liu, ka bula vokiliga mai muri, mai vi iratou vokiliga na yalo e vitu, ka ratou sa tiko i na mata ni tikotiko vaturaga. ⁵Mai vi Jisu Karisito vokiliga, na dautukutuku yalodina na ulumatua vi ira sa tucake voki mai na mate, vata na nodra turaga levu na Tui ni vuravura, vi koya ka lomani kita ka vasavasavataki kita mai na nodai valavala ca i na nona dra dina. ⁶Sa lesi kita meda tui ka bete vua na Kalou vata ki Tamana me sa caka vua na varokoroko vata na lewa ka reva ni mudu. Emeni. ⁷Raicia, sa qai mai o koya ena o, ka ra na raicia na mata keceliga, o ira vokiliga ra ma suwaki koya ena tagi na viyavusa keceliga i vuravura i na vukuna, Sa na yaco me va liga ke. Emeni. ⁸Sa tukunia na Turaga na Kalou, oi au na Alifa vata na Omeka (mai na i vatekivu vata nai vataotioti), o koya ma bula mai liu, a bula ni kua, ka na bula vokiliga mai muri, o koya sa kaukauwa. ⁹Oi au o Joni, na wekamudou vokiliga, au i tokani ni vivacacani, vata na matanitu na vosojia i Jisu. O au ma jiko mai na yanuyanau o Patimo, i na vuku ni Vosa ni Kalou, vata ki na tukutuku ki Jisu. ¹⁰Kirau ma tu vata ki na Yalo Tabu i na siga ni Turaga, au qai rogocia ni rogo mai dakuqu e dua na domolevu, ka va na davui. ¹¹Ni sa tukunia, o sa raicia, mo vola i nai vola, ka vayadjia i na i soqosoqo lotu e mai Esaia, i Efeso vata i Simurina, i Perikamo, i Caetira, ki Sariti, ki Filadelfia vata ki Leotisea. ¹²Au qai raivuki meu raici koya ma vosa mai vi au, niu sa rai vuki, sa vitu na tutu ni cina koula au sa raicia. ¹³Ia sa tu e dua i na kedra maliwa na tutu ni cina e vitu, ka vataki koya na luvei ni tamata, sa vaisulu ina sulu sa yaco sara i yavana, ka buki i mabuna nai buki koula. ¹⁴Sa vulavula na uluna ki na drau ni uluna me va na vutika ni sipi, me va na vulavula ni uca-vulavula; ka sa va na yameyame ni buka na matana; ¹⁵ia na yavana sa va na parasa makumakualiliva me va ni sa varirigi ena kuro; a sa va na vadugu ni wai e levu na domona. ¹⁶Sa tauria ena ligana i matau e vitu na kalokalo: ia ka sa qai mai na gusuna nai seleiwau gata batirua; ia na matana sa va na mata-ni-siga ni sa cila vakaukauwa. ¹⁷Ia ni'u sa raici koya, ka'u sa bale sara ki yavana me va e dua sa ciba. A sa tabaki au ena ligana i matau, ka tukunia vi au, Kakua ni rere; Oi au o koya sa liu sara, o koya ena muri sara vokiliga, ¹⁸o koya sa qai Bula; ka'u a mate eliu, ka raicia, au sa bula ka reva ni mudu, Emeni; au sa tauria vokiliga nai dola ki etesi ki na mate. ¹⁹Ia na vika o sa raicia oti mo vola, ki na vika sa tu, ki na vika ena yaco maimuri; ²⁰na ka vuni ni kalokalo e vitu, o a raicia ena ligaqu i matau, ki nai tutu-ni-cina koula e vitu: A kalokalo e vitu sa nodra i talatala nai soqosoqo lewe ni lotu e vitu: ia nai tutu-ni-cina e vitu o a raicia, nai soqosoqo lewe ni lotu e vitu.

2 ¹Mo volavola vua nai talatala ni soqosoqo lewe ni lotu mai Efeso; Sa tukunia na vika ke o koya sa tauria na kalokalo e vitu ena ligana i matau, o koya sa qai voli ena maliwa ni tutu-ni-cina koula e vitu: ²Au sa kila na nomu i valavala, ki na nomu oca ki na nomu dauvosojia, ni o sa reva voki ni vosoji ira era sa ca; o sa vatovolei ira vokiliga era sa tukunia era sai apositolo, a ra sa reva, o sa kilai ira ni ra sa daulasu liga: ³ia o sa lomavinaka liga, ka vosojia jiko, ka oca e na vuku ni yacaqu, ka reva ni guca. ⁴Ia ka so liga na ka o sa ca kinia, ena vuku ni o sa dainia na nomu loloma ka tu vi iko eliu. ⁵Mo nanumia liga na ka o sa lutu tani maikinia; ia mo vivutuni, ka caka na cakacaka taumada; ia keva e reva, au na qai vasauri mai vi iko, ka yadjia tani na nomu i tutu-ni-cina mai na kena jikina, keva o sa reva ni vivutuni. ⁶Ia na ka liga ke sa tu vi iko, ni o sa cajia na nodra i valavala nai tokani i Nikola, gona ka'u sa cata talega koi au. ⁷O koya sa vadaligana, me mani rogocia sara na ka sa tukunia na Yalo Tabu vi ira na visoqosoqo lewe ni lotu: Vi koya sa gumatua ka'u na solia me kania na kau ni bula, ko ya sa tu e loma ni Parataisi ni Kalou. ⁸MO volavola vokiliga vua nai talatala ni soqosoqo lewe ni lotu mai Simurina: Sa tukunia na vika ke o koya sa liu sara ka muri sara, o koya ka mate, a sa qai bula voki: ⁹A sa kila na nomu cakacaka, ki na nomu dauvararawataki, ki na nomu dravudravua (ia o sa vtutuniyau liga), ki na nodra vosa vacaca era tukunia era sa Jiu, ka ra sa reva liga, era sai vavakoso i Setani liga. ¹⁰Kakua ni rerevakia e dua na ka o na vosojia: raicia, na tevero ena daini ikodou eso ki na vale ni vivesu, mo dou vatovolei kinia; ia dou na vararawataki ka bogi tini: dou gumatua mo dou yacovia na mate, au na qai solia vi ikodou nai sala ni bula. ¹¹O koya sa vadaligana, me mani rogocia sara na ka sa tukunia na Yalo Tabu vi ira na visoqosoqo lewe ni lotu. O koya sa gumatua sara ena reva ni ca enai karua ni mate. ¹²MO volavola vokiliga vua nai talatala ni soqosoqo lewe ni lotu mai Perikamo: Sa tukunia na ka ke o koya sa tauria nai seleiwau batirua: ¹³Au sa kila na nomu cakacaka, ki na yasana o sa jiko kinia, sa jiko vokiliga kinia nai tikotiko i Setani: ia o sa tauria matua na yacaqu, ia o sa yali ni cakitakia na noqu lotu ena siga sa vatusai au dina kinia o Anitipasa, o koya sa vamatei ena ikodou maliwa, a yasana sa jiko kinia ko Setani. ¹⁴Ia ka so liga na ka o sa ca kinia, e na vuku ni sa jiko vi iko o ira era sa vabaujia nai vavuvuli i Pelami, o koya ka vavulici Pelaki me dainia na vivacalai ena matadra na luve i Isireli, me ra kania na ka sa vacabori ki na vimatakau, me ra dauyalewa vokiliga. ¹⁵Sa jiko vokiliga vi iko ko ira sa vatavulicia jiko na nodra i vavuvuli nai tokani i Nikola, gona na ka au sa cajia. ¹⁶Mo vivutuni mada; keva e reva, au na qai vatotolo sara yani vi iko, ka vivala ki ira enai seleiwau ni gusuqu. ¹⁷O koya sa vadaligana, me mani rogocia sara na ka sa tukunia na Yalo Tabu vi ira na visoqosoqo lewe ni lotu: Au na solia vi koya sa gumatua, me kania na mana vuni, au na solia vokiliga vua na vatu vulavula, a vatu lia ko ya ena volai kinia na yaca vou e reva e dua me kila, o koya liga sa tauria sara. ¹⁸Mo volavola vokiliga vua nai talatala ni soqosoqo lewe ni lotu mai Caetaira: Sa tukunia na vika ke na Luve ni Kalou, o koya sa va na yameyame ni buka na matana, ki na yavana e va na parasa makumakualiliva: ¹⁹Au sa kila na nomu cakacaka, ki na dauloloma, ki na dauviqaravi, ki na vadjinajia, ki na nomu dauvosojia, ki na nomu daucakacaka; ia ke emuri sa vinaka cake ko ya sa liu. ²⁰Ia sa vica liga na ka o sa cala kinia, ni o sa vosojia na yalewa ko ya o Jesepeli, o koya sa vatokai koya vokiliga me parofita, me vavulici ira ka vecei ira na noqu tamata me ra dauyalewa, ka kania na ka sa vacabori ki na vimatakau. ²¹Ia ka'u a solia vua na gauna me vivutunitakia kinia na nona dautagane; a sa reva ni via vivutuni. ²²Raicia, au na daini koya ki nai mocemoce, ki ira era sa dauyalewa vata kaya ki na rarawa levu, keva era sa reva ni vivutunitakia na nodra i valavala. ²³Ia ka'u na vamatei ira na luvena ena mate; ia ena kila kinia na visoqosoqo lewe ni lotu keceliga ni'u sa ilovia na ivi ki uto ni tamata; ia au na solia vokiliga vi ikodou yadua me va na nomudou i valavala. ²⁴Ia au sa tukunia kivi ikodou, ki ira sa vo mai Caetaira, ko ira kece era e reva ni vabaujia nai vavuvuli ke, o ira era sa reva ni kila na ka titobu ki Setani, me va na ka era sa vosatakia; au na yali ni dainia vi ikodou na ka tani e bibi. ²⁵Ia na ka sa tu vi ikodou, dou tauria matua ka malua au na qai voki yani. ²⁶Ia o koya sa gumatua sara, ka vabaujia na noqu cakacaka me yaco mada nai vataotioti, au na solia vua me lewa na vimatanitu: ²⁷ia ena lewai ira o koya enai jitoko kaukamea: ena vorolaki ira me ra matalalalai me va na vibilo ni dautuli bilo: io, me va na ka au sa rawajia maivi Tamaqu. ²⁸Ia ka'u na solia vokiliga vua na kalokalo i vola siga. ²⁹O koya sa vadaligana, me mani rogocia sara na ka sa tukunia na Yalo Tabu kivi ira na visoqosoqo lewe ni lotu.

3¹ Mo volavola vokiliga vua nai talatala ni soqosoqo lewe ni lotu mai Sariti: Sa tukunia na vika ke ko koya sa tauria na Yalo ni Kalou e lewe vitu, ki na kalokalo e vitu: Au sa kila na nomu cakacaka, ni sa yacamu waleliga na bula, o sa mate liga. ² Mo vatawa, ka vakaukauwatakia na ka sa vo vi iko, o koya sa voleka ni mate; ni'u sa reva ni kunea na nomu cakacaka me vinaka sara ena mata ni Kalou. ³ Vananumia na nomu vabaujia ki na nomu rogocia, ka tauria matua, ka vivutuni. Ia keva o na reva ni vatawa, au na qai yani vi iko me va na daubutako, ia o na reva ni kila na tiki-ni-siga au na qai yani kinia vi iko. ⁴ Sa tu liga vi iko mai Sariti e lewe vica liga era sa reva ni vadukadukalitakia na nodra i sulu; a ra na qai voli ki au enai sulu vulavula: ni ra sa yaga. ⁵ O koya sa gumatua, ena vaisulu enai sulu vulavula; au na reva ni bokocia na yacana mai nai vola ni bula, ia au na tukunia na yacana na mata i Tamaqu, ena matadra vokiliga na nona agilose. ⁶ O koya sa vadaligana, me mani rogocia sara na ka sa tukunia na Yalo Tabu vi ira na visoqosoqo lewe ni lotu. ⁷ MO volavola vokiliga vua nai talatala ni soqosoqo lewe ni lotu mai Filatelifia: Sa tukunia na vika ke o koya sa yalosavasava, o koya sa dina, o koya sa tauria nai dola i Tevita, o koya sa dolavia, ka reva na tamata me sogojia; ka sogojia, ka reva na tamata me dolavia: ⁸ Au sa kila na nomu cakacaka: (raicia, au sa dolavia e matamu e dua na darava, ka reva na tamata sa sogojia rawa:) sa tu valailai liga vi iko na kaukauwa, ia o sa tauria jikoliga na noqu vosa, ka sa reva ni cakitakia na yacaqu. ⁹ Raicia, au na lewai ira nai vavakoso i Setani, era sa tukunia era sa Jiu, ia ka ra reva liga, era sa lasu liga; raicia, au na lewa vi ira me ra qai mai me ra cuva ki yavamu, me ra kila ni au a lomani iko. ¹⁰ Ni o sa vabaujia na noqu vosa mo vosojia liga, au na maroroi iko vokiliga ena gauna ni dauvivotovolei, ko ya ena qai mai ki vuravura taucoko, me vatovolei ira sa jiko e vuravura. ¹¹ Raicia, au na qai vatotolo yani: tauria matua na ka sa tu vi iko, me reva ni yadjia na nomu i sala vaturaga na tamata tani. ¹² Au na lesi koya sa gumatua me duru ena vale ni noqu Kalou, ia ena reva ni qai tani yani ki tautuba: ia au na volai koya ena yaca ni noqu Kalou, ki na yaca ni koro ni noqu Kalou, ko Jerusalemi vou, o koya sa qai sobu mai lomalagi mai vua na noqu Kalou: ia na yacaqu vou. ¹³ O koya sa vadaligana, me mani rogocia sara na ka sa tukunia na Yalo Tabu vi ira na visoqosoqo lewe ni lotu. ¹⁴ MO volavola vokiliga vua nai talatala ni soqosoqo lewe ni lotu mai Leotisea: Sa tukunia na vika ke na Emeni, o koya sa dautukunia na ka dodonu ka djina, ai vatekivu ni cakacaka ni Kalou: ¹⁵ Au sa kila na nomu cakacaka, o sa reva ni batabata se katakata: au sa vinakajia mo batabata se katakata. ¹⁶ Ni o sa katakata vakalailai liga, ka reva ni batabata se katakata, au na luaraki iko mai na gusuqu. ¹⁷ Ni o sa tukunia tiko, Au sa vutuniyau, ka levu tu na noqu i yau, ka reva na ka ka'u sa dravudravua kinia; ia o sa reva ni kila ni sai iko liga na ka lomani, ka valoloma, ka dravudravua, ka mataboko, ka luvawale: ¹⁸ au sa vavulici iko mo mai volia vi au na koula sa vatovolei ena bukawaqa, mo vutuniyau kinia; ki nai sulu vulavula, mo vaisulu kinia, me kakua ni rairai na nomu luvawale e vivamaduataki; mo lumujia vokiliga na matamu enai lumu ni mata, mo rai rawa. ¹⁹ O ira keceliga au sa lomania, au sa vunaucia ka cudruvia: mo gumatua kinia, ka vivutuni. ²⁰ Raicia, au sa tu ena mata ni darava, ka tukituki: keva sa rogocia na domoqu e dua na tamata, ka dolavia na darava, au na curu vua, ka vayakavi vata kaya ka na vayakavi vata vokiliga ki au o koya. ²¹ Au na solia vua sa gumatua sara me jiko vata ki au ena noqu i jikojiko-vaturaga, me va ka'u sa gumatua, ka jiko sobu enai jikojiko vaturaga ni Tamaqu. ²² O koya sa vadaligana, me mani rogocia sara na ka sa tukunia na Yalo Tabu vi ira na visoqosoqo lewe ni lotu.

4 ¹Sa oji ke au sa qai raicia voki, ka raicia, sa dola e dua na darava mai lomalagi: ia na vosa taumada au a rogocia sa va sa vosa vi au na davui; ka tukunia, Qai cake mai ki ke, au na vatakila vi iko na ka ena yaco ena gauna maimuri. ²Sa qai curumi au vasauri na Yalo Tabu: ka raicia, sa caka nai jikojiko-vaturaga mai lomalagi, a sa dua sa jiko kinia. ³Ia o koya sa jiko kinia, sa rairai me va na watu jasipa ki na satiusa: a sa dua na drodrolagi sa vavolivolita nai jikojiko-vaturaga, sa rairai me va na emeralita. ⁴A sa ruasagavulu ka va nai jikojiko sa vavolivolijia nai jikojiko-vaturaga: ia au sa raicia e lewe ruasagavulu ka va na qase sa jiko enai jikojiko, era sa vaisulu enai sulu vulavula; a sa vaisala na uludra enai sala koula. ⁵A sa qai mai nai jikojiko-vaturaga na livaliva ki na kurukuru ki na vosa; a sa vitu na cina ni buka sa caudre jiko ena mata ni jikojiko-vaturaga, o ira ke na Yalo ni Kalou eratou lewe vitu. ⁶A sa tu ena mata ni jikojiko-vaturaga na wasa iloilo e va na karisitala: a sa tiko e va na ka bula e loma ni jikojiko-vaturaga, ka vavolivolijia, a sa vamatana keceliga na yagodra na matadra ki na dakudra. ⁷Ia sa va na laioni nai matai ni ka bula, a sa va na luve ni pulumokau nai karua, a sa mata vatamata nai katolu, a sa va na ikeli vatabana nai kava. ⁸O iratou ke na ka bula eratou sa lewe va eratou sa tauyaono na tabadratou; a sa robojia na lomadratou na matadra; ia eratou sa reva ni bau cegu ena siga se na bogi, era tukunia jikoliga, E dodonu, e dodonu, e dodonu, na Turaga na Kalou Kaukauwa, o koya ka bula eliu, ka sa bula ni kua, ena bulavokiliga emuri. ⁹Ia ni ratou sa varokoroko o iratou na ka bula o ya vi koya sa jiko enai jikojiko-vaturaga, o koya sa bula reva ni mudu, ka ratou sa dokai koya, ka vavinavinaka vua, ¹⁰sa qai cuva sobu o ira na qase e lewe ruasagavulu ka va ena mata i koya sa jiko enai jikojiko-vaaturaga, ka varokoroko vi koya sa bula liga ka reva ni mudu, ka dainia na nodra i sala ena mata ni jikojiko-vaturaga, ka tukunia, ¹¹Ikonu na nitou Turaga ki na nitou Kalou, sa dodonu me caka vi ikonu na varokoroko ki na vidokadokai, ki na kaukauwa: ni sai ikonu ka bulia na ka keceliga, era sa buli liga ka tu dei vokiliga ena nomuni lewa.

5 ¹Au a qai raici koya sa jiko enai jikojiko-vaturaga ka tauria nai vola na ligana i matau, o ya sa volai eloma e dakuna vokiliga, sa dregatia tu ena drega e vitu. ²Au a raicia na agilose kaukauwa vokiliga, o koya sa kaci ena domo levu, ka tukunia, O cei sa yaga me tevukia nai vola, ka cecegia na kena drega?³A sa reva e dua mai lomalagi, se e vuravura, se e ruku i vuravura, sa rawajia me tevukia nai vola, se rai kinia. ⁴Ia au a tagi valevu, ni sa reva ni kune e dua e yaga me tevukia nai vola, se rai kinia. ⁵Sa qai tukunia vi au e dua na qase, Mo kakua ni tagi: raicia, sa gumatua na Laioni ni yavusa i Juta, na Waka i Tevita, me tevukia nai vola me cecegia vokiliga na kena drega e vitu.⁶Au a qai raicia e loma ni jikojiko-vaturaga ki na kodratou maliwa na ka bula e lewe va, ki na kodratou maliwa na qase, e dua na Lami sa va sa qai vamatei, e vitu na nonai leu e uluna, ka vitu na matana, o iratou liga ke na Yalo ni Kalou e lewe vitu eratou sa talai ki vuravura taucoko. ⁷A sa qai mai o koya ka yadjia nai vola mai na liga i matau i koya sa jiko enai jikojiko-vaturaga.⁸Ni sa yadjia nai vola o koya, sa cuva sobu ena mata ni Lami o iratou na ka bula e le va, ki ira na qase e le ruasagavulu ka va era tauyadua na api, ki na vibilo koula sa sinai ena ka boi vinaka, gona na nodra masu na tamata yalosavasava.⁹Era sa meketakia na meke vou, ka tukunia, Oi ikonu sa yaga me yadjia nai vola, me cecegia vokiliga na kena drega: ni ikonu a vamatei, ka voli kimamu ena nomuni dra maivi ira keceliga na vimataqali, ki na duivosavosa, ki na vimatanitu, ki na vivanua, me kimamu nona na Kalou: ¹⁰ia ikonu sa lesi kimamu me kimamu tui, me kimamu bete vokiliga, vua na nimamu Kalou; ia kimamu na lewa jiko e vuravura.¹¹Au a qai raicia, ia au a rogocia na domo ni agilose e lewe levu, o ira era sa vavolivolijia nai jikojiko-vaturaga, ki iratou na ka bula ki ira na qase: ia na kedrai wiliwili sa oba vatini na udolu, ka levu voki na udolu; ¹²era sa tukunia ena domo levu, Sa yaga na Lami ka vamatei, me soli vua na kaukauwa, ki nai yau, ki na vuku, ki na qaqa, ki na vidokadokai, ki na varokoroko, ki na vavinavinaka.¹³Ia au a rogocia na ka bula kece mai lomalagi, ki vuravura, ki na ruku i vuravura, ki na wasawasa, ki na ka keceliga sa tu kinia, ni ra tukunia, Me caka vua sa jiko enai jikojiko-vaturaga, vi koya vokiliga na Lami, na vavinavinaka, ki na varokoroko, ki nai ukuuku, ki na kaukauwa, ka reva ni mudu. ¹⁴Ka ratou sa vaemeni o iratou na ka bula e le va. A ra sa cuva sobu o ira na qase e lewe ruasagavulu ka va, ka varokoroko vi koya sa bula jikoliga ka reva ni mudu.

6¹ Ia au a raicia ni sa cecegia e dua na drega na Lami, ia au a rogocia e dua vi iratou na ka bula e le va, sa va na kurukuru na domona, ka tukunia, Qai mai. ²Ka raicia, au a qai raicia na ose vulavula: ia sa tauria na dakai jiji o koya sa vodo jiko kinia; a sa soli vua e dua nai sala-vaturaga; a sa qai yani o koya ena gumatua, ka me gumatua valevu. ³Ia ni sa cecegia o koya nai karua ni drega, au sa rogocia nai karua ni ka bula sa tukunia, Qai mai. ⁴A sa dua tani voki na ose sa qai yani, sa damudamu: a sa soli vua sa vodo jiko kinia me yadjia tani e vuravura na sautu, ka me ra viraravui jikoliga: a sa soli vua nai seleiwau levu. ⁵I ni sa cecegia o koya nai katolu ni drega, au sa rogocia nai katolu ni ka bula sa tukunia, Qai mai. Ia au a raicia, ka raicia, sa dua na ose loaloa; ia o koya sa vodo jiko kinia, sa taura nai varau ena ligana. ⁶Au a rogocia e dua na domo ena kodratou maliwa na ka bula e le va, sa tukunia, Me volitaki nai varau witi ena dua na pene, ka tolu nai varau parile ena dua na pene; ka raicia mo kakua ni vacacania na waiwai se na waini. ⁷Ia ni sa cecegia o koya nai kava ni drega, au sa rogocia nai kava ni ka bula sa tukunia, Qai mai. ⁸Ia au a varaicia, ka raicia, sa dua na ose vulavula ca: ia na yaca i koya sa vodo jiko kinia o Mate, ka sa muri vata kaya o Etesi. A sa soli vua me rawa nai ka va ni kena wase o vuravura, me vamatei enai seleiwau, ki na viakana, ki na mate ca, ki na manumanu kila ki vuravura. ⁹Ia ni sa cecegia o koya nai kalima ni drega, au sa raicia e ruku ni cabocabo-ni-soro na yalodra era a vamatei ena vuku ni Vosa ni Kalou, ki na vuku ni nodra i tukutuku; ¹⁰era sa kaci ena domo levu, ka tukunia, sa vaevai na kena dede, na Turaga yalododonu ka djina, ni o sa reva ni lewa ka cudruvakia na nimamu dra vi ira era sa jiko e vuravura? ¹¹A sa soli vi ira yadua nai sulu vulavula; a sa kainaki vi ira, me ra cegu jiko mada valailai, me oji mada mai o ira na nodra i tokani ki na wekadra, era na vamatei mada me vataki ira. ¹²Ia au sa raicia ni sa cecegia ko koya nai kaono ni drega, ka raicia! sa tavuki valevu na vanua: a sa loaloa sara na mata-ni-siga me va nai sulu vutika ni manumanu loaloa, a sa liadra na vula; ¹³a sa qeqera ki vuravura na vikalokalo ni lomalagi, e va na lolo sa qeqera na vuana ni sa reva ni dreu, ni sa kureitakia na cagi kaukauwa. ¹⁴A sa qai tani yani na lomalagi me va nai vola balavu sa vivigi vata; a sa yadji tani mai na nodra i tutu na ulu-ni-vanua keceliga ki na yanuyan keceliga. ¹⁵Ia o ira na tui ki vuravura, ki na tamata era kena turaga, ki na tamata vtuniyau, ki ira na vu-ni-valu, ki ira na tamata qaqa, ki ira kece na bobula, ki ira keceliga nai taukei, era sa vunitaki ira ena vifara ki na viuluvatu ena viulu-ni-vanua; ¹⁶a ra sa tukunia ki na viulu-ni-vanua ki na viuluvatu, Lutuki kimamu, ka vunitaki kimamu mai na mata i koya sa jiko enai jikojiko-vaturaga, mai na nona cudru vokiliga na Lami: ¹⁷ni sa qai yaco mai na siga dina ni nona cudru; ia ko cei ena yatedei me na tu dei rawa?

7 ¹Ia ni sa oji na vika ke au a raicia na agilose e le va eratou sa tu ena tutu i vuravura e va, ka tauria na cagi e va ki vuravura, me kakua ni liwa ki vuravura na cagi, se ki na wasawasa, se ki na dua na kau. ²Ia au a raicia e dua tani voki na agilose sa qai mai na tu-i-cake, a sa tu vua na vatu ni drega ni koya na Kalou bula; a sa kaci ena domo levu o koya vi iratou na agilose e le va, o iratou sa soli kinia me ratou vacacani vuravura ki na wasawasa, ³ka tukunia, Tei kakua mada ni vacacani vuravura, se na wasawasa, se na kau, ka malua me kitou vola mada na yadredra na tamata ni noda Kalou. ⁴Au a rogocia na kedrai wiliwili era sa volai: sa le dua na drau ka vasagavulu ka va vokiliga na udolu, sa volai vi ira keceliga na nodra viyavusa na luve i Isireli. ⁵Vi ira na yavusa i Juta sa volai e le tinikarua na udolu. Vi ira na yavusa i Rupeni sa volai e le tinikarua na udolu. Vi ira na yavusa i Kata sa volai e le tinikarua na udolu. ⁶Vi ira na yavusa i Aseri sa volai e le tinikarua na udolu. Vi ira na yavusa i Nafitalai sa volai e le tinikarua na udolu. Vi ira na yavusa i Manasa sa volai e le tinikarua na udolu. ⁷Vi ira na yavusa i Simioni sa volai e le tinikarua na udolu. Vi ira na yavusa i Livai sa volai e le tinikarua na udolu. Vi ira na yavusa i Isaka sa volai e le tinikarua na udolu. ⁸Vi ira na yavusa i Sepuloni sa volai e le tinikarua na udolu. Vi ira na yavusa i Josefa sa volai e le tinikarua na udolu. Vi ira na yavusa i Penijamini sa volai e le tinikarua na udolu. ⁹Sa oji ke au sa varaicia, ka raicia, sa dua nai soqosoqo levu sara, e reva e dua na tamata e wilikia rawa, mai na vivanua kece, ki na vimataqali, ki na vimatanitu, ki na duivosavosa, era sa tu ena mata ni jikojiko-vaturaga, ki na mata ni Lami, era vaisulu enai sulu vulavula, ka tauria nai viu ena ligadra; ¹⁰a ra sa kaci ena domo levu, ka tukunia, A vu ni bula na noda Kalou, o koya sa jiko enai jikojiko-vaturaga, vua na Lami vokiliga. ¹¹O ira keceliga na agilose era sa tucake tu ka vavolivolijia nai jikojiko-vaturaga, ki ira na qase ki na ka bula e le va, ka cuva vatoboicu ena mata ni jikojiko-vaturaga, ka varokoroko vua na Kalou, ¹²ka tukunia, Emeni: Na vamolimoli, ki nai ukuuku, ki na vuku, ki na vavinavinaka, ki na varokoroko, ki na kaukauwa, ki na qaqa, me nona liga na noda Kalou ka reva ni mudu. Emeni. ¹³Sa qai vosa e dua na qase, ka tarogi au, O cei beka o ira ke sa vaisulu e nai sulu vulavula? ka ra qai beka maivi? ¹⁴Au sa qai tukunia vua, O iko, saka, o sa kila. A sa tukunia vi au o koya, O ira ke era sa qai mai na vivararawataki levu, ia era sa sava nodra i sulu, ka vavulavulataka ena dra ni Lami. ¹⁵O koya era sa jiko kinia ena mata ni jikojiko ni Kalou, a ra sa qaravi koya ena siga ki na bogi e nona valenilotu; ia ena jiko vata ki ira o koya sa jiko e nai jikojiko-vaturaga. ¹⁶Era na reva voki ni viakana, se viagunu voki; ena reva ni kati ira na siga, se dua tani na katakata. ¹⁷Ni na vakani ira na Lami sa jiko ena loma ni jikojiko-vaturaga, ka na tuberi ira ki nai vurevure ni wai bula: ia ena tavoya keceliga na Kalou na wai ni mata mai na matadra.

8 ¹Ia ni sa cecegia oji o koya nai kavitu ni drega, sa vanomodi o lomalagi ka oji e dua na afanaua. ²Au sa raicia na agilose e le vitu eratou sa tu e na mata ni Kalou; a sa soli vi iratou e vitu na davui. ³A sa dua tani voki e na agilose sa qai mai ka qai tu ena mata ni cabocabo-ni-soro, a sa tauria na miqa koula; a sa soli vakalevu vua na ka boivinaka, me caboria vata ki na masumasu ni tamata yalosavasava keceliga e nai cabocabo-ni-soro koula sa tu ena mata ni jikojiko-vaturaga. ⁴Ia sa kuvu cake vata na kubou ni ka boivinaka, kei na masumasu ni tamata yalosavasava, mai na ligana na agilose ki na mata ni Kalou. ⁵A sa yadjia na miqa na agilose, ka vasinaiji ena bukawaqa ni cabocabo-ni-soro, ka dainia ki vuravura: ka sa tubu na makudru ni vosa, ki na kurukuru, ki na livaliva, kei na tavuki ni vanua. ⁶Ia o iratou na agilose e le vitu, eratou sa tauria na davui e vitu, eratou sa vakarautaki iratou me ratou uvuca. ⁷O koya na kenai matai sa uvucia, ka sa qai muri mai na uca-cevata sa viwaki vata ki na bukawaqa ki na dra, a sa biu ki vuravura: a sa vakamai kinia nai katolu ni wase ki vuravura, ki nai katolu ni wase ni kau, a sa vakamai keceliga na co drokadroka. ⁸SA qai uvucia nai karua ni agilose, a sa va e dua na ulu-ni-vanua levu sa caudre tu ena bukawaqa; sa dai ki na wasawasa a sa vuki kinia me dra nai katolu ni wase ni wasawasa; ⁹a sa mate kinia nai katolu ni wase ni ka keceliga sa bula ena wasawasa; a sa varusai vokiliga nai katolu ni wase ni viwaqa. ¹⁰SA qai uvucia nai katolu ni agilose, a sa dua na kalokalo levu sa lutu mai lomalagi, a sa caudre me va na cina, a sa lutu ki nai katolu ni wase ni viuciwai, ki na vivurevure-ni-wai; ¹¹ia na yaca ni kalokalo ko Gagaduvaduva; a sa gaga kinia nai ka tolu ni wase ni wai; a sa le levu kinia na tamata sa mate ena wai ni ra sa vagagataki. ¹²A sa uvucia nai kava ni agilose, a sa yavitia kinia nai katolu ni tiki ni mata-ni-siga, ki nai katolu ni tiki ni vula, ki nai katolu ni wase ni vikalokalo: ia nai katolu ni kena wase vi ira sa vabutobutotaki a sa reva vokiliga ni rarama nai katolu ni wase ni siga, ka sa va vokiliga kinia na bogi. ¹³Ia au a raicia, ka rogoa e dua na ikeli sa vuka ena maliwa ki lomalagi, a sa tukunia ena domo levu, E ca, e ca, e ca, vi ira sa jiko e vuravura, ena vuku ni domo ni nodratou davui na agilose e le tolu, o koya sa bera ni uvu!

9¹A sa uvucia nai kalima ni agilose, ia au a raicia e dua na kalokalo sa lutu mai lomalagi ki vuravura: a sa soli vua nai dola ki bulubulu e reva ni vabotona. ²A sa dolavia o koya nai bulubulu e reva ni vabotona; a sa kuvu cake na kubou mai bulu, me va na kubou ni lovo levu; a sa butobuto na matanisiga, ki na macawa, ena vuku ni kubou sa kuvu cake mai bulu. ³A sa qai tani mai na kubou na vodre me jiko e vuravura: a sa soli vi ira na kaukauwa, me va na nodra kaukauwa na batibasaga ki vuravura. ⁴A sa varoti vi ira me ra kakua ni vacacania na co e vuravura, se dua na ka karakarawa, se dua na kau; o ira liga na tamata e reva ni volai e na yadredra nai vatakilakila ni Kalou. ⁵A sa soli vi ira me ra kakua ni vamatei ira, ka me ra vararawataki ira liga ka vula lima: ia na nodra rarawa e va na rarawa ni sa kajia na tamata na bajibasaga. ⁶Ena siga gona era na domomate o ira na tamata, ia ena reva ni yacovi ira: era na vinakajia me ra mate, ia ena dro tani maivi ira na mate. ⁷Ia na kedrai rairai na vodre sa va na ose sa varau me laki valu: ia sa toka e uludra na ka sa va nai sala koula, ia na matadra sa va na mata ni tamata. ⁸Ia na drau ni uludra sa va na drau ni ulu ni yalewa, ia na batidra sa va na batidra na laioni. ⁹Ia nai sasabai ni lomasedredra, sa va nai sasabai kaukamea ni seredra; ia na cakucaroba ni tabadra sa va na vadugu ni qiqi-ni-valu, ki na ose e levu ni ra sa cici ki nai valu. ¹⁰Ia na buidra sa va na bui ni bajibasaga, a sa jiko e buidra na bajidra: a ra sa rawajia kinia me vararawataki ira na tamata ka vula lima. ¹¹Ia sa dua na nodra tui, na agilose ni bulubulu e reva ni vabotona, a yacana ena vosa va-Iperiu o Apatoni, ia na yacana ena vosa va-Kirisi o Apolioni. ¹²Sa dua na ka ca sa oji; ia ka raicia, sa rua voki na ka ca sa bera ni qai mai. ¹³Ia sa uvucia nai kaono ni agilose, ia au sa rogocia e dua na vosa mai na tutuna momoto vava ni cabocabo-ni-soro koula sa tu ena mata ni Kalou, ¹⁴sa tukunia vua nai kaono ni agilose sa tauria na davui, Sereki iratou na agilose e lewe va, eratou sa vesu tu mai na uciwai levu o Uferetisi. ¹⁵A sa sereki o iratou na agilose e lewe va, a ratou sa varau me dua na nodratou aua, ka dua na nodratou siga, ka dua na vula, ka dua na yabaki, me ratou vamatea nai katolu ni wase ni tamata. ¹⁶Ia na kodrai wiliwili nai valu sa rua na drau na milioni era sa vodo ose: ia au a rogocia na kodra wiliwili. ¹⁷Ia au a raici ira na ose vake ena raivotu, ki ira sa vodo jiko kinia, ai sasabai ni lomasedredra na bukawaqa, ki na vatu damudamu, ki na sulifure: ia na ulu ni ose e va na ulu ni laioni; a sa qai tani mai na gusudra na bukawaqa ki na kubou ki na sulifure. ¹⁸A ra sa vamatei o ira nai katolu ni wase ni tamata, ena ka ca tolutolu ke, ena bukawaqa, ki na kubou, ki na sulifure, sa qai mai na gusudra. ¹⁹Ni sa tu na nodra kaukauwa ena gusudra, ki na buidra: ni sa va na gata na buidra, a ra sa vaulu, a ra sa caka kina na ka ca. ²⁰Ia o ira na tamata sa vo era sa reva ni vamatei ena mate ca ke, era sa reva ni vivutunitakia na cakacaka ni ligadra, me ra kua ni varokoroko ki na tevoru eso, ki na matakau koula, ki na siliva, ki na parasa, ki na vatu, ki na kau: gona sa reva ni rai rawa, se rogo rawa, se qai voli: ²¹era sa reva voki liga ni vivutunitakia na nodra daulaba, se na nodra cakacaka vatevoru, se na nodra dauyalewa, se na nodra daubutako.

10 ¹Ia au a raicia e dua voki na agilose kaukauwa sa qai sobu mai lomalagi, sa vaisulu ena o: a sa vaisala ena drodrolagi, sa va na matanisiga na matana, a sa va na duru bukawaqa na yavana; ²a sa tauria nai vola lailai ena ligana, ka sa tevukia tu: a sa butukia na dela ni wasawasa o koya ena yavana i matau, ki na dela ni vanua ena yavana i mawi, ³a sa kaci ena domo levu, me va na laioni sa tagi: ia ni sa kaci oji o koya, sa qai tukunia na nodratou vosa na kurukuru e vitu. ⁴Ia ni ratou sa tukunia na nodratou vosa na kurukuru e vitu, au sa varau me'u volavola: au sa qai rogocia na vosa mai lomalagi, sa tukunia vi au, Mo dregajia na ka sa tukunia na kurukuru e vitu, ka kakua ni vola. ⁵Ia na agilose au a raicia ni sa tu ena wasawasa ki na vanua, sa dodoka cake na ligana ki lomalagi, ⁶a sa bubului vi koya sa bula reva ni mudu, o koya ka buli lomalagi, ki na veika sa tu kinia, ki vuravura, ki na vika sa tu kinia, ki na wasawasa, ki na vika sa tu kinia, ni na reva voki e dua na gauna me vo: ⁷ia ena gauna ni domo i koya nai kavitu ni agilose, ni sa vatekivu o koya me uvucia, ena vaoji vinaka na ka vuni ni Kalou, me va na nona vosa vinaka vi ira na nonai talatala na parofita. ⁸Sa qai vosa voki vi au na domo au a rogocia mai lomalagi, ka tukunia, Mo qai ka yadjia nai vola lailai sa tevu tu, o koya sa tauria na liga ni agilose sa tu ena wasawasa ki na vanua. ⁹Au sa qai qai vua na agilose, ka tukunia vua, Solia mai vi au nai vola lailai. A sa tukunia vi au o koya Mo tauria, ka kania sara; ia ena gaga e ketemu, ka na kamikamica liga e gusumu me va na oni. ¹⁰Au sa qai tauria nai vola lailai mai na liga ni agilose, au sa kania sara; a sa kamikamica e gusuqu me va na oni: ia ni'u sa kania oti, sa gaga sara na ketequ. ¹¹A sa tukunia vi au o koya, O na parofisai voki vi ira na vimatanitu e levu, ki na vivanua, ki na duivosavosa, ki na tui eso.

11 ¹A sa dua na gasau sa soli vi au e va nai jitoko; a sa tu na agilose, ka tukunia, Mo tu cake, ka varaujia na vale ni Kalou, ki nai cabocabo-ni-soro, ki ira era sa lotu kinia. ²Ia na lomanibai e taudaku ni vale, kakua ni varaujia: ni sa soli gona kivi ira na vimatanitu tani: ia era na butukia na koro tabu ka vula vasagavulu ka rua. ³Au na solia vi rau na noqu i talatala, me rau parofisai rawa ka siga e dua na udolu ka rua na drau ka onosagavulu, ka rau na vaisulu ina i sulu taga. ⁴Na kau ruarua ke na yacana na olive vata ki nai tutu-ni-cina e rua sa tu i na mata ni Turaga vata ki vuravura. ⁵Ia kevaka e dua na tamata sa via vacacani rau, sa qai mai na gusudrau na bukawaqa, ka kania sara na nodrau meca: ia kevaka e dua na tamata sa via vacacani rau, ina vamatei liga vake. ⁶Erau sa rawajia me sogotia na lomalagi, me kakua ni tau na uca i na gauna erau sa vunau kinia: erau sa rawajia vokiliga me vukicia na wai kece me dra, me rau yaviti vuravura vokiliga i na mate ca kece, me va na nodrau vitalia. ⁷Ia ni rau sa vaojia na nodrau i tukutuku, ina vivala vata ki rau na manumanu sa qai mai bulubulu sa reva ni vabotona, ina kaukauwa vi rau o koya, ka vamatei rau. ⁸Ia ina dai laliga tu na yagodrau sa mate i na sau la ni koro levu, sa vatokai vaibalebale o Sotoma vata ki Ijipita, sa lauvako vokiliga kinia i na kauveilatai na nodrau Turaga. ⁹Ia o ira na vimatanitu vata ki na vimataqali vata ki na duivosavosa vata ki na vivanua, era na raicia na yagodrau sa mate ka tolu na siga vata ki na vimama ni dua voki na siga, a ra na reva ni dainia me buluji na yagodrau i nai bulubulu. ¹⁰O ira vokiliga era jiko e vuravura era na reki ni rau sa mate, ka marau valevu, a ra na dui visoliyakia na nodra ka ni loloma; ni rau sa vararawataki ira era sa jiko e vuravura oi rau na parofita ke. ¹¹A sa oji e tolu na siga vata ki na vimama ni ka va ni siga, sa qai curumi rau na Yalo ni bula mai vua na Kalou, a rau sa tucake tu kinia; a sa ka levu na rere sa kani ira era sa raici rau. ¹²A rau sa rogocia e dua na domo levu mai lomalagi ma tukunia vi rau, Drau qai cake mai ki ke. A rau sa qai cake ki lomalagi e na o; a sa raici rau o ira na nodra meca. ¹³Ina jiki-ni-siga liga ko ya sa tavuki valevu kinia na vanua, a sa bale nai katini ni wase ni koro, a sa le vitu na udolu na tamata sa vamatei, ni sa tavuki na vanua: o ira sa vo era sa rere vokiliga, ka vavinavinaka vua na Kalou ki lomalagi. ¹⁴Sa qai oji nai karua ni ka ca; ka raicia, sa qai vatotolo sara mai nai katolu. ¹⁵Sa qai uvucia na davui nai kavitu ni agilose; a sa muri eso na vosa sa domo levu mai lomalagi, sa tukunia, Na matanitu vata ki na vuravura ke sa qai yaco me nona na noda Turaga, a nei koya na nona Karisito; ia ena lewa o koya ka reva ni mudu. ¹⁶O ira na qase e le ruasagavulu ka va, era sa jiko e nodra i jikojiko i na mata ni Kalou, ra sa cuva vatoboicu, ka varokoroko ki na Kalou, ¹⁷ka tukunia, Kitou sa vavinavinaka vi ikonu, na Turaga na Kalou Kaukauwa, o nu sa bula ni kua, o nu a bula eliu, o nu na bula vokiliga emuri; ni ikonu sa yadjia vi ikonu na nomudou kaukauwa levu, ka lewa jiko. ¹⁸O ira na vimatanitu ra sa cudru, ia sa yaco djina mai na nomunu cudru vata ki na nodra gauna na mate, me ra saumia kinia, mo dou solia vokiliga vi ira na nomunu talatala na parofita na kodrai sau, vi ira vokiliga na tamata yalosavasava, vi ira vokiliga era rerevakia na yacamunu, se ra turaga se ra tamata lalai; mo nu vakawabokotaki ira era sa vakawabokotaki vuravura. ¹⁹A sa dola na valenilotu ni Kalou mai lomalagi, a sa rairai i na nona vale na kato ni vola ni viyalayalati: a sa qai muri na livaliva vata ki na vosa vata ki na kurukuru vata ki na tavuki ni vanua vata ki na uca cevajia levu.

12 ¹A sa dua na ka levu e vivakurabuitaki sa rairai mai lomalagi; sa dua na yalewa sa vaisulu i na matanisiga, a sa tu e ruku ni yavana na vula, a sa vaisala i na kalokalo e tinikarua: ²ia ni sa bukete sa qoqolou, ni sa taratara me vasucu. ³A sa dua voki na ka e vivakurabuitaki sa rairai mai lomalagi; sa dua na gata levu e damudamu, sa vitu na uluna ka tini na nonai leu, ka vitu nai sala vaturaga sa toka e uluna. ⁴A sa yaratakia nai katolu ni wase ni kalokalo ni lomalagi na buina, ka daini ira ki vuravura: a sa tu i na mata ni yalewa na gata levu ni sa varau me vasucu, ka me kania sara na luvena ni sa qai sucu mai. ⁵A sa vasucumia o koya na gonetagane, sa lesi me lewai ira na vimatanitu keceliga i nai jitoko kaukamea: a sa kau yani na luvena vua na Kalou, ki na nonai jikojiko vaturaga vokiliga. ⁶A sa dro na yalewa ki vikau, ki na dua na jikinia ka varautakia na Kalou, me nona me ra vakani koya kinia ka dua na udolu ka rua na drau ka onosagavulu na siga. ⁷A sa tubu nai valu mai lomalagi; o Maikeli vata ki ira na nona agilose era sa vivala vata ki na gata levu; a sa caka vata nai valu na gata levu vata ki ira na nona agilose, ⁸a ra sa reva ni gumatua: a sa reva voki ni raicia e dua na nodra jikinia mai lomalagi. ⁹A sa dainia tani na gata levu, na gata makawa, a yacana na Tevoro vata ki Setani, o koya sa temaki ira keceliga na kai vuravura: a sa dai ki vuravura, a ra sa dai vata kaya na nona agilose. ¹⁰Au sa rogocia e dua na domo levu mai lomalagi, sa tukunia, Sa qai yaco na bula vata ki na kaukauwa vata ki na matanitu ni noda Kalou vata ki na kaukauwa ni nona Karisito: ni sa dai sobu o koya sa daubeitaki ira na wekada, o koya ke sa beitaki ira jikoliga i na mata ni Kalou i na siga vata ki na bogi. ¹¹Era sa rawai koya i na vuku ni dra ni Lami vata ki na vuku ni vosa era sa tusanakia; ia era reva ni vinakajia na nodra bula, era sa bole mate liga. ¹²O koya ke mo reki kinia na lomalagi vata ki ikodou sa jiko kinia. Dou na ca oi ikodou sa jiko e vuravura vata ki na wasawasa: ni sa qai sobu vi ikodou na tevoro, a sa cudru sara valevu, ni sa kila o koya ina reva ni dede na nona gauna. ¹³Ia ni sa raicia na gata ni sa dai o koya ki vuravura, sa qai vacacania na yalewa sa vasucumia na gonetagane. ¹⁴A sa rua na taba ni ikeli levu sa soli vua na yalewa, me vuka kinia o koya ki na vikau ki na nona tikinia, sa qai maroroi kinia i na dua na gauna vata ki na gauna voki eso vata ki na vimama ni gauna, mai na mata ni gata. ¹⁵Ia na gata levu sa luarakia na wai mai na gusuna e va na dobui, me davemuria na yalewa, me vacirimia tani i na waluvu. ¹⁶A sa vukeyi koya na yalewa o vuravura, ni sa dalaga na gusuna ko vuravura, ka sa tilomia na dobui sa luarakia na gata levu mai na gusuna. ¹⁷17A sa cudru vua na yalewa na gata levu, ka qai caka na vivala vata ki ira na kena vo ni nona kawa, o ira sa vabaujia na vosa ni Kalou, ka tauria jikoliga nai tukutuku ki Jisu. ¹⁸Ia, na gata levu sa tucake tu ena nuku ni matasawa

13 ¹Ia sa tu i na vinukunuku mai matasawa o koya, ia kau a raicia e dua na manumanu sa qai cake mai na wasawasa, e vitu na uluna ka tini na nonai leu, a sa toka i na nonai leu nai sala vaturaga e tini, a sa tu liga i na uluna na yaca ni dauvosavacacataki. ²Ia na manumanu au a raicia sa va na lepate, a yavana sa va na yava ni pera, a gusuna e va na gusu ni laioni: a sa solia vua na nona kaukauwa djina na gata levu vata ki na nonai jikojiko vaturaga, me mai turaga levu. ³Ia au a raicia e dua na uluna e va sa vuetaki me mate kinia: a sa bula voki mai na nona vue ka voleka ni mate kinia: a ra sa kurabui keceliga na kai vuravura ena vuku ni manumanu. ⁴A ra sa varokoroko vua na gata levu, o koya sa solia na kaukauwa vua na manumanu: a ra sa varokoroko vua na manumanu, ka tukunia, O cei sa va na manumanu ke? o cei sa rawajia me rau vivala vata kaya? ⁵A sa soli vua na gusu me vosatakia na ka levu vata ki na vosa vacaca sara; a sa soli vua me turaga ka vula vasagavulu ka rua. ⁶A sa dalaga me vosa ca ki na Kalou, me vosavacacatakia na yacana vata ki na nona vale vata ki ira era sa jiko mai lomalagi. ⁷A sa soli vua me vivala vata ki ira na tamata yalosavasava, ka me rawai ira: a sa soli vua me turaga vi ira na vimataqali keceliga vata vata ki na vimatanitu vata ki na duivosavosa vata ki na vivanua. ⁸Ia ina varokoroko vua o ira keceliga era sa jiko e vuravura, o ira sa reva ni volai na yacadra i nai vola ni bula ni Lami sa vamatei mai nai vatekivu ki vuravura. ⁹Kevaka e dua sa vadaligana, me mani rogocia sara. ¹⁰O koya sa daucaka na vivabobulataki ina vabobulataki; o koya sa caka na vivamatei i nai seleiwau ina mate vokiliga i nai seleiwau. Ke na nodra vosojia vata ki na nodra vabaujia na tamata yalosavasava. ¹¹Ia au a raicia e dua tani voki na manumanu sa qai cake mai vuravura; ia sa rua na nonai leu me va na luve ni sipi, a sa vosa me va na gata levu. ¹²A sa tu vua na kaukauwa keceliga ni manumanu sa liu vua, ka vasaurarataki vuravura kinia vata ki ira sa jiko kinia me ra varokoroko vua na manumanu sa liu, o koya ka bula i na nona vue ka voleka ni mate kinia. ¹³Ia sa caka na ka levu e vivakidacalataki o koya, a sa yadjia mai lomalagi ki vuravura na bukawaqa i na matadra na tamata, ¹⁴a sa temaki ira era sa jiko i vuravura i na vuku ni cakacaka mana sa caka o koya i na mata ni manumanu; a sa tukunia vi ira era sa jiko e vuravura, me ra caka na matakau me nona na manumanu sa laujia i nai seleiwau, ka sa bula jikoliga. ¹⁵A sa rawajia o koya ke me solia na bula ki na matakau ni manumanu, me vosa rawa kinia na matakau ni manumanu, ka vavuna vokiliga na nodra mate o ira era sa reva ni via varokoroko ki na matakau ni manumanu. ¹⁶A sa vasaurarataki ira keceliga, na tamata lalai vata ki na turaga, o ira sa vutuniyau vata ki ira sa dravudravua, ai taukei vata ki na bobula, me volai e dua nai vatakilakila i na ligadra i matau, se na yadredra: ¹⁷ka me kakua ni vivoli e dua, o koya liga sa tu vua nai vola, se na yaca ni manumanu, se nai wiliwili ni yacana. ¹⁸Ke liga na vuku. O koya sa yalomatua me mani wilikia nai wiliwili ni manumanu; ni sai wiliwili ni tamata; ka sa kenai wiliwili e ono na drau ka onosagavulu ka ono.

14 ¹Ia au a varaicia, ka raicia, e dua na Lami sa tu i na ulunivanua o Saioni, a sa tu vata kaya e le dua na drau ka vasagavulu ka va na udolu, sa volai i na yadredra na yacana vata ki na yaca i Tamana. ²Ia au a rogocia e dua na domo mai lomalagi, e va na domo ni wai e levu, ia sa vaka na domo ni kurukuru levu: au a rogocia vokiliga na domodra era qiria na nodra api: ³a ra sa meketakia na meke vou i na mata ni jikojiko-vaturaga vata ki na matadratou na ka bula e va vata ki na matadra na qase: a sa reva e dua sa kila rawa na meke ko ya, o ira ga na le dua na drau ka vasagavulu ka va na udolu, era sa vabulai tu mai vuravura. ⁴O ira ke era sa reva ni ca vata ki na yalewa; ni ra sa reva ni viyacovi kaya e dua. O ira ke era sa muria na Lami i na viiyasana sa qai kinia o koya. O ira ke era sa vabulai maivi ira na tamata, me rai sevu vua na Kalou vata ki na Lami. ⁵A sa reva ni raicia e gusudra na seseni: ka ra sa reva ni cala. ⁶Ia au a raicia e dua tani voki na agilose sa vuka i na maliwa vata ki lomalagi vata ki vuravura, a sa tauria nai tukutuku-vinaka e reva ni oji rawa, me vunautakia vi ira era sa jiko e vuravura, vi ira kece vokiliga na vimatanitu vata ki na vimataqali vata ki na duivosavosa vata ki ira na tamata, ⁷ka sa kaci i na domo levu, Dou rerevakia na Kalou, ka varokoroko vi koya; ni sa yaco na nona gauna me lewa: ia dou varokoroko vi koya ka buli lomalagi vata ki vuravura vata ki na wasawasa vata ki na vivurevure-ni-wai. ⁸A sa dua tani voki, nai karua ni agilose sa muri, ka tukunia, Sa bale, sa bale o Papiloni, na koro levu, i na vuku ni sa vasomici ira keceliga na vimatanitu i na waini ni cudru ni nona dautagane. ⁹A sa muri rau nai katolu ni agilose, a sa tukunia i na domo levu, Kevaka sa dua na tamata sa varokoroko vua na manumanu vata ki na nona matakau, ka rawajia na nonai vatakilakila i na yadrena, se na ligana, ¹⁰ina gunuvia o koya na waini ni cudru ni Kalou, o koya sa sovaraki ka reva ni vawai ki na bilo ni nona cudru; ina vararawataki valevu vokiliga i na bukawaqa vata ki na sulifure i na matadra na agilose yalosavasava vata ki na mata ni Lami: ¹¹a sa kuvu cake na kubou ni nodra yaluma ka reva ni mudu: a ra sa reva ni cegu i na siga se na bogi, o ira sa varokoroko vua na manumanu vata ki na nona matakau vata ki ira era sa vatakilakilataki i nai vatakilakila ni yacana. ¹²Ke gona na nodra vosojia na tamata yalosavasava: sa tu eke o ira era sa vabaujia na vosa ni Kalou, ka tauria jikoliga na vabauti Jisu. ¹³Ia au a rogocia e dua na vosa mai lomalagi, sa tukunia mai vi au, "Vola, Sa kalougata mai na gauna ke, o ira na mate era sa mate ni ra sa tu vata ki na Turaga:" Sa tukunia na Yalo Tabu, "Io," "me ra vacegu mai na nodra cakacaka; ka sa muri ira na nodra i valavala." ¹⁴Ia au a varaicia, ka raicia, sa dua na o vulavula, ia sa dua sa dabe jiko eia o e vaka na Luve ni tamata, a sa dua nai sala koula vaturaga sa toka e uluna, a sa tauria e ligana e dua nai sele takelo gata. ¹⁵A sa dua tani voki na agilose sa qai mai na valenilotu, a sa kaci i na domo levu vi koya sa jiko ena o, Vacurumia na nomu i sele takelo, ka tamusukia: ni sa yaco na gauna ni tatamusuki; ni sa rui dreu matua na sila vata ki vuravura. ¹⁶A sa vacurumia na nonai sele takelo ki vuravura o koya sa jiko i na o; a sa tamusukia kinia na vuana vata ki vuravura. ¹⁷A sa dua tani voki na agilose sa qai mai na valenilotu sa tu mai lomalagi, a sa tauria vokiliga o koya e dua nai sele takelo gata. ¹⁸A sa dua tani voki na agilose sa qai mai nai cabocabo ni soro, sa lewa rawa na bukawaqa; a sa kaci i na domo levu vi koya sa taura nai sele takelo gata, ka tukunia, Vacurumia na nomu i sele takelo gata, ka cebejia nai soso vua ni vaini vata ki vuravura; ni sa dreu matua sara na vua ni vaini. ¹⁹A sa vacurumia na agilose na nonai sele takelo ki vuravura, ka cebejia nai soso vua ni vaini vata ki vuravura, ka dainia ki nai keli ni waini levu ni cudru ni kalou. ²⁰A sa butuki nai keli ni waini i nai bili ni koro, a sa qai mai nai keli ni waini na dra, a sa yala ki na wa tarovi ni ose, me rua na drau na maili.

15 ¹Ia au a raicia e dua tani voki nai vatakilakila mai lomalagi, na ka levu e vivakidacalataki, e le vitu na agilose sa tauria e vitu na mate ca sa kenai ojioji sara liga; ni sa vayacori sara vi ira na cudru ni Kalou.²Ia au ma raicia e dua na ka e va na wasa iloilo sa viwaki vata ki na bukawaqa; ia o ira era sa gumatua vua na manumanu vata ki na nona matakau vata ki nai wiliwili ni yacana, era sa tu i na wasa iloilo, a ra sa tauria na viapi ni Kalou.³A ra sa meketakia na meke i Mosese nai talatala ni Kalou vata ki na meke ni Lami, ka tukunia, A ka levu ka vivakurabuitaki na nomunu cakacaka, na Turaga na Kalou Kaukauwa; sa dodonu ka djina na nomunu valavala, oi ikonu na Tui ni vigauna keceliga. ⁴O cei me reva ni rerevaki ikonu, na Turaga, ka varokorokotakia na yacamuni? ni sai ikonu liga sa yalosavasava: o ira keceliga na vivanua era na qai mai ka cuva e matamuni; ni sa vatakilai mai na nomunu cakacaka dodonu.⁵Ia ka oji au sa varaicia, ka raicia, sa dola tu na vale ni jikina tabu ni viyalalayati mai lomalagi: ⁶ia o iratou na agilose e le vitu eratou sa qai mai na valenilotu, eratou sa tauria na mate ca e vitu, eratou vaisulu i na lineni savasava sara ka vulavula, a sa vau na lomaseredratou i na wa koula.⁷A sa dua vi iratou na ka bula e le va sa solia vi iratou na agilose e le vitu na bilo koula e vitu sa sinai i na cudru ni Kalou, o koya sa bula liga ka reva ni mudu. ⁸A sa sinai na valenilotu i na kubou mai nai ukuuku ni Kalou, mai na nona kaukauwa vokiliga; a sa reva na tamata sa curu rawa ki na valenilotu, ina vayacori mada eliu na mate ca e vitu sa tauria o iratou na agilose e le vitu.

16 ¹Ia au a rogocia e dua na domo levu mai na valenilotu, sa tukunia vi iratou na agilose e le vitu, Dou qai, ka sovarakia yani na bilo e vitu ni cudru ni Kalou ki vuravura.²A sa qai na kenai matai, a sa sovarakia na nona bilo ki vuravura; a sa tauvi ira na tamata na vidikoso ca e rarawa sara, o ira sa tu kinia nai vakatakilakila ni manumanu vata ki ira sa varokoroko ki na nona matakau.³Ia nai karua ni agilose sa sovarakia na nona bilo ki na wasawasa; a sa vuki kinia me va na dra ni tamata mate: ia sa mate na ka keceliga sa bula voli ina wasawasa.⁴Ia nai katolu ni agilose sa sovarakia na nona bilo ki na viuciwai vata ki na vivurevure ni wai; a ra sa vuki kinia me dra.⁵Ia au ma rogocia na agilose ni viwai ni sa tukunia, Oi ikonu na yalododonu, ikonu sa bula ni kua, ikonu ma bula eliu, ikonu sa yalosavasava, ikonu sa lewa vake.⁶Ni ra sa vadavea na dra ni tamata yalosavasava vata ki na dra ni parofita o ira ke, ikonu sa qai solia vi ira na dra me ra somicia; sa dodonu me vakinia vi ira.⁷Ia sa dua tani voki au ma rogocia mai nai cabocabo-ni-soro, sa tukunia, E va liga ke, na Turaga na Kalou Kaukauwa, sa dina ka dodonu na nomunu lewa.⁸Ia nai kava ni agilose sa sovarakia na nona bilo i na mata-ni-siga; a sa soli vua me vavisai ira na tamata i na bukawaqa.⁹A ra sa visa na tamata ni sa katakata valevu, a ra sa vosavacacatakia na Kalou, o koya sa lewa rawa na vimate ca ke: a ra sa reva ni vivutuni me ra varokorokotaki koya.¹⁰Ia nai kalima ni agilose sa sovarakia na nona bilo ki nai jikojiko ni manumanu; a sa butobuto na nona matanitu; a ra sa kajia na yamedra i na vuku ni rarawa,¹¹ka vosavacacatakia na Kalou ni lomalagi i na vuku ni nodra rarawa vata ki na nodra vidikoso, a ra sa reva ni vivutunitakia na nodra i valavala.¹²Ia nai kaono ni agilose sa sovarakia na nona bilo ki na uciwai levu o Uferetisi; a sa dji kinia na kena wai, me caramaki na nodra sala na tui mai na tu-i-cake.¹³Ia au a raicia e le tolu na yalo velavela eratou sa va na boto, eratou sa qai mai na gusu ni gata levu, mai na gusuna vokiliga na manumanu, mai na gusuna vokiliga na parofita seseni.¹⁴Ni ratou sa yalo ni tevero o iratou, eratou sa caka na cakacaka mana, a ratou sa qai yani vi ira na tui ni vivanua vata ki vuravura taucoko, me vasoqoni ira vata ki nai valu ni siga dina ko ya ni Kalou Kaukauwa.¹⁵(Raicia, au sa qai mai me va na daubutako. Sa kalougata o koya sa vatawa, a sa tauria jiko na nonai sulu, de qai voli ka televua, ia ka ra raicia na nona televua.)¹⁶A ratou sa vasoqoni ira vata i na vanua na yacana i na vosa va-Iperiu o Amaketone.¹⁷Ia nai kavitu ni agilose sa sovarakia na nona bilo i na macawa; a sa rogo mai na domo levu, mai na valenilotu mai lomalagi, mai nai jikojiko vaturaga, a sa tukunia, Sa caka oji.¹⁸A sa rogo na domo ni vosa vata ki na kurukuru, ka tibi na livaliva; a sa tavuki valevu na vanua, sa reva ni vakinia mai nai vatekivu ni nodra jiko i vuravura na tamata, ka me tavuki vakaukauwa, ka valevu vakinia.¹⁹A sa tawase vajikitou na koro levu, ia sa bale na vikoro i na vivanua; a sa mai vananumi o Papiloni na koro levu i na mata ni Kalou, me soli kinia na bilo ni waini ni nona cudru waqawaqa.²⁰A sa dro tani yani na viyanuyanua keceliga, ia na viulunivanua sa reva ni raici.²¹A sa lutuki ira na tamata na uca cevajia levu mai lomalagi, a kena bibi e dua na taledi: a ra sa vosavacacatakia na Kalou o ira na tamata i na vuku ni mate ca ni uca cevajia; ni sa ka levu sara na mate ca ke.

17 ¹A sa qai mai e dua vi iratou na agilose e le vitu sa tauria na bilo e vitu, ka kirau vivosaki, ka tukunia vi au, Qai mai ki ke; au na vatakila vi iko na nona cudruvi na yalewa ke sa dautagane valevu sa jiko i na bati ni wai levu: ²o koya era sa vibutakoci vata ki ira na tui ki vuravura, a ra sa vamatanitaki o ira na kai vuravura i na waini ni nona dautagane. ³Sa qai yadjia na yaloqu o koya i na vikau; ia au a raicia e dua na yalewa sa vodo jiko i na dua na manumanu kulakula, ka sa levu na yacana sa vosavacacatakia kinia na Kalou, a sa vitu na uluna ka tini na nonai leu. ⁴A sa vaisulu na yalewa ke, i nai sulu lokaloka vata ki nai sulu kulakula, sa vaiukuuku i na koula vata ki na vatu mama vokiliga vata ki na mata-ni-civa, a sa tauria i ligana e dua na bilo koula sa sinai i na kena ca vata ki na kena dukadukali ni nona dautagane: ⁵a sa volai i na yadrena na yacana vake, SA REVA NI KILAI, O PAPILONI NA KA LEVU, MA JINADRA NA DAUTAGANE VATA KI NA VIKA VASISILA VATA KI VURAVURA. ⁶Ia au ma raicia na yalewa sa mateni i na kodra dra na tamata yalododonu vata ki na kodra dra na tamata era sa mate i na vuku i Jisu: ia ni au ma raicia, au ma reucala valevu kinia. ⁷A sa tukunia vi au na agilose, O sa reucala i na vuku ni cava? Au na tukunia vi iko na kenai balebale vuni ni yalewa ke vata ki na manumanu sa vodo kinia o koya, o koya sa vitu na uluna ka jini na nonai leu. ⁸A manumanu o ma raicia sa bula eliu, a sa qai reva voki; ia ina qai cake mai bulubulu e reva ni vabotona, ina qai qa i na rusa: ia era na kurabuia kinia o ira sa jiko e vuravura, o ira sa reva ni volai na yacadra i nai vola ni bula mai nai vatekivu vata ki vuravura, ni ra raicia na manumanu sa bula eliu, a sa reva voki, a sa na iiko voki. ⁹Ke na loma sa tu kinia na vuku. Na uluna e vitu na ulunivanua e vitu, sa jiko kinia na yalewa ke. ¹⁰Ia sa lewe vitu na tui: e le lima sa bale, e dua sa jiko, e dua voki sa bera ni qai mai: ia ni sa qai mai o koya, ena jiko vadede valailai liga. ¹¹Ia na manumanu sa bula eliu, a sa qai reva voki, o koya ke nai kawalu, a sa dua vi ira na lewe vitu o koya, ka sa qai ki na rusa. ¹²Ia nai leu e jini o ma raicia eratou sa le jini na tui, a ratou sa reva liga ni vamatanitu ni kua, a ratou sa kaukauwa vata ki koya na manumanu, me va na tui, i na dua liga na aua. ¹³O iratou ke eratou sa lomavata, ia eratou na solia na nodratou qaqa vata ki na nodratou kaukauwa vi koya na manumanu. ¹⁴O iratou ke eratou na vivala vata ki na Lami, ia sa na rawai iratou na Lami: ni sa Turaga vi ira na turaga o koya vata ki na nodra Tui na tui: ia ina gumatua voki liga o ira sa jiko vata kaya, era sa kacivi, ka djigitaki, ka lomadina. ¹⁵A sa tukunia vi au o koya, Na viwai o ma raicia, sa jiko kinia na yalewa dautagane, gona na vivanua vata ki na mataqali e levu vata ki na vimatani vata ki na duivosavosa. ¹⁶Ia nai leu e jini o a raicia vata ki na manumanu, eratou na cajia na yalewa dautagane, a ratou na daini koya me dai ka me televua; ia eratou na kania na lewena, ka varusai koya sara voki i na bukawaqa. ¹⁷Ni sa vavulicia na yalodratou na Kalou me ratou vayacoria na nona lewa, me ratou lomavata, me ratou solia na nodratou matanitu vua na manumanu, me vayacori mada kinia na vosa ni Kalou. ¹⁸Ia na yalewa o ma raicia, na koro levu o ya, sa lewa vi ira na tui ki vuravura.

18 ¹Sa oji na vika ke, au ma raicia e dua tani voki na agilose sa qai sobu mai lomalagi, sa levu na nona kaukauwa; a sa rarama o vuravura i na nonai ukuuku. ²A sa kaci i na domo levu sara o koya, ka kacivakia, Sa bale o Pabiloni na koro levu, sa bale, a sa yaco me nodra i jikojiko na tevero vata ki na qara ni yalo velavela keceliga vata ki na qara ni manumanu vuka keceliga ma reva ni savasava ka sevaki. ³Ni ra sa bale na vivanua keceliga ni ra somicia na waini ni cudru ni nona dautagane, a ra sa vibutakoci vata kaya na tui ki vuravura, a ra ma vutuniyau na tamata dauvivoli i na vuku ni nona daugarogaro. ⁴Ia au ma rogocia e dua tani voki na vosa mai lomalagi, sa tukunia, Dou qai tani mai vua, oi ikodou na noqu tamata, mo dou reva ni cala vata kaya, ka me reva voki ni tauvi ikodou na nona mate ca. ⁵Ni sa yacovi lomalagi na nonai valavala ca, a sa nanumia na nonai valavala ca na Kalou. ⁶Cudruvi koya me va na nona cudruvi ikodou, ka caka varua vua me varua me va na nonai valavala: ia na bilo sa vasinaijia o koya, vasinaijia varua vua. ⁷Me va na nona dokai koya vata ki na nona daugarogaro, solia vakinia vua na yaluma vata ki na rarawa: ni sa tukunia e lomana o koya, Oi au na kuini au sa jiko ke, au ma reva ni yada, au na reva ni kila na rarawa. ⁸O koya ke ina yaco vata kinia vua na mate ca i na dua na siga, a mate vata ki na tagi vata ki na dausiga; ia ina vavisai i na bukawaqa: ni sa kaukauwa na Turaga na Kalou sa cudruvi koya. ⁹Ia o ira na tui ki vuravura, era sa vibutakoci vata kaya ka daugarosa vata kaya, era na tagicaka, ka yasovakia, ni ra sa raicia na kubou ni kena visa, ¹⁰a ra na tu vayawa ni ra sa rerevakia na nona yaluma, ka tukunia, Isa! Isa! na koro levu o Pabiloni, na koro kaukauwa ko ya! i na dua bauliga na aua sa yaco na nomu cudruvi. ¹¹O ira vokiliga na dauvivoli vata ki vuravura era na tagicakia ka yasovakia: ni sa reva na tamata me volia voki na nodra i yau: ¹²Ai yau ni vivoli na koula vata ki na siliva vata ki na vatu talei vata ki na mata-ni-civa vata ki na lineni matailalai vata ki na ka lokaloka vata ki na silika vata ki nai sulu kulakula vata ki na kau boi vinaka keceliga vata ki na bilo tabua keceliga vata ki na bilo kau mama sara keceliga vata ki na parasa vata ki na aironi vata ki na vatu vivolavolai, ¹³vata ki na sinamoni vata ki na macou vata ki na ka boi vinaka vata ki nai lumu vata ki na drega me vakamai vata ki na waini vata ki na waiwai vata ki na madrai droka vinaka vata ki na witi vata ki na pulumokau vata ki na sipi vata ki na ose vata ki na qiqi-ni-tamata vata ki ira na bobula vata ki na yalo ni tamata. ¹⁴Ia na vuata sa garovia na yalomu sa takali yani vi iko vata ki na ka talei vata ki na ka vinaka sa qai tani vi iko, ia o na reva sara liga ni raicia voki. ¹⁵A tamata era dauvivoli i na vika ke, a ra sa vavutuniyautakia i na vukunia, era na tu vayawa ni ra sa rerevakia na nona yaluma, era na tagi ka yaso, ¹⁶ka tukunia, Isa! Isa! na koro levu ko ya! ka vaisulu e na lineni matailalai vata ki nai sulu lokaloka vata ki nai sulu kulakula, ka vaiukuuku i na koula vata ki na vatu mama vata ki na mata-ni-civa! ¹⁷a sa vaqeaavutakia na ka keceliga ke ina dua bauliga na aua. O ira keceliga nai taukei ni waqa vata ki ira keceliga e vodo i na waqa vata ki ira na lewe ni waqa, o ira keceliga sa dausoko me ra vivoli, era sa tu vayawa liga, ¹⁸ka ni ra sa raicia na kubou ni kena kama, era qolouvakia ka tukunia, A koro cava beka ke erau tautauvata ki na koro levu ke? ¹⁹A ra sa kabua ki na uludra na kuvu ni soso, ka qoqolou, ka tagi, ka yaso, ka tukunia, Isa! Isa! na koro levu ko ya! sa vavutuniyautakia i na vukunia o ira keceliga nai taukei ni waqa sa soko voli e loma ni wasawasa i na vuku ni nona ka vaturaga! a sa vaqeaavutakia i na dua bauliga na aua. ²⁰Mo dou reki sara i na vukunia, na lomalagi vata ki ikodou nai apositolo vata ki na parofita; ni sa qai cudruvaki ikodou na Kalou ni sa ca ko koya. ²¹A sa dua na agilose kaukauwa sa lavejia cake e dua na vatu e va na vatu levu qaqi, a sa dainia ki loma ni wasawasa, ka tukunia, Ena vabalei vakaukauwa vake na koro levu ko ya o Pabiloni, ka na reva sara ni raicia voki. ²²Ia ena reva sara ni rogoci voki e jikimu na domona sa dauqiri api vata ki na dau-ni-vucu vata ki na dauvu bitu-ni-vatagi vata ki na davui; ena reva vokiliga na matai, e mataitakia e dua na ka, me raici voki e jikimu; ena reva vokiliga ni rogo voki e jikimu na rorogo ni vatu i qaqi; ²³ena reva vokiliga ni caudre voki e jikimu na rarama ni cina; ena reva vokiliga ni rogo tale e tikimu na domo ni tagane sa qai vawati, se na domo ni yalewa sa qai vawati: o ira na nomudou tamata dauvivoli eliu era sa tamata turaga ki vuravura; ni sa nomudou i lawaki sa vacalai kece kinia na vivanua. ²⁴A sa raici e jikina na kedra dra na parofita vata ki ira na tamata yalosasava vata ki na kedra dra o ira kece era a vamatei e vuravura.

19 ¹Sa oji na vika ke, au ma rogocia na domodra na lewe levu mai lomalagi, era sa tukunia, Aleluya: A bula vata ki na vavinavinaka vata ki na varokoroko vata ki na kaukauwa me vata vua na noda Kalou: ²ni sa djina ka dodonu na nona lewa: ni sa lewai koya na yalewa ka dautagane valevu, o koya sa vadukadukalitaki vuravura i na nona dautagane, a sa saumia vi koya na kodra dra na nona tamata. ³A ra sa qai tukunia voki, Aleluya. A sa kuvu cake na kena kubou me reva ni mudu. ⁴A sa cuva sobu na qase e lewe ruasagavulu ka va vata ki na ka bula e le va, a ra sa varokoroko vua na Kalou o koya sa jiko i nai jikojiko-vaturaga, ka tukunia, Emeni; Aleluya. ⁵A sa dua na vosa sa qai mai nai jikojiko-vaturaga, sa tukunia, Vavinavinaka ki na noda Kalou, oi ikodou keceliga na nona tamata vata ki ikodou sa rerevaki koya, se dou tamata lalai se dou turaga. ⁶Au sa rogocia na ka e va na domo ni lewe levu, ka va na domo ni wai e levu, ka va na domo ni kurukuru levu, sa tukunia, Aleluya: sa lewa na Turaga na Kalou Kaukauwa sara. ⁷Tou marau ka reki, ka caka na varokoroko vi koya; ni sa yaco na vawati ni Lami, a sa varautakia koya vai koya na watina-yalewa. ⁸A sa soli vua me vaisulu i na lineni matailalai, sa savasava ka lumilumisa: ia na lineni matailalai na nodra i valavala dodonu na tamata yalosavasava. ⁹A sa tukunia vi au o koya, Mo vola, Sa kalougata o ira era sa kacivi ki nai vayakavi ni vawati ni Lami. A sa tukunia vi au o koya, Ke gona na vosa dina ni Kalou. ¹⁰Ia au a cuva ki yavana me'u varokoroko vi koya. A sa tukunia vi au o koya, Raicia, mo kakua: oi au na nomu i tokani, ka dua vi ira na wekamu era sa tauria jiko nai tukutuku vata ki Jisu; varokoroko vua na Kalou: ia nai tukutuku vata ki Jisu na yalo ni parofisai. ¹¹Ia au ma raicia na lomalagi ni sa dola tu, ka raicia sa dua na ose vulavula; o koya sa vodo kinia sa vatokai o Dodonu ka Dina, a sa lewa vadodonu o koya ka caka nai valu. ¹²A matana e va na yameyame ni buka, sa toka i na uluna nai sala-vaturaga e levu; a sa volai na yacana, ia sa reva na tamata e kila, o koya duadualiga. ¹³A sa vaisulu i nai sulu sa kureitakia kinia na dra; a sa vatokai na yacana Na Vosa ni Kalou. ¹⁴Ia o ira na matai valu mai lomalagi era sa muri koya, ni ra sa vodo i na viose vulavula, a ra sa vaisulu i na lineni matailalai, e vulavula ka savasava. ¹⁵A sa dara mai na gusuna e dua nai seleiwau gata, me yaviti ira kinia na vimatanitu o koya: ia ena lewai ira i nai jitoko kaukamea: a sa sikarakia ko koya nai keli-ni-waini ni cudru waqawaqa ni Kalou Kaukauwa. ¹⁶Ia na yacana sa volai i na nonai sulu vata ki na sagana vokiliga, A NODRA TUI NA TUI VATA KI NA NODRA TURAGA NA TURAGA. ¹⁷Ia au ma raicia e dua na agilose sa tu i na mata-ni-siga; a sa kaci i na domo levu o koya, ka tukunia vi ira keceliga na manumanu era vuka i na maliwa ki lomalagi, Dou vasoqoni ikodou vata mai ki nai vayakavi ni Kalou levu: ¹⁸mo dou kania na lewedra na tui vata ki na lewedra na turaga ni valu vata ki na lewedra na tamata qaqa vata ki na lewedra na ose vata ki ira era sa vodo kina vata ki na lewedra keceliga, se rai taukei se ra bobula, se ra tamata lalai se ra turaga. ¹⁹Ia au ma raicia na manumanu vata ki ira na tui ki vuravura vata ki na nodra i valu, era sa soqoni vata mai me ra vivala kaya sa vodo i na ose vata ki ira na nonai valu. ²⁰A sa tauria na manumanu, ka sa tauri vata kaya na parofita vailasu, o koya sa caka na cakacaka mana e matana, o koya sa daulari ira kinia era sa volai i nai vatakilakila ni manumanu vata ki ira era sa varokoroko ki na nona matakau. Oi rau ruarua ke erau sa biu bulabula ki na drano bukawaqa sa caudre e na sulifure. ²¹Ia o ira na kena vo era sa vamatei i nai seleiwau i koya sa vodo i na ose, ai seleiwau sa daramakia mai na gusuna: ia o ira keceliga na manumanu vuka era sa mamau i na lewedra.

20 ¹Ia au ma raicaia e dua na agilose sa qai sobu mai lomalagi, sa tauria i na ligana nai dola ki bulubulu sa reva ni vabotona ka dua na sinucodo levu. ²A sa laki tauria na gata levu, a gata makawa, o koya ke na Tevoro vata ki Setani, a sa vesuki koya me ojj mada e dua na udolu na yabaki, ³a sa daini koya ki bulubulu sa reva ni vabotona, a sa sogolaji koya eloma, a sa dregajia nai sogo vi koya, me kakua ni temaki ira voki na vivanua o koya, ka me oji mada na yabaki e dua na udolu: ia ni sa oji ke, ena qai sereki valailai voki. ⁴Ia au ma raicia eso nai jikojiko-vaturaga, ka ra jiko kinia eso, a sa soli vi ira me caka na vilewai: au ma raicia na yalodra vokiliga e tamusuki na uludra ni ra sa vatusai Jisu, i na vuku vokiliga ni vosa ni Kalou, o ira era sa reva ni varokoroko vua na manumanu, se vua na nona matakau, a sa reva vokiliga ni volai nai vaakilakila i na yadredra, se na ligadra: a ra sa bula ka lewa vata ki Karisito ka dua na udolu na yabaki. ⁵Ia na kena vo ni mate era sa reva ni bula voki ka me oji mada na yabaki e dua na udolu. Ke nai matai ni bula voki mai na mate. ⁶Sa kalougataka ka yalosavasava o koya sa vaturi cake i nai matai ni bula voki mai na mate: ena reva ni kaukauwa vi ira nai karua ni mate, ia era na bete ni Kalou vata ki Karisito, ka ra na lewa vata kaya ka dua na udolu na yabaki. ⁷Ia ni na sa oji e dua na udolu na yabaki, ena qai sereki voki o Setani mai na vale-ni-veivesu sa jiko kinia, ⁸ena qai qai tani yani o koya me temaki ira na vivanua era sa jiko i na yasa i vuravura e va, o Koki vata ki Mekoki, me vasoqoni ira vata me ra vala: a kedrai wiliwili sa va na mata ni nuku ni matasawa. ⁹Ia era ma qaiva na raraba ki vuravura, ka vavolivoliija na nodra koro na tamata yalododonu vata ki na koro daulomani, me buku na druadruga: a sa lutu sobu mai lomalagi na bukawaqa, ka kani ira. ¹⁰Ia sa biu na tevoro sa temaki ira ki na drano bukawaqa sa vasulifure, sa jiko kinia na manumanu vata ki na parofita vailasu; ia eratou na vararawataki i na siga vata ki na bogi ka reva ni mudu. ¹¹Ia au ma raicia e dua nai jikojiko-vaturaga e levu ka vulavula vata ki koya vokiliga sa jiko kinia, a sa dro tani mai vua o vuravura vata ki lomalagi; a sa reva na vanua e raici me rau jiko kinia. ¹²Ia au ma raici ira era a mate, na tamata lalai vata ki na turaga, era sa tu i na mata ni Kalou; a sa tevukia nai vola eso: e dua tani voki nai vola sa tevukia, ai vola ni bula: ia na mate era sa lewai mai na ka sa volai i nai vola, me va na nodra i valavala. ¹³Ia na wasawasa sa soli ira na mate era sa jiko kinia, o mate vokiliga vata ki bulu erau sa soli ira na mate era sa jiko kinia; a sa lewai o ira na tamata yadua me va na nodra i valavala. ¹⁴Ia o mate vata ki bulu voiliga erau sa dai ruarua ki na drano bukawaqa. Sai koya ke nai karua ni mate, io na drano bukawaqa. ¹⁵Ia sa biu ki na drano bukawaqa o koya yadua sa reva ni volai i nai vola ni bula.

21 ¹Ia au ma raicia na lomalagi vou vata ki na vuravura vou; ni sa takali na lomalagi makawa vata ki na vuravura makawa; ia sa reva sara liga na wasawasa. ²Ia oi au o Joni, au ma raicia na koro tabu, o Jerusalemi vou, sa qai sobu mai vua na Kalou mai lomalagi, a sa ukucavu me va na goneyalewa sa ukucavu me qai vua na wajina. ³Ia au ma rogocia e dua na domo levu mai lomalagi, sa tukunia, Raicia, a vale ni Kalou sa tu vi ira na tamata, ia ina jiko vata ki ira o koya, ia era na nona tamata, ia o koya na Kalou ina jiko vata ki ira, me nodra Kalou. ⁴Ia na Kalou na tavoya tani keceliga na wai ni mata mai na matadra; ia na reva voki na mate, se na rarawa, se na tagi, ka na reva voki na vutugu: ni sa takali tani na ka makawa. ⁵Sa qai vosa o koya ma jiko i nai jikojiko-vaturaga, Raicia, au sa vavouya na ka keceliga. A sa tukunia vi au o koya, Vola mada: ni sa vosa mana ke ka dina. ⁶A sa tukunia vi au o koya, Sa caka oji. Oi au na Alifa vata ki na Omeka, na kenai vatekivu vata ki na kenai vataotioti. Au na solia laliga vua sa viagunu, mai nai vurevure ni wai ni bula. ⁷O koya sa gumatua ina rawajia na ka keceliga ke. Au na nona Kalou oi au, ia ina luvequ o koya. ⁸Ia o ira na daurere vata ki ira ma vajijiqa vata ki ira era vasisila vata ki ira na daulaba vata ki ira na dauyalewa vata ki ira era kila ka-vatevoro vata ki ira sa dausoro ki na vimatakau vata ki ira na daulasu keceliga, sa votai vi ira na nodra i votavota i na drano sa caudre kinia na buka vata ki na sulifure: ia ke nai karua ni mate. ⁹Sa qai qai mai vi au e dua vi iratou na agilose e lewe vitu, eratou sa tauria na bilo e vitu sa sinai i na mate ca ina muri sara mai, a sa vosa vi au, ka tukunia, Qai mai ki ke, au na vatakila vi iko na goneyalewa, na wati ni Lami. ¹⁰A sa yadjia na yaloqu o koya ki na dua na ulu-ni-vanua levu ka cecere, a sa vatakila vi au na koro levu, o Jerusalemi savasava, sa qai sobu mai lomalagi mai vua na Kalou, ¹¹a sa tu kinia nai ukuuku ni Kalou: ia na kena rarama e va na vatu dredre sara, e va na vatu jasipa, e vakaraitayaloyalalo me vaka na karisitala; ¹²Ia na kena bai e levu ka cecere, a sa tinikarua na kena matamata-ni-koro, a sa lewe tinikarua na agilose sa tu i na matamata-ni-koro, a sa volai kinia na yacadra, ia gona na yacadra na nodra mataqali e tinikarua ni Isireli: ¹³e tolu na matamata-ni-koro sa donuya na tu-i-cape; e tolu na matamata-ni-koro sa donuya na tokalau; e tolu na matamata-ni-koro sa donuya na ceva; e tolu na matamata-ni-koro sa donuya na ra. ¹⁴Ia na kena yavu na bai ni koro sa tinikarua a sa tu kinia na yacadra nai apositolo ni Lami e lewe tinikarua. ¹⁵Ia sa tauria e dua na gasau koula o koya sa vosa vi au, me vakarautakia kinia na koro vata ki na kena matamata-ni-koro vata ki na kena bai. ¹⁶Ia sa va na yasa ni koro, a kena balavu e tautauvata vata ki na kena raraba: a sa katumia na koro o koya i na gasau, ka sa tinikarua na udolu na kena falogi. Ia sa tautauvata na kena balavu vata ki na kena raraba vata ki na kena cecere. ¹⁷A sa katumia ko koya na kena bai, A kena kiupiti e dua na drau ka vasagavulu ka va, ia nai varau ni tamata, sai koya nai varau ni agilose. ¹⁸Ia na kena bai sa jasipa; ia na koro sa koula djina sara liga, me va nai iloilo makare. ¹⁹Ia na yavu ni bai ni koro sa vaiukuukutakia i na vivatu talei keceliga. Ai matai ni kena yavu na jasipa; ai karua, na safairi; ai katolu, na kalisetoni; ai kava, na emeralita; ²⁰ai kalima, na satonikisa; ai kaono, na satiusa; ai kavitu, na karisolita; ai kawalu, na perili; ai kaciwa, na topasa; ai katini, na karisopirasao; ai katinikadua, na vatu karakarawa; ai katinikarua, na amecisita. ²¹Ia na matamata-ni-koro sa caka i na mata-ni-civa e jinikarua: sa dua na mata-ni-civa sa caka kinia na matamata-ni-koro yadua; a sala koula vinaka sara na sala ni koro, me va nai iloilo makare sara. ²²Ia sa reva na vale-ni-lotu ka'u a raicia kinia: ni sa kena vale-ni-lotu na Kalou Kaukauwa vata ki na Lami. ²³A sa reva ni yaga i na koro ke na mata-ni-siga, se na vula, me cila kinia: ia nai ukuuku ni Kalou sa vararamatakia, ka sa kena rarama na Lami. ²⁴Ina qai voli i na kena rarama o ira na lewe ni veimatani: o ira na tui ki vuravura era sa yadjia mai na nodra i ukuuku me tu kinia. ²⁵Ia na kena veimatamata-ni-koro ina reva ni sogo i na siga; (ni na reva kinia na bogi.) ²⁶Ia era na yadjia mai me tu kinia nai ukuuku vata ki na varokoroko ni vimatani. ²⁷Ka sa reva sara e dua na ka eda vasisilatakia ena curu kinia, se dua e caka na ka ca, se daulasu: o ira liga era sa volai i na nonai vola ni bula na Lami.

22 ¹Sa qai vatakila mai vi au o koya na uciwai ni bula, sa makare sese sara me va na karisitala na kena wai, sa drodro mai nai jikojiko-vaturaga ni Kalou vata ki na Lami. ²I na loma ni kena sala vata ki na tutuna ruarua vokiliga, sa tei kinia na kau ni bula, a sa vuatakia na vuana i na vivula e jinikarua ka sa duidui na vuana: ia na drau ni kau ke sa medra wai ni bula na lewe ni vivanua. ³Ia era na reva voki ni cudruvi kinia: ena tu liga kinia nai jikojiko-vaturaga ni Kalou vata ki na Lami: ka na qaravi koya o ira na nona tamata: ⁴era na raicia na matana, ka na volai i na yadredra na yacana. ⁵Ka na reva kinia na bogi; ena reva vokiliga ni yaga vi ira na cina, se na rarama ni siga; ni sa vararamataki ira na Turaga na Kalou; ia era na vaturaga jiko ka reva ni mudu. ⁶A sa tukunia vi au o koya, A vosa ke sa mana ka djina: ia na Turaga na nodra Kalou na yalo ni parofita sa tala na nona agilose me vatakila vi ira na nonai talatala na ka sa voleka ni caka. ⁷Ka raicia, au sa qai vatotolo mai: sa kalougata o koya sa tauria matua na vosa ni parofisai i nai vola ke. ⁸Ia oi au o Joni au ma raicia ka rogocia na vika ke. Ia ni'u a rogocia, ka raicia, au a cuva sobu ki na yavana na agilose sa vatakila mai vi au na vika ke me'u varokoroko. ⁹Sa qai tukunia vi au o koya, Raicia mo reva liga: ni daru sai talatala vata ki ira vokiliga na wekamu na parofita vata ki ira era sa tauria na vosa ni vola ke: mo varokoroko vua na Kalou. ¹⁰A sa tukunia vi au o koya, Kakua ni dregajia na vosa ni parofisai ni vola ke: ni sa volejia na kena gauna. ¹¹O koya sa reva ni dodonu, me reva ni dodonu jikoliga vata ki koya sa dukadukali, me dukadukali jikoliga vata ki koya sa dodonu, me dodonu jikoliga vata ki koya sa yalosavasava, me yalosavasava jikoliga. ¹²Ka raicia, au sa qai vatotolo mai; a sa tu liga vi au na ka, me'u solia vi ira na tamata yadua me va na nonai valavala. ¹³Oi au na Alifa vata ki na Omeke, na kenai vatekivu vata ki na kenai vataotioti, na kenai liuliu vata ki na kenai murimuri. ¹⁴Sa kalougata na tamata era sa sava na nodra i sulu, me ra kania vaitaukei na kau ni bula, me ra curu i na matamata-ni-koro ki loma ni koro. ¹⁵Sa tu e taudaku o ira na koli vata ki ira era sa caka na ka vatevoro vata ki ira na dauyalewa vata ki ira na daulaba vata ki ira era sa daumasu ki na vimatakau vata ki ira kece era sa vinakajia na lasu ka caka jikoliga. ¹⁶Oi au o Jisu au sa tala na noqu agilose me vatakila na vika ke vi ikodou i na visogosoqo lewe ni lotu. Oi au na kena vu vata ki na kawa ni Tevita vata ki na kalokalo i vola siga e serau tu. ¹⁷Oi au ko Jisu ka'u sa tala na noqu agilose me vatakila na vika ke vi ikodou i na visogosoqo lewe ni lotu. Oi au na kena vu vata ki na kawa nei Tevita vata ki na kalokalo i vola siga e serau tu. ¹⁸Au sa vatakila vi ira na tamata keceliga era sa rogocia na vosa ni parofisai ni vola ke, Kevaka e dua na tamata ina vaikuritakia na vika ke, ena vaikuritakia vi koya na Kalou na mate ca sa volai tu i nai vola ke; ¹⁹ia kevaka sa dua na tamata sa yadjia tani eso na vosa mai nai vola ni parofisai ke, ena yadjia tani na Kalou na nonai votavota mai na kau ni bula, mai na koro savasava, ka mai na vika vokiliga sa volai tu i nai vola ke. ²⁰Sa tukunia o koya sa vatakila na vika ke, E djina au sa qai vatotolo mai. Emeni. Ni qai mai, Turaga Jisu. ²¹Me nomudou keceliga na loloma ni noda Turaga ko Jisu Karisito. Emeni.

AI TINITINI NI VOLA NI VEIYALAYALATI VOU.

Matthew

1 ¹The book of the genealogy of Jesus Christ, son of David, son of Abraham.

²Abraham was the father of Isaac, and Isaac the father of Jacob, and Jacob the father of Judah and his brothers.

³Judah was the father of Perez and Zerah by Tamar, Perez the father of Hezron, and Hezron the father of Ram.

⁴Ram was the father of Amminadab, Amminadab the father of Nahshon, and Nahshon the father of Salmon.

⁵Salmon was the father of Boaz by Rahab, Boaz the father of Obed by Ruth, Obed the father of Jesse.

⁶Jesse was the father of David the king.

David was the father of Solomon by the wife of Uriah.

⁷Solomon was the father of Rehoboam, Rehoboam the father of Abijah, Abijah the father of Asa.

⁸Asa was the father of Jehoshaphat, Jehoshaphat the father of Joram, and Joram an ancestor of Uzziah.

⁹Uzziah was the father of Jotham, Jotham the father of Ahaz, Ahaz the father of Hezekiah.

¹⁰Hezekiah was the father of Manasseh, Manasseh the father of Amon, and Amon the father of Josiah.

¹¹Josiah was an ancestor of Jechoniah and his brothers at the time of the deportation to Babylon.

¹²After the deportation to Babylon, Jechoniah was the father of Shealtiel, Shealtiel was an ancestor of Zerubbabel.

¹³Zerubbabel was the father of Abiud, Abiud the father of Eliakim, and Eliakim the father of Azor.

¹⁴Azor was the father of Zadok, Zadok the father of Achim, and Achim the father of Eliud.

¹⁵Eliud was the father of Eleazar, Eleazar the father of Matthan, and Matthan the father of Jacob.

¹⁶Jacob was the father of Joseph the husband of Mary, by whom Jesus was born, who is called Christ.

¹⁷All the generations from Abraham to David were fourteen generations, from David to the deportation to Babylon fourteen generations, and from the deportation to Babylon to the Christ fourteen generations.

¹⁸The birth of Jesus Christ happened in the following way. His mother, Mary, was engaged to marry Joseph, but before they came together, she was found to be pregnant by the Holy Spirit.¹⁹But Joseph, her husband, was a righteous man and did not want to publicly disgrace her, so he intended to divorce her quietly.

²⁰As he thought about these things, an angel of the Lord appeared to him in a dream, saying, "Joseph son of David, do not fear to take Mary as your wife, because the one who is conceived in her is conceived by the Holy Spirit.

²¹She will bear a son, and you will call his name Jesus, for he will save his people from their sins."

²²Now all this happened to fulfill what was spoken by the Lord through the prophet, saying,²³"Behold, the virgin will become pregnant and will bear a son, and they will call his name Immanuel"—which being translated is "God with us."

²⁴Joseph got up from his sleep and did as the angel of the Lord commanded him, and he took her as his wife.²⁵But he did not know her until she gave birth to a son. Then he called his name Jesus.

2 ¹After Jesus was born in Bethlehem of Judea in the days of Herod the king, learned men from the east arrived in Jerusalem saying, ²"Where is he who was born King of the Jews? We saw his star in the east and have come to worship him." ³When Herod the king heard this, he was troubled, and all Jerusalem with him.

⁴Herod brought together all the chief priests and scribes of the people, and he asked them, "Where is the Christ to be born?" ⁵They said to him, "In Bethlehem of Judea, for this is what was written by the prophet:

⁶ 'But you, Bethlehem, in the land of Judah,
are not the least among the rulers of Judah,
for from you will come one who rules,
who will shepherd my people Israel.'"

⁷Then Herod secretly called the learned men to ask them exactly what time the star had appeared. ⁸He sent them to Bethlehem, saying, "Go and search carefully for the young child. When you have found him, bring me a report so that I also may come and worship him."

⁹After they had heard the king, they went on their way, and the star that they had seen in the east went before them until it came and stood still over where the young child was. ¹⁰When they saw the star, they rejoiced with very great joy.

¹¹They went into the house and saw the young child with Mary his mother. They fell down and worshiped him. They opened their treasures and offered him gifts of gold, frankincense, and myrrh. ¹²God warned them in a dream not to return to Herod, so they departed to their own country by another way.

¹³After they had departed, an angel of the Lord appeared to Joseph in a dream and said, "Get up, take the young child and his mother, and flee to Egypt. Remain there until I tell you, for Herod will seek the young child to destroy him." ¹⁴That night Joseph rose and took the young child and his mother and departed into Egypt. ¹⁵He remained there until the death of Herod. This fulfilled what had been spoken by the Lord through the prophet, saying, "Out of Egypt I have called my Son."

¹⁶Then Herod, when he saw that he had been mocked by the learned men, was very angry. He sent and killed all the male children that were in Bethlehem and in all that region who were two years old and under, according to the time that he had determined exactly from the learned men.

¹⁷Then was fulfilled what had been spoken through Jeremiah the prophet, saying,

¹⁸ "A voice was heard in Ramah,
weeping and great mourning,
Rachel weeping for her children,
and she refused to be comforted,
because they were no more."

¹⁹When Herod died, behold, an angel of the Lord appeared in a dream to Joseph in Egypt and said, ²⁰"Get up and take the child and his mother and go to the land of Israel, for those who sought the child's life are dead." ²¹Joseph rose, took the child and his mother, and came into the land of Israel.

²²But when he heard that Archelaus was reigning over Judea in the place of his father Herod, he was afraid to go there. After God warned him in a dream, he left for the region of Galilee ²³and went and lived in a city called Nazareth. This fulfilled what had been spoken through the prophets, that he would be called a Nazarene.

3 ¹In those days John the Baptist came preaching in the wilderness of Judea saying,²"Repent, for the kingdom of heaven is near."³For this is he who was spoken of by Isaiah the prophet, saying,

"The voice of one calling out in the wilderness,
'Make ready the way of the Lord,
make his paths straight.'"

⁴Now John wore clothing of camel's hair and a leather belt around his waist. His food was locusts and wild honey.

⁵Then Jerusalem, all Judea, and all the region around the Jordan River went out to him.⁶They were baptized by him in the Jordan River, confessing their sins.

⁷But when he saw many of the Pharisees and Sadducees coming to him for baptism, he said to them, "You offspring of vipers, who warned you to flee from the wrath that is coming?"⁸Bear fruit worthy of repentance.⁹Do not think of saying among yourselves, 'We have Abraham for our father.' For I say to you that God is able to raise up children for Abraham even out of these stones.

¹⁰Already the ax has been placed against the root of the trees. So every tree that does not produce good fruit is chopped down and thrown into the fire.¹¹I baptize you with water for repentance. But he who comes after me is mightier than I, and I am not worthy even to carry his sandals. He will baptize you with the Holy Spirit and with fire.¹²His winnowing fork is in his hand to thoroughly clear off his threshing floor and to gather his wheat into the storehouse. But he will burn up the chaff with fire that can never be put out."

¹³Then Jesus came from Galilee to the Jordan River to be baptized by John.¹⁴But John kept trying to stop him, saying, "I need to be baptized by you, and do you come to me?"¹⁵Jesus responded and said to him, "Permit it now, for it is right for us to fulfill all righteousness." Then John permitted him.

¹⁶After he was baptized, Jesus came up immediately from the water, and behold, the heavens were opened to him. He saw the Spirit of God coming down like a dove and resting upon him.¹⁷Behold, a voice came out of the heavens saying, "This is my beloved Son. I am very pleased with him."

⁴ Then Jesus was led up by the Spirit into the wilderness to be tempted by the devil.² When he had fasted forty days and forty nights, he was hungry.³ The tempter came and said to him, "If you are the Son of God, command these stones to become bread."

⁴ But Jesus answered and said to him, "It is written, 'Man does not live on bread alone, but by every word that comes out of the mouth of God.'"

⁵ Then the devil took him into the holy city and set him on the highest point of the temple building,⁶ and said to him, "If you are the Son of God, throw yourself down, for it is written,

'He will command his angels to take care of you,'
and
'They will carry you in their hands,
so that you will not hit your foot against a stone.'"

⁷ Jesus said to him, "Again it is written, 'You must not test the Lord your God.'"

⁸ Again, the devil took him up to a very high hill and showed him all the kingdoms of the world along with all their glory.⁹ He said to him, "All these things I will give you, if you fall down and worship me."

¹⁰ Then Jesus said to him, "Go away from here, Satan! For it is written, 'You will worship the Lord your God, and you will serve only him.'"

¹¹ Then the devil left him, and behold, angels came and served him.

¹² Now when Jesus heard that John had been handed over, he withdrew into Galilee.¹³ He left Nazareth and went and lived in Capernaum, which is by the Sea of Galilee in the territories of Zebulun and Naphtali.

¹⁴ This happened to fulfill what was said by Isaiah the prophet:

¹⁵ "The land of Zebulun and the land of Naphtali,
toward the sea, beyond the Jordan,
Galilee of the Gentiles!

¹⁶ The people who sat in darkness
have seen a great light,
and to those who sat in the region and shadow of death,
upon them has a light arisen."

¹⁷ From that time Jesus began to preach and say, "Repent, for the kingdom of heaven is near."

¹⁸ As he was walking by the Sea of Galilee, he saw two brothers, Simon who is called Peter, and Andrew his brother, casting a net into the sea, for they were fishermen.¹⁹ Jesus said to them, "Come, follow me, and I will make you fishers of men."²⁰ Immediately they left the nets and followed him.

²¹ As Jesus was going on from there he saw two other brothers, James son of Zebedee and John his brother. They were in the boat with Zebedee their father mending their nets. He called them,²² and they immediately left the boat and their father and followed him.

²³ Jesus went about in all of Galilee, teaching in their synagogues, preaching the gospel of the kingdom and healing every kind of disease and sickness among the people.²⁴ The news about him went out into all of Syria, and the people brought to him all those who suffered from various diseases and pains, those who were possessed by demons, the epileptics, and the paralytics. Jesus healed them.²⁵ Large crowds followed him from Galilee, the Decapolis, Jerusalem, and Judea, and from beyond the Jordan.

5 ¹When Jesus saw the crowds, he went up on the mountain. When he had sat down, his disciples came to him.
²He opened his mouth and taught them, saying,

³ "Blessed are the poor in spirit,
for theirs is the kingdom of heaven.

⁴ Blessed are those who mourn,
for they will be comforted.

⁵ Blessed are the meek,
for they will inherit the earth.

⁶ Blessed are those who hunger and thirst for righteousness,
for they will be filled.

⁷ Blessed are the merciful,
for they will obtain mercy.

⁸ Blessed are the pure in heart,
for they will see God.

⁹ Blessed are the peacemakers,
for they will be called sons of God.

¹⁰ Blessed are those who have been persecuted for righteousness' sake,
for theirs is the kingdom of heaven.

¹¹"Blessed are you when people insult you and persecute you and say all kinds of evil things against you falsely for my sake.¹²Rejoice and be glad, for great is your reward in heaven. For in this way people persecuted the prophets who lived before you.

¹³"You are the salt of the earth. But if the salt has lost its taste, how can it be made salty again? It is never again good for anything except to be thrown out and trampled under people's feet.¹⁴You are the light of the world. A city set on a hill cannot be hidden.

¹⁵Neither do people light a lamp and put it under a basket, but rather on the lampstand, and it shines for everyone in the house.¹⁶Let your light shine before people in such a way that they see your good deeds and glorify your Father who is in heaven.

¹⁷"Do not think that I have come to destroy the law or the prophets. I have come not to destroy them, but to fulfill them.¹⁸For truly I say to you that until heaven and earth pass away, not the smallest letter or the smallest part of a letter will in any way pass away from the law, until all things have been accomplished.

¹⁹Therefore whoever breaks the least one of these commandments and teaches others to do so will be called least in the kingdom of heaven. But whoever keeps them and teaches them will be called great in the kingdom of heaven.²⁰For I say to you that unless your righteousness exceeds the righteousness of the scribes and Pharisees, you will in no way enter the kingdom of heaven.

²¹"You have heard that it was said to them in ancient times, 'Do not murder,' and 'Whoever murders will be subject to judgment.'²²But I say to you that everyone who is angry with his brother will be subject to judgment; and whoever says to his brother, 'You worthless person!' will be subject to the council; and whoever says, 'You fool!' will be subject to the fire of hell.

²³Therefore if you are offering your gift at the altar and there remember that your brother has anything against you,²⁴leave your gift there in front of the altar, and go on your way. First be reconciled with your brother, and then come and offer your gift.

²⁵Agree with your adversary quickly while you are with him on the way to court, or your adversary may hand you over to the judge, and the judge may hand you over to the officer, and you may be thrown into prison.²⁶Truly I say to you, you will never come out from there until you have paid the last penny you owe.

²⁷"You have heard that it was said, 'Do not commit adultery.'²⁸But I say to you that everyone who looks on a woman to lust after her has already committed adultery with her in his heart.

²⁹If your right eye causes you to stumble, pluck it out and throw it away from you. For it is better for you that one of your members should perish than that your whole body should be thrown into hell.³⁰If your right hand causes

you to stumble, cut it off and throw it away from you. For it is better for you that one of your members should perish than that your whole body should go into hell.

³¹It was also said, 'Whoever sends his wife away, let him give her a certificate of divorce.'³²But I say to you that everyone who divorces his wife, except on account of sexual immorality, makes her an adulteress. Whoever marries her after she has been divorced commits adultery.

³³Again, you have heard that it was said to those in ancient times, 'Do not swear a false oath, but carry out your oaths to the Lord.'³⁴But I say to you, swear not at all, neither by heaven, for it is the throne of God,³⁵ nor by the earth, for it is the footstool for his feet; nor by Jerusalem, for it is the city of the great King.

³⁶Neither swear by your head, for you cannot make one hair white or black.³⁷But let your speech be 'Yes, yes,' or 'No, no.' Anything that is more than this is from the evil one.

³⁸You have heard that it was said, 'An eye for an eye, and a tooth for a tooth.'³⁹But I say to you, do not resist one who is evil. Instead, whoever strikes you on your right cheek, turn to him the other also.

⁴⁰If anyone wishes to bring a lawsuit against you and takes away your tunic, let that person also have your cloak.

⁴¹Whoever compels you to go one mile, go with him two.⁴²Give to anyone who asks you, and do not turn away from anyone who wishes to borrow from you.

⁴³You have heard that it was said, 'You must love your neighbor and hate your enemy.'⁴⁴But I say to you, love your enemies and pray for those who persecute you, ¹⁴⁵so that you may be sons of your Father who is in heaven. For he makes his sun to rise on the evil and the good, and sends rain on the just and the unjust.

⁴⁶For if you love those who love you, what reward do you get? Do not even the tax collectors do the same thing?⁴⁷If you greet only your brothers, what do you do more than others? Do not even the Gentiles do the same thing?

⁴⁸Therefore you must be perfect, as your heavenly Father is perfect.

¹The best ancient copies do not have Bless those who curse you, do good to those who hate you .

6¹"Watch out that you do not do your acts of righteousness before people to be seen by them, or else you will have no reward from your Father who is in heaven.²So when you give alms, do not sound a trumpet before yourself as the hypocrites do in the synagogues and in the streets, so that they may be glorified by people. Truly I say to you, they have received their reward in full.

³But when you give alms, do not let your left hand know what your right hand is doing⁴so that your alms may be given in secret. Then your Father who sees in secret will reward you.

⁵"When you pray, do not be like the hypocrites, for they love to stand and pray in the synagogues and on the street corners so that they may be seen by people. Truly I say to you, they have received their reward.⁶But you, when you pray, enter your inner chamber. Shut the door and pray to your Father, who is in secret. Then your Father who sees in secret will reward you.⁷When you pray, do not make useless repetitions as the pagans do, for they think that they will be heard because of their many words.

⁸Therefore, do not be like them, for your Father knows what things you need before you ask him.

⁹Therefore pray like this:

'Our Father in heaven,
may your name be honored as holy.

¹⁰ May your kingdom come.

May your will be done
on earth as it is in heaven.

¹¹ Give us today our daily bread.

¹² Forgive us our debts,
as we also have forgiven our debtors.

¹³ Do not bring us into temptation,
but deliver us from the evil one.'¹

¹⁴For if you forgive people their trespasses, your heavenly Father will also forgive you.¹⁵But if you do not forgive their trespasses, neither will your Father forgive your trespasses.

¹⁶"When you fast, do not have a sad face as the hypocrites do, for they disfigure their faces so that they may appear to people to be fasting. Truly I say to you, they have received their reward in full.¹⁷But you, when you fast, anoint your head and wash your face¹⁸so that you may not appear to people to be fasting, but only to your Father who is in secret; and your Father who sees in secret will reward you.

¹⁹"Do not store up for yourselves treasures on the earth, where moth and rust destroy, and where thieves break in and steal.²⁰Instead, store up for yourselves treasures in heaven, where neither moth nor rust destroys, and where thieves do not break in and steal.²¹For where your treasure is, there will your heart be also.

²²The eye is the lamp of the body. Therefore, if your eye is good, your whole body is filled with light.²³But if your eye is bad, your whole body is full of darkness. Therefore, if the light that is in you is actually darkness, how great is that darkness!²⁴No one can serve two masters, for either he will hate the one and love the other, or else he will be devoted to one and despise the other. You cannot serve God and wealth.

²⁵Therefore I say to you, do not worry about your life, what you will eat or what you will drink; or about your body, what you will wear. For is not life more than food, and the body more than clothes?²⁶Look at the birds in the sky. They do not sow or reap or gather into barns, but your heavenly Father feeds them. Are you not more valuable than they are?

²⁷Which one of you by being anxious can add one cubit to his lifespan?²⁸Why are you anxious about clothing? Think about the lilies in the fields, how they grow. They do not labor, and they do not spin cloth.²⁹Yet I say to you, even Solomon in all his glory was not clothed like one of these.

³⁰If God so clothes the grass in the fields, which exists today and tomorrow is thrown into the oven, how much more will he clothe you, you of little faith?³¹Therefore do not be anxious and say, 'What will we eat?' or 'What will we drink?' or 'What clothes will we wear?'

³²For the Gentiles search for these things, and your heavenly Father knows that you need them.³³But seek first his kingdom and his righteousness, and all these things will be given to you.³⁴Therefore, do not be anxious for tomorrow, for tomorrow will be anxious for itself. Each day has enough evil of its own.

¹The best ancient copies do not have For yours is the kingdom and the power and the glory forever. Amen .

⁷ ¹"Do not judge, and you will not be judged.²For with the judgment you judge, you will be judged, and with the measure that you measure, it will be measured out to you.

³Why do you look at the tiny piece of straw that is in your brother's eye, but you do not take notice of the log that is in your own eye?⁴How can you say to your brother, 'Let me take out the piece of straw that is in your eye,' while the log is in your own eye?⁵You hypocrite! First take the log out of your own eye, and then you will see clearly to take out the piece of straw that is in your brother's eye.

⁶Do not give what is holy to the dogs, and do not throw your pearls in front of the pigs. Otherwise they may trample them underfoot, and then turn and tear you to pieces.

⁷"Ask, and it will be given to you. Seek, and you will find. Knock, and it will be opened to you.⁸For everyone who asks, receives; everyone who seeks, finds; and to the person who knocks, it will be opened.⁹Or which one of you, if his son asks for a loaf of bread, will give him a stone?¹⁰Or if he asks for a fish, will give him a snake?

¹¹Therefore, if you who are evil know how to give good gifts to your children, how much more will your Father in heaven give good things to those who ask him?¹²Therefore, whatever things you want people to do to you, you should also do to them, for this is the law and the prophets.

¹³"Enter through the narrow gate. For wide is the gate and broad is the way that leads to destruction, and there are many people who go through it.¹⁴But the gate is narrow and the way is difficult that leads to life, and there are few who find it.

¹⁵"Beware of false prophets, who come to you in sheep's clothing but are truly ravenous wolves.¹⁶By their fruits you will know them. Do people gather grapes from a thornbush or figs from thistles?¹⁷In the same way, every good tree produces good fruit, but the bad tree produces bad fruit.

¹⁸A good tree cannot produce bad fruit, nor can a bad tree produce good fruit.¹⁹Every tree that does not produce good fruit is chopped down and thrown into the fire.²⁰So then, you will recognize them by their fruits.

²¹Not everyone who says to me, 'Lord, Lord,' will enter into the kingdom of heaven, but only those who do the will of my Father who is in heaven.²²Many people will say to me in that day, 'Lord, Lord, did we not prophesy in your name, in your name drive out demons, and in your name do many miracles?'²³Then will I openly declare to them, 'I never knew you! Get away from me, you who practice lawlessness!'

²⁴"Therefore, everyone who hears my words and obeys them will be like a wise man who built his house upon a rock.²⁵The rain came down, the floods came, and the winds blew and beat upon that house, but it did not fall down, for it was founded on the rock.

²⁶But everyone who hears my words and does not obey them will be like a foolish man who built his house upon the sand.²⁷The rain came down, the floods came, and the winds blew and struck that house, and it fell, and its destruction was complete."

²⁸It came about that when Jesus finished speaking these words, the crowds were astonished by his teaching,²⁹ for he taught them as one who had authority, and not as their scribes.

⁸ When Jesus had come down from the hill, large crowds followed him.² Behold, a leper came to him and bowed before him, saying, "Lord, if you are willing, you can make me clean."

³ Jesus reached out his hand and touched him, saying, "I am willing. Be clean." Immediately he was cleansed of his leprosy.

⁴ Jesus said to him, "See that you say nothing to any man. Go on your way, show yourself to the priest, and offer the gift that Moses commanded, for a testimony to them."

⁵ When he was coming into Capernaum, a centurion came to him, begging him⁶ and saying, "Lord, my servant lies at home paralyzed and in terrible agony."

⁷ Then Jesus said to him, "I will come and heal him."

⁸ The centurion answered and said, "Lord, I am not worthy that you should enter under my roof. Only say the word and my servant will be healed.⁹ For I also am a man under authority, and I have soldiers under me. I say to this one, 'Go,' and he goes, and to another one, 'Come,' and he comes, and to my servant, 'Do this,' and he does it."

¹⁰ When Jesus heard this, he was amazed and said to those who were following him, "Truly I say to you, I have not found anyone with such faith in Israel.

¹¹ I tell you, many will come from the east and the west, and they will recline at the table with Abraham, Isaac, and Jacob, in the kingdom of heaven.¹² But the sons of the kingdom will be cast out into the outer darkness, where there will be weeping and grinding of teeth."¹³ Jesus said to the centurion, "Go! As you have believed, so may it be done for you." And the servant was healed at that very hour.

¹⁴ When Jesus had come into Peter's house, he saw Peter's mother-in-law lying sick with a fever.¹⁵ Jesus touched her hand, and the fever left her. Then she got up and started serving him.

¹⁶ When evening had come, the people brought to Jesus many who were possessed by demons. He drove out the spirits with a word and healed all who were sick.¹⁷ This was to fulfill what was spoken through Isaiah the prophet, saying,

"He took our illnesses
and bore our diseases."

¹⁸ Now when Jesus saw the crowd around him, he gave instructions to leave for the other side of the Sea of Galilee.

¹⁹ Then a scribe came to him and said, "Teacher, I will follow you wherever you go."

²⁰ Jesus said to him, "Foxes have holes, and the birds of the sky have nests, but the Son of Man has nowhere to lay his head."

²¹ Another of the disciples said to him, "Lord, allow me first to go and bury my father."

²² But Jesus said to him, "Follow me, and leave the dead to bury their own dead."

²³ When Jesus had entered a boat, his disciples followed him into it.²⁴ Behold, there arose a great storm on the sea, so that the boat was covered with the waves. But Jesus was asleep.²⁵ The disciples came to him and woke him up, saying, "Save us, Lord; we are perishing!"

²⁶ Jesus said to them, "Why are you afraid, you of little faith?" Then he got up and rebuked the winds and the sea. Then there was a great calm.

²⁷ The men marveled and said, "What sort of man is this, that even the winds and the sea obey him?"

²⁸ When Jesus had come to the other side and to the country of the Gadarenes, two men who were possessed by demons met him. They were coming out of the tombs and were very violent, so that no traveler could pass that way.²⁹ Behold, they cried out and said, "What do we have to do with you, Son of God? Have you come here to torment us before the set time?"

³⁰Now a herd of many pigs was there feeding, not too far away from them.³¹The demons kept pleading with Jesus and saying, "If you cast us out, send us away into that herd of pigs."

³²Jesus said to them, "Go!" The demons came out and went into the pigs; and behold, the whole herd rushed down the steep hill into the sea and they died in the water.

³³Those who had been tending the pigs ran away and they went into the city and reported everything, especially what had happened to the men who had been possessed by demons.³⁴Behold, all the city came out to meet Jesus. When they saw him, they begged him to leave their region.

⁹ Jesus entered a boat, crossed over, and came into his own city.² Behold, they brought to him a paralyzed man lying on a mat. Seeing their faith, Jesus said to the paralyzed man, "Son, be encouraged. Your sins have been forgiven."

³ Behold, some of the scribes said among themselves, "This man is blaspheming."⁴ Jesus knew their thoughts and said, "Why are you thinking evil in your hearts?⁵ For which is easier, to say, 'Your sins are forgiven,' or to say, 'Get up and walk'?⁶ But that you may know that the Son of Man has authority on earth to forgive sins, ... " he said to the paralytic, "Get up, pick up your mat, and go to your house."

⁷ Then the man got up and went away to his house.⁸ When the crowds saw this, they were afraid and glorified God, who had given such authority to people.⁹ As Jesus passed by from there, he saw a man named Matthew sitting at the tax collector's tent. He said to him, "Follow me." He got up and followed him.

¹⁰ As Jesus sat down to eat in the house, behold, many tax collectors and sinners came and dined with Jesus and his disciples.¹¹ When the Pharisees saw it, they said to his disciples, "Why does your teacher eat with tax collectors and sinners?"

¹² When Jesus heard this, he said, "People who are strong in body do not need a physician; only those who are sick do.¹³ You should go and learn what this means: 'I desire mercy and not sacrifice.' For I came not to call the righteous to repent, but sinners."

¹⁴ Then the disciples of John came to him and said, "Why do we and the Pharisees often fast, but your disciples do not fast?"

¹⁵ Jesus said to them, "Can the sons of the wedding hall mourn while the bridegroom is still with them? But the days will come when the bridegroom will be taken away from them, and then they will fast.

¹⁶ No man puts a piece of new cloth on an old garment, for the patch will tear away from the garment, and a worse tear will be made.

¹⁷ Neither do people put new wine into old wineskins. If they do, the skins will burst, the wine will be spilled, and the wineskins will be destroyed. Instead, they put new wine into fresh wineskins, and both will be preserved."

¹⁸ While Jesus was saying these things to them, behold, an official came and bowed down to him. He said, "My daughter has just now died, but come and lay your hand on her, and she will live."¹⁹ Then Jesus got up and followed him, and so did his disciples.

²⁰ Behold, a woman who suffered from a discharge of blood for twelve years came up behind Jesus and touched the edge of his garment.²¹ For she had said to herself, "If only I touch his clothes, I will be made well."

²² But Jesus turned and saw her, and said, "Daughter, take courage; your faith has made you well." And the woman was healed from that hour.

²³ When Jesus came into the official's house, he saw the flute players and the crowd making a commotion.²⁴ He said, "Go away, for the girl is not dead, but she is asleep." But they laughed at him in mockery.

²⁵ When the crowd had been put outside, he entered the room and took her by the hand, and the girl got up.²⁶ The news about this spread into all that region.

²⁷ As Jesus passed by from there, two blind men followed him. They kept shouting and saying, "Have mercy on us, Son of David!"

²⁸ When Jesus had come into the house, the blind men came to him. Jesus said to them, "Do you believe that I can do this?"

They said to him, "Yes, Lord."

²⁹ Then Jesus touched their eyes and said, "Let it be done to you according to your faith,"³⁰ and their eyes were opened. Then Jesus strictly commanded them and said, "See that no one knows about this."³¹ But the two men went out and spread the news about this throughout that region.

³²As those two men were going away, behold, a mute man possessed by a demon was brought to Jesus.³³When the demon had been driven out, the mute man spoke. The crowds were astonished and said, "This has never been seen before in Israel!"

³⁴But the Pharisees were saying, "By the ruler of the demons, he drives out demons."

³⁵Jesus went about all the cities and the villages. He continued teaching in their synagogues, preaching the gospel of the kingdom and healing all kinds of disease and all kinds of sickness.³⁶When he saw the crowds, he had compassion for them, because they were troubled and discouraged. They were like sheep without a shepherd.

³⁷He said to his disciples, "The harvest is plentiful, but the laborers are few."³⁸Therefore urgently pray to the Lord of the harvest, so that he may send out laborers into his harvest."

10 ¹Jesus called his twelve disciples together and gave them authority over unclean spirits, to drive them out, and to heal all kinds of disease and all kinds of sickness.

²Now the names of the twelve apostles were these. The first, Simon (whom he also called Peter), and Andrew his brother; James son of Zebedee, and John his brother;³Philip, and Bartholomew; Thomas, and Matthew the tax collector; James son of Alphaeus, and Thaddaeus;⁴Simon the Zealot, and Judas Iscariot, who would betray him.

⁵These twelve Jesus sent out. He instructed them and said, "Do not go to any place where Gentiles live, and do not enter any town of the Samaritans.⁶Go instead to the lost sheep of the house of Israel;⁷and as you go, preach and say, 'The kingdom of heaven is near.'

⁸Heal the sick, raise the dead, cleanse the lepers, and cast out demons. Freely you have received, freely give.⁹Do not carry any gold, silver, or copper in your belts.¹⁰Do not take a traveling bag for your journey, or an extra tunic, or sandals, or a staff, for a laborer deserves his food.

¹¹Whatever city or village you enter, find who is worthy in it, and stay there until you leave.¹²As you enter into the house, greet it.¹³If the house is worthy, let your peace come upon it. But if it is not worthy, let your peace return to you.

¹⁴As for those who do not receive you or listen to your words, when you depart from that house or city, shake off the dust from your feet.¹⁵Truly I say to you, it will be more bearable for the land of Sodom and Gomorrah in the day of judgment than for that city.

¹⁶"See, I send you out as sheep in the midst of wolves, so be as wise as serpents and innocent as doves.¹⁷Watch out for people! They will deliver you up to councils, and they will whip you in their synagogues.¹⁸Then you will be brought before governors and kings for my sake, as a testimony to them and to the Gentiles.

¹⁹When they deliver you up, do not be anxious about how or what you will speak, for what to say will be given to you at that time.²⁰For it is not you who will speak, but the Spirit of your Father who will speak in you.

²¹Brother will deliver up brother to death, and a father his child. Children will rise up against their parents and cause them to be put to death.²²You will be hated by everyone because of my name. But whoever endures to the end, that person will be saved.²³When they persecute you in this city, flee to the next, for truly I say to you, you will not have gone through the cities of Israel before the Son of Man has come.

²⁴"A disciple is not greater than his teacher, nor a servant above his master.²⁵It is enough for the disciple that he should be like his teacher, and the servant like his master. If they have called the master of the house Beelzebul, how much worse will be the names they call the members of his household!

²⁶Therefore do not fear them, for there is nothing concealed that will not be revealed, and nothing hidden that will not be known.²⁷What I tell you in the darkness, say in the daylight, and what you hear softly in your ear, proclaim upon the housetops.

²⁸Do not be afraid of those who kill the body but are unable to kill the soul. Instead, fear him who is able to destroy both soul and body in hell.²⁹Are not two sparrows sold for a small coin? Yet not one of them falls to the ground without your Father's knowledge.³⁰But even the hairs of your head are all numbered.³¹Do not fear. You are more valuable than many sparrows.

³²Therefore everyone who confesses me before men, I will also confess before my Father who is in heaven.³³But he who denies me before men, I will also deny before my Father who is in heaven.

³⁴"Do not think that I came to bring peace upon the earth. I did not come to bring peace, but a sword.³⁵For I came to set

a man against his father,
and a daughter against her mother,
and a daughter-in-law against her mother-in-law.

³⁶A man's enemies will be those of his own household.

³⁷He who loves father or mother more than me is not worthy of me; he who loves son or daughter more than me is not worthy of me.³⁸He who does not pick up his cross and follow after me is not worthy of me.³⁹He who finds his life will lose it. But he who loses his life for my sake will find it.

⁴⁰"He who welcomes you welcomes me, and he who welcomes me also welcomes him who sent me."⁴¹He who welcomes a prophet in the name of a prophet will receive a prophet's reward, and he who welcomes a righteous man in the name of a righteous man will receive a righteous man's reward.

⁴²"Whoever gives to one of these little ones even a cup of cold water to drink in the name of a disciple, truly I say to you, he will in no way lose his reward."

11 ¹It came about that when Jesus had finished instructing his twelve disciples, he departed from there to teach and preach in their cities.² Now when John heard in the prison about the deeds of the Christ, he sent a message by his disciples³ and said to him, "Are you the one who is coming, or should we look for another?"

⁴Jesus answered and said to them, "Go and report to John what you see and hear.⁵ The blind are receiving sight, the lame are walking, lepers are being cleansed, the deaf are hearing again, the dead are being raised back to life, and the gospel is being preached to the poor.⁶ Blessed is anyone who does not stumble because of me."

⁷As these men went on their way, Jesus began to say to the crowds about John, "What did you go out in the desert to see—a reed being shaken by the wind?⁸ But what did you go out to see—a man dressed in soft clothing? Really, those who wear soft clothing live in kings' houses.

⁹But what did you go out to see—a prophet? Yes, I say to you, and much more than a prophet.¹⁰ This is he of whom it was written,

'See, I am sending my messenger before your face,
who will prepare your way before you.'

¹¹Truly I say to you that among those born of women, there has not arisen anyone greater than John the Baptist. Yet the least important person in the kingdom of heaven is greater than he is.¹² From the days of John the Baptist until now, the kingdom of heaven suffers violence, and men of violence take it by force.

¹³For all the prophets and the law have been prophesying until John;¹⁴ and if you are willing to accept it, he is Elijah who was to come.¹⁵ He who has ears to hear, let him hear.

¹⁶To what should I compare this generation? It is like children sitting in the marketplaces calling out to the others,¹⁷ saying:

'We played a flute for you,
and you did not dance.
We mourned,
and you did not weep.'

¹⁸For John came not eating bread or drinking wine, and they say, 'He has a demon.'¹⁹ The Son of Man came eating and drinking and they say, 'Look, he is a gluttonous man and a drunkard, a friend of tax collectors and sinners!' But wisdom is justified by her deeds."

²⁰Then Jesus began to denounce the cities in which most of his miracles were done, because they had not repented.²¹ "Woe to you, Chorazin! Woe to you, Bethsaida! If the miracles had been done in Tyre and Sidon which were done in you, they would have repented long ago in sackcloth and ashes.²² But I tell you it will be more tolerable for Tyre and Sidon at the day of judgment than for you.

²³You, Capernaum, do you think you will be exalted to heaven? No, you will be brought down to Hades. For if in Sodom there had been done the miracles that were done in you, it would still have remained until today.²⁴ But I say to you that it will be easier for the land of Sodom in the day of judgment than for you."

²⁵At that time Jesus said, "I praise you, Father, Lord of heaven and earth, because you concealed these things from the wise and understanding, and revealed them to little children.²⁶ Yes, Father, for this was pleasing in your sight.

²⁷All things have been entrusted to me from my Father; and no one knows the Son except the Father, and no one knows the Father except the Son and anyone to whom the Son chooses to reveal him.

²⁸Come to me, all you who labor and are heavy burdened, and I will give you rest.²⁹ Take my yoke on you and learn from me, for I am meek and lowly in heart, and you will find rest for your souls.³⁰ For my yoke is easy and my burden is light."

12 ¹At that time Jesus went on the Sabbath day through the grainfields. His disciples were hungry and began to pluck heads of grain and eat them.²But when the Pharisees saw that, they said to Jesus, "See, your disciples do what is unlawful to do on the Sabbath."

³But Jesus said to them, "Have you never read what David did when he was hungry, and the men who were with him?⁴He went into the house of God and ate the bread of the presence, which was unlawful for him to eat and unlawful for those who were with him, but lawful only for the priests.

⁵Have you not read in the law that on the Sabbath the priests in the temple profane the Sabbath but are guiltless?

⁶But I say to you that one greater than the temple is here.

⁷If you had known what this meant, 'I desire mercy and not sacrifice,' you would not have condemned the guiltless.⁸For the Son of Man is Lord of the Sabbath."

⁹Then Jesus left from there and went into their synagogue.¹⁰Behold, there was a man who had a withered hand. The Pharisees asked Jesus, saying, "Is it lawful to heal on the Sabbath?" so that they might accuse him of sinning.

¹¹Jesus said to them, "What man would there be among you, who, if he had just one sheep, and if this sheep fell into a pit on the Sabbath, would not take hold of it and raise it out?¹²How much more valuable, then, is a man than a sheep! Therefore it is lawful to do good on the Sabbath."

¹³Then Jesus said to the man, "Stretch out your hand." He stretched it out, and it was restored to health, just like the other hand.¹⁴But the Pharisees went out and plotted against him. They were seeking how they might destroy him.

¹⁵Jesus, knowing this, withdrew from there. Many people followed him, and he healed them all.¹⁶He commanded them not to make him known to others,¹⁷that it might be fulfilled, what had been said through Isaiah the prophet, saying,

¹⁸ "See, my servant whom I have chosen;
my beloved one, in whom my soul is well pleased.

I will put my Spirit upon him,
and he will proclaim justice to the Gentiles.

¹⁹ He will not strive nor cry aloud;
neither will anyone hear his voice in the streets.

²⁰ He will not break any bruised reed;
he will not quench any smoking flax,
until he leads justice to victory,

²¹ and in his name the Gentiles will have hope."

²²Then someone blind and mute, possessed by a demon, was brought to Jesus. He healed him, with the result that the mute man spoke and saw.²³All the crowds were amazed and said, "Can this man be the Son of David?"

²⁴But when the Pharisees heard of this miracle, they said, "This man does not cast out demons except by Beelzebul, the prince of the demons."

²⁵But Jesus knew their thoughts and said to them, "Every kingdom divided against itself is made desolate, and every city or house divided against itself will not stand.

²⁶If Satan drives out Satan, he is divided against himself. How then will his kingdom stand?²⁷And if I drive out demons by Beelzebul, by whom do your sons drive them out? For this reason they will be your judges.

²⁸But if I drive out demons by the Spirit of God, then the kingdom of God has come upon you.²⁹How can anyone enter the house of the strong man and take away his belongings without tying up the strong man first? Then he will steal his belongings from his house.³⁰The one who is not with me is against me, and the one who does not gather with me scatters.

³¹Therefore I say to you, every sin and blasphemy will be forgiven men, but the blasphemy against the Spirit will not be forgiven.³²Whoever speaks any word against the Son of Man, that will be forgiven him. But whoever speaks against the Holy Spirit, that will not be forgiven him, neither in this world, nor in that which is to come.

³³Make a tree good and its fruit good, or make the tree bad and its fruit bad, for a tree is recognized by its fruit.

³⁴You offspring of vipers, since you are evil, how can you say good things? For out of the abundance of the heart

the mouth speaks.³⁵The good man from the good treasure of his heart produces what is good, and the evil man from the evil treasure of his heart produces what is evil.

³⁶I say to you that in the day of judgment people will give an account for every idle word they will have said.³⁷For by your words you will be justified, and by your words you will be condemned."

³⁸Then certain scribes and Pharisees answered Jesus and said, "Teacher, we wish to see a sign from you."

³⁹But Jesus answered and said to them, "An evil and adulterous generation seeks for a sign. But no sign will be given to it except the sign of Jonah the prophet.⁴⁰For as Jonah was three days and three nights in the stomach of the big fish, so will the Son of Man be three days and three nights in the heart of the earth.

⁴¹The men of Nineveh will stand up at the judgment with this generation of people and will condemn it. For they repented at the preaching of Jonah, and see, someone greater than Jonah is here.

⁴²The Queen of the South will rise up at the judgment with the men of this generation and condemn them. She came from the ends of the earth to hear the wisdom of Solomon, and see, someone greater than Solomon is here.

⁴³When an unclean spirit has gone away from a man, it passes through waterless places and looks for rest, but does not find it.⁴⁴Then it says, 'I will return to my house from which I came.' Having returned, it finds the house empty—it had been swept clean and put in order.⁴⁵Then it goes and takes along with it seven other spirits more evil than itself, and they all come in to live there. Then the final condition of that man becomes worse than the first. It will be just like that with this evil generation."

⁴⁶While Jesus was still speaking to the crowds, behold, his mother and his brothers stood outside, seeking to speak to him.⁴⁷Someone said to him, "Look, your mother and your brothers stand outside, seeking to speak to you."

⁴⁸But Jesus answered and said to him who told him, "Who is my mother and who are my brothers?"⁴⁹Then he stretched out his hand toward his disciples and said, "See, here are my mother and my brothers!⁵⁰For whoever does the will of my Father who is in heaven, that person is my brother, and sister, and mother."

13 ¹On that day Jesus went out of the house and sat beside the sea.²A very large crowd gathered around him, so he got into a boat and sat in it while the whole crowd stood on the beach.

³Then Jesus said many things to them in parables. He said, "Behold, a farmer went out to sow seed.⁴As he sowed, some seeds fell beside the road, and the birds came and devoured them.⁵Other seeds fell on rocky ground, where they did not have much soil. Immediately they sprang up because the soil had no depth.⁶But when the sun had risen, they were scorched because they had no root, and they withered away.

⁷Other seeds fell among the thorn plants. The thorn plants grew up and choked them.⁸Other seeds fell on good soil and produced a crop, some one hundred times as much, some sixty, and some thirty.⁹He who has ears, let him hear."

¹⁰The disciples came and said to Jesus, "Why do you talk to the crowd in parables?"

¹¹Jesus answered and said to them, "You have been given the privilege of understanding mysteries of the kingdom of heaven, but to them it is not given.¹²For whoever has will be given more, and he will have an abundance. But whoever does not have, even what he has will be taken away from him.

¹³This is why I talk to them in parables:

Though they are seeing,
they do not see;
and though they are hearing,
they do not hear, or understand.

¹⁴To them the prophecy of Isaiah is fulfilled, that which says,

'Listening, you will hear, but you will never understand;
seeing, you will see, but you will never know.

¹⁵ For the heart of this people has become dull,
and with their ears they hardly hear,
and they have shut their eyes.

Otherwise they might see with their eyes,
and hear with their ears,
and understand with their heart and turn again,
and I would heal them.'

¹⁶But blessed are your eyes, for they see; and your ears, for they hear.¹⁷Truly I say to you that many prophets and righteous men desired to see the things that you see and did not see them. They desired to hear the things that you hear and did not hear them.

¹⁸Listen then to the parable of the farmer who sowed his seed.¹⁹When anyone hears the word of the kingdom but does not understand it, the evil one comes and snatches away what has been sown in his heart. This is the seed that was sown beside the road.

²⁰What was sown on rocky ground is the person who hears the word and immediately receives it with joy,²¹yet he has no root in himself and he endures for a while. When tribulation or persecution arises because of the word, he quickly falls away.

²²What was sown among the thorn plants, this is the person who hears the word, but the cares of the world and the deceitfulness of riches choke the word, and he becomes unfruitful.²³The seed that was sown on the good soil, this is the person who hears the word and understands it. He bears fruit and produces a crop, yielding in one case a hundred, in another sixty, and in another thirty times as much as was planted."

²⁴Jesus presented another parable to them. He said, "The kingdom of heaven is like a man who sowed good seed in his field.²⁵But while people slept, his enemy came and also sowed weeds among the wheat and then went away.

²⁶When the blades sprouted and then produced their crop, then the weeds appeared also.

²⁷The servants of the landowner came and said to him, 'Sir, did you not sow good seed in your field? How does it now have weeds?'

²⁸"He said to them, 'An enemy has done this.'

"The servants said to him, 'So do you want us to go and pull them out?'"

²⁹"The landowner said, 'No. Because while you are pulling out the weeds, you might uproot the wheat with them.

³⁰Let both grow together until the harvest. At the time of the harvest I will say to the reapers, "First pull out the weeds and tie them in bundles to burn them, but gather the wheat into my barn.'"

³¹Then Jesus presented another parable to them. He said, "The kingdom of heaven is like a mustard seed which a man took and sowed in his field. ³²This seed is indeed the smallest of all seeds. But when it has grown, it is greater than the garden plants. It becomes a tree, so that the birds of the sky come and nest in its branches."

³³Jesus then told them another parable. "The kingdom of heaven is like yeast that a woman took and mixed with three measures of flour until all the dough had risen."

³⁴All these things Jesus said to the crowds in parables; and he said nothing to them without a parable. ³⁵This was in order that what had been said through the prophet might be fulfilled, when he said,

"I will open my mouth in parables.

I will say things that were hidden from the foundation of the world."

³⁶Then Jesus left the crowds and went into the house. His disciples came to him and said, "Explain to us the parable of the weeds of the field."

³⁷Jesus answered and said, "He who sows the good seed is the Son of Man. ³⁸The field is the world; and the good seed, these are the sons of the kingdom. The weeds are the sons of the evil one, ³⁹and the enemy who sowed them is the devil. The harvest is the end of the age, and the reapers are angels.

⁴⁰Therefore, as the weeds are gathered up and consumed by fire, so will it be at the end of the age. ⁴¹The Son of Man will send out his angels, and they will gather out of his kingdom all stumbling blocks and those who commit lawlessness. ⁴²They will throw them into the furnace of fire, where there will be weeping and grinding of teeth.

⁴³Then will the righteous people shine like the sun in the kingdom of their Father. He who has ears, let him hear.

⁴⁴"The kingdom of heaven is like a treasure hidden in a field. A man found it and hid it. In his joy he goes, sells everything he possesses, and buys that field. ⁴⁵Again, the kingdom of heaven is like a man who is a merchant looking for valuable pearls. ⁴⁶When he found one very valuable pearl, he went and sold everything that he possessed and bought it.

⁴⁷Again, the kingdom of heaven is like a net that was cast into the sea, and that gathered all kinds of fish. ⁴⁸When it was filled, the fishermen drew it up on the beach. Then they sat down and gathered the good ones into containers, but the bad ones they threw away.

⁴⁹It will be this way at the end of the age. The angels will come and separate the wicked from among the righteous.

⁵⁰They will throw them into the furnace of fire, where there will be weeping and grinding of teeth.

⁵¹"Have you understood all these things?"

The disciples said to him, "Yes."

⁵²Then Jesus said to them, "Therefore every scribe who has become a disciple to the kingdom of heaven is like a man who is the owner of a house, who draws out old and new things from his treasure." ⁵³Then it came about that when Jesus had finished these parables, he departed from that place.

⁵⁴Then Jesus entered his own region and taught the people in their synagogue. The result was that they were astonished and said, "Where does this man get his wisdom and these miraculous powers from? ⁵⁵Is not this man the carpenter's son? Is not his mother called Mary? Are not his brothers James, Joseph, Simon, and Judas? ⁵⁶Are not all his sisters with us? Where did he get all these things?"

⁵⁷They were offended by him.

But Jesus said to them, "A prophet is not without honor except in his own country and in his own family."

⁵⁸He did not do many miracles there because of their unbelief.

14 ¹About that time, Herod the tetrarch heard the news about Jesus.²He said to his servants, "This is John the Baptist; he has risen from the dead. Therefore these powers are at work in him."

³For Herod had arrested John, bound him, and put him in prison because of Herodias, his brother Philip's wife.

⁴For John had said to him, "It is not lawful for you to have her as your wife."⁵Herod would have killed him, but he feared the people, because they regarded him as a prophet.

⁶But when Herod's birthday came, the daughter of Herodias danced in the midst and pleased Herod.⁷In response, he promised with an oath to give her whatever she should ask.

⁸After being instructed by her mother, she said, "Give me here, on a platter, the head of John the Baptist."⁹The king was grieved by her request, but because of his oath and because of all those at dinner with him, he ordered that it should be done.

¹⁰He sent and beheaded John in the prison.¹¹Then his head was brought on a platter and given to the girl, and she took it to her mother.¹²Then his disciples came, took up the corpse, and buried it. After this, they went and told Jesus.

¹³Now when Jesus heard this, he withdrew from there in a boat to a deserted place. When the crowds heard of it, they followed him on foot from the cities.¹⁴Then Jesus came before them and saw the large crowd. He had compassion on them and healed their sick.

¹⁵When the evening had come, the disciples came to him and said, "This is a deserted place, and the hour has already passed. Dismiss the crowds, so that they can go into the villages and buy food for themselves."

¹⁶But Jesus said to them, "They have no need to go away. You give them something to eat."

¹⁷They said to him, "We have here only five loaves of bread and two fish."

¹⁸Jesus said, "Bring them to me."

¹⁹Then Jesus ordered the crowd to sit down on the grass. He took the five loaves and the two fish. Looking up to heaven, he blessed and broke the loaves and gave them to the disciples, and the disciples gave them to the crowd.

²⁰They all ate and were filled. Then they took up what remained of the broken pieces of food—twelve baskets full.

²¹Those who ate were about five thousand men, besides women and children.

²²Immediately he made the disciples get into the boat and go before him to the other side, while he sent away the crowds.²³After he had sent away the crowds, he went up on the mountain by himself to pray. When evening came, he was there alone.²⁴But the boat was now a long way from land, being tossed about by the waves, for the wind was blowing against them.

²⁵In the fourth watch of the night Jesus approached them, walking on the sea.²⁶When the disciples saw him walking on the sea, they were troubled and said, "It is a ghost," and they cried out in fear.

²⁷But Jesus spoke to them right away and said, "Be brave! It is I! Do not be afraid."

²⁸Peter answered him and said, "Lord, if it is you, command me to come to you on the water."

²⁹Jesus said, "Come."

So Peter got out from the boat and walked on the water to go to Jesus.

³⁰But when Peter saw the strong wind, he became afraid. As he began to sink, he cried out and said, "Lord, save me!"

³¹Jesus immediately stretched out his hand, took hold of Peter, and said to him, "You of little faith, why did you doubt?"

³²Then when Jesus and Peter went into the boat, the wind ceased blowing.³³Then the disciples in the boat worshiped Jesus and said, "Truly you are the Son of God."

³⁴When they had crossed over, they came to land at Gennesaret.³⁵When the men in that place recognized Jesus, they sent messages everywhere into the surrounding area, and they brought to him everyone who was sick.
³⁶They begged him that they might just touch the edge of his garment, and as many as touched it were healed.

15 ¹Then some Pharisees and scribes came to Jesus from Jerusalem. They said,²"Why do your disciples violate the traditions of the elders? For they do not wash their hands when they eat bread."

³He answered and said to them, "Then why do you violate the commandment of God for the sake of your traditions?"

⁴For God said, 'Honor your father and your mother,' and 'He who speaks evil of his father or mother will surely die.'⁵But you say, 'Whoever says to his father or mother, "Whatever help you would have received from me is now a gift given to God,"⁶that person does not need to honor his father.' In this way you have made void the word of God ¹ for the sake of your traditions.

⁷You hypocrites! Well did Isaiah prophesy about you when he said,

⁸ 'This people honors me with their lips,
but their heart is far from me.

⁹ They worship me in vain
because they teach as their doctrines the commandments of people.'"

¹⁰Then he called the crowd to himself and said to them, "Listen and understand—¹¹Nothing that enters into the mouth defiles a person. Instead, what comes out of the mouth, this is what defiles a person."

¹²Then the disciples came and said to Jesus, "Do you know that the Pharisees were offended when they heard this statement?"

¹³Jesus answered and said, "Every plant that my heavenly Father has not planted will be rooted up.¹⁴Let them alone; they are blind guides. If a blind person guides another blind person, both will fall into a pit."

¹⁵Peter responded and said to Jesus, "Explain this parable to us."

¹⁶Jesus said, "Are you also still without understanding?¹⁷Do you not understand that whatever goes into the mouth passes into the stomach and then goes out into the latrine?"

¹⁸But the things that come out of the mouth come from the heart. They are the things that defile a person.¹⁹For from the heart proceed evil thoughts, murder, adultery, sexual immorality, theft, false witness, and slander.

²⁰These are the things that defile a person. But to eat with unwashed hands does not defile a person."

²¹Then Jesus went away from there and withdrew toward the regions of the cities of Tyre and Sidon.²²Behold, a Canaanite woman came out from that region. She shouted out and said, "Have mercy on me, Lord, Son of David! My daughter is severely demon-possessed."

²³But Jesus answered her not a word. His disciples came and begged him, saying, "Send her away, for she is shouting after us."

²⁴But Jesus answered and said, "I was not sent to anyone except to the lost sheep of the house of Israel."

²⁵But she came and bowed down before him, saying, "Lord, help me."

²⁶He answered and said, "It is not proper to take the children's bread and throw it to the dogs."

²⁷She said, "Yes, Lord, but even the dogs eat some of the crumbs that fall from their masters' tables."

²⁸Then Jesus answered and said to her, "Woman, great is your faith; let it be done for you just as you wish." Her daughter was healed from that hour.

²⁹Jesus left that place and went near to the Sea of Galilee. Then he went up a hill and sat there.³⁰Large crowds came to him. They brought with them lame, blind, mute, and crippled people, and many others who were sick. They presented them at Jesus' feet, and he healed them.³¹So the crowd marveled when they saw the mute persons speak, the crippled made well, the lame walking, and the blind seeing. They glorified the God of Israel.

³²Jesus called his disciples to him and said, "I have compassion on the crowd because they have stayed with me for three days already and have nothing to eat. I do not want to send them away without eating, or they may faint on the way."

³³The disciples said to him, "Where can we get enough loaves of bread in such a deserted place to satisfy so large a crowd?"

³⁴Jesus said to them, "How many loaves do you have?"

They said, "Seven, and a few small fish."

³⁵Then Jesus commanded the crowd to sit down on the ground.

³⁶He took the seven loaves and the fish, and after giving thanks, he broke the loaves and gave them to the disciples. The disciples gave them to the crowd.³⁷The people all ate and were satisfied. Then they gathered up seven baskets full of the broken pieces that were left over.³⁸Those who ate were four thousand men, besides women and children.³⁹Then Jesus sent the crowds away and got into the boat and went into the region of Magadan.

¹The best ancient copies have the word of God ; some other ancient copies have the commandment. It is difficult to choose the better reading.

16 ¹The Pharisees and Sadducees came and tested him by asking him to show them a sign from the sky.²But he answered and said to them, "When it is evening, you say, 'It will be fair weather, for the sky is red.'

³When it is morning, you say, 'It will be foul weather, for the sky is red and overcast.' You know how to interpret the appearance of the sky, but you cannot interpret the signs of the times.⁴An evil and adulterous generation seeks for a sign, but no sign will be given to it except the sign of Jonah." Then Jesus left them and went away.

⁵When the disciples reached the other side, they had forgotten to take bread.⁶Jesus said to them, "Watch out and beware of the yeast of the Pharisees and Sadducees."

⁷The disciples reasoned among themselves and said, "It is because we took no bread."

⁸Jesus was aware of this and said, "You of little faith, why do you reason among yourselves and say that it is because you have taken no bread?"

⁹Do you not understand? Do you not remember the five loaves for the five thousand, and how many baskets you gathered up?¹⁰Or the seven loaves for the four thousand, and how many baskets you took up?

¹¹How is it that you do not understand that I was not speaking to you about bread? Watch out and beware of the yeast of the Pharisees and Sadducees."¹²Then they understood that he was not telling them to beware of yeast in bread, but to beware of the teaching of the Pharisees and Sadducees.

¹³Now when Jesus came to the regions near Caesarea Philippi, he asked his disciples, saying, "Who do people say that the Son of Man is?"

¹⁴They said, "Some say John the Baptist; some, Elijah; and others, Jeremiah, or one of the prophets."

¹⁵He said to them, "But who do you say that I am?"

¹⁶Answering, Simon Peter said, "You are the Christ, the Son of the living God."

¹⁷Jesus answered and said to him, "Blessed are you, Simon son of Jonah, for flesh and blood have not revealed this to you, but my Father who is in heaven.¹⁸I also say to you that you are Peter, and upon this rock I will build my church. The gates of Hades will not prevail against it.

¹⁹I will give to you the keys of the kingdom of heaven. Whatever you bind on earth will be bound in heaven, and whatever you loose on earth will be loosed in heaven."²⁰Then Jesus commanded the disciples not to tell anyone that he was the Christ.

²¹From that time Jesus started to tell his disciples that he must go to Jerusalem, suffer many things at the hands of the elders and chief priests and scribes, be killed, and be raised back to life on the third day.

²²Then Peter took him aside and rebuked him, saying, "May this be far from you, Lord! May this never happen to you!"

²³But Jesus turned and said to Peter, "Get behind me, Satan! You are a stumbling block to me, for you do not think about the things of God, but about the things of people."

²⁴Then Jesus said to his disciples, "If anyone wants to follow me, he must deny himself, take up his cross, and follow me.²⁵For whoever wants to save his life will lose it, and whoever loses his life for my sake will find it.²⁶For what does it profit a person if he gains the whole world but forfeits his life? What can a person give in exchange for his life?"

²⁷For the Son of Man will come in the glory of his Father with his angels. Then he will reward every person according to his deeds.²⁸Truly I say to you, there are some of you standing here who will not taste death until they see the Son of Man coming in his kingdom."

17 ¹Six days later Jesus took with him Peter, James, and John his brother, and brought them up a high mountain by themselves.²He was transfigured before them. His face shone like the sun, and his garments became as brilliant as the light.

³Behold, there appeared to them Moses and Elijah talking with him.⁴Peter answered and said to Jesus, "Lord, it is good for us to be here. If you desire, I will make here three shelters—one for you, and one for Moses, and one for Elijah."

⁵While he was still speaking, behold, a bright cloud overshadowed them, and behold, there was a voice out of the cloud, saying, "This is my beloved Son, in whom I am well pleased. Listen to him."

⁶When the disciples heard it, they fell facedown and were very afraid.⁷Then Jesus came and touched them and said, "Get up and do not be afraid."⁸Then they looked up but saw no one except Jesus only.

⁹As they were coming down the mountain, Jesus commanded them, saying, "Report this vision to no one until the Son of Man has risen from the dead."

¹⁰His disciples asked him, saying, "Why then do the scribes say that Elijah must come first?"

¹¹Jesus answered and said, "Elijah will indeed come and restore all things.¹²But I tell you, Elijah has already come, but they did not recognize him. Instead, they did whatever they wanted to him. In the same way, the Son of Man will also suffer at their hands."¹³Then the disciples understood that he was speaking to them about John the Baptist.

¹⁴When they had come to the crowd, a man came to him, knelt before him, and said,¹⁵"Lord, have mercy on my son, for he is epileptic and suffers severely. For he often falls into the fire or the water.¹⁶I brought him to your disciples, but they could not cure him."

¹⁷Jesus answered and said, "Unbelieving and perverse generation, how long will I have to stay with you? How long must I bear with you? Bring him here to me."¹⁸Jesus rebuked the demon, and it came out of him, and the boy was healed from that hour.

¹⁹Then the disciples came to Jesus privately and said, "Why could we not cast it out?"

²⁰Jesus said to them, "Because of your small faith. For I truly say to you, if you have faith even as small as a grain of mustard seed, you can say to this mountain, 'Move from here to there,' and it will move, and nothing will be impossible for you."²¹₁

²²While they stayed in Galilee, Jesus said to his disciples, "The Son of Man will be given over into the hands of people,²³ and they will kill him, and the third day he will be raised up." The disciples were deeply grieved.

²⁴When they had come to Capernaum, the men who collected the two-drachma tax came to Peter and said, "Does not your teacher pay the two-drachma tax?"

²⁵He said, "Yes."

When Peter came into the house, Jesus spoke to him first and said, "What do you think, Simon? From whom do the kings of the earth collect tolls or taxes? From their sons or from others?"

²⁶"From others," Peter answered.

"Then the sons are free," Jesus said.

²⁷"But so that we do not cause the tax collectors to stumble, go to the sea, throw in a hook, and draw in the fish that comes up first. When you have opened its mouth, you will find a shekel. Take it and give it to the tax collectors for me and you."

¹The best ancient copies do not have v. 21, But this kind of demon does not go out except with prayer and fasting .

18 ¹At that time the disciples came to Jesus and said, "Who is greatest in the kingdom of heaven?"

²Jesus called to himself a little child, set him among them,³ and said, "Truly I say to you, unless you turn and become like little children, you will in no way enter the kingdom of heaven.

⁴Therefore, whoever humbles himself like this little child is the greatest in the kingdom of heaven.⁵Whoever welcomes a little child like this in my name receives me.⁶But whoever causes one of these little ones who believes in me to stumble, it would be better for him that a large millstone should be hung about his neck, and that he should be sunk into the depths of the sea.

⁷"Woe to the world because of stumbling blocks! For it is necessary that those stumbling blocks come, but woe to the person through whom those stumbling blocks come!⁸If your hand or your foot causes you to stumble, cut it off and throw it away from you. It is better for you to enter into life maimed or lame than to be thrown into the eternal fire having two hands or two feet.

⁹If your eye causes you to stumble, pluck it out and throw it away from you. It is better for you to enter into life with one eye than to be thrown into the fiery hell having both eyes.

¹⁰See that you do not despise any of these little ones. For I say to you that in heaven their angels always look on the face of my Father who is in heaven.¹¹

¹²What do you think? If anyone has a hundred sheep, and one of them goes astray, does he not leave the ninety-nine on the hillside and go off seeking the one that went astray?¹³If he finds it, truly I say to you, he rejoices over it more than over the ninety-nine that did not go astray.¹⁴In the same way, it is not the will of your Father in heaven that one of these little ones should perish.

¹⁵"If your brother sins against you, go and rebuke him, between you and him alone. If he listens to you, you will have gained your brother.¹⁶But if he does not listen to you, take one or two others along with you so that by the mouth of two or three witnesses every word might be confirmed.

¹⁷And if he refuses to listen to them, tell the matter to the church. If he also refuses to listen to the church, let him be to you as a pagan and a tax collector.

¹⁸I tell you truly, whatever things you bind on earth will be bound in heaven, and whatever you loose on earth will be loosed in heaven.¹⁹Again I tell you truly, if two of you agree on earth about anything they ask, it will be done for them by my Father who is in heaven.²⁰For where two or three are gathered together in my name, there I am in their midst."

²¹Then Peter came and said to Jesus, "Lord, how often will my brother sin against me and I forgive him? Until seven times?"

²²Jesus said to him, "I do not tell you seven times, but until seventy times seven.

²³Therefore the kingdom of heaven is similar to a certain king who wanted to settle accounts with his servants.

²⁴As he began the settling, one servant was brought to him who owed him ten thousand talents.²⁵But since he did not have the means to repay, his master commanded him to be sold, together with his wife and children and everything that he had, and payment to be made.

²⁶So the servant fell down, bowed down before him, and said, 'Master, have patience with me, and I will pay you everything.'²⁷So the master of that servant, since he was moved with compassion, released him and forgave him the debt.

²⁸But that servant went out and found one of his fellow servants, who owed him one hundred denarii. He took hold of him, began to choke him, and said, 'Pay me what you owe.'

²⁹"But his fellow servant fell down and pleaded with him, saying, 'Have patience with me, and I will repay you.'

³⁰But the first servant refused. Instead, he went and threw him into prison until he should pay him what he owed.

³¹When his fellow servants saw what had happened, they were deeply grieved. They came and told their master everything that had happened.

³²"Then that servant's master called him and said to him, 'You wicked servant, I forgave you all that debt because you pleaded with me.³³Should you not have had mercy on your fellow servant, even as I had mercy on you?'

³⁴His master was angry and handed him over to the torturers until he would pay all that was owed.³⁵So also my heavenly Father will do to you if you do not forgive your brother from your heart."

¹The best ancient Greek copies do not have the sentence that some translations include, For the Son of Man came to save that which was lost .

19 ¹It came about that when Jesus had finished these words, he departed from Galilee and came to the region of Judea that is beyond the Jordan River. ²Great crowds followed him, and he healed them there.

³Pharisees came to him, testing him, saying to him, "Is it lawful for a man to divorce his wife for any cause?"

⁴Jesus answered and said, "Have you not read that he who made them from the beginning made them male and female?"

⁵He who made them also said, 'For this reason a man will leave his father and mother and join to his wife, and the two will become one flesh.' ⁶So they are no longer two, but one flesh. Therefore what God has joined together, let no one tear apart."

⁷They said to him, "Why then did Moses command us to give a certificate of divorce and then to send her away?"

⁸He said to them, "For your hardness of heart, Moses allowed you to divorce your wives, but from the beginning it was not that way. ⁹I say to you, whoever divorces his wife, except for sexual immorality, and marries another, commits adultery." ¹

¹⁰The disciples said to Jesus, "If that is the case of a man with his wife, it is not good to marry."

¹¹But Jesus said to them, "Not everyone can accept this saying, but only those to whom it is given. ¹²For there are eunuchs who were born that way from their mother's womb, and there are eunuchs who were made eunuchs by men, and there are eunuchs who made themselves eunuchs for the sake of the kingdom of heaven. He who is able to accept this teaching, let him accept it."

¹³Then some little children were brought to him so that he would lay his hands on them and pray, but the disciples rebuked them. ¹⁴But Jesus said, "Permit the little children, and do not forbid them to come to me, for the kingdom of heaven belongs to such ones." ¹⁵He placed his hands on the children, and then he went away from there.

¹⁶Behold, a man came to Jesus and said, "Teacher, what good thing must I do that I may have eternal life?"

¹⁷Jesus said to him, "Why do you ask me about what is good? Only one is good, but if you want to enter into life, keep the commandments."

¹⁸The man said to him, "Which commandments?"

Jesus said, "Do not murder, do not commit adultery, do not steal, do not bear false witness,

¹⁹honor your father and your mother, and love your neighbor as yourself."

²⁰The young man said to him, "All these things I have obeyed. What do I still need?"

²¹Jesus said to him, "If you wish to be perfect, go, sell your possessions, and give to the poor, and you will have treasure in heaven; and come, follow me." ²²But when the young man heard what Jesus said, he went away sorrowful, for he had many possessions.

²³Jesus said to his disciples, "Truly I say to you, it is hard for a rich man to enter the kingdom of heaven. ²⁴Again I say to you, it is easier for a camel to go through the eye of a needle than for a rich man to enter into the kingdom of God."

²⁵When the disciples heard it, they were very astonished and said, "Who then can be saved?"

²⁶Jesus looked at them and said, "With people this is impossible, but with God all things are possible."

²⁷Then Peter answered and said to him, "See, we have left everything and followed you. What then will we have?"

²⁸Jesus said to them, "Truly I say to you, in the new age when the Son of Man sits on his glorious throne, you who have followed me will also sit upon twelve thrones, judging the twelve tribes of Israel.

²⁹Every one who has left houses, brothers, sisters, father, mother, children, or land for my name's sake will receive one hundred times as much and will inherit eternal life.³⁰But many who are first will be last, and the last will be first.

¹The best ancient copies do not have and the man who marries a woman who is divorced commits adultery .

20¹"For the kingdom of heaven is like a landowner who went out early in the morning to hire laborers for his vineyard.²After he had agreed with the laborers for one denarius a day, he sent them into his vineyard.

³He went out again about the third hour and saw other laborers standing idle in the marketplace.⁴To them he said, 'You also, go into the vineyard, and I will give you what is right.' So they went to work.

⁵Again he went out about the sixth hour and again the ninth hour, and did the same.⁶Once more about the eleventh hour he went out and found others standing idle. He said to them, 'Why do you stand here idle all the day long?'

⁷"They said to him, 'Because no one has hired us.'

"He said to them, 'You also go into the vineyard.'

⁸When evening came, the owner of the vineyard said to his manager, 'Call the laborers and pay them their wages, beginning from the last to the first.'

⁹"When the laborers who had been hired at the eleventh hour came, each of them received a denarius.¹⁰"When the first laborers came, they thought that they would receive more, but they also received one denarius each.

¹¹"When they received their wages, they complained about the landowner.¹²They said, 'These last laborers have spent only one hour in work, but you have made them equal to us, we who have borne the burden of the day and the scorching heat.'

¹³"But the owner answered and said to one of them, 'Friend, I do you no wrong. Did you not agree with me for one denarius?'¹⁴"Take what belongs to you and go your way. I choose to give to these last hired laborers just the same as to you.

¹⁵"Is it not lawful for me to do as I want with what belongs to me? Or are you envious because I am good?"¹⁶So the last will be first, and the first last." [1](#)

¹⁷As Jesus was going up to Jerusalem, he took the twelve disciples aside, and on the way he said to them,¹⁸"See, we are going up to Jerusalem, and the Son of Man will be given over to the chief priests and scribes. They will condemn him to death¹⁹and will deliver him to the Gentiles for them to mock, to flog, and to crucify him. But on the third day he will be raised up."

²⁰Then the mother of the sons of Zebedee came to Jesus with her sons. She bowed down before him and asked for something from him.

²¹Jesus said to her, "What do you wish?"

She said to him, "Command that these my two sons may sit, one at your right hand and one at your left hand, in your kingdom."

²²But Jesus answered and said, "You do not know what you are asking. Are you able to drink the cup that I am about to drink?"

They said to him, "We are able."

²³He said to them, "My cup you will indeed drink. But to sit at my right hand and at my left hand is not mine to give, but it is for those for whom it has been prepared by my Father."²⁴When the other ten disciples heard this, they were very angry with the two brothers.

²⁵But Jesus called them to himself and said, "You know that the rulers of the Gentiles dominate them, and their important men exercise authority over them.²⁶But it must not be this way among you. Instead, whoever wishes to become great among you must be your servant,²⁷and whoever wishes to be first among you must be your servant,²⁸just as the Son of Man did not come to be served, but to serve, and to give his life as a ransom for many."

²⁹As they went out from Jericho, a great crowd followed him.³⁰There were two blind men sitting by the road. When they heard that Jesus was passing by, they shouted, "Lord, Son of David, have mercy on us."³¹The crowd

rebuked them, telling them to be quiet, but they cried out even more loudly, "Lord, Son of David, have mercy on us."

³²Then Jesus stood still and called to them and said, "What do you wish me to do for you?"

³³They said to him, "Lord, that our eyes may be opened."³⁴Then Jesus, being moved with compassion, touched their eyes. Immediately they received their sight and followed him.

¹The best ancient copies do not have Many are called, but few are chosen .

21 ¹As Jesus and his disciples approached Jerusalem and came to Bethphage, to the Mount of Olives, then Jesus sent two disciples, ²saying to them, "Go into the next village, and you will immediately find a donkey tied up there, and a colt with her. Untie them and bring them to me. ³If anyone says anything to you about that, you will say, 'The Lord has need of them,' and that person will immediately send them with you."

⁴Now all this happened to fulfill what was spoken through the prophet, saying,

⁵ "Tell the daughter of Zion,
'See, your King is coming to you,
Humble and riding on a donkey—
on a colt, the foal of a donkey.'"

⁶Then the disciples went and did just as Jesus had instructed them. ⁷They brought the donkey and the colt and put their cloaks on them, and Jesus sat upon the cloaks. ⁸Most of the crowd spread their cloaks on the road, and others cut branches off the trees and spread them in the road.

⁹Then the crowds that went before Jesus and those that followed him were shouting,

"Hosanna to the son of David!
Blessed is the one who comes in the name of the Lord!
Hosanna in the highest!"

¹⁰When Jesus had come into Jerusalem, all the city was stirred and said, "Who is this?"

¹¹The crowds answered, "This is Jesus the prophet from Nazareth in Galilee."

¹²Then Jesus entered the temple. He cast out all those who bought and sold in the temple, and turned over the tables of the money changers and the seats of those who sold doves. ¹³He said to them, "It is written, 'My house will be called a house of prayer,' but you make it a den of robbers."

¹⁴Then the blind and the lame came to him in the temple, and he healed them.

¹⁵But when the chief priests and the scribes saw the marvelous things that he did, and when they heard the children shouting in the temple and saying, "Hosanna to the Son of David," they became very angry.

¹⁶They said to him, "Do you hear what they are saying?"

Jesus said to them, "Yes! But have you never read,

'Out of the mouths of little children and nursing infants
you have prepared praise?'"

¹⁷Then Jesus left them and went out of the city to Bethany and spent the night there.

¹⁸Now in the morning as he returned to the city, he was hungry. ¹⁹Seeing a fig tree along the roadside, he went to it and found nothing on it except leaves. He said to it, "May there be no fruit from you ever again," and immediately the fig tree withered.

²⁰When the disciples saw it, they marveled and said, "How did the fig tree immediately wither away?"

²¹Jesus answered and said to them, "Truly I say to you, if you have faith and do not doubt, you will not only do what was done to this fig tree, but you will even say to this mountain, 'Be taken up and thrown into the sea,' and it will be done. ²²Whatever you ask for in prayer, believing, you will receive."

²³When Jesus had come into the temple, the chief priests and the elders of the people came to him as he was teaching and said, "By what authority do you do these things, and who gave you this authority?"

²⁴Jesus answered and said to them, "I also will ask you one question. If you tell me, I will tell you by what authority I do these things.

²⁵"The baptism of John—from where did it come? From heaven or from men?"

They discussed among themselves, saying, "If we say, 'From heaven,' he will say to us, 'Why then did you not believe him?'

²⁶"But if we say, 'From men,' we fear the crowd, because they all view John as a prophet."²⁷Then they answered Jesus and said, "We do not know."

He also said to them, "Neither will I tell you by what authority I do these things.

²⁸"But what do you think? A man had two sons. He went to the first and said, 'Son, go labor today in the vineyard.'

²⁹"The son answered and said, 'I will not,' but afterward he changed his mind and went.

³⁰"Then the man went to the second son and said the same thing. He answered and said, 'I will go, sir,' but he did not go.

³¹"Which of the two sons did his father's will?"

They said, "The first one."

Jesus said to them, "Truly I say to you, the tax collectors and the prostitutes will enter the kingdom of God before you do.

³²For John came to you in the way of righteousness, but you did not believe him. But the tax collectors and the prostitutes believed him. But you, even when you saw this, you did not repent afterward and believe him.

³³"Listen to another parable. There was a man, a landowner. He planted a vineyard, set a hedge about it, dug a winepress in it, built a watchtower, and rented it out to vine growers. Then he went into another country.³⁴When the time of the fruit harvest approached, he sent some servants to the vine growers to collect his fruit.

³⁵But the vine growers took his servants, beat one, killed another, and stoned still another.³⁶Again, the owner sent other servants, more than the first, but the vine growers treated them in the same way.³⁷After that, the owner sent his own son to them, saying, 'They will respect my son.'

³⁸"But when the vine growers saw the son, they said among themselves, 'This is the heir. Come, let us kill him and take over the inheritance.'³⁹So they took him, threw him out of the vineyard, and killed him.

⁴⁰"Now when the owner of the vineyard comes, what will he do to those vine growers?"

⁴¹They said to him, "He will violently destroy those wicked people, and he will then rent out the vineyard to other vine growers, men who will give him his share of crops at the harvest time."

⁴²Jesus said to them, "Did you never read in the scriptures,

"The stone which the builders rejected
has been made the cornerstone.
This was from the Lord,
and it is marvelous in our eyes'?"

⁴³Therefore I say to you, the kingdom of God will be taken away from you and will be given to a nation that produces its fruits.⁴⁴Whoever falls on this stone will be broken to pieces. But anyone on whom it falls will be crushed."

⁴⁵When the chief priests and the Pharisees heard his parables, they understood he was speaking about them.

⁴⁶Seeking to arrest him, they were afraid of the crowd, because the people regarded him as a prophet.

22 ¹Jesus spoke to them again in parables, saying, ²"The kingdom of heaven is like a certain king who prepared a marriage feast for his son. ³He sent out his servants to call those who had been invited to come to the marriage feast, but they would not come.

⁴Again the king sent other servants, saying, "Tell them who are invited, "See, I have prepared my dinner. My oxen and fattened cattle have been killed, and all things are ready. Come to the marriage feast."

⁵But they paid no attention and went away, one to his farm, another to his business. ⁶The others seized the king's servants, treated them shamefully, and killed them. ⁷The king was angry, and he sent his soldiers and they destroyed those murderers and burned their city.

⁸Then he said to his servants, "The wedding is ready, but those who were invited were not worthy. ⁹Therefore go to the highway crossings and invite as many people to the marriage feast as you can find. ¹⁰The servants went out to the highways and gathered together all the people they found, both bad and good. So the wedding hall was filled with guests.

¹¹But when the king came in to look at the guests, he saw a man there who was not wearing wedding clothes. ¹²The king said to him, 'Friend, how did you come in here without wedding clothes?' But the man was speechless.

¹³Then the king said to the servants, 'Bind this man hand and foot, and throw him out into the outer darkness, where there will be weeping and the grinding of teeth.' ¹⁴"For many people are called, but few are chosen."

¹⁵Then the Pharisees went and planned how they might entrap Jesus in his own talk. ¹⁶Then they sent to him their disciples, together with the Herodians. They said to Jesus, "Teacher, we know that you are truthful, and that you teach God's way in truth. You care for no one's opinion, and you do not show partiality between people. ¹⁷So tell us, what do you think? Is it lawful to pay taxes to Caesar or not?"

¹⁸But Jesus understood their wickedness and said, "Why are you testing me, you hypocrites? ¹⁹Show me the coin for the tax." Then they brought a denarius to him.

²⁰Jesus said to them, "Whose image and name are these?"

²¹They said to him, "Caesar's."

Then Jesus said to them, "Then give to Caesar the things that are Caesar's, and to God the things that are God's."

²²When they heard it, they marveled. Then they left him and went away.

²³On that day some Sadducees, who say there is no resurrection, came to him. They asked him, ²⁴saying, "Teacher, Moses said, 'If a man dies, having no children, his brother must marry his wife and raise children for his brother.'

²⁵There were seven brothers. The first married and then died. Having left no children, he left his wife to his brother. ²⁶Then the second brother did the same thing, then the third, all the way to the seventh brother. ²⁷After them all, the woman died. ²⁸Now in the resurrection, whose wife will she be of the seven brothers? For they all had married her."

²⁹But Jesus answered and said to them, "You are mistaken because you do not know the scriptures or the power of God. ³⁰For in the resurrection they neither marry nor are given in marriage. Instead, they are like angels in heaven.

³¹But concerning the resurrection of the dead, have you not read what was spoken to you by God, saying, ³²"I am the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob'? God is not the God of the dead, but of the living. ³³When the crowds heard this, they were astonished at his teaching.

³⁴But when the Pharisees heard that Jesus had silenced the Sadducees, they gathered themselves together. ³⁵One of them, an expert in the law, asked him a question, testing him— ³⁶"Teacher, which is the greatest commandment in the law?"

³⁷Jesus said to him, "'Love the Lord your God with all your heart, with all your soul, and with all your mind. ³⁸This is the great and first commandment.

³⁹And a second commandment is like it—'Love your neighbor as yourself. ⁴⁰On these two commandments depend the whole law and the prophets."

⁴¹Now while the Pharisees were still gathered together, Jesus asked them a question.⁴²He said, "What do you think about the Christ? Whose son is he?"

They said to him, "The son of David."

⁴³Jesus said to them, "How then does David in the Spirit call him Lord, saying,

⁴⁴ "The Lord said to my Lord,
"Sit at my right hand,
until I make your enemies your footstool"?"

⁴⁵If David then calls the Christ 'Lord,' how is he David's son?"⁴⁶No one was able to answer him a word, and no man dared ask him any more questions from that day on.

23¹ Then Jesus spoke to the crowds and to his disciples.² He said, "The scribes and the Pharisees sit in Moses' seat.³ Therefore whatever they command you to do, do these things and observe them. But do not imitate their deeds, for they say things but then do not do them.

⁴Yes, they bind heavy burdens that are difficult to carry, and then they put them on people's shoulders. But they themselves will not move a finger to carry them.⁵ They do all their deeds to be seen by people. For they make their phylacteries wide, and they enlarge the edges of their garments.

⁶They love the places of honor at feasts and the chief seats in the synagogues,⁷ and special greetings in the marketplaces, and to be called 'Rabbi' by people.

⁸But you must not be called 'Rabbi,' for you have only one teacher, and all of you are brothers.⁹ And call no man on earth your father, for you have only one Father, and he is in heaven.¹⁰ Neither must you be called 'teacher,' for you have only one teacher, the Christ.

¹¹But he who is greatest among you will be your servant.¹² Whoever exalts himself will be humbled, and whoever humbles himself will be exalted.

¹³"But woe to you, scribes and Pharisees, hypocrites! You shut the kingdom of heaven against people. For you do not enter it yourselves, and neither do you allow those about to enter to do so.¹⁴ ¹⁵Woe to you, scribes and Pharisees, hypocrites! For you go over sea and land to make one convert, and when he has become one, you make him twice as much a son of hell as you.

¹⁶"Woe to you, you blind guides, you who say, 'Whoever swears by the temple, it is nothing. But whoever swears by the gold of the temple, he is bound to his oath.'¹⁷ You blind fools! Which is greater, the gold or the temple that makes the gold holy?

¹⁸And, 'Whoever swears by the altar, it is nothing. But whoever swears by the gift that is on it, he is bound to his oath.'¹⁹ You blind people! Which is greater, the gift or the altar that makes the gift holy?

²⁰Therefore, he who swears by the altar swears by it and by everything on it.²¹ The one who swears by the temple swears by it and by the one who lives in it.²² And the one who swears by heaven swears by the throne of God and by him who sits on it.

²³"Woe to you, scribes and Pharisees, hypocrites! For you tithe mint and dill and cumin, but you have left undone the weightier matters of the law—justice and mercy and faithfulness. But these you ought to have done and not to have left the other undone.²⁴ You blind guides, you who strain out a gnat but swallow a camel!

²⁵"Woe to you, scribes and Pharisees, hypocrites! For you clean the outside of the cup and of the plate, but inside they are full of robbery and self-indulgence.²⁶ You blind Pharisee! Clean first the inside of the cup and of the plate, so that the outside may become clean also.

²⁷"Woe to you, scribes and Pharisees, hypocrites! For you are like whitewashed tombs, which on the outside look beautiful, but on the inside are full of dead men's bones and everything unclean.²⁸ In the same way, you also outwardly appear righteous to men, but on the inside you are full of hypocrisy and lawlessness.

²⁹"Woe to you, scribes and Pharisees, hypocrites! For you build the tombs of the prophets and decorate the tombs of the righteous.³⁰ You say, 'If we had lived in the days of our fathers, we would not have been partners with them in shedding the blood of the prophets.'³¹ Therefore you testify against yourselves that you are sons of those who murdered the prophets.

³²You also fill up the measure of your fathers.³³ You serpents, you offspring of vipers, how will you escape the judgment of hell?

³⁴Therefore, see, I am sending you prophets and wise men and scribes. Some of them you will kill and crucify, and some you will whip in your synagogues and chase from city to city.³⁵ The result is that upon you will come all the righteous blood that has been shed on the earth, from the blood of righteous Abel, to the blood of Zechariah son of Berekiah, whom you murdered between the sanctuary and the altar.³⁶ Truly I say to you, all these things will come upon this generation.

³⁷"Jerusalem, Jerusalem, you who kill the prophets and stone those who are sent to you! How often did I long to gather your children together, just as a hen gathers her chicks under her wings, but you were not willing!³⁸ See,

your house is left to you desolate.³⁹For I say to you, you will not see me from now on until you say, 'Blessed is he who comes in the name of the Lord.'"

1The best ancient copies do not have verse 14 (some copies add the verse after verse 12). Woe to you, scribes and Pharisees, hypocrites! For you devour widows' houses, while you make a show of long prayers. You will therefore receive greater condemnation .

24 ¹Jesus went out from the temple and was going on his way. His disciples came to him to point out to him the buildings of the temple.²But he answered and said to them, "Do you not see all these things? Truly I say to you, not one stone will be left on another that will not be torn down."

³As he sat on the Mount of Olives, the disciples came to him privately and said, "Tell us, when will these things happen? What will be the sign of your coming and of the end of the age?"

⁴Jesus answered and said to them, "Be careful that no one leads you astray.⁵For many will come in my name. They will say, 'I am the Christ,' and will lead many astray.

⁶You will hear of wars and rumors of wars. See that you are not troubled, for these things must happen; but the end is not yet.⁷For nation will rise against nation, and kingdom against kingdom. There will be famines and earthquakes in various places.⁸But all these things are only the beginning of birth pains.

⁹Then they will deliver you up to tribulation and kill you. You will be hated by all the nations for my name's sake.

¹⁰Then many will stumble, and betray one another and hate one another.¹¹Many false prophets will rise up and lead many astray.

¹²Because lawlessness will increase, the love of many will grow cold.¹³But the one who endures to the end will be saved.¹⁴This good news of the kingdom will be preached in the whole world as a testimony to all the nations. Then the end will come.

¹⁵"Therefore, when you see the abomination of desolation, which was spoken of by Daniel the prophet, standing in the holy place" (let the reader understand),¹⁶"let those who are in Judea flee to the mountains,¹⁷let him who is on the housetop not go down to take anything out of his house,¹⁸and let him who is in the field not return to take his cloak.

¹⁹But woe to those who are pregnant and to those who are nursing infants in those days!²⁰Pray that your flight will not occur in the winter or on a Sabbath.²¹For there will be great tribulation, such as has not been from the beginning of the world until now, no, nor ever will be again.²²Unless those days had been shortened, no flesh would be saved. But for the sake of the elect those days will be shortened.

²³Then if anyone says to you, 'Look, here is the Christ!' or 'There is the Christ!' do not believe it.²⁴For false Christs and false prophets will arise and show great signs and wonders, so as to lead astray, if possible, even the elect.

²⁵See, I have told you ahead of time.

²⁶Therefore, if they say to you, 'Look, he is in the wilderness,' do not go out to the wilderness. Or, 'See, he is in the inner rooms,' do not believe it.²⁷For as the lightning shines out from the east and flashes all the way to the west, so will be the coming of the Son of Man.²⁸Wherever a dead animal is, there the vultures will gather.

²⁹"But immediately after the tribulation of those days

the sun will be darkened,
the moon will not give its light,
the stars will fall from the sky,
and the powers of the heavens will be shaken.

³⁰Then the sign of the Son of Man will appear in the sky, and all the tribes of the earth will mourn. They will see the Son of Man coming on the clouds of the sky with power and great glory.³¹He will send his angels with a great sound of a trumpet, and they will gather together his elect from the four winds, from one end of the sky to the other.

³²"Learn a lesson from the fig tree. As soon as the branch becomes tender and puts out its leaves, you know that summer is near.³³So also, when you see all these things, you should know that he is near, at the very gates.

³⁴Truly I say to you, this generation will not pass away until all of these things will have happened.³⁵Heaven and the earth will pass away, but my words will never pass away.

³⁶But concerning that day and hour no one knows, not even the angels of heaven, nor the Son, but only the Father.

³⁷As the days of Noah were, so will be the coming of the Son of Man.³⁸For as in those days before the flood they were eating and drinking, marrying and giving in marriage until the day that Noah entered the ark,³⁹and they knew nothing until the flood came and took them all away—so will be the coming of the Son of Man.

⁴⁰Then two men will be in a field—one will be taken, and one will be left.⁴¹Two women will be grinding with a mill—one will be taken, and one will be left.⁴²Therefore be on your guard, for you do not know on what day your Lord will come.

⁴³But know this, that if the master of the house had known in what time of night the thief was coming, he would have been on guard and would not have allowed his house to be broken into.⁴⁴ Therefore you must also be ready, for the Son of Man will come at an hour that you do not expect.

⁴⁵So who is the faithful and wise servant whom his master has set over his household in order to give them their food at the right time?⁴⁶ Blessed is that servant whom his master will find doing that when he comes.⁴⁷ Truly I say to you that the master will set him over all his possessions.

⁴⁸But if an evil servant says in his heart, 'My master has been delayed,'⁴⁹ and begins to beat his fellow servants, and eats and drinks with drunkards,⁵⁰ then the master of that servant will come on a day that the servant does not expect and at an hour that he does not know.⁵¹ His master will cut him in pieces and assign him a place with the hypocrites, where there will be weeping and grinding of teeth.

25¹"Then the kingdom of heaven will be like ten virgins who took their lamps and went to meet the bridegroom.
²Five of them were foolish and five were wise.³For when the foolish virgins took their lamps, they did not take any oil with them.⁴But the wise virgins took containers of oil along with their lamps.

⁵Now while the bridegroom was delayed, they all got sleepy and slept.⁶But at midnight there was a cry, 'Look, the bridegroom! Go out and meet him.'

⁷Then all those virgins rose up and trimmed their lamps.⁸The foolish said to the wise, 'Give us some of your oil because our lamps are going out.'

⁹"But the wise answered and said, 'Since there will not be enough for us and you, go instead to those who sell and buy some for yourselves.'

¹⁰While they went away to buy, the bridegroom came, and those who were ready went with him to the marriage feast, and the door was shut.

¹¹"Afterward the other virgins also came and said, 'Master, master, open for us.'

¹²"But he answered and said, 'Truly I say to you, I do not know you.'¹³Watch therefore, for you do not know the day or the hour.

¹⁴"For it is like when a man was about to go into another country. He called his own servants and entrusted his possessions to them.¹⁵To one of them he gave five talents, to another he gave two, and to yet another he gave one talent. Each one received an amount according to his own ability, and that man went on his journey.¹⁶The one who received the five talents went at once and worked with them and gained another five talents.

¹⁷In the same way, the one who had received two talents gained another two.¹⁸But the servant who had received one talent went away, dug a hole in the ground, and hid his master's money.

¹⁹Now after a long time the master of those servants came back and settled accounts with them.²⁰The servant who had received the five talents came and brought another five talents. He said, 'Master, you entrusted me with five talents. See, I have gained five talents more.'

²¹"His master said to him, 'Well done, good and faithful servant! You have been faithful over a few things. I will put you in charge over many things. Enter into the joy of your master.'

²²"The servant who had received two talents came and said, 'Master, you gave me two talents. See, I have gained two more talents.'

²³"His master said to him, 'Well done, good and faithful servant! You have been faithful over a few things. I will put you in charge over many things. Enter into the joy of your master.'

²⁴"Then the servant who had received one talent came and said, 'Master, I know that you are a hard man. You reap where you did not sow, and you harvest where you did not scatter.'²⁵I was afraid, so I went away and hid your talent in the ground. See, you have here what belongs to you.'

²⁶"But his master answered and said to him, 'You wicked and lazy servant, you knew that I reap where I have not sowed and harvest where I have not scattered.'²⁷Therefore you should have given my money to the bankers, and at my coming I would have received back my own with interest.

²⁸Therefore take away the talent from him and give it to the servant who has ten talents.²⁹For to everyone who possesses more will be given, and he will have an abundance. But from anyone who does not possess anything, even what he does have will be taken away.³⁰Throw the worthless servant out into the outer darkness, where there will be weeping and grinding of teeth.'

³¹"When the Son of Man comes in his glory and all the angels with him, then he will sit on his glorious throne.

³²Before him will be gathered all the nations, and he will separate the people one from another, as a shepherd separates the sheep from the goats.³³He will place the sheep on his right hand, but the goats on his left.

³⁴Then the King will say to those on his right hand, 'Come, you who have been blessed by my Father, inherit the kingdom prepared for you from the foundation of the world.'³⁵For I was hungry and you gave me food; I was

thirsty and you gave me a drink; I was a stranger and you took me in;³⁶I was naked and you clothed me; I was sick and you cared for me; I was in prison and you came to me.'

³⁷"Then the righteous will answer and say, 'Lord, when did we see you hungry and feed you? Or thirsty and give you a drink?³⁸ When did we see you a stranger and take you in? Or naked and clothe you?³⁹ When did we see you sick or in prison and come to you?'

⁴⁰"Then the King will answer and say to them, 'Truly I say to you, what you did for one of the least of these brothers of mine, you did it for me.'

⁴¹Then he will say to those on his left hand, 'Depart from me, you cursed, into the eternal fire that has been prepared for the devil and his angels,⁴²because I was hungry, but you did not give me food; I was thirsty, but you did not give me a drink;⁴³I was a stranger, but you did not take me in; naked, but you did not clothe me; sick and in prison, but you did not care for me.'

⁴⁴"Then they will also answer and say, 'Lord, when did we see you hungry, or thirsty, or a stranger, or naked, or sick, or in prison, and did not serve you?'

⁴⁵"Then he will answer them and say, 'Truly I say to you, what you did not do for one of the least of these, you did not do for me.'⁴⁶These will go away into eternal punishment, but the righteous into eternal life."

26 ¹It came about that when Jesus had finished all these words, he said to his disciples,²"You know that after two days the Passover is coming, and the Son of Man will be given over to be crucified."

³Then the chief priests and the elders of the people were gathered together in the palace of the high priest, who was named Caiaphas.⁴They plotted together to arrest Jesus stealthily and kill him.⁵For they were saying, "Not during the festival, so that a riot does not arise among the people."

⁶Now while Jesus was in Bethany in the house of Simon the leper,⁷as he was reclining at table, a woman came to him having an alabaster jar of very expensive ointment, and she poured it upon his head.⁸But when his disciples saw it, they became angry and said, "What is the reason for this waste?⁹This could have been sold for a large amount and given to the poor."

¹⁰But Jesus, knowing this, said to them, "Why are you causing trouble for this woman? For she has done a beautiful thing for me.¹¹You always have the poor with you, but you will not always have me.

¹²For when she poured this ointment on my body, she did it for my burial.¹³Truly I say to you, wherever this good news is preached in the whole world, what this woman has done will also be spoken of in memory of her."

¹⁴Then one of the twelve, who was named Judas Iscariot, went to the chief priests¹⁵and said, "What are you willing to give me to turn him over to you?" They weighed out thirty pieces of silver for him.¹⁶From that moment he sought an opportunity to turn him over to them.

¹⁷Now on the first day of unleavened bread the disciples came to Jesus and said, "Where do you want us to prepare for you to eat the Passover meal?"

¹⁸He said, "Go into the city to a certain man and say to him, 'The Teacher says, "My time is at hand. I will keep the Passover at your house with my disciples.'"¹⁹The disciples did as Jesus directed them, and they prepared the Passover meal.

²⁰When evening came, he sat down to eat with the twelve disciples.²¹As they were eating, he said, "Truly I say to you that one of you will betray me."

²²They were very sorrowful, and each one began to ask him, "Surely not I, Lord?"

²³He answered, "The one who dips his hand with me in the dish is the one who will betray me.²⁴The Son of Man will go, just as it is written about him. But woe to that man by whom the Son of Man is betrayed! It would be better for that man if he had not been born."

²⁵Judas, who would betray him said, "Is it I, Rabbi?"

He said to him, "You have said it yourself."

²⁶As they were eating, Jesus took bread, blessed it, and broke it. He gave it to the disciples and said, "Take, eat. This is my body."

²⁷He took a cup and gave thanks, and gave it to them and said, "Drink it, all of you.²⁸For this is my blood of the covenant that is poured out for many for the forgiveness of sins.²⁹But I say to you, I will not drink again of this fruit of the vine, until that day when I drink it new with you in my Father's kingdom."

³⁰When they had sung a hymn, they went out to the Mount of Olives.³¹Then Jesus said to them, "All of you will fall away tonight because of me, for it is written,

'I will strike the shepherd
and the sheep of the flock will be scattered.'

³²But after I am raised up, I will go ahead of you into Galilee."

³³But Peter said to him, "Even if all fall away because of you, I will never fall away."

³⁴Jesus said to him, "Truly I say to you, this very night, before the rooster crows, you will deny me three times."

³⁵Peter said to him, "Even if I must die with you, I will not deny you." All the other disciples said the same thing.

³⁶Then Jesus went with them to a place called Gethsemane and said to his disciples, "Sit here while I go over there and pray."³⁷ He took Peter and the two sons of Zebedee with him and began to become sorrowful and troubled.

³⁸Then he said to them, "My soul is deeply sorrowful, even to death. Remain here and watch with me."

³⁹He went a little farther, fell on his face, and prayed. He said, "My Father, if it is possible, let this cup pass from me. Yet, not as I will, but as you will."⁴⁰ He came to the disciples and found them sleeping, and he said to Peter, "What, could you not watch with me for one hour?"⁴¹ Watch and pray that you do not enter into temptation. The spirit indeed is willing, but the flesh is weak."

⁴²He went away a second time and prayed. He said, "My Father, if this cannot pass away unless I drink it, your will be done."⁴³ He came again and found them sleeping, for their eyes were heavy.⁴⁴ So leaving them again, he went away and prayed a third time, saying the same words.

⁴⁵Then Jesus came to the disciples and said to them, "Are you still sleeping and taking your rest? Look, the hour is at hand, and the Son of Man is being betrayed into the hands of sinners."⁴⁶ Arise, let us go. Look, the one who is betraying me is near."

⁴⁷While he was still speaking, Judas, one of the twelve, came. A large crowd came with him from the chief priests and elders of the people. They came with swords and clubs.⁴⁸ Now the man who was going to betray Jesus had given them a signal, saying, "The one I kiss is the man. Seize him."

⁴⁹Immediately he came up to Jesus and said, "Greetings, Rabbi!" and he kissed him.

⁵⁰Jesus said to him, "Friend, do what you have come to do." Then they came, laid hands on Jesus, and seized him.

⁵¹Behold, one of those who was with Jesus stretched out his hand, drew his sword, and struck the servant of the high priest, and cut off his ear.⁵² Then Jesus said to him, "Put your sword back in its place, for all those who take up the sword will perish by the sword."⁵³ Do you think that I could not call upon my Father, and he would send me more than twelve legions of angels?⁵⁴ But how then would the scriptures be fulfilled, that this must happen?"

⁵⁵At that time Jesus said to the crowd, "Have you come out with swords and clubs to seize me like a robber? Every day I sat teaching in the temple, and you did not arrest me."⁵⁶ But all this has happened so that the writings of the prophets might be fulfilled." Then all the disciples abandoned him and fled.

⁵⁷Those who had seized Jesus led him away to Caiaphas the high priest, where the scribes and the elders had gathered together.⁵⁸ But Peter followed him from a distance to the courtyard of the high priest. He went inside and sat down with the officers to see the outcome.

⁵⁹Now the chief priests and the whole council were looking for false testimony against Jesus so that they might put him to death.⁶⁰ They did not find any, even though many false witnesses came forward. But later two came forward⁶¹ and said, "This man said, 'I am able to destroy the temple of God and rebuild it in three days.'"

⁶²The high priest stood up and said to him, "Do you have no answer? What is it that they are testifying against you?"⁶³ But Jesus was silent. The high priest said to him, "I command you by the living God, tell us whether you are the Christ, the Son of God."

⁶⁴Jesus replied to him, "You have said it yourself. But I tell you, from now on you will see the Son of Man sitting at the right hand of Power, and coming on the clouds of heaven."

⁶⁵Then the high priest tore his clothes and said, "He has spoken blasphemy! Why do we still need witnesses? Look, now you have heard the blasphemy."⁶⁶ What do you think?"

They answered and said, "He is deserving of death."

⁶⁷Then they spit in his face and beat him with their fists, while some slapped him⁶⁸ and said, "Prophecy to us, you Christ. Who is it that struck you?"

⁶⁹Now Peter was sitting outside in the courtyard, and a servant girl came to him and said, "You were also with Jesus of Galilee."

⁷⁰But he denied it in front of them all, saying, "I do not know what you are talking about."

⁷¹When he went out to the gateway, another servant girl saw him and said to those there, "This man was also with Jesus of Nazareth."

⁷²He again denied it with an oath, "I do not know the man!"

⁷³After a little while those who were standing by came and said to Peter, "Surely you are also one of them, for the way you speak gives you away."

⁷⁴Then he began to curse and swear, "I do not know the man," and immediately a rooster crowed.

⁷⁵Peter remembered the words that Jesus had said, "Before the rooster crows you will deny me three times." Then he went outside and wept bitterly.

²⁷ ¹Now when morning came, all the chief priests and elders of the people plotted against Jesus to put him to death. ²They bound him, led him away, and delivered him to Pilate the governor.

³Then when Judas, who had betrayed him, saw that Jesus had been condemned, he repented and returned the thirty pieces of silver to the chief priests and elders, ⁴and said, "I have sinned by betraying innocent blood."

But they said, "What is that to us? See to that yourself."

⁵Then he threw down the pieces of silver in the temple, and departed, and went out and hanged himself.

⁶The chief priests took the pieces of silver and said, "It is not lawful to put this into the treasury because it is the price of blood." ⁷They discussed the matter together, and they bought with the money the potter's field in which to bury strangers. ⁸For this reason that field has been called, "The Field of Blood" to this day.

⁹Then that which had been spoken by Jeremiah the prophet was fulfilled, saying, "They took the thirty pieces of silver, the price set on him by the sons of Israel, ¹⁰and they gave it for the potter's field, as the Lord had directed me."

¹¹Now Jesus stood before the governor, and the governor asked him, "Are you the King of the Jews?"

Jesus answered him, "You say so."

¹²But when he was accused by the chief priests and elders, he answered nothing. ¹³Then Pilate said to him, "Do you not hear how many things they accuse you of?" ¹⁴But he did not answer even one word, so that the governor was greatly amazed.

¹⁵Now at the festival it was the custom of the governor to set free one prisoner chosen by the crowd. ¹⁶At that time they had a notorious prisoner named Jesus Barabbas. ¹

¹⁷So when they were gathered together, Pilate said to them, "Who do you want me to set free for you? Barabbas, or Jesus who is called Christ?" ¹⁸He knew that they had handed Jesus over to him because of envy.

¹⁹While he was sitting on the judgment seat, his wife sent word to him and said, "Have nothing to do with that innocent man. For I have suffered much today because of a dream I had about him."

²⁰Now the chief priests and the elders persuaded the crowd that they should ask for Barabbas and destroy Jesus.

²¹The governor asked them, "Which of the two do you want me to set free for you?"

They said, "Barabbas."

²²Pilate said to them, "What should I do with Jesus who is called Christ?"

They all answered, "Crucify him."

²³Then he said, "Why, what evil has he done?"

But they cried out even louder, "Crucify him."

²⁴So when Pilate saw that he was gaining nothing, but instead a riot was starting, he took water, washed his hands in front of the crowd, and said, "I am innocent of the blood of this man. You see to it."

²⁵All the people said, "May his blood be on us and our children." ²⁶Then he set Barabbas free for them, but he scourged Jesus and handed him over to be crucified.

²⁷Then the soldiers of the governor took Jesus into the government headquarters and they gathered the whole company of soldiers. ²⁸They stripped him and put a scarlet robe on him. ²⁹They made a crown of thorns and put it on his head, and placed a staff in his right hand. They knelt down before him and mocked him, saying, "Hail, King of the Jews!"

³⁰They spat on him, and they took the staff and struck him on the head again and again. ³¹When they had mocked him, they took the robe off him and put his own garments on him, and led him away to crucify him.

³²As they came out, they found a man from Cyrene named Simon, whom they forced to go with them so that he might carry his cross.³³They came to a place called Golgotha, which means "The Place of a Skull."³⁴They gave him wine to drink mixed with gall. But when he tasted it, he would not drink.

³⁵When they had crucified him, they divided up his garments by casting lots,³⁶ and they sat and kept guard over him.³⁷Above his head they put the charge against him, which read, "This is Jesus, the king of the Jews."

³⁸Two robbers were crucified with him, one on the right of him and one on the left.³⁹Those who passed by insulted him, shaking their heads⁴⁰ and saying, "You who were going to destroy the temple and rebuild it in three days, save yourself! If you are the Son of God, come down from the cross!"

⁴¹In the same way the chief priests were mocking him, along with the scribes and elders, and said,⁴²"He saved others, but he cannot save himself. He is the King of Israel. Let him come down off the cross, and then we will believe in him.

⁴³He trusts in God, let God rescue him now, if God consents to release him. For he even said, 'I am the Son of God.'⁴⁴In the same way the robbers who were crucified with him also insulted him.

⁴⁵Now from the sixth hour darkness came over the whole land until the ninth hour.⁴⁶About the ninth hour, Jesus cried with a loud voice and said, "Eli, Eli, lama sabachthani?" which means, "My God, my God, why have you abandoned me?"

⁴⁷When some of those who were standing there heard it, they said, "He is calling for Elijah."

⁴⁸Immediately one of them ran and took a sponge, filled it with sour wine, put it on a reed staff, and gave it to him to drink.⁴⁹The rest of them said, "Leave him alone. Let us see whether Elijah comes to save him."⁵⁰Then Jesus cried out again with a loud voice and gave up his spirit.

⁵¹Behold, the curtain of the temple was split in two from the top to the bottom, and the earth shook, and the rocks split apart.⁵²The tombs were opened, and the bodies of the holy people who had fallen asleep were raised.⁵³They came out of the tombs after his resurrection, entered the holy city, and appeared to many.

⁵⁴Now when the centurion and those who were watching Jesus saw the earthquake and the things that had happened, they became very afraid and said, "Truly this was the Son of God."⁵⁵Many women who had followed Jesus from Galilee to attend to his needs were there watching from a distance.⁵⁶Among them were Mary Magdalene, Mary the mother of James and Joseph, and the mother of the sons of Zebedee.

⁵⁷When it was evening, there came a rich man from Arimathea, named Joseph, who was also a disciple of Jesus.

⁵⁸He approached Pilate and asked for the body of Jesus. Then Pilate ordered it to be given to him.

⁵⁹Joseph took the body, wrapped it in a clean linen cloth,⁶⁰ and laid it in his own new tomb that he had cut into the rock. Then he rolled a large stone against the door of the tomb and went away.⁶¹Mary Magdalene and the other Mary were there, sitting opposite the tomb.

⁶²The next day, which was the day after the Preparation, the chief priests and the Pharisees were gathered together with Pilate.⁶³They said, "Sir, we remember that when that deceiver was alive, he said, 'After three days will I rise again.'⁶⁴Therefore command that the tomb be made secure until the third day, otherwise his disciples may come and steal him and say to the people, 'He has risen from the dead,' and the last deception will be worse than the first."

⁶⁵Pilate said to them, "Take a guard. Go and make it as secure as you know how."⁶⁶So they went and made the tomb secure, sealing the stone and placing the guard.

¹Many ancient copies do not have Jesus .

28 ¹Now after the Sabbath, as it began to dawn toward the first day of the week, Mary Magdalene and the other Mary came to see the tomb.²Behold, there was a great earthquake, for an angel of the Lord descended from heaven, came and rolled away the stone, and sat on it.

³His appearance was like lightning, and his clothing as white as snow.⁴The guards shook with fear and became like dead men.

⁵The angel addressed the women and said to them, "Do not be afraid, for I know that you seek Jesus, who has been crucified.⁶He is not here, but is risen, just as he said. Come see the place where the Lord was lying.⁷Go quickly and tell his disciples, 'He has risen from the dead. See, he is going ahead of you to Galilee. There you will see him.' See, I have told you."

⁸The women quickly left the tomb with fear and great joy, and ran to tell his disciples.⁹Behold, Jesus met them and said, "Greetings!" The women came, took hold of his feet and worshiped him.¹⁰Then Jesus said to them, "Do not be afraid. Go tell my brothers to leave for Galilee. There they will see me."

¹¹Now while the women were going, behold, some of the guards went into the city and told the chief priests all the things that had happened.¹²When the priests had met with the elders and discussed the matter with them, they gave a large amount of money to the soldiers¹³and told them, "Say to others, 'The disciples of Jesus came by night and stole his body while we were sleeping.'

¹⁴If this report reaches the governor, we will persuade him and take any worries away from you."¹⁵So the soldiers took the money and did as they had been instructed. This report spread widely among the Jews and continues even today.

¹⁶But the eleven disciples went to Galilee, to the mountain to which Jesus had directed them.¹⁷When they saw him, they worshiped him, but some doubted.

¹⁸Jesus came to them and spoke to them and said, "All authority has been given to me in heaven and on earth.¹⁹Go therefore and make disciples of all the nations. Baptize them into the name of the Father, of the Son, and of the Holy Spirit.

²⁰Teach them to obey all the things that I have commanded you. See, I am with you always, even to the end of the age."

Mark

1 ¹This is the beginning of the gospel of Jesus Christ, the Son of God.

²As it is written in Isaiah the prophet,

"Look, I am sending my messenger before your face,
the one who will prepare your way.

³ The voice of one crying out in the wilderness,

'Make ready the way of the Lord;
make his paths straight.'"

⁴John came, baptizing in the wilderness and preaching a baptism of repentance for the forgiveness of sins.⁵The whole country of Judea and all the people of Jerusalem went out to him. They were baptized by him in the Jordan River, confessing their sins.⁶John wore a coat of camel's hair and a leather belt around his waist, and he ate locusts and wild honey.

⁷He was preaching, saying, "One will come after me who is more powerful than I; the strap of his sandals I am not worthy to stoop down and untie.⁸I baptized you with water, but he will baptize you with the Holy Spirit."

⁹It happened in those days that Jesus came from Nazareth in Galilee, and he was baptized by John in the Jordan River.¹⁰As Jesus came up out of the water, he saw the heavens split open and the Spirit coming down on him like a dove.¹¹A voice came out of the heavens: "You are my beloved Son. I am very pleased with you."

¹²Then the Spirit compelled him to go out into the wilderness.¹³He was in the wilderness forty days being tempted by Satan. He was with the wild animals, and the angels served him.

¹⁴Now after John was arrested, Jesus came into Galilee proclaiming the gospel of God.¹⁵He said, "The time is fulfilled, and the kingdom of God is near. Repent and believe the gospel."

¹⁶When he was walking beside the Sea of Galilee, he saw Simon and Andrew the brother of Simon casting a net in the sea, for they were fishermen.¹⁷Jesus said to them, "Come, follow me, and I will make you fishers of men."¹⁸Then immediately they left the nets and followed him.

¹⁹As Jesus was walking on a little farther, he saw James son of Zebedee and John his brother; they were in the boat mending the nets.²⁰He called them, and they left their father Zebedee in the boat with the hired servants, and they followed him.

²¹Then they came into Capernaum, and on the Sabbath, Jesus went into the synagogue and taught.²²They were astonished at his teaching, for he was teaching them as someone who has authority and not as the scribes.

²³Just then a man in their synagogue who had an unclean spirit cried out,²⁴saying, "What do we have to do with you, Jesus of Nazareth? Have you come to destroy us? I know who you are. You are the Holy One of God!"

²⁵Jesus rebuked the demon and said, "Be quiet and come out of him!"²⁶The unclean spirit threw him into convulsions and went out from him while crying out with a loud voice.

²⁷All the people were amazed, so they asked each other, "What is this? A new teaching with authority! He even commands the unclean spirits and they obey him!"²⁸The news about him went out everywhere into the whole region of Galilee.

²⁹After coming out of the synagogue, they came into the house of Simon and Andrew, along with James and John.

³⁰Now Simon's mother-in-law was lying sick with a fever, and they told Jesus about her.³¹So he came, took her by the hand, and raised her up; the fever left her, and she started serving them.

³²That evening after the sun had set, they brought to him all who were sick or possessed by demons.³³The whole city gathered together at the door.³⁴He healed many who were sick with various diseases and cast out many demons, but he did not allow the demons to speak because they knew him.

³⁵He got up very early, while it was still dark; he left and went out into a solitary place and there he prayed.

³⁶Simon and those who were with him searched for him.³⁷They found him and they said to him, "Everyone is looking for you."

³⁸He said, "Let us go elsewhere, out into the surrounding towns, so that I may preach there also. That is why I came out here."³⁹He went throughout all of Galilee, preaching in their synagogues and casting out demons.

⁴⁰A leper came to him. He was begging him; he knelt down and said to him, "If you are willing, you can make me clean."

⁴¹Moved with compassion, Jesus reached out his hand and touched him, saying to him, "I am willing. Be clean."⁴²Immediately the leprosy left him, and he was made clean.

⁴³Jesus strictly warned him and sent him away.⁴⁴He said to him, "Be sure to say nothing to anyone, but go, show yourself to the priest, and offer for your cleansing what Moses commanded, as a testimony to them."

⁴⁵But he went out and began to declare it freely and spread the word, so much so that Jesus could no longer enter a town openly but he stayed out in remote places. Yet people were still coming to him from everywhere.

² When Jesus came back to Capernaum after a few days, it was heard that he was at home.² So many gathered there that there was no more space, not even at the door, and he spoke the word to them.

³ Then some men came to him who were bringing a paralyzed man; four people were carrying him.⁴ When they could not get near him because of the crowd, they removed the roof that was above Jesus, and after they made an opening, they lowered the mat the paralyzed man was lying on.

⁵ Seeing their faith, Jesus said to the paralyzed man, "Son, your sins are forgiven."

⁶ Now some of the scribes were sitting there, and they reasoned in their hearts,⁷ "How can this man speak this way? He blasphemes! Who can forgive sins but God alone?"

⁸ Immediately Jesus knew in his spirit what they were thinking within themselves. He said to them, "Why are you thinking this in your hearts?⁹ Which is easier, to say to the paralyzed man, 'Your sins are forgiven,' or to say, 'Get up, take up your mat and walk'?"

¹⁰ But in order that you may know that the Son of Man has authority on earth to forgive sins," he said to the paralytic,¹¹ "I say to you, get up, take up your mat, and go to your house."

¹² He got up and immediately took up the mat, and went out of the house in front of everyone, so that they were all amazed and they gave glory to God, and they said, "We never saw anything like this."

¹³ He went out again by the lake, and all the crowd came to him, and he taught them.¹⁴ As he passed by, he saw Levi son of Alphaeus sitting at the tax collector's tent and he said to him, "Follow me." He got up and followed him.

¹⁵ Jesus was having a meal in Levi's house and many tax collectors and sinners were dining with him and his disciples, for there were many and they followed him.¹⁶ When the scribes, who were Pharisees, saw that Jesus was eating with sinners and tax collectors, they said to his disciples, "Why does he eat with tax collectors and sinners?"

¹⁷ When Jesus heard this, he said to them, "People who are strong in body do not need a physician; only people who are sick need one. I did not come to call righteous people, but sinners."

¹⁸ Now John's disciples and the Pharisees were fasting. Some people came and said to him, "Why do John's disciples and the disciples of the Pharisees fast, but your disciples do not fast?"

¹⁹ Jesus said to them, "Can the wedding attendants fast while the bridegroom is still with them? As long as they have the bridegroom with them, they cannot fast.

²⁰ But the days will come when the bridegroom will be taken away from them, and in those days, they will fast.²¹ No one sews a piece of new cloth on an old garment. Otherwise the patch tears away from it, the new from the old, and there is a worse tear.

²² No one puts new wine into old wineskins. Otherwise the wine will burst the skins and both the wine and the wineskins are lost. Instead, new wine is put into fresh wineskins."

²³ On the Sabbath day Jesus went through some grainfields, and his disciples began picking heads of grain as they made their way.²⁴ The Pharisees said to him, "Look, why are they doing something that is not lawful on the Sabbath day?"

²⁵ He said to them, "Have you never read what David did when he was in need and hungry—he and the men who were with him—²⁶ how he went into the house of God when Abiathar was high priest, and ate the bread of the presence, which is unlawful for anyone to eat except the priests, and he even gave some to those who were with him?"

²⁷ Jesus said, "The Sabbath was made for mankind, not mankind for the Sabbath.²⁸ Therefore, the Son of Man is Lord, even of the Sabbath."

3 ¹Again Jesus walked into the synagogue, and there was a man with a withered hand.²Some people watched him closely to see if he would heal him on the Sabbath so that they could accuse him.

³Jesus said to the man with the withered hand, "Get up and stand here in the middle of everyone."⁴Then he said to the people, "Is it lawful to do good on the Sabbath day or to do harm; to save a life or to kill?" But they were silent.⁵He looked around at them with anger, and he was grieved by their hardness of heart, and he said to the man, "Stretch out your hand." He stretched it out, and his hand was restored.⁶The Pharisees went out and immediately began to plot with the Herodians as to how they might put him to death.

⁷Then Jesus, with his disciples, went to the sea, and a great crowd of people followed from Galilee and from Judea⁸ and from Jerusalem and from Idumea and beyond the Jordan and around Tyre and Sidon. When they heard about the things he was doing, a great crowd came to him.

⁹He told his disciples to have a small boat ready for him because of the crowd, so that they would not press against him.¹⁰For he healed many, so that everyone who had afflictions eagerly approached him in order to touch him.

¹¹Whenever the unclean spirits saw him, they fell down before him and cried out, and they said, "You are the Son of God."¹²He strictly ordered them not to make him known.

¹³He went up on the mountain, and he called for those he wanted, and they came to him.¹⁴He appointed the twelve (whom he named apostles) so that they might be with him and he might send them to proclaim the message,¹⁵ and to have authority to cast out demons.¹⁶He appointed the twelve: Simon, to whom he gave the name Peter;¹⁷ James son of Zebedee, and John the brother of James, to whom he gave the name Boanerges, that is, "Sons of Thunder";¹⁸ and Andrew, Philip, Bartholomew, Matthew, Thomas, James son of Alphaeus, Thaddaeus, Simon the Zealot,¹⁹ and Judas Iscariot, who would betray him.

²⁰Then he went home, and the crowd came together again, so that they could not even eat bread.²¹When his family heard about it, they went out to seize him, for they said, "He is out of his mind."

²²The scribes who came down from Jerusalem said, "He is possessed by Beelzebul" and "By the ruler of the demons he drives out demons."

²³Jesus called them to himself and said to them in parables, "How can Satan cast out Satan?²⁴If a kingdom is divided against itself, that kingdom cannot stand.²⁵If a house is divided against itself, that house will not be able to stand.

²⁶If Satan has risen up against himself and is divided, he is not able to stand, but has come to an end.²⁷But no one can enter into the house of a strong man and steal his belongings without tying up the strong man first, and then he will plunder his house.

²⁸Truly I say to you, all sins of the sons of men will be forgiven, even all the blasphemies which they utter,²⁹ but whoever blasphemes against the Holy Spirit will never have forgiveness, but is guilty of an eternal sin."

³⁰Jesus said this because they were saying, "He has an unclean spirit."

³¹Then his mother and his brothers came and stood outside. They sent for him, summoning him.³²A crowd was sitting around him and they said to him, "Your mother and your brothers and your sisters are outside, and they are looking for you."

³³He answered them, "Who are my mother and my brothers?"³⁴He looked around at those who were sitting in a circle around him and said, "See, here are my mother and my brothers!³⁵For whoever does the will of God, that person is my brother, and sister, and mother."

4¹ Again he began to teach beside the sea, and a large crowd gathered around him. He stepped into a boat that was on the sea, and he sat down in it. The whole crowd was on the shore beside the sea.² He taught them many things in parables, and in his teaching, this is what he said to them.

³ "Listen! A farmer went out to sow his seed.⁴ As he sowed, some seed fell beside the road, and the birds came and devoured it.⁵ Other seed fell on the rocky ground, where it did not have much soil. Immediately it sprang up, because it did not have deep soil.

⁶ But when the sun rose, the plants were scorched, and because they had no root, they dried up.⁷ Other seed fell among the thorn plants. The thorn plants grew up and choked it, and it did not produce a crop.

⁸ Other seed fell into good soil, and it produced a crop growing up and increasing and yielding thirty, sixty, and even a hundred times."⁹ Then he said, "Whoever has ears to hear, let him hear!"

¹⁰ When Jesus was alone, those around him with the twelve asked him about the parables.¹¹ He said to them, "To you is given the mystery of the kingdom of God. But to those outside everything is in parables,

¹² so that when they look,
yes they look,
but do not see,
and so that when they hear,
yes they hear,
but do not understand,
or else they would turn
and God would forgive them."

¹³ He said to them, "Do you not understand this parable? How then will you understand all the parables?¹⁴ The sower sows the word.¹⁵ These are the ones beside the road, where the word is sown. When they hear, Satan immediately comes and takes away the word that is sown in them.

¹⁶ And these are the seed sown on the rocky ground; who, when they hear the word immediately receive it with joy.¹⁷ But they do not have root in themselves, but they endure for a while. Afterward when tribulation or persecution arises on account of the word, they immediately fall away.

¹⁸ Still others are the ones sown among the thorns. They are those who hear the word,¹⁹ but the cares of the world and the deceitfulness of wealth and the desires for other things come in and choke the word, and it is unproductive.²⁰ Those that were sown on the good soil are the ones who hear the word, accept it and bear fruit, thirty, sixty, or even a hundred times as much."

²¹ Jesus said to them, "Do you bring a lamp inside the house to put it under a basket or under the bed? You bring it in and you put it on a lampstand.²² For nothing is hidden that will not be known, and nothing is secret that will not come out into the open.²³ If anyone has ears to hear, let him hear!"

²⁴ He said to them, "Pay attention to what you hear, for the measure you use will be measured to you, and more will be added to you.²⁵ Because whoever has, to him will be given more, and whoever does not have, even what he has will be taken."

²⁶ He also said, "The kingdom of God is like a man who sows his seed on the ground.²⁷ He sleeps at night and gets up by day, and the seed sprouts and grows, though he does not know how.²⁸ The earth bears grain by itself: First the blade, then the ear, then the mature grain in the ear.²⁹ When the crop is ripe, he immediately sends in the sickle because the harvest has come."

³⁰ Again he said, "To what can we compare the kingdom of God, or what parable can we use to explain it?³¹ It is like a mustard seed, which, when it is sown, is the smallest of all the seeds on earth.³² Yet, when it is sown, it grows and becomes greater than all the garden plants, and it forms large branches, so that the birds of heaven can make their nests in its shade."

³³ With many parables like this he spoke the word to them, as much as they were able to understand,³⁴ and he did not speak to them without a parable. But when he was alone, he explained everything to his own disciples.

³⁵On that day, when evening had come, he said to them, "Let us go over to the other side."³⁶So they left the crowd, taking Jesus with them, just as he was, in the boat. There were other boats going along with him.³⁷Just then a violent windstorm arose, and the waves were breaking into the boat so that the boat was almost full of water.³⁸But Jesus himself was in the stern, asleep on a cushion. They woke him up, saying, "Teacher, do you not care that we are about to die?"

³⁹He got up, rebuked the wind, and said to the sea, "Peace! Be still!" Then the wind ceased, and there was a great calm.

⁴⁰Then he said to them, "Why are you afraid? Do you still not have faith?"

⁴¹They were filled with great fear and said to one another, "Who then is this, because even the wind and the sea obey him?"

5 ¹They came to the other side of the sea, to the region of the Gerasenes.²When Jesus was getting out of the boat, a man with an unclean spirit came up to him out of the tombs.

³The man lived in the tombs. No one could restrain him anymore, not even with a chain.⁴He had been bound many times with shackles and with chains. He tore the chains apart and his shackles were shattered. No one had the strength to subdue him.

⁵Every night and day in the tombs and in the mountains, he cried out and cut himself with sharp stones.⁶When he saw Jesus from a distance, he ran to him and bowed down before him.

⁷He cried out with a loud voice, "What do I have to do with you, Jesus, Son of the Most High God? I beg you by God himself, do not torment me."⁸For he had been saying to him, "Come out of the man, you unclean spirit."

⁹He asked him, "What is your name?"

He answered him, "My name is Legion, for we are many."

¹⁰He begged him again and again not to send them out of the region.

¹¹Now a great herd of pigs was there feeding on the hill,¹²and they begged him, saying, "Send us into the pigs; let us enter into them."¹³So he allowed them; the unclean spirits came out and entered into the pigs, and the herd rushed down the steep hill into the sea, and about two thousand pigs drowned in the sea.

¹⁴Then those who were feeding the pigs ran away and reported what had happened in the city and in the countryside, and so people went out to see what had happened.¹⁵Then they came to Jesus and they saw the demon-possessed man, the one who had been possessed by Legion, sitting there, clothed and in his right mind; and they were afraid.

¹⁶Those who had seen what happened to the demon-possessed man told them about it in detail, and they also told them about the pigs.¹⁷Then they started to beg him to leave their region.

¹⁸When he was getting into the boat, the demon-possessed man begged him that he might be with him.¹⁹But Jesus did not permit him, but said to him, "Go to your house and to your people and tell them what the Lord has done for you, and how he has shown you mercy."²⁰So he went away and began to proclaim in the Decapolis the great things that Jesus had done for him, and everyone was amazed.

²¹Now when Jesus had crossed over again to the other side in the boat, a great crowd gathered around him, as he was beside the sea.²²Then one of the leaders of the synagogue named Jairus came, and when he saw him, fell at his feet.²³He begged again and again, saying, "My little daughter is near death. I beg you, come and lay your hands on her that she may be made well and live."²⁴So he went with him, and a great crowd followed him and pressed close around him.

²⁵Now a woman was there who had a flow of blood for twelve years.²⁶She had suffered much from many doctors and had spent everything that she had, but instead of getting better she grew worse.²⁷When she had heard the reports about Jesus, she came up behind him in the crowd and touched his cloak.

²⁸For she said, "If I touch just his clothes, I will be healed."²⁹When she touched him, the bleeding stopped, and she felt in her body that she was healed from her affliction.

³⁰Jesus immediately realized in himself that power had gone out from him. He turned around in the crowd and said, "Who touched my clothes?"

³¹His disciples said to him, "You see this crowd pressed around you, and you say, 'Who touched me?'"

³²But Jesus looked around to see who had done it.

³³The woman, knowing what had happened to her, feared and trembled. She came and fell down before him and told him the whole truth.³⁴He said to her, "Daughter, your faith has made you well. Go in peace and be healed from your affliction."

³⁵While he was speaking, some people came from the synagogue leader's house, saying, "Your daughter is dead. Why trouble the teacher any longer?"

³⁶But when Jesus overheard the message that was spoken, he said to the leader of the synagogue, "Do not be afraid. Just believe."³⁷He did not permit anyone to accompany him except Peter, James, and John, the brother of James.³⁸They came to the house of the leader of the synagogue and he saw there people making a lot of noise; they were weeping and wailing loudly.

³⁹When he entered the house, he said to them, "Why are you upset and why do you weep? The child is not dead but sleeps."⁴⁰They began to mock him. But he put them all outside and took the father of the child and the mother and those who were with him, and he went in where the child was.

⁴¹He took the hand of the child and said to her, "Talitha, koum!" which is translated, "Little girl, I say to you, get up."⁴²Immediately the child got up and walked (for she was twelve years of age). They were immediately astonished with overwhelming amazement.⁴³He strictly ordered them that no one should know about this. Then he told them to give her something to eat.

⁶ He went out from there and came to his hometown, and his disciples followed him.² When the Sabbath came, he taught in the synagogue. Many people heard him and they were amazed. They said, "Where did he get these teachings?" "What is this wisdom that has been given to him?" "What are these miracles that he does with his hands?"³ "Is this not the carpenter, the son of Mary and the brother of James and Joses and Judas and Simon? Are his sisters not here with us?" They were offended by Jesus. ¹

⁴ Then Jesus said to them, "A prophet is not without honor, except in his hometown and among his own relatives and in his own household."⁵ He could not do any mighty work, except to lay his hands on a few sick people and heal them.⁶ He was amazed at their unbelief. Then he went around the villages teaching.

⁷ Then he called the twelve and began to send them out two by two, and he gave them authority over the unclean spirits,⁸ and instructed them to take nothing for their journey, except a staff—no bread, no bag, and no money in their belts—⁹ but to wear sandals, and not to wear two tunics.

¹⁰ He said to them, "Whenever you enter a house, remain until you go away from there.¹¹ If any town will not receive you or listen to you, when you leave that place, shake the dust off your feet as a testimony to them."

¹² They went out and proclaimed that people should repent.¹³ They cast out many demons, and anointed many sick people with oil and healed them.

¹⁴ King Herod heard this, for Jesus' name had become well known. Some were saying, "John the Baptist has been raised from the dead, and that is why these miraculous powers are at work in him."¹⁵ Some others said, "He is Elijah." Still others said, "He is a prophet, like one of the prophets in ancient times."

¹⁶ But when Herod heard this, he said, "John, whom I beheaded, has been raised."

¹⁷ For Herod sent to have John arrested and he had him bound in prison on account of Herodias (his brother Philip's wife), because he had married her.

¹⁸ For John told Herod, "It is not lawful for you to have your brother's wife."¹⁹ But Herodias held on to anger against him and wanted to kill him, but she could not,²⁰ for Herod feared John; he knew that he was a righteous and holy man, and he kept him safe. Listening to him made him greatly perplexed, yet he heard him gladly.

²¹ Then an opportunity came when Herod had his birthday and he made a dinner for his officials and for the commanders and leaders of Galilee.²² The daughter of Herodias herself came in and danced for them, and she pleased Herod and his dinner guests. The king said to the girl, "Ask me for anything you want and I will give it to you."

²³ He swore to her saying, "Whatever you ask of me, I will give you, up to half of my kingdom."

²⁴ She went out and said to her mother, "What should I ask him for?"

She said, "The head of John the Baptist."

²⁵ She immediately hurried back to the king, and she asked, saying, "I want you to give me, right now, the head of John the Baptist on a wooden platter."

²⁶ Though this deeply grieved the king, he could not refuse her request because of the oath he had made and because of his dinner guests.²⁷ So the king sent a soldier from his guard and commanded him to bring him John's head. The guard went and beheaded him in the prison.²⁸ He brought his head on a platter and gave it to the girl, and the girl gave it to her mother.²⁹ When his disciples heard of this, they came and took his body and placed it in a tomb.

³⁰ The apostles came together with Jesus and told him all that they had done and taught.³¹ Then he said to them, "Come away by yourselves into a deserted place and rest a while." For many were coming and going, and they did not even have time to eat.³² So they went away in the boat to a deserted place by themselves.

³³ But they saw them leaving and many recognized them, and they ran there together on foot from all the towns, and they arrived there before them.³⁴ When they came ashore, he saw a great crowd and he had compassion on them because they were like sheep without a shepherd. So he began to teach them many things.

³⁵When the hour was late, his disciples came to him and said, "This is a deserted place, and the hour is already late."³⁶Send them away so that they may go into the nearby countryside and villages to buy something to eat for themselves."

³⁷But he answered and said to them, "You give them something to eat."

They said to him, "Can we go and buy two hundred denarii worth of bread and give it to them to eat?"

³⁸He said to them, "How many loaves do you have? Go and see."

When they found out, they said, "Five loaves and two fish."

³⁹He commanded all the people to sit down in groups upon the green grass.⁴⁰They sat down in groups of hundreds and fifties.⁴¹He took the five loaves and the two fish, and looking up to heaven he blessed and broke the loaves and gave them to the disciples to set before the people. He also divided the two fish among them all.

⁴²They all ate until they were satisfied.⁴³They took up broken pieces of bread, twelve baskets full, and also pieces of the fish.⁴⁴There were five thousand men who ate the loaves.

⁴⁵Immediately he made his disciples get into the boat and go ahead of him to the other side, to Bethsaida, while he sent the crowd away.⁴⁶After taking leave of them, he went up the mountain to pray.⁴⁷Evening came, and the boat was now in the middle of the sea, and he was alone on land.

⁴⁸He saw that they were straining against the oars, for the wind was against them. About the fourth watch of the night, he came to them, walking on the sea, and he wanted to pass by them.⁴⁹But when they saw him walking on the sea, they thought he was a ghost and cried out,⁵⁰because they saw him and were troubled. Immediately he spoke to them and said to them, "Be courageous! It is I! Do not be afraid!"

⁵¹He got into the boat with them, and the wind ceased blowing. They were completely amazed.⁵²For they had not understood what the loaves meant. Instead, their hearts were hardened.

⁵³When they had crossed over, they came to land at Gennesaret and anchored the boat.⁵⁴When they came out of the boat, the people recognized him immediately,⁵⁵and they ran throughout the whole region and began to bring the sick on their mats to wherever they heard he was.

⁵⁶Wherever he entered into villages, or cities, or into the country, they would put the sick in the marketplaces. They begged him to let them touch the edge of his garment, and as many as touched him were healed.

¹The man called Josès here is called Joseph in Matthew 27:56. The name Joseph represents how the name was spelled in Hebrew, and the name Josès represents how his name was spelled in Greek.

7 ¹The Pharisees and some of the scribes who had come from Jerusalem gathered around him.

²They saw that some of his disciples ate bread with hands that were unclean, that is, unwashed.³(For the Pharisees and all the Jews do not eat unless they wash their hands carefully, because they hold to the tradition of the elders.⁴When the Pharisees come from the marketplace, they do not eat unless they bathe themselves, and they hold to many other things they have received, such as the washing of cups, pots, copper vessels, and the couches upon which they eat.)

⁵The Pharisees and the scribes asked Jesus, "Why do your disciples not walk according to the tradition of the elders, but eat their bread with unclean hands?"

⁶But he said to them, "Isaiah prophesied well about you hypocrites. As it is written,
"This people honors me with their lips,
but their heart is far from me.

⁷ In vain they worship me,
teaching the commands of men as their doctrines.'

⁸You abandon the commandment of God and hold on to the tradition of men."⁹He also said to them, "How well you reject the commandment of God so you may keep your tradition!"¹⁰For Moses said, 'Honor your father and your mother,' and, 'He who speaks evil of his father or mother will surely be put to death.'

¹¹But you say, 'If a man says to his father or mother, "Whatever help you would have received from me is Corban"' (that is to say, 'a Gift'),¹²then you no longer permit him to do anything for his father or his mother.¹³You are making the word of God void by your tradition which you have handed down. And many similar things you do."

¹⁴He called the crowd again and said to them, "Listen to me, all of you, and understand.¹⁵There is nothing from outside of a person that can defile him when it enters into him. It is what comes out of the person that defiles him."¹⁶

¹⁷Now when Jesus left the crowd and entered the house, his disciples asked him about the parable.¹⁸Jesus said, "Are you also still without understanding? Do you not know that whatever enters into a person from outside cannot defile him,¹⁹because it cannot go into his heart, but it goes into his stomach and then passes out into the latrine?" With this statement Jesus declared all foods clean.

²⁰He said, "It is that which comes out of the person that defiles him.²¹For from within a person, out of the heart, proceed evil thoughts, sexual immorality, theft, murder,²²adultery, coveting, wickedness, deceit, sensuality, envy, slander, pride, folly.²³All these evils come from within, and they are what defile a person."

²⁴He got up from there and went away to the region of Tyre and Sidon. There he went into a house, and he wanted no one to know where he was, yet he could not be hidden.²⁵But immediately ²a woman whose little daughter had an unclean spirit heard about him and came and fell down at his feet.²⁶Now the woman was a Greek, a Syrophenician by descent. She begged him to cast out the demon from her daughter.

²⁷He said to her, "Let the children first be fed. For it is not proper to take the children's bread and throw it to the dogs."

²⁸But she answered and said to him, "Yes, Lord, even the dogs under the table eat the children's crumbs."

²⁹He said to her, "Because of what you have said, you are free to go. The demon has gone out of your daughter."³⁰She went back to her house and found the child lying on the bed, and the demon was gone.

³¹Then he went out again from the region of Tyre, and went through Sidon to the Sea of Galilee up into the region of the Decapolis.³²They brought to him someone who was deaf and had difficulty speaking, and they begged him to lay his hand on him.

³³Then taking him aside away from the crowd privately, he put his fingers into his ears, and then he spit and touched his tongue.³⁴Then he looked up to heaven, sighed, and said to him, "Ephphatha," that is to say, "Open!"³⁵At once his ears were opened, the bond of his tongue was released, and he began to speak plainly.

³⁶Jesus ordered them to tell no one. But the more he ordered them, the more abundantly they proclaimed it.³⁷They were extremely astonished, saying, "He has done all things well. He even makes the deaf hear and the mute speak."

¹The best ancient copies do not have verse 16. If any man has ears to hear, let him hear .
²Some ancient copies do not have the words, But immediately .

⁸ In those days, there was again a great crowd, and they had nothing to eat. Jesus called his disciples and said to them, ² "I have compassion on the crowd because they continue to be with me already for three days and have nothing to eat. ³ If I send them away to their home without eating, they may faint on the way. Some of them have come a long way."

⁴ His disciples answered him, "Where can we get enough loaves of bread in such a deserted place to satisfy these people?"

⁵ He asked them, "How many loaves do you have?"

They said, "Seven."

⁶ He commanded the crowd to sit down on the ground. He took the seven loaves, gave thanks, and broke them. He gave them to his disciples to set before them, and they set them before the crowd.

⁷ They also had a few small fish, and after he gave thanks for them, he commanded the disciples to serve these as well. ⁸ They ate and were satisfied, and they picked up the remaining broken pieces, seven large baskets. ⁹ There were about four thousand people. Then he sent them away. ¹⁰ Immediately he got into the boat with his disciples, and they went into the region of Dalmanutha.

¹¹ Then the Pharisees came out and began to argue with him. They sought from him a sign from heaven, to test him. ¹² He sighed deeply in his spirit and said, "Why does this generation seek for a sign? Truly I say to you, no sign will be given to this generation." ¹³ Then he left them, got into a boat again, and went away to the other side.

¹⁴ Now the disciples had forgotten to take bread with them. They had no more than one loaf of bread in the boat.

¹⁵ He instructed them, saying, "Keep watch and be on guard against the yeast of the Pharisees and the yeast of Herod."

¹⁶ The disciples were arguing with one another about having no bread.

¹⁷ When he understood this, he asked them, "Why are you arguing about having no bread? Do you still not see or understand? Do you have hardened hearts?"

¹⁸ You have eyes; do you not see? You have ears; do you not hear? Do you not remember? ¹⁹ When I broke the five loaves among the five thousand, how many baskets full of broken pieces of bread did you take up?"

They said to him, "Twelve."

²⁰ "When I broke the seven loaves among the four thousand, how many basketfuls of broken pieces of bread did you take up?"

They said to him, "Seven."

²¹ He said, "Do you not yet understand?"

²² They came to Bethsaida. The people there brought to him a blind man and begged Jesus to touch him. ²³ Jesus took hold of the blind man by the hand and led him out of the village. When he had spit on his eyes and laid his hands on him, he asked him, "Do you see anything?"

²⁴ He looked up, and said, "I see men who look like walking trees."

²⁵ Then he again laid his hands upon his eyes, and the man opened his eyes, his sight was restored, and he saw all things clearly. ²⁶ Jesus sent him away to his home and said, "Do not enter the village."

²⁷ Jesus went out with his disciples into the villages of Caesarea Philippi. On the way he asked his disciples, "Who do the people say that I am?"

²⁸ They answered him and said, "John the Baptist. Others say, 'Elijah,' and others, 'One of the prophets.'"

²⁹ He asked them, "But who do you say that I am?"

Peter said to him, "You are the Christ."

³⁰Jesus warned them not to tell anyone about him.

³¹He began to teach them that the Son of Man must suffer many things, and would be rejected by the elders and the chief priests and the scribes, and would be killed, and after three days rise up. ³²He spoke that message openly. Then Peter took him aside and began to rebuke him.

³³But Jesus turned and looked at his disciples and then he rebuked Peter and said, "Get behind me, Satan! You are not setting your mind on the things of God, but on the things of people."³⁴Then he called the crowd and his disciples together, and he said to them, "If anyone wants to follow me, he must deny himself, take up his cross, and follow me.

³⁵For whoever wants to save his life will lose it, and whoever loses his life for my sake and for the gospel will save it. ³⁶What does it profit a person to gain the whole world and then forfeit his life?³⁷What can a person give in exchange for his life?

³⁸Whoever is ashamed of me and my words in this adulterous and sinful generation, the Son of Man will be ashamed of him when he comes in the glory of his Father with the holy angels."

⁹ He said to them, "Truly I say to you, there are some of you who are standing here who will not taste death before they see the kingdom of God come with power."

² Six days later, Jesus took Peter and James and John with him up a high mountain, alone by themselves. Then he was transfigured before them.³ His garments became radiantly brilliant, extremely white, whiter than any bleacher on earth could bleach them.

⁴ Then Elijah with Moses appeared to them, and they were talking with Jesus.⁵ Peter answered and said to Jesus, "Rabbi, it is good for us to be here, and so let us make three shelters, one for you, one for Moses, and one for Elijah."⁶ (For he did not know what to say, for they were terrified.)

⁷ A cloud came and overshadowed them. Then a voice came out of the cloud, "This is my beloved Son. Listen to him."⁸ Suddenly, when they looked around, they no longer saw anyone with them, but only Jesus.

⁹ As they were coming down the mountain, he commanded them to tell no one what they had seen until the Son of Man had risen from the dead.¹⁰ So they kept the matter to themselves, but they discussed among themselves what "rising from the dead" could mean.

¹¹ They asked him, "Why do the scribes say that Elijah must come first?"

¹² He said to them, "Elijah does come first to restore all things. Why then is it written that the Son of Man must suffer many things and be despised?"¹³ But I say to you that Elijah has come, and they did whatever they wanted to him, just as it is written about him."

¹⁴ When they came to the disciples, they saw a great crowd around them, and scribes were arguing with them.¹⁵ As soon as they saw Jesus, the whole crowd was amazed, and as they ran up to him, they greeted him.¹⁶ He asked his disciples, "What are you arguing with them about?"

¹⁷ Someone in the crowd answered him, "Teacher, I brought my son to you. He has a spirit that makes him unable to speak.¹⁸ It seizes him and it throws him down, and he foams at the mouth, grinds his teeth, and becomes rigid. I asked your disciples to drive it out of him, but they could not."

¹⁹ He answered them, "Unbelieving generation, how long will I have to stay with you? How long will I bear with you? Bring him to me."

²⁰ They brought the boy to him. When the spirit saw Jesus, it immediately threw him into a convulsion. The boy fell on the ground and foamed at the mouth.²¹ Jesus asked his father, "For how much time has he been like this?"

The father said, "Since childhood.

²² It has often thrown him into the fire or into the waters and tried to destroy him. If you are able to do anything, have pity on us and help us."

²³ Jesus said to him, "'If you are able'? All things are possible for the one who believes."

²⁴ Immediately the father of the child cried out and said, "I believe! Help my unbelief!"

²⁵ When Jesus saw the crowd running to them, he rebuked the unclean spirit and said, "You mute and deaf spirit, I command you, come out of him, and never enter into him again."

²⁶ It cried out and convulsed the boy greatly and then came out. The boy looked like one who was dead, so that many said, "He is dead."²⁷ But Jesus took him by the hand and lifted him up, and the boy stood up.

²⁸ When Jesus came into the house, his disciples asked him privately, "Why could we not cast it out?"

²⁹ He said to them, "This kind cannot be cast out except by prayer."

³⁰ They went out from there and passed through Galilee. He did not want anyone to know where they were,³¹ for he was teaching his disciples. He said to them, "The Son of Man will be given over into the hands of men, and they will put him to death. When he has been put to death, after three days he will rise again."³² But they did not understand this statement, and they were afraid to ask him.

³³Then they came to Capernaum. After he entered the house he asked them, "What were you discussing on the way?"³⁴But they were silent. For they had been arguing with one another on the way about who was the greatest.³⁵Sitting down, he called the twelve together and he said to them, "If anyone wants to be first, he must be last of all and servant of all."

³⁶He took a little child and placed him in their midst. He took him in his arms and said to them,³⁷"Whoever receives such a child in my name receives me; whoever receives me does not receive me but the one who sent me."

³⁸John said to him, "Teacher, we saw someone driving out demons in your name and we stopped him, because he does not follow us."

³⁹But Jesus said, "Do not stop him, for there is no one who will do a mighty work in my name and can soon afterwards say anything bad about me.

⁴⁰Whoever is not against us is for us.⁴¹Whoever gives you a cup of water to drink in my name because you belong to Christ, truly I say to you, he will not lose his reward.

⁴²Whoever causes one of these little ones who believes in me to stumble, it would be better for him to have a large millstone tied around his neck and be thrown into the sea.⁴³If your hand causes you to stumble, cut it off. It is better for you to enter into life maimed than to have two hands and to go into hell, into the unquenchable fire.⁴⁴¹

⁴⁵If your foot causes you to stumble, cut it off. It is better for you to enter into life lame than to have your two feet and be thrown into hell.⁴⁶²

⁴⁷If your eye causes you to stumble, tear it out. It is better for you to enter into the kingdom of God with one eye than to have two eyes and to be thrown into hell,⁴⁸ where their worm does not die, and the fire is not put out.

⁴⁹For everyone will be salted with fire.⁵⁰Salt is good, but if the salt has lost its saltiness, how can you make it salty again? Have salt among yourselves, and be at peace with one another."

¹The best ancient copies do not have this phrase, and verse 44 is not included in the ULB, where their worm does not die, and the fire is not put out. This phrase does appear in verse 48.

²The best ancient copies do not have this phrase, and verse 46 is not included in the ULB, where their worm does not die, and the fire is not put out. This phrase does appear in verse 48.

10 ¹Jesus left that place and went to the region of Judea and to the area beyond the Jordan River, and the crowds came to him again. He was teaching them again, as he was accustomed to do.²Then Pharisees came to him to test him and asked, "Is it lawful for a husband to divorce his wife?"

³He answered, "What did Moses command you?"

⁴They said, "Moses allowed a man to write a certificate of divorce and then to send her away."

⁵"It was because of your hard hearts that he wrote you this law," Jesus said to them.⁶"But from the beginning of creation, 'God made them male and female.'

⁷ 'For this reason

a man will leave his father and mother

and be united to his wife,

⁸ and the two will become one flesh.'

So they are no longer two, but one flesh.

⁹Therefore what God has joined together, let no man tear apart."

¹⁰When they were in the house, the disciples asked him again about this.¹¹He said to them, "Whoever divorces his wife and marries another woman commits adultery against her.¹²If she divorces her husband and marries another man, she commits adultery."

¹³Then they brought their little children to him so that he might touch them, but the disciples rebuked them.¹⁴But when Jesus noticed it, he was angry and said to them, "Permit the little children to come to me, and do not forbid them, for the kingdom of God belongs to those who are like them.

¹⁵Truly I say to you, whoever will not receive the kingdom of God as a little child will definitely not enter it."¹⁶Then he took the children into his arms and blessed them as he placed his hands on them.

¹⁷When he began his journey, a man ran up to him and knelt before him and asked, "Good Teacher, what must I do to inherit eternal life?"

¹⁸Jesus said, "Why do you call me good? No one is good except God alone.¹⁹You know the commandments: 'Do not murder, do not commit adultery, do not steal, do not testify falsely, do not defraud, honor your father and mother.'"

²⁰The man said, "Teacher, all these things I have obeyed from the time I was a youth."

²¹Jesus looked at him and loved him. He said to him, "One thing you lack. You must sell all that you have and give it to the poor, and you will have treasure in heaven. Then come, follow me."²²But because of this statement he looked very sad and he went away sorrowful, because he had many possessions.

²³Jesus looked around and said to his disciples, "How difficult it is for those who are rich to enter the kingdom of God!"²⁴The disciples were astonished at his words. But Jesus said to them again, "Children, how hard it is to enter into the kingdom of God!²⁵It is easier for a camel to go through the eye of a needle than for a rich person to enter the kingdom of God."

²⁶They were greatly astonished and said to each other, "Then who can be saved?"

²⁷Jesus looked at them and said, "With people it is impossible, but not with God. For all things are possible with God."

²⁸Peter began to speak to him: "Look, we have left everything and have followed you."

²⁹Jesus said, "Truly I say to you, there is no one who has left house or brothers or sisters or mother or father or children or lands for my sake and for the gospel³⁰ who will not receive a hundred times as much now in this age: houses and brothers and sisters and mothers and children and lands, with persecutions, and in the world to come, eternal life.³¹But many who are first will be last, and the last first."

³²They were on the road going up to Jerusalem, and Jesus was going ahead of them. The disciples were amazed, and those who were following behind were afraid. Then Jesus took the twelve aside again and began to tell them what would soon happen to him.³³"See, we are going up to Jerusalem, and the Son of Man will be given over to the chief priests and the scribes. They will condemn him to death and give him over to the Gentiles.³⁴They will mock him, spit on him, whip him, and put him to death. But after three days he will rise."

³⁵James and John, the sons of Zebedee, came up to him and said, "Teacher, we want you to do for us whatever we ask you."

³⁶He said to them, "What do you want me to do for you?"

³⁷They said, "Allow us to sit with you in your glory, one at your right hand and the other at your left."

³⁸But Jesus replied to them, "You do not know what you are asking. Are you able to drink the cup which I will drink or be baptized with the baptism with which I will be baptized?"

³⁹They said to him, "We are able."

Jesus said to them, "The cup that I will drink, you will drink, and with the baptism with which I am baptized, you also will be baptized.

⁴⁰But who is to sit at my right hand or at my left hand is not mine to give, but it is for those for whom it has been prepared."

⁴¹When the other ten disciples heard about this, they began to be very angry with James and John.⁴²Jesus called them to himself and said, "You know those who are considered rulers of the Gentiles dominate them, and their high officials exercise authority over them.

⁴³But it is not this way among you. Whoever wishes to become great among you must be your servant,⁴⁴and whoever wishes to be first among you must be the slave of all.⁴⁵For the Son of Man did not come to be served, but to serve, and to give his life as a ransom for many."

⁴⁶They came to Jericho. As he left Jericho with his disciples and a great crowd, the son of Timaeus, Bartimaeus, a blind beggar, sat by the road.⁴⁷When he heard that it was Jesus the Nazarene, he began to shout and to say, "Jesus, Son of David, have mercy on me!"

⁴⁸Many rebuked the blind man, telling him to be quiet. But he cried out all the more, "Son of David, have mercy on me!"

⁴⁹Jesus stopped and commanded him to be called. They called the blind man, saying, "Be brave! Get up! He is calling for you."⁵⁰He threw aside his coat, sprang up, and came to Jesus.

⁵¹Jesus answered him and said, "What do you want me to do for you?"

The blind man said, "Rabboni, I want to receive my sight."

⁵²Then Jesus said to him, "Go. Your faith has healed you." Immediately he could see again, and he followed him on the road.

11 ¹Now as they came to Jerusalem, they were close to Bethphage and Bethany at the Mount of Olives, and Jesus sent out two of his disciples² and said to them, "Go into the village opposite us. As soon as you enter it, you will find a colt that has never been ridden. Untie it and bring it to me.³ If anyone says to you, 'Why are you doing this?' you should say, 'The Lord has need of it and will immediately send it back here.'"

⁴They went away and found a colt tied at a door outside in the street, and they untied it.⁵ Some people were standing there and said to them, "What are you doing, untying that colt?"⁶ They spoke to them as Jesus told them, and the people let them go their way.

⁷They brought the colt to Jesus and threw their cloaks on it, and he sat on it.⁸ Many people spread their garments on the road, and others spread branches they had cut from the fields.⁹ Those who went before him and those who followed shouted,

"Hosanna! Blessed is the one
who comes in the name of the Lord.

¹⁰ Blessed is the coming kingdom of our father David!
Hosanna in the highest!"

¹¹Then Jesus entered into Jerusalem and went into the temple and looked around at everything. Now the time being late, he went out to Bethany with the twelve.¹² The next day while they were going out from Bethany, he was hungry.

¹³Seeing from far away a fig tree that had leaves, he went to see if he could find any fruit on it, and when he came to it, he found nothing but leaves, for it was not the season for figs.¹⁴ He said to it, "No one will ever eat fruit from you again." And his disciples heard it.

¹⁵They came to Jerusalem, and he entered the temple and began to cast out the sellers and the buyers in the temple. He turned over the tables of the money changers and the seats of those who sold pigeons.¹⁶ He did not allow anyone to carry anything through the temple that could be sold.

¹⁷He taught them and said, "Is it not written,
'My house will be called
a house of prayer for all the nations'?
But you have made it a den of robbers."

¹⁸The chief priests and the scribes heard what he had said, and they looked for a way to destroy him. For they feared him because the entire crowd was amazed at his teaching.¹⁹ When evening came, they left the city.

²⁰As they walked by in the morning, they saw the fig tree withered away to its roots.²¹ Peter remembered and said, "Rabbi, look! The fig tree you cursed has withered away."

²²Jesus answered them, "Have faith in God.²³ Truly I say to you that if anyone says to this mountain, 'Get up and cast yourself into the sea,' and if he does not doubt in his heart but believes that what he said will happen, that is what God will do.

²⁴Therefore I say to you: Everything you pray and ask for, believe that you have received it, and it will be yours.

²⁵When you stand and pray, you must forgive whatever you have against anyone, so that your Father who is in heaven will also forgive you your trespasses."²⁶ [1](#)

²⁷They came to Jerusalem again. As Jesus was walking in the temple, the chief priests, the scribes, and the elders came to him.²⁸ They said to him, "By what authority do you do these things, and who gave you the authority to do them?"

²⁹Jesus said to them, "I will ask you one question. Tell me and I will tell you by what authority I do these things.

³⁰The baptism of John—was it from heaven or from men? Answer me."

³¹They discussed between themselves and argued and said, "If we say, 'From heaven,' he will say, 'Why then did you not believe him?'³² But if we say, 'From men,'" They were afraid of the people, for everyone was convinced that John was a prophet.³³ Then they answered Jesus and said, "We do not know."

Then Jesus said to them, "Neither will I tell you by what authority I do these things."

1The best ancient copies of Mark do not have this sentence: But if you do not forgive, neither will your Father who is in heaven forgive your trespasses .

12 ¹Then Jesus began to teach them in parables. He said, "A man planted a vineyard, put a hedge around it, and dug a pit for a winepress. He built a watchtower and then leased the vineyard to vine growers. Then he went away on a journey.² At the right time, he sent a servant to the vine growers to receive from them some of the fruit of the vineyard.³ But they took him, beat him, and sent him away empty-handed.

⁴Again he sent to them another servant, and they wounded him in the head and treated him shamefully.⁵ He sent yet another, and this one they killed. They treated many others in the same way, beating some and killing others.⁶ He had still one more person to send, a beloved son. He was the last one he sent to them. He said, "They will respect my son."

⁷"But the vine growers said to one another, "This is the heir. Come, let us kill him, and the inheritance will be ours."

⁸They seized him, killed him, and threw him out of the vineyard.⁹ Therefore, what will the owner of the vineyard do? He will come and destroy the vine growers and will give the vineyard to others.

¹⁰Have you not read this scripture?

"The stone which the builders rejected
has been made the cornerstone.

¹¹ This was from the Lord,
and it is marvelous in our eyes."

¹²After this the Jewish leaders sought a way to arrest Jesus because they understood that he spoke the parable against them. But they were afraid of the crowd. So they left him and went away.

¹³Then they sent some of the Pharisees and the Herodians to him to trap him with words.¹⁴ When they came, they said to him, "Teacher, what people think is not a concern to you because you do not show partiality to anyone. You truly teach the way of God. Is it lawful to pay taxes to Caesar or not? Should we pay or not?"

¹⁵But Jesus knew their hypocrisy and said to them, "Why do you test me? Bring me a denarius so I can look at it."

¹⁶They brought one to Jesus. He said to them, "Whose likeness and inscription is this?"

They said, "Caesar's."

¹⁷Jesus said, "Give to Caesar the things that are Caesar's, and to God the things that are God's." They marveled at him.

¹⁸Then Sadducees, who say there is no resurrection, came to him. They asked him, saying,¹⁹ "Teacher, Moses wrote for us, 'If a man's brother dies and leaves a wife behind him, but had no child, the man should take the brother's wife, and raise up children for his brother.'

²⁰There were seven brothers; the first took a wife and then died, having no children.²¹ Then the second took her and died, leaving no child, and the third in the same way.²² The seven left no children. Last of all, the woman also died.²³ In the resurrection, when they rise again, whose wife will she be? For all seven brothers had her as their wife."

²⁴Jesus said, "Is this not the reason you are mistaken, because you do not know the scriptures nor the power of God?²⁵ For when they rise from the dead, they neither marry nor are given in marriage, but they are like angels in heaven.

²⁶But concerning the dead that are raised, have you not read in the book of Moses, in the account about the bush, how God spoke to him and said, 'I am the God of Abraham and the God of Isaac and the God of Jacob?'²⁷ He is not the God of the dead, but of the living. You are quite mistaken."

²⁸One of the scribes came and heard their discussion; he saw that Jesus answered them well. He asked him, "What commandment is the most important of all?"

²⁹Jesus answered, "The most important is, 'Hear, Israel, the Lord our God, the Lord is one.'³⁰ You must love the Lord your God with all your heart, with all your soul, with all your mind, and with all your strength.³¹ The second

commandment is this, 'You must love your neighbor as yourself.' There is no other greater commandment than these."

³²The scribe said, "Good, Teacher! You have truly said that God is one, and that there is no other besides him.³³ To love him with all the heart and with all the understanding and with all the strength, and to love one's neighbor as oneself is even more than all burnt offerings and sacrifices."

³⁴When Jesus saw that he had given a wise answer, he said to him, "You are not far from the kingdom of God." After that, no one dared to ask Jesus any more questions.

³⁵While Jesus was teaching in the temple courts, he said, "How is it that the scribes say the Christ is the son of David?"³⁶David himself, in the Holy Spirit, said,

"The Lord said to my Lord,

"Sit at my right hand

until I put your enemies under your feet."

³⁷David himself calls him 'Lord,' so how can the Christ be David's son?" The large crowd gladly listened to him.

³⁸In his teaching Jesus said, "Beware of the scribes, who like to walk in long robes and be greeted in the marketplaces,³⁹ and have the most important seats in the synagogues and the places of honor at feasts.⁴⁰ They also devour widows' houses, and they pray long prayers for people to see. These men will receive greater condemnation."

⁴¹Then Jesus sat down across from an offering box in the temple area; he was watching people as they dropped their money into the box. Many rich people put in large amounts of money.⁴²Then a poor widow came and put in two mites, worth about a penny.

⁴³He called his disciples and said to them, "Truly I say to you, this poor widow has put in more than all of them who contributed to the offering box.⁴⁴For all of them gave out of their abundance. But this widow, out of her poverty, put in all of the money which she had to live on."

13 ¹As Jesus was walking away from the temple, one of his disciples said to him, "Teacher, look at the wonderful stones and wonderful buildings!"

²Jesus said to him, "Do you see these great buildings? Not one stone will be left on another which will not be torn down."

³As he sat on the Mount of Olives opposite the temple, Peter, James, John, and Andrew asked him privately, ⁴"Tell us, when will these things happen? What will be the sign when all these things are about to happen?"

⁵Jesus began to say to them, "Be careful that no one leads you astray. ⁶Many will come in my name and say, 'I am he,' and they will lead many astray.

⁷When you hear of wars and rumors of wars, do not be frightened; these things must happen, but the end is not yet. ⁸For nation will rise against nation, and kingdom against kingdom. There will be earthquakes in many places, and famines. These are the beginnings of birth pains.

⁹"Be on your guard. They will give you over to councils, and you will be beaten in synagogues. You will stand before both governors and kings for my sake, as a testimony to them. ¹⁰But the gospel must first be proclaimed to all the nations.

¹¹When they arrest you and hand you over, do not worry about what you should say. For in that hour, what you should say will be given to you; it will not be you who speak, but the Holy Spirit. ¹²Brother will deliver up brother to death, and a father his child. Children will rise up against their parents and cause them to be put to death. ¹³You will be hated by everyone because of my name. But whoever endures to the end, that person will be saved.

¹⁴"When you see the abomination of desolation standing where it should not be standing" (let the reader understand), "let those who are in Judea flee to the mountains, ¹⁵let him who is on the housetop not go down into the house or take anything out of it, ¹⁶and let him who is in the field not return to take his cloak.

¹⁷But woe to those who are pregnant and to those who are nursing infants in those days! ¹⁸Pray that it might not occur in the winter. ¹⁹For those will be days of great tribulation, such as has not been from the beginning of creation, which God created, until now, no, nor ever will be again. ²⁰Unless the Lord had shortened the days, no flesh would be saved. But for the sake of the elect, those whom he chose, he cut short the days.

²¹Then if anyone says to you, 'Look, here is the Christ!' or 'Look, there he is!' do not believe it. ²²For false Christs and false prophets will appear and will give signs and wonders so as to deceive, if possible, even the elect. ²³Be on guard! I have told you all these things ahead of time.

²⁴"But after the tribulation of those days,
 'the sun will be darkened,
 the moon will not give its light,
²⁵ the stars will fall from the sky,
 and the powers that are in the heavens
 will be shaken.'

²⁶Then they will see the Son of Man coming in the clouds with great power and glory. ²⁷Then he will send his angels and he will gather together his elect from the four winds, from the ends of the earth to the ends of the sky.

²⁸"Learn a lesson from the fig tree. As soon as the branch becomes tender and puts out its leaves, you know that summer is near. ²⁹So also, when you see these things happening, recognize that he is near, close to the gates.

³⁰Truly I say to you, this generation will not pass away until all of these things occur. ³¹Heaven and earth will pass away, but my words will never pass away. ³²But concerning that day or that hour, no one knows, not even the angels in heaven, nor the Son, but the Father.

³³"Be alert! Watch, because you do not know what time it is. ³⁴It is like a man who goes on a journey—he leaves his house and puts his servants in charge of the house, each one with his work, and he commands the doorkeeper to stay alert.

³⁵Therefore stay alert because you do not know when the master of the house will come home; it could be in the evening, at midnight, when the rooster crows, or in the morning. ³⁶If he comes suddenly, do not let him find you sleeping. ³⁷What I say to you I say to everyone: Watch!"

Some ancient copies of the Greek text read: Be alert! Watch and pray .

14 ¹It was now two days before the Passover and the Festival of Unleavened Bread. The chief priests and the scribes were seeking ways to stealthily arrest Jesus and then kill him.²For they were saying, "Not during the festival, so that a riot does not arise among the people."

³While Jesus was in Bethany in the house of Simon the leper, as he was reclining at the table, a woman came to him having an alabaster jar of very expensive perfume, which was pure nard. She broke the jar and poured the nard on his head.⁴But there were some who were angry. They spoke among themselves and said, "What is the reason for the waste of this perfume?"⁵This perfume could have been sold for more than three hundred denarii, and given to the poor." Then they scolded her.

⁶But Jesus said, "Leave her alone. Why are you troubling her? She has done a beautiful thing for me.⁷You always have the poor with you, and whenever you desire you can do good to them, but you will not always have me.⁸She has done what she could. She has anointed my body for burial.⁹Truly I say to you, wherever the gospel is preached in the whole world, what this woman has done will be spoken of, in memory of her."

¹⁰Then Judas Iscariot, one of the twelve, went away to the chief priests so that he might give him over to them.

¹¹When the chief priests heard it, they were glad and promised to give him money. He began looking for an opportunity to give him over to them.

¹²On the first day of unleavened bread, when they sacrificed the Passover lamb, his disciples said to him, "Where do you want us to go to prepare, so you may eat the Passover meal?"

¹³He sent two of his disciples and said to them, "Go into the city, and a man bearing a pitcher of water will meet you. Follow him.¹⁴Where he enters a house, follow him in and say to the owner of that house, 'The Teacher says, "Where is my guest room where I will eat the Passover with my disciples?"'

¹⁵He will show you a large furnished upper room that is ready. Make the preparations for us there."¹⁶The disciples left and went to the city. They found everything as he had said to them, and they prepared the Passover meal.

¹⁷When it was evening, he came with the twelve.¹⁸As they were lying down at the table and eating, Jesus said, "Truly I say to you, one of you eating with me will betray me."

¹⁹They were all very sorrowful, and one by one they said to him, "Surely not I?"

²⁰Jesus answered and said to them, "It is one of the twelve, the one now dipping bread with me in the bowl.²¹For the Son of Man will go as it is written about him. But woe to that man through whom the Son of Man is betrayed! It would have been better for him if he had not been born."

²²As they were eating, Jesus took bread, blessed it, and broke it. He gave it to them and said, "Take this. This is my body."²³He took a cup, gave thanks, and gave it to them, and they all drank from it.²⁴He said to them, "This is my blood of the covenant, the blood that is poured out for many.²⁵Truly I say to you, I will not drink again of this fruit of the vine until that day when I drink it new in the kingdom of God."

²⁶When they had sung a hymn, they went out to the Mount of Olives.²⁷Jesus said to them, "All of you will fall away, for it is written,

'I will strike the shepherd
and the sheep will be scattered.'

²⁸But after I am raised up, I will go ahead of you into Galilee."

²⁹Peter said to him, "Even if all fall away, I will not."

³⁰Jesus said to him, "Truly I say to you, today—yes, this very night—before the rooster crows twice you will deny me three times."

³¹But Peter said emphatically, "If I must die with you, I will not deny you." They all made the same promise.

³²They came to the place called Gethsemane, and Jesus said to his disciples, "Sit here while I pray."³³He took Peter, James, and John with him and began to be distressed and deeply troubled.³⁴He said to them, "My soul is deeply grieved, even to the point of death. Remain here and watch."

³⁵ Going a little farther, Jesus fell to the ground and prayed that if it were possible the hour might pass from him.

³⁶ He said, "Abba, Father, all things are possible with you. Remove this cup from me. But not my will, but yours."

³⁷ He came back and found them sleeping, and he said to Peter, "Simon, are you asleep? Could you not watch for one hour?"³⁸ Watch and pray that you do not enter into temptation. The spirit indeed is willing, but the flesh is weak."³⁹ Again he went away and prayed, and he used the same words.

⁴⁰ When he came back again, he found them sleeping, for their eyes were heavy. They did not know what to say to him.⁴¹ He came the third time and said to them, "Are you still sleeping and taking your rest? Enough! The hour has come. Look! The Son of Man is being betrayed into the hands of sinners."⁴² Get up; let us go. Look, the one who is betraying me is near."

⁴³ While he was still speaking, Judas, one of the twelve, arrived, and a large crowd was with him with swords and clubs, from the chief priests, the scribes, and the elders.⁴⁴ Now his betrayer had given them a sign, saying, "The one I kiss is the man. Seize him and lead him away under guard."⁴⁵ When Judas arrived, immediately he came up to Jesus and said, "Rabbi," and he kissed him.⁴⁶ Then they laid hands on him and seized him.

⁴⁷ But one of them who stood by drew his sword and struck the servant of the high priest and cut off his ear.

⁴⁸ Jesus said to them, "Do you come out as against a robber, with swords and clubs, to arrest me?"⁴⁹ When I was daily with you and I was teaching in the temple, you did not arrest me. But this was done that the scriptures might be fulfilled."⁵⁰ All those with Jesus left him and ran away.

⁵¹ A young man, wearing only a linen garment that was wrapped around him, was following Jesus. When the men seized him,⁵² he left the linen garment and ran away naked.

⁵³ They led Jesus to the high priest. There were gathered with him all the chief priests, the elders, and the scribes.

⁵⁴ Now Peter followed him from a distance, as far as the courtyard of the high priest. He sat among the officers, warming himself near the fire.

⁵⁵ Now the chief priests and the entire Jewish council were seeking testimony against Jesus so they might put him to death. But they did not find any.⁵⁶ For many brought false testimony against him, but even their testimony did not agree.

⁵⁷ Some stood up and brought false testimony against him; they said,⁵⁸ "We heard him say, 'I will destroy this temple made with hands, and in three days I will build another made without hands.'"⁵⁹ Yet even their testimony did not agree.

⁶⁰ The high priest stood up among them and asked Jesus, "Have you no answer? What is it these men testify against you?"⁶¹ But he was silent and answered nothing. Again the high priest questioned him and said, "Are you the Christ, the Son of the Blessed One?"

⁶² Jesus said, "I am;
and you will see the Son of Man
when he sits at the right hand of power
and comes with the clouds of heaven."

⁶³ The high priest tore his garments and said, "Do we still need witnesses?"⁶⁴ You have heard the blasphemy. What is your decision?" They all condemned him as one who deserved death.

⁶⁵ Some began to spit on him and to cover his face and strike him with their fists and say to him, "Prophecy!" The officers took him and beat him.

⁶⁶ While Peter was below in the courtyard, one of the servant girls of the high priest came to him.⁶⁷ She saw Peter warming himself, and she looked closely at him and said, "You were also with the Nazarene, Jesus."

⁶⁸ But he denied it, saying, "I neither know nor understand what you are talking about." Then he went out into the gateway. And the rooster crowed. [1](#)

⁶⁹ But the servant girl saw him and began to say again to those who stood there, "This man is one of them!"

⁷⁰ But he denied it again. After a little while, those who stood there were saying to Peter, "Surely you are one of them, for you also are a Galilean."

⁷¹But he began to put himself under curses and to swear, "I do not know this man you are talking about."

⁷²The rooster immediately crowed a second time. Then Peter remembered the words that Jesus had said to him: "Before the rooster crows twice, you will deny me three times," and he broke down and wept.

¹Some ancient copies do not have, And the rooster crowed .

15 ¹Early in the morning, the chief priests, with the elders and scribes and the entire Jewish council, consulted together. Then they bound Jesus and led him away. They handed him over to Pilate.²Pilate asked him, "Are you the King of the Jews?"

He answered him, "You say so."

³The chief priests were accusing him of many things.

⁴Pilate again asked him, "Do you give no answer? See how many things they are accusing you of!"⁵But Jesus no longer answered Pilate, and that amazed him.

⁶Now at the time of the festival, Pilate usually released to them one prisoner, a prisoner they requested.⁷There was a man called Barabbas in prison with the rebels who had committed murder during the rebellion.⁸The crowd came to Pilate and began to ask him to do for them as he had done in the past.

⁹Pilate answered them and said, "Do you want me to release to you the King of the Jews?"¹⁰For he knew that it was because of envy that the chief priests had handed Jesus over to him.¹¹But the chief priests stirred up the crowd to cry out that Barabbas should be released instead.

¹²Pilate answered them again and said, "What then should I do with the King of the Jews?"

¹³They shouted again, "Crucify him!"

¹⁴Pilate said to them, "What evil has he done?"

But they shouted more and more, "Crucify him."

¹⁵Pilate wanted to satisfy the crowd, so he released Barabbas to them. He scourged Jesus and then handed him over to be crucified.

¹⁶The soldiers led him inside the courtyard (which is the government headquarters), and they called together the whole company of soldiers.¹⁷They put a purple robe on Jesus, and they twisted together a crown of thorns and put it on him.¹⁸They began to salute him and say, "Hail, King of the Jews!"

¹⁹They were striking his head with a reed staff and spitting on him. They went to their knees and they bowed down before him.²⁰When they had mocked him, they took off of him the purple robe and put his own garments on him, and then led him out to crucify him.²¹A certain man, Simon of Cyrene, was coming in from the country (he was the father of Alexander and Rufus), and they forced him to carry his cross.

²²The soldiers brought Jesus to the place called Golgotha (which is translated "Place of a Skull").²³They offered him wine mixed with myrrh, but he did not drink it.²⁴They crucified him and divided up his garments by casting lots to determine what piece each soldier would take.

²⁵It was the third hour when they crucified him.²⁶On a sign they wrote the charge against him, "The king of the Jews."²⁷With him they crucified two robbers, one on the right of him and one on his left.²⁸ [1](#)

²⁹Those who passed by insulted him, shaking their heads and saying, "Aha! You who would destroy the temple and rebuild it in three days,³⁰ save yourself and come down from the cross!"

³¹In the same way the chief priests were mocking him with each other, along with the scribes, and said, "He saved others, but he cannot save himself.³² Let the Christ, the King of Israel, come down now from the cross, that we may see and believe." Those who were crucified with him also insulted him.

³³At the sixth hour, darkness came over the whole land until the ninth hour.³⁴At the ninth hour Jesus cried out with a loud voice, "Eloi, Eloi, lama sabachthani?" which is interpreted, "My God, my God, why have you abandoned me?"³⁵Some of those standing by heard his words and said, "Look, he is calling for Elijah."

³⁶Someone ran, put sour wine on a sponge, put it on a reed staff, and gave it to him to drink. The man said, "Let us see if Elijah comes to take him down."³⁷Then Jesus cried out with a loud voice and died.

³⁸The curtain of the temple was split in two from the top to the bottom.

³⁹When the centurion who stood and faced Jesus saw that he had died in this way, he said, "Truly this man was the Son of God."⁴⁰There were also women who looked on from a distance. Among them were Mary Magdalene,

Mary (the mother of James the younger and of Joses), ² and Salome.⁴¹ When he was in Galilee, they followed him and served him. Many other women also came up with him to Jerusalem.

⁴² When evening had come, because it was the Day of Preparation, that is, the day before the Sabbath, ⁴³ Joseph of Arimathea came there. He was a respected member of the council who was waiting for the kingdom of God. He boldly went in to Pilate and asked for the body of Jesus. ⁴⁴ Pilate was amazed that Jesus was already dead; he called the centurion and asked him if Jesus was dead.

⁴⁵ When Pilate learned from the centurion that Jesus was dead, he gave the body to Joseph. ⁴⁶ Joseph had bought a linen cloth. He took him down from the cross, wrapped him in the linen cloth, and laid him in a tomb that had been cut out of a rock. Then he rolled a stone against the entrance of the tomb. ⁴⁷ Mary Magdalene and Mary the mother of Joses saw the place where Jesus was buried.

¹The best ancient copies do not have Mark 15:28, The scripture was fulfilled that says, 'He was counted with the lawless ones.'

²The man called Joses here is called Joseph in Mark 6:3. The name Joseph represents how the name was spelled in Hebrew, and the name Joses represents how his name was spelled in Greek.

16 ¹When the Sabbath day was over, Mary Magdalene, Mary the mother of James, and Salome bought spices that they might come and anoint Jesus' body.²Very early on the first day of the week, they went to the tomb when the sun had come up.

³They were saying to one another, "Who will roll away the stone for us from the entrance to the tomb?"⁴When they looked up, they saw that the stone had been rolled away, for it was very large.

⁵They entered the tomb and saw a young man dressed in a white robe, sitting on the right side, and they were alarmed.

⁶He said to them, "Do not be alarmed. You seek Jesus, the Nazarene, who was crucified. He is risen! He is not here. Look at the place where they had laid him.⁷But go, tell his disciples and Peter, 'He is going ahead of you to Galilee. There you will see him, just as he told you.'"

⁸They went out and ran from the tomb; they were trembling and amazed. They said nothing to anyone because they were so afraid.

⁹ [Early on the first day of the week, after he arose, he appeared first to Mary Magdalene, from whom he had cast out seven demons.¹⁰She went and told those who were with him, while they were mourning and weeping.¹¹They heard that he was alive and that he had been seen by her, but they did not believe.

¹²After these things he appeared in a different form to two of them as they were walking out into the country.

¹³They went back and told the rest, but they did not believe them.

¹⁴Jesus later appeared to the eleven as they were reclining at the table, and he rebuked them for their unbelief and hardness of heart, because they did not believe those who saw him after he rose from the dead.¹⁵He said to them, "Go into all the world, and preach the gospel to the entire creation.¹⁶He who believes and is baptized will be saved, and he who does not believe will be condemned.

¹⁷These signs will go with those who believe: In my name they will cast out demons. They will speak in new languages.¹⁸They will pick up snakes with their hands, and if they drink anything deadly, it will not hurt them. They will lay hands on the sick, and they will get well."

¹⁹After the Lord Jesus had spoken to them, he was taken up into heaven and sat down at the right hand of God.

²⁰The disciples left and preached everywhere, while the Lord worked with them and confirmed the word by the signs that went with them.] ²

¹The best ancient copies do not have Mark 16:9-20.

²See the note on Mark 16:9.

John

1 ¹In the beginning was the Word, and the Word was with God, and the Word was God.²This one was in the beginning with God.³All things were made through him, and without him there was not one thing made that has been made.

⁴In him was life, and the life was the light of men.⁵The light shines in the darkness, and the darkness did not overcome it.

⁶There was a man who was sent from God, whose name was John.⁷He came as a witness to testify about the light, that all might believe through him.⁸John was not the light, but came that he might testify about the light.

⁹The true light, which gives light to all men, was coming into the world.

¹⁰He was in the world, and the world was made through him, and the world did not know him.¹¹He came to his own, and his own did not receive him.

¹²But to as many as received him, who believed in his name, he gave the right to become children of God.¹³These were not born of blood, nor of the will of the flesh, nor of the will of man, but of God.

¹⁴The Word became flesh and lived among us. We have seen his glory, glory as of the one and only who came from the Father, full of grace and truth.¹⁵ John testified about him and cried out, saying, "This was the one of whom I said, 'He who comes after me is greater than I am, for he was before me.'"

¹⁶For from his fullness we have all received grace after grace.¹⁷ For the law was given through Moses. Grace and truth came through Jesus Christ.¹⁸ No one has ever seen God; the only God, who is at the Father's side, he has made God known.

¹⁹This is the testimony of John when the Jews sent priests and Levites to him from Jerusalem to ask him, "Who are you?"²⁰ He confessed—he did not deny, but confessed—"I am not the Christ."²¹ So they asked him, "What are you then? Are you Elijah?" He said, "I am not." They said, "Are you the prophet?" He answered, "No."

²²Then they said to him, "Who are you, so that we may give an answer to those who sent us? What do you say about yourself?"²³ He said, "I am a voice, crying in the wilderness: 'Make the way of the Lord straight,' just as Isaiah the prophet said."

²⁴Now some from the Pharisees were sent,²⁵ and they asked him and said to him, "Why do you baptize, then, if you are not the Christ nor Elijah nor the prophet?"

²⁶John answered them, saying, "I baptize with water. But among you stands someone you do not know.²⁷ He is the one who comes after me, the strap of whose sandal I am not worthy to untie."²⁸ These things were done in Bethany on the other side of the Jordan, where John was baptizing.

²⁹The next day John saw Jesus coming to him and said, "Look, there is the Lamb of God who takes away the sin of the world!"³⁰ This is the one of whom I said, 'The one who comes after me is more than me, for he was before me.'³¹ I did not know him, but it was so that he could be revealed to Israel that I came baptizing with water."

³²John testified, saying, "I saw the Spirit coming down like a dove from heaven, and it stayed upon him.³³ I did not recognize him, but he who sent me to baptize in water said to me, 'The one on whom you see the Spirit come down and remain, he is the one who will baptize with the Holy Spirit.'³⁴ I have both seen and testified that this is the Son of God."

³⁵Again, the next day, as John was standing with two of his disciples,³⁶ they saw Jesus walking by, and John said, "Look, the Lamb of God!"

³⁷His two disciples heard him say this and they followed Jesus.³⁸ Then Jesus turned and saw them following him and said to them, "What are you looking for?" They replied, "Rabbi" (which is translated "Teacher"), "where are you staying?"³⁹ He said to them, "Come and see." Then they came and saw where he was staying; they stayed with him that day, for it was about the tenth hour.

⁴⁰One of the two who heard John speak and then followed Jesus was Andrew, the brother of Simon Peter.⁴¹ He first found his own brother Simon and said to him, "We have found the Messiah" (which is translated "Christ").⁴² He brought him to Jesus, and Jesus looked at him and said, "You are Simon son of John. You will be called Cephas" (which is translated "Peter").

⁴³The next day, when Jesus wanted to leave to go to Galilee, he found Philip and said to him, "Follow me."⁴⁴ Now Philip was from Bethsaida, the city of Andrew and Peter.⁴⁵ Philip found Nathaniel and said to him, "He of whom Moses wrote in the law, and the prophets, we have found him: Jesus son of Joseph, from Nazareth."

⁴⁶Nathaniel said to him, "Can any good thing come out of Nazareth?" Philip said to him, "Come and see."⁴⁷ Jesus saw Nathaniel coming to him and said about him, "See, a true Israelite, in whom is no deceit!"⁴⁸ Nathaniel said to him, "How do you know me?" Jesus answered and said to him, "Before Philip called you, when you were under the fig tree, I saw you."

⁴⁹Nathaniel replied, "Rabbi, you are the Son of God! You are the King of Israel!"⁵⁰ Jesus replied and said to him, "Because I said to you, 'I saw you underneath the fig tree,' do you believe? You will see greater things than this."⁵¹ Then he said, "Truly, truly, I say to you, you will see the heavens opened, and the angels of God ascending and descending upon the Son of Man."

² Three days later, there was a wedding in Cana of Galilee, and the mother of Jesus was there.² Jesus and his disciples were invited to the wedding.

³ When the wine ran out, the mother of Jesus said to him, "They have no wine."⁴ Jesus said to her, "Woman, why do you come to me? My time has not yet come."⁵ His mother said to the servants, "Whatever he says to you, do it."

⁶ Now there were six stone water pots there used for the Jewish ceremonial washing, each containing two to three metretres.⁷ Jesus said to them, "Fill the water pots with water." So they filled them up to the brim.⁸ Then he told the servants, "Take some out now and take it to the head waiter." So they did.

⁹ The head waiter tasted the water that had become wine, but he did not know where it came from (but the servants who had drawn the water knew). Then he called the bridegroom¹⁰ and said to him, "Every man serves the good wine first and then the cheaper wine when they are drunk. But you have kept the good wine until now."

¹¹ This first sign Jesus did in Cana of Galilee, and he revealed his glory, and his disciples believed in him.

¹² After this Jesus, his mother, his brothers, and his disciples went down to Capernaum and they stayed there for a few days.

¹³ Now the Passover of the Jews was near, and Jesus went up to Jerusalem.¹⁴ He found sellers of oxen and sheep and pigeons in the temple, and the money changers were sitting there.

¹⁵ So he made a whip of cords and drove all of them out from the temple, including both the sheep and the cattle. He scattered the coins of the money changers and turned their tables over.¹⁶ To the pigeon sellers he said, "Take these things away from here. Stop making the house of my Father a marketplace."

¹⁷ His disciples remembered that it was written, "Zeal for your house will consume me."

¹⁸ Then the Jewish authorities responded and said to him, "What sign will you show us, since you are doing these things?"¹⁹ Jesus replied, "Destroy this temple, and in three days I will raise it up."

²⁰ Then the Jewish authorities said, "This temple was built in forty-six years, and you will raise it up in three days?"²¹ However, he was speaking about the temple of his body.²² After he was raised from the dead, his disciples remembered that he said this, and they believed the scripture and this statement that Jesus had spoken.

²³ Now when he was in Jerusalem at the Passover festival, many believed in his name when they saw the signs that he did.²⁴ But Jesus did not trust in them because he knew them all,²⁵ because he did not need anyone to testify to him about man, for he knew what was in man.

³ Now there was a Pharisee whose name was Nicodemus, a Jewish leader.² This man came to Jesus at night and said to him, "Rabbi, we know that you are a teacher that came from God, for no one can do these signs that you do unless God is with him."

³ Jesus replied to him, "Truly, truly, unless someone is born again, he cannot see the kingdom of God."

⁴ Nicodemus said to him, "How can a man be born when he is old? He cannot enter a second time into his mother's womb and be born, can he?"

⁵ Jesus replied, "Truly, truly, unless someone is born of water and the Spirit, he cannot enter into the kingdom of God.⁶ That which is born of the flesh is flesh, and that which is born of the Spirit is spirit.

⁷ Do not be amazed that I said to you, 'You must be born again.'⁸ The wind blows wherever it wishes; you hear its sound, but you do not know where it comes from or where it is going. So is everyone who is born of the Spirit."

⁹ Nicodemus replied and said to him, "How can these things be?"¹⁰ Jesus answered and said to him, "Are you a teacher of Israel, and yet you do not understand these things?"¹¹ Truly, truly, I say to you, we speak what we know, and we testify about what we have seen. Yet you do not accept our testimony.

¹² If I told you about earthly things and you do not believe, how will you believe if I tell you about heavenly things?

¹³ No one has ascended into heaven except he who descended from heaven—the Son of Man.

¹⁴ Just as Moses lifted up the serpent in the wilderness, so must the Son of Man be lifted up,¹⁵ so that all who believe in him may have eternal life.

¹⁶ For God so loved the world, that he gave his only Son, that whoever believes in him will not perish but have eternal life.¹⁷ For God did not send the Son into the world in order to condemn the world, but in order to save the world through him.¹⁸ He who believes in him is not condemned, but he who does not believe is already condemned because he has not believed in the name of the only Son of God.

¹⁹ This is the reason for the judgment: The light has come into the world, and men loved the darkness rather than the light because their deeds were evil.²⁰ For everyone who does evil hates the light, and does not come to the light, so that his deeds will not be exposed.²¹ However, he who practices the truth comes to the light so that it may be plainly seen that his deeds have been done in God."

²² After this, Jesus and his disciples went into the land of Judea. There he spent some time with them and baptized.

²³ Now John was also baptizing in Aenon near to Salim because there was much water there. People were coming to him and were being baptized,²⁴ for John had not yet been thrown in prison.

²⁵ Then there arose a dispute between some of John's disciples and a Jew about ceremonial washing.²⁶ They went to John and said to him, "Rabbi, the one who was with you on the other side of the Jordan River, about whom you have testified, look, he is baptizing, and they are all going to him."

²⁷ John replied, "A man cannot receive anything unless it has been given to him from heaven.²⁸ You yourselves can testify that I said, 'I am not the Christ,' but instead, 'I have been sent before him.'

²⁹ The bride belongs to the bridegroom. Now the friend of the bridegroom, who stands and hears him, rejoices greatly because of the voice of the bridegroom. This, then, is my joy made complete.³⁰ He must increase, but I must decrease.

³¹ "He who comes from above is above all. He who is from the earth is from the earth and speaks about the earth. He who comes from heaven is above all.³² He testifies about what he has seen and heard, but no one accepts his testimony.³³ He who has received his testimony has confirmed that God is true.

³⁴ For the one whom God has sent speaks the words of God. For he does not give the Spirit by measure.³⁵ The Father loves the Son and has given all things into his hand.³⁶ He who believes in the Son has eternal life, but the one who disobeys the Son will not see life, but the wrath of God stays on him."

⁴ Now when Jesus knew that the Pharisees had heard that he was making and baptizing more disciples than John² (although Jesus himself was not baptizing, but his disciples were),³ he left Judea and went back again to Galilee.

⁴ But it was necessary for him to go through Samaria.⁵ So he came to a town of Samaria, called Sychar, near the piece of land that Jacob had given to his son Joseph.

⁶ The well of Jacob was there. Jesus was tired from his journey and sat by the well. It was about the sixth hour.

⁷ A Samaritan woman came to draw water, and Jesus said to her, "Give me some water to drink."⁸ For his disciples had gone away into the town to buy food.

⁹ Then the Samaritan woman said to him, "How is it that you, being a Jew, are asking me, being a Samaritan woman, for something to drink?" For Jews have no dealings with Samaritans.

¹⁰ Jesus answered and said to her, "If you had known the gift of God, and who it is that is saying to you, 'Give me a drink,' you would have asked him, and he would have given you living water."

¹¹ The woman said to him, "Sir, you do not have a bucket and the well is deep. Where then do you have the living water?¹² You are not greater, are you, than our father Jacob, who gave us the well and drank from it himself, as did his sons and his livestock?"

¹³ Jesus replied and said to her, "Everyone who drinks from this water will be thirsty again,¹⁴ but whoever drinks from the water that I will give him will not ever be thirsty again. Instead, the water that I will give him will become a fountain of water in him, springing up to eternal life."

¹⁵ The woman said to him, "Sir, give me this water so that I may not become thirsty and not have to come here to draw water."

¹⁶ Jesus said to her, "Go, call your husband, and come back here."

¹⁷ The woman answered and said to him, "I do not have a husband."

Jesus replied, "You have said correctly, 'I have no husband,'

¹⁸ for you have had five husbands, and the one you now have is not your husband. What you have said is true."

¹⁹ The woman said to him, "Sir, I see that you are a prophet.²⁰ Our fathers worshiped on this mountain, but you say that Jerusalem is the place where people have to worship."

²¹ Jesus said to her, "Believe me, woman, that an hour is coming when you will worship the Father neither on this mountain nor in Jerusalem.²² You worship what you do not know. We worship what we know, for salvation is from the Jews.

²³ However, the hour is coming, and is now here, when true worshipers will worship the Father in spirit and truth, for the Father is seeking such people to be his worshipers.²⁴ God is Spirit, and the people who worship him must worship in spirit and truth."

²⁵ The woman said to him, "I know that the Messiah is coming (the one called Christ). When he comes, he will explain everything to us."

²⁶ Jesus said to her, "I am he, the one speaking to you."

²⁷ At that moment his disciples returned. Now they were wondering why he was speaking with a woman, but no one said, "What are you looking for?" or "Why are you speaking with her?"

²⁸ So the woman left her water pot, went back to the town, and said to the people,²⁹ "Come, see a man who told me everything that I have ever done. This could not be the Christ, could it?"³⁰ They left the town and came to him.

³¹ In the meantime, the disciples were urging him, saying, "Rabbi, eat."³² But he said to them, "I have food to eat that you do not know about."³³ So the disciples said to each other, "No one has brought him anything to eat, have they?"

³⁴Jesus said to them, "My food is to do the will of him who sent me and to complete his work."³⁵Do you not say, "There are four more months and then the harvest comes"? I am saying to you, look up and see the fields, for they are already ripe for harvest!³⁶He who is harvesting receives wages and gathers fruit for everlasting life, so that he who sows and he who reaps may rejoice together.

³⁷For in this the saying, 'One sows, and another reaps,' is true.³⁸I sent you to reap what you have not worked for. Others have labored, and you have entered into their labor."

³⁹Many of the Samaritans in that city believed in him because of the report of the woman who was testifying, "He told me everything that I have done."⁴⁰So when the Samaritans came to him, they asked him to stay with them, and he stayed there two days.

⁴¹Many more believed because of his word.⁴²They said to the woman, "We no longer believe because of what you said, for we ourselves have heard, and we know that this one is indeed the Savior of the world."

⁴³After those two days, he departed from there for Galilee.⁴⁴For Jesus himself declared that a prophet has no honor in his own country.⁴⁵When he came into Galilee, the Galileans welcomed him. They had seen all the things that he had done in Jerusalem at the festival, for they had also gone to the festival.

⁴⁶Now he came again to Cana in Galilee, where he had made the water wine. There was a certain royal official whose son in Capernaum was ill.⁴⁷When he heard that Jesus had come from Judea to Galilee, he went to Jesus and asked him to come down and heal his son, who was about to die.

⁴⁸Jesus then said to him, "Unless you see signs and wonders, you will not believe."⁴⁹The royal official said to him, "Sir, come down before my child dies."⁵⁰Jesus said to him, "Go. Your son lives." The man believed the word that Jesus spoke to him, and he went away.

⁵¹While he was going down, his servants met him, saying that his son was living.⁵²So he asked them the hour when he began to improve. They replied to him, "Yesterday at the seventh hour the fever left him."

⁵³Then the father realized that it was at that hour that Jesus had said to him, "Your son lives." So he himself and his whole household believed.⁵⁴This was the second sign that Jesus did when he came out of Judea to Galilee.

5¹ After this there was a Jewish festival, and Jesus went up to Jerusalem.² Now in Jerusalem by the sheep gate there is a pool, which in the Aramaic language is called Bethesda, and it has five roofed porches.³ A large number of people who were sick, blind, lame, or paralyzed were lying there. ⁴

⁵ A certain man was there who had been sick for thirty-eight years.⁶ When Jesus saw him lying there, and after he realized that he had been there a long time, he said to him, "Do you want to be healthy?"

⁷ The sick man replied, "Sir, I do not have anyone to put me into the pool when the water is stirred up. When I come, another steps down before me."⁸ Jesus said to him, "Get up, take up your bed, and walk."

⁹ Immediately the man was healed, and he took up his bed and walked.

Now that day was a Sabbath.

¹⁰ So the Jews said to him who was healed, "It is the Sabbath and you are not permitted to carry your mat."¹¹ He replied, "He who made me healthy said to me, 'Pick up your mat and walk.'"

¹² They asked him, "Who is the man that said to you, 'Pick it up and walk'?"¹³ However, the one who was healed did not know who it was because Jesus had gone away secretly, for there was a crowd in the place.

¹⁴ Afterward, Jesus found him in the temple and said to him, "See, you have become healthy! Do not sin anymore, so that something worse will not happen to you."¹⁵ The man went away and reported to the Jews that it was Jesus who had made him healthy.

¹⁶ Now because of these things the Jews persecuted Jesus, because he did these things on the Sabbath.¹⁷ Jesus replied to them, "My Father is working even now, and I, too, am working."¹⁸ Because of this, the Jews sought even more to kill him because he not only broke the Sabbath, but also called God his own Father, making himself equal to God.

¹⁹ Jesus answered them, "Truly, truly, the Son can do nothing of himself, except only what he sees the Father doing, for whatever the Father is doing, the Son does in the same way.²⁰ For the Father loves the Son and he shows him everything that he himself does, and he will show him greater works than these so that you will be amazed.

²¹ For as the Father raises the dead and gives them life, so also the Son gives life to anyone he wishes.²² For the Father judges no one, but he has given all judgment to the Son²³ so that everyone will honor the Son just as they honor the Father. The one who does not honor the Son does not honor the Father who sent him.

²⁴ Truly, truly, he who hears my word and believes him who sent me has eternal life and will not be condemned, but he has passed from death to life.

²⁵ Truly, truly, I tell you the time is coming, and is now, when the dead will hear the voice of the Son of God, and those who hear will live.

²⁶ For just as the Father has life in himself, so he has also given to the Son so that he has life in himself,²⁷ and the Father has given the Son authority to carry out judgment because he is the Son of Man.

²⁸ Do not be amazed at this, for there is a time coming in which everyone who is in the tombs will hear his voice²⁹ and will come out: those who have done good to the resurrection of life, and those who have done evil to the resurrection of judgment.

³⁰ I can do nothing from myself. As I hear, I judge, and my judgment is righteous because I am not seeking my own will but the will of him who sent me.³¹ If I should testify about myself, my testimony would not be true.³² There is another who testifies about me, and I know that the testimony that he gives about me is true.

³³ You have sent to John, and he has testified to the truth.³⁴ But the testimony that I receive is not from man. I say these things that you might be saved.³⁵ John was a lamp that was burning and shining, and you were willing to rejoice in his light for a while.

³⁶ Yet the testimony that I have is greater than that of John, for the works that the Father has given me to accomplish, the very works that I do, testify about me that the Father has sent me.³⁷ The Father who sent me has himself testified about me. You have neither heard his voice nor seen his form at any time.³⁸ You do not have his word remaining in you, for you are not believing in the one whom he has sent.

³⁹ You search the scriptures because you think that in them you have eternal life, and these same scriptures testify about me,⁴⁰ and you are not willing to come to me so that you may have life.

⁴¹ I do not receive glory from men,⁴² but I know that you do not have the love of God in yourselves.

⁴³I have come in my Father's name, and you do not receive me. If another should come in his own name, you would receive him.⁴⁴How can you believe, you who accept glory from one another but are not seeking the glory that comes from the only God?

⁴⁵Do not think that I myself will accuse you before the Father. The one who accuses you is Moses, in whom you have hoped.⁴⁶If you believed Moses, you would believe me, because he wrote about me.⁴⁷If you do not believe his writings, how are you going to believe my words?"

¹The best ancient copies do not have the phrase, waiting for the moving of the water .

²The best ancient copies do not have verse 4, For an angel of the Lord went down and stirred up the water at certain times and whoever stepped in while the water was stirring was healed from whatever disease he suffered from .

6¹ After these things, Jesus went away to the other side of the Sea of Galilee, also called the Sea of Tiberias.² A great crowd was following him because they saw the signs that he was doing on those who were sick.³ Jesus went up the mountain and there he sat down with his disciples.

⁴(Now the Passover, the Jewish festival, was near.)⁵ When Jesus looked up and saw a great crowd coming to him, he said to Philip, "Where are we going to buy bread so that these may eat?"⁶ (But Jesus said this to test Philip, for he himself knew what he was going to do.)

⁷ Philip answered him, "Two hundred denarii worth of bread would not be sufficient for each one to have even a little."⁸ One of the disciples, Andrew, the brother of Simon Peter, said to Jesus,⁹ "There is a boy here who has five loaves of barley bread and two fish, but what are these among so many?"

¹⁰ Jesus said, "Make the people sit down." Now there was much grass in the place. So the men sat down, about five thousand in number.¹¹ Then Jesus took the loaves and after giving thanks, he gave it to those who were sitting. He did the same with the fish, as much as they wanted.¹² When the people were filled, he said to his disciples, "Gather up the broken pieces which remain, so that nothing will be lost."

¹³ So they gathered them up and filled twelve baskets with broken pieces from the five barley loaves left over by those who had eaten.¹⁴ Then, when the people saw this sign that he did, they said, "This truly is the prophet who is to come into the world."¹⁵ When Jesus realized that they were about to come and seize him by force to make him king, he withdrew again up the mountain by himself.

¹⁶ When it became evening, his disciples went down to the sea.¹⁷ They got into a boat, and were going over the sea to Capernaum. It was dark by this time, and Jesus had not yet come to them.¹⁸ A strong wind was blowing, and the sea was getting rough.

¹⁹ When they had rowed about twenty-five or thirty stadia, they saw Jesus walking on the sea and coming near the boat, and they were afraid.²⁰ But he said to them, "It is I! Do not be afraid."²¹ Then they were willing to receive him into the boat, and immediately the boat reached the land where they were going.

²² The next day, the crowd that had been standing on the other side of the sea saw that there was no other boat there except the one, and that Jesus had not entered it with his disciples but that his disciples had gone away alone.²³ However, there were some boats that came from Tiberias close to the place where they had eaten the bread loaves after the Lord had given thanks.

²⁴ When the crowd discovered that neither Jesus nor his disciples were there, they themselves got into the boats and went to Capernaum seeking Jesus.²⁵ After they found him on the other side of the sea, they said to him, "Rabbi, when did you come here?"

²⁶ Jesus replied to them, saying, "Truly, truly, you seek me, not because you saw signs, but because you ate some of the bread loaves and were filled.²⁷ Do not labor for the food that perishes, but labor for the food that endures to eternal life which the Son of Man will give you, for God the Father has set his seal on him."

²⁸ Then they said to him, "What must we do, so that we may do the works of God?"²⁹ Jesus replied and said to them, "This is the work of God: That you believe in the one whom he has sent."

³⁰ So they said to him, "What sign then will you do, so that we may see and believe you? What will you do?"³¹ Our fathers ate the manna in the wilderness, as it is written, 'He gave them bread from heaven to eat.'"

³² Then Jesus replied to them, "Truly, truly, it was not Moses who gave you the bread out of heaven, but it is my Father who is giving you the true bread from heaven.³³ For the bread of God is that which comes down from heaven and gives life to the world."³⁴ So they said to him, "Sir, give us this bread always."

³⁵ Jesus said to them, "I am the bread of life; he who comes to me will not be hungry, and he who believes in me will never be thirsty.³⁶ But I told you that indeed you have seen me, and you do not believe.³⁷ Everyone whom the Father gives me will come to me, and he who comes to me I will certainly not throw out.

³⁸ For I have come down from heaven, not to do my own will, but the will of him who sent me.³⁹ This is the will of him who sent me, that I would lose not one of all those whom he has given me, but will raise them up on the last day.⁴⁰ For this is the will of my Father, that everyone who sees the Son and believes in him will have eternal life and I will raise him up on the last day."

⁴¹ Then the Jews grumbled about him because he had said, "I am the bread that has come down from heaven."⁴² They said, "Is not this Jesus son of Joseph, whose father and mother we know? How then does he now say, 'I have come down from heaven'?"

⁴³Jesus replied and said to them, "Stop grumbling among yourselves."⁴⁴No one can come to me unless the Father who sent me draws him, and I will raise him up on the last day.⁴⁵It is written in the prophets, 'Everyone will be taught by God.' Everyone who has heard and learned from the Father comes to me.

⁴⁶Not that anyone has seen the Father, except he who is from God—he has seen the Father.⁴⁷Truly, truly, he who believes has eternal life.

⁴⁸I am the bread of life.⁴⁹Your fathers ate the manna in the wilderness, and they died.

⁵⁰This is the bread which comes down from heaven, so that a person may eat some of it and not die.⁵¹I am the living bread that came down from heaven. If anyone eats some of this bread, he will live forever. The bread that I will give is my flesh for the life of the world."

⁵²The Jews became angry among themselves and began to argue, saying, "How can this man give us his flesh to eat?"⁵³Then Jesus said to them, "Truly, truly, unless you eat the flesh of the Son of Man and drink his blood, you will not have life in yourselves.

⁵⁴Whoever eats my flesh and drinks my blood has everlasting life, and I will raise him up at the last day.⁵⁵For my flesh is true food, and my blood is true drink.⁵⁶He who eats my flesh and drinks my blood remains in me, and I in him.

⁵⁷As the living Father sent me, and as I live because of the Father, so he who eats me, he will also live because of me.⁵⁸This is the bread that has come down from heaven, not as the fathers ate and died. He who eats this bread will live forever."⁵⁹But Jesus said these things in the synagogue while he was teaching in Capernaum.

⁶⁰Then many of his disciples who heard this said, "This is a difficult saying; who can hear it?"⁶¹Jesus, because he knew in himself that his disciples were grumbling at this, said to them, "Does this offend you?"

⁶²Then what if you should see the Son of Man going up to where he was before?⁶³It is the Spirit who makes alive; the flesh profits nothing. The words that I have spoken to you are spirit, and they are life.

⁶⁴Yet there are some of you who do not believe." For Jesus knew from the beginning who were the ones that would not believe and who it was who would betray him.⁶⁵He said, "It is because of this that I said to you that no one can come to me unless it is granted to him by the Father."

⁶⁶Because of this, many of his disciples went away and no longer walked with him.⁶⁷Then Jesus said to the twelve, "You do not want to go away also, do you?"⁶⁸Simon Peter answered him, "Lord, to whom would we go? You have words of eternal life,⁶⁹ and we have believed and come to know that you are the Holy One of God." ¹

⁷⁰Jesus said to them, "Did not I choose you, the twelve, and one of you is a devil?"⁷¹Now he spoke of Judas son of Simon Iscariot, for it was he, one of the twelve, who would betray Jesus.

¹The phrase the Holy One of God is in the best ancient copies. Some later copies add an additional description and they read: the Christ, the Holy One of God.

7¹ After these things Jesus traveled about in Galilee, for he did not want to go into Judea because the Jews were seeking to kill him.² Now the Jewish Festival of Shelters was near.

³ His brothers therefore said to him, "Leave this place and go to Judea, so that your disciples also may see the works that you do."⁴ No one does anything in secret if he himself seeks to be known openly. If you do these things, show yourself to the world."

⁵ For even his brothers did not believe in him.⁶ Jesus therefore said to them, "My time has not yet come, but your time is always ready.⁷ The world cannot hate you, but it hates me because I testify about it that its works are evil.

⁸ You go up to the festival; I am not going to this festival because my time has not yet been fulfilled."⁹ After he said these things to them, he stayed in Galilee.

¹⁰ But when his brothers had gone up to the festival, then he also went up, not publicly but in secret.¹¹ The Jews were looking for him at the festival and said, "Where is he?"

¹² There was much discussion among the crowds about him. Some said, "He is a good man." Others said, "No, he leads the crowds astray."¹³ Yet no one spoke openly about him for fear of the Jews.

¹⁴ When the festival was already half over, Jesus went up into the temple and began to teach.¹⁵ Then the Jews marveled, saying, "How does this man know so much? He has never been educated."¹⁶ Jesus answered them and said, "My teaching is not mine, but is of him who sent me.

¹⁷ If anyone wishes to do his will, he will know about this teaching, whether it comes from God, or whether I speak from myself.¹⁸ Whoever speaks from himself seeks his own glory, but whoever seeks the glory of him who sent him, that person is true, and there is no unrighteousness in him.

¹⁹ Did not Moses give you the law? Yet none of you keeps the law. Why do you seek to kill me?"²⁰ The crowd answered, "You have a demon. Who seeks to kill you?"

²¹ Jesus answered and said to them, "I did one work, and you all marvel because of it."²² Moses gave you circumcision (not that it is from Moses, but from the ancestors), and on the Sabbath you circumcise a man.

²³ If a man receives circumcision on the Sabbath so that the law of Moses is not broken, why are you angry with me because I made a man completely healthy on the Sabbath?"²⁴ Do not judge according to appearance, but judge righteously."

²⁵ Some of them from Jerusalem said, "Is not this the one they seek to kill?"²⁶ See, he speaks openly, and they say nothing to him. It cannot be that the rulers indeed know that this is the Christ, can it?"²⁷ Yet we know where this one is from. But when the Christ comes, no one will know where he is from."

²⁸ Then Jesus cried out in the temple, teaching and saying, "You both know me and know where I come from. I have not come of myself, but he who sent me is true, and you do not know him."²⁹ I know him because I come from him and he sent me."

³⁰ They were trying to arrest him, but no one laid a hand on him because his hour had not yet come.³¹ But many in the crowd believed in him, and they said, "When the Christ comes, will he do more signs than what this one has done?"³² The Pharisees heard the crowds whispering these things about Jesus, and the chief priests and the Pharisees sent officers to arrest him.

³³ Jesus then said, "I am still with you for a short amount of time, and then I go to him who sent me."³⁴ You will seek me but you will not find me; where I go, you will not be able to come."

³⁵ The Jews therefore said among themselves, "Where will this man go that we will not be able to find him? Will he go to the dispersion among the Greeks and teach the Greeks?"³⁶ What is this word that he said, 'You will seek me but will not find me; where I go, you will not be able to come'?"

³⁷ Now on the last, great day of the festival, Jesus stood and cried out, saying, "If anyone is thirsty, let him come to me and drink."³⁸ He who believes in me, just as the scripture says, rivers of living water will flow from his belly."

³⁹ But he said this about the Spirit, whom those who believed in him would receive; the Spirit had not yet been given because Jesus was not yet glorified.

⁴⁰ Some of the crowd, when they heard these words, said, "This is indeed the prophet."⁴¹ Others said, "This is the Christ." But some said, "Does the Christ come from Galilee?"⁴² Have the scriptures not said that the Christ will come from the descendants of David and from Bethlehem, the village where David was?"

⁴³ So there arose a division in the crowds because of him.⁴⁴ Some of them would have arrested him, but no one laid hands on him.

⁴⁵Then the officers came back to the chief priests and Pharisees, who said to them, "Why did you not bring him?"⁴⁶The officers answered, "Never has anyone spoken like this."

⁴⁷So the Pharisees answered them, "Have you also been deceived?"⁴⁸Have any of the rulers believed in him, or any of the Pharisees?⁴⁹But this crowd that does not know the law, they are cursed."

⁵⁰Nicodemus (one of the Pharisees, who came to him earlier) said to them,⁵¹"Does our law judge a man before hearing from him and knowing what he does?"⁵²They answered and said to him, "Are you also from Galilee? Search and see that no prophet comes from Galilee."

⁵³₁ [Then everyone went to his own house.

₁The best ancient copies do not have John 7:53-8:11.

8¹ Jesus went to the Mount of Olives.² Early in the morning he came to the temple again, and all the people came; he sat down and taught them.³ The scribes and the Pharisees brought a woman caught in the act of adultery. They placed her in the middle.

⁴ Then they said to him, "Teacher, this woman has been caught in the act of adultery.⁵ Now in the law, Moses commanded us to stone such people; what do you say about her?"⁶ They said this in order to trap him so that they might have something to accuse him about, but Jesus bent down and wrote on the ground with his finger.

⁷ When they continued asking him questions, he stood up and said to them, "The one among you who has no sin, let him be the first to throw a stone at her."⁸ Again he stooped down, and wrote on the ground with his finger.

⁹ When they heard it, they left one by one, beginning with the oldest. Finally Jesus was left alone, with the woman who had been in the middle.¹⁰ Jesus stood up and said to her, "Woman, where are your accusers? Did no one condemn you?"¹¹ She said, "No one, Lord." Jesus said, "Neither do I condemn you. Go and sin no more."]

¹² Again Jesus spoke to them, saying, "I am the light of the world; he who follows me will not walk in the darkness but will have the light of life."¹³ The Pharisees said to him, "You testify about yourself; your testimony is not true."

¹⁴ Jesus answered and said to them, "Even if I testify about myself, my testimony is true. I know where I came from and where I am going, but you do not know where I came from or where I am going."¹⁵ You judge according to the flesh; I judge no one.¹⁶ Yet if I judge, my judgment is true because I am not alone, but I am with the Father who sent me.

¹⁷ Yes, and in your law it is written that the testimony of two men is true.¹⁸ I am he who testifies about myself, and the Father who sent me testifies about me."

¹⁹ They said to him, "Where is your father?" Jesus answered, "You know neither me nor my Father; if you had known me, you would have known my Father also."²⁰ He said these words in the treasury as he taught in the temple, and no one arrested him because his hour had not yet come.

²¹ So again he said to them, "I am going away; you will seek me and will die in your sin. Where I am going, you cannot come."²² The Jews said, "Will he kill himself? Is that why he says, 'Where I am going you cannot come?'"

²³ Jesus said to them, "You are from below; I am from above. You are of this world; I am not of this world.

²⁴ Therefore, I said to you that you will die in your sins. For unless you believe that I AM, you will die in your sins."

²⁵ They said therefore to him, "Who are you?" Jesus said to them, "What I have said to you from the beginning.²⁶ I have many things to speak and to judge about you. However, he who sent me is true; and the things that I heard from him, these things I say to the world."²⁷ They did not understand that he was speaking to them about the Father.

²⁸ Jesus said, "When you have lifted up the Son of Man, then you will know that I AM, and that I do nothing of myself. As the Father taught me, I speak these things."²⁹ He who sent me is with me, and he has not left me alone, because I always do what is pleasing to him."³⁰ As Jesus was saying these things, many believed in him.

³¹ Jesus said to those Jews who had believed him, "If you remain in my word, then you are truly my disciples;³² and you will know the truth, and the truth will set you free."³³ They answered him, "We are descendants of Abraham and have never been slaves of anyone; how can you say, 'You will be set free?'"

³⁴ Jesus answered them, "Truly, truly, I say to you, everyone who commits sin is the slave of sin."³⁵ The slave does not remain in the house forever; the son remains forever.³⁶ Therefore, if the Son sets you free, you will be truly free.

³⁷ I know that you are Abraham's descendants; you seek to kill me because my word has no place in you.³⁸ I say what I have seen with my Father, and you also do what you heard from your father."

³⁹ They answered and said to him, "Our father is Abraham." Jesus said to them, "If you were Abraham's children, you would do the works of Abraham.⁴⁰ Yet, now you seek to kill me, a man who has told you the truth that I heard from God. Abraham did not do this."⁴¹ You do the works of your father." They said to him, "We were not born in sexual immorality; we have one Father: God."

⁴² Jesus said to them, "If God were your Father, you would love me, for I came from God and am here; for neither have I come of myself, but he sent me."⁴³ Why do you not understand my words? It is because you cannot hear my words.⁴⁴ You are of your father, the devil, and you wish to do the desires of your father. He was a murderer from the beginning and does not stand in the truth because there is no truth in him. When he speaks a lie, he speaks from his own nature because he is a liar and the father of lies.

⁴⁵Yet, because I speak the truth, you do not believe me.⁴⁶Which one of you convicts me of sin? If I speak the truth, why do you not believe me?⁴⁷He who is of God hears the words of God; you do not hear them because you are not of God."

⁴⁸The Jews answered and said to him, "Do we not truly say that you are a Samaritan and have a demon?"⁴⁹Jesus answered, "I do not have a demon, but I honor my Father, and you dishonor me.

⁵⁰I do not seek my glory; there is one seeking and judging.⁵¹Truly, truly, I say to you, if anyone keeps my word, he will never see death."

⁵²The Jews said to him, "Now we know that you have a demon. Abraham and the prophets died; but you say, 'If anyone keeps my word, he will never taste death.'⁵³You are not greater than our father Abraham who died, are you? The prophets also died. Who do you make yourself out to be?"

⁵⁴Jesus answered, "If I glorify myself, my glory is nothing; it is my Father who glorifies me—about whom you say that he is your God.⁵⁵You have not known him, but I know him. If I would say, 'I do not know him,' I would be like you, a liar. However, I know him and keep his word.⁵⁶Your father Abraham rejoiced at seeing my day; he saw it and was glad."

⁵⁷The Jews said to him, "You are not yet fifty years old, and you have seen Abraham?"⁵⁸Jesus said to them, "Truly, truly, I say to you, before Abraham was, I AM."⁵⁹Then they picked up stones to throw at him, but Jesus hid himself and went out of the temple.

¹See the note on John 7:53.

²See the note on John 7:53.

9¹ Now as Jesus passed by, he saw a man blind from birth.² His disciples asked him, "Rabbi, who sinned, this man or his parents, so that he was born blind?"

³ Jesus answered, "Neither did this man sin, nor his parents, but so that the works of God would be revealed in him.⁴ We must do the works of him who sent me while it is day. Night is coming when no one will be able to work.⁵ While I am in the world, I am the light of the world."

⁶ After Jesus said these things, he spit on the ground, made mud with the saliva, and smeared the mud on his eyes.⁷ He said to him, "Go, wash in the pool of Siloam" (which is translated "Sent"). So the man went away, washed, and came back seeing.

⁸ Then the man's neighbors and those who had seen him previously as a beggar were saying, "Is not this the man that used to sit and beg?"⁹ Some said, "It is he." Others said, "No, but he is like him." But he said, "I am the one."

¹⁰ They said to him, "Then how were your eyes opened?"¹¹ He answered, "The man who is called Jesus made mud and smeared it on my eyes and said to me, 'Go to Siloam and wash.' So I went and washed, and I received my sight."¹² They said to him, "Where is he?" He replied, "I do not know."

¹³ They brought the man who used to be blind to the Pharisees.¹⁴ Now it was the Sabbath day when Jesus made the mud and opened his eyes.¹⁵ Then again the Pharisees asked him how he had received his sight. He said to them, "He put mud on my eyes, I washed, and I now can see."

¹⁶ Some of the Pharisees said, "This man is not from God because he does not keep the Sabbath." Others said, "How can a man who is a sinner do such signs?" So there was a division among them.¹⁷ So they asked the blind man again, "What do you say about him, since he opened your eyes?" The blind man said, "He is a prophet."¹⁸ Now the Jews still did not believe about him that he was blind and had received his sight until they called the parents of him who had received his sight.

¹⁹ They asked the parents, "Is this your son whom you say was born blind? How then does he now see?"²⁰ So his parents answered them, "We know that this is our son and that he was born blind.²¹ How he now sees, we do not know, and who opened his eyes, we do not know. Ask him, he is an adult. He can speak for himself."

²² His parents said these things, because they were afraid of the Jews. For the Jews had already agreed that if anyone would confess him to be the Christ, he would be thrown out of the synagogue.²³ Because of this, his parents said, "He is an adult, ask him."

²⁴ So for a second time they called the man who had been blind and said to him, "Give glory to God. We know that this man is a sinner."²⁵ Then that man replied, "I do not know if he is a sinner. One thing I do know: I was blind, and now I see."

²⁶ Then they said to him, "What did he do to you? How did he open your eyes?"²⁷ He answered, "I have told you already, and you did not listen! Why do you want to hear it again? You do not want to become his disciples too, do you?"

²⁸ They insulted him and said, "You are his disciple, but we are disciples of Moses.²⁹ We know that God has spoken to Moses, but we do not know where this one is from."

³⁰ The man answered and said to them, "This is remarkable, that you do not know where he is from, and yet he opened my eyes.³¹ We know that God does not listen to sinners, but if someone worships God and does his will, he listens to him.

³² Since the world began it has never been heard that anyone opened the eyes of a man born blind.³³ If this man were not from God, he could do nothing."³⁴ They answered and said to him, "You were completely born in sins, and you are teaching us?" Then they threw him out.

³⁵ Jesus heard that they had cast him out of the synagogue. He found him and said, "Do you believe in the Son of Man?"³⁶ He replied and said, "Who is he, Lord, that I may believe in him?"³⁷ Jesus said to him, "You have seen him, and it is the one who is speaking with you."³⁸ The man said, "Lord, I believe," and he worshiped him.

³⁹ Jesus said, "For judgment I came into this world so that those who do not see may see and so that those who see may become blind."⁴⁰ Some of the Pharisees who were with him heard these things and asked him, "Are we also blind?"⁴¹ Jesus said to them, "If you were blind, you would have no sin, but now you say, 'We see,' so your sin remains."

10 ¹"Truly, truly, I say to you, he who does not enter through the gate into the sheep pen, but climbs up some other way, that man is a thief and a robber.²He who enters through the gate is the shepherd of the sheep.

³The gatekeeper opens for him. The sheep hear his voice, and he calls his own sheep by name and leads them out.

⁴When he has brought out all his own, he goes ahead of them, and the sheep follow him, for they know his voice.

⁵They will not follow a stranger but instead they will avoid him, for they do not know the voice of strangers."⁶Jesus spoke this parable to them, but they did not understand what these things were that he was saying to them.

⁷Then Jesus said to them again, "Truly, truly, I say to you, I am the gate of the sheep.⁸Everyone who came before me is a thief and a robber, but the sheep did not listen to them.

⁹I am the gate. If anyone enters in through me, he will be saved; he will go in and out and will find pasture.¹⁰The thief does not come except to steal and kill and destroy. I have come so that they will have life and have it abundantly.

¹¹I am the good shepherd. The good shepherd lays down his life for the sheep.¹²The hired servant is not a shepherd and does not own the sheep. He sees the wolf coming and abandons the sheep and escapes, and the wolf snatches them and scatters them.¹³He runs away because he is a hired servant and does not care for the sheep.

¹⁴I am the good shepherd, and I know my own, and my own know me.¹⁵The Father knows me, and I know the Father, and I lay down my life for the sheep.¹⁶I have other sheep that are not of this sheep pen. I must bring them also, and they will hear my voice so that there will be one flock and one shepherd.

¹⁷This is why the Father loves me: I lay down my life so that I may take it again.¹⁸No one takes it away from me, but I lay it down of myself. I have authority to lay it down, and I have authority to take it up again. I have received this command from my Father."

¹⁹A division again occurred among the Jews because of these words.²⁰Many of them said, "He has a demon and is insane. Why do you listen to him?"²¹Others said, "These are not the words of a demon-possessed man. Can a demon open the eyes of the blind?"

²²Then it was time for the Festival of the Dedication in Jerusalem. It was winter,²³ and Jesus was walking in the temple in the porch of Solomon.²⁴Then the Jews surrounded him and said to him, "How long will you hold us doubting? If you are the Christ, tell us openly."

²⁵Jesus replied to them, "I told you, but you do not believe. The works that I do in the name of my Father, these testify concerning me.²⁶Yet you do not believe because you are not my sheep.

²⁷My sheep hear my voice; I know them, and they follow me.²⁸I give them eternal life; they will never die, and no one will snatch them out of my hand.

²⁹My Father, who has given them to me, is greater than all others, and no one is able to snatch them out of the hand of the Father.³⁰I and the Father are one."³¹Then the Jews took up stones again to stone him.

³²Jesus answered them, "I have shown you many good works from the Father. For which of those works are you stoning me?"³³The Jews answered him, "We are not stoning you for any good work, but for blasphemy, because you, a man, are making yourself God."

³⁴Jesus answered them, "Is it not written in your law, 'I said, "You are gods"'"³⁵If he called them gods, to whom the word of God came (and the scripture cannot be broken),³⁶do you say to him whom the Father set apart and sent into the world, 'You are blaspheming,' because I said, 'I am the Son of God'?

³⁷If I am not doing the works of my Father, do not believe me.³⁸But if I am doing them, even if you do not believe me, believe in the works so that you may know and understand that the Father is in me and that I am in the Father."³⁹They tried to seize him again, but he went away out of their hand.

⁴⁰He went away again beyond the Jordan to the place where John had first been baptizing, and he stayed there.

⁴¹Many people came to him and they said, "John indeed did no signs, but all the things that John has said about this man are true."⁴²Many people believed in him there.

11 ¹Now a certain man named Lazarus was sick. He was from Bethany, the village of Mary and her sister Martha.²It was Mary who anointed the Lord with myrrh and wiped his feet with her hair, whose brother Lazarus was sick.

³The sisters then sent for Jesus, saying, "Lord, see, he whom you love is sick."⁴When Jesus heard it, he said, "This sickness is not to death, but instead it is for the glory of God so that the Son of God may be glorified by it."

⁵Now Jesus loved Martha and her sister and Lazarus.⁶So when he heard that Lazarus was sick, Jesus stayed two more days in the place where he was.⁷Then after this, he said to the disciples, "Let us go to Judea again."

⁸The disciples said to him, "Rabbi, right now the Jews are trying to stone you, and you are going back there again?"⁹Jesus answered, "Are there not twelve hours of light in a day? If someone walks in the daytime, he will not stumble, because he sees by the light of this world.

¹⁰However, if he walks at night, he will stumble because the light is not in him."¹¹He said these things, and after these things, he said to them, "Our friend Lazarus has fallen asleep, but I am going so that I may wake him out of sleep."

¹²The disciples therefore said to him, "Lord, if he has fallen asleep, he will recover."¹³Now Jesus had spoken of his death, but they thought that he was speaking about the sleep of resting.¹⁴Then Jesus said to them plainly, "Lazarus is dead.

¹⁵I am glad, for your sakes, that I was not there so that you may believe. Let us go to him."¹⁶Thomas, who was called Didymus, said to his fellow disciples, "Let us also go so that we may die with Jesus."

¹⁷When Jesus came, he found that Lazarus had already been in the tomb for four days.¹⁸Now Bethany was near Jerusalem, about fifteen stadia away.¹⁹Many of the Jews had come to Martha and Mary, to comfort them about their brother.²⁰Then Martha, when she heard that Jesus was coming, went to meet him, but Mary was sitting in the house.

²¹Martha then said to Jesus, "Lord, if you had been here, my brother would not have died.²²Even now, I know that whatever you ask from God, he will give to you."²³Jesus said to her, "Your brother will rise again."

²⁴Martha said to him, "I know that he will rise again in the resurrection on the last day."²⁵Jesus said to her, "I am the resurrection and the life; he who believes in me, even if he dies, will live;²⁶ and whoever lives and believes in me will never die. Do you believe this?"

²⁷She said to him, "Yes, Lord, I believe that you are the Christ, the Son of God, who is coming into the world."²⁸When she had said this, she went away and called her sister Mary privately. She said, "The Teacher is here and is calling for you."²⁹When she heard this, she got up quickly and went to him.

³⁰Now Jesus had not yet come into the village but was still in the place where Martha had met him.³¹So when the Jews, who were with her in the house and who were comforting her, saw Mary getting up quickly and going out, they followed her, thinking that she was going to the tomb to weep there.³²When Mary came to the place where Jesus was and saw him, she fell down at his feet and said to him, "Lord, if you had been here, my brother would not have died."

³³When Jesus saw her weeping, and the Jews who came with her also weeping, he was deeply moved in his spirit and was troubled;³⁴ he said, "Where have you laid him?" They said to him, "Lord, come and see."³⁵Jesus wept.

³⁶Then the Jews said, "See how much he loved Lazarus!"³⁷But some of them said, "Could not this man, who opened the eyes of a blind man, also have made this man not die?"

³⁸Then Jesus again, being deeply moved in himself, went to the tomb. Now it was a cave, and a stone lay against it.

³⁹Jesus said, "Take away the stone." Martha, the sister of Lazarus, the one who had died, said to Jesus, "Lord, by this time the body will be decaying, for he has been dead for four days."⁴⁰Jesus said to her, "Did I not say to you that, if you believed, you would see the glory of God?"

⁴¹So they took away the stone. Jesus lifted up his eyes and said, "Father, I thank you that you listened to me."⁴²I knew that you always listen to me, but it is because of the crowd that is standing around me that I said this, so that they may believe that you have sent me."

⁴³After he had said this, he cried out with a loud voice, "Lazarus, come out!"⁴⁴The dead man came out; his feet and hands were bound with cloths, and his face was bound about with a cloth. Jesus said to them, "Untie him and let him go."

⁴⁵Then many of the Jews who came to Mary, and saw what Jesus did, believed in him.⁴⁶But some of them went away to the Pharisees and told them the things that Jesus had done.

⁴⁷Then the chief priests and the Pharisees gathered the council together and said, "What will we do? This man does many signs.⁴⁸If we leave him alone like this, all will believe in him; the Romans will come and take away both our place and our nation."

⁴⁹However, a certain man among them, Caiaphas, who was high priest that year, said to them, "You know nothing.

⁵⁰You do not consider that it is better for you that one man dies for the people than that the whole nation perishes."

⁵¹Now this he said not from himself. Instead, being high priest that year, he prophesied that Jesus should die for the nation;⁵²and not only for the nation, but so that the children of God who are scattered would be gathered together into one.⁵³So from that day onward they planned how to put Jesus to death.

⁵⁴No longer did Jesus walk openly among the Jews, but he departed from there into the country near to the wilderness into a town called Ephraim. There he stayed with the disciples.⁵⁵Now the Passover of the Jews was near, and many went up to Jerusalem from the country before the Passover in order to purify themselves.

⁵⁶They were looking for Jesus and speaking one with another as they stood in the temple: "What do you think? That he will not come to the festival?"⁵⁷Now the chief priests and the Pharisees had given an order that if anyone knew where Jesus was, he should report it so that they might seize him.

12 ¹Six days before the Passover, Jesus came to Bethany, where Lazarus was, whom Jesus had raised from the dead.² So they made him a dinner there, and Martha was serving, but Lazarus was one of those who were lying down at the table with Jesus.³ Then Mary took a litra of perfume made of very precious pure nard, anointed the feet of Jesus with it, and wiped his feet with her hair. The house was filled with the fragrance of the perfume.

⁴Judas Iscariot, one of his disciples, the one who would betray him, said,⁵ "Why was this perfume not sold for three hundred denarii and given to the poor?"⁶ Now he said this, not because he cared about the poor, but because he was a thief. He had the moneybag and would steal from what was put in it.

⁷Jesus said, "Allow her to keep what she has for the day of my burial.⁸ You will always have the poor with you. But you will not always have me."

⁹Now a large crowd of the Jews learned that Jesus was there, and they came, not only for Jesus, but also to see Lazarus, whom Jesus had raised from the dead.¹⁰ The chief priests conspired together so that they might also put Lazarus to death;¹¹ for it was because of him that many of the Jews went away and believed in Jesus.

¹²On the next day a great crowd came to the festival. When they heard that Jesus was coming to Jerusalem,¹³ they took the branches of the palm trees and went out to meet him and cried out, "Hosanna! Blessed is he who comes in the name of the Lord, the King of Israel."

¹⁴Jesus found a young donkey and sat on it; as it was written,

¹⁵ "Do not fear, daughter of Zion;
see, your King is coming,
sitting on the colt of a donkey."

¹⁶His disciples did not understand these things at first; but when Jesus was glorified, they remembered that these things had been written about him and that they had done these things to him.

¹⁷Now the crowd testified that they had been with him when he called Lazarus out of the tomb and raised him up from the dead.¹⁸ It was also for this reason that the crowd went out to meet him, because they heard that he had done this sign.¹⁹ The Pharisees therefore said among themselves, "Look, you can do nothing good; see, the world has gone after him."

²⁰Now certain Greeks were among those who were going up to worship at the festival.²¹ These went to Philip, who was from Bethsaida in Galilee, and asked him, saying, "Sir, we want to see Jesus."²² Philip went and told Andrew; Andrew went with Philip, and they told Jesus.

²³Jesus answered them and said, "The hour has come for the Son of Man to be glorified.²⁴ Truly, truly, I say to you, unless a grain of wheat falls into the earth and dies, it remains by itself alone; but if it dies, it will bear much fruit.

²⁵He who loves his life will lose it; but he who hates his life in this world will keep it for eternal life.²⁶ If anyone serves me, let him follow me; and where I am, there will my servant also be. If anyone serves me, the Father will honor him.

²⁷Now my soul is troubled and what should I say? 'Father, save me from this hour'? But for this reason I came to this hour.²⁸ Father, glorify your name." Then a voice came from heaven and said, "I have glorified it and I will glorify it again."²⁹ Then the crowd that stood by and heard it said that it had thundered. Others said, "An angel has spoken to him."

³⁰Jesus answered and said, "This voice did not come for me, but for you.³¹ Now is the judgment of this world: Now will the ruler of this world be thrown out.

³²When I am lifted up from the earth, I will draw everyone to myself."³³ He said this to indicate what kind of death he would die.

³⁴The crowd answered him, "We have heard from the law that the Christ will stay forever. How can you say, 'The Son of Man must be lifted up'? Who is this Son of Man?"³⁵ Jesus then said to them, "The light will still be with you for a short amount of time. Walk while you have the light, so that darkness does not overtake you. He who walks in the darkness does not know where he is going.³⁶ While you have the light, believe in the light so that you may be sons of light."

Jesus said these things and then departed and hid from them.

³⁷ Although Jesus had done so many signs before them, yet they did not believe in him³⁸ so that the word of Isaiah the prophet would be fulfilled, in which he said:

"Lord, who has believed our report,
and to whom has the arm
of the Lord been revealed?"

³⁹ For this reason they could not believe, for Isaiah had also said,

⁴⁰ "He has blinded their eyes,
and he has hardened their heart,
otherwise they would see with their eyes
and understand with their hearts,
and turn, and I would heal them."

⁴¹ Isaiah said these things because he saw the glory of Jesus and spoke of him.⁴² But despite that, many of the rulers believed in Jesus; but because of the Pharisees, they did not confess it so that they would not be banned from the synagogue.⁴³ They loved the glory that comes from people more than the glory that comes from God.

⁴⁴ Jesus cried out and said, "The one who believes in me believes not only in me but also in him who sent me,⁴⁵ and the one who sees me sees him who sent me.

⁴⁶ I have come as a light into the world, so that whoever believes in me may not remain in the darkness.⁴⁷ If anyone hears my words but does not keep them, I do not judge him; for I have not come to judge the world, but to save the world.

⁴⁸ The one who rejects me and who does not receive my words has one who judges him. The word I have spoken will judge him on the last day.⁴⁹ For I did not speak for myself, but it is the Father who sent me, who has given me the command about what to say and what to speak.⁵⁰ I know that his command is eternal life, so that is what I say—just as the Father has spoken to me, so I speak."

13 ¹Now it was before the Festival of the Passover. Jesus knew that his hour had come to go out of this world and go to the Father. Having loved his own who were in the world, he loved them to the end.² Now the devil had already put it into the heart of Judas Iscariot son of Simon to betray Jesus. So during dinner,

³Jesus—who knew that the Father had given everything over into his hands and that he had come from God and was going back to God—⁴got up from dinner and took off his outer clothing. Then he took a towel and wrapped it around himself.⁵ Then he poured water into a basin and began to wash the feet of the disciples and dry them with the towel that he had put around himself.

⁶He came to Simon Peter, and Peter said to him, "Lord, are you going to wash my feet?"⁷ Jesus answered and said to him, "What I am doing you do not understand now, but you will understand this later."⁸ Peter said to him, "You will never wash my feet." Jesus answered him, "If I do not wash you, you have no share with me."⁹ Simon Peter said to him, "Lord, do not only wash my feet, but also my hands and my head."

¹⁰Jesus said to him, "He who is bathed has no need, except to wash his feet, but he is completely clean; you are clean, but not everyone."¹¹ (For Jesus knew who would betray him; that is why he said, "Not all of you are clean.")

¹²So when Jesus had washed their feet and taken his garments and sat down again, he said to them, "Do you understand what I have done for you?"¹³ You call me 'teacher' and 'Lord,' and you are speaking correctly, because so I am.¹⁴ If I then, the Lord and the Teacher, have washed your feet, you should also wash the feet of one another.

¹⁵For I have given you an example so that you should also do just as I did for you.

¹⁶Truly, truly, I say to you, a servant is not greater than his master; nor is a messenger greater than he who sent him.¹⁷ If you know these things, you are blessed if you do them.¹⁸ I am not speaking about all of you; I know those whom I have chosen—but this is so that the scripture will be fulfilled: 'He who eats my bread lifted up his heel against me.'

¹⁹I tell you this now before it happens so that when it happens, you may believe that I AM.²⁰ Truly, truly, I say to you, whoever receives the one I send receives me, and whoever receives me receives the one who sent me."

²¹When Jesus said this, he was troubled in spirit. He testified and said, "Truly, truly, I say to you that one of you will betray me."²² The disciples looked at each other, wondering of whom he was speaking.

²³One of his disciples, whom Jesus loved, was lying down at the table against Jesus' side.²⁴ Simon Peter motioned to this disciple and said, "Ask him who he is speaking about."²⁵ So he leaned back against the side of Jesus and said to him, "Lord, who is it?"

²⁶Then Jesus answered, "It is the one for whom I will dip the piece of bread and give it him." So when he had dipped the bread, he gave it to Judas son of Simon Iscariot.²⁷ Then after the bread, Satan entered into him, so Jesus said to him, "What you are doing, do it quickly."

²⁸Now no one who was lying down at the table knew why he said this to him.²⁹ Some thought that, since Judas had the moneybag, Jesus said to him, "Buy what we need to have for the festival," or that he should give something to the poor.³⁰ After Judas received the bread, he went out immediately. It was night.

³¹When Judas was gone, Jesus said, "Now the Son of Man is glorified, and God is glorified in him."³² If God is glorified in him, God will also glorify the Son in himself, and he will glorify him at once.³³ Little children, I am with you for still a short amount of time. You will seek me, and as I said to the Jews, 'Where I am going, you cannot come.' Now I also say this to you.

³⁴I am giving you a new commandment, that you should love one another; as I have loved you, so also you should love one another.³⁵ By this everyone will know that you are my disciples, if you have love one for another."

³⁶Simon Peter said to him, "Lord, where are you going?" Jesus answered, "Where I am going, you cannot follow me now, but you will follow later."³⁷ Peter said to him, "Lord, why can I not follow you now? I will lay down my life for you."³⁸ Jesus answered, "Will you lay down your life for me? Truly, truly, I say to you, the rooster will not crow before you have denied me three times."

14 ¹"Do not let your heart be troubled. You believe in God; believe also in me.²In my Father's house are many rooms. If it were not so, I would have told you, for I am going to prepare a place for you.³If I go and prepare a place for you, I will come again and receive you to myself, so that where I am you will also be.

⁴You know the way to where I am going."⁵Thomas said to Jesus, "Lord, we do not know where you are going; how can we know the way?"⁶Jesus said to him, "I am the way, the truth, and the life; no one comes to the Father except through me.⁷If you had known me, you would have known my Father also. From now on you know him and have seen him."

⁸Philip said to Jesus, "Lord, show us the Father, and that will be enough for us."⁹Jesus said to him, "I have been with you for such a long time and you still do not know me, Philip? Whoever has seen me has seen the Father. How can you say, 'Show us the Father'?"

¹⁰Do you not believe that I am in the Father and the Father is in me? The words that I say to you I do not speak from my own authority, but the Father living in me is doing his work.¹¹Believe me that I am in the Father, and the Father is in me, or else believe because of the works themselves.

¹²Truly, truly, I say to you, he who believes in me will do the works that I do, and he will do greater works than these because I am going to the Father.¹³Whatever you ask in my name, I will do it so that the Father will be glorified in the Son.¹⁴If you ask me anything in my name, I will do it.

¹⁵If you love me, you will keep my commandments,¹⁶and I will pray to the Father, and he will give you another Comforter so that he will be with you forever—¹⁷the Spirit of truth. The world cannot receive him because it does not see him or know him. But you know him, for he lives with you and will be in you.

¹⁸I will not leave you as orphans; I will come back to you.¹⁹Yet a short amount of time and the world will no longer see me, but you will see me. Because I live, you will also live.²⁰On that day you will know that I am in my Father, and that you are in me, and that I am in you.

²¹He who has my commandments and keeps them is the one who loves me, and he who loves me will be loved by my Father, and I will love him and I will show myself to him."²²Judas (not Iscariot) said to Jesus, "Lord, why is it that you will show yourself to us and not to the world?"

²³Jesus answered and said to him, "If anyone loves me, he will keep my word. My Father will love him, and we will come to him and we will make our home with him."²⁴He who does not love me does not keep my words. The word that you hear is not from me but from the Father who sent me.

²⁵I have said these things to you, while I am staying with you.²⁶However, the Comforter—the Holy Spirit whom the Father will send in my name—he will teach you everything and he will remind you of everything that I said to you.²⁷I leave you peace; I give you my peace. I do not give it as the world gives. Do not let your heart be troubled, and do not be afraid.

²⁸You heard that I said to you, 'I am going away, and I will come back to you.' If you loved me, you would be glad because I am going to the Father, for the Father is greater than I am.²⁹Now I have told you before it happens so that, when it happens, you will believe.

³⁰I will no longer speak much with you, for the ruler of this world is coming. He has no power over me,³¹but in order that the world will know that I love the Father, I do just as the Father commanded me. Let us get up and go from here."

15 ¹"I am the true vine, and my Father is the gardener.²He takes away every branch in me that does not bear fruit, and he prunes every branch that bears fruit so that it will bear more fruit.

³You are already clean because of the message that I have spoken to you.⁴Remain in me, and I in you. Just as a branch cannot bear fruit by itself unless it remains in the vine, so neither can you, unless you remain in me.

⁵I am the vine, you are the branches. He who remains in me and I in him, he bears much fruit, for without me you can do nothing.⁶If anyone does not remain in me, he is thrown away like a branch and dries up, and they gather the branches and throw them into the fire, and they are burned up.⁷If you remain in me, and if my words remain in you, ask whatever you wish, and it will be done for you.

⁸My Father is glorified in this, that you bear much fruit and so prove that you are my disciples.⁹As the Father has loved me, I have also loved you. Remain in my love.

¹⁰If you keep my commandments, you will remain in my love, as I have kept the commandments of my Father and remain in his love.¹¹I have spoken these things to you so that my joy will be in you and so that your joy will be made full.

¹²This is my commandment, that you love one another as I have loved you.¹³No one has greater love than this—that one lays down his life for his friends.

¹⁴You are my friends if you do the things that I command you.¹⁵No longer do I call you servants, for the servant does not know what his master is doing. I have called you friends, for everything that I heard from my Father I have made known to you.

¹⁶You did not choose me, but I chose you and appointed you so that you would go and bear fruit, and that your fruit should remain. This is so that whatever you ask of the Father in my name, he will give it to you.¹⁷These things I command you, so that you love one another.

¹⁸If the world hates you, know that it has hated me before it hated you.¹⁹If you were of the world, the world would love you as its own. But because you are not of the world and because I chose you out of the world, therefore the world hates you.

²⁰Remember the word that I said to you, 'A servant is not greater than his master.' If they persecuted me, they will also persecute you; if they kept my word, they will also keep yours.²¹They will do all these things to you because of my name, because they do not know him who sent me.²²If I had not come and spoken to them, they would not have sin, but now they have no excuse for their sin.

²³He who hates me also hates my Father.²⁴If I had not done the works that no one else did among them, they would have no sin, but now they have seen and hated both me and my Father.²⁵But this is in order to fulfill the word that is written in their law, 'They hated me without a cause.'

²⁶When the Comforter comes—whom I will send to you from the Father, that is, the Spirit of truth, who goes out from the Father—he will testify about me.²⁷You also must testify, because you have been with me from the beginning.

16 ¹"I have spoken these things to you so that you will not fall away.²They will throw you out of the synagogues. But the hour is coming when everyone who kills you will think that he is offering a service to God.

³They will do these things because they have not known the Father nor me.⁴I have spoken these things to you so that when their hour comes, you will remember that I told you about them. I did not tell you about these things in the beginning, because I was with you.

⁵But now I go to him who sent me, yet none of you asks me, 'Where are you going?'⁶But because I have said these things to you, sorrow has filled your heart.⁷But truly I tell you, it is better for you that I go away. For if I do not go away, the Comforter will not come to you, but if I go, I will send him to you.

⁸When he comes, the Comforter will prove the world to be wrong about sin, about righteousness, and about judgment—⁹about sin, because they do not believe in me;¹⁰about righteousness, because I am going to the Father, and you will no longer see me;¹¹and about judgment, because the ruler of this world has been judged.

¹²I have many things to say to you, but you cannot bear them now.¹³But when he, the Spirit of truth, comes, he will guide you into all the truth, for he will not speak from himself. But he will say whatever he hears, and he will tell you things that are to come.¹⁴He will glorify me, because he will take from what is mine and he will tell it to you.

¹⁵Everything that the Father has is mine. Therefore, I said that the Spirit will take from what is mine and he will tell it to you.¹⁶In a short amount of time you will no longer see me, and after another short amount of time you will see me."

¹⁷Then some of his disciples said to one another, "What is this that he says to us, 'A short amount of time you will no longer see me and after another short amount of time you will see me,' and, 'Because I go to the Father'?"¹⁸Therefore they said, "What is this that he says, 'A short amount of time'? We do not know what he is talking about."

¹⁹Jesus saw that they wanted to ask him, and he said to them, "Is this what you are asking each other, what I meant by saying, 'In a short amount of time and you will no longer see me, and again in a short amount of time and you will see me'?"²⁰Truly, truly, I say to you, you will weep and lament, but the world will be glad. You will be sorrowful, but your sorrow will be turned into joy.²¹When a woman gives birth, she has sorrow because her hour has come, but when she has given birth to the child, she no longer remembers her tribulation because of her joy that a man has been born into the world.

²²So you have sorrow now, but I will see you again, and your heart will be glad, and no one will be able to take away your joy from you.²³On that day you will not ask me anything. Truly, truly, I say to you, if you ask anything of the Father in my name, he will give it to you.²⁴Until now you have not asked anything in my name. Ask and you will receive, so that your joy will be fulfilled.

²⁵"I have said these things to you in figures of speech, but the hour is coming when I will no longer speak to you in figures of speech, but instead I will tell you plainly about the Father.

²⁶On that day you will ask in my name and I do not say to you that I will pray to the Father for you,²⁷ for the Father himself loves you because you have loved me and because you have believed that I came from God.²⁸"I came from the Father, and I have come into the world. Again, I am leaving the world and I am going to the Father."

²⁹His disciples said, "See, now you are speaking plainly and you are not using figures of speech.³⁰Now we know that you know all things, and you do not need anyone to ask you questions. Because of this, we believe that you have come from God."³¹Jesus answered them, "Do you believe now?"

³²"See, the hour is coming, yes, and has indeed come, when you will be scattered, everyone to his own home, and you will leave me alone. Yet I am not alone because the Father is with me.³³I have spoken these things to you so that you will have peace in me. In the world you have tribulation. But have courage! I have conquered the world."

17 ¹After Jesus said these things, he lifted up his eyes to the heavens and said, "Father, the hour has come, glorify your Son so that the Son will glorify you—²just as you gave him authority over all flesh so that he would give eternal life to everyone whom you have given him.

³This is eternal life: That they know you, the only true God, and him whom you sent, Jesus Christ.⁴I glorified you on the earth. I have finished the work that you have given me to do.⁵Now, Father, glorify me along with yourself with the glory that I had with you before the world was made.

⁶I revealed your name to the people whom you gave me from the world. They were yours, and you gave them to me, and they have kept your word.⁷Now they know that everything that you have given me comes from you,⁸for I have given them all the words that you gave me. They received them and truly knew that I came from you, and they believed that you sent me.

⁹I pray for them. I do not pray for the world but for those whom you have given me, for they are yours.

¹⁰Everything that is mine is yours, and yours is mine, and I am glorified in them.¹¹I am no longer in the world, but these people are in the world, and I am coming to you. Holy Father, keep them in your name that you have given me so that they will be one, just as we are one.

¹²While I was with them, I kept them safe in your name, which you have given me. I guarded them, and not one of them was destroyed, except for the son of destruction, so that the scriptures would be fulfilled.¹³Now I am coming to you, but I am saying these things in the world so that they will have my joy fulfilled in themselves.¹⁴I have given them your word, and the world has hated them because they are not of the world, just as I am not of the world.

¹⁵I do not ask for you to take them away from the world, but for you to keep them safe from the evil one.¹⁶They are not of the world, just as I am not of the world.¹⁷Set them apart by the truth. Your word is truth.

¹⁸Just as you sent me into the world, so I have sent them into the world.¹⁹For their sakes I have set myself apart, so that they themselves may also be set apart in truth.

²⁰I pray not only for these, but also for those who will believe in me through their word²¹so that they will all be one, just as you, Father, are in me, and I am in you. May they also be in us so that the world will believe that you have sent me.

²²The glory that you gave me, I have given to them, so that they will be one, just as we are one:²³I in them, and you in me—that they may be brought to complete unity, so that the world will know that you sent me, and that you have loved them just as you loved me.

²⁴Father, I want those you have given me to be with me where I am, and to see my glory, the glory you gave me because you loved me before the foundation of the world.

²⁵Righteous Father, the world did not know you, but I know you; and these know that you sent me.²⁶I made your name known to them, and I will make it known so that the love with which you have loved me will be in them, and I will be in them."

18 ¹After Jesus spoke these words, he went out with his disciples to the other side of the Kidron Brook, where there was a garden into which he and his disciples entered.²Now Judas, who was going to betray him, also knew the place, for Jesus often met there with his disciples.³Then Judas, leading a company of soldiers and some officers from the chief priests and Pharisees, went there with lanterns, torches, and weapons.

⁴Then Jesus, having known all the things that would happen to him, went forward and asked them, "Who are you looking for?"⁵They answered him, "Jesus of Nazareth." Jesus said to them, "I am." Judas, who betrayed him, was also standing with the soldiers.

⁶So when he said to them, "I am," they went backward and fell to the ground.⁷Then again he asked them, "Who are you looking for?" Again they said, "Jesus of Nazareth."

⁸Jesus answered, "I told you that I am. So if you are looking for me, let these go."⁹This was in order to fulfill the word that he said: "Of those whom you have given me, I lost no one."

¹⁰Then Simon Peter, who had a sword, drew it and struck the servant of the high priest and cut off his right ear. Now the name of the servant was Malchus.¹¹Jesus said to Peter, "Put the sword back into its sheath. Should I not drink the cup that the Father has given me?"

¹²So a company of soldiers and the captain, and the officers of the Jews, seized Jesus and tied him up.¹³They led him first to Annas, for he was father-in-law of Caiaphas, who was high priest that year.¹⁴Now Caiaphas was the one who had given the advice to the Jews that it would be better that one man die for the people.

¹⁵Simon Peter followed Jesus, and so did another disciple. Now that disciple was known to the high priest, and he entered with Jesus into the courtyard of the high priest;¹⁶but Peter was standing at the door outside. So the other disciple, who was known to the high priest, went out and spoke to the doorkeeper, and he brought Peter in.

¹⁷Then the female servant, the doorkeeper, said to Peter, "Are you not also one of the disciples of this man?" He said, "I am not."¹⁸Now the servants and the officers were standing there, and they had made a charcoal fire, for it was cold, and they were warming themselves. Peter was also with them, standing there and warming himself.

¹⁹The high priest then asked Jesus about his disciples and his teaching.²⁰Jesus answered him, "I have spoken openly to the world. I was always teaching in synagogues and in the temple where all the Jews come together. I said nothing in secret."²¹Why did you ask me? Ask those who have heard me about what I said. Look, these people know what I said."

²²When Jesus had said this, one of the officers standing there struck Jesus and said, "Is that how you answer the high priest?"²³Jesus answered him, "If I spoke wrongly, testify about the wrong, but if rightly, why do you hit me?"²⁴Then Annas sent him tied up to Caiaphas the high priest.

²⁵Now Simon Peter was standing and warming himself. The people then said to him, "Are you not also one of his disciples?" He denied it and said, "I am not."²⁶One of the servants of the high priest, who was a relative of the man whose ear Peter had cut off, said, "Did I not see you in the garden with him?"²⁷Then Peter denied it again; and immediately the rooster crowed.

²⁸Then they led Jesus from Caiaphas to the government headquarters. It was early in the morning, and they did not enter the government headquarters so that they would not be defiled but would be able to eat the Passover.

²⁹So Pilate went out to them and said, "What accusation are you bringing against this man?"³⁰They answered and said to him, "If this man was not an evildoer, we would not have given him over to you."

³¹Pilate therefore said to them, "Take him yourselves, and judge him according to your law." The Jews said to him, "It is not lawful for us to put any man to death."³²They said this so that the word of Jesus would be fulfilled which he had spoken to indicate by what kind of death he would die.

³³Then Pilate entered the government headquarters again and called Jesus, and he said to him, "Are you the King of the Jews?"³⁴Jesus answered, "Do you speak from yourself, or did others speak to you about me?"³⁵Pilate answered, "I am not a Jew, am I? Your own people and the chief priests gave you over to me. What did you do?"

³⁶Jesus answered, "My kingdom is not of this world. If my kingdom were part of this world, then my servants would fight so that I would not be given over to the Jews. But now my kingdom is not from here."³⁷Pilate then said to him, "Are you a king then?" Jesus answered, "You say that I am a king. For this purpose I have been born, and for this purpose I have come into the world, to testify to the truth. Everyone who belongs to the truth listens to my voice."

³⁸Pilate said to him, "What is truth?" When he had said this, he went out again to the Jews and said to them, "I find no guilt in this man. ³⁹But you have the custom that I release one person to you at the Passover. So do you want me to release the King of the Jews to you?"⁴⁰Then they cried out again and said, "Not this man, but Barabbas." Now Barabbas was a revolutionary.

19 ¹Then Pilate took Jesus and whipped him. ²The soldiers wove a crown of thorns. They put it on the head of Jesus and dressed him with a purple garment. ³They came to him and said, "Hail, King of the Jews!" and they struck him.

⁴Then Pilate went outside again and said to them, "See, I am bringing him outside to you so that you will know that I find no guilt in him." ⁵So Jesus came out, wearing the crown of thorns and the purple garment. Pilate said to them, "Look, here is the man!"

⁶When therefore the chief priests and the officers saw Jesus, they cried out and said, "Crucify him, crucify him!" Pilate said to them, "Take him yourselves and crucify him, for I find no guilt in him."

⁷The Jews answered him, "We have a law, and according to that law he has to die because he claimed to be the Son of God." ⁸When Pilate heard this statement, he was even more afraid, ⁹and he entered the government headquarters again and said to Jesus, "Where do you come from?" But Jesus gave him no answer.

¹⁰Then Pilate said to him, "Are you not speaking to me? Do you not know that I have authority to release you, and authority to crucify you?" ¹¹Jesus answered him, "You do not have any authority over me except for what has been given to you from above. Therefore, he who gave me over to you has a greater sin."

¹²At this answer, Pilate tried to release him, but the Jews cried out, saying, "If you release this man, you are not a friend of Caesar. Everyone who makes himself a king speaks against Caesar."

¹³When Pilate heard these words, he brought Jesus out and sat down in the judgment seat in a place called "The Pavement," but in the Aramaic language, "Gabbatha."

¹⁴Now it was the day of preparation for the Passover, at about the sixth hour. Pilate said to the Jews, "See, here is your king!"

¹⁵They cried out, "Away with him, away with him; crucify him!"

Pilate said to them, "Should I crucify your King?"

The chief priests answered, "We have no king but Caesar."

¹⁶Then Pilate gave Jesus over to them to be crucified.

¹⁷Then they took Jesus, and he went out, carrying the cross for himself, to the place called "The Place of a Skull," which in the Aramaic language is called "Golgotha." ¹⁸They crucified Jesus there, and with him two other men, one on each side, with Jesus in the middle.

¹⁹Pilate also wrote a sign and put it on the cross. There it was written: JESUS OF NAZARETH, THE KING OF THE JEWS. ²⁰Many of the Jews read this sign because the place where Jesus was crucified was near the city. The sign was written in Aramaic, in Latin, and in Greek.

²¹Then the chief priests of the Jews said to Pilate, "Do not write, 'The King of the Jews,' but rather, 'This one said, 'I am King of the Jews.'""

²²Pilate answered, "What I have written I have written."

²³When the soldiers crucified Jesus, they took his clothes, divided them into four shares, one for each of them; and also the tunic. Now the tunic was seamless, woven in one piece from the top. ²⁴Then they said to each other, "Let us not tear it, but instead let us cast lots for it to decide whose it will be." This happened so that the scripture would be fulfilled which said,

"They divided my garments among themselves
and cast lots for my clothing."

This is what the soldiers did.

²⁵Now standing beside Jesus' cross were his mother, his mother's sister, Mary the wife of Clopas, and Mary Magdalene. ²⁶When Jesus saw his mother and the disciple whom he loved standing nearby, he said to his mother, "Woman, see, your son!" ²⁷Then he said to the disciple, "See, your mother!" From that hour the disciple took her to his own home.

²⁸After this, knowing that everything was now accomplished and so that the scriptures would be fulfilled, Jesus said, "I am thirsty."²⁹A container full of sour wine was placed there, so they put a sponge full of the sour wine on a hyssop staff and lifted it up to his mouth.³⁰When Jesus had taken the sour wine, he said, "It is finished." He bowed his head and gave up his spirit.

³¹Then the Jews, because it was the day of preparation, and so that the bodies would not remain on the cross during the Sabbath (for that Sabbath was especially important), asked Pilate to break their legs and to remove them.³²Then the soldiers came and broke the legs of the first man and of the second man who had been crucified with Jesus.³³When they came to Jesus, they saw that he was already dead, so they did not break his legs.

³⁴However, one of the soldiers pierced his side with a spear, and immediately blood and water came out.³⁵The one who saw this has testified, and his testimony is true. He knows that what he said is true so that you may also believe.

³⁶For these things happened in order to fulfill scripture, "Not one of his bones will be broken."³⁷Again, another scripture says, "They will look at him whom they pierced."

³⁸After these things, Joseph of Arimathea, since he was a disciple of Jesus (but secretly for fear of the Jews), asked Pilate if he could take away the body of Jesus. Pilate gave him permission. So Joseph came and took away his body.³⁹Nicodemus also came—he who at first had come to Jesus by night. He brought a mixture of myrrh and aloes, about one hundred litras.

⁴⁰So they took the body of Jesus and wrapped it in linen cloths with the spices, as was the custom of the Jews to bury bodies.⁴¹Now in the place where he was crucified there was a garden; and in the garden was a new tomb in which no person had yet been buried.⁴²Because it was the day of preparation for the Jews and because the tomb was close by, they laid Jesus in it.

²⁰ Now early on the first day of the week, while it was still dark, Mary Magdalene came to the tomb, and she saw the stone rolled away from the tomb.² So she ran and came to Simon Peter and to the other disciple whom Jesus loved, and she said to them, "They took away the Lord out from the tomb, and we do not know where they have laid him."

³ Then Peter and the other disciple went out, and they were going to the tomb.⁴ They both ran together, and the other disciple quickly ran ahead of Peter and arrived at the tomb first.⁵ Then stooping down, he saw the linen cloths lying there, but he did not go inside.

⁶ Simon Peter then arrived after him and went into the tomb. He saw the linen cloths lying there⁷ and the cloth that had been on his head. It was not lying with the linen cloths but was folded up in a place by itself.

⁸ Then the other disciple, the one who first arrived at the tomb, also went in, and he saw and believed.⁹ For until that time they still did not know the scripture that he should rise from the dead.¹⁰ So the disciples went back home again.

¹¹ But Mary was standing outside the tomb weeping. As she wept, she stooped down into the tomb.¹² She saw two angels in white sitting, one at the head, and one at the foot of where the body of Jesus had lain.¹³ They said to her, "Woman, why are you weeping?"

She said to them, "Because they took away my Lord, and I do not know where they have put him."

¹⁴ When she said this, she turned around and saw Jesus standing there, but she did not know that it was Jesus.

¹⁵ Jesus said to her, "Woman, why are you weeping? Whom are you looking for?"

She thought that he was the gardener, so she said to him, "Sir, if you have taken him away, tell me where you have put him, and I will take him away."

¹⁶ Jesus said to her, "Mary."

She turned and said to him in Aramaic, "Rabboni" (which is to say "Teacher").

¹⁷ Jesus said to her, "Do not touch me, for I have not yet gone up to the Father, but go to my brothers and say to them that I will go up to my Father and your Father, and my God and your God."

¹⁸ Mary Magdalene came and told the disciples, "I have seen the Lord," and that he had said these things to her.

¹⁹ On the evening of that day, the first day of the week, the doors being locked where the disciples were for fear of the Jews, Jesus came and stood in the middle of them and said to them, "Peace to you."²⁰ After he said this, he showed them his hands and his side. The disciples rejoiced when they saw the Lord.

²¹ Jesus then said to them again, "Peace to you. As the Father has sent me, so I am sending you."²² When Jesus had said this, he breathed on them and said to them, "Receive the Holy Spirit.²³ Whoever's sins you forgive, they are forgiven; whoever's sins you keep back, they are kept back."

²⁴ Thomas, one of the twelve, called Didymus, was not with them when Jesus came.²⁵ The other disciples later said to him, "We have seen the Lord."

He said to them, "Unless I see in his hands the mark of the nails, and put my finger into the mark of the nails, and put my hand into his side, I will not believe."

²⁶ After eight days his disciples were inside again, and Thomas was with them. Jesus came while the doors were closed, and stood among them, and said, "Peace to you."²⁷ Then he said to Thomas, "Reach here with your finger and see my hands. Reach here with your hand and put it into my side. Do not be unbelieving, but believe."

²⁸ Thomas answered and said to him, "My Lord and my God."

²⁹Jesus said to him, "Because you have seen me, you have believed. Blessed are those who have not seen, and believed."

³⁰Now Jesus did many other signs in the presence of the disciples, signs that have not been written in this book,

³¹but these have been written so that you would believe that Jesus is the Christ, the Son of God, and so that believing, you would have life in his name.

21 ¹After these things Jesus revealed himself again to the disciples at the Sea of Tiberias. This is how he revealed himself:²Simon Peter was together with Thomas called Didymus, Nathaniel from Cana in Galilee, the sons of Zebedee, and two other disciples of Jesus.³Simon Peter said to them, "I am going fishing." They said to him, "We, too, will come with you." They went and got into a boat, but they caught nothing during the whole night.

⁴Now, when it was already early in the morning, Jesus stood on the beach, but the disciples did not know it was Jesus.⁵So Jesus said to them, "Young men, do you have anything to eat?"

They answered him, "No."

⁶He said to them, "Throw your net on the right side of the boat, and you will find some." So they threw their net and were not able to draw it in because of the large number of fish.

⁷Then the disciple whom Jesus loved said to Peter, "It is the Lord." When Simon Peter heard that it was the Lord, he tied up his outer garment (for he was undressed), and threw himself into the sea.⁸The other disciples came in the boat (for they were not far from the land, about two hundred cubits off), and they were pulling the net full of fish.⁹When they got out upon the land, they saw a charcoal fire there and fish laid on it, with bread.

¹⁰Jesus said to them, "Bring some of the fish that you have just caught."¹¹Simon Peter then went up and drew the net to land, full of large fish, 153 of them, but even with so many, the net was not torn.

¹²Jesus said to them, "Come and eat breakfast." None of the disciples dared ask him, "Who are you?" They knew it was the Lord.¹³Jesus came, took the bread, and gave it to them, and the fish also.¹⁴This was the third time that Jesus revealed himself to the disciples after he had risen from the dead.

¹⁵After they ate breakfast, Jesus said to Simon Peter, "Simon son of John, do you love me more than these?"

Peter said to him, "Yes Lord, you know that I love you."

Jesus said to him, "Feed my lambs."

¹⁶He said to him again a second time, "Simon son of John, do you love me?"

Peter said to him, "Yes Lord, you know that I love you."

Jesus said to him, "Shepherd my sheep."

¹⁷He said to him a third time, "Simon son of John, do you love me?"

Peter was sorrowful because Jesus had said to him a third time, "Do you love me?" He said to him, "Lord, you know all things, you know that I love you."

Jesus said to him, "Feed my sheep.

¹⁸Truly, truly, I say to you, when you were young, you used to gird yourself and walk wherever you wanted, but when you become old, you will stretch out your hands, and someone else will gird you and carry you where you will not want to go."

¹⁹Now Jesus said this in order to indicate with what kind of death Peter would glorify God. After he had said this, he said to Peter, "Follow me."

²⁰Peter turned around and saw the disciple whom Jesus loved following them, the one who had also leaned back against the side of Jesus at the dinner and who had said, "Lord, who is the one who will betray you?"²¹Peter saw him and then said to Jesus, "Lord, what will this man do?"

²²Jesus said to him, "If I want him to stay until I come, what is that to you? Follow me."

²³So this statement spread among the brothers, that that disciple would not die. Yet Jesus did not say to Peter that the other disciple would not die, but, "If I want him to stay until I come, what is that to you?"

²⁴This is the disciple who testifies about these things, and who wrote these things, and we know that his testimony is true.²⁵ There are also many other things that Jesus did. If each one were written down, I suppose that even the world itself could not contain the books that would be written.

Acts

1 ¹The former account I wrote, Theophilus, told all that Jesus began to do and to teach,² until the day that he was taken up, after he had given commands through the Holy Spirit to the apostles he had chosen.³ After his suffering, he presented himself alive to them with many convincing proofs. For forty days he appeared to them, and he spoke about the kingdom of God.

⁴When he was meeting together with them, he commanded them not to leave Jerusalem, but to wait for the promise of the Father, about which he said, "You heard from me⁵ that John indeed baptized with water, but you will be baptized with the Holy Spirit in a few days."

⁶When they were assembled together they asked him, "Lord, is this the time you will restore the kingdom to Israel?"⁷ He said to them, "It is not for you to know the times or the seasons which the Father has determined by his own authority.⁸ But you will receive power when the Holy Spirit comes upon you, and you will be my witnesses both in Jerusalem and in all Judea and Samaria, and to the ends of the earth."

⁹When the Lord Jesus had said these things, as they were looking up, he was raised up, and a cloud hid him from their eyes.¹⁰ While they were looking intensely to heaven as he went, suddenly, two men stood by them in white clothing.¹¹ They said, "You men of Galilee, why do you stand here looking into heaven? This Jesus, who has been taken up from you into heaven, will return in the same manner as you saw him going into heaven."

¹²Then they returned to Jerusalem from the mountain that is called Olives, which is near to Jerusalem, a Sabbath day's journey.¹³ When they arrived, they went up into the upper chamber, where they were staying. They were Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartholomew, Matthew, James son of Alphaeus, Simon the Zealot, and Judas son of James.¹⁴ They all were devoted with one purpose to prayer, together with the women, and Mary the mother of Jesus, and his brothers.

¹⁵In those days Peter stood up in the midst of the brothers, about 120 names, and said,¹⁶ "Brothers, it was necessary that the scripture should be fulfilled, that the Holy Spirit spoke before by the mouth of David concerning Judas, who guided the ones who arrested Jesus.

¹⁷For he was one of us and received a share of this ministry."¹⁸ (Now this man bought a field with the earnings he received for his wickedness, and there he fell headfirst, and his body burst open, and all his intestines poured out.

¹⁹All those living in Jerusalem heard about this, so they called that field in their language "Akeldama," that is, "Field of Blood.")

²⁰"For it is written in the Book of Psalms,

'Let his field be made desolate,
and do not let even one person live there';
'Let someone else take his position of leadership.'

²¹It is necessary, therefore, that one of the men who accompanied us all the time the Lord Jesus went in and out among us,²² beginning from the baptism of John to the day that he was taken up from us, become a witness with us of his resurrection."²³ They put forward two men, Joseph called Barsabbas, who was also called Justus, and Matthias.

²⁴They prayed and said, "You, Lord, know the hearts of all people, so reveal which of these two is the one whom you have chosen²⁵ to take the place in this ministry and apostleship from which Judas turned away to go to his own place."²⁶ They cast lots for them, and the lot fell to Matthias, and he was numbered with the eleven apostles.

2 ¹When the day of Pentecost came, they were all together in the same place.²Suddenly a sound like the rush of a violent wind came from heaven, and it filled the whole house where they were sitting.³There appeared to them tongues like fire that were distributed, and they sat upon each one of them.⁴They were all filled with the Holy Spirit and began to speak in other tongues, as the Spirit gave them the ability.

⁵Now there were Jews who were living in Jerusalem, godly men, from every nation under heaven.⁶When this sound was heard, the multitude came together and was confused because everyone heard them speaking in his own language.⁷They were amazed and marveled; they said, "Really, are not all these who are speaking Galileans?⁸Why is it that we are hearing them, each in our own language in which we were born?⁹Parthians and Medes and Elamites, and those who live in Mesopotamia, in Judea and Cappadocia, in Pontus and Asia,¹⁰Phrygia and Pamphylia, in Egypt and the parts of Libya toward Cyrene, and visitors from Rome,¹¹Jews and proselytes, Cretans and Arabians—we hear them telling in our languages about the mighty works of God."

¹²They were all amazed and perplexed; they said to one another, "What does this mean?"¹³But others mocked and said, "They are full of new wine."

¹⁴But Peter stood with the eleven, raised his voice, and declared to them, "Men of Judea and all of you who live at Jerusalem, let this be known to you; pay attention to my words.¹⁵For these people are not drunk as you assume, for it is only the third hour of the day.

¹⁶But this is what was spoken through the prophet Joel:

¹⁷ 'It will be in the last days,' God says,
I will pour out my Spirit on all flesh.
Your sons and your daughters will prophesy,
your young men will see visions,
and your old men will dream dreams.

¹⁸ Surely on my servants
and my female servants in those days
I will pour out my Spirit, and they will prophesy.

¹⁹ I will show wonders in the sky above
and signs on the earth below,
blood, fire, and vapor of smoke.

²⁰ The sun will be turned to darkness
and the moon to blood
before the great and remarkable
day of the Lord comes.

²¹ It will be that everyone who calls
on the name of the Lord will be saved.'

²²Men of Israel, hear these words: Jesus of Nazareth was a man accredited to you by God with the mighty deeds and wonders and signs which God did through him in your midst, as you yourselves know.²³This man was handed over by God's predetermined plan and foreknowledge; and you, by the hand of lawless men, put him to death by nailing him to a cross.²⁴But God raised him up, freeing him from the agonies of death, because it was impossible for him to be held by it.

²⁵For David says about him,
'I saw the Lord always before my face,
for he is beside my right hand
so that I should not be moved.

²⁶ Therefore my heart was glad
and my tongue rejoiced.
Also, my flesh will live in hope.

²⁷ For you will not abandon my soul to Hades,
neither will you allow
your Holy One to see decay.

²⁸ You have made known to me the ways of life;
you will make me full of gladness with your face.'

²⁹Brothers, it is proper for me to speak to you confidently about the patriarch David, that he both died and was buried, and his tomb is with us to this day.³⁰Therefore, he was a prophet and knew that God had sworn with an oath to him that he would set one of the fruit of his loins on his throne.³¹He saw what was to happen in the future and spoke about the resurrection of the Christ, that he was neither abandoned to Hades, nor did his flesh see decay.

³²This Jesus—God raised him up, of which we all are witnesses.³³Therefore, having been exalted to the right hand of God and having received the promised Holy Spirit from the Father, he has poured out what you see and hear.

³⁴For David did not ascend to the heaven, but he says,

"The Lord said to my Lord,

"Sit at my right hand

³⁵ until I make your enemies

the footstool for your feet."

³⁶Therefore, let all the house of Israel certainly know that God has made him both Lord and Christ, this Jesus whom you crucified."

³⁷Now when they heard this, they were pierced in their hearts, and said to Peter and the rest of the apostles, "Brothers, what must we do?"

³⁸Then Peter said to them, "Repent and be baptized, each of you, in the name of Jesus Christ for the forgiveness of your sins, and you will receive the gift of the Holy Spirit.³⁹For the promise is to you and to your children and to all who are far off, as many people as the Lord our God will call."

⁴⁰With many other words he testified and exhorted them, saying, "Be saved from this perverse generation."⁴¹Then they received his word and were baptized, and there were added in that day about three thousand souls.⁴²They devoted themselves to the apostles' teaching and fellowship, in the breaking of bread and in prayers.

⁴³Fear came upon every soul, and many wonders and signs were done through the apostles.⁴⁴All who believed were together and had all things in common,⁴⁵and they sold their property and possessions and distributed them to all, according to the needs anyone had.

⁴⁶So day after day they devoted themselves with one purpose in the temple. They also broke bread in homes, and they shared food together with glad and generous hearts,⁴⁷praising God and having favor with all the people, and every day the Lord added to their number those who were being saved.

3 ¹Now Peter and John were going up into the temple at the hour of prayer, the ninth hour.²Now a man who was lame from his mother's womb was being carried to the temple gate called Beautiful. They would place him there every day so he could ask those who were going into the temple for alms.³When he saw Peter and John about to enter the temple, he asked them for alms.

⁴Peter, fastening his eyes upon him, with John, said, "Look at us."⁵The lame man looked at them, expecting to receive something from them.⁶But Peter said, "Silver and gold I do not have, but what I do have, I will give to you. In the name of Jesus Christ of Nazareth, walk."

⁷Taking him by the right hand, Peter raised him up, and immediately the man's feet and ankles were made strong.

⁸Leaping up, the lame man stood and began to walk; and he entered with Peter and John into the temple, walking, leaping, and praising God.

⁹All the people saw him walking and praising God.¹⁰They noticed that it was the man who had been asking people for alms at the Beautiful Gate of the temple; and they were filled with wonder and amazement because of what had happened to him.

¹¹As he was holding on to Peter and John, all the people ran together to them in the porch that is called Solomon's, greatly marveling.¹²When Peter saw this, he answered the people, "You Israelite men, why do you marvel? Why do you fix your eyes on us, as if we made him walk by our own power or godliness?"

¹³The God of Abraham, and of Isaac, and of Jacob, the God of our fathers, has glorified his servant Jesus. He is the one whom you handed over and rejected before the face of Pilate, when he had decided to release him.¹⁴You rejected the Holy and Righteous One, and you asked instead for a murderer to be given to you.

¹⁵You killed the Founder of life, whom God raised from the dead—and we are witnesses of this.¹⁶On the basis of faith in his name, his name made this man, whom you see and know, strong. The faith that is through Jesus has given him this perfect health in the presence of you all.

¹⁷Now, brothers, I know that you acted in ignorance, as did also your rulers.¹⁸But the things which God foretold by the mouth of all the prophets, that his Christ should suffer, he has now fulfilled.

¹⁹Repent, therefore, and turn, so that your sins may be blotted out,²⁰so that times of refreshing may come from the presence of the Lord; and that he may send the Christ who has been appointed for you, Jesus.

²¹He is the One heaven must receive until the time of the restoration of all things, about which God spoke from ancient times by the mouth of his holy prophets.²²Moses indeed said, "The Lord God will raise up a prophet like me from among your brothers. You must listen to everything he tells you."²³It will happen that every person who does not listen to that prophet will be completely destroyed from among the people.'

²⁴Yes, and all the prophets from Samuel and those who came after him, they spoke out and announced these days.

²⁵You are the sons of the prophets and of the covenant that God made with your ancestors, as he said to Abraham, 'In your seed all the families of the earth will be blessed.'²⁶After God raised up his servant, he sent him to you first, in order to bless you by turning every one of you from your wickedness."

⁴ As Peter and John were speaking to the people, the priests and the captain of the temple and the Sadducees came upon them.² They were deeply troubled because Peter and John were teaching the people and proclaiming in Jesus the resurrection from the dead.³ They laid hands on them and put them in custody until the next morning, since it was now evening.⁴ But many of the people who had heard the message believed; and the number of the men who believed was about five thousand.

⁵ It came about on the next day that their rulers, elders, and scribes gathered together in Jerusalem.⁶ Annas the high priest was there, and Caiaphas, and John, and Alexander, and all who were relatives of the high priest.

⁷ When they had set Peter and John in their midst, they asked them, "By what power, or in what name, have you done this?"

⁸ Then Peter, filled with the Holy Spirit, said to them, "You rulers of the people, and elders,⁹ if we are on trial today concerning a good deed done to a sick man, and by what means this man was healed,¹⁰ let it be known to you all and to all the people of Israel that this man stands before you healthy in the name of Jesus Christ of Nazareth, whom you crucified, but whom God raised from the dead.

¹¹ Jesus Christ is the stone which you builders rejected but which has been made the cornerstone.¹² There is no salvation in any other person, for there is no other name under heaven given among men by which we must be saved."

¹³ Now when they saw the boldness of Peter and John and realized that they were ordinary, uneducated men, they were surprised, becoming aware that Peter and John had been with Jesus.¹⁴ Because they saw the man who was healed standing with them, they had nothing to say against this.

¹⁵ But after they had commanded the apostles to leave the council meeting, they talked among themselves.¹⁶ They said, "What should we do with these men? For a remarkable sign has been done through them, and this is evident to everyone who lives in Jerusalem, and we cannot deny it.¹⁷ But in order that it spreads no further among the people, let us warn them not to speak anymore to anyone in this name."¹⁸ Then they called them in and commanded them not to speak or teach at all in the name of Jesus.

¹⁹ But Peter and John answered and said to them, "Whether it is proper in the sight of God to obey you rather than him, you judge.²⁰ We are not able to stop speaking about the things we have seen and heard."

²¹ After further warning Peter and John, they let them go. They were unable to find any excuse to punish them, because all of the people were glorifying God for what had been done.²² The man who had experienced this sign of healing was more than forty years old.

²³ After they were set free, Peter and John came to their own people and reported all that the chief priests and the elders had said to them.²⁴ When they heard it, they raised their voices with one purpose to God and said, "Lord, you made the heavens and the earth and the sea, and all that is in them.²⁵ You spoke by the Holy Spirit through the mouth of your servant, our father David,

'Why did the Gentile nations rage,
and the peoples imagine useless things?'

²⁶ You said,
'The kings of the earth set themselves together,
and the rulers gathered together
against the Lord, and against his Christ.'

²⁷ Indeed, both Herod and Pontius Pilate, together with the Gentiles and the people of Israel, gathered together in this city against your holy servant Jesus, whom you anointed.²⁸ They gathered together to do all that your hand and your plan had decided in advance would happen.

²⁹ Now, Lord, look upon their warnings and grant to your servants to speak your word with all boldness.³⁰ Stretch out your hand to heal and to give signs and wonders through the name of your holy servant Jesus."³¹ After they had prayed, the place where they were gathered together was shaken, and they were all filled with the Holy Spirit and they spoke the word of God with boldness.

³² The great number of those who believed were of one heart and soul. No one said that anything he possessed was his own, but they had everything in common.³³ With great power the apostles were proclaiming their testimony about the resurrection of the Lord Jesus, and great grace was upon them all.

³⁴There was no person among them who lacked anything, for all who owned title to lands or houses sold them and brought the money from the things that were sold³⁵ and laid it at the apostles' feet, and it was distributed to each one according to their need.

³⁶Joseph, whom the apostles called Barnabas (which is translated Son of Encouragement), a Levite, a man from Cyprus,³⁷ sold a field that belonged to him and brought the money and laid it at the apostles' feet.

5 ¹Now a certain man named Ananias, with Sapphira his wife, sold a piece of property,² and he kept back part of the sale money (his wife also knew it), and brought the other part of it and laid it at the apostles' feet.

³But Peter said, "Ananias, why has Satan filled your heart to lie to the Holy Spirit and to keep back part of the price of the land?⁴ While it remained unsold, did it not remain your own, and after it was sold, was it not under your authority? Why did you put it in your heart to do this? You have not lied to men, but to God."⁵ Hearing these words, Ananias fell down and breathed his last, and great fear came upon all who heard it.⁶ The young men arose and wrapped him up, and they carried him out and buried him.

⁷After about three hours, his wife came in, not knowing what had happened.⁸ Peter said to her, "Tell me whether you sold the land for so much." She said, "Yes, for so much."

⁹Then Peter said to her, "How is it that you have agreed together to test the Spirit of the Lord? Look, the feet of the men who buried your husband are at the door, and they will carry you out."¹⁰ She immediately fell down at his feet and breathed her last. When the young men came in, they found her dead, and carried her out and buried her beside her husband.¹¹ Great fear came upon the whole church and upon all who heard these things.

¹²Many signs and wonders were taking place among the people through the hands of the apostles. They were all together in Solomon's Porch.¹³ But none of the rest had the courage to join them; however, they were held in high esteem by the people.

¹⁴Still more believers were being added to the Lord, multitudes of men and women,¹⁵ so that they even carried the sick into the streets and laid them on beds and couches, so that as Peter came by, his shadow might fall on some of them.¹⁶ There also came together a great number of people from the towns around Jerusalem, bringing the sick and those afflicted with unclean spirits, and they were all healed.

¹⁷But the high priest rose up, and all those who were with him (which is the sect of the Sadducees); and they were filled with jealousy¹⁸ and laid hands on the apostles, and held them in custody in the common prison.

¹⁹Yet during the night an angel of the Lord opened the doors of the prison and led them out, and said,²⁰ "Go, stand in the temple and speak to the people all the words of this life."²¹ When they heard this, they entered into the temple about daybreak and taught. But the high priest came, and those who were with him, and called the council together, all the elders of the people of Israel, and sent to the prison to have the apostles brought.

²²But the officers that went did not find them in the prison, and they returned and reported,²³ "We found the prison securely shut and the guards standing at the door, but when we had opened it, we found no one inside."

²⁴Now when the captain of the temple and the chief priests heard these words, they were much perplexed concerning them as to what would come of it.²⁵ Then someone came and told them, "The men whom you put in the prison are standing in the temple and teaching the people."

²⁶So the captain went with the officers and brought them back, but without violence, for they feared the people, that they might be stoned.²⁷ When they had brought them, they set them before the council. The high priest interrogated them,²⁸ saying, "We ordered you with a command not to teach in this name, and yet you have filled Jerusalem with your teaching and desire to bring this man's blood upon us."

²⁹But Peter and the apostles answered, "We must obey God rather than men."³⁰ The God of our fathers raised up Jesus, whom you killed by hanging him on a tree.³¹ God exalted him to his right hand to be a Prince and a Savior, to give repentance to Israel, and forgiveness of sins.³² We are witnesses of these things, and so is the Holy Spirit, whom God has given to those who obey him."

³³When the council members heard this, they were furious and they wanted to kill the apostles.³⁴ But a Pharisee named Gamaliel, a teacher of the law who was honored by all the people, stood up in the council and gave a command to take the men outside for a little while.

³⁵Then he said to them, "Men of Israel, pay close attention to what you propose to do with these people."³⁶ For before these days, Theudas rose up claiming to be somebody, and a number of men, about four hundred, joined him. He was killed, and all who had been obeying him were scattered and came to nothing.³⁷ After this man, Judas of Galilee rose up in the days of the census and drew away some people after him. He also perished, and all who had been obeying him were scattered.

³⁸Now I say to you, keep away from these men and let them alone, for if this plan or work is of men, it will be overthrown.³⁹ But if it is of God, you will not be able to overthrow them; you may even find that you are fighting against God." So they were persuaded.

⁴⁰Then they called the apostles in and beat them and commanded them not to speak in the name of Jesus, and let them go.⁴¹They went away from before the council, rejoicing that they were counted worthy to suffer dishonor for the Name.⁴²Thereafter every day, in the temple and from house to house, they were continuously teaching and proclaiming the good news that the Christ is Jesus.

6 ¹Now in these days, when the number of the disciples was multiplying, a complaint by the Grecian Jews began against the Hebrews, because their widows were being overlooked in the daily distribution of help.

²The twelve called the multitude of the disciples to them and said, "It is not right for us to give up the word of God in order to serve tables.³You should therefore choose, brothers, seven men from among yourselves, men of good reputation, full of the Spirit and of wisdom, whom we may appoint over this business.⁴As for us, we will always continue in prayer and in the ministry of the word."

⁵Their speech pleased the whole multitude. So they chose Stephen, a man full of faith and of the Holy Spirit, and Philip, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, and Nicolaus, a proselyte from Antioch.⁶The believers brought these men before the apostles, who prayed and then placed their hands upon them.

⁷So the word of God continued to spread, and the number of disciples in Jerusalem increased greatly, and a large number of the priests became obedient to the faith.

⁸Now Stephen, full of grace and power, was doing great wonders and signs among the people.⁹But there arose some people who belonged to the synagogue called the synagogue of the Freedmen, of the Cyrenians and Alexandrians, and some from Cilicia and Asia. These people were debating with Stephen.

¹⁰But they were not able to stand against the wisdom and the Spirit with which Stephen spoke.¹¹Then they bribed some men to say, "We have heard Stephen speak blasphemous words against Moses and against God."

¹²They stirred up the people, the elders, and the scribes, and they approached Stephen and seized him and brought him before the council.¹³They brought false witnesses, who said, "This man does not stop speaking words against this holy place and the law.¹⁴For we have heard him say that this Jesus of Nazareth will destroy this place and change the customs that Moses handed down to us."¹⁵Everyone who sat in the council fixed their eyes on him and saw his face was like the face of an angel.

7 ¹The high priest said, "Are these things true?"²Stephen said,

"Brothers and fathers, listen to me: The God of glory appeared to our father Abraham when he was in Mesopotamia, before he lived in Haran;

³he said to him, 'Leave your land and your relatives, and go into the land that I will show you.'

⁴"Then he left the land of the Chaldeans and lived in Haran; from there, after his father died, God brought him into this land, where you live now.⁵He gave none of it as an inheritance to him, no, not even enough to set a foot on. But he promised—even though Abraham had no child yet—that he would give the land as a possession to him and to his descendants after him.

⁶God was speaking to him like this, that his descendants would live for a while in a foreign land, and that the inhabitants there would bring them into slavery and mistreat them for four hundred years.⁷"But I will judge the nation that they serve,' said God, 'and after that they will come out and worship me in this place.'⁸Then God gave Abraham the covenant of circumcision, so Abraham became the father of Isaac and circumcised him on the eighth day; Isaac became the father of Jacob, and Jacob the father of the twelve patriarchs.

⁹"Because the patriarchs were jealous of Joseph, they sold him into Egypt; but God was with him¹⁰and rescued him from all his tribulation. He gave Joseph favor and wisdom in the presence of Pharaoh, king of Egypt, who appointed him governor over Egypt and over all his household.

¹¹"Now a famine and great tribulation came over all Egypt and Canaan, and our fathers could find no food.¹²But when Jacob heard that there was grain in Egypt, he sent out our fathers on their first trip.¹³On their second trip Joseph made himself known to his brothers, and Joseph's family became known to Pharaoh.

¹⁴Joseph sent his brothers back to invite Jacob his father to come to Egypt, along with all his relatives, seventy-five persons in all.¹⁵So Jacob went down into Egypt, and he died, he and our fathers.¹⁶They were carried over to Shechem and laid in the tomb that Abraham had bought for a price in silver from the sons of Hamor in Shechem.

¹⁷"As the time of the promise approached, the promise that God had made to Abraham, the people grew and multiplied in Egypt,¹⁸until there arose another king over Egypt, a king who did not know about Joseph.¹⁹He deceived our people and mistreated our fathers, forcing them to expose their newborn infants so they would not be kept alive.

²⁰"At that time Moses was born; he was very beautiful before God and was nourished for three months in his father's house.²¹When he was placed outside, Pharaoh's daughter adopted him and raised him as her own son.

²²Moses was educated in all the wisdom of the Egyptians, and he was mighty in his words and works.

²³"But when he was about forty years old, it came into his heart to visit his brothers, the descendants of Israel.

²⁴Seeing an Israelite being mistreated, Moses defended him and avenged him who was oppressed by striking the Egyptian:²⁵he thought that his brothers would understand that God, by his hand, was giving them salvation, but they did not understand.

²⁶On the next day he appeared to them when they were fighting, and he tried to make peace between them, saying, 'Men, you are brothers; why are you wronging one another?'

²⁷"But the one who had wronged his neighbor pushed him away, and said, 'Who appointed you a ruler and a judge over us?'²⁸'Would you like to kill me, as you killed the Egyptian yesterday?'

²⁹Moses ran away after hearing this statement; he became a foreigner in the land of Midian, where he became the father of two sons.

³⁰"When forty years were past, an angel appeared to him in the wilderness of Mount Sinai, in a flame of fire in a bush.

³¹When Moses saw the fire, he marveled at the sight; and as he approached to look at it, the voice of the Lord came, saying,³²'I am the God of your fathers, the God of Abraham, and of Isaac, and of Jacob.' Moses trembled and did not dare to look.

³³"The Lord said to him, 'Take off the sandals from your feet, for the place where you are standing is holy ground.
³⁴I have certainly seen the oppression of my people who are in Egypt; I have heard their groaning, and I have come down to rescue them; now come, I will send you to Egypt.'

³⁵"This Moses whom they rejected, when they said, 'Who appointed you a ruler and a judge?'—he was the one whom God sent as both a ruler and deliverer. God sent him by the hand of the angel who appeared to Moses in the bush.³⁶ Moses led them out of Egypt, after doing miracles and signs in Egypt and at the Sea of Reeds, and in the wilderness during forty years.

³⁷"It is the same Moses who said to the people of Israel, 'God will raise up a prophet for you from among your brothers, a prophet like me.'

³⁸This is the man who was in the assembly in the wilderness with the angel who had spoken to him on Mount Sinai, who was with our fathers, and who received living words to give to us.

³⁹"But our fathers refused to obey him; they pushed him away from themselves, and in their hearts they turned back to Egypt.⁴⁰At that time they said to Aaron, 'Make us gods who will lead us. As for this Moses, who led us out of the land of Egypt, we do not know what has happened to him.'

⁴¹So they made a calf in those days and brought a sacrifice to the idol, and rejoiced because of the work of their hands.⁴²But God turned and gave them up to worship the stars in the sky, as it is written in the book of the prophets,

'Did you bring me offerings and sacrifices
during the forty years in the wilderness, house of Israel?

⁴³ You accepted the tabernacle of Molech
and the star of the god Rephan,
and the images that you made to worship them:
and I will carry you away beyond Babylon.'

⁴⁴"Our fathers had the tabernacle of the testimony in the wilderness, just as God commanded when he spoke to Moses, that he should make it like the pattern that he had seen.⁴⁵Later, our fathers, under Joshua, received the tabernacle and brought it with them when they took possession of the land. God took the land from the nations and drove them out before the face of our fathers. The tabernacle remained in the land until the time of David,⁴⁶who found favor in the sight of God, and he asked if he might find a dwelling place for the house of Jacob [1](#).
⁴⁷But it was Solomon who built the house for God.

⁴⁸"However, the Most High does not live in houses made with hands, as the prophet says,

⁴⁹ 'Heaven is my throne,
and the earth is the footstool for my feet.
What kind of house can you build for me? says the Lord,
or what is the place for my rest?

⁵⁰ Did my hand not make all these things?'

⁵¹"You stiff-necked people, uncircumcised in heart and ears, you always resist the Holy Spirit; you act just as your fathers acted.⁵²Which of the prophets did your fathers not persecute? They killed the prophets who appeared in advance of the coming of the Righteous One; and you have now become the betrayers and murderers of him also,⁵³you people who received the law that angels had ordained, but you did not keep it."

⁵⁴Now when the council members heard these things, they were furious in their hearts and they ground their teeth at Stephen.⁵⁵But he, being full of the Holy Spirit, looked up intently into heaven and saw the glory of God; and he saw Jesus standing at the right hand of God.⁵⁶Stephen said, "Look, I see the heavens opened, and the Son of Man standing at the right hand of God."

⁵⁷At this the council members covered their ears, and shouting out with a loud voice, they rushed at him with one purpose.⁵⁸They forced him out of the city and began to stone him. The witnesses laid down their outer clothing at the feet of a young man named Saul.

⁵⁹As they were stoning Stephen, he was calling out to the Lord and saying, "Lord Jesus, receive my spirit."⁶⁰He knelt down and cried out with a loud voice, "Lord, do not hold this sin against them." When he had said this, he fell asleep.

⁶⁰The phrase: the house of Jacob, is found in many ancient copies. Other ancient texts have the phrase: the God of Jacob .

8¹ Saul was in agreement with his death.

So there began on that day a great persecution against the church that was in Jerusalem; and the believers were all scattered throughout the regions of Judea and Samaria, except the apostles.

²Devout men buried Stephen and made great lamentation over him.³But Saul tried to destroy the church. He would enter house after house, drag off both men and women, and put them in prison.

⁴Yet the believers who had been scattered went about preaching the word.⁵Philip went down to the city of Samaria and proclaimed to them the Christ.

⁶Crowds of people were giving close attention to what was being said by Philip; with one mind they heard him, and they saw the signs he did.⁷Unclean spirits came out of many who were possessed, crying out with a loud voice, and many who were paralyzed and lame were healed.⁸So there was much joy in that city.

⁹But there was a certain man in the city named Simon, who had earlier been practicing sorcery; he used to astonish the people of Samaria while claiming that he was an important person.¹⁰All the Samaritans, from the least to the greatest, paid attention to him; they said, "This man is that power of God which is called Great."¹¹They listened to him because he had astonished them for a long time with his sorceries.

¹²But when they believed Philip as he proclaimed the gospel about the kingdom of God and the name of Jesus Christ, they were baptized, both men and women.¹³Even Simon himself believed, and after he was baptized he stayed with Philip constantly. When he saw signs and mighty works taking place, he was amazed.

¹⁴Now when the apostles in Jerusalem heard that Samaria had received the word of God, they sent to them Peter and John.¹⁵When they had come down, they prayed for them, that they might receive the Holy Spirit.¹⁶For until that time, the Holy Spirit had not come upon any of them; they had only been baptized into the name of the Lord Jesus.¹⁷Then Peter and John placed their hands on them, and they received the Holy Spirit.

¹⁸Now when Simon saw that the Holy Spirit was given through the laying on of the apostles' hands, he offered them money.¹⁹He said, "Give me this authority, too, that whoever I place my hands on might receive the Holy Spirit."

²⁰But Peter said to him, "May your silver perish along with you, because you thought to obtain the gift of God with money.²¹You have no part or allotted portion in this matter, because your heart is not right with God.²²Therefore repent of this wickedness of yours, and pray to the Lord, so that he might perhaps forgive you for the intention of your heart.²³For I see that you are in the poison of bitterness and in the bonds of unrighteousness."

²⁴Simon answered and said, "Pray to the Lord for me, so that nothing you have said may happen to me."

²⁵When they had testified and spoken the word of the Lord, Peter and John returned to Jerusalem, proclaiming the gospel to many villages of the Samaritans.

²⁶Now an angel of the Lord spoke to Philip and said, "Arise and go toward the south to the road that goes down from Jerusalem to Gaza." (This road is in a desert.)²⁷He arose and went. Behold, there was a man from Ethiopia, a eunuch of great authority under Candace, queen of the Ethiopians. He was in charge of all her treasure. He had come to Jerusalem to worship.²⁸He was returning and sitting in his chariot, and was reading the prophet Isaiah.

²⁹The Spirit said to Philip, "Go over and stay close to this chariot."

³⁰So Philip ran to him, and heard him reading Isaiah the prophet, and said, "Do you understand what you are reading?"

³¹Then he said, "How can I, unless someone guides me?" He invited Philip to come up into the chariot and sit with him.

³²Now the passage of the scripture which the Ethiopian was reading was this,

"He was led like a sheep to the slaughter,
and like a lamb before his shearer is silent,
so he did not open his mouth.

³³ In his humiliation
justice was taken away from him.
Who can give a full account of his descendants?
For his life was taken from the earth."

³⁴So the eunuch asked Philip, and said, "I beg you, tell me who is the prophet speaking about, himself, or someone else?"³⁵Philip began to speak, and beginning with this scripture he proclaimed the gospel about Jesus to him.

³⁶As they went on the road, they came to some water and the eunuch said, "Look, there is water here. What prevents me from being baptized?"³⁷ ¹ ³⁸So the Ethiopian commanded the chariot to stop. They went down into the water, both Philip and the eunuch, and Philip baptized him.

³⁹When they came up out of the water, the Spirit of the Lord took Philip away, and the eunuch saw him no more, but went on his way rejoicing.⁴⁰But Philip appeared at Azotus and he went through that region, proclaiming the gospel to all the cities until he came to Caesarea.

¹The best ancient copies do not have Acts 8:37, Philip said, "If you believe with all your heart, you may be baptized." The Ethiopian answered, "I believe that Jesus Christ is the Son of God".

9 ¹But Saul, still speaking threats even of murder against the disciples of the Lord, went to the high priest² and asked him for letters for the synagogues in Damascus, so that if he found any who belonged to the Way, whether men or women, he might bring them bound to Jerusalem.

³As he was traveling, it happened that as he came near to Damascus, suddenly there shone all around him a light out of heaven;⁴ and he fell upon the ground and heard a voice saying to him, "Saul, Saul, why are you persecuting me?"

⁵Saul replied, "Who are you, Lord?" The Lord said, "I am Jesus, whom you are persecuting;⁶ but rise, enter into the city, and it will be told you what you must do."⁷ The men who traveled with Saul stood speechless, hearing the voice, but seeing no one.

⁸Saul arose from the ground, and when he opened his eyes, he could see nothing; so they led him by the hand and brought him into Damascus.⁹ For three days he was without sight, and he neither ate nor drank.

¹⁰Now there was a disciple at Damascus named Ananias. The Lord said to him in a vision, "Ananias!" He said, "See, I am here, Lord."

¹¹The Lord said to him, "Arise, and go to the street which is called Straight, and at the house of Judas ask for a man from Tarsus named Saul, for he is praying.¹² He has seen in a vision a man named Ananias coming in and laying his hands on him, so that he might see again."

¹³But Ananias answered, "Lord, I have heard from many about this man, how much harm he has done to your holy people in Jerusalem.¹⁴ He has authority from the chief priests to put in bonds everyone here who calls upon your name."

¹⁵But the Lord said to him, "Go, for he is a chosen instrument of mine, to carry my name before the Gentiles and kings and the children of Israel;¹⁶ for I will show him how much he must suffer for the cause of my name."

¹⁷So Ananias departed, and entered into the house. Laying his hands on him, he said, "Brother Saul, the Lord Jesus, who appeared to you on the road when you were coming, has sent me so that you might receive your sight and be filled with the Holy Spirit."¹⁸ Immediately something like scales fell from Saul's eyes, and he received his sight; he arose and was baptized;¹⁹ and he ate and was strengthened.

He stayed with the disciples in Damascus for several days.

²⁰Right away he proclaimed Jesus in the synagogues, saying that he is the Son of God.²¹ All who heard him were amazed and said, "Is not this the man who destroyed those in Jerusalem who called on this name? He has come here to take them bound to the chief priests."²² But Saul became more and more powerful, and he was causing distress among the Jews who lived in Damascus by proving that Jesus is the Christ.

²³After many days, the Jews planned together to kill him.²⁴ But their plan became known to Saul. They watched the gates day and night in order to kill him.²⁵ But his disciples took him by night and let him down through the wall, lowering him in a basket.

²⁶When he had come to Jerusalem, Saul attempted to join the disciples, but they were all afraid of him, not believing that he was a disciple.²⁷ But Barnabas took him and brought him to the apostles, and he told them how Saul had seen the Lord on the road and that the Lord had spoken to him, and how at Damascus Saul had spoken boldly in the name of Jesus.

²⁸He was with them, going in and out around Jerusalem. He spoke boldly in the name of the Lord Jesus²⁹ and debated with the Grecian Jews; but they kept trying to kill him.³⁰ When the brothers learned of this, they brought him down to Caesarea and sent him away to Tarsus.

³¹So then, the church throughout all Judea, Galilee, and Samaria had peace and was built up; and, walking in the fear of the Lord and in the comfort of the Holy Spirit, the church grew in numbers.³² Now it came about that, as Peter went throughout the whole region, he came down also to God's holy people who lived in the town of Lydda.

³³There he found a certain man named Aeneas, who had been in his bed for eight years, for he was paralyzed.

³⁴Peter said to him, "Aeneas, Jesus Christ heals you. Get up and make your bed," and right away he got up.³⁵ So everyone who lived in Lydda and in Sharon saw the man and they turned to the Lord.

³⁶Now there was in Joppa a certain disciple named Tabitha (which is translated "Dorcas"). This woman was full of good works and merciful deeds that she did for the poor.³⁷ It came about in those days that she fell sick and died; when they had washed her, they laid her in an upper room.

³⁸Since Lydda was near Joppa, and the disciples had heard that Peter was there, they sent two men to him, pleading with him, "Come to us without delay."³⁹ Peter arose and went with them. When he had arrived, they brought him to the upper room, and all the widows stood by him weeping, showing him the tunics and garments that Dorcas had made while she had been with them.

⁴⁰Peter put them all out of the room, knelt down, and prayed; then, turning to the body, he said, "Tabitha, arise." Then she opened her eyes, and seeing Peter she sat up.⁴¹ Peter then gave her his hand and raised her up; and when he called God's holy people and the widows, he presented her alive to them.⁴² This matter became known throughout all Joppa, and many people believed on the Lord.⁴³ It happened that Peter stayed for many days in Joppa with a man named Simon, a tanner.

10 ¹Now there was a certain man in the city of Caesarea, Cornelius by name, a centurion of what was called the Italian Company of Soldiers.²He was a devout man, one who feared God with all his household, gave many alms to the people, and prayed to God constantly.

³About the ninth hour of the day, he clearly saw in a vision an angel of God coming to him. The angel said to him, "Cornelius!"⁴Cornelius stared at the angel and was very afraid and said, "What is it, sir?"

The angel said to him, "Your prayers and your alms have gone up as a memorial offering into God's presence.

⁵Now send men to the city of Joppa to bring a man named Simon who is called Peter.⁶He is staying with a tanner named Simon, whose house is by the seaside."

⁷When the angel who spoke to him had left, Cornelius called two of his house servants, and a devout soldier from among those who served him.⁸Cornelius told them all that had happened and sent them to Joppa.

⁹Now on the next day at about the sixth hour, as they were on their journey and were approaching the city, Peter went up upon the housetop to pray.¹⁰He then became hungry and wanted something to eat, but while the people were cooking some food, a trance came on him,¹¹and he saw the sky open and a certain container descending, something like a large sheet coming down to the earth, let down by its four corners.¹²In it were all kinds of four-footed animals and things that crawled on the earth, and birds of the sky.

¹³Then a voice spoke to him: "Rise, Peter, kill and eat."

¹⁴But Peter said, "Not so, Lord; for I have never eaten anything that was defiled and unclean."

¹⁵But the voice came to him again a second time: "What God has made clean, you must not call defiled."¹⁶This happened three times; then the container was immediately taken back up into the sky.

¹⁷Now while Peter was very confused about what the vision that he had seen could mean, behold, the men who were sent by Cornelius stood before the gate, after they had asked their way to the house.¹⁸They called out and asked whether Simon, who was also called Peter, was staying there.

¹⁹While Peter was still thinking about the vision, the Spirit said to him, "Behold, three men are looking for you.

²⁰¹ Arise and go down and go with them. Do not hesitate to go with them, because I have sent them."

²¹So Peter went down to the men and said, "I am he whom you are seeking. Why have you come?"

²²They said, "A centurion named Cornelius, a righteous man and one who fears God, and is well spoken of by all the nation of the Jews, was instructed by a holy angel to send for you to come to his house, so he could listen to a message from you."²³So Peter invited them to come in and stay with him.

On the next morning he got up and went with them, and some of the brothers from Joppa accompanied him.

²⁴On the following day they came to Caesarea. Cornelius was waiting for them; he had called together his relatives and his close friends.

²⁵It came about that when Peter entered, Cornelius met him and fell down at his feet to worship him.²⁶But Peter helped him up, saying, "Stand up! I too am a man."

²⁷While Peter was talking with him, he went in and found many people gathered together.²⁸He said to them, "You yourselves know that it is not lawful for a Jewish man to associate with or to visit a foreigner. But God has shown me that I should not call any man defiled or unclean."²⁹That is why I came without arguing, when I was sent for. So I ask you why you sent for me."

³⁰Cornelius said, "Four days ago at this very hour, I was praying at the ninth hour in my house; and see, a man stood before me in bright clothing.³¹He said, 'Cornelius, your prayer has been heard by God, and your alms have reminded God about you.'³²So send someone to Joppa, and call to you a man named Simon who is called Peter. He is staying in the house of a tanner named Simon, by the seaside.'²³³So at once I sent for you. You are kind to have come. Now then, we are all here present in the sight of God to hear everything that you have been instructed by the Lord to say."³

³⁴Then Peter opened his mouth and said, "Truly I understand that God is not partial.³⁵ Instead, in every nation anyone who fears him and does what is right is acceptable to him.

³⁶You know the message that he sent to the people of Israel, when he announced the good news about peace through Jesus Christ, who is Lord of all—³⁷you yourselves know the events that took place, which occurred throughout all Judea, beginning in Galilee, after the baptism that John announced;³⁸ the events concerning Jesus of Nazareth, how God anointed him with the Holy Spirit and with power. He went about doing good and healing all who were oppressed by the devil, for God was with him.

³⁹We are witnesses of all the things Jesus did, both in the country of the Jews and in Jerusalem. They killed him by hanging him on a tree,⁴⁰ but God raised him up on the third day and caused him to be seen,⁴¹ not by all the people, but to the witnesses who were chosen beforehand by God—by us who ate and drank with him after he rose from the dead.

⁴²He commanded us to proclaim to the people and to testify that this is the one who has been chosen by God to be the Judge of the living and the dead.⁴³ About him all the prophets testify, that everyone who believes in him receives forgiveness of sins through his name."

⁴⁴While Peter was still saying these things, the Holy Spirit fell on all of those who were listening to his message.

⁴⁵The people who belonged to the circumcision group of believers—all of those who came with Peter—were amazed, because the gift of the Holy Spirit was poured out also on the Gentiles.

⁴⁶For they heard these Gentiles speaking in tongues and exalting God. Then Peter answered,⁴⁷ "Can anyone keep water from these people so they should not be baptized, these people who have received the Holy Spirit as well as we?"⁴⁸ Then he commanded them to be baptized in the name of Jesus Christ. Then they asked him to stay with them for several days.

¹Some ancient copies have, two men are looking for you or some men are looking for you .

²Some ancient copies add: When he comes, he will speak to you .

³Instead of instructed by the Lord to say, some ancient copies have, instructed by God to say .

11 ¹Now the apostles and the brothers who were in Judea heard that the Gentiles also had received the word of God.²When Peter had come up to Jerusalem, they who belonged to the circumcision group criticized him;³they said, "You associated with uncircumcised men and ate with them!"

⁴But Peter started to explain the matter to them in detail, saying,⁵"I was praying in the city of Joppa, and in a trance I saw a vision of a container coming down, like a large sheet let down from heaven by its four corners. It descended to me.⁶I gazed at it and I thought about it. I saw the four-legged animals of earth, wild beasts, things that crawled, and birds of the sky.

⁷Then I heard a voice say to me, 'Get up, Peter; kill and eat!'

⁸I said, 'Not so, Lord; for nothing unholy or unclean has ever entered into my mouth.'

⁹But the voice answered again from heaven, 'What God has made clean, you must not call defiled.'¹⁰This happened three times, and then everything was taken back up into heaven again.

¹¹"Behold, right away there were three men standing in front of the house where we were; they had been sent from Caesarea to me.¹²The Spirit commanded me to go with them, and that I should make no distinction regarding them. These six brothers went with me, and we went into the man's house.¹³He told us how he had seen the angel standing in his house and saying, 'Send men to Joppa and bring back Simon who is called Peter.'¹⁴He will speak to you a message by which you will be saved—you and all your household.'

¹⁵As I began to speak to them, the Holy Spirit came on them, just as on us in the beginning.¹⁶I remembered the words of the Lord, how he said, 'John indeed baptized with water; but you will be baptized with the Holy Spirit.'

¹⁷Then if God gave to them the same gift as he gave to us when we believed on the Lord Jesus Christ, who was I, that I could oppose God?"

¹⁸When they heard these things, they said nothing in response, but they glorified God and said, "Then God has given repentance for life to the Gentiles also."

¹⁹Now those who had been scattered by the persecution that arose over Stephen spread as far as Phoenicia, Cyprus, and Antioch, speaking the word only to Jews.²⁰But some of them, men from Cyprus and Cyrene, came to Antioch and spoke also to Greeks, proclaiming to them the gospel about the Lord Jesus.²¹The hand of the Lord was with them; a great number believed and turned to the Lord.

²²News about them came to the ears of the church in Jerusalem, and they sent out Barnabas as far as Antioch.

²³When he came and saw the grace of God, he was glad and he encouraged them all to remain with the Lord with purpose of heart.²⁴For he was a good man and full of the Holy Spirit and of faith, and many people were added to the Lord.

²⁵Barnabas then went out to Tarsus to search carefully for Saul.²⁶When he found him, he brought him to Antioch. It came about that for an entire year they gathered together with the church and taught many people. The disciples were first called Christians in Antioch.

²⁷Now in these days some prophets came down from Jerusalem to Antioch.²⁸One of them, Agabus by name, stood up and indicated by the Spirit that a great famine would occur over all the world. This happened in the days of Claudius.

²⁹So the disciples, as each one was able, determined to send a contribution for the relief of the brothers in Judea.

³⁰They did this; they sent money to the elders by the hand of Barnabas and Saul.

12 ¹Now about that time Herod the king laid hands on some who belonged to the church so that he might mistreat them. ²He killed James the brother of John with the sword.

³After he saw that this pleased the Jews, he proceeded to arrest Peter also. That was during the days of unleavened bread. ⁴After arresting him, he put him in prison, assigning him over to four squads of soldiers to guard him; he was intending to bring him to the people after the Passover.

⁵So Peter was kept in the prison, but prayer was made earnestly to God for him by those in the church. ⁶On the night before Herod was going to bring him out for trial, Peter was sleeping between two soldiers, bound with two chains, while guards in front of the door were keeping watch over the prison.

⁷Behold, an angel of the Lord suddenly appeared by him, and a light shone in the prison cell. He struck Peter on the side and woke him and said, "Get up quickly," and his chains fell off his hands. ⁸The angel said to him, "Gird yourself and put on your sandals." Peter did so. The angel said to him, "Put on your outer garment and follow me."

⁹So Peter followed the angel and went out. He did not know that what was done by the angel was real. He thought he was seeing a vision. ¹⁰After they had passed by the first guard and the second, they came to the iron gate that led into the city; it opened for them by itself. They went out and went down a street, and the angel left him right away.

¹¹When Peter came to himself, he said, "Now I truly know that the Lord has sent his angel and delivered me out of the hand of Herod, and from everything the Jewish people were expecting." ¹²When he realized this, he went to the house of Mary the mother of John, also called Mark, where many people had gathered and were praying.

¹³When he knocked at the door of the gate, a servant girl named Rhoda came to answer. ¹⁴When she recognized Peter's voice, out of joy she failed to open the gate; instead, she came running into the room; she reported that Peter was standing at the gate. ¹⁵So they said to her, "You are insane." But she insisted that it was so. They said, "It is his angel."

¹⁶But Peter continued knocking, and when they had opened the door, they saw him and were amazed. ¹⁷Peter motioned to them with his hand to be silent, and he told them how the Lord had brought him out of prison. He said, "Report these things to James and the brothers." Then he left and went to another place.

¹⁸Now when it became day, there was no small disturbance among the soldiers over what had happened to Peter.

¹⁹After Herod had searched for him and could not find him, he questioned the guards and ordered them to be put to death.

Then Herod went down from Judea to Caesarea and stayed there.

²⁰Now Herod was very angry with the people of Tyre and Sidon. They went to him with one purpose, and after persuading Blastus, the king's assistant, to help them, they asked for peace because their country received its food from the king's country. ²¹On a set day Herod dressed himself in royal clothing and sat on a throne; he made a speech to them.

²²The people shouted, "This is the voice of a god, not of a man!" ²³Immediately an angel of the Lord struck him, because he did not give God the glory; he was eaten by worms and died.

²⁴But the word of God increased and multiplied.

²⁵So when Barnabas and Saul had completed their mission, they returned from Jerusalem, ¹ bringing with them John, also called Mark.

¹Some ancient copies read, they returned to Jerusalem .

13 ¹Now in the church in Antioch, there were some prophets and teachers. They were Barnabas, Simeon (who is called Niger), Lucius of Cyrene, Manaen (the foster brother of Herod the tetrarch), and Saul.² While they were worshiping the Lord and fasting, the Holy Spirit said, "Set apart for me Barnabas and Saul, to do the work to which I have called them."³ After they had fasted, prayed, and laid their hands on these men, they sent them off.

⁴So Barnabas and Saul, having been sent out by the Holy Spirit, went down to Seleucia; from there they sailed away to Cyprus.⁵ While they were in the city of Salamis, they proclaimed the word of God in the synagogues of the Jews. They also had John for an assistant.

⁶When they had gone through the whole island to Paphos, they found a certain magician, a Jewish false prophet, whose name was Bar-Jesus.⁷ This magician associated with the proconsul, Sergius Paulus, who was an intelligent man. This man summoned Barnabas and Saul, because he sought to hear the word of God.⁸ But Elymas "the magician" (that is how his name is translated) opposed them; he tried to turn the proconsul away from the faith.

⁹But Saul, who is also called Paul, filled with the Holy Spirit, stared at him intensely¹⁰ and said, "You son of the devil, you are full of all kinds of deceit and wickedness. You are an enemy of every kind of righteousness. You will never stop twisting the straight paths of the Lord, will you?"

¹¹Now look, the hand of the Lord is upon you, and you will become blind. You will not see the sun for a while." Immediately there fell on Elymas a mist and darkness; he started going around seeking people to lead him by the hand.¹² After the proconsul saw what had happened, he believed, because he was astonished at the teaching about the Lord.

¹³Now Paul and his friends set sail from Paphos and came to Perga in Pamphylia. But John left them and returned to Jerusalem.¹⁴ Paul and his friends traveled from Perga and came to Antioch of Pisidia. There they went into the synagogue on the Sabbath day and sat down.¹⁵ After the reading of the law and the prophets, the leaders of the synagogue sent them a message, saying, "Brothers, if you have any message of encouragement for the people here, say it."

¹⁶So Paul stood up and motioned with his hand; he said, "Men of Israel and you who fear God, listen.¹⁷ The God of this people Israel chose our fathers and exalted the people when they stayed in the land of Egypt, and with an uplifted arm he led them out of it.¹⁸ For about forty years he put up with them in the wilderness. [1](#)

¹⁹After he had destroyed seven nations in the land of Canaan, he gave our people their land for an inheritance.

²⁰All these events took place over 450 years. After all these things, God gave them judges until Samuel the prophet.

²¹Then the people asked for a king, and God gave them Saul son of Kish, a man from the tribe of Benjamin, to be king for forty years.²² After God removed him from the kingship, he raised up David to be their king. It was about David that God testified, saying, 'I have found David son of Jesse to be a man after my heart, who does all I want him to do.'

²³From this man's descendants God has brought to Israel a Savior, Jesus, as he promised to do.²⁴ Before the arrival of Jesus, John proclaimed a baptism of repentance to all the people of Israel.²⁵ As John was finishing his work, he said, 'Who do you think I am? I am not the one. But listen, one is coming after me, the sandals of whose feet I am not worthy to untie.'

²⁶Brothers, children of the offspring of Abraham, and those among you who fear God, it is to us that the message about this salvation has been sent.²⁷ For they who live in Jerusalem and their rulers did not recognize him, and they fulfilled the voices of the prophets that are read every Sabbath by condemning him.

²⁸Even though they found no reason for the death penalty, they called on Pilate to kill him.²⁹ When they had completed all the things that were written about him, they took him down from the tree and laid him in a tomb.

³⁰But God raised him from the dead.³¹ He was seen for many days by those who had come up with him from Galilee to Jerusalem. These people are now his witnesses to the people.

³²So we tell you the good news: The promise that came to our fathers³³ God has fulfilled for us, their children, by raising up Jesus. As it is written in the second Psalm:

'You are my Son,
today I have become your Father.'

³⁴As to his raising him from the dead, never to return to decay, he has spoken in this way:

'I will give you the holy and sure blessings
promised to David.'

³⁵This is why he also says in another Psalm,
 'You will not allow your Holy One
 to see decay.'

³⁶For when David had served the purpose of God in his own generation, he fell asleep; he was laid with his fathers and his body experienced decay.³⁷ But he whom God raised up experienced no decay.

³⁸So let it be known to you, brothers, that through this man forgiveness of sins is proclaimed to you. The law of Moses could not make you righteous.³⁹ But by this man God makes righteous everyone who believes.

⁴⁰So then be careful that the thing the prophets spoke about does not happen to you:

⁴¹ 'Look, you despisers,
 and be astonished and then perish;
For I am doing a work in your days,
 a work that you would never believe,
 even if someone announces it to you.'"

⁴²As Paul and Barnabas left, the people begged them that they might speak these same words again the next Sabbath.⁴³ When the synagogue meeting ended, many of the Jews and devout proselytes followed Paul and Barnabas, who were speaking to them and persuading them to continue in the grace of God.

⁴⁴On the next Sabbath, almost the whole city was gathered together to hear the word of the Lord.⁴⁵ When the Jews saw the crowds, they were filled with envy and spoke against the things that were said by Paul and insulted him.

⁴⁶But Paul and Barnabas spoke out boldly and said, "It was necessary that the word of God should first be spoken to you. Seeing you push it away from yourselves and consider yourselves unworthy of eternal life, see, we will turn to the Gentiles.⁴⁷ For so has the Lord commanded us, saying,

 'I have appointed you as a light for the Gentiles,
 that you should bring salvation
 to the uttermost parts of the earth.'"

⁴⁸As the Gentiles heard this, they were glad and glorified the word of the Lord. As many as were appointed to eternal life believed.⁴⁹ The word of the Lord was spread out through the whole region.

⁵⁰But the Jews incited the devout women of high standing and the leading men of the city. They stirred up persecution against Paul and Barnabas and threw them out of their region.⁵¹ But Paul and Barnabas shook off the dust from their feet against them. Then they went to the city of Iconium.⁵² And the disciples were filled with joy and with the Holy Spirit.

⁵³Some ancient copies read, For about forty years he cared for them in the wilderness .

14 ¹It came about in Iconium that Paul and Barnabas entered together into the synagogue of the Jews and spoke in such a way that a great multitude both of Jews and of Greeks believed.² But the Jews who were disobedient stirred up the minds of the Gentiles and made them bitter against the brothers.

³So they stayed there for a long time, speaking boldly with the Lord's power, while he gave evidence about the message of his grace. He did this by granting signs and wonders to be done by the hands of Paul and Barnabas.

⁴But the people of the city were divided; some sided with the Jews, others with the apostles.

⁵Both Gentiles and Jews (together with their leaders) made an attempt to mistreat them and to stone them,⁶ but as soon as they learned about this, they fled to the Lycaonian cities of Lystra and Derbe and the surrounding region,⁷ where they continued to proclaim the gospel.

⁸At Lystra a certain man sat, powerless in his feet, a cripple from his mother's womb, who never had walked.⁹ This man heard Paul speaking. Paul fixed his eyes on him and saw that he had faith to be made well.¹⁰ So he said to him in a loud voice, "Stand up on your feet." Then the man jumped up and walked around.

¹¹When the multitude saw what Paul had done, they raised their voice, saying in the dialect of Lycaonia, "The gods have become like men and come down to us."¹² They called Barnabas "Zeus," and Paul "Hermes," because he was the main speaker.¹³ The priest of Zeus, whose temple was just outside the city, brought oxen and wreaths to the gates; he and the multitudes wanted to offer sacrifice.

¹⁴But when the apostles, Barnabas and Paul, heard of it, they tore their clothing and quickly went out into the crowd, crying out,¹⁵ "Men, why are you doing these things? We also are human beings, with the same nature as you. We are telling you good news that you should turn from these useless things to the living God, who made the heavens, the earth, the sea, and everything that is in them."¹⁶ In the past ages, he allowed all the nations to walk in their own ways.

¹⁷But still, he did not leave himself without witness, in that he did good and gave you the rains from heaven and fruitful seasons, filling your hearts with food and gladness."¹⁸ Even with these words, Paul and Barnabas barely kept the multitudes from sacrificing to them.

¹⁹But some Jews from Antioch and Iconium came and persuaded the crowds. They stoned Paul and dragged him out of the city, thinking that he was dead.²⁰ Yet as the disciples were standing around him, he got up and entered the city. The next day, he went to Derbe with Barnabas.

²¹After they had proclaimed the gospel in that city and made many disciples, they returned to Lystra, to Iconium, and to Antioch.²² They kept strengthening the souls of the disciples and encouraging them to continue in the faith, saying, "We must enter into the kingdom of God through many tribulations."

²³When they had appointed for them elders in every church, and had prayed with fasting, they entrusted them to the Lord, in whom they had believed.²⁴ Then they passed through Pisidia and came to Pamphylia.²⁵ When they had spoken the word in Perga, they went down to Attalia.²⁶ From there they sailed to Antioch, where they had been committed to the grace of God for the work which they had now completed.

²⁷When they arrived in Antioch and gathered the church together, they reported all the things that God had done with them, and how he had opened a door of faith for the Gentiles.²⁸ They stayed for a long time with the disciples.

15 ¹Some men came down from Judea to Antioch and taught the brothers, saying, "Unless you are circumcised according to the custom of Moses, you cannot be saved."²This brought Paul and Barnabas into a sharp dispute and debate with them. So Paul and Barnabas, along with some others from among them, were appointed to go up to Jerusalem to meet with the apostles and elders about this question.

³They therefore, being sent by the church, passed through both Phoenicia and Samaria and announced the conversion of the Gentiles. They brought great joy to all the brothers.⁴When they came to Jerusalem, they were welcomed by the church and the apostles and the elders, and they reported all the things that God had done with them.

⁵But certain men who believed, who belonged to the group of Pharisees, stood up and said, "It is necessary to circumcise them and to command them to keep the law of Moses."⁶So the apostles and the elders gathered together to consider this matter.

⁷After much debate, Peter stood up and said to them, "Brothers, you know that a good while ago God made a choice among you, that by my mouth the Gentiles should hear the word of the gospel, and believe.⁸God, who knows the heart, has testified to them by giving them the Holy Spirit, just as he did to us.⁹He made no distinction between us and them, having cleansed their hearts by faith.

¹⁰Now therefore why do you test God, that you should put a yoke upon the neck of the disciples which neither our fathers nor we were able to bear?¹¹But we believe that we will be saved through the grace of the Lord Jesus, just as they were."

¹²All the multitude kept silent while they listened to Barnabas and Paul report the signs and wonders God had worked among the Gentiles through them.

¹³After they stopped speaking, James answered, saying,

"Brothers, listen to me.

¹⁴Simon has told how God first graciously helped the Gentiles in order to take from them a people for his name.

¹⁵The words of the prophets agree with this, as it is written,

¹⁶ 'After these things I will return,
and I will build again the tabernacle of David,
which has fallen down;
I will set up and restore its ruins again,
¹⁷ so that the remnant of men may seek the Lord,
including all the Gentiles called by my name.'
¹⁸ This is what the Lord says,
who has done these things
that have been known from ancient times. [1](#)

¹⁹Therefore, I have decided that we should not trouble those of the Gentiles who turn to God.²⁰But we will write to them that they must keep away from the pollution of idols, from sexual immorality, and from the meat of strangled animals, and from blood.²¹For Moses has been proclaimed in every city from ancient generations and he is preached in the synagogues every Sabbath."

²²Then it seemed good to the apostles and the elders, with the whole church, to choose Judas called Barsabbas, and Silas, who were leaders of the brothers, and send them to Antioch with Paul and Barnabas.

²³They wrote this with their hands,

²⁴Because we have heard that certain men have gone out from us, with no orders from us, and have disturbed you with words that upset your souls,²⁵it seemed good to us, who have come to one mind, to choose men and to send them to you with our beloved Barnabas and Paul,²⁶men who have risked their lives for the name of our Lord Jesus Christ.

²⁷Therefore we have sent Judas and Silas, who will report to you the same things in their own words.²⁸For it seemed good to the Holy Spirit and to us, to lay upon you no greater burden than these necessary things:²⁹that you abstain from things sacrificed to idols, blood, things strangled, and from sexual immorality. If you avoid these things, you will do well.

³⁰So they, when they were dismissed, came down to Antioch; after they gathered the multitude together, they delivered the letter.³¹When they had read it, they rejoiced because of the encouragement.³²Judas and Silas, also prophets, encouraged the brothers with many words and strengthened them.

³³After they had spent some time there, they were sent away in peace from the brothers to those who had sent them.³⁴³⁵But Paul and Barnabas stayed in Antioch, teaching and preaching (along with many others) the word of the Lord.

³⁶After some days Paul said to Barnabas, "Let us return now and visit the brothers in every city where we proclaimed the word of the Lord, and see how they are."³⁷Barnabas wanted to also take with them John, who was called Mark.³⁸But Paul thought it was not good to take Mark, who had left them in Pamphylia and did not go further with them in the work.

³⁹Then there arose a sharp disagreement, so that they separated from each other, and Barnabas took Mark with him and sailed away to Cyprus.⁴⁰But Paul chose Silas and left, after he was entrusted by the brothers to the grace of the Lord.⁴¹Then he went through Syria and Cilicia, strengthening the churches.

¹There are some copies of the ancient Greek text that have a slightly different meaning, This is what the Lord says, to whom are known all his deeds from ancient times .

²The best ancient copies do not have verse 34 (See: Acts 15:40), But it seemed good to Silas to remain there .

16 ¹Paul also came to Derbe and to Lystra, and behold, a certain disciple named Timothy was there, the son of a Jewish woman who was a believer, but his father was a Greek.²He was well spoken of by the brothers who were at Lystra and Iconium.³Paul wanted him to travel with him, so he took him and circumcised him because of the Jews that were in those places, for they all knew that his father was a Greek.

⁴As they were going along through the cities, they were passing along the decrees to obey that were decided on by the apostles and elders who were in Jerusalem. ⁵So the churches were strengthened in the faith and increased in number daily.

⁶Paul and his companions went through the regions of Phrygia and Galatia, since they had been forbidden by the Holy Spirit to proclaim the word in the province of Asia.⁷When they came near Mysia, they attempted to go into Bithynia, but the Spirit of Jesus prevented them.⁸So passing by Mysia, they came down to the city of Troas.

⁹A vision appeared to Paul in the night: A man of Macedonia was standing there, begging him and saying, "Come over into Macedonia and help us."¹⁰When Paul had seen the vision, immediately we sought to go to Macedonia, concluding that God had called us to preach the gospel to them.

¹¹Setting sail therefore from Troas, we made a straight course to Samothrace, and the next day we came to Neapolis.¹²From there we went to Philippi, which is a city of Macedonia, the most important city in the district and a Roman colony, and we stayed in this city for several days.

¹³On the Sabbath day we went outside the gate by the river, where we thought there would be a place of prayer. We sat down and spoke to the women who had come together.

¹⁴A certain woman named Lydia, a seller of purple from the city of Thyatira, who worshiped God, listened to us. The Lord opened her heart to pay attention to what was said by Paul.¹⁵When she and her house were baptized, she pleaded with us, saying, "If you have judged me to be faithful to the Lord, come and stay in my house." And she persuaded us.

¹⁶It came about that, as we were going to the place of prayer, a certain slave girl who had a spirit of divination encountered us. She brought her masters much gain by fortunetelling.¹⁷This woman followed after Paul and us and shouted, saying, "These men are servants of the Most High God. They proclaim to you the way of salvation."¹⁸She did this for many days. But Paul, being greatly annoyed by her, turned and said to the spirit, "I command you in the name of Jesus Christ to come out of her." And it came out at that same hour.

¹⁹When her masters saw that their hope of profit was now gone, they seized Paul and Silas and dragged them into the marketplace before the authorities.²⁰When they had brought them to the magistrates, they said, "These men are causing trouble in our city. They are Jews.²¹They proclaim customs that are not lawful for Romans to accept or practice."

²²Then the crowd rose up together against Paul and Silas; the magistrates tore their garments off them and commanded them to be beaten with rods.²³When they had laid many blows upon them, they threw them into prison and commanded the jailer to guard them securely.²⁴After he got this command, the jailer threw them into the inner prison and fastened their feet in the stocks.

²⁵Around midnight Paul and Silas were praying and singing hymns to God, and the other prisoners were listening to them.²⁶Suddenly there was a great earthquake, so that the foundations of the prison were shaken; and immediately all the doors were opened, and everyone's chains were unfastened.

²⁷The jailer was awakened from sleep and saw the open prison doors; he drew his sword and was about to kill himself, because he thought that the prisoners had escaped.

²⁸But Paul shouted with a loud voice, saying, "Do not harm yourself, because we are all here."

²⁹The jailer called for lights and rushed in and, trembling for fear, fell down before Paul and Silas,³⁰and brought them out and said, "Sirs, what must I do to be saved?"

³¹They said, "Believe in the Lord Jesus, and you will be saved, you and your household."

³²They spoke the word of the Lord to him, together with everyone in his house.³³Then the jailer took them at the same hour of the night, and washed their wounds, and he and those in his entire house were baptized

immediately.³⁴ Then as he brought Paul and Silas up into his house and he set food before them, he rejoiced greatly with those of his house, that he had believed in God.

³⁵ Now when it was day, the magistrates sent word to the guards, saying, "Let those men go."

³⁶ The jailer reported the words to Paul, saying, "The magistrates have sent word to me to let you go. Now therefore come out, and go in peace."

³⁷ But Paul said to them, "They have publicly beaten us without a trial, even though we are Roman citizens—and they threw us into prison. Do they now want to send us away secretly? No! Let them come themselves and lead us out."

³⁸ The guards reported these words to the magistrates, and when they heard that Paul and Silas were Romans, they were afraid. ³⁹ The magistrates came and apologized to them and brought them out, asking them to go away from the city.

⁴⁰ So Paul and Silas went out of the prison and came to the house of Lydia. When Paul and Silas saw the brothers, they encouraged them and then departed from the city.

17 ¹Now when they had passed through the cities of Amphipolis and Apollonia, they came to the city of Thessalonica, where there was a synagogue of the Jews.²Paul, as his custom was, went to them, and for three Sabbath days reasoned with them from the scriptures.

³He was opening the scriptures and explaining that it was necessary for the Christ to suffer and to rise again from the dead. He said, "This Jesus whom I proclaim to you is the Christ."⁴Some of the Jews were persuaded and joined Paul and Silas, including a large number of devout Greeks, and not a few of the leading women.

⁵But the unbelieving Jews, being moved with jealousy, took certain wicked men from the marketplace, gathered a crowd together, and set the city in an uproar. Assaulting the house of Jason, they were seeking to bring Paul and Silas out to the people.⁶But when they did not find them, they dragged Jason and certain other brothers before the officials of the city, crying, "These men who have turned the world upside down have come here also.⁷These men whom Jason has welcomed act against the decrees of Caesar; they say that there is another king—Jesus."

⁸They troubled the crowd and the officials of the city who heard these things.⁹But after they took security from Jason and the rest, they let them go.

¹⁰That night the brothers sent Paul and Silas to Berea. When they arrived there, they went into the synagogue of the Jews.¹¹Now these people were more noble than those in Thessalonica, for they received the word with all readiness of mind, examining the scriptures daily to see whether these things were so.¹²Therefore many of them believed, including some influential Greek women and many men.

¹³But when the Jews of Thessalonica learned that Paul was also proclaiming the word of God at Berea, they went there and stirred up and troubled the crowds.¹⁴Then immediately, the brothers sent Paul to go to the sea, but Silas and Timothy stayed there.¹⁵Those who were leading Paul took him as far as the city of Athens. As they left Paul there, they received from him instructions for Silas and Timothy to come to him as quickly as possible.

¹⁶Now while Paul was waiting for them in Athens, his spirit was provoked within him as he saw the city full of idols.¹⁷So he reasoned every day in the synagogue with the Jews and others who worshiped God, as well as in the marketplace with those who happened to be there.

¹⁸But also some of the Epicurean and Stoic philosophers encountered him. Some said, "What is this babblers trying to say?" Others said, "He seems to be one who calls people to follow strange gods," because he was proclaiming the gospel about Jesus and the resurrection.

¹⁹They took Paul and brought him to the Areopagus, saying, "May we know this new teaching which you were speaking?"²⁰For you bring some strange things to our ears. Therefore, we want to know what these things mean."²¹(Now all the Athenians and the strangers living there spent their time in nothing but either telling or listening about something new.)

²²So Paul stood in the middle of the Areopagus and said,

"You men of Athens, I see that you are very religious in every way.

²³For as I passed along and observed the objects of your worship, I found an altar with this inscription, 'TO AN UNKNOWN GOD.' What therefore you worship in ignorance, this I announce to you.

²⁴The God who made the world and everything in it, since he is Lord of heaven and earth, does not live in temples built with hands.²⁵Neither is he served by men's hands, as though he needed anything, since he himself gives people life and breath and everything else.

²⁶From one man he made every nation of people to live on the surface of the earth, having determined their appointed seasons and the boundaries of their living areas,²⁷so that they should search for God and perhaps they may feel their way toward him and find him. Yet he is not far from each one of us.

²⁸For in him we live and move and have our being, just as one of your own poets has said: 'For we also are his offspring.'

²⁹"Therefore, since we are God's offspring, we ought not to think that the qualities of deity are like gold, or silver, or stone—images created by the art and imagination of man.

³⁰Therefore God overlooked the times of ignorance, but now he commands all men everywhere to repent.³¹This is because he has set a day when he will judge the world in righteousness by the man he has appointed. God has given proof of this man to everyone by raising him from the dead."

³²Now when the men of Athens heard of the resurrection of the dead, some mocked Paul; but others said, "We will listen to you again about this matter."³³After that, Paul left them.³⁴But certain men joined him and believed, including Dionysius the Areopagite, a woman named Damaris, and others with them.

18 ¹After these things Paul left Athens and went to Corinth.²There he met a Jew named Aquila, a native of Pontus, who had recently come from Italy with his wife Priscilla, because Claudius had commanded all the Jews to leave Rome. Paul went to them,³and because he worked at the same trade, he stayed with them and labored, for they were tentmakers by trade.

⁴So Paul reasoned in the synagogue every Sabbath, trying to persuade both Jews and Greeks.⁵Now when Silas and Timothy came down from Macedonia, Paul devoted himself to the word, testifying to the Jews that Jesus was the Christ.⁶But when the Jews opposed and insulted him, Paul shook out his garment at them and said to them, "May your blood be upon your own heads; I am clean. From now on I will go to the Gentiles."

⁷Then he left from there and went to the house of a man named Titius Justus, a man who worshiped God. His house was next to the synagogue.⁸Crispus, the leader of the synagogue, believed in the Lord, together with all his household; and many of the Corinthians who heard about it believed and were baptized.

⁹The Lord said to Paul in the night in a vision, "Do not be afraid, but speak and do not be silent.¹⁰For I am with you, and no one will try to harm you, for I have many people in this city."¹¹Paul lived there for a year and six months, teaching the word of God among them.

¹²But when Gallio became governor of Achaia, the Jews rose up with one mind against Paul and brought him before the judgment seat;¹³they said, "This man persuades people to worship God contrary to the law."

¹⁴Yet when Paul was about to speak, Gallio said to the Jews, "You Jews, if indeed it were a matter of wrong or a wicked crime, it would be reasonable to put up with you.¹⁵But since these are questions about words and names and your own law, settle it yourselves. I do not wish to be a judge of these matters."

¹⁶Gallio made them leave the judgment seat.¹⁷So they all seized Sosthenes, the ruler of the synagogue, and beat him in front of the judgment seat. But Gallio did not care what they did.

¹⁸Paul, after staying there for many more days, left the brothers and sailed for Syria with Priscilla and Aquila. Before he left the seaport, Cenchræe, he had his hair cut off because of a vow he had taken.¹⁹When they came to Ephesus, Paul left Priscilla and Aquila there, but he himself went into the synagogue and reasoned with the Jews.

²⁰When they asked Paul to stay a longer time, he declined.²¹But taking his leave of them, he said, "I will return again to you if it is God's will." He then set sail from Ephesus.

²²When Paul had landed at Caesarea, he went up and greeted the Jerusalem church and then went down to Antioch.²³After having spent some time there, Paul departed and went through the regions of Galatia and Phrygia, strengthening all the disciples.

²⁴Now a certain Jew named Apollos, an Alexandrian by birth, came to Ephesus. He was eloquent in speech and mighty in the scriptures.²⁵Apollos had been instructed in the teachings of the Lord. Being fervent in spirit, he spoke and taught accurately the things concerning Jesus, but he knew only the baptism of John.²⁶Apollos began to speak boldly in the synagogue. But when Priscilla and Aquila heard him, they took him aside and explained to him the way of God more accurately.

²⁷When he desired to pass over into Achaia, the brothers encouraged him and wrote to the disciples in Achaia to welcome him. When he arrived, he greatly helped those who believed by grace.²⁸Apollos powerfully refuted the Jews in public debate, showing by the scriptures that Jesus is the Christ.

19 ¹It came about that while Apollos was at Corinth, Paul passed through the upper country and came to the city of Ephesus, and found certain disciples there. ²Paul said to them, "Did you receive the Holy Spirit when you believed?"

They said to him, "No, we did not even hear about the Holy Spirit."

³Paul said, "Into what then were you baptized?"

They said, "Into John's baptism."

⁴So Paul replied, "John baptized with the baptism of repentance. He told the people that they should believe in the one who would come after him, that is, in Jesus."

⁵When the people heard this, they were baptized in the name of the Lord Jesus. ⁶Then when Paul had laid his hands on them, the Holy Spirit came on them and they spoke in tongues and prophesied. ⁷In all they were about twelve men.

⁸Paul went into the synagogue and spoke boldly for three months, reasoning and persuading them about the kingdom of God. ⁹But when some Jews were hardened and disobedient, they began to speak evil of the Way before the crowd. So Paul left them and took the disciples with him, reasoning with them every day in the lecture hall of Tyrannus. ¹⁰This continued for two years, so that all who lived in Asia heard the word of the Lord, both Jews and Greeks.

¹¹God was doing extraordinary miracles by the hands of Paul, ¹²so that even handkerchiefs and aprons that had touched him were taken to the sick and their illnesses left them and the evil spirits came out of them.

¹³But there were Jewish exorcists traveling through the area. They called on the name of the Lord Jesus so they could have power over evil spirits when they said, "By the Jesus whom Paul proclaims, I command you to come out." ¹⁴The Jewish high priest, whose name was Sceva, had seven sons who were doing this.

¹⁵An evil spirit answered them, "Jesus I know, and Paul I know; but who are you?" ¹⁶The evil spirit in the man leaped on the exorcists and subdued them and beat them up. Then they fled out of that house naked and wounded. ¹⁷This became known to all, both Jews and Greeks, who lived at Ephesus. They became very afraid, and the name of the Lord Jesus was honored.

¹⁸Also, many of the believers came and confessed and gave a full account of the evil things they had done. ¹⁹Many who practiced magic brought their books together and burned them in the sight of everyone. When they counted the value of them, it was fifty thousand pieces of silver. ²⁰So the word of the Lord spread very widely in powerful ways.

²¹Now after these things were completed, Paul decided in the Spirit to pass through Macedonia and Achaia on his way to Jerusalem; he said, "After I have been there, I must also see Rome." ²²Paul sent to Macedonia two of those who served him, Timothy and Erastus. But he himself stayed in Asia for a while.

²³At about that time there was no small disturbance in Ephesus concerning the Way. ²⁴A certain silversmith named Demetrius, who made silver shrines of Artemis, brought in much business for the craftsmen. ²⁵So he gathered together the workmen of that occupation and said, "Men, you know that in this business we make much money.

²⁶You see and hear that, not only at Ephesus, but almost throughout all Asia, this Paul has persuaded and turned away many people. He is saying that gods made by hands are not gods. ²⁷Not only is there danger that our trade will be discredited, but also that the temple of the great goddess Artemis might be regarded as worthless, and her greatness would be brought to nothing, she whom all Asia and the world worship."

²⁸When they heard this, they were filled with anger and cried out, saying, "Great is Artemis of the Ephesians." ²⁹The whole city was filled with confusion, and the people rushed with one mind into the theater. They had seized Paul's travel companions, Gaius and Aristarchus, who came from Macedonia.

³⁰Paul wanted to enter in among the crowd of people, but the disciples prevented him. ³¹Also, some of the officials of the province of Asia who were his friends sent him a message pleading with him not to enter the theater.

³²Some people were shouting one thing, and some another, for the crowd was in confusion. Most of them did not even know why they had come together.

³³Some of the crowd advised Alexander, whom the Jews were pushing forward. So Alexander motioned with his hand, wanting to give a defense to the assembly.³⁴But when they recognized that he was a Jew, they all cried out for about two hours with one voice, saying, "Great is Artemis of the Ephesians."

³⁵When the town clerk had quieted the crowd, he said, "You men of Ephesus, what man is there who does not know that the city of the Ephesians is temple keeper of the great Artemis and of the image which fell down from heaven?"³⁶Seeing then that these things are undeniable, you ought to be quiet and do nothing rash.³⁷For you have brought these men to this court who are neither robbers of temples nor blasphemers of our goddess.

³⁸Therefore, if Demetrius and the craftsmen who are with him have an accusation against anyone, the courts are open and there are proconsuls. Let them accuse one another.³⁹But if you are seeking anything more, it should be resolved in the regular assembly.⁴⁰For we are in danger of being accused of rioting today, and there is no cause we can give to justify this uproar." When he had said this, he dismissed the assembly. [1](#)

[1](#)Some Greek copies number this last sentence as verse 41.

20¹ After the uproar was over, Paul sent for the disciples and after he encouraged them, he said farewell and left to go into Macedonia.² When he had gone through those regions and had spoken many words of encouragement to them, he came to Greece.³ After he had spent three months there, a plot was formed against him by the Jews as he was about to sail for Syria, so he decided to return through Macedonia.

⁴ Accompanying him as far as Asia were Sopater son of Pyrrhus from Berea; Aristarchus and Secundus, both from the Thessalonian believers; Gaius of Derbe; Timothy; and Tychicus and Trophimus from Asia.⁵ But these men had gone before us and were waiting for us at Troas.⁶ We sailed away from Philippi after the days of unleavened bread, and in five days we came to them in Troas. There we stayed for seven days.

⁷ On the first day of the week, when we were gathered together to break bread, Paul spoke to the believers. He was planning to leave the next day, so he prolonged his message until midnight.⁸ There were many lamps in the upper room where we had come together.

⁹ In the window was sitting a young man named Eutychus, who fell into a deep sleep. As Paul spoke even longer, this young man, still sleeping, fell down from the third story and was picked up dead.¹⁰ But Paul went down, stretched himself out on him, and embraced him. Then he said, "Do not be upset any more, for he is alive."

¹¹ Then he went upstairs again and broke bread and ate. After talking with them much longer until dawn, he left.

¹² They brought back the boy alive and were greatly comforted.

¹³ We ourselves went ahead of Paul by ship and sailed away to Assos, where we planned to take Paul on board. This is what he himself desired to do, because he planned to go by land.¹⁴ When he met us at Assos, we took him onto the ship and went to Mitylene.

¹⁵ Then we sailed from there and arrived the next day opposite the island of Chios. The following day we touched at the island of Samos, and the day after we came to the city of Miletus.¹⁶ For Paul had decided to sail past Ephesus, so that he would not spend any time in Asia; for he was hurrying to be in Jerusalem for the day of Pentecost, if it were at all possible for him to do so.

¹⁷ From Miletus he sent men to Ephesus and called to himself the elders of the church.¹⁸ When they had come to him, he said to them, "You yourselves know, from the first day that I set foot in Asia, how I always spent my time with you.¹⁹ I kept serving the Lord with all lowliness of mind and with tears, and in trials that happened to me because of the plots of the Jews.²⁰ You know how I did not keep back from declaring to you anything that was useful, and how I taught you in public and from house to house,²¹ testifying to both Jews and Greeks about repentance toward God and of faith in our Lord Jesus.

²² Now look, I am going to Jerusalem, compelled by the Spirit, not knowing what will happen to me there,²³ except that the Holy Spirit testifies to me in every city that chains and afflictions await me.²⁴ But I do not consider my life valuable to myself, if only I may finish the race and complete the ministry that I received from the Lord Jesus, to testify to the gospel of the grace of God.

²⁵ Now look, I know that you all, among whom I went about proclaiming the kingdom, will see my face no more.

²⁶ Therefore I testify to you this day, that I am innocent of the blood of any man.²⁷ For I did not hold back from declaring to you the whole will of God.

²⁸ Therefore be careful about yourselves, and about all the flock of which the Holy Spirit has appointed you overseers. Be careful to shepherd the church of God, which he purchased with his own blood.²⁹ I know that after my departure, vicious wolves will come in among you and will not spare the flock.³⁰ Even from your own number men will arise and distort the truth to draw away the disciples after them.

³¹ So be on guard. Remember that for three years I never stopped warning each one of you night and day with tears.³² Now I commit you to God and to the word of his grace, which is able to build you up and to give you the inheritance among all those who are being sanctified.

³³ I coveted no man's silver, gold, or clothing.³⁴ You yourselves know that these hands served my own needs and the needs of those who were with me.³⁵ In all things I gave you an example of how you should help the weak by laboring, and of how you should remember the words of the Lord Jesus, words that he himself said: "It is more blessed to give than to receive."

³⁶ After he had spoken in this way, he knelt down and prayed with them all.³⁷ There was a lot of crying and they embraced Paul and kissed him.³⁸ They were in anguish most of all because of what he had said, that they would never see his face again. Then they escorted him to the ship.

[1](#)Instead of with his own blood , some ancient copies read, with the blood of his own Son .

21 ¹When we had gone away from them and set sail, we took a straight course to the city of Cos, and the next day to the city of Rhodes, and from there to the city of Patara. ²When we found a ship crossing over to Phoenicia, we went aboard and set sail.

³After sighting Cyprus, leaving it on the left side of the boat, we sailed on to Syria and landed at Tyre, where the ship was to unload its cargo. ⁴After we found the disciples, we stayed there seven days. Through the Spirit they kept urging Paul not to go to Jerusalem.

⁵When our days there were over, we left and went on our way, and they all, with their wives and children, accompanied us out of the city. Then we knelt down on the beach, prayed, ⁶and said farewell to each other. Then we went on board the ship, and they returned home.

⁷When we had finished the voyage from Tyre, we arrived at Ptolemais. There we greeted the brothers and stayed with them for one day. ⁸On the next day we left and went to Caesarea. We entered the house of Philip, the evangelist, who was one of the seven, and we stayed with him. ⁹Now this man had four virgin daughters who prophesied.

¹⁰As we stayed there for some days, a certain prophet named Agabus came down from Judea. ¹¹He came to us and took Paul's belt. With it he tied his own feet and hands and said, "Thus says the Holy Spirit, 'This is how the Jews in Jerusalem will tie up the man who owns this belt, and they will hand him over into the hands of the Gentiles.'"

¹²When we heard these things, both we and the people who lived in that place pleaded with Paul not to go up to Jerusalem.

¹³Then Paul answered, "What are you doing, weeping and breaking my heart? For I am ready, not only to be tied up, but also to die in Jerusalem for the name of the Lord Jesus."

¹⁴Since Paul would not be persuaded, we remained silent and then we said, "May the will of the Lord be done."

¹⁵After these days, we picked up our bags and went up to Jerusalem. ¹⁶There also went with us some of the disciples from Caesarea. They brought with them a man named Mnason, a man from Cyprus, an early disciple, with whom we would stay.

¹⁷When we had arrived in Jerusalem, the brothers welcomed us gladly. ¹⁸The next day Paul went with us to James, and all the elders were present. ¹⁹When he had greeted them, he reported one by one the things that God had done among the Gentiles through his ministry.

²⁰When they heard it, they glorified God, and they said to him, "You see, brother, how many thousands have believed among the Jews. They are all zealous to keep the law. ²¹They have been told about you, that you teach all the Jews who live among the Gentiles to abandon Moses, and that you tell them not to circumcise their children, and not to walk according to the traditional ways.

²²What should we do? They will certainly hear that you have come. ²³So do what we say to you. We have four men who made a vow. ²⁴Take these men and purify yourself with them, and pay their expenses for them, so that they may shave their heads. So everyone will know that the things they have been told about you are false. They will learn that you also live correctly, obeying the law.

²⁵But concerning the Gentiles who have believed, we wrote about our decision that they should keep themselves from things sacrificed to idols, from blood, from what is strangled, and from sexual immorality." ²⁶Then Paul took the men, and the next day he purified himself along with them. Then they went into the temple, giving notice when the days of purification would be fulfilled and the offering would be presented for each of them.

²⁷When the seven days were almost finished, some Jews from Asia, seeing Paul in the temple, stirred up the whole crowd and laid hands on him. ²⁸They were shouting, "Men of Israel, help us. This is the man who teaches all men everywhere things that are against the people, the law, and this place. Besides, he has also brought Greeks into the temple and has defiled this holy place." ²⁹For they had previously seen Trophimus the Ephesian with him in the city, and they thought that Paul had brought him into the temple.

³⁰All the city was excited, and the people ran together and laid hold of Paul. They dragged him out of the temple, and the doors were immediately shut. ³¹As they were trying to kill him, news came up to the chief captain of the company of soldiers, that all Jerusalem was in an uproar.

³²Right away he took soldiers and centurions and ran down to the crowd. When the people saw the chief captain and the soldiers, they stopped beating Paul.³³Then the chief captain approached and laid hold of Paul, and commanded him to be bound with two chains. Then he asked who he was and what he had done.

³⁴Some in the crowd were shouting one thing and others another. Since the captain could not learn the truth because of all the noise, he ordered that Paul be brought into the fortress.³⁵When he came to the steps, he was carried by the soldiers because of the crowd's violence.³⁶For the crowd of people followed after and kept shouting out, "Away with him!"

³⁷As Paul was about to be brought into the fortress, he said to the chief captain, "Is it permitted for me to say something to you?"

The captain said, "Do you know Greek?"

³⁸Are you not then the Egyptian who some time ago started a rebellion and led the four thousand men of the 'Assassins' out into the wilderness?"

³⁹Paul said, "I am a Jew, from the city of Tarsus in Cilicia. I am a citizen of no unimportant city. I beg you, allow me to speak to the people."

⁴⁰When the captain had given him permission, Paul stood on the steps and motioned with the hand to the people. When there was a deep silence, he spoke to them in the Hebrew language. He said,

22 ¹"Brothers and fathers, listen to my defense which I will now make to you."

²When the crowd heard Paul speak to them in the Hebrew language, they became quiet. He said,

³"I am a Jew, born in Tarsus of Cilicia, but educated in this city at the feet of Gamaliel. I was instructed according to the strict ways of the law of our fathers. I am zealous for God, just as all of you are today.⁴I persecuted this Way to the death, binding up and delivering to prison both men and women,⁵as the high priest and all the elders can testify. I received letters from them for the brothers in Damascus, and I went there to bring them back in bonds to Jerusalem to be punished.

⁶It happened that when I was traveling and nearing Damascus, about noon suddenly a great light from heaven began to shine around me.⁷I fell to the ground and heard a voice say to me, 'Saul, Saul, why are you persecuting me?'

⁸I answered, 'Who are you, Lord?'

He said to me, 'I am Jesus of Nazareth, whom you are persecuting.'

⁹Those who were with me saw the light, but they did not understand the voice of him who spoke to me.¹⁰I said, 'What should I do, Lord?'

The Lord said to me, 'Arise and go into Damascus. There you will be told everything that has been appointed for you to do.'

¹¹I could not see because of that light's brightness, and being led by the hands of those who were with me, I came into Damascus.

¹²There I met a man named Ananias, a devout man according to the law and well spoken of by all the Jews who lived there.¹³He came to me, stood by me, and said, 'Brother Saul, receive your sight.' In that very hour I saw him.

¹⁴Then he said, 'The God of our fathers has appointed you to know his will, to see the Righteous One, and to hear the voice coming from his own mouth.¹⁵For you will be a witness for him to all men about what you have seen and heard.¹⁶Now why are you waiting? Arise, be baptized, and wash away your sins, calling on his name.'

¹⁷After I had returned to Jerusalem, and while I was praying in the temple, a trance came on me.¹⁸I saw him say to me, 'Hurry and leave Jerusalem quickly, because they will not accept your testimony about me.'

¹⁹I said, 'Lord, they themselves know that I imprisoned and beat those who believed in you in every synagogue.

²⁰When the blood of Stephen your witness was spilled, I also was standing by and agreeing, and I was guarding the cloaks of those who killed him.²¹But he said to me, 'Go, because I will send you far away to the Gentiles.'"

²²They listened to him until that statement. Then they raised their voices and said, "Away with such a fellow from the earth, for it is not right that he should live."²³As they were shouting, throwing off their cloaks, and throwing dust into the air,²⁴the chief captain commanded Paul to be brought into the fortress. He ordered that he should be questioned with scourging, so that he himself might know why they were shouting against him like that.

²⁵When they had tied him up with the thongs, Paul said to the centurion who was standing by, "Is it lawful for you to scourge a man who is a Roman and who has not been put on trial?"

²⁶When the centurion heard this, he went to the chief captain and told him, saying, "What are you about to do? For this man is a Roman citizen."

²⁷The chief captain came and said to him, "Tell me, are you a Roman citizen?"

Paul said, "Yes."

²⁸The chief captain answered, "It was only with a large amount of money that I acquired citizenship."

But Paul said, "I was born a Roman citizen."

²⁹Then the men who were going to question him left him immediately. The chief captain also was afraid, when he learned that Paul was a Roman citizen, because he had tied him up.

³⁰On the next day, the chief captain wanted to know for certain about the Jews' accusations against Paul. So he untied his bonds and ordered the chief priests and all the council to meet. Then he brought Paul down and placed him in their midst.

23 ¹Paul looked directly at the council members and said, "Brothers, I have lived before God in all good conscience until this day."²The high priest Ananias commanded those who stood by him to strike him on the mouth.

³Then Paul said to him, "God will strike you, you whitewashed wall. Are you sitting to judge me by the law, yet order me to be struck, against the law?"

⁴Those who stood by said, "Is this how you insult God's high priest?"

⁵Paul said, "I did not know, brothers, that he was high priest. For it is written, 'You must not speak evil of a ruler of your people.'"

⁶When Paul saw that the one part of the council were Sadducees and the other Pharisees, he spoke loudly in the council: "Brothers, I am a Pharisee, a son of Pharisees. It is because I have the hope of the resurrection of the dead that I am being judged."⁷When he said this, an argument began between the Pharisees and Sadducees, and the crowd was divided.⁸For the Sadducees say that there is no resurrection, no angels, and no spirits, but the Pharisees acknowledge all of them.

⁹So a large uproar occurred, and some of the scribes belonging to the Pharisees stood up and argued, saying, "We find nothing wrong with this man. What if a spirit or an angel has spoken to him?"¹⁰When there arose a great argument, the chief captain feared that Paul would be torn to pieces by them, so he commanded the soldiers to go down and take him by force from among the council members, and bring him into the fortress.

¹¹The following night the Lord stood beside him and said, "Have courage, for as you have testified about me in Jerusalem, so you must also testify in Rome."

¹²When it became day, some Jews formed a conspiracy and put themselves under an oath, saying that they would not eat or drink anything until they had killed Paul.¹³There were more than forty men who formed this conspiracy.

¹⁴They went to the chief priests and the elders and said, "We have sworn a great oath to eat nothing until we have killed Paul.¹⁵Now, therefore, let the council formally request the chief captain to bring him down to you, as if you would decide his case more precisely. As for us, we are ready to kill him before he comes here."

¹⁶But Paul's sister's son heard that they were lying in wait, so he went and entered the fortress and told Paul.

¹⁷Paul called one of the centurions and said, "Take this young man to the chief captain, for he has something to report to him."

¹⁸So the centurion took the young man and brought him to the chief captain and said, "Paul the prisoner called me to him, and asked me to bring this young man to you. He has something to say to you."

¹⁹The chief captain took him by the hand to a private place and asked him, "What is it that you have to report to me?"

²⁰The young man said, "The Jews have agreed to ask you to bring down Paul tomorrow to the council, as if they were going to ask more precisely about his case.²¹But do not be persuaded by them, because there are more than forty men who are lying in wait for him. They have put themselves under oath neither to eat nor to drink until they have killed him. Even now they are ready, waiting for your approval."

²²So the chief captain let the young man go, after instructing him, "Tell no one that you have reported these things to me."

²³Then he called to him two of the centurions and said, "Get two hundred soldiers ready to go as far as Caesarea, and seventy horsemen also, and two hundred spearmen. You will leave at the third hour of the night."²⁴He also ordered them to provide animals which Paul could ride and to take him safely to Felix the governor.

²⁵Then he wrote a letter like this:²⁶"Claudius Lysias,²⁷This man was arrested by the Jews and was about to be killed by them when I came upon them with soldiers and rescued him, since I learned that he was a Roman citizen.

²⁸I wanted to know why they accused him, so I took him down to their council.²⁹I learned that he was being accused about questions concerning their own law, but that there was no accusation against him that deserved death or imprisonment.³⁰Then it was reported to me that there was a plot against the man, so I immediately sent him to you and instructed his accusers also to bring their charges against him in your presence.

³¹So the soldiers obeyed their orders. They took Paul and brought him by night to Antipatris.³²On the next day, most of the soldiers left the horsemen to go with him and they themselves returned to the fortress.³³When the horsemen reached Caesarea and delivered the letter to the governor, they also presented Paul to him.

³⁴When the governor read the letter, he asked what province Paul was from. When he learned that he was from Cilicia,³⁵ he said, "I will hear you fully when your accusers come here." Then he commanded him to be kept in Herod's government headquarters.

24 ¹After five days, Ananias the high priest, certain elders, and an orator named Tertullus went there. These men brought charges against Paul before the governor.²When Paul stood before the governor, Tertullus began to accuse him and said to the governor, "Because of you we have great peace, and your foresight brings good reform to our nation;³so with all thankfulness we welcome everything that you do, most excellent Felix.

⁴So that I detain you no more, I beg you in your kindness to hear us briefly.⁵For we have found this man to be a pest and one who causes all the Jews throughout the world to rebel. He is a leader of the Nazarene sect.⁶He even tried to desecrate the temple, so we arrested him. ¹

⁷⁸When you examine Paul about all these matters, you will be able to learn about all the things of which we are accusing him."⁹The Jews also joined in the accusation, affirming that these charges were true.

¹⁰But when the governor motioned for Paul to speak, Paul answered, "I understand that for many years you have been a judge to this nation, and so I gladly explain myself to you.

¹¹You can learn for yourself that it has not been more than twelve days since I went up to worship in Jerusalem.

¹²When they found me in the temple, I did not argue with anyone, and I did not stir up a crowd, either in the synagogues, or in the city.¹³They cannot prove to you the accusations they are now making against me.

¹⁴But I confess this to you, that according to the Way, which they call a sect, I serve the God of our fathers, believing all things that are according to the law and that has been written in the prophets.¹⁵I have a hope in God, which these men also have, that there will be a resurrection of both the righteous and the wicked.¹⁶So I always strive to have a blameless conscience before God and human beings.

¹⁷Now after many years I came to give alms to my nation and present sacrifices.¹⁸When I did this, certain Jews from Asia found me in a purification ceremony in the temple, not with a crowd or an uproar.¹⁹These men ought to be before you now and accuse me, if they have anything.

²⁰Or else, these same men should say what wrong they found in me when I stood before the Jewish council,

²¹unless it is about this one thing that I shouted out when I stood among them, 'It is concerning the resurrection of the dead that I am on trial before you today.'"

²²Then Felix, who was well informed about the Way, postponed the hearing. He said, "When Lysias the commander comes down from Jerusalem, I will decide your case."²³Then he commanded the centurion that Paul should be kept in custody, but to have some freedom so that none of his friends would be prevented from attending to his needs.

²⁴After some days, Felix returned with Drusilla his wife, who was Jewish, and he sent for Paul and he heard from him about faith in Christ Jesus.²⁵But when Paul reasoned with him about righteousness, self-control, and the coming judgment, Felix became frightened and said, "Go away for now. But when I have time later on, I will send for you."

²⁶At the same time he hoped that Paul would give money to him, so he often sent for him and spoke with him.²⁷But when two years passed, Porcius Festus became the governor after Felix, but Felix wanted to gain favor with the Jews, so he left Paul bound.

¹Some ancient copies add, We wanted to judge him according to our law .

²Some ancient copies have for verse 7 and the beginning of verse 8, 7 But Lysias, the officer, came and took him by force out of our hands, 8 commanding his accusers to come to you .

25 ¹Now, Festus entered the province, and after three days, he went from Caesarea up to Jerusalem.²The chief priests and the prominent Jews brought their charges against Paul, and they asked Festus earnestly—³asking him to do them a favor against Paul—to summon him to Jerusalem, for they were preparing an ambush to kill him along the way.

⁴Festus answered that Paul was being held in custody at Caesarea, and that he himself was going there soon.

⁵"Therefore, those who can," he said, "should go there with us. If there is something wrong with the man, you should accuse him."

⁶Festus stayed not more than eight or ten days and then he went down to Caesarea, and on the next day he sat on the judgment seat and commanded Paul to be brought to him.⁷When he arrived, the Jews from Jerusalem stood nearby, and they brought many serious charges which they could not prove.

⁸Paul defended himself and said, "I have committed no sin against the law of the Jews or against the temple or against Caesar."

⁹But Festus wanted to gain the favor of the Jews, and so he answered Paul and said, "Do you want to go up to Jerusalem and to be judged by me about these things there?"¹⁰Paul said, "I stand before the judgment seat of Caesar where I must be judged. I have wronged no Jews, just as you also very well know.

¹¹Though if I have done wrong and if I have done what is worthy of death, I do not refuse to die. But if their accusations are nothing, no one can hand me over to them. I appeal to Caesar."¹²After Festus talked with the council, he answered, "You have appealed to Caesar. To Caesar you will go!"

¹³Now after some days, King Agrippa and Bernice arrived at Caesarea to pay an official visit to Festus.¹⁴After they had been there for many days, Festus presented Paul's case to the king; he said, "A certain man was left behind here by Felix as a prisoner.¹⁵When I was in Jerusalem, the chief priests and the elders of the Jews brought charges against this man to me, and they asked for a sentence of condemnation against him.¹⁶I answered them that it was not the custom of the Romans to hand over anyone before the accused had faced his accusers and received an opportunity to defend himself against the charges.

¹⁷Therefore, when they came together here, I did not wait, but the next day I sat in the judgment seat and I ordered the man to be brought in.¹⁸When the accusers stood up, they charged him with nothing that I considered wickedness.¹⁹Instead, they had certain disputes with him about their own religion and about a certain Jesus who was dead, whom Paul claims to be alive.²⁰I was perplexed about how to investigate this matter, and so I asked him if he would be willing to go to Jerusalem to stand trial there about these charges.

²¹But when Paul appealed to be kept in custody while awaiting the decision of the emperor, I ordered him to be held in custody until I could send him to Caesar."²²Agrippa spoke to Festus: "I would also like to listen to this man." "Tomorrow," Festus said, "you will hear him."

²³So on the next day, Agrippa and Bernice came with much ceremony; they came into the hall with the military officers and with the prominent men of the city. When Festus spoke the command, Paul was brought to them.

²⁴Festus said, "King Agrippa, and all you men who are here with us, you see this man; all the multitude of Jews appealed to me in Jerusalem and here also, and they shouted to me that he should no longer live.

²⁵I found he had done nothing worthy of death; but because he appealed to the emperor, I decided to send him to Rome.²⁶But I do not have anything certain to write to my lord. For this reason, I have brought him to you, especially to you, King Agrippa, so that I might have something more to write about the case.²⁷For it seems unreasonable for me to send a prisoner and to not also state the charges against him."

26 ¹So Agrippa said to Paul, "You may speak for yourself." Then Paul stretched out his hand and made his defense.

²"I consider myself happy, King Agrippa, to make my case before you today against all the accusations of the Jews, ³especially because you are an expert in all the Jewish customs and questions. So I beg you to hear me patiently.

⁴Truly, all the Jews know how I lived from my youth in my own nation and at Jerusalem. ⁵They have known about me from the beginning, if they are willing to admit it, that I lived as a Pharisee, the strictest party of our religion.

⁶Now I stand here to be judged because of my hope in the promise made by God to our fathers. ⁷It is this promise that our twelve tribes hope to receive as they worship God earnestly night and day, and it is for this hope, king, that the Jews are accusing me. ⁸Why should any of you judge it to be incredible that God raises the dead?

⁹Now indeed, I myself thought that I should do many things against the name of Jesus of Nazareth. ¹⁰I did these in Jerusalem. I locked up in prison many of God's holy people by the authority I received from the chief priests; and when they were killed, I cast my vote against them. ¹¹I punished them many times in all the synagogues, and I tried to force them to blaspheme. I was furiously enraged against them, and I persecuted them even to foreign cities.

¹²While I was doing this, I went to Damascus with authority and orders from the chief priests; ¹³and on the way there, in the middle of the day, king, I saw a light from heaven that was brighter than the sun, and it shone around both me and the men who were traveling with me. ¹⁴When we all fell to the ground, I heard a voice speaking to me that said in the Hebrew language, 'Saul, Saul, why do you persecute me? It is hard for you to kick a goad.'

¹⁵Then I said, 'Who are you, Lord?' The Lord replied, 'I am Jesus whom you persecute.' ¹⁶Now get up and stand on your feet; because for this purpose I appeared to you, to appoint you to be a servant and a witness concerning the things that you know about me now and the things that I will show to you later; ¹⁷and I will rescue you from the people and from the Gentiles to whom I am sending you, ¹⁸to open their eyes and to turn them from darkness to light and from the dominion of Satan to God, so that they may receive from God the forgiveness of sins and the inheritance that I give to them who are sanctified by faith in me.'

¹⁹Therefore, King Agrippa, I did not disobey the heavenly vision; ²⁰but, to those in Damascus first, and then at Jerusalem, and throughout all the country of Judea, and also to the Gentiles, I gave them the message that that they should repent and turn to God, doing deeds worthy of repentance. ²¹For this cause the Jews arrested me in the temple and tried to kill me.

²²Therefore I have received the help that comes from God until this very day, and I stand and testify to both small and great about nothing more than what the prophets and Moses said would happen—²³that Christ must suffer, and by being the first to rise from the dead he would proclaim light to our own people and to the Gentiles."

²⁴As Paul completed his defense, Festus said with a loud voice, "Paul, you are insane; your great learning makes you insane."²⁵But Paul said, "I am not insane, most excellent Festus, but I am declaring words of truth and sound judgment. ²⁶For the king knows about these things; and so I speak boldly to him, for I am persuaded that none of this is hidden from him; for this has not been done in a corner.

²⁷Do you believe the prophets, King Agrippa? I know that you believe."²⁸ Agrippa said to Paul, "In a short time would you persuade me and make me a Christian?"

²⁹Paul said, "I pray to God, that whether in a short or long time, not you only, but also all that hear me today, would be like me, but without these prison chains."

³⁰Then the king stood up, and the governor, and Bernice also, and those who were sitting with them; ³¹when they left the hall, they talked to one another and said, "This man does nothing worthy of death or of bonds."

³²Agrippa said to Festus, "This man could have been freed if he had not appealed to Caesar."

27 ¹When it was decided that we should sail for Italy, they committed Paul and some other prisoners to a centurion named Julius, who belonged to the Augustan company of soldiers. ²We boarded a ship from Adramyttium which was about to sail along the coast of Asia. So we went to sea. Aristarchus from Thessalonica in Macedonia went with us.

³The next day we landed at the city of Sidon, where Julius treated Paul kindly and allowed him to go to his friends to receive their care. ⁴From there we went to sea and sailed under the lee of Cyprus, close to the island, because the winds were against us. ⁵When we had sailed across the sea past Cilicia and Pamphylia, we landed at Myra, a city of Lycia. ⁶There, the centurion found a ship from Alexandria that was going to sail to Italy. He put us on it. ⁷When we had sailed slowly for many days and had finally arrived with difficulty near Cnidus and the wind no longer allowed us to go that way, we sailed along the sheltered side of Crete, opposite Salmone. ⁸We sailed along the coast with difficulty, until we came to a certain place called Fair Havens, which is near the city of Lasea.

⁹We had now taken much time, the time of the Jewish fast also had passed, and it had now become dangerous to sail. So Paul warned them, ¹⁰and said, "Men, I see that the voyage we are about to take will be with injury and much loss, not only of the cargo and the ship, but also of our lives." ¹¹But the centurion was more persuaded by the master and by the owner of the ship than by those things that were spoken by Paul.

¹²Because the harbor was not easy to spend the winter in, most of the sailors advised to sail from there, and if by any means we could reach the city of Phoenix, to spend the winter there. Phoenix is a harbor in Crete, facing both southwest and northwest. ¹³When a south wind began to blow gently, the sailors thought that they had what they needed. So they weighed anchor and sailed along Crete, close to the shore.

¹⁴But after a short time a wind of hurricane force, called the northeaster, began to beat down from the island.

¹⁵When the ship was caught by the storm and could no longer head into the wind, we had to give way to the storm and were driven along by the wind. ¹⁶We sailed along the lee of a small island called Cauda, and with difficulty we were able to secure the lifeboat.

¹⁷When they had hoisted the lifeboat up, they used its ropes to bind the hull of the ship. They were afraid that they should run upon the sandbars of Syrtis, so they lowered the sea anchor and were driven along. ¹⁸We took such a violent battering by the storm that the next day they began throwing the cargo overboard.

¹⁹On the third day the sailors threw overboard the ship's equipment with their own hands. ²⁰When the sun and stars did not shine on us for many days, and the great storm still beat upon us, any more hope that we should be saved was abandoned.

²¹When they had gone long without food, then Paul stood up among the sailors and said, "Men, you should have listened to me, and not have set sail from Crete, so as to get this injury and loss. ²²Now I urge you to take courage, for there will be no loss of life among you, but only the loss of the ship.

²³For last night an angel of the God to whom I belong, whom also I worship—his angel stood beside me ²⁴and said, 'Do not be afraid, Paul. You must stand before Caesar, and see, God in his kindness has given to you all those who are sailing with you.' ²⁵Therefore have courage, men! For I trust God that it will happen just as it was told to me.

²⁶But we must run aground upon some island."

²⁷When the fourteenth night had come, as we were driven this way and that in the Adriatic Sea, about midnight the sailors thought that they were approaching some land. ²⁸They took soundings and found twenty fathoms; after a little while, they took more soundings and found fifteen fathoms. ²⁹They were afraid that we might crash on the rocks, so they lowered four anchors from the stern and prayed that morning would come soon.

³⁰The sailors were looking for a way to abandon the ship and had lowered the lifeboat into the sea, and pretended that they would throw down the anchors from the bow. ³¹But Paul said to the centurion and to the soldiers, "Unless these men stay in the ship, you cannot be saved." ³²Then the soldiers cut away the ropes of the boat and let it drift away.

³³When daylight was coming on, Paul encouraged them all to take some food. He said, "This day is the fourteenth day that you have been on constant guard and have gone without food—you have not eaten anything. ³⁴So I urge you to share some food, for this is necessary for you to survive. For not one of you will lose a single hair from his head." ³⁵When he had said this, he took bread and he thanked God in the sight of everyone. Then he broke the bread and began to eat.

³⁶Then they were all encouraged and they also took food. ³⁷We were 276 souls on the ship. ³⁸When they had eaten enough, they made the ship lighter by throwing out the wheat into the sea.

³⁹When it was day, they did not recognize the land, but they saw a bay with a beach, and they discussed whether they could drive the ship onto it.⁴⁰So they cut loose the anchors and left them in the sea. At the same time they loosed the ropes of the rudders and raised the foresail to the wind; and so they headed to the beach.⁴¹But the ship struck a sandbar and ran aground. The bow was stuck there and remained unmovable, and the stern was broken up by the force of the waves.

⁴²The soldiers' plan was to kill the prisoners so that none of them could swim away and escape.⁴³But the centurion wanted to save Paul, so he stopped their plan; and he ordered those who could swim to jump overboard first and get to land.⁴⁴Then the rest of the men should follow, some on planks, and some on other things from the ship. In this way it happened that all of us were brought safely to land.

28 ¹When we were brought safely through, we learned that the island was called Malta.²The native people offered to us not just ordinary kindness, but they lit a fire and welcomed us all because of the constant rain and cold.

³But when Paul had gathered a bundle of sticks and placed them on the fire, a viper came out because of the heat and fastened onto his hand.⁴When the native people saw the animal hanging from his hand, they said one to another, "This man certainly is a murderer who has been saved from the sea; Justice does not permit him to live."⁵But then he shook the animal into the fire and suffered no harm.⁶They were waiting for him to swell up or suddenly fall down dead. But after they watched him for a long time and saw that nothing was wrong with him, they changed their minds and said that he was a god.

⁷Now in a nearby place there were lands belonging to the chief man of the island, a man named Publius. He welcomed us and kindly provided for us for three days.⁸It happened that the father of Publius was lying afflicted with a fever and dysentery. When Paul went to him, he prayed, placed his hands on him, and healed him.⁹After this happened, the rest of the people on the island who were sick also came and were healed.¹⁰The people also honored us with many honors. When we were preparing to sail, they gave us what we needed.

¹¹After three months we set sail in a ship that had spent the winter at the island, a ship of Alexandria, with "the twin gods" as its figurehead.¹²After we landed at the city of Syracuse, we stayed there three days.

¹³From there we sailed and arrived at the city of Rhegium. After one day a south wind sprang up, and in two days we came to the city of Puteoli.¹⁴There we found some brothers and were invited to stay with them for seven days. In this way we came to Rome.¹⁵From there the brothers, after they heard about us, came to meet us as far as the Market of Appius and the Three Taverns. When Paul saw the brothers, he thanked God and took courage.

¹⁶When we entered Rome, Paul was allowed to live by himself with the soldier who was guarding him.

¹⁷Then it came about that after three days Paul called together those men who were the leaders among the Jews. When they had come together, he said to them, "Brothers, although I have done nothing wrong against the people or the customs of our fathers, I was delivered as a prisoner from Jerusalem into the hands of the Romans.¹⁸After they questioned me, they wished to set me free, because there was no reason for the death penalty in my case.

¹⁹But when the Jews spoke against their desire, I was forced to appeal to Caesar, although it is not as if I were bringing any accusation against my nation.²⁰For this reason, therefore, I called upon you that I might see you and speak with you, since it is because of the hope of Israel that I am now wearing this chain."

²¹Then they said to him, "We neither received letters from Judea about you, nor did any of the brothers come and report or say anything bad about you."²²But we want to hear from you what you think about this sect, because it is known by us that it is spoken against everywhere."

²³When they had appointed a day for him, more people came to him at his dwelling place. He presented the matter to them, and testified about the kingdom of God. He tried to persuade them about Jesus, both from the law of Moses and from the prophets, from morning until evening.²⁴Some were convinced about the things which were said, while others did not believe.

²⁵When they did not agree with one another, they left after Paul had spoken this one word: "The Holy Spirit spoke well through Isaiah the prophet to your fathers.

²⁶ He said, 'Go to this people and say,
"Hearing you will hear, but you will never understand;
seeing, you will see, but you will never know.

²⁷ For the heart of this people has become dull,
and with their ears they hardly hear,
and they have shut their eyes.
Otherwise they might see with their eyes,
and hear with their ears,
and understand with their heart and turn again,
and I would heal them.'"

²⁸Therefore, you should know that this salvation of God has been sent to the Gentiles, and they will listen."²⁹ [1](#)

³⁰Paul lived for two whole years in his own rented house, and he welcomed all who came to him.³¹He was proclaiming the kingdom of God and was teaching the things about the Lord Jesus Christ with all boldness without being hindered.

¹Acts 28:29—Some ancient copies have verse 29: When he had said these things, the Jews went away. They were having a great dispute among themselves .

Romans

1 ¹Paul, a servant of Jesus Christ, called to be an apostle and set apart for the gospel of God,²which he promised beforehand by his prophets in the holy scriptures,³concerning his Son who was a descendant of David according to the flesh.

⁴Through the Spirit of holiness he was declared with power to be the Son of God by the resurrection from the dead, Jesus Christ our Lord.⁵Through him we have received grace and apostleship for obedience of faith among all the nations, for the sake of his name.⁶Among these nations, you also have been called to belong to Jesus Christ.

⁷To all in Rome who are beloved of God and called to be his holy people: Grace to you and peace from God our Father and the Lord Jesus Christ.

⁸First, I thank my God through Jesus Christ for all of you, because your faith is proclaimed throughout the whole world.⁹For God is my witness, whom I serve in my spirit in the gospel of his Son, of how continually I make mention of you.¹⁰I always request in my prayers that by any means I may at last be successful now by the will of God in coming to you.

¹¹For I desire to see you, that I may give you some spiritual gift, in order to strengthen you.¹²That is, I long to be mutually encouraged among you, through each other's faith, yours and mine.

¹³Now I do not want you to be uninformed, brothers, that I often intended to come to you (but I was hindered until now), in order to have some fruit among you also, just as I have had among the rest of the Gentiles.¹⁴I am a debtor both to Greeks and to foreigners, both to the wise and to the foolish.¹⁵So, as for me, I am ready to proclaim the gospel also to you who are in Rome.

¹⁶For I am not ashamed of the gospel, for it is the power of God for salvation for everyone who believes, for the Jew first and for the Greek.¹⁷For in it God's righteousness is revealed from faith to faith, as it has been written, "The righteous will live by faith."

¹⁸For the wrath of God is revealed from heaven against all ungodliness and unrighteousness of people who through unrighteousness hold back the truth.¹⁹This is because that which is known about God is visible to them. For God has enlightened them.

²⁰For ever since the creation of the world, his invisible qualities, namely his eternal power and divine nature, have been clearly seen, having been discerned in the things that have been made. So they are without excuse.

²¹This is because, although they knew about God, they did not glorify him as God, nor did they give him thanks. Instead, they became foolish in their thoughts, and their senseless hearts were darkened.

²²They claimed to be wise, but they became foolish.²³They exchanged the glory of the imperishable God for the likenesses of an image of perishable man, of birds, of four-footed beasts, and of creeping things.

²⁴Therefore God delivered them over to the lusts of their hearts for uncleanness, for their bodies to be dishonored among themselves.²⁵It is they who exchanged the truth of God for a lie, and who worshiped and served the creation instead of the Creator, who is blessed forever. Amen.

²⁶Because of this, God delivered them over to dishonorable lusts, for their women exchanged natural relations for those that were unnatural.²⁷In the same way, the men also left their natural relations with women and burned in their lust for one another. These were men who committed shameless acts with men and received in themselves the penalty they deserved for their error.

²⁸And just as they did not approve of having God in their awareness, he gave them up to a corrupted mind, for them to do those things that are not proper.

²⁹They have been filled with all unrighteousness, wickedness, covetousness, and malice. They are full of envy, murder, strife, deceit, and evil intentions. They are gossips,³⁰ slanderers, haters of God, insolent, arrogant, boastful, inventing ways of doing evil; they are disobedient to parents.³¹They are senseless, faithless, heartless, and unmerciful.

³²They understand the ordinance of God, that those who practice such things are deserving of death. But not only do they do these things, they also approve of others who do them.

2 ¹Therefore you are without excuse, you person, you who judge, for in things for which you judge the other person, you condemn yourself. For you who judge practice the same things.²But we know that God's judgment is according to truth when it falls on those who practice such things.

³But consider this, you person, you who judge those who practice such things although you do the same things. Will you escape from the judgment of God?⁴Or do you think so little of the riches of his kindness, his delayed punishment, and his patience? Do you not know that his kindness is meant to lead you to repentance?

⁵But it is to the extent of your hardness and unrepentant heart that you are storing up for yourself wrath on the day of wrath, that is, the day of the revelation of God's righteous judgment.⁶He will pay back to every person according to his actions:⁷to those who according to the perseverance of good deeds have sought glory, honor, and incorruptibility, he will give eternal life.

⁸But to those who are self-seeking, who disobey the truth but obey unrighteousness, wrath and fierce anger will come.⁹God will bring tribulation and distress on every human soul that has practiced evil, to the Jew first, and also to the Greek.

¹⁰But glory, honor, and peace will come to everyone who practices good, to the Jew first, and also to the Greek.

¹¹For there is no partiality with God.¹²For as many as have sinned without the law will also perish without the law, and as many as have sinned with respect to the law will be judged by the law.

¹³For it is not the hearers of the law who are righteous before God, but it is the doers of the law who will be justified.¹⁴For when Gentiles, who do not have the law, do by nature the things of the law, they are a law to themselves, although they do not have the law.

¹⁵By this they show that the actions required by the law are written in their hearts. Their conscience also bears witness to them, and their own thoughts either accuse or defend them¹⁶on the day when God will judge the secrets of all people, according to my gospel, through Jesus Christ.

¹⁷But if you say that you are a Jew and rest upon the law and boast in God,¹⁸and know his will and approve of what is excellent because you have been instructed from the law;¹⁹and if you are convinced that you yourself are a guide to the blind, a light to those who are in darkness,²⁰an instructor of the foolish, a teacher of little children, and that you have in the law the form of knowledge and of the truth, then how does this affect the way you live your life?

²¹You who teach others, do you not teach yourself? You who preach against stealing, do you steal?²²You who say that one must not commit adultery, do you commit adultery? You who hate idols, do you rob temples?

²³You who boast in the law, do you dishonor God by transgressing the law?²⁴For "the name of God is blasphemed among the Gentiles because of you," just as it has been written.

²⁵For circumcision is profitable to you if you obey the law, but if you are a transgressor of the law, your circumcision becomes uncircumcision.²⁶If, then, the uncircumcised person keeps the requirements of the law, will not his uncircumcision be considered as circumcision?²⁷And will not the one who is naturally uncircumcised condemn you if he fulfills the law? This is because you have the written law and circumcision, yet you are a transgressor of the law!

²⁸For he is not a Jew who is merely one outwardly; neither is circumcision that which is merely outward in the flesh.²⁹But he is a Jew who is one inwardly, and circumcision is that of the heart, in the Spirit, not in the letter. The praise of such a person comes not from people but from God.

3 ¹Then what advantage does the Jew have? And what is the benefit of circumcision?²It is great in every way. First of all, the Jews were entrusted with revelation from God.

³For what if some Jews were without faith? Will their unbelief nullify God's faithfulness?⁴May it never be. Instead, let God be found to be true, even though every man is a liar. As it has been written,

"That you might be shown to be righteous in your words,
and that you might prevail when you come into judgment."

⁵But if our unrighteousness shows the righteousness of God, what can we say? Can we say that God is unrighteous to bring his wrath upon us? (I am using a human argument.)⁶May it never be! For then how would God judge the world?

⁷But if through my lie the truth of God increases his glory, why am I still being judged as a sinner?⁸Why not say, as we are slandered as saying, and as some affirm that we say, "Let us do evil, so that good may come"? Their condemnation is just.

⁹What then? Are we excusing ourselves? Not at all. For we have already accused both Jews and Greeks, all of them, of being under sin.

¹⁰This is as it is written:

"No one is righteous, not one;
¹¹ there is no one who understands;
there is no one who seeks God.
¹² They have all turned away;
together they have become useless.
There is no one who does good, no,
not even one."
¹³ "Their throat is an open grave.
Their tongues have deceived.
The poison of snakes is under their lips."
¹⁴ "Their mouths are full of cursing and bitterness."
¹⁵ "Their feet are swift to pour out blood.
¹⁶ Destruction and suffering are in their paths.
¹⁷ These people have not known a way of peace."
¹⁸ "There is no fear of God before their eyes."

¹⁹Now we know that whatever the law says, it speaks to the ones who are under the law, so that every mouth may be shut, and the whole world held accountable to God.²⁰For no flesh will be justified by the works of the law in his sight. For through the law comes the knowledge of sin.

²¹But now apart from the law the righteousness of God has been revealed, to which the Law and the Prophets bear witness—²²the righteousness of God through faith in Jesus Christ for all those who believe. For there is no distinction,

²³for all have sinned and come short of the glory of God,²⁴and they are freely justified by his grace through the redemption that is in Christ Jesus.

²⁵For God provided Christ Jesus as an atoning sacrifice through faith in his blood. He offered Christ as proof of his justice, because of his disregard of previous sins²⁶in his patience. This was to show his righteousness at this present time, so he might be just and the justifier of the one who has faith in Jesus.

²⁷Where then is boasting? It is excluded. Through what kind of law? Of works? No, but through a law of faith.²⁸We conclude then that a person is justified by faith without works of the law.

²⁹Or is God the God of Jews only? Is he not also the God of Gentiles? Yes, of Gentiles also.³⁰If, indeed, God is one, he will justify the circumcision by faith, and the uncircumcision through faith.

³¹Do we then nullify the law through faith? May it never be! Instead, we uphold the law.

⁴What then will we say that Abraham, our forefather according to the flesh, found?²For if Abraham had been justified by works, he would have had a reason to boast, but not before God.³For what does the scripture say? "Abraham believed God, and it was counted to him as righteousness."

⁴Now for him who labors, his wage is not counted as a gift, but as what is owed.⁵But for him who does not work but instead believes in the one who justifies the ungodly, his faith is counted as righteousness.

⁶David also pronounces blessing on the man to whom God counts righteousness without works.

⁷He says,

"Blessed are those
whose lawless deeds are forgiven,
and whose sins are covered.

⁸ Blessed is the man
against whom the Lord will not count sin."

⁹Then is this blessing pronounced only on those of the circumcision, or also on those of the uncircumcision? For we say, "Faith was counted to Abraham as righteousness."¹⁰How was it counted to him? Was it before or after he had been circumcised? It was not after, but before!

¹¹Abraham received the sign of circumcision as a seal of the righteousness that he had by faith while he was still uncircumcised. The purpose was to make him the father of all who believe but have not been circumcised, so that righteousness would be counted to them.¹²He is also the father of the circumcised who not only are circumcised but who also walk in the footsteps of the faith that our father Abraham had before he was circumcised.

¹³For the promise to Abraham and to his descendants that he would be heir of the world did not come through the law but through the righteousness of faith.¹⁴For if those who live by the law are to be the heirs, faith is made empty, and the promise does nothing.¹⁵For the law brings about wrath, but where there is no law, there is no transgression.

¹⁶For this reason it is by faith, in order that the promise may rest on grace and be guaranteed to all of Abraham's descendants—not only to those who are under the law, but also to those who share the faith of Abraham. He is the father of us all,¹⁷as it is written, "I have appointed you the father of many nations." Abraham was in the presence of him whom he trusted, that is, God, who gives life to the dead and calls the things that do not exist into existence.

¹⁸In hope he believed against hope, that he would become the father of many nations, according to what he had been told, "So will your descendants be."¹⁹Without becoming weak in faith, he considered his own body as dead (because he was about a hundred years old), and the deadness of Sarah's womb.

²⁰But because of God's promise, Abraham did not hesitate in unbelief. Instead, he was strengthened in faith and gave glory to God.²¹He was fully convinced that what God had promised, he was also able to accomplish.

²²Therefore this was also "counted to him as righteousness."

²³But the words "it was counted to him" were not written for his sake alone.²⁴They were written also for us, and it will be counted to us who believe in him who raised Jesus our Lord from the dead.²⁵This is the one who was delivered up for our trespasses and was raised for our justification.

5 ¹Since we are justified by faith, we have peace with God through our Lord Jesus Christ.²Through him we also have our access by faith into this grace in which we stand, and we boast in the hope of the glory of God.

³Not only this, but we also boast in our tribulations. We know that tribulation brings about perseverance.

⁴Perseverance produces character, and character produces hope,⁵and hope does not make ashamed because the love of God has been poured into our hearts through the Holy Spirit, who was given to us.

⁶For while we were still weak, at the right time Christ died for the ungodly.⁷For one will hardly die for a righteous person, though perhaps someone would dare to die for a good person.

⁸But God proves his own love toward us, because while we were still sinners, Christ died for us.⁹Much more, then, now that we are justified by his blood, we will be saved by him from the wrath of God.

¹⁰For if, while we were enemies, we were reconciled to God through the death of his Son, much more, after having been reconciled, will we be saved by his life.¹¹Not only this, but we also rejoice in God through our Lord Jesus Christ, through whom we now have received this reconciliation.

¹²So then, as through one man sin entered into the world, in this way death entered through sin. And death spread to all people, because all sinned.¹³For until the law, sin was in the world, but there is no accounting for sin when there is no law.

¹⁴Nevertheless, death reigned from Adam until Moses, even over those who did not sin like Adam's disobedience, who is a pattern of him who was to come.

¹⁵But the gift is not like the trespass. For if by the trespass of one the many died, how much more did the grace of God and the gift by the grace of the one man, Jesus Christ, abound for the many!

¹⁶For the gift is not like the outcome of that one man's sin. The judgment followed one trespass and brought condemnation, but the gift followed many trespasses and brought justification.¹⁷For if, by the trespass of the one, death ruled through the one, how much more will those who receive the abundance of grace and the gift of righteousness reign in life through the one, Jesus Christ.

¹⁸So then, as one trespass led to condemnation for all people, so also through the one act of righteousness came justification and life for all people.¹⁹For as through the one man's disobedience the many were made sinners, even so through the obedience of the one will the many be made righteous.

²⁰But the law came in to increase the trespass. But where sin abounded, grace abounded even more.²¹This happened so that, as sin reigned in death, even so grace might reign through righteousness for everlasting life through Jesus Christ our Lord.

6 ¹What then will we say? Should we continue in sin so that grace may abound?²May it never be. We who died to sin, how can we still live in it?³Do you not know that as many as were baptized into Christ Jesus were baptized into his death?

⁴We were buried, then, with him through baptism into death. This happened in order that just as Christ was raised from the dead by the glory of the Father, so also we might walk in newness of life.⁵For if we have become united with him in the likeness of his death, we will also be united with his resurrection.

⁶We know this, that our old man was crucified with him in order that the body of sin might be destroyed. This happened so that we should no longer be enslaved to sin.⁷He who has died is declared righteous with respect to sin.

⁸But if we have died with Christ, we believe that we will also live together with him.⁹We know that since Christ has been raised from the dead, he cannot die again; death no longer rules over him.

¹⁰For in regard to the death that he died to sin, he died once for all. However, the life that he lives, he lives for God.¹¹In the same way, you also must consider yourselves to be dead to sin, but alive to God in Christ Jesus.

¹²Therefore do not let sin rule in your mortal body so that you obey its lusts.¹³Do not present the members of your bodies to sin, to be tools used for unrighteousness. But present yourselves to God as those who have been brought from death to life, and present the members of your bodies to God as tools to be used for righteousness.¹⁴Do not allow sin to rule over you. For you are not under law, but under grace.

¹⁵What then? Are we to sin because we are not under law, but under grace? May it never be.¹⁶Do you not know that if you present yourselves as slaves, you are slaves to the one whom you obey? You are either slaves to sin, which leads to death, or slaves to obedience, which leads to righteousness.

¹⁷But thanks be to God! For you were slaves of sin, but you have obeyed from the heart the pattern of teaching that you were given.¹⁸You have been made free from sin, and you have been made slaves of righteousness.

¹⁹I speak like a man because of the weakness of your flesh. For just as you presented the members of your bodies as slaves to uncleanness and to lawlessness, resulting in more lawlessness, in the same way, now present the members of your bodies as slaves to righteousness for sanctification.²⁰For when you were slaves of sin, you were free from righteousness.²¹At that time, what fruit then did you have of the things of which you are now ashamed? For the outcome of those things is death.

²²But now that you have been made free from sin and are enslaved to God, you have your fruit for sanctification. The result is eternal life.²³For the wages of sin are death, but the gift of God is eternal life in Christ Jesus our Lord.

7 ¹Or do you not know, brothers (for I am speaking to people who know about law), that the law rules over a person for whatever time he lives?

²For the married woman is bound by law to the husband while he lives, but if the husband dies, she is released from the law of marriage.³So then, while her husband is living, if she lives with another man, she will be called an adulteress. But if the husband dies, she is free from the law, so she is not an adulteress if she lives with another man.

⁴Therefore, my brothers, you were also made dead to the law through the body of Christ. This is so that you could be joined to another, that is, to him who was raised from the dead, in order that we might produce fruit for God.

⁵For when we were in the flesh, the sinful passions, aroused by the law, were at work in the members of our bodies to bear fruit for death.

⁶But now we have been released from the law. We have died to that by which we were bound. This is so that we might serve in newness of the Spirit, and not in oldness of the letter.

⁷What will we say then? Is the law itself sin? May it never be. However, I would never have known sin, if it were not through the law. For I would not have known covetousness unless the law said, "You must not covet."⁸But sin took the opportunity through the commandment and produced every kind of coveting in me. For apart from the law, sin was dead.

⁹At one time I was alive without the law, but when the commandment came, sin regained life¹⁰ and I died. The commandment that was to bring life turned out to be death for me.

¹¹For sin took the opportunity through the commandment and deceived me. Through the commandment it killed me.¹²So the law is holy, and the commandment is holy, righteous, and good.

¹³So did what is good become death to me? May it never be. But sin, in order that it might be shown to be sin, brought about death in me through what was good, and through the commandment sin might become sinful beyond measure.¹⁴For we know that the law is spiritual, but I am of the flesh. I have been sold under slavery to sin.

¹⁵For what I do, I do not really understand. For what I want to do, I do not do, and what I hate, I do.¹⁶But if I do what I do not want, I agree with the law that the law is good.

¹⁷But now it is no longer I who do it, but the sin that lives in me.¹⁸For I know that in me (that is, in my flesh) lives no good thing. For the desire for good is with me, but I cannot do it.

¹⁹For the good that I want, I do not do, but the evil that I do not want, that I do.²⁰Now if I do what I do not want to do, then it is no longer I who am acting, but rather sin that lives in me.²¹So, I find this law: When I want to do good, evil is present with me.

²²For I rejoice in the law of God with my inner person.²³But I see a different law in the members of my body. It fights against that new law in my mind. It takes me captive by the law of sin that is in the members of my body.

²⁴I am a miserable man! Who will deliver me from this body of death?²⁵But thanks be to God through Jesus Christ our Lord! So then, I myself serve the law of God with my mind. However, with the flesh I serve the law of sin.

8¹There is therefore now no condemnation for those who are in Christ Jesus.²For the law of the Spirit of life in Christ Jesus has set you free from the law of sin and death.

³For what the law was unable to do because it was weak through the flesh, God did. He sent his own Son in the likeness of sinful flesh to be an offering for sin, and he condemned sin in the flesh.⁴He did this in order that the requirements of the law might be fulfilled in us, we who walk not according to the flesh, but according to the Spirit.⁵Those who live according to the flesh set their minds on the things of the flesh, but those who live according to the Spirit set their minds on the things of the Spirit.

⁶For the mind set on the flesh is death, but the mind set on the Spirit is life and peace.⁷The mind set on the flesh is hostile toward God, for it does not submit to God's law, nor is it able to do so.⁸Those who are in the flesh cannot please God.

⁹However, you are not in the flesh but in the Spirit, if indeed God's Spirit lives in you. But if anyone does not have the Spirit of Christ, he does not belong to him.¹⁰If Christ is in you, the body is dead with respect to sin, but the spirit is alive with respect to righteousness.

¹¹If the Spirit of him who raised Jesus from the dead lives in you, he who raised Christ from the dead will give life also to your mortal bodies through his Spirit, who lives in you.

¹²So then, brothers, we are debtors, but not to the flesh to live according to the flesh.¹³For if you live according to the flesh, you are about to die, but if by the Spirit you put to death the body's actions, you will live.

¹⁴For as many as are led by the Spirit of God, these are sons of God.¹⁵You did not receive a spirit of slavery so that you live in fear again; but you received the Spirit of adoption, by which we cry, "Abba, Father!"

¹⁶The Spirit himself bears witness with our spirit that we are children of God.¹⁷If we are children, then we are also heirs—heirs of God. And we are joint heirs with Christ, if indeed we suffer with him so that we may also be glorified with him.

¹⁸For I consider that the sufferings of this present time are not worthy to be compared with the glory that will be revealed to us.¹⁹For the eager expectation of the creation waits for the revealing of the sons of God.

²⁰For the creation was subjected to futility, not of its own will, but because of him who subjected it, in hope²¹that the creation itself will be delivered from slavery to decay, and that it will be brought into the freedom of the glory of the children of God.²²For we know that the whole creation groans and labors in pain together even now.

²³Not only that, but even we ourselves, who have the firstfruits of the Spirit, groan inwardly, as we wait eagerly for our adoption, the redemption of our body.²⁴For in this hope we were saved. Now hope that is seen is not hope. For who hopes for what he can see?²⁵But if we hope for what we do not see, we wait for it with patience.

²⁶In the same way, the Spirit also helps in our weakness. For we do not know how we should pray, but the Spirit himself intercedes for us with inexpressible groans.²⁷He who searches out the hearts knows the mind of the Spirit, because he intercedes on behalf of God's holy people according to the will of God.

²⁸We know that for those who love God, he works all things together for good, ¹for those who are called according to his purpose.²⁹Because those whom he foreknew he also predestined to be conformed to the image of his Son, that he might be the firstborn among many brothers.³⁰Those whom he predestined, these he also called. Those whom he called, these he also justified. Those whom he justified, these he also glorified.

³¹What, therefore, can we say about these things? If God is for us, who is against us?³²He who did not spare his own Son but delivered him up on behalf of us all, how will he not also with him freely give us all things?

³³Who will bring any accusation against God's chosen ones? God is the one who justifies.³⁴Who is the one who condemns? Christ Jesus is the one who died—more than that, who was raised—who is at the right hand of God, and who also is interceding for us.

³⁵Who will separate us from the love of Christ? Tribulation, or distress, or persecution, or hunger, or nakedness, or danger, or sword?³⁶Just as it is written,

"For your benefit we are killed all day long.
We were considered as sheep for the slaughter."

³⁷In all these things we are more than conquerors through the one who loved us.³⁸For I have been convinced that neither death, nor life, nor angels, nor governments, nor things present, nor things to come, nor powers,³⁹ nor

height, nor depth, nor any other created thing, will be able to separate us from the love of God, which is in Christ Jesus our Lord.

Instead of he works all things together for good , some Greek copies read, all things work together for good .

9¹ I tell the truth in Christ. I do not lie, and my conscience bears witness with me in the Holy Spirit² that for me there is great sorrow and unceasing pain in my heart.

³For I could wish that I myself would be cursed and set apart from Christ for the sake of my brothers, my kinsmen according to the flesh.⁴They are Israelites. They have adoption, the glory, the covenants, the gift of the law, the ministry in the temple, and the promises.⁵Theirs are the patriarchs from whom Christ has come with respect to the flesh—he who is God over all. May he be praised forever. Amen.

⁶But it is not as though the word of God has failed. For it is not everyone in Israel who truly belongs to Israel.

⁷Neither are all Abraham's descendants truly his children. But "It is through Isaac that your descendants will be called."

⁸That is, the children of the flesh are not the children of God. But the children of the promise are regarded as descendants.⁹For this is the word of promise: "At this time I will come, and a son will be given to Sarah."

¹⁰Not only this, but after Rebekah also had conceived by one man, our father Isaac—¹¹for the children were not yet born and had not yet done anything good or bad, so that the purpose of God according to choice might stand,¹²not because of actions, but because of him who calls—it was said to her, "The older will serve the younger."¹³It is just as had been written: "Jacob I loved, but Esau I hated."

¹⁴What then will we say? Is there unrighteousness with God? May it never be.¹⁵For he says to Moses,

"I will have mercy on whom I will have mercy,
and I will have compassion on whom I will have compassion."

¹⁶So then, it is not because of him who wills, nor because of him who runs, but because of God, who shows mercy.

¹⁷For the scripture says to Pharaoh, "For this very purpose I raised you up, so that I might demonstrate my power in you, and so that my name might be proclaimed in all the earth."¹⁸So then, God has mercy on whom he wishes, and whom he wishes, he makes stubborn.

¹⁹You will say then to me, "Why does he still find fault? For who has ever withstood his will?"²⁰On the contrary, man, who are you who answers against God? Will what has been molded say to the one who molds it, "Why did you make me this way?"²¹Does the potter not have the right over the clay to make from the same lump a container for honorable use, and another container for dishonorable use?

²²What if God, who is willing to show his wrath and to make his power known, endured with much patience containers of wrath prepared for destruction?²³What if he did this in order that he might make known the riches of his glory upon containers of mercy, which he had previously prepared for glory?²⁴What if he did this also for us, whom he also called, not only from among the Jews, but also from among the Gentiles?

²⁵As he says also in Hosea:

"I will call them 'my people' who were not my people,
and her 'beloved' who was not beloved.

²⁶ Then it will be that where it was said to them,
'You are not my people,'
there they will be called 'sons of the living God.'"

²⁷Isaiah cries out concerning Israel,

"Though the number of the sons of Israel were as the sand of the sea,
it will be a remnant that will be saved,

²⁸ for the Lord will execute his word
on the earth completely and without delay."

²⁹As Isaiah had said previously,

"If the Lord of hosts

had not left us descendants,
we would be like Sodom,
and we would have become like Gomorrah."

³⁰What will we say then? That the Gentiles, who were not pursuing righteousness, laid hold of righteousness, the righteousness by faith. ³¹But Israel, who did pursue a law of righteousness, did not arrive at that law.

³²Why not? Because they did not pursue it by faith, but as if by works. They stumbled over the stone of stumbling, ³³as it has been written,

"Look, I am laying in Zion a stone of stumbling
and a rock of offense.
He who believes in it will not be ashamed."

10 ¹Brothers, my heart's desire and my plea to God is for them, for their salvation.²For I testify about them that they have a zeal for God, but not according to knowledge.³For, failing to understand the righteousness that comes from God, and seeking to establish their own righteousness, they did not submit to God's righteousness.

⁴For Christ is the fulfillment of the law for righteousness for everyone who believes.⁵For Moses writes about the righteousness that comes from the law: "The man who does these things will live by them."

⁶But the righteousness that comes from faith says this: "Do not say in your heart, 'Who will ascend into heaven?'" (that is, to bring Christ down);⁷"and do not say, 'Who will descend into the abyss?'" (that is, to bring Christ up from the dead).

⁸But what does it say? "The word is near you, in your mouth and in your heart." That is the word of faith, which we proclaim.⁹For if with your mouth you confess Jesus as Lord, and believe in your heart that God raised him from the dead, you will be saved.¹⁰For with the heart one believes and has righteousness, and with the mouth one confesses and is saved.

¹¹For scripture says, "Everyone who believes on him will not be put to shame."¹²For there is no difference between Jew and Greek. For the same Lord is Lord of all, and he is rich to all who call upon him.¹³For everyone who calls on the name of the Lord will be saved.

¹⁴How then can they call on him in whom they have not believed? How can they believe in him of whom they have not heard? How can they hear without a preacher?¹⁵Then how can they preach, unless they are sent?—As it is written, "How beautiful are the feet of those who proclaim good news!"

¹⁶But not all of them obeyed the good news. For Isaiah says, "Lord, who has believed our report?"¹⁷So faith comes from hearing, and hearing by the word of Christ.

¹⁸But I say, "Did they not hear?" Yes, most certainly.

"Their sound has gone out into all the earth,
and their words to the ends of the world."

¹⁹Moreover, I say, "Did Israel not know?" First Moses says,

"I will provoke you to jealousy by what is not a nation.
By means of a nation without understanding, I will stir you up to anger."

²⁰Then Isaiah was very bold when he says,

"I was found by those who did not seek me.
I appeared to those who did not ask for me."

²¹But to Israel he says,

"All the day long I reached out my hands
to a disobedient and stubborn people."

11 ¹I say then, did God reject his people? May it never be. For I also am an Israelite, a descendant of Abraham, of the tribe of Benjamin.²God did not reject his people, whom he foreknew. Do you not know what the scripture says about Elijah, how he pleaded with God against Israel?³"Lord, they have killed your prophets, they have broken down your altars. I alone am left, and they are seeking my life."

⁴But what does God's answer say to him? "I have reserved for myself seven thousand men who have not bent the knee to Baal."⁵Even so then, at this present time also there is a remnant because of the choice of grace.

⁶But if it is by grace, it is no longer based on works. Otherwise grace would no longer be grace. ⁷What then? The thing that Israel was seeking, it did not obtain, but the chosen obtained it, and the rest were hardened.⁸It is just as it is written:

"God has given them a spirit of dullness,
eyes so that they should not see,
and ears so that they should not hear,
to this very day."

⁹Then David says,

"Let their table become a snare and a trap,
a stumbling block and a retribution for them.

¹⁰ Let their eyes be darkened so that they may not see,
and bend their backs continually."

¹¹I say then, "Did they stumble so as to fall?" May it never be. Instead, by their trespass, salvation has come to the Gentiles, in order to provoke them to jealousy.¹²Now if their trespass is the riches of the world, and if their loss is the riches of the Gentiles, how much greater will their fulfillment be?

¹³But now I am speaking to you Gentiles, and as long as I am an apostle to the Gentiles, I take pride in my ministry.

¹⁴Perhaps I will provoke to jealousy those who are of my own flesh. Perhaps we will save some of them.

¹⁵For if their rejection means the reconciliation of the world, what will their acceptance be but life from the dead?

¹⁶If the firstfruits are holy, so is the lump of dough. If the root is holy, so are the branches.

¹⁷But if some of the branches were broken off, if you, a wild olive branch, were grafted in among them, and if you shared with them in the rich root of the olive tree,¹⁸do not boast over the branches. But if you do boast, it is not you who supports the root, but the root that supports you.

¹⁹You will say then, "Branches were broken off so that I might be grafted in."²⁰That is true. Because of their unbelief they were broken off, but you stand firm because of your faith. Do not be arrogant in your thoughts, but fear.²¹For if God did not spare the natural branches, neither will he spare you.

²²Look at, then, the kind actions and the severity of God: severity came on the Jews who fell, but God's kindness comes on you, if you continue in his kindness. Otherwise you also will be cut off.

²³And even they, if they do not continue in their unbelief, will be grafted in. For God is able to graft them in again.

²⁴For if you were cut out of what is by nature a wild olive tree, and contrary to nature were grafted into a good olive tree, how much more will these, the natural branches, be grafted back into their own olive tree?

²⁵For I do not want you to be uninformed, brothers, of this mystery, so that you may not be wise in your own thinking: A partial hardening has come upon Israel until the full number of the Gentiles comes in.

²⁶Thus all Israel will be saved, just as it is written:

"Out of Zion will come the Deliverer.
He will remove ungodliness from Jacob,
²⁷ and this will be my covenant with them,
when I will take away their sins."

²⁸As far as the gospel is concerned, they are enemies for your sake. But as far as election is concerned, they are beloved because of the patriarchs.²⁹For the gifts and the call of God are irrevocable.

³⁰For just as you were formerly disobedient to God, now you have received mercy because of their disobedience.

³¹In the same way, now these Jews have been disobedient. The result was that by the mercy shown to you they

may also now receive mercy.³²For God has shut up all into disobedience in order that he might show mercy on all.

³³ Oh, the depth of the riches both of the wisdom and the knowledge of God!

How unsearchable are his judgments,
and his ways beyond discovering!

³⁴ "For who has known the mind of the Lord
or who has become his advisor?

³⁵ Or who has first given anything to God,
that God must repay him?"

³⁶For from him and through him and to him are all things.

To him be the glory forever. Amen.

³⁷Some old copies read But if it is by works, then it is no longer grace; otherwise work is no longer work .

12 ¹I urge you therefore, brothers, by the mercies of God, to present your bodies a living sacrifice, holy, acceptable to God. This is your reasonable service.²Do not be conformed to this world, but be transformed by the renewal of your mind. Do this so that you can test and approve what is the good, acceptable, and perfect will of God.

³For by the grace that was given to me I say to everyone among you: Do not think of yourself more highly than you ought, but rather, think with sober judgment, each according to the measure of faith that God has given you.

⁴For we have many members in one body, but not all the members have the same function.⁵In the same way, we who are many are one body in Christ, and are individually members of each other.

⁶We have different gifts according to the grace that was given to us. If one's gift is prophecy, let it be done according to the proportion of his faith.⁷If one's gift is service, let him serve. If one has the gift of teaching, let him teach.⁸If one's gift is encouragement, let him encourage. If one's gift is giving, let him do it generously. If one's gift is leading, let it be done with diligence. If one's gift is in showing mercy, let it be done with cheerfulness.

⁹Let love be without hypocrisy. Abhor what is evil; hold on to that which is good.¹⁰Concerning love of the brothers, be affectionate to one another. Concerning honor, respect one another.

¹¹Concerning diligence, do not be hesitant. Concerning the spirit, be eager. Concerning the Lord, serve him.

¹²Rejoice in hope, endure tribulation, be faithful in prayer.¹³Share in the needs of God's holy people. Find many ways to show hospitality.

¹⁴Bless those who persecute you; bless and do not curse.¹⁵Rejoice with those who rejoice; weep with those who weep.¹⁶Be of the same mind toward one another. Do not think in proud ways, but accept lowly people. Do not be wise in your own thoughts.

¹⁷Repay no one evil for evil. Do good things in the sight of all people.¹⁸If possible, as far as it depends on you, live at peace with all people.

¹⁹Do not avenge yourselves, beloved, but give way to the wrath of God. For it is written, "'Vengeance belongs to me; I will repay,' says the Lord."

²⁰ But "if your enemy is hungry, feed him.
If he is thirsty, give him a drink.
For if you do this, you will heap coals of fire on his head."

²¹Do not be overcome by evil, but overcome evil with good.

13 ¹Let every soul be subject to higher authorities, for there is no authority unless it comes from God. The authorities that exist have been appointed by God.²Therefore he who rebels against that authority opposes the command of God; and those who oppose it will receive judgment on themselves.

³For rulers are not a terror to those who do good deeds, but to those who do evil deeds. Do you desire to have no fear of the one in authority? Do what is good, and you will receive his praise.⁴For he is a servant of God to you for good. But if you do what is evil, be afraid; for he does not carry the sword for no reason. For he is a servant of God, an avenger for wrath on the one who does evil.⁵Therefore you must be subject, not only because of the wrath, but also because of conscience.

⁶Because of this you pay taxes also. For authorities are servants of God, who attend to this very thing continually.

⁷Pay to everyone what is owed to them: tax to whom tax is due, toll to whom toll is due, fear to whom fear is due, honor to whom honor is due.

⁸Owe no one anything, except to love one another. For he who loves his neighbor has fulfilled the law.⁹The commandments, "Do not commit adultery, do not murder, do not steal, do not covet," and if there is any other commandment it is summed up in this, "Love your neighbor as yourself."¹⁰Love does no harm to a neighbor. Therefore, love is the fulfillment of the law.

¹¹Because of this, you know the time, that it is already the hour for you to awake out of sleep. For now our salvation is nearer than when we first believed.¹²The night has advanced, and the day is near. Let us therefore put aside the works of darkness, and let us put on the armor of light.

¹³Let us walk appropriately, as in the day, not in drunken celebrations or drunkenness; and let us not walk in sexual immorality or in uncontrolled lust, and not in strife or jealousy.¹⁴But put on the Lord Jesus Christ, and make no provision for the flesh, to gratify its lusts.

14 ¹Receive anyone who is weak in faith, without giving judgment about arguments. ²One person has faith to eat anything, another who is weak eats only vegetables.

³May the one who eats everything not despise the one who does not; and may the one who does not eat everything not judge the other who eats everything. For God has accepted him. ⁴Who are you, you who judge a servant belonging to someone else? It is before his own master that he stands or falls. But he will be made to stand, for the Lord is able to make him stand.

⁵One person values one day above another. Another has concluded that every day is equal. Let each person be convinced in his own mind. ⁶He who observes the day, observes it for the Lord; and he who eats, eats for the Lord, for he gives thanks to God. He who does not eat, refrains from eating for the Lord; he also gives thanks to God.

⁷For none of us lives for himself, and none dies for himself. ⁸For if we live, we live for the Lord, and if we die, we die for the Lord. Then whether we live or die, we are the Lord's. ⁹For to this purpose Christ died and lived again, that he might be Lord of both the dead and those who are living.

¹⁰But you, why do you judge your brother? And you, why do you despise your brother? For we will all stand before the judgment seat of God. ¹¹For it is written,

"As I live," says the Lord,
"to me every knee will bend,
and every tongue will confess to God."

¹²So then, each one of us will give an account of himself to God.

¹³Therefore, let us no longer judge one another, but instead decide this, that no one will place a stumbling block or a snare for his brother.

¹⁴I know and am persuaded in the Lord Jesus that nothing is unclean by itself. Only for him who considers anything to be unclean, for him it is unclean. ¹⁵If because of food your brother is hurt, you are no longer walking in love. Do not destroy with your food one for whom Christ died.

¹⁶So do not allow what you consider to be good to be spoken of as evil. ¹⁷For the kingdom of God is not about food and drink, but about righteousness, peace, and joy in the Holy Spirit.

¹⁸For the one who serves Christ in this way is acceptable to God and approved by people. ¹⁹So then, let us pursue the things of peace and the things that build up one another.

²⁰Do not destroy the work of God on account of food. All things are clean, but it is wrong for a man to eat anything that causes someone to stumble. ²¹It is good not to eat meat, nor to drink wine, nor to do anything over which your brother stumbles.

²²The faith you have, keep between yourself and God. Blessed is the one who does not condemn himself by what he approves. ²³He who doubts is condemned if he eats, because it is not from faith. And whatever is not from faith is sin.

15 ¹Now we who are strong ought to bear the weaknesses of the weak, and ought not to please ourselves.²Let each one of us please his neighbor for that which is good, in order to build him up.

³For even Christ did not please himself. Instead, it was just as it is written, "The insults of those who insulted you fell on me."⁴For whatever was previously written was written for our instruction in order that through patience and through encouragement of the scriptures we would have hope.

⁵Now may the God of patience and of encouragement grant you to be of the same mind with each other according to Christ Jesus.⁶May he do this in order that with one mind you may glorify with one mouth the God and Father of our Lord Jesus Christ.

⁷Therefore receive one another, even as Christ also received you, to the glory of God.

⁸For I say that Christ has been made a servant of the circumcision on behalf of God's truth, in order to confirm the promises given to the patriarchs,⁹and for the Gentiles to glorify God for his mercy. As it is written,

"Therefore I will give praise to you among the Gentiles
and sing praise to your name."

¹⁰Again it says,

"Rejoice, you Gentiles, with his people."

¹¹And again,

"Praise the Lord, all you Gentiles;
let all the peoples praise him."

¹²Again, Isaiah says,

"The root of Jesse will come,
the one who rises to rule over the Gentiles;
in him the Gentiles will have hope."

¹³Now may the God of hope fill you with all joy and peace in believing, so that by the power of the Holy Spirit you may abound in hope.

¹⁴I myself am also convinced about you, my brothers. I am convinced that also you yourselves are full of goodness, filled with all knowledge. I am convinced that you are also able to instruct one another.

¹⁵But I am writing more boldly to you about some things in order to remind you again, because of the grace given me by God.¹⁶This grace was that I should be a servant of Christ Jesus sent to the Gentiles, to offer as a priest the gospel of God, so that the offering of the Gentiles might become acceptable, sanctified by the Holy Spirit.

¹⁷In Christ Jesus I have reason to boast of my service for God.¹⁸For I will not dare to speak of anything except what Christ has accomplished through me for the obedience of the Gentiles. These are things done by word and action,¹⁹by the power of signs and wonders, and by the power of the Spirit of God. This was so that from Jerusalem, and round about as far as Illyricum, I might fully carry out the gospel of Christ.

²⁰In this way, my desire has been to proclaim the gospel, but not where Christ is known by name, in order that I might not build upon another man's foundation.²¹It is as it is written:

"Those to whom no report of him came will see him,
and those who have not heard will understand."

²²Therefore I was also hindered many times from coming to you.²³But now, I no longer have any place in these regions, and I have been longing for many years to come to you.

²⁴I hope to see you when I pass through there on my way to Spain, and to be helped by you on my journey there, once I have enjoyed your company for a while.²⁵But now I am going to Jerusalem, serving God's holy people.

²⁶For it was the good pleasure of Macedonia and Achaia to make a certain contribution to the poor among God's holy people who are in Jerusalem.²⁷Yes, it was their good pleasure, and they owe it to them. For if the Gentiles have shared in their spiritual things, they owe it to the Jews to minister to them with their material things.

²⁸Therefore, when I have completed this task and have made sure that they receive all that was collected, I will go to Spain and visit you on the way.²⁹I know that when I come to you I will come in the fullness of the blessing of Christ.

³⁰Now I urge you, brothers, by our Lord Jesus Christ, and by the love of the Spirit, that you strive together with me in your prayers to God for me.³¹Pray that I may be rescued from those who are disobedient in Judea, and that my service for Jerusalem may be acceptable to God's holy people.³²Pray that I may come to you in joy through the will of God, and that I may, together with you, find rest.

³³May the God of peace be with you all. Amen.

16 ¹I commend to you Phoebe our sister, who is a servant of the church that is in Cenchreae,² in order that you may receive her in the Lord. Do this in a manner worthy of God's holy people, and provide her with whatever help she may need from you, for she has been a great help to many and to myself as well.

³Greet Priscilla and Aquila, my fellow workers in Christ Jesus,⁴ who for my life risked their own lives. I give thanks to them, and not only I, but also all the churches of the Gentiles.

⁵Greet the church that is in their house. Greet Epaphroditus my beloved, who is the firstfruit of Asia to Christ.

⁶Greet Mary, who has labored hard for you.

⁷Greet Andronicus and Junia, my kinsmen and fellow prisoners. They are well known among the apostles, and they were in Christ before me.

⁸Greet Ampliatus, my beloved in the Lord.

⁹Greet Urbanus, our fellow worker in Christ, and Stachys, my beloved.

¹⁰Greet Apelles, the approved in Christ. Greet those who are of the household of Aristobulus.

¹¹Greet Herodion, my kinsman. Greet those of the household of Narcissus who are in the Lord.

¹²Greet Tryphaena and Tryphosa, laborers in the Lord. Greet Persis the beloved, who has labored much in the Lord.

¹³Greet Rufus, chosen in the Lord, and his mother and mine.

¹⁴Greet Asyncritus, Phlegon, Hermes, Patrobas, Hermas, and the brothers who are with them.

¹⁵Greet Philologus and Julia, Nereus and his sister, and Olympas, and all God's holy people who are with them.

¹⁶Greet one another with a holy kiss. All the churches of Christ greet you.

¹⁷Now I urge you, brothers, to watch out for those who cause divisions and stumbling contrary to the teaching that you have learned. Turn away from them.¹⁸ For people such as these do not serve our Lord Christ, but their own stomach. By their smooth and flattering speech they deceive the hearts of the innocent.

¹⁹For your example of obedience reaches everyone. I rejoice, therefore, over you, but I want you to be wise as to that which is good, and innocent to that which is evil.²⁰ The God of peace will soon crush Satan under your feet.

The grace of our Lord Jesus Christ be with you.

²¹Timothy, my fellow worker, greets you, and Lucius, Jason, and Sosipater, my kinsmen.²² I, Tertius, who write this epistle down, greet you in the Lord.

²³Gaius, the host for me and for the whole church, greets you. Erastus, the treasurer of the city, greets you, with Quartus the brother.²⁴ ¹

²⁵ Now to him who is able to make you strong according to my gospel and the preaching of Jesus Christ, according to the revelation of the mystery that had been kept secret for long ages

²⁶ but now has been revealed and made known through the prophetic writings to all nations, by the command of the eternal God, to bring about the obedience of faith—

²⁷ to the only wise God, through Jesus Christ, be glory forever. Amen.

¹The best ancient copies do not have this phrase: May the grace of our Lord Jesus Christ be with you all. Amen . So verese 24 is not included in the ULB.

1 Corinthians

1 ¹Paul, called by Christ Jesus to be an apostle by the will of God, and Sosthenes our brother,

²to the church of God at Corinth, those who have been sanctified in Christ Jesus and called to be holy people, together with all those in every place who call on the name of our Lord Jesus Christ, who is their Lord and ours:

³May grace and peace be to you from God our Father and the Lord Jesus Christ.

⁴I always give thanks to my God for you because of the grace of God that Christ Jesus gave to you.⁵He has made you rich in every way, in all speech and with all knowledge,⁶just as the testimony about Christ has been confirmed as true among you.

⁷Therefore you lack no spiritual gift as you eagerly wait for the revelation of our Lord Jesus Christ.⁸He will also strengthen you to the end, so that you will be blameless on the day of our Lord Jesus Christ.⁹God is faithful, who called you into the fellowship of his Son, Jesus Christ our Lord.

¹⁰Now I urge you, brothers, through the name of our Lord Jesus Christ, that you all agree, and that there be no divisions among you. I urge that you be joined together with the same mind and by the same purpose.¹¹For I have been informed concerning you, my brothers, by Chloe's people that there are factions among you.

¹²I mean this: Each one of you says, "I am with Paul," or "I am with Apollos," or "I am with Cephas," or "I am with Christ."¹³Is Christ divided? Was Paul crucified for you? Were you baptized into the name of Paul?

¹⁴I thank God that I baptized none of you, except Crispus and Gaius.¹⁵This was so that no one would say that you were baptized into my name.¹⁶(I also baptized the household of Stephanas. Beyond that, I do not know if I baptized any others.)

¹⁷For Christ did not send me to baptize but to preach the gospel—not with clever speech, in order that the cross of Christ would not be emptied of its power.

¹⁸For the message about the cross is foolishness to those who are perishing. But among those who are being saved, it is the power of God.¹⁹For it is written,

"I will destroy the wisdom of the wise.
I will set aside the understanding of the intelligent."

²⁰Where is the wise person? Where is the scholar? Where is the debater of this world? Has not God turned the wisdom of the world into foolishness?²¹Since the world in its wisdom did not know God, God was pleased to save those who believe through the foolishness of preaching.

²²For Jews ask for miraculous signs and Greeks seek wisdom.²³But we preach Christ crucified, a stumbling block to Jews and foolishness to Gentiles.

²⁴But to those whom God has called, both Jews and Greeks, we preach Christ as the power and the wisdom of God.

²⁵For the foolishness of God is wiser than people, and the weakness of God is stronger than people.

²⁶Look at your calling, brothers. Not many of you were wise according to the flesh. Not many of you were powerful. Not many of you were of noble birth.²⁷But God chose the foolish things of the world to shame the wise. God chose what is weak in the world to shame what is strong.

²⁸God chose what is low and despised in the world. He even chose things that are regarded as nothing, to bring to nothing things that are held as valuable.²⁹He did this so that no flesh would have a reason to boast before him.

³⁰Because of what God did, now you are in Christ Jesus, who became for us wisdom from God. He became our righteousness, holiness, and redemption.³¹As a result, as it is written, "Let the one who boasts, boast in the Lord."

² ¹When I came to you, brothers, I did not come with eloquence of speech or wisdom as I proclaimed hidden truths about God. ¹For I decided to know nothing when I was among you except Jesus Christ, and him crucified.

³And I was with you in weakness and in fear and in much trembling. ⁴And my message and my proclamation were not with persuasive words of wisdom, but with the demonstration of the Spirit and of power, ⁵so that your faith might not be in the wisdom of humans, but in the power of God.

⁶Now we do speak wisdom among the mature, but not the wisdom of this world, or of the rulers of this age, who are passing away. ⁷Instead, we speak God's wisdom in hidden truth, the hidden wisdom that God predestined before the ages for our glory.

⁸None of the rulers of this age understood it, for if they had understood it, they would not have crucified the Lord of glory. ⁹But as it is written,

"No eye has seen,
no ear has heard,
no human heart has imagined
what God has prepared for those who love him"—

¹⁰For God has revealed these things to us through the Spirit. For the Spirit searches everything out, even the deep things of God. ¹¹For who knows a person's thoughts except the spirit of the person in him? So also, no one knows the deep things of God except the Spirit of God.

¹²But we did not receive the spirit of the world but the Spirit who is from God, so that we might know the things freely given to us by God. ¹³We speak about these things in words not taught by human wisdom but by the Spirit, interpreting spiritual things to spiritual people.

¹⁴The unspiritual person does not receive the things that belong to the Spirit of God, for they are foolishness to him. He cannot understand them because they are spiritually discerned. ¹⁵The one who is spiritual judges all things, but he is not judged by others.

¹⁶ "For who can know the mind of the Lord,
that he can instruct him?"

But we have the mind of Christ.

¹A few important and ancient Greek copies read, as I proclaimed the testimony about God .

²Some ancient Greek copies say But God . However, following our Greek source, it reads,For God .

3 ¹And I, brothers, could not speak to you as to spiritual people, but instead as to fleshly people, as to little children in Christ. ²I fed you milk, not solid food, for you were not ready for it; and even now you are not yet ready.

³For you are still fleshly. For where jealousy and strife exist among you, are you not living according to the flesh, and are you not walking by human standards? ⁴For when one says, "I follow Paul," and another says, "I follow Apollos," are you not merely human beings? ⁵Who then is Apollos? Who is Paul? Servants through whom you believed, just as the Lord gave tasks to each.

⁶I planted and Apollos watered, but God gave the growth. ⁷So then, neither he who plants nor he who waters is anything. But it is God who gives the growth.

⁸Now he who plants and he who waters are one, and each will receive his own wages according to his own labor.

⁹For we are God's fellow workers. You are God's garden, God's building.

¹⁰According to the grace of God that was given to me as a skilled master builder, I laid a foundation and another is building on it. But let each man be careful how he builds on it. ¹¹For no one can lay a foundation other than the one that has been laid, that is, Jesus Christ.

¹²Now if anyone builds on the foundation with gold, silver, precious stones, wood, hay, or straw, ¹³his work will be revealed, for the day will reveal it. For it will be revealed in fire. The fire will test the quality of what each one has done.

¹⁴If anyone's work remains, he will receive a reward; ¹⁵but if anyone's work is burned up, he will suffer loss, but he himself will be saved, as though escaping through fire.

¹⁶Do you not know that you are God's temple and that the Spirit of God lives in you? ¹⁷If anyone destroys God's temple, God will destroy that person. For God's temple is holy, and so are you.

¹⁸Let no one deceive himself. If anyone among you thinks he is wise in this age, let him become a "fool" that he may become wise. ¹⁹For the wisdom of this world is foolishness with God. For it is written,

"He catches the wise in their craftiness."

²⁰And again,

"The Lord knows that the reasoning of the wise is futile."

²¹For this reason, let no one boast in men. All things are yours, ²²whether Paul, or Apollos, or Cephas, or the world, or life, or death, or things present, or things to come. All things are yours, ²³and you are Christ's, and Christ is God's.

⁴ This is how a person should regard us, as servants of Christ and stewards of the hidden truths of God.² Now what is required of stewards is that they are found to be trustworthy.

³ But for me it is a very small thing that I should be judged by you or by any human court. For I do not even judge myself.⁴ I am not aware of any charge being made against me, but that does not justify me. The one who judges me is the Lord.

⁵ Therefore do not pronounce judgment about anything before the time, before the Lord comes. He will bring to light the hidden things of darkness and reveal the purposes of the heart. Then each one will receive his praise from God.

⁶ Now, brothers, I applied these principles to myself and Apollos for your sakes, so that from us you might learn the meaning of the saying,

"Do not go beyond what is written."

This is so that none of you may be puffed up in favor of one against the other.

⁷ For who sees any difference between you and others? What do you have that you did not receive? If you have received it, why do you boast as if you did not receive it?

⁸ Already you have all you could want! Already you have become rich! You began to reign—and that quite apart from us! Indeed, I wish you did reign, so that we could reign with you.⁹ For I think God has put us apostles on display as the last in line, in a procession and like men sentenced to death. We have become a spectacle to the world—to angels, and to human beings.

¹⁰ We are fools for Christ's sake, but you are wise in Christ. We are weak, but you are strong. You are held in honor, but we are held in dishonor.¹¹ Up to this present hour we are hungry and thirsty, we are poorly clothed, we are beaten, and we are homeless.

¹² We labor hard, working with our own hands. When we are slandered, we bless. When we are persecuted, we endure.¹³ When we are slandered, we speak with kindness. We have become as the refuse of the world and the filthiest of all things, even till now.

¹⁴ I do not write these things to shame you, but to warn you as my beloved children.¹⁵ For even if you have ten thousand guardians in Christ, you do not have many fathers. For I became your father in Christ Jesus through the gospel.¹⁶ So I urge you to be imitators of me.

¹⁷ That is why I sent you Timothy, my beloved and faithful child in the Lord. He will remind you of my ways in Christ, just as I teach them everywhere and in every church.¹⁸ Now some of you have become puffed up, acting as though I were not coming to you.

¹⁹ But I will come to you soon, if the Lord wills. Then I will know not merely the words of these who are so puffed up, but I will see their power.²⁰ For the kingdom of God does not consist in words but in power.²¹ What do you want? Should I come to you with a rod or with love and in a spirit of gentleness?

5 ¹We heard a report that there is sexual immorality among you, a kind of immorality that is not even permitted among the pagans: A man has his father's wife.²You are puffed up! Should you not mourn instead, so that the one who did this deed might be removed from among you?

³For even though I am absent in body, I am present in spirit. I have already passed judgment on the one who did this, just as though I were there.⁴When you are assembled in the name of our Lord Jesus and I am with you in spirit, and the power of our Lord Jesus is present,⁵deliver this man over to Satan for the destruction of the flesh, so that his spirit may be saved on the day of the Lord.

⁶Your boasting is not good. Do you not know that a little yeast leavens the whole loaf?⁷Cleanse yourselves of the old yeast so that you may be a new batch of dough, unleavened, just as you really are. For Christ, our Passover lamb, has been sacrificed.⁸So let us then celebrate the festival, not with the old yeast, the yeast of bad behavior and wickedness. Instead, let us celebrate with the unleavened bread of sincerity and truth.

⁹I wrote to you in my letter not to associate with sexually immoral people.¹⁰In no way did I mean the immoral people of this world, or the greedy, or swindlers, or idolaters, since to stay away from them you would need to go out of the world.

¹¹But now I am writing to you not to associate with anyone who is called a brother but who is living in sexual immorality, or who is greedy, or is an idolater, or is verbally abusive, or is a drunkard, or a swindler. Do not even eat a meal with such a person.¹²For how am I involved with judging those who are outside the church? Instead, are you not to judge those who are inside the church?¹³But God judges those who are on the outside.

"Remove the evil person from among you."

6 ¹When one of you has a dispute against another, does he dare to bring a lawsuit before the unrighteous rather than before God's holy people?² Do you not know that God's holy people will judge the world? If then you will judge the world, are you not able to settle matters of little importance?³ Do you not know that we will judge the angels? How much more, then, can we judge matters of this life?

⁴If then you have to make judgments that pertain to daily life, why do you lay such cases as these before those who have no standing in the church?⁵ I say this to your shame. Is there no one among you wise enough to settle a dispute between brothers?⁶ But one brother brings a lawsuit against another brother—and this before unbelievers!

⁷The fact that you have lawsuits with one another is already a defeat for you. Why not rather suffer the wrong? Why not rather allow yourselves to be cheated?⁸ But you yourselves do wrong and you cheat, and you do this to your own brothers!

⁹Do you not know that the unrighteous will not inherit the kingdom of God? Do not be deceived: neither the sexually immoral, nor idolaters, nor adulterers, nor men who submit to homosexual acts, nor men who perform homosexual acts, ¹⁰nor thieves, nor the greedy, nor drunkards, nor slanderers, nor swindlers will inherit the kingdom of God. ¹¹That is what some of you were like. But you have been cleansed, you have been sanctified, you have been justified in the name of the Lord Jesus Christ and by the Spirit of our God.

¹²"Everything is lawful for me," but not everything is profitable. "Everything is lawful for me," but I will not be mastered by any of them. ¹³"Food is for the stomach, and the stomach is for food," but God will do away with both of them. The body is not intended for sexual immorality. Instead, the body is for the Lord, and the Lord will provide for the body.

¹⁴God both raised the Lord and will also raise us up by his power. ¹⁵Do you not know that your bodies are members of Christ? Should I then take the members of Christ and join them to a prostitute? May it not be!

¹⁶Do you not know that he who is joined to a prostitute becomes one body with her? As scripture says, "The two will become one flesh."¹⁷ But he who is joined to the Lord becomes one spirit with him.

¹⁸Run away from sexual immorality! Every other sin that a person commits is outside the body, but the sexually immoral person sins against his own body.

¹⁹Do you not know that your body is a temple of the Holy Spirit, who lives within you, whom you have from God? Do you not know that you are not your own?²⁰ For you were bought with a price. Therefore glorify God with your body and in your spirit, which belong to God.

⁷ Now concerning the issues you wrote about: "It is good for a man not to touch a woman."² But because of temptations for many immoral acts, each man should have his own wife, and each woman should have her own husband.

³ The husband should fulfill his duty to have sexual relations with his wife, and in the same way the wife to her husband.⁴ It is not the wife who has authority over her own body, it is the husband. In the same way, the husband does not have authority over his own body, but the wife does.

⁵ Do not deprive each other, except by mutual agreement and for a specific period of time. Do this so that you may devote yourselves to prayer. Then you should come together again, so that Satan may not tempt you because of your lack of self-control.

⁶ But I say these things to you as a concession and not as a command.⁷ I wish that everyone were as I am. But each one has his own gift from God. One has this kind of gift, and another that kind.

⁸ To the unmarried and to widows I say that it is good for them if they remain unmarried, as I am.⁹ But if they cannot exercise self-control, they should marry. For it is better for them to marry than to burn with passion.

¹⁰ Now to the married I give this command—not I, but the Lord—the wife should not separate from her husband¹¹ (but if she does separate from her husband, she should remain unmarried or else be reconciled to her husband), and the husband should not divorce his wife.

¹² But to the rest I say—I, not the Lord—that if any brother has a wife who is an unbeliever, and if she is content to live with him, he should not divorce her.¹³ If a woman has an unbelieving husband, and if he is content to live with her, she should not divorce him.¹⁴ For the unbelieving husband is set apart because of his wife, and the unbelieving wife is set apart because of the brother. Otherwise your children would be unclean, but actually they are set apart.

¹⁵ But if the unbeliever departs, let him go. In such cases, the brother or sister is not bound to their vows. God has called us to live in peace.¹⁶ For how do you know, woman, whether you will save your husband? Or how do you know, man, whether you will save your wife?

¹⁷ However, as the Lord has given each one his portion, let each one walk as God has called him. This is my rule in all the churches.¹⁸ Was anyone circumcised when he was called to believe? He should not try to appear uncircumcised. Was anyone uncircumcised when he was called to faith? He should not be circumcised.¹⁹ For it is neither circumcision nor uncircumcision that matters. What matters is obeying the commandments of God.

²⁰ Each one should remain in the calling he was in when God called him to believe.²¹ Were you a slave when God called you? Do not be concerned about it. But if you can become free, take advantage of it.²² For someone who is called by the Lord as a slave is the Lord's freeman. In the same way, the one who was free when he was called to believe is Christ's slave.²³ You have been bought with a price, so do not become slaves of men.²⁴ Brothers, in whatever situation he was in when he was called, let each one remain with God in that.

²⁵ Now concerning virgins, I have no commandment from the Lord. But I give my opinion as one who, by the Lord's mercy, is trustworthy.²⁶ Therefore, I think that because of the disaster that is coming, it is good for a man to remain as he is.

²⁷ Are you bound to a wife? Do not seek a divorce. If you are free of a wife, do not seek a wife.²⁸ But if you do marry, you have not sinned, and if a virgin marries, she has not sinned. But those who do will have many kinds of fleshly trouble, and I want to spare you from this.

²⁹ But this I say, brothers: The time is short. From now on, let those who have wives live as though they had none.

³⁰ Those who weep should act as though they were not weeping, and those who rejoice as though they were not rejoicing, and those who buy as though they did not possess anything,³¹ and those who use the world should not act as though they are using it to the full. For the world in its present form is coming to an end.

³² I would like you to be free from worries. The unmarried man is concerned about the things of the Lord, how to please him.³³ But the married man is concerned about the things of the world, how to please his wife—he is divided. The unmarried woman or the virgin is concerned about the things of the Lord, how to be set apart in body and in spirit. But the married woman is concerned about the things of the world, how to please her husband.

³⁵ I say this for your own benefit, and not to put any constraint on you. I say this for what is right, so that you may be devoted to the Lord without any distraction.

³⁶ But if anyone thinks that he is not treating his virgin with respect—if she is beyond the age of marriage and it must be so—he should do what he wants. He is not sinning. They should marry.³⁷ But if he is standing firm in his

heart, if he is not under pressure but can control his own will, and if he has decided in his own heart to do this, to keep his own a virgin, he will do well.³⁸ So the one who marries his virgin does well, and the one who chooses not to marry will do even better.

³⁹A woman is bound to her husband while he lives. But if her husband dies, she is free to marry anyone she wishes, but only in the Lord.⁴⁰ Yet in my judgment she would be happier if she lives as she is. And I think that I also have the Spirit of God.

8 ¹Now concerning food sacrificed to idols: We know that we all have knowledge. Knowledge puffs up, but love builds up.² If anyone thinks he knows something, that person does not yet know as he should know.³ But if anyone loves God, that person is known by him.

⁴Therefore, concerning the eating of food sacrificed to idols: We know that an idol in this world is nothing and that there is no God but one.⁵ For even if there were so-called gods, either in heaven or on earth (just as there are many "gods" and many "lords"),⁶ yet for us there is only one God, the Father, from whom are all things and for whom we live, and one Lord Jesus Christ, through whom all things exist, and through whom we exist.

⁷However, this knowledge is not in everyone. Instead, some previously practiced idol worship, and they eat this food as if it were something sacrificed to an idol. Their conscience is thereby defiled because it is weak.

⁸But food will not present us to God. We are not worse if we do not eat, nor better if we do eat it.⁹ But take care that your freedom does not become a reason for someone who is weak in faith to stumble.¹⁰ For suppose that someone sees you, who have knowledge, eating a meal in an idol's temple. Is not his weak conscience emboldened to eat what is offered to idols?

¹¹So because of your understanding about the true nature of idols, the weaker one, the brother for whom Christ died, is destroyed.¹² Thus, when you sin against your brothers and wound their weak consciences, you sin against Christ.¹³ Therefore, if food causes my brother to stumble, I will never eat meat again, so that I may not cause my brother to fall.

9 ¹Am I not free? Am I not an apostle? Have I not seen Jesus our Lord? Are you not my work in the Lord?²If I am not an apostle to others, at least I am to you. For you are the seal of my apostleship in the Lord.

³This is my defense to those who examine me:⁴Do we not have the right to eat and drink?⁵Do we not have the right to take along a wife who is a believer, as do the rest of the apostles, and the brothers of the Lord, and Cephas?⁶Or do only I and Barnabas not have the right to not work at a trade?

⁷Who serves as a soldier at his own expense? Who plants a vineyard and does not eat its fruit? Or who shepherds a flock and does not drink milk from it?⁸Do I say these things based on human authority? Does not the law also say this?

⁹For it is written in the law of Moses, "Do not put a muzzle on an ox when it is threshing the grain." Is it really the oxen that God cares about?¹⁰Is he not speaking about us? It was written for us, because the one who plows should plow in hope, and the one who threshes should thresh in the hope of sharing in the harvest.¹¹If we sowed spiritual things among you, is it too much for us to reap physical things from you?

¹²If others exercised this right from you, do we not have even more? But we did not claim this right. Instead we endured everything rather than be a hindrance to the gospel of Christ.¹³Do you not know that those who perform sacred duties get their food from the temple? Do you not know that those who serve at the altar share in what is offered on the altar?¹⁴In the same way, the Lord commanded that those who proclaim the gospel should get their living from the gospel.

¹⁵But I have not claimed any of these rights. And I do not write this so something might be done for me. It would be better for me to die than—No one will make my boast empty!¹⁶For if I preach the gospel, I have no reason for boasting, because I must do this. And woe be to me if I do not preach the gospel!

¹⁷For if I do this willingly, I have a reward. But if not willingly, I still have a stewardship that was entrusted to me.

¹⁸What then is my reward? That when I preach, I may offer the gospel without charge and so not take full use of my right in the gospel.

¹⁹For though I am free from all, I became a servant to all, in order that I might win more.²⁰To the Jews I became like a Jew, in order to win Jews. To those under the law, I became like one under the law in order to win those under the law. I did this even though I myself was not under the law. ¹

²¹To those outside the law, I became like one outside the law, although I was not outside the law of God myself, but under the law of Christ. I did this so that I may win those outside the law.²²To the weak I became weak, so that I may win the weak. I have become all things to all people, so that I may by all means save some.²³I do all things for the gospel's sake, so that I may participate in its blessings.

²⁴Do you not know that in a race all the runners run the race, but that only one receives the prize? So run to win the prize.²⁵Every athlete exercises self-control in all things. They do it to receive a wreath that is perishable, but we do it to receive one that is imperishable.²⁶Therefore this is how I run, as not without purpose; this is how I box, not as one beating the air.²⁷But I subdue my body and make it a slave, so that after I have preached to others, I myself may not be disqualified.

¹The ULB has: I did this even though I myself was not under the law . A few important and ancient Greek copies, with other ancient translations, leave this sentence out.

10 ¹I do not want you to be uninformed, brothers, that our fathers were all under the cloud and all passed through the sea.²All were baptized into Moses in the cloud and in the sea,³and all ate the same spiritual food.⁴All drank the same spiritual drink. For they drank from a spiritual rock that followed them, and that rock was Christ.

⁵But God was not well pleased with most of them, and their corpses were scattered about in the wilderness.⁶Now these things were examples for us, so we would not be those who lust for evil things as they lusted.

⁷Do not be idolaters, as some of them were. This is as it is written: "The people sat down to eat and drink, and rose up to play."⁸Let us not commit sexual immorality, as many of them did. In one day, twenty-three thousand people died because of it.

⁹Neither let us put Christ to the test, as many of them tested him and were destroyed by snakes.¹⁰Also do not grumble, as many of them did and were destroyed by an angel of death.

¹¹Now these things happened to them as examples for us. They were written for our instruction—for us on whom the end of the ages has come.¹²Therefore let anyone who thinks he stands be careful that he does not fall.¹³No temptation has overtaken you that is not common to all humanity. Instead, God is faithful. He will not let you be tempted beyond your ability. With the temptation he will also provide the way of escape, so that you may be able to endure it.

¹⁴Therefore, my beloved ones, run away from idolatry.¹⁵I speak to you as people who have understanding, so you may judge what I say.¹⁶The cup of blessing that we bless, is it not a sharing in the blood of Christ? The bread that we break, is it not a sharing in the body of Christ?¹⁷Because there is one loaf of bread, we who are many are one body. We all take of one loaf of bread together.

¹⁸Look at the Israel that is according to the flesh. Are not those who eat the sacrifices participants in the altar?

¹⁹What am I saying then? That an idol is anything? Or that food sacrificed to an idol is anything?

²⁰But I say about the things they sacrifice, that they offer these things to demons and not to God. I do not want you to be participants with demons!²¹You cannot drink the cup of the Lord and the cup of demons. You cannot participate at the table of the Lord and the table of demons.²²Or do we provoke the Lord to jealousy? Are we stronger than he is?

²³"Everything is lawful," but not everything is profitable. "Everything is lawful," but not everything builds people up.²⁴No one should seek his own good. Instead, each one should seek the good of his neighbor.

²⁵Eat everything sold in the market without asking questions of conscience.²⁶For "the earth is the Lord's, and the fullness of it."²⁷If an unbeliever invites you to eat a meal, and you wish to go, eat whatever is set before you without asking questions of conscience.

²⁸But if someone says to you, "This has been offered in sacrifice," then do not eat it, both for the sake of the one who informed you, and for the sake of conscience—²⁹the conscience of the other man, I mean, and not yours. For why should my freedom be judged by another's conscience?³⁰If I partake of the meal with gratitude, why am I being insulted for that for which I gave thanks?

³¹Therefore, whether you eat or drink, or whatever you do, do all to the glory of God.³²Be blameless both to Jews and to Greeks, and to the church of God.³³In the same way I try to please all people in all things. I do not seek my benefit, but that of the many. I do this so that they may be saved.

¹Some ancient copies of the Greek text add, For the earth and everything in it belong to the Lord . But the best ancient copies of the Greek text do not have this. Many scholars see this addition as a duplication of verse 26.

11 ¹Be imitators of me, just as I am an imitator of Christ.

²Now I praise you because you remember me in everything. I praise you because you hold firmly to the traditions just as I delivered them to you.³Now I want you to understand that Christ is the head of every man, that a man is the head of a woman, and that God is the head of Christ.⁴Any man who prays or prophesies with his head covered dishonors his head.

⁵But any woman who prays or prophesies with her head uncovered dishonors her head. For it is the same thing as if her head were shaved.⁶For if a woman will not cover her head, she should cut her hair short. If it is disgraceful for a woman to have her hair cut off or for her to shave her head, let her cover her head.

⁷For a man should not have his head covered, since he is the image and glory of God. But the woman is the glory of the man.⁸For man was not made from woman. Instead, woman was made from man.

⁹For neither was man created for woman. Instead, woman was created for man.¹⁰This is why the woman ought to have a symbol of authority on her head, because of the angels.

¹¹Nevertheless, in the Lord, the woman is not independent from the man, nor is the man independent from the woman.¹²For as the woman comes from the man, so does the man come from the woman. And all things come from God.

¹³Judge for yourselves: Is it proper for a woman to pray to God with her head uncovered?¹⁴Does not even nature itself teach you that if a man has long hair, it is a dishonor for him?¹⁵Does not nature teach you that if a woman has long hair, it is her glory? For her hair has been given to her as a covering.¹⁶But if anyone wants to argue about this, we do not have any other practice, nor do the churches of God.

¹⁷But in the following instructions, I do not praise you. For when you come together, it is not for the better but for the worse.¹⁸For in the first place, I hear that when you come together in the church, there are divisions among you, and in part I believe it.¹⁹For there must also be factions among you, so that those who are approved may become evident among you.

²⁰For when you come together, it is not the Lord's Supper that you eat.²¹When you eat, each one eats his own food before the others have their meal. One is hungry, and another becomes drunk.²²Do you not have houses to eat and to drink in? Do you despise the church of God and humiliate those who have nothing? What should I say to you? Should I praise you? I will not praise you for this!

²³For I received from the Lord what I also passed on to you, that the Lord Jesus, on the night when he was betrayed, took bread.²⁴After he had given thanks, he broke it and said, "This is my body, which is for you. Do this to remember me."

²⁵In the same way he took the cup after supper, and he said, "This cup is the new covenant in my blood. Do this as often as you drink it, to remember me."²⁶For every time you eat this bread and drink this cup, you proclaim the Lord's death until he comes.

²⁷Whoever, therefore, eats the bread or drinks the cup of the Lord in an unworthy manner will be guilty of the body and the blood of the Lord.²⁸Let a person examine himself first, and in this way let him eat of the bread and drink of the cup.²⁹For he who eats and drinks without discerning the body eats and drinks judgment to himself.

³⁰That is why many among you are weak and ill, and some of you have fallen asleep.

³¹But if we examine ourselves, we will not be judged.³²But when we are judged by the Lord, we are disciplined, so that we may not be condemned along with the world.

³³Therefore, my brothers, when you come together to eat, wait for one another.³⁴If anyone is hungry, let him eat at home, so that when you come together it will not be for judgment. And about the other things you wrote, I will give instructions when I come.

12 ¹About spiritual gifts, brothers, I do not want you to be uninformed. ²You know that when you were pagans, you were led astray to idols who could not speak, in whatever ways you were led by them. ³Therefore I want you to know that no one who speaks by the Spirit of God can say, "Jesus is accursed." No one can say, "Jesus is Lord," except by the Holy Spirit.

⁴Now there are different gifts, but the same Spirit. ⁵There are different ministries, but the same Lord; ⁶and there are different kinds of work, but it is the same God who works all in all.

⁷Now to each one is given the outward display of the Spirit for the benefit of all. ⁸For to one is given by the Spirit the word of wisdom, and to another the word of knowledge by the same Spirit.

⁹To another is given faith by the same Spirit, and to another gifts of healing by the one Spirit. ¹⁰To another is given miraculous works, and to another prophecy. To another is given the ability to distinguish between spirits, to another various kinds of tongues, and to another the interpretation of tongues. ¹¹All these are the work of one and the same Spirit, giving the gifts to each one individually, as he chooses.

¹²For as the body is one and has many members and all are members of the same body, so it is with Christ. ¹³For by one Spirit we were all baptized into one body, whether Jews or Greeks, whether slave or free, and all were made to drink of one Spirit.

¹⁴For the body is not a single member, but many. ¹⁵If the foot says, "Since I am not the hand, I am not part of the body," it is not any less a part of the body. ¹⁶And if the ear says, "Because I am not an eye, I am not part of the body," it is not any less a part of the body. ¹⁷If the whole body were an eye, where would the sense of hearing be? If the whole body were an ear, where would the sense of smell be?

¹⁸But God has appointed each member, each one of them, into the body as he has desired. ¹⁹If they were all the same member, where would the body be? ²⁰So now they are many members, but only one body.

²¹The eye cannot say to the hand, "I have no need of you." Nor does the head say to the feet, "I have no need of you." ²²But the members of the body that appear to be weaker are essential, ²³and the parts of the body that we think are less honorable, we give them greater honor, and our unrepresentable members have more dignity. ²⁴Now our presentable members have no such need. Rather, God has composed the body, giving greater honor to those members that lack it.

²⁵He did this so there may be no division within the body, but that the members should care for one another with the same affection. ²⁶So when one member suffers, all the members suffer together; or when one member is honored, all the members rejoice together. ²⁷Now you are the body of Christ and individually members of it.

²⁸And God has appointed in the church first apostles, second prophets, third teachers, then those who do miracles, then gifts of healing, those who provide helps, those who do the work of administration, and those who have various kinds of tongues. ²⁹Are all of them apostles? Are all prophets? Are all teachers? Do all do miracles?

³⁰Do all of them have gifts of healing? Do all of them speak with tongues? Do all of them interpret tongues?

³¹Zealously seek the greater gifts. And now I will show you a more excellent way.

13 ¹Suppose that I speak with the tongues of men and of angels. But if I do not have love, I have become a noisy gong or a clanging cymbal. ²Suppose that I have the gift of prophecy and understand all hidden truths and knowledge, and that I have all faith so as to remove mountains. But if I do not have love, I am nothing. ³Suppose that I give all my possessions to feed the poor, and that I give my body to be burned. But if I do not have love, I gain nothing. ¹

⁴Love is patient and kind. Love is not jealous and does not boast. It is not puffed up⁵ or rude. It does not seek its own. It is not provoked, nor does it keep a count of wrongs. ⁶It does not rejoice in unrighteousness. Instead, it rejoices in the truth. ⁷Love bears all things, believes all things, hopes all things, and endures all things.

⁸Love never ends. If there are prophecies, they will pass away. If there are tongues, they will cease. If there is knowledge, it will pass away. ⁹For we know in part and we prophesy in part. ¹⁰But when the perfect comes, that which is incomplete will pass away.

¹¹When I was a child, I spoke like a child, I thought like a child, I reasoned like a child. When I became an adult, I put away childish things. ¹²For now we see indirectly in a mirror, but then face to face. Now I know in part, but then I will know fully just as I have been fully known. ¹³But now these three remain: faith, hope, and love. But the greatest of these is love.

¹Most important and ancient Greek copies, as well as ancient translations read, I give my body to be burned . There are a few important and ancient Greek copies, as well as ancient translations, that read, I give my body so that I might boast .

14 ¹Pursue love and be zealous for spiritual gifts, especially that you may prophesy.²For the one who speaks in a tongue does not speak to people but to God. For no one understands him because he speaks mysteries in the Spirit.³But the one who prophesies speaks to people to build them up, to exhort them, and to comfort them.⁴The one who speaks in a tongue builds up himself, but the one who prophesies builds up the church.

⁵Now I wish that you all spoke in tongues. But even more than that, I wish that you would prophesy. The one who prophesies is greater than the one who speaks in tongues (unless someone interprets so that the church may receive edification).⁶But now, brothers, if I come to you speaking in tongues, how will I benefit you? I cannot, unless I speak to you with revelation, or knowledge, or prophecy, or teaching.

⁷In the same way, when lifeless instruments are producing sounds—like the flute or the harp—if they do not produce different tones, how will anyone know what tune the flute or harp is playing?⁸For if the trumpet is played with an uncertain sound, how will anyone know when it is time to prepare for battle?⁹It is the same way for you with the tongue. If you utter speech that is not clear, how will what is said be understood? You will be speaking into the air.

¹⁰There are doubtless many kinds of languages in the world, and none is without meaning.¹¹But if I do not know the meaning of a language, I will be a foreigner to the speaker, and the speaker will be a foreigner to me.

¹²So it is with you. Since you are eager for the manifestations of the Spirit, seek for the edification of the church so that you might abound.¹³So the one who speaks in a tongue should pray that he may interpret.¹⁴For if I pray in a tongue, my spirit prays, but my mind is unfruitful.

¹⁵What am I to do? I will pray with my spirit, but I will also pray with my mind. I will sing with my spirit, and I will also sing with my mind.¹⁶Otherwise, if you bless God with the spirit, how will the outsider say "Amen" when you are giving thanks if he does not know what you are saying?

¹⁷For you certainly give thanks well enough, but the other person is not built up.¹⁸I thank God that I speak in tongues more than all of you.¹⁹But in the church I would rather speak five words with my understanding so that I might instruct others, than ten thousand words in a tongue.

²⁰Brothers, do not be children in your thinking. Rather, in regard to evil, be like infants. But in your thinking be mature.²¹In the law it is written,

"By men of strange tongues
and by the lips of strangers
I will speak to this people.
Even then they will not hear me,"
says the Lord.

²²So then, tongues are a sign, not to believers, but to unbelievers. But prophecy is for a sign, not for unbelievers, but for believers.²³If, therefore, the whole church comes together and all speak in tongues, and outsiders and unbelievers come in, would they not say that you are insane?

²⁴But if you all were prophesying and an unbeliever or an outsider came in, he would be convicted by all he hears. He would be judged by all that is said.²⁵The secrets of his heart would be revealed. As a result, he would fall on his face and worship God. He would declare that God is really among you.

²⁶What is next then, brothers? When you come together, each one has a psalm, a teaching, a revelation, a tongue, or an interpretation. Do everything so that you build up the church.²⁷If anyone speaks in a tongue, let there be two or at most three, and each one in turn, and then someone should interpret what is said.²⁸But if there is no one to interpret, let each of them keep silent in the church. Let each one speak to himself alone and to God.

²⁹Let two or three prophets speak, and let the others listen with discernment to what is said.³⁰But if there is a revelation to one who is sitting, let the first be silent.

³¹For each of you can prophesy one by one so that each one may learn and all may be exhorted.³²For the spirits of the prophets are subject to the prophets.³³For God is not a God of confusion, but of peace.

This is the rule in all the churches of God's holy people.

³⁴The women should keep silent in the churches. For they are not permitted to speak. Instead, they should be in submission, as also the law says.³⁵If there is anything they desire to learn, let them ask their husbands at home.

For it is disgraceful for a woman to speak in the church.³⁶ Did the word of God come from you? Are you the only ones it has reached?

³⁷If anyone thinks himself to be a prophet or spiritual, he should acknowledge that the things I write to you are a command of the Lord.³⁸ But if anyone does not recognize this, let him not be recognized.

³⁹So then, brothers, earnestly desire to prophesy, and do not forbid anyone from speaking in tongues.⁴⁰ But let all things be done properly and in order.

15 ¹Now I want to make known to you, brothers, the gospel I proclaimed to you, which you received and on which you stand,²and by which you are being saved, if you hold firmly to the word I preached to you, unless you believed in vain.

³For I delivered to you as of first importance what I also received, that Christ died for our sins according to the scriptures,⁴that he was buried, and that he was raised on the third day according to the scriptures.

⁵Christ appeared to Cephas, and then to the twelve;⁶then he appeared to more than five hundred brothers at once. Most of them are still alive, but some have fallen asleep.⁷Then he appeared to James, then to all the apostles.

⁸Last of all, he appeared to me, as if to one born prematurely.⁹For I am the least of the apostles. I am unworthy to be called an apostle because I persecuted the church of God.

¹⁰But by the grace of God I am what I am, and his grace in me was not in vain. Instead, I labored harder than all of them. Yet it was not I, but the grace of God that is with me.¹¹Therefore whether it is I or they, so we preach and so you believed.

¹²Now if Christ is proclaimed as raised from the dead, how can some of you say there is no resurrection of the dead?¹³But if there is no resurrection of the dead, then not even Christ has been raised;¹⁴and if Christ has not been raised, then our preaching is in vain, and your faith also is in vain.

¹⁵Also, we are found to be false witnesses about God, because we testified that God raised Christ from the dead. But he did not raise him, if indeed the dead are not raised.¹⁶For if the dead are not raised, not even Christ has been raised;¹⁷and if Christ has not been raised, your faith is in vain and you are still in your sins.

¹⁸Then those who have fallen asleep in Christ have also perished.¹⁹If only in this life we hope in Christ, of all people we are most to be pitied.

²⁰But now Christ has been raised from the dead as the firstfruits of those who sleep.²¹For since death came by a man, by a man also came the resurrection of the dead.

²²For as in Adam all die, so also in Christ all will be made alive.²³But each in his own order: Christ, who is the firstfruits, and then those who belong to Christ will be made alive at his coming.

²⁴Then will be the end, when he will hand over the kingdom to God the Father, when he will abolish all rule and all authority and power.²⁵For he must reign until he has put all his enemies under his feet.²⁶The last enemy to be destroyed is death.

²⁷For "he has put everything under his feet." But when it says, "he has put everything," it is clear that this does not include the one who put everything in subjection under him.²⁸When all things are subjected under him, then the Son himself will be subjected under the one who put all things into subjection under him, that God may be all in all.

²⁹Or else what will those do who are baptized for the dead? If the dead are not raised at all, why are they baptized for them?³⁰Why then are we in danger every hour?

³¹I die every day! This is as sure as my boasting in you, which I have in Christ Jesus our Lord.³²What do I gain, from a human point of view, if I fought with beasts at Ephesus, if the dead are not raised?

"Let us eat and drink,
for tomorrow we die."

³³Be not deceived: "Bad company corrupts good morals."³⁴Sober up! Live righteously! Do not keep sinning. For some of you have no knowledge of God. I say this to your shame.

³⁵But someone will say, "How are the dead raised, and with what kind of body will they come?"³⁶You fool! What you sow will not come to life unless it dies.

³⁷What you sow is not the body that will be, but a bare grain. It may become wheat or something else.³⁸But God will give it a body as he chooses, and to each seed its own body.³⁹Not all flesh is the same. Instead, there is one flesh for human beings, and another flesh for animals, and another flesh for birds, and another for fish.

⁴⁰There are also heavenly bodies and earthly bodies. But the glory of the heavenly body is one kind and the glory of the earthly is another.⁴¹There is one glory of the sun, and another glory of the moon, and another glory of the stars. For one star differs from another star in glory.

⁴²So also is the resurrection of the dead. What is sown is perishable, and what is raised is imperishable.⁴³It is sown in dishonor; it is raised in glory. It is sown in weakness; it is raised in power.⁴⁴It is sown a natural body; it is raised a spiritual body. If there is a natural body, there is also a spiritual body.

⁴⁵So also it is written, "The first man Adam became a living soul." The last Adam became a life-giving spirit.⁴⁶But the spiritual did not come first but the natural, and then the spiritual.

⁴⁷The first man is of the earth, made of dust. The second man is from heaven.⁴⁸Just as the one made from dust is, so also are those who are made of the dust, and as the man of heaven is, so also are those who are of heaven.⁴⁹Just as we have borne the image of the man of dust, we will also bear the image of the man of heaven.

⁵⁰Now this I say, brothers, that flesh and blood cannot inherit the kingdom of God. Neither does what is perishable inherit what is imperishable.⁵¹Look! I tell you a mystery: We will not all sleep, but we will all be changed.

⁵²We will be changed in a moment, in the twinkling of an eye, at the last trumpet. For the trumpet will sound, and the dead will be raised imperishable, and we will be changed.⁵³For this perishable body must put on what is imperishable, and this mortal body must put on immortality.

⁵⁴But when this perishable body has put on what is imperishable, and when this mortal body has put on immortality, then will come about the saying that is written, "Death is swallowed up in victory."

⁵⁵ "Death, where is your victory?
Death, where is your sting?"

⁵⁶The sting of death is sin, and the power of sin is the law.⁵⁷But thanks be to God, who gives us the victory through our Lord Jesus Christ!

⁵⁸Therefore, my dear brothers, be steadfast and immovable. Always abound in the work of the Lord, because you know that your labor in the Lord is not in vain.

16 ¹Now concerning the collection for God's holy people: as I instructed the churches of Galatia, so you are to do. ²On the first day of the week, each of you is to put something aside and store it up as he may prosper. Do this so that there will be no collections when I come.

³When I arrive, to whomever you approve, I will give letters of introduction to them and will send them with your gift to Jerusalem. ⁴If it is appropriate for me to go also, they will go with me.

⁵But I will come to you when I pass through Macedonia. For I will pass through Macedonia. ⁶Perhaps I may stay with you or even spend the winter, so that you may help me on my way, wherever I go.

⁷For I do not wish to see you now for only a passing visit. For I hope to spend more time with you, if the Lord permits. ⁸But I will stay in Ephesus until Pentecost, ⁹for a wide door has opened for me, and there are many adversaries.

¹⁰Now when Timothy comes, see that he is with you unafraid, for he is laboring at the work of the Lord, as I am doing. ¹¹Let no one despise him. Help him on his way in peace, so that he may come to me. For I am expecting him to come along with the brothers. ¹²Now concerning our brother Apollos, I strongly encouraged him to visit you with the brothers. But it was not at all his will that he come now. However, he will come when the time is right.

¹³Be watchful, stand fast in the faith, act like men, be strong. ¹⁴Let all that you do be done in love.

¹⁵You know the household of Stephanas, that they were the firstfruits of Achaia, and that they have devoted themselves to the service of God's holy people. Now I urge you, brothers, ¹⁶to be in submission to such people and to everyone who helps in the work and labors with us.

¹⁷I rejoice at the coming of Stephanas, Fortunatus, and Achaicus. They have made up for your absence. ¹⁸For they have refreshed my spirit and yours. So then, acknowledge people like them.

¹⁹The churches of Asia send greetings to you. Aquila and Priscilla greet you in the Lord, with the church that is in their home. ²⁰All the brothers greet you. Greet one another with a holy kiss.

²¹I, Paul, write this with my own hand. ²²If anyone does not love the Lord, may he be accursed. Our Lord, come!

²³The grace of the Lord Jesus be with you. ²⁴My love be with you all in Christ Jesus. [1](#)

¹A few important and ancient Greek copies and some ancient translations have Amen at the end of verse 24. But many important ancient Greek copies, as well as many ancient translations, do not have Amen at the end.

2 Corinthians

1 ¹Paul, an apostle of Christ Jesus by the will of God, and Timothy our brother, to the church of God that is in Corinth, and to all God's holy people in the entire region of Achaia:

²May grace be to you and peace from God our Father and the Lord Jesus Christ.

³May the God and Father of our Lord Jesus Christ be praised. He is the Father of mercies and the God of all comfort. ⁴God comforts us in all our tribulation, so that we can comfort those who are in any tribulation. We comfort others with the same comfort that God used to comfort us.

⁵For just as the sufferings of Christ abound for our sake, so also our comfort abounds through Christ. ⁶But if we are afflicted, it is for your comfort and salvation; and if we are comforted, it is for your comfort. Your comfort is working effectively in your endurance of the same sufferings that we also suffer. ⁷Our hope concerning you is unshaken, for we know that as you share the sufferings, you also share our comfort.

⁸For we do not want you to be uninformed, brothers, about the tribulation we had in Asia. We were utterly burdened beyond our strength, so that we despaired even of life. ⁹Indeed, we had the sentence of death on us. But that was to make us not put our trust in ourselves, but instead in God, who raises the dead. ¹⁰He rescued us from such a deadly peril, and he will rescue us. On him we have set our hope that he will rescue us.

¹¹He will do this as you also help us by your prayer. Then many will give thanks on our behalf for the favor given to us through the prayers of many.

¹²Our boast is this: Our conscience testifies that we have conducted ourselves in the world with integrity and godly sincerity, not relying on fleshly wisdom but on the grace of God.¹³We write to you nothing that you cannot read and understand, and I hope that you will fully understand¹⁴as you have understood us in part, that you can boast of us on the day of our Lord Jesus, just as we will boast of you.

¹⁵Because I was confident about this, I wanted to come to you first, so that you might receive a second favor.¹⁶I was planning to visit you on my way to Macedonia. Then I wanted to visit you again on my trip from Macedonia, and then for you to send me on my way to Judea.

¹⁷When I was thinking this way, was I hesitating? Do I plan things according to the flesh, so that I say "Yes, yes" and "No, no" at the same time?¹⁸But just as God is faithful, our word to you is not "Yes" and "No."

¹⁹For the Son of God, Jesus Christ, whom Silvanus, Timothy, and I proclaimed among you, is not "Yes" and "No." Instead, he is always "Yes."²⁰For all the promises of God are "Yes" in him. So also through him we say "Amen" to the glory of God.

²¹Now it is God who confirms us with you in Christ, and he anointed us,²²he set his seal on us, and he gave us the Spirit in our hearts as a guarantee of what is to come.

²³But I call God as witness to my soul that the reason I did not come to Corinth was so that I might spare you.²⁴This is not because we want to be lords over your faith. Instead, we are fellow laborers with you for your joy, as you stand firm in your faith.

² ¹So I decided for my own part that I would not again come to you in sorrow.²If I caused you sorrow, who could make me glad but the very one who was made sorrowful by me?

³I wrote as I did in order that, when I came to you, I might not be hurt by those who should have made me rejoice. I have confidence about all of you that my joy is the same joy you all have.⁴For I wrote to you from great tribulation, with anguish of heart, and with many tears. I did not write you so that you would be made sorrowful. Instead, I wanted you to know the depth of the love that I have for you.

⁵If anyone has caused sorrow, he has caused sorrow not only to me, but in some measure—not to burden you—to all of you.⁶This punishment of that person by the majority is enough.⁷So now rather than punish him, you should forgive and comfort him. Do this so that he is not overwhelmed by too much sorrow.

⁸So I exhort you to confirm your love for him.⁹This was the reason I wrote, so that I might test you and know whether you are obedient in everything.

¹⁰If you forgive anyone, I forgive that person as well. What I have forgiven—if I have forgiven anything—it is forgiven for your sake in the presence of Christ.¹¹This is so that Satan will not trick us. For we are not ignorant of his schemes.

¹²A door was opened to me by the Lord when I came to the city of Troas to preach the gospel of Christ there.¹³I had no relief in my spirit because I did not find my brother Titus there. So I left them and went on to Macedonia.

¹⁴But may thanks be to God, who in Christ always leads us in triumph. Through us he reveals the sweet aroma of the knowledge of him everywhere.¹⁵For we are to God the sweet aroma of Christ, both among those who are saved and among those who are perishing.

¹⁶To the people who are perishing, it is an aroma from death to death. To the ones being saved, it is an aroma from life to life. Who is worthy of these things?¹⁷For we are not like so many people who sell the word of God for profit. Instead, with purity of motives, we speak in Christ, as we are sent from God, in the sight of God.

3 ¹Are we beginning to praise ourselves again? We do not need letters of recommendation to you or from you, like some people, do we?²You yourselves are our letter of recommendation, written on our hearts, known and read by all people.³You show that you are a letter from Christ, the result of our ministry. It was written not with ink but by the Spirit of the living God. It was not written on tablets of stone, but on tablets of human hearts.

⁴And this is the confidence that we have through Christ before God.⁵We are not competent in ourselves to claim anything as coming from us. Rather, our competence is from God.⁶It is God who made us able to be servants of a new covenant. This is a covenant not of the letter but of the Spirit. For the letter kills, but the Spirit gives life.

⁷Now the ministry of death—engraved in letters on stones—came in such glory that the sons of Israel could not look directly at Moses' face. This is because of the glory of his face, a glory that was fading.⁸How much more glorious will the ministry of the Spirit be?

⁹For if the ministry of condemnation had glory, how much more does the ministry of righteousness abound in glory!¹⁰For indeed, that which was once made glorious is no longer glorious in this respect, because of the glory that exceeds it.¹¹For if that which was passing away had glory, how much more will what is permanent have glory!

¹²Since we have such a hope, we are very bold.¹³We are not like Moses, who put a veil over his face so that the sons of Israel were not able to look directly at the ending of a glory that was passing away.

¹⁴But their minds were hardened. For to this day, when they read the old covenant, that same veil remains. It has not been removed, because only in Christ is it taken away.¹⁵But even today, whenever Moses is read, a veil covers their hearts.¹⁶But when a person turns to the Lord, the veil is taken away.

¹⁷Now the Lord is the Spirit. Where the Spirit of the Lord is, there is freedom.¹⁸Now all of us, with unveiled faces, see the glory of the Lord. We are being transformed into the same glorious likeness from one degree of glory into another, just as from the Lord, who is the Spirit.

⁴Therefore, because we have this ministry, and just as we have received mercy, we do not become discouraged.
²Instead, we have rejected secret and shameful ways. We do not walk in craftiness, and we do not mishandle the word of God, but by presenting the truth, we recommend ourselves to everyone's conscience in the sight of God.

³But if our gospel is veiled, it is veiled only to those who are perishing.⁴In their case, the god of this world has blinded their unbelieving minds. As a result, they are not able to see the light of the gospel of the glory of Christ, who is the image of God.

⁵For we do not proclaim ourselves, but Christ Jesus as Lord, and ourselves as your servants for Jesus' sake.⁶For God is the one who said, "Light will shine out of darkness." He has shone in our hearts, to give the light of the knowledge of the glory of God in the presence of Jesus Christ.

⁷But we have this treasure in jars of clay, so that it is clear that the exceedingly great power belongs to God and not to us.⁸We are afflicted in every way, but not overwhelmed. We are perplexed but not filled with despair.⁹We are persecuted but not abandoned; struck down but not destroyed;¹⁰always carrying around in our body the death of Jesus, so that the life of Jesus may also be revealed in our body.

¹¹For we who are alive are always being given over to death for Jesus' sake, so that the life of Jesus may be revealed in our mortal flesh.¹²So death is at work in us, but life is at work in you.

¹³But we have the same spirit of faith according to that which was written: "I believed, and so I spoke." We also believe, and so we also speak,¹⁴because we know that the one who raised the Lord Jesus will also raise us with Jesus and bring us with you into his presence.¹⁵For everything is for your sake, so that the grace that is reaching more and more people may cause thanksgiving to increase to the glory of God.

¹⁶So we do not become discouraged. Even though outwardly we are wasting away, inwardly we are being renewed day by day.¹⁷For this momentary, light affliction is producing for us an eternal burden of glory that exceeds all measurement.¹⁸For we are not watching for things that are seen, but for things that are unseen. The things that we can see are temporary, but the things that are unseen are eternal.

5 ¹We know that if our earthly house—the tent—is destroyed, we have a building from God. It is a house not made by human hands, but an eternal house, in heaven.²For in this tent we groan, longing to be clothed with our heavenly residence.³We long for this because by putting it on we will not be found to be naked.

⁴For indeed while we are in this tent, we groan, being burdened. We do not want to be unclothed. Instead, we want to be clothed, so that what is mortal may be swallowed up by life.⁵The one who prepared us for this very thing is God, who gave us the Spirit as a guarantee of what is to come.

⁶Therefore always be confident, knowing that while we are at home in the body, we are away from the Lord.⁷For we walk by faith, not by sight.⁸So we have confidence. We would prefer to be away from the body and at home with the Lord.

⁹So we make it our goal, whether we are at home or away, to please him.¹⁰For we must all appear before the judgment seat of Christ, so that each one may receive what is due for the things done in the body, whether for good or for bad.

¹¹Therefore, knowing the fear of the Lord, we persuade people. What we are is clearly seen by God, and I hope that it is also clear to your conscience.¹²We are not commending ourselves to you again, but we are giving you a reason to be proud of us, so you may have an answer for those who boast about appearances but not about what is in the heart.

¹³For if we are out of our minds, it is for God; and if we are in our right minds, it is for your sake.¹⁴For the love of Christ controls us, because we have concluded this: That one person died for all, and that therefore all have died.

¹⁵He died for all, so that those who live should no longer live for themselves but for him who for their sake died and was raised.

¹⁶For this reason, from now on we do not regard anyone according to the flesh, even though we once regarded Christ according to the flesh. But now we no longer regard him that way.¹⁷Therefore, if anyone is in Christ, he is a new creation. The old things have passed away. See, they have become new.

¹⁸All these things are from God. He reconciled us to himself through Christ and has given us the ministry of reconciliation.¹⁹That is, in Christ God is reconciling the world to himself, not counting their trespasses against them. He is entrusting to us the message of reconciliation.

²⁰So we are appointed as representatives of Christ, as though God were making his appeal through us. We plead with you, for the sake of Christ: "Be reconciled to God!"²¹He made him who knew no sin to become sin for us, so that we might become the righteousness of God in him.

6 ¹Working together with him, we also urge you not to receive the grace of God in vain.²For he says,

"In a favorable time I paid attention to you,
and in the day of salvation I helped you."

Look, now is the favorable time. Look, now is the day of salvation.

³We do not place a stumbling block in front of anyone, for we do not wish our ministry to be discredited.

⁴Instead, in every way we commend ourselves as God's servants in much endurance, in affliction, in distress, in hardship,⁵in beatings, in imprisonments, in riots, in hard labor, in sleepless nights, in hunger,⁶in purity, in knowledge, in patience, in kindness, in the Holy Spirit, in sincere love,⁷in the word of truth, in the power of God; with the armor of righteousness for the right hand and the left.

⁸We are God's servants in glory and dishonor, in slander and praise; regarded as deceivers and yet truthful;⁹as unknown, yet well known; as dying, yet, look—we live; as being disciplined, yet not killed;¹⁰as sorrowful, yet rejoicing; as poor, yet many are enriched; as having nothing, yet possessing all things.

¹¹We have spoken the whole truth to you, Corinthians, and our heart is wide open.¹²You are not restrained by us, but you are restrained in your own hearts.¹³Now in fair exchange—I speak as to children—open yourselves wide also.

¹⁴Do not be yoked together with unbelievers. For what association does righteousness have with lawlessness? For what fellowship does light have with darkness?¹⁵What agreement can Christ have with Belial? Or what share does a believer have together with an unbeliever?¹⁶And what agreement is there between the temple of God and idols? For we are the temple of the living God, just as God said:

"I will dwell among them
and walk among them.
I will be their God,
and they will be my people."

¹⁷Therefore,

"Come out from among them,
and be set apart," says the Lord.

"Touch no unclean thing,
and I will welcome you.

¹⁸ I will be a Father to you,
and you will be my sons and daughters,"
says the Lord Almighty.

⁷ Beloved, since we have these promises, let us cleanse ourselves of all defilement of flesh and spirit. Let us perfect holiness in the fear of God.

² Make room for us! We have not wronged anyone. We have not corrupted anyone or taken advantage of anyone.

³ It is not to condemn you that I say this. For I have already said that you are in our hearts, for us to die together and to live together. ⁴ I have great confidence in you, and great is my boast about you. I am filled with comfort. I overflow with joy even in all our tribulation.

⁵ When we came to Macedonia, our bodies had no rest. Instead, we were troubled in every way by conflicts on the outside and fears on the inside. ⁶ But God, who comforts the lowly, comforted us by the arrival of Titus. ⁷ It was not only by his arrival that God comforted us. It was also by the comfort that Titus had received from you. He told us of your great affection, your sorrow, and your zeal for me. So I rejoiced even more.

⁸ Even though my letter made you sorrowful, I do not regret it. But I did regret it when I saw that my letter made you sorrowful, though only for a little while. ⁹ Now I rejoice, not because you were sorrowful, but because your sorrow brought you to repentance. You experienced a godly sorrow, so you suffered no loss because of us. ¹⁰ For godly sorrow brings about repentance that accomplishes salvation without regret. Worldly sorrow, however, brings about death.

¹¹ See what great diligence this godly sorrow produced in you. How great was the determination in you to prove you were innocent. How great was your indignation, your fear, your longing, your zeal, and your desire to see that justice should be done! In everything you have proved yourselves to be innocent in this matter. ¹² Although I wrote to you, I did not write for the sake of the wrongdoer, nor for the one who suffered the wrong, but so that your earnestness toward us should be made known to you in the sight of God.

¹³ It is by this that we are encouraged.

In addition to our own comfort, we also rejoiced even more because of Titus' joy, because his spirit was refreshed by all of you.

¹⁴ For if I boasted to him about you, I was not put to shame. On the contrary, just as everything we said to you was true, our boasting about you to Titus proved to be true.

¹⁵ His affection for you is even greater as he remembers the obedience of all of you, how you welcomed him with fear and trembling. ¹⁶ I rejoice because I have complete confidence in you.

8 ¹We want you to know, brothers, about the grace of God that has been given to the churches of Macedonia.

²During a great test of tribulation, the abundance of their joy and the extremity of their poverty have produced great riches of generosity.

³For I testify that they gave as much as they were able, and even beyond what they were able, and of their own free will⁴they begged us with much earnestness for the privilege of sharing in this service to God's holy people.

⁵This did not happen as we had hoped, but they first gave themselves to the Lord and then to us by the will of God.

⁶So we urged Titus, who had already begun this task, to complete among you this act of grace.⁷But you abound in everything—in faith, in speech, in knowledge, in all diligence, and in your love for us. So also make sure that you excel in this act of grace. ¹

⁸I say this not as a command but to test the sincerity of your love by comparing it to the eagerness of other people.

⁹For you know the grace of our Lord Jesus Christ. Even though he was rich, for your sakes he became poor, so that through his poverty you might become rich.

¹⁰In this matter I will give you advice that will help you. One year ago, you not only started to do something, but you desired to do it.¹¹Now finish it. Just as there was an eagerness and desire to do it then, may you also bring it to completion, as much as you can.¹²For if you are eager to do this deed, it is a good and acceptable thing. It must be based on what a person has, not on what he does not have.

¹³For this is not to cause relief for others and tribulation for you, but for fairness.¹⁴Your abundance at the present time will supply what they need. This is also so that their abundance may supply your need, and so that there may be fairness.¹⁵It is as it is written:

"The one with much did not have anything left over,
and the one who had little did not have any lack."

¹⁶But thanks be to God, who put into Titus' heart the same earnest care that I have for you.¹⁷For he not only accepted our appeal, but he was also very earnest about it. He came to you of his own free will.

¹⁸We have sent with him the brother who is praised among all of the churches for his work in proclaiming the gospel.¹⁹Not only this, but he also was chosen by the churches to be our traveling companion with this act of grace, which is being administered by us for the glory of the Lord himself and our good will.

²⁰We are avoiding the possibility that anyone should complain about this act of generosity that we are carrying out.²¹We take care to do what is good, not only before the Lord, but also before people.

²²We are also sending another brother with them. We have tested him in many ways and found him diligent for many tasks. He is even more eager now because of the great confidence he has in you.²³As for Titus, he is my partner and fellow worker for you. As for our brothers, they are messengers from the churches. They are a glory to Christ.²⁴So show them the proof of your love, and show to the churches the reason for our boasting about you.

¹There is evidence that corrections were made to verse 7 by later copyists who were referring to other ancient texts. Most modern translations follow those corrections, and they now read, and in your love for us . But there are some important and ancient Greek copies that read, and in our love for you .

⁹ ¹Concerning the service for God's holy people, it is not necessary for me to write to you. ²I know about your desire, which I boasted about to the people of Macedonia. I told them that Achaia has been getting ready since last year. Your eagerness has motivated most of them to action.

³Now I have sent the brothers so that our boasting about you may not be futile, and so that you would be ready, as I said you would be. ⁴Otherwise, if any Macedonians come with me and find you unprepared, we would be ashamed—I say nothing about you—for being so confident in you. ⁵So I thought it was necessary to urge the brothers to come to you and to make arrangements in advance for the gift you have promised. This is so that it might be ready as a blessing, and not as something extorted.

⁶The point is this: The one who sows sparingly will also reap sparingly, and the one who sows for the purpose of a blessing will also reap a blessing. ⁷Let each one give as he has planned in his heart, not reluctantly or under compulsion, for God loves a cheerful giver.

⁸And God is able to make all grace overflow for you, so that always, in all things, you may have all you need. This will be so that you may multiply every good deed. ⁹It is as it is written:

"He has distributed his riches and given them to the poor.
His righteousness lasts forever."

¹⁰He who supplies seed to the farmer who sows and bread for food will also supply and multiply your seed for sowing. He will increase the harvest of your righteousness. ¹¹You will be enriched in every way so you can be generous. This will bring about thanksgiving to God through us.

¹²For carrying out this service not only meets the needs of God's holy people, but it also is overflowing into many acts of thanksgiving to God. ¹³Because of your being tested and proved by this service, you will also glorify God by obedience to your confession of the gospel of Christ. You will also glorify God by the generosity of your contribution to them and to everyone. ¹⁴They long for you, and they are praying for you. They do this because of the very great grace of God that is on you. ¹⁵May thanks be to God for his inexpressible gift!

10 ¹I, Paul, myself urge you, by the humility and gentleness of Christ. I am meek when I am in your presence, but I am bold toward you when I am away.²I beg of you that, when I am present with you, I will not need to be bold with the confidence that I think I will need to be bold when I oppose those who think that we are walking according to the flesh.

³For even though we walk in the flesh, we do not make war according to the flesh.⁴For the weapons we fight with are not fleshly. Rather, they have divine power to destroy strongholds. They bring misleading arguments to nothing.

⁵We also destroy every high thing that rises up against the knowledge of God. We take every thought captive into obedience to Christ.⁶And we are getting ready to punish every act of disobedience, as soon as your obedience is complete.

⁷Look at what is clearly in front of you. If anyone is convinced that he is Christ's, let him remind himself that just as he is Christ's, so also are we.⁸For even if I boast a little too much about our authority, which the Lord gave for us to build you up and not to destroy you, I will not be ashamed.

⁹I do not want it to appear that I am terrifying you by my letters.¹⁰For some people say, "His letters are serious and powerful, but his bodily presence is weak. His words are not worth listening to."

¹¹Let such people be aware that what we are in the words of our letters when we are absent is what we will be in our actions when we are there.¹²We are not so bold as to group ourselves or compare ourselves with those who praise themselves. But when they measure themselves by one another and compare themselves with each other, they have no insight.

¹³We, however, will not boast beyond limits. Instead, we will do so only within the limits of what God has assigned to us, limits that reach even as far as you.¹⁴For we are not overextending ourselves as though we did not reach you. We were the first to reach as far as you with the gospel of Christ.

¹⁵We have not boasted beyond limits about the labors of others. Rather, our hope is that as your faith continues to grow, our work among you will greatly expand,¹⁶so that we may preach the gospel even in regions beyond you, without boasting of work already done in another's area.

¹⁷ "But let the one who boasts, boast in the Lord."

¹⁸For it is not the one who recommends himself who is approved, but the one whom the Lord recommends.

11 ¹I wish that you could put up with me in some foolishness. But you are indeed putting up with me!²For I am jealous about you. I have a godly jealousy for you, since I promised you in marriage to one husband. I promised to present you as a pure virgin to Christ.

³But I am afraid that somehow, as the serpent deceived Eve by his craftiness, your thoughts might be led astray, away from a sincere and pure devotion to Christ.⁴For suppose that someone comes and proclaims another Jesus than the one we preached. Or suppose that you receive a different spirit than what you received. Or suppose that you receive a different gospel than the one you received. You put up with these things well enough!

⁵For I think that I am not in the least inferior to those so-called super-apostles.⁶But even if I am untrained in speech, I am not untrained in knowledge. In every way and in all things we have made this known to you.

⁷Did I sin by humbling myself so you might be exalted? For I freely preached the gospel of God to you.⁸I robbed other churches by accepting support from them so that I could serve you.⁹When I was with you and I was in need, I did not burden anyone. For my needs were met by the brothers who came from Macedonia. In everything I have kept myself from being a burden to you, and I will continue to do that.

¹⁰As the truth of Christ is in me, this boasting of mine will not be silenced in the parts of Achaia.¹¹Why? Because I do not love you? God knows.

¹²And what I do I will keep doing, so that I may cut off the opportunity of those who want an opportunity to be found to be like us in the things they boast about.¹³For such people are false apostles and deceitful workers. They disguise themselves as apostles of Christ.

¹⁴And this is no surprise, for even Satan disguises himself as an angel of light.¹⁵It is no great surprise if his servants also disguise themselves as servants of righteousness. Their fate will be what their deeds deserve.

¹⁶I say again: Let no one think I am a fool. But if you do, receive me as a fool so I may boast a little.¹⁷What I am saying with this boastful confidence—I am not talking the way the Lord would—I am saying as a fool.¹⁸Since many people boast according to the flesh, I will also boast.

¹⁹For you gladly put up with fools. You are wise yourselves!²⁰For you put up with someone if he enslaves you, if he devours you, if he takes advantage of you, if he exalts himself, or if he slaps you in the face.²¹I will say to our shame that we were too weak to do that. Yet if anyone is bold—I am speaking like a fool—I too will be bold.

²²Are they Hebrews? So am I. Are they Israelites? So am I. Are they descendants of Abraham? So am I.²³Are they servants of Christ? (I speak as though I were insane.) I am more: in harder labor, in more prisons, in beatings beyond measure, in facing many deadly dangers.

²⁴From Jews I received five times the "forty lashes minus one."²⁵Three times I was beaten with rods. Once I was stoned. Three times I was shipwrecked. I have spent a night and a day on the open sea.²⁶I have been on frequent journeys, in danger from rivers, in danger from robbers, in danger from my own people, in danger from the Gentiles, in danger in the city, in danger in the wilderness, in danger at sea, in danger from false brothers.

²⁷I have served in labor and toil, in many sleepless nights, in hunger and thirst, often in fasting, in cold and nakedness.²⁸Apart from everything else, there is the daily pressure of my concern for all the churches.²⁹Who is weak, and I am not weak? Who has been caused to stumble, and I do not burn?

³⁰If I must boast, I will boast about what shows my weaknesses.³¹The God and Father of the Lord Jesus, the one who is blessed forever, knows that I am not lying!

³²At Damascus, the governor under King Aretas was guarding the city of Damascus to arrest me.³³But I was lowered in a basket through a window in the wall, and I escaped from his hands.

12 ¹I must boast, even if it is unprofitable. But I will go on to visions and revelations from the Lord.²I know a man in Christ who fourteen years ago—whether in the body or out of the body, I do not know, God knows—was caught up into the third heaven.

³And I know that this man—whether in the body, or out of the body, I do not know, God knows—⁴was caught up into paradise and heard inexpressible words that people are not permitted to speak.⁵On behalf of such a person I will boast. But on behalf of myself I will not boast, except about my weaknesses.

⁶If I should choose to boast, I will not be a fool, because I would be speaking the truth. But I will keep from boasting, so that no one will think more of me than what he sees in me or hears from me.⁷To keep me from exalting myself because of the surpassing greatness of the revelations, a thorn in the flesh was given to me, a messenger from Satan to afflict me—so I would not exalt myself.

⁸Three times I pleaded with the Lord about this, for him to take it away from me.⁹But he said to me, "My grace is enough for you, for power is made perfect in weakness." So I would much rather boast about my weakness, so that the power of Christ might reside on me.¹⁰Therefore I am content for Christ's sake in weaknesses, in insults, in troubles, in persecutions and distressing situations. For whenever I am weak, then I am strong.

¹¹I have become a fool! You forced me to this, for I should have been praised by you. For I was not at all inferior to the so-called super-apostles, even though I am nothing.¹²The true signs of an apostle were performed among you with all perseverance, signs and wonders and miracles.¹³For how were you less important than the rest of the churches, except that I was not a burden to you? Forgive me for this wrong!

¹⁴Look! I am ready to come to you a third time. I will not be a burden to you, for I do not seek what is yours. I want you. For children should not save up for the parents. Instead, the parents should save up for the children.¹⁵I will most gladly spend and be spent for your souls. If I love you more, am I to be loved less?

¹⁶But as it is, I did not burden you. But since I am so crafty, I am the one who caught you by deceit.¹⁷Did I take advantage of you by anyone I sent to you?¹⁸I urged Titus to go to you, and I sent the other brother with him. Did Titus take advantage of you? Did we not walk in the same spirit? Did we not walk in the same steps?

¹⁹Do you think all of this time we have been defending ourselves to you? It is in the sight of God that we speak in Christ, and all for your strengthening, beloved.

²⁰For I fear that when I come, I may not find you as I wish. I fear that you might not find me as you wish. I fear that there may be quarreling, jealousy, outbursts of anger, rivalries, slander, gossip, arrogance, and disorder.²¹I fear that when I come back, my God might humble me before you. I fear that I might be grieved by many of those who have sinned before now and who did not repent of the uncleanness and sexual immorality and lustful indulgence that they practiced.

13 ¹This is the third time that I am coming to you. "Every matter must be established by the mouth of two or three witnesses."²I have already said to those who sinned before and to all the rest when I was there the second time, and I say it again: When I come again, I will not spare them.

³I tell you this because you are looking for proof that Christ is speaking through me. He is not weak toward you. Rather, he is powerful in you.⁴For he was crucified in weakness, but he is alive by God's power. For we also are weak in him, but we will live with him by the power of God among you.

⁵Examine yourselves, to see if you are in the faith. Test yourselves. Do you not realize this about yourselves, that Jesus Christ is in you?—unless, of course, you have failed the test.⁶And I hope that you will recognize that we have not failed the test.

⁷Now we pray to God that you may not do any wrong. I do not pray this so that we may appear to have passed the test. Rather, I pray that you may do what is proper, although we may seem to have failed the test.⁸For we are not able to do anything against the truth, but only for the truth.

⁹For we rejoice when we are weak and you are strong. We also pray that you may be made complete.¹⁰I write these things while I am away from you so, that when I am with you I do not have to deal harshly with you in the use of my authority—which the Lord gave to me so that I may build you up, and not tear you down.

¹¹Finally, brothers, rejoice! Work for restoration, be encouraged, think alike, live in peace. And the God of love and peace will be with you.¹²Greet each other with a holy kiss. All God's holy people greet you. **1**

¹³The grace of the Lord Jesus Christ, the love of God, and the fellowship of the Holy Spirit be with all of you. **2**

¹Some copies number this sentence as verse 13.

²Some translations number this sentence as verse 14.

Galatians

1 ¹Paul, an apostle—not an apostle from men nor by human agency, but through Jesus Christ and God the Father, who raised him from the dead—²and all the brothers with me, to the churches of Galatia:

³Grace to you and peace from God our Father and the Lord Jesus Christ,⁴who gave himself for our sins so that he might deliver us from this present evil age, according to the will of our God and Father:⁵to him be the glory forever and ever. Amen.

⁶I am amazed that you are turning away so quickly from him who called you by the grace of Christ. I am amazed that you are turning to a different gospel,⁷not that there is another gospel, but there are some men who cause you trouble and want to distort the gospel of Christ.

⁸But even if we or an angel from heaven should proclaim to you a gospel other than the one we proclaimed to you, let him be cursed.⁹As we have said before, so now I say again, "If someone proclaims to you a gospel other than the one you received, let him be cursed."¹⁰For am I now seeking the favor of men or of God? Am I seeking to please men? If I am still trying to please men, I am not a servant of Christ.

¹¹For I want you to know, brothers, that the gospel I proclaimed is not man's gospel.¹²I did not receive it from any man, nor was I taught it. Instead, it was by revelation of Jesus Christ to me.

¹³You have heard about my former life in Judaism, how I was persecuting the church of God beyond measure and that I was trying to destroy it.¹⁴I advanced in Judaism beyond many of those who were my own age, from out of my own people. That is how extremely zealous I was for the traditions of my fathers.

¹⁵But when God, who had set me apart from my mother's womb, and who called me through his grace, was pleased¹⁶to reveal his Son in me, so that I might preach him among the Gentiles, I did not immediately consult with flesh and blood.¹⁷I did not go up to Jerusalem to those who had become apostles before me. Instead, I went to Arabia and then returned to Damascus.

¹⁸Then after three years I went up to Jerusalem to get to know Cephas and I stayed with him fifteen days.¹⁹But I saw none of the other apostles except James, the Lord's brother.²⁰In what I write to you, I assure you before God that I am not lying.

²¹Then I went to the regions of Syria and Cilicia.²²I was still not known by face to the churches of Judea that are in Christ.²³They only heard it being said, "The man who once persecuted us is now proclaiming as good news the faith he once tried to destroy."²⁴So they glorified God because of me.

² Then after fourteen years I went up again to Jerusalem with Barnabas, taking Titus along with me.³ I went up because of a revelation and set before them the gospel that I preach among the Gentiles. I spoke privately to those who seemed to be important, in order to make sure that I was not running—or had not run—in vain.

³ But not even Titus, who was with me and who was a Greek, was forced to be circumcised.⁴ The false brothers came in secretly to spy on the liberty we have in Christ Jesus. They desired to enslave us,⁵ but we did not yield in submission to them for a moment, so that the truth of the gospel would remain with you.

⁶ But those who seemed to be important (whatever they were does not matter to me; God shows no partiality)—those, I say, who seemed important added nothing to me.⁷ On the contrary, they saw that I had been entrusted with the gospel to those who are uncircumcised, just as Peter had been entrusted with the gospel to those who are circumcised.⁸ For God, who worked in Peter for the apostleship to those who are circumcised, also worked in me to the Gentiles.

⁹ When James, Cephas, and John, who had a reputation as pillars, recognized the grace that had been given to me, they gave the right hand of fellowship to Barnabas and me. They agreed that we should go to the Gentiles and they should go to the circumcised.¹⁰ They requested only that we remember the poor, the very thing that I was eager to do.

¹¹ But when Cephas came to Antioch, I opposed him to his face because he stood condemned.¹² Before certain men came from James, Cephas was eating with the Gentiles. But when these men came, he stopped and kept away from the Gentiles. He was afraid of those who were demanding circumcision.

¹³ Also the rest of the Jews joined in this hypocrisy. Even Barnabas was led astray with them by their hypocrisy.

¹⁴ But when I saw that their behavior was not following the truth of the gospel, I said to Cephas in front of all of them, "If you are a Jew but are living like a Gentile and not like a Jew, how can you force the Gentiles to live like Jews?"

¹⁵ We ourselves are Jews by birth and not Gentile sinners;¹⁶ yet we know that no person is justified by the works of the law but through faith in Christ Jesus. So we also have believed in Christ Jesus so that we might be justified by faith in Christ and not by the works of the law. For by the works of the law no flesh will be justified.

¹⁷ But if, while we seek to be justified in Christ, we too were found to be sinners, is Christ then a minister of sin? Absolutely not!¹⁸ For if I rebuild those things I once destroyed, I prove myself to be a transgressor.¹⁹ For through the law I died to the law, so that I might live for God. I have been crucified with Christ. [1](#)

²⁰ It is no longer I who live, but Christ lives in me. The life I now live in the flesh I live by faith in the Son of God, who loved me and gave himself for me.²¹ I do not set aside the grace of God, for if righteousness could be gained through the law, then Christ died for nothing!

¹Some translations include this sentence with verse 20.

3 ¹Foolish Galatians! Who has put a spell on you? It was before your eyes that Jesus Christ was publicly displayed as crucified.²This is the only thing I want to learn from you: Did you receive the Spirit by the works of the law or by the hearing of faith?³Are you so foolish? Having begun by the Spirit, are you now going to be perfected by the flesh?

⁴Have you suffered so many things for nothing—if indeed it was for nothing?⁵Does he who gives the Spirit to you and works miracles among you do so by the works of the law or by the hearing of faith?

⁶Just as Abraham "believed God and it was credited to him as righteousness,"⁷in the same way, understand, then, that those of faith are the children of Abraham.⁸The scripture, foreseeing that God would justify the Gentiles by faith, preached the gospel beforehand to Abraham, saying, "In you all the nations will be blessed."⁹So then, those of faith are blessed along with Abraham, the man of faith.

¹⁰All who rely on the works of the law are under a curse; and so it is written, "Cursed is everyone who does not abide by all the things written in the book of the law, and do them."¹¹Now it is clear that no one is justified before God by the law, because "the righteous will live by faith."¹²But the law is not of faith; rather, "The person who does the works of the law must live by them."

¹³Christ redeemed us from the curse of the law by becoming a curse for us—for it is written, "Cursed is everyone who hangs on a tree"—¹⁴so that the blessing of Abraham might come to the Gentiles in Christ Jesus, so that by faith we might receive the promise of the Spirit.

¹⁵Brothers, let me speak in human terms. Once a man-made contract is established by law, no one can set it aside or add to it.¹⁶Now the promises were spoken to Abraham and to his descendant. It does not say, "to descendants," referring to many, but instead to only one, "and to your descendant," who is Christ.

¹⁷Now what I am saying is this: The law, which came 430 years afterward, does not set aside the covenant previously established by God, to nullify the promise.¹⁸For if the inheritance comes by the law, then it no longer comes by promise. But God freely gave it to Abraham by a promise.

¹⁹What, then, was the purpose of the law? It was added because of transgressions until the descendant of Abraham would come to whom the promise had been made. The law was ordained through angels by the hand of an intermediary.²⁰Now an intermediary implies more than one person. But God is one.

²¹So is the law against the promises of God? Absolutely not! For if a law had been given that could give life, then righteousness would certainly have come by the law.²²But the scripture imprisoned everything under sin so that the promise by faith in Jesus Christ might be given to those who believe.

²³Now before faith came, we were held captive under the law, imprisoned until faith should be revealed.²⁴So then the law became our guardian until Christ came, so that we might be justified by faith.²⁵But now that faith has come, we are no longer under a guardian.²⁶For you are all sons of God through faith in Christ Jesus.

²⁷For as many of you who were baptized into Christ have clothed yourselves with Christ.²⁸There is neither Jew nor Greek, there is neither slave nor free, there is neither male nor female, for you are all one in Christ Jesus.²⁹Then if you are Christ's, you are Abraham's descendants, and heirs according to promise.

⁴ I am saying that the heir, for whatever time he is a child, is no different from a slave, though he is owner of the entire estate.² But he is under guardians and managers until the date set by his father.

³ So also, when we were children, we were enslaved to the elemental principles of the world.⁴ But when the fullness of time had come, God sent out his Son, born of a woman, born under the law⁵ so that he might redeem those under the law, so that we might receive adoption as sons.

⁶ And because you are sons, God has sent the Spirit of his Son into our hearts, who cries out, "Abba, Father."⁷ So you are no longer a slave, but a son, and if a son, then you are also an heir through God.

⁸ But at that time, when you did not know God, you were made to be slaves to those who are, by their natural powers, not gods at all.⁹ But now that you have come to know God, or rather that you are known by God, how is it that you are turning back to the weak and worthless elemental principles? Do you want to be enslaved all over again?

¹⁰ You observe days and new moons and seasons and years!¹¹ I am afraid for you that somehow my labor with you may have been for nothing.

¹² I beg you, brothers, become like me, for I also have become like you. You did me no wrong.¹³ But you know that it was because of a disease of the flesh that I proclaimed the gospel to you the first time,¹⁴ and though my physical condition put you to the test, you did not despise or reject me. Instead, you welcomed me as if I were an angel of God, as if I were Christ Jesus himself.

¹⁵ Where then is your blessing now? For I testify to you that, if it were possible, you would have torn out your own eyes and given them to me.¹⁶ So then, have I become your enemy because I am telling you the truth?

¹⁷ They are zealous to win you over, but for no good purpose. They want to shut you out so you may be zealous for them.¹⁸ It is always good to be zealous for a good purpose, and not only when I am present with you.

¹⁹ My little children, again I am suffering the pains of childbirth for you until Christ is formed in you.²⁰ I wish I could be present with you now and change my tone, because I am perplexed about you.

²¹ Tell me, you who desire to be under the law, do you not listen to the law?²² For it is written that Abraham had two sons, one by the slave girl and one by the free woman.²³ One was born by the slave girl according to the flesh, but the other was born by the free woman through promise.

²⁴ These things may be interpreted as an allegory, for these women represent two covenants. One of them is from Mount Sinai and she bears children into slavery. This is Hagar.²⁵ Now Hagar represents Mount Sinai in Arabia; and she represents the present Jerusalem, for she is in slavery with her children.

²⁶ But the Jerusalem that is above is free, and she is our mother.²⁷ For it is written,

"Rejoice, you barren one who does not give birth;
cry out and shout for joy,
you who are not suffering the pains of childbirth;
because the children of the desolate woman are more numerous
than those of the woman who has a husband."

²⁸ But you, brothers, like Isaac, are children of promise.²⁹ At that time the one who was born according to the flesh persecuted the one born according to the Spirit. It is the same now.

³⁰ But what does the scripture say? "Send away the slave girl and her son. For the son of the slave girl will not share in the inheritance with the son of the free woman."³¹ Therefore, brothers, we are not children of a slave girl, but of the free woman.

5 ¹For freedom Christ has set us free. Stand firm, therefore, and do not again be subject to a yoke of slavery.

²Look, I, Paul, say to you that if you let yourselves be circumcised, Christ will not benefit you in any way.

³I testify again to every man who lets himself be circumcised that he is obligated to obey the whole law.⁴You are cut off from Christ, you who would be justified by the law; you no longer experience grace.

⁵For through the Spirit, by faith, we eagerly wait for the hope of righteousness.⁶In Christ Jesus neither circumcision nor uncircumcision has value, but only faith working through love.⁷You were running well. Who prevented you from obeying the truth?⁸This persuasion does not come from him who calls you!

⁹A little yeast leavens the whole batch of dough.¹⁰I have confidence in the Lord that you will think nothing different. The one who is troubling you will suffer the judgment, whoever he is.

¹¹Brothers, if I still proclaim circumcision, why am I still being persecuted? In that case the stumbling block of the cross has been removed.¹²As for those who are disturbing you, I wish they would cut themselves off!

¹³For you were called to freedom, brothers. But do not use your freedom as an opportunity for the flesh; rather, through love serve one another.¹⁴For the whole law is fulfilled in one word: "You must love your neighbor as yourself."¹⁵But if you bite and devour one another, watch out that you are not consumed by one another.

¹⁶But I say, walk by the Spirit and you will not carry out the desires of the flesh.¹⁷For the desires of the flesh are against the Spirit, and the desires of the Spirit are against the flesh. For these oppose each other, so that you cannot do the things you want.¹⁸But if you are led by the Spirit, you are not under the law.

¹⁹Now the works of the flesh are evident: sexual immorality, impurity, sensuality,²⁰idolatry, sorcery, hostilities, strife, jealousy, outbursts of anger, rivalry, dissension, divisions,²¹envy, drunkenness, drunken celebrations, and things like these. I warn you, as I warned you before, that those who practice such things will not inherit the kingdom of God.

²²But the fruit of the Spirit is love, joy, peace, patience, kindness, goodness, faith,²³gentleness, and self-control; against such things there is no law.²⁴Those who belong to Christ Jesus have crucified the flesh with its passions and desires.

²⁵If we live by the Spirit, let us also walk by the Spirit.²⁶Let us not become boastful, provoking one another, envying one another.

6 ¹Brothers, if someone is caught in any trespass, you who are spiritual should restore him in a spirit of gentleness. Be concerned about yourself, so you also may not be tempted.²Carry one another's burdens, and so fulfill the law of Christ.

³For if anyone thinks he is something when he is nothing, he deceives himself.⁴Each one should examine his own work, and then his reason to boast will be in himself alone and not in someone else.⁵For each one will carry his own burden.

⁶The one who is taught the word must share all good things with the one who teaches.⁷Do not be deceived. God is not mocked, for whatever a man plants, that he will also reap.⁸For he who plants seed to his own flesh, from the flesh will reap destruction. The one who plants seed to the Spirit, from the Spirit will reap eternal life.

⁹Let us not become weary in doing good, for at the right time we will reap a harvest, if we do not give up.¹⁰So then, as we have the opportunity, let us do good to all people, especially to those who belong to the household of faith.

¹¹See what large letters I write to you with my own hand.¹²Those who want to make a good impression in the flesh are trying to compel you to be circumcised. They do this only to avoid being persecuted for the cross of Christ.

¹³For not even those who circumcised themselves keep the law, but they want you to be circumcised so that they may boast about your flesh.

¹⁴But may I never boast except in the cross of our Lord Jesus Christ, through which the world has been crucified to me, and I to the world.¹⁵For neither circumcision counts for anything nor uncircumcision, but what counts is a new creation.¹⁶To all who walk according to this standard, peace and mercy be upon them, even upon the Israel of God.

¹⁷From now on let no one trouble me, for I carry on my body the marks of Jesus.

¹⁸The grace of our Lord Jesus Christ be with your spirit, brothers. Amen.

Ephesians

1 ¹Paul, an apostle of Christ Jesus through the will of God, to God's holy people in Ephesus, who are faithful in Christ Jesus: [1](#)

²Grace to you and peace from God our Father and the Lord Jesus Christ.

³May the God and Father of our Lord Jesus Christ be praised, who has blessed us with every spiritual blessing in the heavenly places in Christ.⁴God chose us in him from the foundation of the world, that we may be holy and blameless in his sight in love.

⁵God predestined us [2](#) for adoption as sons through Jesus Christ, according to the good pleasure of his will.⁶Our adoption results in the praise of his glorious grace that he has freely given us in the One he loves.

⁷In Jesus Christ we have redemption through his blood and the forgiveness of our trespasses, according to the riches of his grace.⁸He multiplied this grace to us with all wisdom and understanding.

⁹God made known to us the mystery of his will, according to what pleased him, and which he demonstrated in Christ,¹⁰with a view to a plan for the fullness of time, to bring all things together—all things in heaven and on earth—under one head, even Christ.

¹¹In Christ we were given an inheritance, having been predestined according to the plan of him who works out everything according to the purpose of his will.¹²God appointed us as heirs so that we, who are the first to hope in Christ, would be for the praise of his glory.

¹³In Christ, you also—when you had heard the word of truth—the gospel of your salvation, believed in him and were sealed with the promised Holy Spirit,¹⁴who is the guarantee of our inheritance until the redemption of the possession, to the praise of his glory.

¹⁵For this reason, ever since I heard about your faith in the Lord Jesus and your love for all God's holy people,¹⁶I have not stopped thanking God for you as I mention you in my prayers.

¹⁷I pray that the God of our Lord Jesus Christ, the Father of glory, will give to you a spirit of wisdom and revelation in the knowledge of him.¹⁸I pray that the eyes of your heart may be enlightened, that you may know the hope to which he has called you and the riches of his glorious inheritance among all God's holy people.

¹⁹In my prayers I ask that you may know the incomparable greatness of his power toward us who believe, according to the working of the strength of his might.²⁰This is the same power that he worked in Christ when he raised him from the dead and seated him at his right hand in the heavenly places.²¹He seated Christ far above all rule and authority and power and dominion, and every name that is named. Christ will rule, not only in this age, but also in the age to come.

²²God subjected all things under Christ's feet and gave him to the church as head over all things.²³The church is his body, the fullness of him who fills all in all.

Some important and ancient Greek copies do not have in Ephesus, but this letter may have been circulated throughout this region to several churches, not just to the church in Ephesus.

Some interpreters place the last phrase of Ephesians 1:4. in love , with verse 5 so that it reads, In love God predestined us .

² ¹And as for you, you were dead in your trespasses and sins,² in which you once walked, according to the ways of this world. You were living according to the ruler of the authorities of the air, the spirit that is working in the sons of disobedience.³ Once we all lived among these people, fulfilling the evil desires of our flesh, and carrying out the desires of the flesh and of the mind. We were by nature children of wrath, like the rest of humanity.

⁴But God is rich in mercy because of his great love with which he loved us.⁵ While we were dead in trespasses, he made us alive together in Christ—by grace you have been saved.⁶ God raised us up together with Christ, and God made us sit together in the heavenly places in Christ Jesus,⁷ so that in the ages to come he might show to us the immeasurably great riches of his grace expressed in his kindness toward us in Christ Jesus.

⁸For by grace you have been saved through faith, and this did not come from you; it is the gift of God,⁹ not from works, so that no one may boast.¹⁰ For we are God's workmanship, created in Christ Jesus to do good deeds that God planned long ago for us, so that we would walk in them.

¹¹Therefore, remember that once you were Gentiles in the flesh. You are called "uncircumcision" by what is called the "circumcision" in the flesh made by human hands.¹² For at that time you were separated from Christ, foreigners to citizenship in Israel, strangers to the covenants of the promise, having no hope and without God in the world.

¹³But now in Christ Jesus you who once were far away from God have been brought near by the blood of Christ.

¹⁴For he himself is our peace, because he made us both one. By his flesh he broke down the dividing wall of hostility.¹⁵ He set aside the law with its commands and ordinances so that he might create in himself one new man out of two, so making peace.¹⁶ Christ reconciles both peoples into one body to God through the cross, putting to death the hostility.

¹⁷Jesus came and proclaimed the good news of peace to you who were far away and peace to those who were near.¹⁸ For through Jesus we both have access in one Spirit to the Father.

¹⁹So then, now you Gentiles are no longer foreigners and strangers. Rather, you are fellow citizens with God's holy people and members of the household of God.²⁰ You have been built on the foundation of the apostles and prophets, and Christ Jesus himself is the cornerstone.²¹ In him the whole building fits together and grows as a holy temple in the Lord.²² It is in him that you also are being built together as a dwelling place for God in the Spirit.

3 ¹For this reason I, Paul, the prisoner of Christ Jesus for you Gentiles—²I assume that you have heard of the stewardship of the grace of God that was given to me for you.

³The mystery was made known to me by revelation, as I have written briefly.⁴When you read about this, you will be able to understand my insight into this mystery about Christ.⁵In other generations this mystery was not made known to the sons of men. But now it has been revealed by the Spirit to his holy apostles and prophets.

⁶This hidden truth is that the Gentiles are fellow heirs, and fellow members of the body, and they share the promise in Christ Jesus through the gospel.

⁷For I became a servant of this gospel by the gift of God's grace given to me through the working of his power.

⁸To me—although I am the least of all God's holy people—this grace was given, to preach to the Gentiles the unsearchable riches of Christ⁹and to bring to light for everyone the plan—the mystery hidden for ages in God, who created all things.

¹⁰This plan was made known through the church so the rulers and authorities in the heavenly places would come to know the many-sided nature of the wisdom of God.¹¹This happened according to the eternal plan that he accomplished in Christ Jesus our Lord.

¹²For in Christ we have boldness and access with confidence because of our faith in him.¹³Therefore, I ask you not to be discouraged because of my tribulations for you, which is your glory.

¹⁴For this reason I bend my knees to the Father,¹⁵from whom every family in heaven and on earth is named.¹⁶I pray that he would grant you, according to the riches of his glory, to be strengthened with power through his Spirit, who is in your inner person.

¹⁷I pray that Christ may live in your hearts through faith and that you may be rooted and founded in his love,¹⁸in order that you might be able to understand, along with all God's holy people, what is the width, the length, the height, and the depth,¹⁹and to know the love of Christ, which goes beyond knowledge, so that you may be filled with all the fullness of God.

²⁰Now to him who is able to do far beyond all that we ask or think, according to his power that works in us,²¹to him be glory in the church and in Christ Jesus to all generations forever and ever. Amen.

⁴ I, therefore, as the prisoner for the Lord, urge you to walk worthily of the calling by which you were called.² I urge you to live with great humility and gentleness and patience, bearing with one another in love.³ Do your best to keep the unity of the Spirit in the bond of peace.

⁴ There is one body and one Spirit, just as also you were called in one hope of your calling.⁵ And there is one Lord, one faith, one baptism,⁶ and one God and Father of all, who is over all and through all and in all.

⁷ To each one of us grace has been given according to the measure of the gift of Christ.⁸ It is as scripture says:

"When he ascended on high,
he led the captives into captivity,
and he gave gifts to the people."

⁹ What is the meaning of "he ascended," except that he also descended into the lower regions of the earth?¹⁰ He who descended is the same person who also ascended far above all the heavens, that he might fill all things.

¹¹ Christ gave some to be apostles, some as prophets, some as evangelists, and some as pastors and teachers¹² to equip God's holy people for the work of service, for the building up of the body of Christ,¹³ until we all reach the unity of faith and knowledge of the Son of God, so that we become mature and reach the measure of the fullness of Christ.

¹⁴ Christ builds us up so that we should no longer be children who are tossed back and forth by the waves, carried away by every wind of doctrine and by the trickery of people in their deceitful schemes.¹⁵ Instead, speaking the truth in love, we are to grow up in every way into him who is the head, that is, Christ.¹⁶ Christ builds the whole body, and it is joined and held together by every supporting ligament, and when each part works together, that makes the body grow so that it builds itself up in love.

¹⁷ Therefore, I say and insist on this in the Lord, that you must no longer walk as the Gentiles walk, in the futility of their minds.¹⁸ They are darkened in their understanding, alienated from the life of God because of the ignorance that is in them, because of the hardness of their hearts.¹⁹ They have become shameless and have committed themselves to sensuality, and they practice every kind of uncleanness with greed.

²⁰ But that is not how you learned about Christ.²¹ I assume that you have heard about him, and that you were taught in him, as the truth is in Jesus.²² You were taught to put off what belongs to your former manner of life, to put off the old man. It is the old man that is corrupt because of its deceitful desires.

²³ You were taught to be renewed in the spirit of your minds,²⁴ and to put on the new man that is created in the image of God—in true righteousness and holiness.

²⁵ Therefore, get rid of lies, and let each one of you speak truth with his neighbor, because we are members of one another.²⁶ Be angry and do not sin. Do not let the sun go down on your anger.²⁷ Do not give an opportunity to the devil.

²⁸ The one who had been stealing must steal no longer. Instead, he must labor, working at what is good with his hands, so that he may have something to share with those who are in need.²⁹ Do not let any harmful talk come out of your mouth. Use only words that are good for the edification of those who need it, so that your words give grace to the hearers.³⁰ And do not grieve the Holy Spirit of God, for it is by him that you were sealed for the day of redemption.

³¹ Put away all bitterness, rage, anger, quarreling, and insults, along with every kind of evil.³² Be kind to each other, tenderhearted, forgiving one another, just as God in Christ forgave you.

5 ¹Therefore, be imitators of God, as beloved children.² And walk in love, as also Christ loved us and gave himself up for us, a fragrant offering and sacrifice to God.

³But sexual immorality or any kind of uncleanness or of greed must not even be named among you, for these are improper for God's holy people.⁴ Let there be no filthiness, no foolish talk, and no crude jokes—all of which are improper. Instead, there should be thanksgiving.

⁵For you know and are certain that no sexually immoral, impure, or greedy person—that is, an idolater—has any inheritance in the kingdom of Christ and God.⁶ Let no one deceive you with empty words, for because of these things the wrath of God is coming upon the sons of disobedience.⁷ Therefore, do not join in with them.

⁸For you were once darkness, but now you are light in the Lord. Walk as children of light⁹ (for the fruit of the light consists in all goodness, righteousness, and truth),¹⁰ and test and approve what is pleasing to the Lord.¹¹ Do not associate with the unfruitful works of darkness, but rather expose them.¹² For it is disgraceful even to mention the things they do in secret.

¹³But when anything is exposed by the light, it becomes visible.¹⁴ For anything that becomes visible is light.

Therefore it says,

"Awake, you sleeper,
and arise from the dead,
and Christ will shine on you."

¹⁵Look carefully how you walk—not as unwise but as wise.¹⁶ Redeem the time because the days are evil.

¹⁷Therefore, do not be foolish, but understand what the will of the Lord is.

¹⁸And do not get drunk with wine, for that leads to reckless behavior. Instead, be filled with the Holy Spirit,

¹⁹speaking to each other in psalms and hymns and spiritual songs, singing and making melody to the Lord with all your heart,²⁰ always giving thanks for everything, in the name of our Lord Jesus Christ to God the Father,²¹ being subject to one another in reverence for Christ.

²²Wives, submit to your husbands, as to the Lord.²³ For the husband is the head of the wife as Christ also is the head of the church, himself the Savior of the body.²⁴ But as the church is subject to Christ, so also wives to their husbands in everything.

²⁵Husbands, love your wives, as Christ loved the church and gave himself up for her²⁶ so that he might sanctify her, having cleansed her by the washing of water with the word,²⁷ so that he might present the church to himself as glorious, without stain or wrinkle or any such thing, but holy and blameless.

²⁸In the same way husbands ought to love their own wives as their own bodies. He who loves his own wife loves himself.²⁹ For no one ever hated his own flesh, but nourishes and treats it with care, just as Christ nourishes and treats the church with care,³⁰ because we are members of his body.

³¹"For this reason a man will leave his father and mother and will be joined to his wife, and the two will become one flesh."³² This hidden truth is great—but I am speaking about Christ and the church.³³ Nevertheless, each of you also must love his own wife as himself, and the wife must respect her husband.

⁶Children, obey your parents in the Lord, for this is proper.²"Honor your father and mother" (which is the first commandment with promise),³so that it may be well with you and you may live long on the earth."

⁴Fathers, do not provoke your children to anger. Instead, raise them in the discipline and instruction of the Lord.

⁵Slaves, be obedient to your masters according to the flesh with deep respect and trembling, in the honesty of your heart. Be obedient to them as you would be obedient to Christ.⁶Be obedient not only when your masters are watching, in order to please them. Instead, be obedient as slaves of Christ, who do the will of God from your heart.⁷Serve with all your heart, as though you were serving the Lord and not people,⁸because we know that for whatever good deed each person does, he will receive a reward from the Lord, whether he is slave or free.

⁹Masters, treat your slaves in the same way. Do not threaten them. You know that he who is both their Master and yours is in heaven, and there is no partiality with him.

¹⁰Finally, be strong in the Lord and in the strength of his might.¹¹Put on the whole armor of God, so that you may be able to stand against the scheming plans of the devil.

¹²For our struggle is not against flesh and blood, but against the rulers, against the authorities, against the powers over this present darkness, against the spiritual forces of evil in the heavenly places.¹³Therefore put on the whole armor of God, so that you may be able to stand in the evil day, and after you have done everything, to stand firm.

¹⁴Stand firm then, with the belt of truth buckled around your waist, and having put on the breastplate of righteousness,¹⁵and with your feet fitted with the readiness that comes from the gospel of peace.¹⁶In all circumstances take up the shield of faith, by which you will be able to put out all the flaming arrows of the evil one.

¹⁷And take the helmet of salvation and the sword of the Spirit, which is the word of God.¹⁸With every prayer and request, pray at all times in the Spirit. To this end, always be watching with all perseverance as you offer prayers for all God's holy people.

¹⁹And pray for me, that a message might be given to me when I open my mouth. Pray that I might make known with boldness the hidden truth about the gospel.²⁰It is for the gospel that I am an ambassador who is kept in chains, so that I may declare it boldly, as I ought to speak.

²¹Tychicus, the beloved brother and faithful servant in the Lord, will make everything known to you, so that you may know how I am doing.²²I have sent him to you for this very purpose, so that you may know how we are, and so that he may encourage your hearts.

²³Peace be to the brothers, and love with faith from God the Father and the Lord Jesus Christ.²⁴Grace be to all those who love our Lord Jesus Christ with an incorruptible love.

Philippians

1 ¹Paul and Timothy, servants of Christ Jesus, to all God's holy people in Christ Jesus who are at Philippi, with the overseers and deacons:

²May grace be to you and peace from God our Father and the Lord Jesus Christ.

³I thank my God every time I remember you,⁴always, in every prayer of mine for all of you, making my prayer with joy⁵because of your partnership in the gospel from the first day until now.⁶I am confident of this very thing, that he who began a good work in you will continue to complete it until the day of Christ Jesus.

⁷It is proper for me to feel this way about all of you because I have you in my heart. You all have been my partners in grace both in my imprisonment and in my defense and confirmation of the gospel.⁸For God is my witness, how I long for all of you with the compassion of Christ Jesus.

⁹So this is my prayer: that your love may abound more and more in knowledge and all understanding¹⁰so that you may approve what is excellent, and so you may be sincere and blameless until the day of Christ,¹¹filled with the fruit of righteousness that comes through Jesus Christ to the glory and praise of God.

¹²Now I want you to know, brothers, that what has happened to me has really served to advance the gospel.¹³As a result, my chains in Christ came to light throughout the whole palace guard and to everyone else.¹⁴Most of the

brothers have far more confidence in the Lord because of my chains, and they have courage to fearlessly speak the word.

¹⁵Some indeed even proclaim Christ out of envy and strife, and also others out of good will.¹⁶The latter do it out of love, knowing that I am put here for the defense of the gospel.¹⁷But the former proclaim Christ out of selfish ambition, not sincerely. They think they will cause me distress while I am in chains.

¹⁸What then? Only that in every way—whether from false motives or from true—Christ is proclaimed, and in this I rejoice. Yes, and I will rejoice,¹⁹for I know that this will result in my deliverance through your prayers and the help of the Spirit of Jesus Christ.

²⁰It is my eager expectation and hope that I will in no way be ashamed, but with all boldness, now as always, Christ will be exalted in my body, whether by life or by death.²¹For to me to live is Christ and to die is gain.

²²But if I am to live in the flesh, that means fruitful labor for me. Yet which to choose? I do not know.²³For I am hard pressed between the two. My desire is to depart and be with Christ, which is far better,²⁴yet to remain in the flesh is more necessary for your sake.

²⁵Being convinced of this, I know that I will remain and continue with you all, for your progress and joy in the faith,²⁶so that in me you may have increasing reasons to boast in Christ Jesus when I come to you again.²⁷Only conduct yourselves in a manner worthy of the gospel of Christ, so that whether I come to see you or am absent, I may hear about you, that you are standing firm in one spirit, with one mind striving together for the faith of the gospel.

²⁸Do not be frightened in any respect by those who are your opponents. This is a sign to them of their destruction, but of your salvation—and this from God.²⁹For it has been freely given to you for the sake of Christ not only to believe in him, but also to suffer for his sake,³⁰having the same conflict which you saw in me, and now you hear in me.

² If there is any encouragement in Christ, if there is any comfort provided by love, if there is any fellowship in the Spirit, if there are any tender mercies and compassions,² then make my joy full by being of the same mind, having the same love, being united in spirit, and having one purpose.

³ Do nothing out of ambition or empty conceit. Instead, with humility consider others better than yourselves.⁴ Let each of you look out not only for his own interests, but also for the interests of others.

⁵ Have this mind in yourselves which also was in Christ Jesus,

⁶ who, though he existed in the form of God,
did not consider his equality with God as something to hold on to.

⁷ Rather, he emptied himself,
taking the form of a servant,
and he was born in the likeness of men.

And being found in the form of a man,
⁸ he humbled himself
and became obedient to the point of death,
even death on a cross!

⁹ Therefore also God highly exalted him
and gave him the name that is above every name,

¹⁰ so that at the name of Jesus every knee should bow,
in heaven and on earth and under the earth,

¹¹ and every tongue confess that Jesus Christ is Lord,
to the glory of God the Father.

¹² So then, my beloved, as you always obey, not only in my presence but now much more in my absence, work out your own salvation with fear and trembling.¹³ For it is God who is working in you both to will and to work for his good pleasure.

¹⁴ Do all things without complaining or arguing¹⁵ so that you may become blameless and pure, children of God without blemish in the middle of a crooked and depraved generation, in which you shine as lights in the world.

¹⁶ Hold on to the word of life so that on the day of Christ I may boast that I did not run in vain or labor in vain.

¹⁷ But even if I am being poured out as an offering on the sacrifice and service of your faith, I am glad and rejoice with you all.¹⁸ In the same manner, you also should be glad and rejoice with me.

¹⁹ But I hope in the Lord Jesus to send Timothy to you soon, so that I may also be encouraged when I know the things about you.²⁰ For I have no one else like him, who is truly concerned for you.²¹ For they all seek their own interests, not the things of Jesus Christ.

²² But you know his proven worth, because as a son with his father, so he served with me in the gospel.²³ So I hope to send him as soon as I see how things will go with me.²⁴ But I am confident in the Lord that I myself will also come soon.

²⁵ But I think it is necessary to send Epaphroditus back to you. He is my brother and fellow worker and fellow soldier, and your messenger and servant for my needs.²⁶ For he was very distressed, and he longed to be with you all, because you heard that he was sick.²⁷ For indeed he was so sick that he almost died. But God had mercy on him, and not on him only, but also on me, so that I might not have sorrow upon sorrow.

²⁸ So it is all the more eagerly that I am sending him, so that when you see him again you may rejoice, and I can have less sorrow.²⁹ Therefore, welcome him in the Lord with all joy. Honor people like him.³⁰ For it was for the work of Christ that he came near death. He risked his life so that he could bring to completion what was lacking in your service to me.

3 ¹Finally, my brothers, rejoice in the Lord. For me to write these same things again to you is no trouble for me, and it keeps you safe.² Watch out for the dogs. Watch out for those evil workers. Watch out for the mutilation.³ For it is we who are the circumcision—the ones who worship by the Spirit of God, and take pride in Christ Jesus, and have no confidence in the flesh.

⁴Even so, I myself could have confidence in the flesh. If anyone thinks he has confidence in the flesh, I could have even more.⁵ I was circumcised on the eighth day, of the people of Israel, of the tribe of Benjamin, a Hebrew of Hebrews; with regard to the law, a Pharisee.

⁶As for zeal, I persecuted the church; as for righteousness under the law, I was blameless.⁷ But whatever things were a profit for me, I have considered them as loss because of Christ.

⁸In fact, now I count all things to be loss because of the surpassing value of the knowledge of Christ Jesus my Lord. For him I have given up all things—and I consider them rubbish—so that I may gain Christ⁹ and be found in him, not having a righteousness of my own from the law, but that which is through faith in Christ—the righteousness from God that is by faith.¹⁰ So now I want to know him and the power of his resurrection and the fellowship of his sufferings, becoming like him in his death,¹¹ so somehow I may experience the resurrection from the dead.

¹²Not that I have already obtained these things, or am already perfect, but I press on to take hold of that for which I was taken hold of by Christ Jesus.¹³ Brothers, I do not think that I myself have yet taken hold of it. But one thing I do: Forgetting what is behind and straining forward to what is ahead,¹⁴ I press on toward the goal with a view to the prize of the upward call of God in Christ Jesus.

¹⁵All of us who are mature, let us think this way; and if you think differently about anything, God will also reveal that to you.¹⁶ Nevertheless, let us live up to what we have already attained.

¹⁷Be imitators of me, brothers. Closely watch those who are walking by the example that you have in us.¹⁸ Many are walking—those about whom I have often told you, and now I am telling you with tears—as enemies of the cross of Christ.¹⁹ Their end is destruction. For their god is their stomach, and their glory is in their shame. They think about earthly things.

²⁰But our citizenship is in heaven, from where we also wait for a Savior, the Lord Jesus Christ.²¹ He will transform our lowly bodies into bodies formed like his glorious body, formed by the might of his power to subject all things to himself.

⁴ Therefore, my beloved brothers whom I long for, my joy and crown, in this way stand firm in the Lord, beloved friends.

² I am pleading with Euodia, and I am pleading with Syntyche, be of the same mind in the Lord.³ Yes, I ask you, my true companion, to help these women who labored with me in spreading the gospel, along with Clement and the rest of my fellow workers, whose names are in the Book of Life.

⁴ Rejoice in the Lord always. Again I will say, rejoice.⁵ Let your gentleness be known to all people. The Lord is near.⁶ Do not be anxious about anything. Instead, in everything by prayer and earnest appeal with thanksgiving, let your requests be known to God,⁷ and the peace of God, which surpasses all understanding, will guard your hearts and your thoughts in Christ Jesus.

⁸ Finally, brothers, whatever things are true, whatever things are honorable, whatever things are just, whatever things are pure, whatever things are lovely, whatever things are of good report, if there is anything excellent, if there is anything to be praised, think about these things.⁹ The things that you have learned and received and heard and seen in me, do these things, and the God of peace will be with you.

¹⁰ I greatly rejoice in the Lord because now at last you have renewed your concern for me. You had indeed been concerned for me before, but there was no opportunity for you to help.¹¹ I am not saying this because I am in need. For I have learned to be content in all circumstances.¹² I know what it is to be poor, and I also know what it is to have plenty. In every way and in all things I have learned the secret of how to be well fed or to be hungry, and how to have an abundance or to be in need.¹³ I can do all things through him who strengthens me.

¹⁴ However, you did well to share with me in my difficulties.¹⁵ You Philippians know that in the beginning of the gospel, when I left Macedonia, no church supported me in the matter of giving and receiving except you alone.

¹⁶ Even when I was in Thessalonica, you sent help for my needs more than once.¹⁷ It is not that I seek the gift. Instead, I seek the fruit that increases to your credit.

¹⁸ I have received everything in full, and even more. I have been well supplied now that I have received from Epaphroditus the things you sent. They are a sweet-smelling aroma, a sacrifice acceptable and pleasing to God.

¹⁹ My God will meet all your needs according to his riches in glory in Christ Jesus.²⁰ Now to our God and Father be the glory forever and ever. Amen.

²¹ Greet all God's holy people in Christ Jesus. The brothers who are with me greet you.²² All God's holy people who are here greet you, especially those of Caesar's household.

²³ The grace of the Lord Jesus Christ be with your spirit. **1**

,Some ancient and important Greek copies add Amen , and there are some ancient Greek copies that have that word at the end of every New Testament book. There are also many important and ancient Greek copies that do not have the final Amen .

1 Thessalonians

1 ¹ Paul, Silvanus, and Timothy to the church of the Thessalonians in God the Father and the Lord Jesus Christ: May grace and peace be to you. **1**

² We always give thanks to God for all of you as we mention you continually in our prayers.³ We remember before our God and Father your work of faith, labor of love, and patient endurance of hope in our Lord Jesus Christ.

⁴ Brothers loved by God, we know he has chosen you,⁵ because our gospel came to you not in word only, but also in power, in the Holy Spirit, and in much assurance. In the same way, you also know what kind of men we were among you for your sake.

⁶ You became imitators of us and of the Lord when you received the word in much tribulation with joy from the Holy Spirit.⁷ As a result, you became an example to all in Macedonia and Achaia who believe.

⁸ For from you the word of the Lord has rung out, and not only in Macedonia and Achaia, but your faith in God has gone out everywhere. Therefore we do not need to say anything about it.⁹ For they themselves report concerning us what kind of reception we had among you, and how you turned to God from the idols to serve the living and true God,¹⁰ and to wait for his Son from heaven, whom he raised from the dead—Jesus, who rescues us from the wrath to come.

Some important and ancient Greek copies read, May grace and peace be to you from God our Father and the Lord Jesus Christ .

2 ¹For you yourselves know, brothers, that our coming to you was not useless.²Rather, as you know, though we previously suffered and were shamefully treated at Philippi, we were bold in our God to speak to you the gospel of God in much struggling.

³For our exhortation was not from error, nor from uncleanness, nor from deceit.⁴Instead, just as we have been approved by God to be trusted with the gospel, so we speak, not to please men, but God. He is the one who examines our hearts.

⁵For we never came with words of flattery, as you know, nor with a pretext to cover up greed—God is our witness.

⁶Nor did we seek glory from people, either from you or from others.

⁷We could have claimed privileges as apostles of Christ. ¹ Instead, we were as gentle among you as a mother comforting her own children. ² In this way we had affection for you. We were pleased to share with you not only the gospel of God but also our own lives. For you had become very dear to us.⁹For you remember, brothers, our labor and toil. Night and day we were working so that we might not be a burden to any of you as we preached to you the gospel of God.

¹⁰You are witnesses, and God also, how holy, righteous, and blameless was our behavior toward you who believe.

¹¹In the same way you know how we were with each one of you, as a father with his own children,¹²exhorting you and comforting you and urging you to walk in a manner that is worthy of God, who calls you into his own kingdom and glory.

¹³For this reason we also thank God constantly, that when you received God's message that you heard from us, you accepted it not as the word of man, but just as it truly is, the word of God, which is also at work in you who believe.

¹⁴For you, brothers, became imitators of the churches of God that are in Judea in Christ Jesus. For you also suffered the same things from your own countrymen, as they did from the Jews¹⁵who killed both the Lord Jesus and the prophets, and who drove us out. They do not please God. Instead, they are hostile to all people.¹⁶They forbid us to speak to the Gentiles for them to be saved. The result is that they always fill up their sins to the limit. But wrath will overtake them in the end.

¹⁷But we, brothers, were separated from you for a short time, in person not in heart. We were especially eager, with great desire, to see your faces.¹⁸For we wished to come to you—indeed I, Paul, once and again—but Satan stopped us.¹⁹For what is our hope, or joy, or crown of pride in front of our Lord Jesus at his coming? Is it not you?

²⁰For you are our glory and joy.

¹Many copies include this sentence in verse 6.

²Some important and ancient Greek copies read, Instead, we were like babies among you, as when a mother comforts her own children .

3 ¹Therefore, when we could no longer bear it, we thought it was good to be left behind at Athens alone.²We sent Timothy, our brother and fellow worker for God in the gospel of Christ, to strengthen and comfort you regarding your faith, ¹so that no one would be shaken by these tribulations. For you yourselves know that for this we have been appointed.

⁴Truly, when we were with you, we told you in advance that we were about to suffer affliction, and it happened just so, as you know.⁵For this reason, when I could no longer endure it, I sent that I might know about your faith. Perhaps the tempter had somehow tempted you, and our labor was in vain.

⁶But Timothy came to us from you and brought us the good news of your faith and love. He told us that you always have good memories of us, and that you long to see us just as we also long to see you.⁷Because of this, brothers, we were comforted by you because of your faith, in all our distress and affliction.

⁸For now we live, if you stand firm in the Lord.⁹For what thanks can we give to God for you, for all the joy that we have before our God over you?¹⁰Night and day we pray very hard that we may see your face and provide what is lacking in your faith.

¹¹May our God and Father himself, and our Lord Jesus, direct our way to you.¹²May the Lord make you increase and abound in love one for another and toward all people, as we also do for you.¹³May he strengthen your hearts so that they will be blameless in holiness before our God and Father at the coming of our Lord Jesus with all his holy people.

¹Some important and ancient Greek copies read, We sent Timothy, our brother and God's servant in the gospel of Christ .

4 ¹Finally, brothers, we earnestly appeal to you and exhort you in the Lord Jesus. As you received instructions from us about how you must walk and please God, also in this way walk, so that you do so even more.²For you know what instructions we gave you through the Lord Jesus.

³For this is the will of God, your sanctification, that you avoid sexual immorality,⁴that each of you knows how to possess his own vessel in holiness and honor,⁵not in the passion of lust (as the Gentiles who do not know God).⁶Let no man transgress and wrong his brother in this matter. For the Lord is an avenger in all these things, just as we forewarned you and testified.

⁷For God did not call us to uncleanness, but to holiness.⁸Therefore, he who rejects this rejects not people, but God, who gives his Holy Spirit to you.

⁹Regarding brotherly love, you have no need for anyone to write to you, for you yourselves are taught by God to love one another.¹⁰Indeed, you do this for all the brothers who are in all Macedonia. But we exhort you, brothers, to do this even more.¹¹We also exhort you to aspire to live quietly, take care of your own responsibilities, and labor with your hands, just as we commanded you,¹²so that you may walk properly before outsiders and not be in any need.

¹³We do not want you to be uninformed, brothers, about those who sleep, so that you do not grieve like the rest, who do not have hope.¹⁴For if we believe that Jesus died and rose again, even so God will bring with Jesus those who have fallen asleep in him.¹⁵For this we say to you by the word of the Lord, that we who are alive, who are left at the coming of the Lord, will surely not go before those who have fallen asleep.

¹⁶For the Lord himself will descend from heaven. He will come with a shout, with the voice of the archangel, and with the trumpet of God, and the dead in Christ will rise first.¹⁷Then we who are alive, who are left, will together with them be caught up in the clouds to meet the Lord in the air. In this way we will always be with the Lord.

¹⁸Therefore, comfort one another with these words.

5 ¹Now concerning the times and seasons, brothers, you have no need that anything be written to you.²For you yourselves know perfectly well that the day of the Lord is coming like a thief in the night.³When they say, "Peace and safety," then sudden destruction will come on them. It will be like birth pains in a pregnant woman. They will in no way escape.

⁴But you, brothers, are not in darkness so that the day would overtake you like a thief.⁵For you are all sons of the light and sons of the day. We are not sons of the night or the darkness.⁶So then, let us not sleep as the rest do. Instead, let us keep watch and be sober.⁷For those who sleep do so at night, and those who get drunk do so at night.

⁸But since we belong to the day, we must stay sober and put on faith and love as a breastplate, and the hope of salvation for our helmet.⁹For God did not appoint us for wrath, but to obtain salvation through our Lord Jesus Christ,¹⁰ who died for us so that, whether we are awake or asleep, we may live together with him.¹¹Therefore comfort one another and build each other up, just as you are already doing.

¹²We earnestly appeal to you, brothers, to acknowledge those who labor among you and who rule over you in the Lord and who instruct you,¹³ and to esteem them highly in love because of their work. Be at peace among yourselves.¹⁴We exhort you, brothers: Warn those who are lazy, encourage the discouraged, help the weak, and be patient toward all.

¹⁵See that no one pays back evil for evil to anyone. Instead, pursue what is good for one another and for all.

¹⁶Rejoice always.¹⁷Pray without ceasing.¹⁸In everything give thanks. For this is the will of God in Christ Jesus for you.

¹⁹Do not quench the Spirit.²⁰Do not despise prophecies.²¹Test all things. Hold firmly to what is good.²²Keep away from every kind of evil.

²³May the God of peace sanctify you completely. May your whole spirit, soul, and body be preserved blameless for the coming of our Lord Jesus Christ.²⁴Faithful is he who calls you, the one who will also do it.

²⁵Brothers, pray also for us.

²⁶Greet all the brothers with a holy kiss.²⁷I command you by the Lord to have this letter read to all the brothers.

²⁸The grace of our Lord Jesus Christ be with you.

2 Thessalonians

1 ¹Paul, Silvanus, and Timothy, to the church of the Thessalonians in God our Father and the Lord Jesus Christ:

²Grace to you and peace from God our Father and the Lord Jesus Christ.

³We should always give thanks to God for you, brothers, as is appropriate, because your faith is growing more and more, and the love each of you has for one another increases.⁴So we ourselves boast about you in the churches of God for your patience and faith in all your persecutions, and in the tribulations that you are enduring.⁵This is evidence of God's righteous judgment, so that you will be considered worthy of the kingdom of God, for which you are also suffering.

⁶For indeed, it is righteous for God to return affliction to those who afflict you,⁷ and relief to you who are afflicted and to us as well, when the Lord Jesus is revealed from heaven with his mighty angels⁸ in flaming fire, inflicting vengeance on those who do not know God and on those who do not obey the gospel of our Lord Jesus.

⁹They will suffer the punishment of eternal destruction away from the presence of the Lord and from the glory of his power.¹⁰He will do this when he comes on that day to be glorified in his holy people and to be marveled at by all those who believed, because our testimony to you was believed.

¹¹Because of this we also pray continually for you, that our God may consider you worthy of your calling and with his power he may fulfill every good purpose and every work of faith.¹²We pray this so that the name of our Lord Jesus may be glorified in you, and you in him, according to the grace of our God and the Lord Jesus Christ.

2 ¹Now about the coming of our Lord Jesus Christ and our being gathered together to be with him, we earnestly appeal to you, brothers,²that you not be easily disturbed or troubled, either by a spirit or by a message, or by a letter that seems to be coming from us, to the effect that the day of the Lord has already come.

³Let no one deceive you in any way. For it will not come until after the falling away comes and the man of lawlessness is revealed, the son of destruction. ⁴This is he who opposes and exalts himself against all that is called God or that is worshiped. As a result, he sits in the temple of God and exhibits himself as God.

⁵Do you not remember that when I was with you I told you these things?⁶Now you know what restrains him, so that he will be revealed only at the right time.⁷For the mystery of lawlessness is already working, only there is someone who restrains him now until he is taken out of the way.

⁸Then the lawless one will be revealed, whom the Lord Jesus will kill with the breath of his mouth and bring him to nothing by the revelation of his coming.⁹The coming of the lawless one will be due to the work of Satan with all power, signs, and false wonders,¹⁰and with every kind of evil that deceives those who are perishing, because they refused to love the truth and so be saved.

¹¹For this reason God is sending them a powerful delusion so that they will believe a lie¹²and so that they all may be condemned who did not believe the truth but instead took pleasure in unrighteousness.

¹³But we should always give thanks to God for you, brothers loved by the Lord, because God chose you as the firstfruits to be saved through the sanctification by the Spirit and belief in the truth. ¹⁴He called you to this through our gospel, so that you might obtain the glory of our Lord Jesus Christ.¹⁵So then, brothers, stand firm and hold tightly to the traditions that you were taught, whether by word or by our letter.

¹⁶Now may our Lord Jesus Christ himself and God our Father, who loved us and gave us eternal comfort and good hope through grace,¹⁷comfort and strengthen your hearts in every good work and word.

¹Some important and ancient Greek copies read, and the man of sin is revealed .

²Some important and ancient Greek copies read, For God chose you from the first for salvation .

3 ¹Now, brothers, pray for us, that the word of the Lord may rush and be glorified, as it also is with you,² and that we may be delivered from unrighteous and evil people, for not all have faith.³ But the Lord is faithful, who will strengthen you and guard you from the evil one.

⁴We have confidence in the Lord about you, that you both do and will continue to do the things that we command.

⁵May the Lord direct your hearts to the love of God and to the endurance of Christ.

⁶Now we command you, brothers, in the name of our Lord Jesus Christ, that you avoid every brother who is idle and does not live according to the traditions you received from us.⁷ For you yourselves know it is proper for you to imitate us, because we were not idle when we were with you. ⁸We did not eat anyone's bread without paying for it, but we worked night and day in labor and toil, so we might not be a burden to any of you.⁹ We did this not because we have no authority, but we did this in order to be an example to you, so that you may imitate us.

¹⁰For when we were with you, we commanded you, "The one who is unwilling to labor must not eat."¹¹ For we hear that some among you are idle, not busy at labor, but busybodies.¹² Now such ones we command and exhort in the Lord Jesus Christ, that they should labor with quietness and eat their own bread.

¹³But you, brothers, do not become tired of doing well.¹⁴ And if anyone does not obey our word in this letter, take note of him and have no association with him, so that he may be ashamed.¹⁵ Yet do not consider him as an enemy, but warn him as a brother.

¹⁶Now may the Lord of peace himself give you peace at all times in all ways. The Lord be with you all.¹⁷ I, Paul, write this with my own hand, which is the mark on every letter I write.¹⁸ The grace of our Lord Jesus Christ be with you all. Amen.

1 Timothy

1 ¹Paul, an apostle of Christ Jesus according to the commandment of God our Savior and Christ Jesus our hope,

²to Timothy, a true son in the faith: Grace, mercy, and peace from God the Father and Christ Jesus our Lord.

³As I urged you to do when I was leaving for Macedonia, remain in Ephesus so that you can command certain people not to teach a different doctrine.⁴ Neither should they pay attention to stories and endless genealogies. These promote arguments rather than the plan of God, which is by faith.

⁵Now the goal of the commandment is love from a pure heart, from a good conscience, and from a sincere faith.

⁶Some people have gone astray from these things and have turned to worthless talk.⁷ They want to be teachers of the law, but they do not understand what they are saying or what they so confidently affirm.⁸ But we know that the law is good if one uses it lawfully.

⁹We know this: that law is not set in place for a righteous man, but for lawless and rebellious people, for ungodly people and sinners, and for those who are unholy and profane, for those who kill their fathers and mothers, for murderers,¹⁰ for sexually immoral people, for those who practice homosexuality, for those who kidnap people for slaves, for liars, for false witnesses, and for whatever else is opposed to truthful teaching.¹¹ This instruction is according to the glorious gospel of the blessed God with which I have been entrusted.

¹²I thank Christ Jesus our Lord. He strengthened me, for he considered me faithful, and he appointed me to service.¹³ I was a blasphemer, a persecutor, and a violent man. But I received mercy because I acted ignorantly in unbelief.¹⁴ And the grace of our Lord overflowed with the faith and the love that is in Christ Jesus.

¹⁵This message is reliable and worthy of all acceptance, that Christ Jesus came into the world to save sinners, of whom I am chief.¹⁶ But for this reason I was given mercy, so that in me, the chief, Christ Jesus might demonstrate all patience. He did this as an example for those who would believe in him for eternal life.¹⁷ Now to the king of the ages, the immortal, invisible, the only God, be honor and glory forever and ever. Amen.

¹⁸I am placing this command before you, Timothy, my child, in accordance with the prophecies previously made about you, that you might fight the good fight,¹⁹ holding faith and a good conscience. By rejecting this, some have shipwrecked their faith.²⁰ Such are Hymenaeus and Alexander, whom I delivered over to Satan so that they may be taught not to blaspheme.

2 ¹Therefore, first of all, I urge that humble requests, prayers, petitions, and thanksgivings be made for all people,² for kings and all who are in authority, in order that we may live a peaceful and quiet life in all godliness and dignity.³ This is good and acceptable before God our Savior.⁴ He desires all people to be saved and to come to the knowledge of the truth.

⁵For there is one God, and there is one mediator for God and man, the man Christ Jesus.⁶ He gave himself as a ransom for all, as the testimony at the right time.⁷ For this purpose I was appointed a herald and an apostle—I am telling the truth, I am not lying—and a teacher of the Gentiles in faith and truth.

⁸Therefore, I want men in every place to pray and to lift up holy hands without anger or arguing.⁹ In the same way, the women are to dress with proper clothing, with modesty and self-control, not with braided hair or gold or pearls or expensive clothing,¹⁰ but with what is proper for women who proclaim godliness through good works.

¹¹A woman should learn in silence and with all submission.¹² I do not permit a woman to teach or to exercise authority over a man, but to live in quietness.

¹³For Adam was formed first, then Eve.¹⁴ Adam was not deceived, but the woman was deceived and became a transgressor.¹⁵ However, she will be saved through bearing children, if they continue in faith and love and sanctification with self-control.

3 ¹This saying is trustworthy: If someone desires to be an overseer, he desires a good work.²Therefore the overseer must have a good reputation. He must be a husband of one wife. He must be moderate, sensible, orderly, and hospitable. He must be able to teach.³He must not be addicted to wine, not a brawler but instead gentle, peaceful. He must not be a lover of money.

⁴He should manage his own household well, and he should make sure his children obey and respect him in every way.⁵For if a man does not know how to manage his own household, how will he care for a church of God?

⁶He should not be a new convert, so that he does not swell with pride and fall into condemnation as the devil.⁷He must also have a good reputation with those outside, so that he does not fall into disgrace and the trap of the devil.

⁸In the same way, deacons should be dignified, not double-talkers. They should not drink too much wine or be greedy.⁹They should keep the mystery of the faith with a clean conscience.¹⁰They should also be approved first, and then they should serve because they are blameless.

¹¹In the same way, their wives should be dignified, not slanderers, but sober and faithful in all things.¹²Deacons must be husbands of one wife. They must manage well their children and household.¹³For those who have served well acquire for themselves a good standing and great confidence in the faith that is in Christ Jesus.

¹⁴As I write these things to you, I hope to come to you soon.¹⁵But if I delay, I am writing so that you may know how to conduct yourself in the household of God, which is the church of the living God, the pillar and support of the truth.

¹⁶We all agree that the mystery of godliness is great:

"He was revealed in the flesh,
was vindicated by the Spirit,
was seen by angels,
was proclaimed among nations,
was believed on in the world,
and was taken up in glory."

4 ¹Now the Spirit clearly says that in later times some people will leave the faith and pay attention to deceitful spirits and the teachings of demons²by the hypocrisy of liars, their own consciences having been seared.

³They will forbid people to marry and require them to abstain from foods that God created to be received with thanksgiving by those who believe and know the truth.⁴For every creation of God is good, and nothing received with thanksgiving is to be rejected.⁵For it is sanctified by the word of God and prayer.

⁶If you place these things before the brothers, you will be a good servant of Jesus Christ. For you are being nourished by the words of faith and by the good teaching that you have followed.⁷But reject profane stories loved by old women. Instead, train yourself in godliness.⁸For bodily training is a little useful, but godliness is useful for all things. It holds promise for this life now and the life to come.

⁹This message is trustworthy and worthy of full acceptance.¹⁰For it is for this that we labor and struggle. For we hope in the living God, who is the Savior of all people, but especially of believers.

¹¹Instruct the people and teach these things.¹²Let no one despise your youth, but be an example for the believers in speech, conduct, love, faithfulness, and purity.¹³Until I come, attend to the reading, to the exhortation, and to the teaching.

¹⁴Do not neglect the gift that is in you, which was given to you through prophecy, with the laying on of the hands of the elders.¹⁵Care for these things. Be in them, so that your progress may be evident to all people.¹⁶Give careful attention to yourself and to the teaching. Continue in these things. For by doing so, you will save yourself and those who listen to you.

5 ¹Do not rebuke an older man. Instead, exhort him as if he were a father. Exhort younger men as brothers,²older women as mothers, and younger women as sisters, in all purity.

³Honor widows, the real widows.⁴But if a widow has children or grandchildren, let them first learn to show honor in their own household. Let them repay their parents, because this is pleasing to God.

⁵But she who is a real widow, who is left all alone, has set her hope in God and continues in offering earnest appeals and prayers night and day,⁶but the woman who lives for pleasure is dead even while she lives.

⁷Instruct them in these things as well, so that they may be blameless.⁸But if someone does not provide for his own relatives, especially for those of his own household, he has denied the faith and is worse than an unbeliever.

⁹Let a woman be enrolled as a widow who is not younger than sixty years old, a wife of one husband.¹⁰She must have a reputation for doing good deeds, whether it is that she has cared for children, or has been hospitable to strangers, or has washed the feet of God's holy people, or has relieved the afflicted, or has been devoted to every good work.

¹¹But as for younger widows, refuse to enroll them in the list. For when they give in to bodily desires against Christ, they want to marry.¹²In this way they incur condemnation because they set aside their first commitment.

¹³At the same time, they also learn to be lazy and they go around from house to house. They not only become lazy, but they also talk nonsense and are busybodies, saying things they should not say.

¹⁴I therefore want younger widows to marry, to bear children, to manage the household, and to give no opportunity for the enemy to slander us.¹⁵For some have already turned aside after Satan.¹⁶If any believing woman has widows, let her help them, so that the church will not be burdened, so that it might help the real widows.

¹⁷Let the elders who rule well be considered worthy of double honor, especially those who labor with the word and in teaching.¹⁸For the scripture says, "You must not put a muzzle on an ox while it threshes the grain" and "The laborer is worthy of his wages."

¹⁹Do not receive an accusation against an elder unless there are two or three witnesses.²⁰Correct sinners before all so that the rest may be afraid.

²¹I solemnly command you, before God and Christ Jesus and the chosen angels, to keep these commands without partiality, and to do nothing out of favoritism.²²Place hands hastily on no one. Do not share in the sins of another person. You should keep yourself pure.

²³You should no longer drink water. Instead, you should take a little wine for the stomach and your frequent sicknesses.²⁴The sins of some people are openly known, and they go before them into judgment. But some sins follow later.²⁵In the same way, some good works are openly known, but even the others cannot be hidden.

6 ¹Let all who are under the yoke as slaves regard their own masters as worthy of all honor. They should do this so that the name of God and the teaching might not be blasphemed.²The slaves who have believing masters should not show them disrespect because they are brothers. Instead, they should serve them all the more. For those who receive the benefit are believers and beloved. Teach and declare these things.

³If anyone teaches false doctrine and does not agree with the truthful words of our Lord Jesus Christ and with godly teaching,⁴he is proud and understands nothing. He has an unhealthy interest in controversies and arguments about words that result in envy, strife, insults, evil suspicions,⁵and constant conflict between people who have morally corrupt minds. They have lost the truth and they think that godliness is a way to get more money. ¹

⁶Now godliness with contentment is great gain,⁷for we brought nothing into the world, and we can take nothing out of it.⁸Instead, let us be satisfied with food and clothing.

⁹Now those who desire to become wealthy fall into temptation, into a trap. They fall into many foolish and harmful desires, and into whatever else sinks people into ruin and destruction.¹⁰For the love of money is a root of all kinds of evil. Some people who desire it have been misled away from the faith and have pierced themselves with much grief.

¹¹But you, man of God, flee from these things. Pursue righteousness, godliness, faithfulness, love, endurance, and gentleness.¹²Fight the good fight of faith. Take hold of the everlasting life to which you were called, and about which you gave the good confession before many witnesses.

¹³I give these orders to you before God, who gives life to all things, and before Christ Jesus, who testified before Pontius Pilate and made the good confession,¹⁴to keep the command without spot or blame until the appearance of our Lord Jesus Christ.

¹⁵God will reveal Christ's appearing at the right time—God, the blessed and only Sovereign, the King who reigns and the Lord who rules.¹⁶Only he has immortality and dwells in inapproachable light. No man sees him or is able to view him. To him be honor and eternal dominion. Amen.

¹⁷Instruct the rich in this world not to be proud and not to hope in riches, which are uncertain. Instead, they should hope in God. He offers to us all the true riches to enjoy.¹⁸Tell them to do good, to be rich in good works, and to be generous and willing to share.¹⁹In that way they will store up for themselves a good foundation for what is to come, so that they will take hold of real life.

²⁰Timothy, protect what was given to you. Avoid the profane and empty talk and the conflicting ideas of what is falsely called knowledge.²¹Some men proclaim these things and so they have gone astray from the faith. May grace be with you.

¹Some old copies add the exhortation, Stay away from such things. But the best ancient copies do not.

2 Timothy

1 ¹Paul, an apostle of Christ Jesus through the will of God, according to the promise of the life that is in Christ Jesus,

²to Timothy, beloved child: Grace, mercy, and peace from God the Father and Christ Jesus our Lord.

³I thank God, whom I serve from my forefathers, with a clean conscience, as I constantly remember you in my prayers night and day.⁴As I remember your tears, I long to see you, that I may be filled with joy.⁵I have been reminded of your genuine faith, which lived first in your grandmother Lois and your mother Eunice, and I am convinced that it lives in you also.

⁶This is the reason I am reminding you to rekindle the gift of God which is in you through the laying on of my hands.⁷For God did not give us a spirit of fear, but of power and love and discipline.

⁸So do not be ashamed of the testimony about our Lord, nor of me, Paul, his prisoner. Instead, share in suffering for the gospel according to the power of God,⁹who saved us and called us with a holy calling. He did this, not according to our works, but according to his own plan and grace, which he gave us in Christ Jesus before times ever began.¹⁰But now God's salvation has been revealed by the appearing of our Savior Christ Jesus, who put an

end to death and brought life and immortality to light through the gospel.¹¹ Because of this, I was appointed a herald, an apostle, and a teacher. [1](#)

¹²For this cause I also suffer these things. But I am not ashamed, for I know him whom I have believed. I am convinced that he is able to keep that which I have entrusted to him until that day.¹³ Keep the example of the truthful words that you heard from me, with the faith and love that are in Christ Jesus.¹⁴ The good thing that God committed to you, guard it through the Holy Spirit, who lives in us.

¹⁵You know this, that all who live in Asia turned away from me. In this group are Phygelus and Hermogenes.¹⁶ May the Lord grant mercy to the household of Onesiphorus, for he often refreshed me and was not ashamed of my chain.¹⁷ Instead, when he was in Rome, he sought me diligently, and he found me.¹⁸ May the Lord grant to him to find mercy from him on that day. All the ways he served me in Ephesus you know very well.

.Some important and ancient Greek copies add to the Gentiles .

2 ¹You therefore, my child, be strengthened in the grace that is in Christ Jesus.²The things you heard from me among many witnesses, entrust them to faithful people who will be able to teach others also.

³Suffer hardship with me as a good soldier of Christ Jesus.⁴No soldier serves while entangled in the affairs of this life, so that he may please his superior officer.⁵Also, if someone competes as an athlete, he is not crowned unless he competes by the rules.

⁶It is necessary that the hard-working farmer receive his share of the crops first.⁷Think about what I am saying, for the Lord will give you understanding in everything.

⁸Remember Jesus Christ, a descendant of David, who was raised from the dead. This is according to my gospel message,⁹for which I am suffering to the point of being bound with chains as a criminal. But the word of God is not bound.¹⁰Therefore I endure all things for those who are chosen, so that they also may obtain the salvation that is in Christ Jesus, with eternal glory.

¹¹This is a trustworthy saying:

"If we have died with him, we will also live with him.

¹² If we endure, we will also reign with him.

If we deny him, he also will deny us.

¹³ If we are unfaithful, he remains faithful, for he cannot deny himself."

¹⁴Keep reminding them of these things. Command them before God not to quarrel about words; it is of no value and only ruins those who listen. ¹⁵Do your best to present yourself to God as one approved, a laborer who has no reason to be ashamed, who accurately teaches the word of truth.

¹⁶Avoid profane and empty talk, which leads to more and more godlessness.¹⁷Their talk will spread like cancer. Among them are Hymenaeus and Philetus,¹⁸who have gone astray from the truth. They say that the resurrection has already happened, and they destroy the faith of some.

¹⁹However, the firm foundation of God stands. It has this inscription: "The Lord knows those who are his" and "Everyone who names the name of the Lord must depart from unrighteousness."²⁰In a wealthy home there are not only containers of gold and silver. There are also containers of wood and clay. Some of these are for honorable use, and some for dishonorable.²¹If someone cleans himself from dishonorable use, he is an honorable container. He is set apart, useful to the Master, and prepared for every good work.

²²Flee youthful lusts. Pursue righteousness, faith, love, and peace with those who call on the Lord out of a clean heart.²³But refuse foolish and ignorant questions. You know that they give birth to quarrels.

²⁴The Lord's servant must not quarrel. Instead he must be gentle toward all, able to teach, and patient,²⁵correcting his opponents with gentleness. Perhaps God may give them repentance for the knowledge of the truth.²⁶They may become sober again and leave the devil's trap, after they have been captured by him for his will.

¹Some important and ancient Greek copies read, Warn them before the Lord .

3 ¹But know this: In the last days there will be difficult times.²For people will be lovers of themselves, lovers of money, boastful, proud, blasphemers, disobedient to parents, ungrateful, and unholy.³They will be without natural affection, unable to reconcile, slanderers, without self-control, violent, not lovers of good.⁴They will be betrayers, reckless, prideful, lovers of pleasure rather than lovers of God.

⁵They will have a shape of godliness, but they will deny its power. Turn away from these people.⁶For some of them are men who enter into households and captivate foolish women. These are women who are loaded up with sins and are led away by various desires.⁷These women are always learning, but they are never able to come to the knowledge of the truth.

⁸In the same way that Jannes and Jambres stood against Moses, these false teachers also stand against the truth. They are men corrupt in mind, and with regard to the faith they are rejected.⁹But they will not advance very far. For their foolishness will be obvious to all, just like that of those men.

¹⁰But as for you, you have followed my teaching, conduct, purpose, faith, longsuffering, love, patience,¹¹persecutions, sufferings, and what happened to me at Antioch, at Iconium, and at Lystra. I endured persecutions. Out of them all, the Lord rescued me.¹²All those who want to live in a godly manner in Christ Jesus will be persecuted.¹³Evil people and impostors will go from bad to worse, leading others astray and being led astray.

¹⁴But as for you, remain in the things that you have learned and have firmly believed. You know from whom you have learned.¹⁵You know that from childhood you have known the sacred writings. These are able to make you wise for salvation through faith in Christ Jesus.

¹⁶All scripture has been inspired by God. It is profitable for doctrine, for conviction, for correction, and for training in righteousness.¹⁷This is so that the man of God may be competent, equipped for every good work.

⁴ I give this solemn command before God and Christ Jesus, who will judge the living and the dead, and because of his appearing and his kingdom:²Preach the word; be ready when it is convenient and when it is not. Reprove, rebuke, exhort, with all patience and teaching.

³For the time will come when people will not endure sound teaching. Instead, they will heap up for themselves teachers according to their own desires, who say what their itching ears want to hear.⁴They will turn their hearing away from the truth, and they will turn aside to myths.⁵But you, be sober-minded in all things. Suffer hardship; do the work of an evangelist; fulfill your ministry.

⁶For I am already being poured out. The time of my departure has come.⁷I have fought the good fight; I have finished the race; I have kept the faith.⁸The crown of righteousness has been reserved for me, which the Lord, the righteous judge, will give to me on that day, and not to me only, but also to all those who have loved his appearing.

⁹Do your best to come to me quickly.¹⁰For Demas has left me. He loves this present world and has gone to Thessalonica. Crescens went to Galatia, and Titus went to Dalmatia.

¹¹Only Luke is with me. Get Mark and bring him with you because he is useful to me in the service.¹²Tychicus I sent to Ephesus.¹³The cloak that I left at Troas with Carpus, bring it when you come, and the books, especially the parchments.

¹⁴Alexander the coppersmith displayed many evil deeds against me. The Lord will repay him according to his deeds.¹⁵You also should guard yourself against him, because he greatly opposed our words.¹⁶At my first defense, no one stood with me. Instead, everyone left me. May it not be counted against them.

¹⁷But the Lord stood by me and strengthened me so that, through me, the proclamation of the message might be fully accomplished, and that all the Gentiles might hear it. And I was rescued out of the lion's mouth.¹⁸The Lord will rescue me from every evil deed and will save me for his heavenly kingdom. To him be the glory forever and ever. Amen.

¹⁹Greet Priscilla, Aquila, and the house of Onesiphorus.²⁰Erastus remained at Corinth, but Trophimus I left sick at Miletus.²¹Do your best to come before winter. Eubulus greets you, also Pudens, Linus, Claudia, and all the brothers.

²²May the Lord be with your spirit. May grace be with you.

Philemon

1 ¹Paul, a prisoner of Christ Jesus, and the brother Timothy, to Philemon, our dear friend and fellow worker,²and to Apphia our sister, and to Archippus our fellow soldier, and to the church that meets in your home:

³May grace be to you and peace from God our Father and the Lord Jesus Christ.

⁴I always thank my God when I mention you in my prayers,⁵because I hear about the faith that you have toward the Lord Jesus and the love you have for all his holy people.⁶I pray that the sharing of your faith may be effective, so you will have a full understanding of every good thing we have in Christ.⁷For I have had much joy and comfort because of your love, because the hearts of God's holy people have been refreshed by you, brother.

⁸Therefore, although I have all the boldness in Christ to command you to do what you should do,⁹yet because of love, I appeal to you instead—I, Paul, an old man, and now a prisoner for Christ Jesus.

¹⁰I am appealing to you concerning my child Onesimus, whom I have fathered in my chains.¹¹For he once was useless to you, but now he is useful both to you and to me.¹²I have sent him back to you, he who is my very heart.

¹³I wish I could have kept him with me so he could serve me for you while I am in chains for the sake of the gospel.

¹⁴But I did not want to do anything without your consent. I did not want your good deed to be from necessity but from good will.¹⁵Perhaps for this he was separated from you for a time, so that you might have him back forever.

¹⁶No longer would he be a slave, but better than a slave, a beloved brother. He is beloved especially to me, and much more so to you, in both the flesh and in the Lord.

¹⁷So if you have me as a partner, receive him as me.¹⁸If he has wronged you or owes you anything, charge that to me.¹⁹I, Paul, write this with my own hand. I myself will pay it back—not to mention that you owe me your own self!²⁰Yes, brother, let me benefit from you in the Lord; refresh my heart in Christ.

²¹Confident about your obedience, I am writing to you. I know that you will do even more than I ask.²²At the same time, prepare a guest room for me, for I hope that through your prayers I will be returned to you.

²³Epaphras, my fellow prisoner in Christ Jesus, greets you.²⁴So do Mark, Aristarchus, Demas, and Luke, my fellow workers.

²⁵The grace of our Lord Jesus Christ be with your spirit. Amen.

Hebrews

1 ¹Long ago God spoke to our ancestors through the prophets at many times and in many ways.²But in these last days, he has spoken to us through a Son, whom he appointed to be the heir of all things. It is through him that God also made the universe.³He is the brightness of God's glory, the exact representation of his being. He even holds everything together by the word of his power. After he had made cleansing for sins, he sat down at the right hand of the Majesty on high.

⁴He has become just as superior to the angels as the name he has inherited is more excellent than their name.⁵For to which of the angels did God ever say,

"You are my Son,
today I have become your Father"?

Or to which of the angels did God ever say,

"I will be a Father to him,
and he will be a Son to me"?

⁶But again, when God brings the firstborn into the world, he says,
"All God's angels must worship him."

⁷About the angels he says,
"He is the one who makes his angels spirits,
and his servants flames of fire."

⁸But to the Son he says,
"Your throne, God, is forever and ever.
The scepter of justice is the scepter of your kingdom.

⁹ You have loved righteousness and hated lawlessness.
Therefore God, your God, has anointed you
with the oil of joy more than your companions."

¹⁰ "In the beginning, Lord, you laid the earth's foundation.
The heavens are the work of your hands.

¹¹ They will perish, but you will continue.
They will all wear out like a piece of clothing.

¹² You will roll them up like a cloak,
and they will be changed like a piece of clothing.
But you are the same,
and your years do not end."

¹³But to which of the angels has God said at any time,
"Sit at my right hand
until I make your enemies a footstool for your feet"?

¹⁴Are not all angels spirits who serve, and who are sent to care for those who will inherit salvation?

2 ¹Therefore, we must give far more attention to what we have heard, so that we do not drift away from it.

²For if the message that was spoken through the angels proved to be so reliable, and every transgression and disobedience receives just repayment,³how then can we escape if we ignore so great a salvation? This is salvation that was first announced by the Lord and confirmed to us by those who heard it.⁴At the same time God testified to it by signs, wonders, and various miracles, and by distributing the gifts of the Holy Spirit according to his will.

⁵For it was not to the angels that God subjected the world to come, about which we are speaking.⁶But someone has somewhere testified, saying,

"What is man, that you are mindful of him?

Or a son of man, that you care for him?

⁷ You made man a little lower than the angels;
you crowned him with glory and honor. ¹

⁸ You put everything in subjection under his feet."

For it was to him that God has subjected all things. He did not leave anything not subjected to him. But now we do not yet see everything subjected to him.

⁹But we see him who was made lower than the angels for a little while, Jesus, crowned with glory and honor because of his suffering and death, so that by God's grace he might taste death for everyone.¹⁰For it was proper for God, because everything exists for him and through him, to bring many sons to glory. It was proper for him to make the founder of their salvation complete through his sufferings.

¹¹For both the one who sanctifies and those who are sanctified have one source. So he is not ashamed to call them brothers.¹²He says,

"I will proclaim your name to my brothers,

I will sing about you from inside the assembly."

¹³And again,

"I will trust in him."

And again,

"See, here am I and the children whom God has given me."

¹⁴Therefore, since the children share in flesh and blood, he shared in those things in the same way, so that through death he might destroy the one who has the power of death, that is, the devil.¹⁵This was so that he would free all those who through fear of death lived all their lives subject to slavery.

¹⁶For surely it is not the angels he helps, but Abraham's descendants.¹⁷So it was necessary for him to become like his brothers in all ways, so that he could be a merciful and faithful high priest in relation to the things of God, and so that he could make atonement for the sins of the people.¹⁸Because Jesus himself has suffered and was tempted, he is able to help those who are tempted.

¹Some important and ancient Greek copies add and you have put him over the works of your hands .

³ Therefore, holy brothers, you share in a heavenly calling. Think about Jesus, the apostle and high priest of our confession.² He was faithful to God, who appointed him, just as Moses was also faithful in all the house of God.³ For Jesus has been considered worthy of greater glory than Moses, because the one who builds a house has more honor than the house itself.⁴ For every house is built by someone, but the one who built everything is God.

⁵ For Moses was faithful as a servant in God's entire house, bearing witness about the things that were to be spoken of in the future.⁶ But Christ is faithful as a Son who is in charge of the house of God. We are his house if we hold firmly to our courage and the hope of which we boast.

⁷ Therefore, it is just as the Holy Spirit says:

"Today, if you hear his voice

⁸ do not harden your hearts
as in the rebellion,
in the time of testing in the wilderness.

⁹ This was when your ancestors rebelled by testing me,
after they had seen my deeds for forty years.

¹⁰ Therefore I was angry with that generation.
I said, 'They have always gone astray in their hearts.
They have not known my ways.'

¹¹ It is just as I swore in my wrath:
"They will never enter my rest."

¹² Be careful, brothers, that none of you has an evil heart of unbelief, a heart that turns away from the living God.

¹³ But encourage one another daily, as long as it is called "today," so that no one among you will be hardened by the deceitfulness of sin.

¹⁴ For we have become partners of Christ if we firmly hold to our confidence in him from the beginning to the end.

¹⁵ About this it has been said,

"Today, if you hear his voice,
do not harden your hearts,
as in the rebellion."

¹⁶ Who was it who heard God and rebelled? Was it not all those who came out of Egypt through Moses?¹⁷ With whom was he angry for forty years? Was it not with those who sinned, whose dead bodies fell in the wilderness?

¹⁸ To whom did he swear that they would not enter his rest, if it was not to those who disobeyed him?¹⁹ We see that they were not able to enter his rest because of unbelief.

⁴Therefore, since the promise of entering his rest is still allowed to stand, let us fear, so that none of you may seem to have fallen short of it.²For we were told the good news just as they were. But that message did not benefit those who did not unite in faith with those who obeyed. ¹

³For we who have believed enter that rest, just as he said,

"As I swore in my wrath,
They will never enter my rest."

Even so, his works were finished from the foundation of the world.

⁴For he has somewhere spoken about the seventh day:

"And God rested on the seventh day from all his works."

⁵And again in this same passage he said,

"They will never enter my rest."

⁶Therefore, it remains for some to enter that rest, and those who previously had the good news proclaimed to them did not go in because of their disobedience.⁷So God again appointed a certain day, calling it "Today," when he spoke through David much later in words already quoted:

"Today if you hear his voice,
do not harden your hearts."

⁸For if Joshua had given them rest, God would not have spoken about another day.⁹So there remains a Sabbath rest reserved for God's people.¹⁰For he who enters into God's rest has himself also rested from his deeds, just as God did from his.¹¹Therefore let us be eager to enter that rest, so that no one will fall into the kind of disobedience that they did.

¹²For the word of God is living and active and sharper than any two-edged sword. It pierces even to the dividing of soul and spirit, of joints and marrow, and is able to discern the thoughts and intentions of the heart.¹³No thing that has been created is hidden before God, but everything is bare and open to the eyes of the one to whom we must give an account.

¹⁴Therefore, since we have a great high priest who has passed through the heavens, Jesus the Son of God, let us firmly hold to our confession.¹⁵For we do not have a high priest who cannot feel sympathy for our weaknesses. Rather, we have someone who has in all ways been tempted as we are, except that he is without sin.¹⁶Let us then go with confidence to the throne of grace, so that we may receive mercy and find grace to help in time of need.

¹Some important and ancient copies read, But that message did not benefit those who heard it without joining faith to it .

⁵ For every high priest, chosen from among people, is appointed to act on the behalf of people in the things concerning God, so that he may offer both gifts and sacrifices for sins.² He can deal gently with those who are ignorant and who have been deceived, because he himself is subject to weakness.³ Because of this, he also is required to offer sacrifices for his own sins, just as he does for the people's sins.

⁴ No one takes this honor for himself. Rather, he is called by God, just as Aaron was.⁵ In the same way, neither did Christ glorify himself by making himself high priest. Instead, the one speaking to him said,

"You are my Son;
today I have become your Father."

⁶ It is just as he also says in another place,

"You are a priest forever
after the manner of Melchizedek."

⁷ During the days of his flesh, Christ offered up both prayers and requests with loud cries and tears to God, the one able to save him from death, and he was heard because of his godly life.⁸ Even though he was a Son, he learned obedience from what he suffered.

⁹ He was made perfect and became, for everyone who obeys him, the cause of eternal salvation.¹⁰ He was designated by God as high priest after the manner of Melchizedek.

¹¹ We have much to say about Jesus, but it is hard to explain since you have become dull in hearing.

¹² For though by this time you should be teachers, you still have need for someone to teach you the elementary principles of God's messages. You need milk, not solid food!¹³ For anyone who only takes milk is inexperienced with the message of righteousness, because he is still a little child.¹⁴ But solid food is for the mature. These are those who, because of their maturity, have their understanding trained for distinguishing good from evil.

6 ¹So then, let us leave the beginning of the message of Christ and move forward to maturity. Let us not lay again the foundation of repentance from dead works and of faith in God,² nor the foundation of teaching about baptisms, laying on of hands, the resurrection of the dead, and eternal judgment.³ We will also do this if God permits.

⁴For it is impossible for those who were once enlightened, who tasted the heavenly gift, who were sharers of the Holy Spirit,⁵ and who tasted God's good word and the powers of the age to come,⁶ but who then fell away—it is impossible to restore them again to repentance. This is because they crucify the Son of God for themselves again, and publicly shame him.

⁷For the land that drinks in the rain that often comes on it, and that gives birth to the plants useful to those for whom the land was worked—this is the land that receives a blessing from God.⁸ But if it bears thorns and thistles, it is worthless and is near to a curse. Its end is in burning.

⁹But we are convinced about better things concerning you, beloved ones—things that concern salvation—even though we speak like this.¹⁰ For God is not unjust. He will not forget your work and the love you showed for his name, because you served his holy people, and you are still serving them.

¹¹We greatly desire that each of you may show the same diligence to the end, in order to make your hope certain.

¹²This is so that you will not become lazy, but imitators of those who by faith and patience inherit the promises.

¹³For when God made his promise to Abraham, he swore by himself, since he could not swear by anyone greater.

¹⁴He said, "I will certainly bless you and give you many descendants."¹⁵ In this way, Abraham obtained what was promised after he had patiently waited.

¹⁶For people swear by someone greater than themselves. At the end of each of their disputes, an oath serves as confirmation.¹⁷ When God decided to show more clearly to the heirs of the promise the unchangeable quality of his purpose, he guaranteed it with an oath.¹⁸ He did this so that by two unchangeable things—with which it is impossible for God to lie—we, who have fled for refuge, will have a strong encouragement to hold firmly to the hope set before us.

¹⁹We have this as a secure and reliable anchor for the soul, a hope that enters into the inner place behind the curtain,²⁰ where Jesus, who went before us, has entered into that place on our behalf. He has become a high priest forever after the order of Melchizedek.

7 ¹It was this Melchizedek, king of Salem, priest of God Most High, who met Abraham returning from the slaughter of the kings and blessed him.²It was to him that Abraham gave a tenth of everything. First, the translation of his name means "king of righteousness"; then he is also "king of Salem," that is, "king of peace."³He is without father, without mother, without ancestors, with neither beginning of days nor end of life. And resembling the Son of God, he remains a priest forever.

⁴See how great this man was to whom the patriarch Abraham gave a tenth of the things that he had taken in battle.⁵The descendants of Levi who receive the priestly office have a command according to the law to collect tithes from the people, that is, from their brothers, even though they, too, are descended from Abraham.⁶But Melchizedek, whose descent was not traced from them, received tithes from Abraham, and blessed him, the one who had the promises.

⁷There is no denying that the lesser person is blessed by the greater person.⁸In this case, mortal men receive tithes, but in that case, it is testified that he lives on.⁹And, in a manner of speaking, Levi, who received tithes, also paid tithes through Abraham,¹⁰because Levi was in the body of his ancestor when Melchizedek met Abraham.

¹¹Now if perfection were possible through the Levitical priesthood (for under it the people received the law), what further need would there have been for another priest to arise after the manner of Melchizedek, and not be considered to be after the manner of Aaron?¹²For when the priesthood is changed, the law must also be changed.

¹³For the one about whom these things are said belongs to another tribe, from which no one has ever served at the altar.¹⁴Now clearly it is from Judah that our Lord was born, a tribe that Moses never mentioned concerning priests.

¹⁵What we say is even clearer when another priest arises in the likeness of Melchizedek.¹⁶This one became a priest, not based on a law of physical requirement, but by the power of an everlasting life.¹⁷For scripture witnesses about him:

"You are a priest forever
according to the order of Melchizedek."

¹⁸For not only has the former command been set aside because it is weak and useless—¹⁹for the law made nothing perfect—but also a better hope is introduced, through which we come near to God.

²⁰And it was not without an oath! Others became priests without any oath,²¹but he became a priest with an oath by the one who said to him,

"The Lord has sworn and he will not change his mind:
'You are a priest forever.'"

²²By this also Jesus has given the guarantee of a better covenant.²³The former priests were many in number, since death prevented them from continuing in office.²⁴But because Jesus continues to live forever, he has a permanent priesthood.

²⁵Therefore he is also able to save completely those who approach God through him, because he always lives to intercede for them.²⁶For it was indeed fitting that we should have such a high priest, who is holy, innocent, pure, separated from sinners, and exalted above the heavens.

²⁷He does not need, unlike the high priests, to offer up daily sacrifices, first for his own sins, and then for the sins of the people. He did this once for all when he offered himself.²⁸For the law appoints as high priests men who have weaknesses. But the word of the oath, which came after the law, appointed a Son, who has been made perfect forever.

⁸ Now the point of what we are saying is this: We have a high priest who has sat down at the right hand of the throne of the Majesty in the heavens.² He is a servant in the holy place, the true tabernacle that the Lord, not a man, set up.

³ For every high priest is appointed to offer both gifts and sacrifices. Therefore it is necessary to have something to offer.⁴ Now if Christ were on earth, he would not be a priest at all, since there are those who offer the gifts according to the law.⁵ They serve a copy and shadow of the heavenly things. It is just as Moses was warned by God when he was about to construct the tabernacle: God said, "See that you make everything according to the pattern that was shown to you on the mountain."

⁶ But now Christ has received a much better ministry, just as he is also the mediator of a better covenant, which is based on better promises.⁷ For if that first covenant had been faultless, no occasion for a second would have been sought.

⁸ For when God found fault with the people, he said,

"See, the days are coming—says the Lord—
when I will make a new covenant
with the house of Israel
and with the house of Judah.

⁹ It will not be like the covenant
that I made with their ancestors
on the day that I took them by their hand
to lead them out of the land of Egypt.
For they did not carefully obey my covenant,
and I disregarded them—
says the Lord.

¹⁰ This is the covenant that I will make with the house of Israel
after those days, says the Lord.
I will put my laws into their minds,
and I will also write them on their hearts.
I will be their God,
and they will be my people.

¹¹ They will not teach each one his fellow citizen
and each one his brother, saying, 'Know the Lord.'
For they will all know me,
from the least of them to the greatest.

¹² For I will be merciful toward their evil deeds,
and their sins I will not remember any longer."

¹³ By calling this covenant "new," he declared the first covenant to be obsolete, and what has become obsolete and old will soon disappear.

9 ¹Now even the first covenant had regulations for worship and an earthly sanctuary.²For a tabernacle was prepared. The first room, in which were the lampstand, the table, and the bread of the presence, was called the holy place.

³Behind the second curtain was another room in the tabernacle, called the most holy place.⁴It had a golden altar for incense. It also had the ark of the covenant, which was completely overlaid with gold. Inside it was a golden jar that held the manna, Aaron's rod that budded, and the tablets of the covenant.⁵Above the ark of the covenant, glorious cherubim overshadowed the atonement lid, which we cannot now talk about in detail.

⁶After these things were prepared, the priests always entered the outer room of the tabernacle to perform their services.⁷But only the high priest entered the second room, once each year, and not without blood that he offered for himself and for the people's unintentional sins.

⁸The Holy Spirit showed that as long as the first tabernacle was still standing, the way into the most holy place had not yet appeared.⁹This was an illustration for the present time. Both the gifts and sacrifices that are now being offered are not able to perfect the worshiper's conscience.¹⁰They are only concerned with food and drink and various ceremonial washings, regulations for the body until the time of the new order.

¹¹Christ came as a high priest of the good things that have come. He went through the greater and more perfect tabernacle that was not made by human hands, one not belonging to this created world. ¹²It was not by the blood of goats and calves, but by his own blood that he entered into the most holy place once for all and secured our eternal redemption.

¹³For if the blood of goats and bulls and the sprinkling of a heifer's ashes on those who have been defiled sanctifies them for the cleansing of their flesh,¹⁴how much more will the blood of Christ, who through the eternal Spirit offered himself unblemished to God, cleanse our conscience from dead works to serve the living God?¹⁵For this reason, he is the mediator of a new covenant. This is so that, since a death has taken place to redeem those under the first covenant from their transgressions, those who are called will receive the promise of an eternal inheritance.

¹⁶For where there is a will, the death of the person who made it must be proven.¹⁷For a will is only valid when there has been a death, because it has no force while the one who made it is still alive.

¹⁸So not even the first covenant was established without blood.¹⁹For when Moses had given every command in the law to all the people, he took the blood of the calves and the goats, with water, red wool, and hyssop, and sprinkled both the scroll itself and all the people.²⁰Then he said, "This is the blood of the covenant that God has commanded for you."

²¹In the same manner, he sprinkled the blood on the tabernacle and all the containers used in the ministry.

²²According to the law, almost everything is cleansed with blood. Without the shedding of blood there is no forgiveness.

²³Therefore it was necessary that the copies of the things in heaven should be cleansed with these animal sacrifices. However, the heavenly things themselves had to be cleansed with much better sacrifices.²⁴For Christ did not enter into the most holy place made with hands, which is only a copy of the true one. Rather, he entered into heaven itself, to appear now in God's presence for us.

²⁵He did not go there in order to offer himself many times, as does the high priest, who enters the most holy place year by year with the blood of another.²⁶If that had been the case, then he would have had to suffer many times since the foundation of the world. But now he has appeared at the end of the ages to do away with sin by the sacrifice of himself.

²⁷Just as man is appointed to die once, and after that comes judgment,²⁸so also, Christ was offered once to take away the sins of many, and will appear a second time, not to deal with sin, but for the salvation of those who are waiting for him.

¹Some important and ancient Greek copies read, Christ came as a high priest of the good things that are to come .

10 ¹For the law is only a shadow of the good things to come, not the real forms of those things themselves. Those who approach God can never be made perfect by the same sacrifices that the priests continually bring year after year.² Otherwise, would the sacrifices not have ceased to be offered? For the worshipers would have been cleansed one time and would no longer have any consciousness of sin.³ But with those sacrifices there is a reminder of sins year after year.⁴ For it is impossible for the blood of bulls and goats to take away sins.

⁵When Christ came into the world, he said,

"Sacrifices and offerings you did not desire,
but a body you have prepared for me;

⁶ with burnt offerings and sin offerings
you did not take pleasure.

⁷ Then I said, 'See, here I am—as it is written about me in the scroll—
to do your will, God.'"

⁸First he said, "It was neither sacrifices, nor offerings, nor whole burnt offerings, nor sin offerings that you desired. Nor did you take pleasure in them." These are sacrifices that are offered according to the law.⁹ Then he said, "See, here I am to do your will." He takes away the first practice in order to establish the second practice.¹⁰ By that will, we have been sanctified through the offering of the body of Jesus Christ once for all.

¹¹Day after day every priest stands and ministers, offering the same sacrifices again and again—sacrifices that can never take away sins.¹² But when Christ offered for all time one sacrifice for sins, he sat down at the right hand of God.¹³ He is waiting until his enemies are made a footstool for his feet.¹⁴ For by one offering he has perfected forever those who are being sanctified.

¹⁵The Holy Spirit also testifies to us. First he says,

¹⁶ "This is the covenant that I will make with them
after those days, says the Lord.
I will put my laws in their hearts,
and I will write them on their minds."

¹⁷Then he adds,

"Their sins and lawlessness
I will remember no longer."

¹⁸Now where there is forgiveness for these, there is no longer any sacrifice for sin.

¹⁹Therefore, brothers, we have confidence to enter into the most holy place by the blood of Jesus.²⁰ That is the new and living way that he has established for us through the curtain, that is, by means of his flesh.²¹ Because we have a great priest over the house of God,²² let us approach with true hearts in the full assurance of faith, having our hearts sprinkled clean from an evil conscience and having our bodies washed with pure water.

²³Let us also hold firmly to the hope we confess, for he who promised is faithful.²⁴ Let us think carefully about how to motivate one another to love and good deeds.²⁵ Let us not abandon meeting together, as some have done. Instead, encourage one another, and all the more as you see the day coming closer.

²⁶For if we deliberately go on sinning after we have received the knowledge of the truth, a sacrifice for sins no longer remains.²⁷ Instead, there is only a certain fearful expectation of judgment, and a fury of fire that will consume God's enemies.

²⁸Anyone who has rejected the law of Moses dies without mercy at the testimony of two or three witnesses.²⁹ How much worse punishment do you think one deserves who has trampled underfoot the Son of God, who has regarded the blood of the covenant as unholy—the blood by which he was sanctified—and has insulted the Spirit of grace?

³⁰For we know the one who said, "Vengeance belongs to me; I will pay back." And again, "The Lord will judge his people."³¹ It is a fearful thing to fall into the hands of the living God!

³²But remember the former days, after you were enlightened, how you endured a great struggle in suffering.

³³Sometimes you were publicly exposed to insult and persecution, and other times you shared with those who

were so treated.³⁴For you had compassion on those who were prisoners, and you accepted with joy the seizure of your possessions. You knew that you yourselves had a better and everlasting possession. [1](#)

³⁵So do not throw away your confidence, which has a great reward.³⁶For you need perseverance so that when you have done the will of God, you will receive what he has promised.

³⁷ "For in a very little while,
the one who is coming will indeed come and not delay.

³⁸ My righteous one will live by faith.
If he shrinks back, my soul will not be pleased with him."

³⁹But we are not any of those who turn back to destruction, but we are among those who have faith and preserve their souls.

[1](#)Some important and ancient Greek copies read, For you had compassion on me in my chains .

11 ¹Now faith is being sure of the things hoped for and certain of things that are not seen.²For because of this the ancestors were approved for their faith.³By faith we understand that the universe was created by God's command, so that what is visible was not made out of things that were visible.

⁴It was by faith that Abel offered God a better sacrifice than Cain, through which he was attested to be righteous, and God spoke well of him because of his offerings, and by faith Abel still speaks, even though he is dead.

⁵It was by faith that Enoch was taken up so that he did not see death. "He was not found, because God took him away." For before he was taken up, it was testified that he had pleased God.⁶Now without faith it is impossible to please him. For it is necessary that anyone coming to God must believe that he exists and that he is a rewarder of those who seek him.

⁷It was by faith that Noah, having been given a divine message about things not yet seen, with godly reverence built an ark to save his household. By doing this, he condemned the world and became an heir of the righteousness that is according to faith.

⁸It was by faith that Abraham, when he was called, obeyed and went out to the place that he was to receive as an inheritance. He went out, not knowing where he was going.⁹It was by faith that he lived in the land of promise as a foreigner. He lived in tents with Isaac and Jacob, fellow heirs of the same promise.¹⁰For he was looking forward to the city with foundations, whose architect and builder is God.

¹¹It was by faith, even though Sarah herself was barren, that she received ability to conceive. This happened even though she was too old, since she considered as faithful the one who had given the promise.¹²Therefore, from this one man—and he was almost dead—were born descendants as many as the stars in the sky and as countless as sand by the seashore.

¹³It was in faith that all these died without receiving the promises. Rather, they saw and greeted them from far off, and they acknowledged that they were foreigners and exiles on earth.¹⁴For those who say such things make it clear that they are seeking a homeland.

¹⁵If they had been thinking of the country from which they had gone out, they would have had opportunity to return.¹⁶But as it is, they desire a better country, that is, a heavenly one. Therefore God is not ashamed to be called their God, since he has prepared a city for them.

¹⁷It was by faith that Abraham, when he was tested, offered Isaac. It was his only son whom he offered, he who had received the promises.¹⁸It was Abraham to whom it had been said, "It is through Isaac that your descendants will be named."¹⁹Abraham reasoned that God was able to raise up Isaac from the dead, and figuratively speaking, it was from them that he received him back.

²⁰It was also by faith about things to come that Isaac blessed Jacob and Esau.²¹It was by faith that Jacob, when he was dying, blessed each of Joseph's sons. Jacob worshiped, leaning on the top of his staff.²²It was by faith that Joseph, when his end was near, spoke of the departure of the children of Israel from Egypt and instructed them about his bones.

²³It was by faith that Moses, when he was born, was hidden for three months by his parents because they saw he was a beautiful child. They were not afraid of the king's command.²⁴It was by faith that Moses, after he had grown up, refused to be called the son of Pharaoh's daughter.²⁵He chose to be mistreated along with the people of God rather than to enjoy the pleasures of sin for a while.²⁶He regarded disgrace for the sake of Christ as of greater value than the treasures of Egypt, for he was looking ahead to his reward.

²⁷It was by faith that Moses left Egypt. He did not fear the king's anger, for he endured as if he were seeing the one who is invisible.²⁸It was by faith that he kept the Passover and the sprinkling of the blood, so that the destroyer of the firstborn should not touch the Israelites' firstborn sons.

²⁹It was by faith that they passed through the Sea of Reeds as if over dry land. When the Egyptians tried to do this, they were swallowed up.³⁰It was by faith that Jericho's walls fell down, after they had been circled around for seven days.³¹It was by faith that Rahab the prostitute did not die with those who were disobedient, because she had received the spies in peace.

³²What more can I say? For the time will fail me if I give a full account of Gideon, Barak, Samson, Jephthah, David, Samuel, and about the prophets.³³It was through faith that they conquered kingdoms, committed righteousness,

and received promises. They stopped the mouths of lions,³⁴ quenched the power of fire, escaped the edge of the sword, were made strong when they were weak, became mighty in battle, and defeated foreign armies.

³⁵Women received back their dead by resurrection. Others were tortured, not accepting release, so that they might experience a better resurrection.³⁶Others experienced mocking and whippings, and even chains and imprisonment.³⁷They were stoned. They were sawn in two. They were killed with the sword. They went about in sheepskins and goatskins. They were destitute, oppressed, mistreated.³⁸The world was not worthy of them. They were always wandering about in the deserts and mountains, and in caves and holes in the ground.

³⁹Although all these people were approved by God because of their faith, they did not receive the promise.⁴⁰God planned something better for us, so that without us, they would not be made perfect.

³⁸Some important and ancient Greek copies read, They were stoned. They were sawn in two. They were put to the test. They were killed with the sword .

12 ¹Therefore, since we are surrounded by such a large cloud of witnesses, let us lay aside every weight and easily entangling sin. Let us run with perseverance the race that is placed before us.² Let us pay attention to Jesus, the founder and perfecter of the faith. For the joy that was placed before him, he endured the cross, despised its shame, and sat down at the right hand of the throne of God.³ So think about him, the one who has endured such opposition from sinners against himself, so that you do not become weary and lose heart.

⁴You have not yet resisted or struggled against sin to the point of blood;⁵ and you have forgotten the encouragement that instructs you as sons:

"My son, do not think lightly of the Lord's discipline,
nor grow weary when you are corrected by him.

⁶ For the Lord disciplines the one he loves,
and he punishes every son he receives."

⁷Endure suffering as discipline. God deals with you as with sons. For what son is there whom his father does not discipline?⁸ But if you are without discipline, which all people share in, then you are illegitimate and not his sons.⁹ Furthermore, we had human fathers who disciplined us and we respected them. How much more should we submit to the Father of spirits and live!¹⁰ Our fathers disciplined us for a short time as they thought best. But God disciplines us for our benefit, so that we can share in his holiness.¹¹ No discipline at the time seems to give joy, but to give sorrow. But later it produces the peaceful fruit of righteousness for those who have been trained by it.¹² So strengthen your hands that hang down and your weak knees.¹³ Make straight paths for your feet, so that what is lame will not be sprained but rather be healed.

¹⁴Pursue peace with everyone, and holiness, for without it no one will see the Lord.¹⁵ Be careful so that no one lacks God's grace, and that no root of bitterness grows up to cause trouble, so that many do not become defiled by it,¹⁶ and that there is no one who is sexually immoral or profane, such as Esau, who for one meal sold his own birthright.¹⁷ For you know that afterwards, when he desired to inherit the blessing, he was rejected, because he found no opportunity for repentance, even though he sought it with tears.

¹⁸For you have not come to a mountain that can be touched, a mountain of burning fire, darkness, gloom, and storm.¹⁹ You have not come to a trumpet blast, nor to a voice that speaks words whose hearers begged that not another word be spoken to them.²⁰ For they could not endure what was commanded: "If even an animal touches the mountain, it must be stoned."²¹ So fearful was this sight that Moses said, "I am terrified and am trembling."

²²Rather, you have come to Mount Zion and to the city of the living God, the heavenly Jerusalem, and to tens of thousands of angels in joyful assembly.²³ You have come to the congregation of the firstborn, who have been registered in heaven. You have come to God, the Judge of all, and to the spirits of the righteous ones who have been made perfect.²⁴ And you have come to Jesus, the mediator of a new covenant, and to the sprinkled blood that speaks better than Abel's blood.

²⁵See that you do not refuse the one who is speaking. For if they did not escape when they refused the one who warned them on earth, much less will we escape if we turn away from the one who is warning from heaven.²⁶ At one time, his voice shook the earth. But now he has promised and said, "One more time I will shake not only the earth, but also the heavens."

²⁷These words, "One more time," mean the removal of those things that can be shaken, that is, of the things that have been created, so that the things that cannot be shaken will remain.²⁸ Therefore, receiving a kingdom that cannot be shaken, let us be thankful and in this manner worship God with reverence and awe.²⁹ For our God is a consuming fire.

¹Some important and ancient Greek copies read, If even an animal touches the mountain, it must be stoned or shot with an arrow .

13 ¹Let brotherly love continue.²Do not forget hospitality for strangers. For through this, some have shown hospitality to angels without knowing it.

³Remember prisoners as if you were bound with them. Remember those who are mistreated since you yourselves also are in the body.⁴Let marriage be held in honor by all, and let the marriage bed be kept pure, for God will judge sexually immoral people and adulterers.

⁵Let your conduct be free from the love of money. Be content with the things you have, for God himself has said,

"I will never leave you,
nor will I abandon you."

⁶Let us be content so that we may have courage to say,

"The Lord is my helper; I will not be afraid.
What can a man do to me?"

⁷Consider your leaders, those who spoke God's word to you, and consider the result of their conduct. Imitate their faith.⁸Jesus Christ is the same yesterday, today, and forever.

⁹Do not be carried away by various strange teachings. For it is good that the heart should be strengthened by grace, not by foods that do not help those who walk by them.¹⁰We have an altar from which those who serve in the tabernacle have no right to eat.¹¹For the blood of the animals killed for sins is brought by the high priest into the holy place, while their bodies are burned outside the camp.

¹²So Jesus also suffered outside the city gate, in order to sanctify the people through his own blood.¹³Let us therefore go to him outside the camp, bearing the disgrace he endured.¹⁴For we do not have a permanent city here. Rather, we are looking for the one that is to come.

¹⁵Through him, then, let us always offer up sacrifices of praise to God, praise that is the fruit of lips that acknowledge his name.¹⁶Let us not forget doing good and sharing, for it is with such sacrifices that God is very pleased.¹⁷Obey and submit to your leaders, for they keep watch over your souls as those who will give account. Obey so that your leaders will do this with joy, and not with groaning, which would be useless to you.

¹⁸Pray for us, for we are convinced that we have a good conscience and that we desire to live rightly in all things.

¹⁹I encourage you even more to do this, so that I will be returned to you sooner.

²⁰Now may the God of peace, who brought back from the dead the great shepherd of the sheep, our Lord Jesus, by the blood of the eternal covenant,²¹ equip you with everything good to do his will, working in us what is pleasing to him, through Jesus Christ, to whom be the glory forever and ever. Amen.

²²Now I encourage you, brothers, to bear with the word of encouragement that I have briefly written to you.

²³Know that our brother Timothy has been set free, with whom I will see you if he comes soon.

²⁴Greet all your leaders and all God's holy people. Those from Italy greet you.

²⁵May grace be with you all.

James

1 ¹James, a servant of God and of the Lord Jesus Christ, to the twelve tribes in the dispersion: Greetings!²Consider it all joy, my brothers, when you experience various troubles.³You know that the testing of your faith produces endurance.

⁴Let endurance complete its work so that you may become fully developed and complete, not lacking anything.

⁵But if any of you needs wisdom, let him ask for it from God, the one who gives generously and without rebuke to all who ask, and he will give it to him.

⁶But let him ask in faith, doubting nothing. For anyone who doubts is like a wave in the sea that is driven by the wind and tossed around.⁷For that person must not think that he will receive anything from the Lord;⁸he is a double-minded man, unstable in all his ways.

⁹Let the lowly brother boast of his high position,¹⁰but the rich man of his low position, because he will pass away as a wild flower in the grass.¹¹For the sun rises with burning heat and dries up the grass. The flower falls off, and its beauty perishes. In the same way, the rich man will fade away in the middle of his journey.

¹²Blessed is the man who endures testing. For after he has passed the test, he will receive the crown of life, which has been promised to those who love God.¹³Let no one say when he is tempted, "I am tempted by God," because God is not tempted by evil, nor does he himself tempt anyone.

¹⁴But each person is tempted by his own desire, which drags him away and entices him.¹⁵Then after the desire conceives, it gives birth to sin, and after the sin is full grown, it gives birth to death.¹⁶Do not be deceived, my beloved brothers.

¹⁷Every good gift and every perfect gift is from above. It comes down from the Father of lights. With him there is no changing or shadow because of turning.¹⁸God chose to give us birth by the word of truth, so that we would be a kind of firstfruits of all his creatures.

¹⁹You know this, my beloved brothers: Let every man be quick to hear, slow to speak, and slow to anger.²⁰For the anger of man does not accomplish the righteousness of God.²¹Therefore, take off all sinful filth and abundant amounts of evil. In humility receive the implanted word, which is able to save your souls.

²²Be doers of the word and not only hearers, deceiving yourselves.²³For if anyone is a hearer of the word but not a doer, he is like a man who examines his natural face in a mirror.²⁴He examines himself and then goes away and immediately forgets what he was like.²⁵But the person who looks carefully into the perfect law of freedom, and continues to do so, not just being a hearer who forgets, this man will be blessed in his actions.

²⁶If anyone thinks he is religious and does not control his tongue, he deceives his heart and his religion is worthless.²⁷Religion that is pure and unspoiled before our God and Father is to help the fatherless and widows in their affliction, and to keep oneself unstained by the world.

2 ¹My brothers, do not hold to faith in our Lord Jesus Christ, the Lord of glory, with partiality toward certain people.² Suppose that someone enters your meeting wearing gold rings and splendid clothes, and there also enters a poor man in dirty clothes.³ If you look at the person wearing fine clothes and say, "You sit here in a good place," but you say to the poor man, "You stand over there" or "Sit by my footstool,"⁴ are you not judging among yourselves? Have you not become judges with evil thoughts?

⁵Listen, my beloved brothers, did not God choose the poor of the world to be rich in faith and to be heirs of the kingdom that he promised to those who love him?⁶ But you have dishonored the poor! Is it not the rich who oppress you? Are they not the ones who drag you to court?⁷ Do they not insult the good name by which you have been called?

⁸If, however, you fulfill the royal law according to the scripture, "Love your neighbor as yourself," you do well.

⁹But if you favor certain people, you are committing sin, and you are convicted by the law as transgressors.

¹⁰For whoever obeys the whole law, except that he stumbles in just a single way, has become guilty of breaking the whole law.¹¹ For the one who said, "Do not commit adultery," also said, "Do not murder." If you do not commit adultery, but if you do commit murder, you have become a transgressor of the law.

¹²So speak and act as those who will be judged by means of the law of freedom.¹³ For judgment comes without mercy to those who have shown no mercy. Mercy triumphs over judgment.

¹⁴What profit is it, my brothers, if someone says he has faith, but he has no works? Can that faith save him?

¹⁵Suppose that a brother or sister is badly clothed and lacks food for the day.¹⁶ Suppose that one of you says to them, "Go in peace, stay warm and be filled." If you do not give them the things necessary for the body, what profit is that?¹⁷ In the same way faith by itself, if it does not have works, is dead.

¹⁸Yet someone may say, "You have faith, and I have works." Show me your faith without works, and I will show you my faith by my works.¹⁹ You believe that there is one God; you do well. But even the demons believe that, and they tremble.²⁰ Do you want to know, foolish man, that faith without works is useless? ¹

²¹Was not Abraham our father justified by works when he offered up Isaac his son on the altar?²² You see that faith worked with his works, and that by works his faith was completed.²³ The scripture was fulfilled that says, "Abraham believed God, and it was counted to him as righteousness," and he was called a friend of God.²⁴ You see that it is by works that a man is justified, and not only by faith.

²⁵In the same way also, was not Rahab the prostitute justified by works when she welcomed the messengers and sent them away by another road?²⁶ For as the body apart from the spirit is dead, even so faith apart from works is dead.

¹Some important and ancient Greek copies read, Do you want to know, foolish man, how it is that faith without works is dead?

3 ¹Not many of you should become teachers, my brothers, for you know that we who teach will be judged more strictly.²For we all stumble in many ways. If anyone does not stumble in words, he is a perfect man, able to control even his whole body.

³Now if we put bits into horses' mouths for them to obey us, we can also direct their whole bodies.⁴Notice also that ships, although they are so large and are driven by strong winds, are steered by a very small rudder to wherever the pilot desires.

⁵In this way, the tongue is a small member, yet it boasts great things. Notice also how small a fire sets on fire a large forest.⁶The tongue is also a fire, a world of evil set among our members. The tongue defiles the whole body, sets on fire the course of life, and is itself set on fire by hell.

⁷For every kind of wild animal, bird, reptile, and sea creature is being tamed and has been tamed by mankind.

⁸But no human being can tame the tongue. It is a restless evil, full of deadly poison.

⁹With it we praise the Lord and Father, and with it we curse men, who have been made in God's likeness.¹⁰Out of the same mouth come blessing and cursing. My brothers, these things should not happen.

¹¹Does a spring pour out from its opening both sweet and bitter water?¹²Does a fig tree, my brothers, make olives? Or a grapevine, figs? Neither can salty water produce sweet water.

¹³Who is wise and understanding among you? Let that person show a good life by his works in the humility of wisdom.¹⁴But if you have bitter jealousy and ambition in your heart, do not boast and lie against the truth.

¹⁵This is not the wisdom that comes down from above. Rather, it is earthly, unspiritual, demonic.¹⁶For where there are jealousy and ambition, there is confusion and every evil practice.¹⁷But the wisdom from above is first pure, then peace-loving, gentle, reasonable, full of mercy and good fruits, impartial and sincere.¹⁸The fruit of righteousness is sown in peace among those who make peace.

⁴Where do quarrels and disputes among you come from? Do they not come from your desires that fight among your members?²You desire, and you do not have. You murder and covet, and you are not able to obtain. You fight and quarrel. You do not possess because you do not ask.³You ask and do not receive because you ask wrongly, in order that you may use it for your desires.

⁴You adulteresses! Do you not know that friendship with the world is hostility against God? So whoever desires to be a friend of the world makes himself an enemy of God.⁵Or do you think the scripture says in vain, "The Spirit he caused to live in us is deeply envious"?

⁶But God gives more grace, so the scripture says, "God opposes the proud, but gives grace to the humble."

⁷So submit to God. Resist the devil, and he will flee from you.

⁸Come close to God, and he will come close to you. Cleanse your hands, you sinners, and purify your hearts, you double-minded people.⁹Grieve, mourn, and cry! Let your laughter turn into mourning and your joy into gloom.

¹⁰Humble yourselves before the Lord, and he will exalt you.

¹¹Do not speak evil about another, brothers. The person who speaks evil about a brother or judges his brother speaks evil about the law and judges the law. If you judge the law, you are not a doer of the law, but a judge.¹²Only one is the lawgiver and judge. He is the one who is able to save and to destroy. Who are you, you who judge your neighbor?

¹³Now listen, you who say, "Today or tomorrow we will go into this city, spend a year there, trade, and make a profit."¹⁴Who knows what will happen tomorrow, and what is your life? For you are a mist that appears for a little while and then disappears.

¹⁵Instead, you should say, "If the Lord wishes, we will live and do this or that."¹⁶But now you are boasting about your arrogant plans. All such boasting is evil.¹⁷So for anyone who knows to do good but does not do it, for him it is sin.

⁵ ¹Come now, you who are rich, weep and wail because of the miseries coming on you.²Your riches have rotted, and your clothes have become moth-eaten.³Your gold and your silver have become tarnished and their rust will be a witness against you. It will consume your flesh like fire. You have stored up your treasure for the last days.

⁴Look, the wages you kept back from the laborers who mowed your fields are crying out against you. The cries of the harvesters have reached the ears of the Lord of hosts.⁵You have lived in luxury on the earth and indulged yourselves. You have fattened your hearts for a day of slaughter.⁶You have condemned and murdered the righteous person. He does not oppose you.

⁷Be patient, then, brothers, until the Lord's coming. See how the farmer waits for the precious fruit from the ground and he is patient about it, until it receives the early and late rains.⁸You, too, be patient. Strengthen your hearts because the Lord's coming is near.

⁹Do not complain, brothers, against one another, so that you will not be condemned. See, the judge is standing at the door.¹⁰Take an example, brothers, from the suffering and patience of the prophets, those who spoke in the name of the Lord.¹¹See, we regard those who endured as blessed. You have heard of the endurance of Job, and you know the purpose of the Lord, how he is very compassionate and merciful.

¹²Above all, my brothers, do not swear, either by heaven or by the earth, or by any other oath. Rather, let your "Yes" mean "Yes" and your "No" mean "No," so you do not fall under judgment.

¹³Is anyone among you suffering hardship? Let him pray. Is anyone cheerful? Let him sing praise.¹⁴Is anyone among you sick? Let him call for the elders of the church, and let them pray over him. Let them anoint him with oil in the name of the Lord.¹⁵The prayer of faith will heal the sick person, and the Lord will raise him up. If he has committed sins, God will forgive him.

¹⁶So confess your sins to one another and pray for each other so that you may be healed. The prayer of a righteous person is very strong in its working.¹⁷Elijah was a man just like us. He prayed earnestly that it would not rain, and it did not rain in the land for three years and six months.¹⁸Then Elijah prayed again. The heavens gave rain, and the earth produced its fruit.

¹⁹My brothers, if anyone among you strays from the truth, and someone brings him back,²⁰that person should know that whoever turns a sinner from the error of his way will save him from death and will cover over a great number of sins.

1 Peter

1 ¹Peter, an apostle of Jesus Christ, to the foreigners of the dispersion, the chosen ones, throughout Pontus, Galatia, Cappadocia, Asia, and Bithynia.²This is according to the foreknowledge of God the Father, through the sanctifying work of the Spirit, for obedience and for the sprinkling of the blood of Jesus Christ. May grace be to you, and may your peace increase.

³May the God and Father of our Lord Jesus Christ be praised! In his great mercy, he has given us new birth to a living hope through the resurrection of Jesus Christ from the dead.⁴This is for an inheritance that will not perish, will not become stained, and will not fade away. It is reserved in heaven for you.⁵You are protected by God's power through faith for the salvation that is ready to be revealed in the last time.

⁶In this you greatly rejoice, even though now, for a little while, you may have to suffer all kinds of trials.⁷This is for the proving of your faith, which is more precious than gold that perishes, even though it is tested by fire. This happens so that your faith will be found to result in praise, glory, and honor at the revealing of Jesus Christ.

⁸You have not seen him, but you love him. You do not see him now, but you believe in him and rejoice with joy that is inexpressible and filled with glory.⁹You are now receiving for yourselves the result of your faith, the salvation of your souls.¹⁰Concerning this salvation, the prophets who prophesied about the grace that was to come to you searched diligently and examined carefully,

¹¹inquiring into what person or time the Spirit of Christ in them was indicating when he testified beforehand about the sufferings of Christ and the glories that would follow.¹²It was revealed to them that they were not serving themselves, but you, when they spoke of the things that have now been told to you by those who preached the gospel to you by the Holy Spirit sent from heaven—things into which angels long to look.

¹³So gird up the loins of your mind. Be sober. Put your hope fully on the grace that will be brought to you when Jesus Christ is revealed.¹⁴As obedient children, do not conform yourselves to the desires that you followed when you were ignorant.

¹⁵But as the one who called you is holy, you too be holy in your whole behavior.¹⁶For it is written, "Be holy, because I am holy."¹⁷So if you call "Father" the one who judges impartially and according to each person's work, conduct yourselves in fear during your time here as foreigners.

¹⁸You know that it was not with perishable silver or gold that you have been redeemed from the futile behavior that you inherited from your ancestors,¹⁹but by the precious blood of Christ, like that of a lamb without blemish or spot.

²⁰Christ was foreknown before the foundation of the world, but now he has been revealed to you in these last times.²¹Through him you believe in God, who raised him from the dead and gave him glory, so that your faith and hope are in God.

²²You made your souls pure by obedience to the truth. This was for the purpose of sincere brotherly love; so love one another earnestly from a pure heart. ²³**1** You have been born again, not from perishable seed, but from imperishable seed, through the living and remaining word of God.

²⁴For

"All flesh is like grass,
and all its glory is like the wild flower of the grass.

²⁵ The grass dries up, and the flower falls off,
but the word of the Lord remains forever."

This word is the gospel that was preached to you.

Some important and ancient Greek copies read, You made your souls pure by obedience to the truth through the Spirit .

² Therefore, put aside all evil, all deceit, hypocrisy, envy, and all slander.² As newborn infants, long for pure spiritual milk, so that through it you may grow in salvation,³ if you have tasted that the Lord is kind.

⁴ Come to him who is a living stone that has been rejected by people, but that has been chosen by God as valuable to him.⁵ You also are like living stones that are being built up to be a spiritual house in order to be a holy priesthood that offers the spiritual sacrifices acceptable to God through Jesus Christ.

⁶ Scripture contains this:

"See, I am laying in Zion a cornerstone,
chosen and valuable.
Whoever believes in him
will not be ashamed."

⁷ The value, then, is to you who believe. But to those who do not believe,

"The stone that was rejected by the builders,
this has become the head of the corner,"

⁸ and

"A stone of stumbling
and a rock that makes them fall."

They stumble because they disobey the word—which is what they were appointed to do.

⁹ But you are a chosen people, a royal priesthood, a holy nation, a people for God's possession, so that you would announce the wonderful actions of the one who called you out from darkness into his marvelous light.¹⁰ Once you were not a people, but now you are the people of God. You did not receive mercy, but now you have received mercy.

¹¹ Beloved, I exhort you as foreigners and exiles to abstain from fleshly desires, which fight against your soul.

¹² Your conduct among the Gentiles should be honorable, so that when they slander you as evildoers, they may be eyewitnesses of your good deeds and give glory to God on the day when he appears.

¹³ Be subject to every human authority for the Lord's sake. Obey both the king as supreme¹⁴ and also the governors, who are sent for the punishment of evildoers and to praise those who do good.¹⁵ For this is God's will, that in doing good you silence the ignorant talk of foolish people.¹⁶ As free people, do not use your freedom as a covering for wickedness, but be like servants of God.¹⁷ Honor all people. Love the brotherhood. Fear God. Honor the king.

¹⁸ Servants, be subject to your masters with all respect. Be subject not only to the good and gentle masters, but also to the malicious ones.¹⁹ For it is praiseworthy if, because he is conscious of God, a person endures sorrows while suffering unjustly.²⁰ For how much credit is there if you sin and then endure while being afflicted? But if you have done good and then you suffer while being punished, this is worthy of praise from God.

²¹ For it is to this that you were called, because Christ also suffered for you. He left an example for you to follow in his steps.

²² "He committed no sin,
neither was any deceit found in his mouth."

²³ When he was insulted, he gave no insult in return. When he suffered, he did not threaten back, but he gave himself over to the one who judges justly.

²⁴ He himself carried our sins in his body on the tree so that we would die to sin and live for righteousness. By his bruises you have been healed.²⁵ All of you had been straying like lost sheep, but now you have returned to the shepherd and overseer of your souls.

³ In the same way, you who are wives should submit to your own husbands. Do this so that even if some men are disobedient to the word, they may be won without a word, through their wives' behavior,² having been eyewitnesses of your respectful, pure behavior.

³ Do not let your adornment be outward—the braiding of hair and putting on of gold ornaments, or the clothing you wear.⁴ Instead, let your adornment be the inner person of the heart with the lasting beauty of a gentle and quiet spirit, which is precious before God.

⁵ For this is how holy women long ago who hoped in God adorned themselves, by submitting to their husbands.⁶ In this way Sarah obeyed Abraham and called him her lord. You are now her children if you do what is good and if you are not afraid of trouble.

⁷ In the same way, you husbands should live with your wives according to understanding, as with a weaker container, a woman. You should give them honor as fellow heirs of the grace of life. Do this so that your prayers will not be hindered.

⁸ Finally, all of you, be like-minded, compassionate, loving as brothers, tenderhearted, and humble.⁹ Do not pay back evil for evil or insult for insult. On the contrary, continue to bless, because for this you were called, that you might inherit a blessing.

¹⁰ "The one who wants to love life
and see good days
should stop his tongue from evil
and his lips from speaking deceit.

¹¹ Let him turn away from what is bad and do what is good.
Let him seek peace and pursue it.

¹² The eyes of the Lord see the righteous,
and his ears hear their prayers.
But the face of the Lord is against those who do evil."

¹³ Who is the one who will harm you if you are eager to do what is good?¹⁴ But even if you suffer because of righteousness, you are blessed. Do not fear their threats. Do not be troubled.

¹⁵ Instead, set apart the Lord Christ in your hearts as holy. Always be ready to give an account to anyone who asks about the hope you have—¹⁶ however, with meekness and respect. Have a good conscience so that, in whatever you are spoken of as evil, the people who slander your good life in Christ may be put to shame.¹⁷ It is better, if it should be God's will, that you suffer for doing good than for doing evil.

¹⁸ Christ also suffered once for sins. He who is righteous suffered for us, who were unrighteous, so that he would bring us to God. He was put to death in the flesh, but he was made alive by the Spirit.¹⁹ By the Spirit, he went and preached to the spirits who are now in prison.²⁰ They were disobedient when the patience of God was waiting in the days of Noah, in the days of the building of an ark, and God saved a few people—eight souls—by means of the water.

²¹ This is a symbol of the baptism that saves you now—not as a washing away of dirt from the body, but as the appeal of a good conscience to God—through the resurrection of Jesus Christ.²² Christ is at the right hand of God. He went into heaven. Angels, authorities, and powers must submit to him.

⁴Therefore, because Christ suffered in the flesh, arm yourselves with the same intention. For whoever has suffered in the flesh has ceased from sin.²As a result, such a person, for the rest of his time in the flesh, no longer lives for men's desires, but for God's will.

³For the time that has passed is enough for you to do the desire of the Gentiles, living in sensuality, lusts, drunkenness, drunken celebrations, having wild parties, and committing lawless acts of idolatry.⁴They think it is strange that you do not join with them in these floods of reckless behavior, so they speak evil about you.⁵They will give an account to the one who is ready to judge the living and the dead.⁶For this purpose the gospel was preached also to the dead, so that, although they have been judged in the flesh as humans, they may live in the spirit the way God does.

⁷The end of all things is coming near. Therefore be of sound mind, and be sober in your thinking for the sake of prayers.⁸Above all things, have fervent love for one another, for love covers a multitude of sins.⁹Be hospitable to one another without complaining.

¹⁰As each one of you has received a gift, use it to serve one another as good stewards of God's grace in its various forms.¹¹If anyone speaks, let it be with God's words. If anyone serves, let it be from the strength that God supplies. Do these things so that in all ways God would be glorified through Jesus Christ. May there be to Jesus Christ glory and dominion forever and ever. Amen.

¹²Beloved, do not regard as strange the testing in the fire that has come upon you, as if something strange were happening to you.¹³Instead, however much you experience the sufferings of Christ, rejoice, so that you may also rejoice and be glad when his glory is revealed.¹⁴If you are insulted for Christ's name, you are blessed, because the Spirit of glory and of God rests on you.

¹⁵But let none of you suffer as a murderer, a thief, an evildoer, or a meddler.¹⁶Yet if anyone suffers as a Christian, let him not be ashamed; instead, let him glorify God with that name.

¹⁷For it is time for judgment to begin with the household of God. If it begins with us, what will be the outcome for those who disobey God's gospel?

¹⁸And

"If it is difficult for the righteous to be saved,
what will become of the ungodly and the sinner?"

¹⁹Therefore, let those who suffer because of God's will commit their souls to the faithful Creator in well-doing.

⁵ I am exhorting the elders among you—I, who am a fellow elder and a witness of the sufferings of Christ, and am also one who will share in the glory that will be revealed.² Be shepherds of God's flock that is under your care, serving as overseers—not because you must, but because you are willing, as God would have you serve—not for shameful profit but eagerly.³ Do not act as lords over those allotted to you. Instead, be examples to the flock.⁴ Then when the Chief Shepherd is revealed, you will receive an unfading crown of glory.

⁵ In the same way, you younger men, submit to the older men. All of you, clothe yourselves with humility and serve one another.

"For God is opposed to the proud,
but he gives grace to the humble."

⁶ Therefore humble yourselves under God's mighty hand so that he may exalt you in due time.⁷ Cast all your anxiety on him because he cares for you.

⁸ Be sober, be watchful. Your adversary the devil is walking around like a roaring lion, looking for someone to devour.⁹ Stand against him. Be strong in your faith. You know that your brotherhood in the world is enduring the same sufferings.

¹⁰ After you suffer for a little while, the God of all grace, who called you to his eternal glory in Christ, will perfect you, confirm you, strengthen you, and establish you.¹¹ To him be the dominion forever and ever. Amen.

¹² I regard Silvanus as a faithful brother, and I have written to you briefly through him. I am exhorting you and I am testifying to you that what I have written is the true grace of God. Stand in it.¹³ The woman who is in Babylon, who is chosen together with you, greets you. Also Mark, my son, greets you.¹⁴ Greet one another with a kiss of love.

May peace be to you all who are in Christ.

2 Peter

¹ Simon Peter, a slave and apostle of Jesus Christ, to those who have received the same precious faith as we have received, faith in the righteousness of our God and Savior Jesus Christ:

² May grace and peace increase in measure in the knowledge of God and of Jesus our Lord.

³ By his divine power, all things for life and godliness have been given to us through the knowledge of him who called us through his own glory and excellence.⁴ Through these he gave us precious and great promises, so that you might be sharers in the divine nature, having escaped the corruption in the world that is caused by evil desires.

⁵ For this reason, do your best to add goodness to your faith, and to goodness add knowledge,⁶ to knowledge add self-control, to self-control add endurance, to endurance add godliness,⁷ to godliness add brotherly love, and to brotherly love add love.

⁸ If these things are in you and grow in you, they will keep you from being barren or unfruitful in the knowledge of our Lord Jesus Christ.⁹ But whoever lacks these things is so nearsighted that he is blind, having forgotten he has been cleansed from his past sins.

¹⁰ Therefore, brothers, do your best to make your calling and election sure, for if you do these things, you will not stumble.¹¹ In this way there will be richly provided for you an entrance into the eternal kingdom of our Lord and Savior Jesus Christ.

¹² Therefore I will always be ready to remind you of these things, although you know them, and although you are strong in the truth you now have.¹³ I think it is proper for me, as long as I am in this tent, to stir you up by way of reminder.¹⁴ For I know that the putting off of my tent will be soon, because our Lord Jesus Christ has revealed this to me.¹⁵ I will make every effort to see that after my departure you may always be able to remember these things.

¹⁶ For we did not follow cleverly invented myths when we made known to you the power and the coming of our Lord Jesus Christ, but we were eyewitnesses of his majesty.¹⁷ For he received honor and glory from God the Father when a voice was brought to him by the Majestic Glory, saying, "This is my beloved Son, with him I am well pleased."¹⁸ We ourselves heard this voice brought from heaven when we were with him on the holy mountain.

¹⁹For we have the prophetic word made more certain, to which you would do well to pay attention as to a lamp shining in a dark place until the day dawns and the morning star rises in your hearts.²⁰Above all, you must understand that no prophecy of scripture comes from someone's own interpretation.²¹For no prophecy was ever brought by the will of man, but men spoke from God when they were carried along by the Holy Spirit.

2 ¹False prophets came to the people, and false teachers will also come to you. They will secretly bring with them destructive heresies, and they will deny the master who bought them. They are bringing quick destruction upon themselves.² Many will follow their sensuality, and through them the way of truth will be slandered.³ In their greed they will exploit you with deceptive words. Their condemnation has been coming for a long time, and their destruction is not asleep.

⁴For if God did not spare the angels who sinned, but delivered them into hell to be kept in chains of darkness until the judgment, ⁵and if he did not spare the ancient world, but preserved Noah, a herald of righteousness, along with seven others when he brought a flood on the world of the ungodly,⁶ and if he reduced the cities of Sodom and Gomorrah to ashes and condemned them to destruction as an example of what is to happen to the ungodly,⁷ but delivered righteous Lot, who was oppressed by the sensual behavior of lawless people—⁸for that righteous man, who was living among them day after day, was tormented in his righteous soul by seeing and hearing their lawless deeds—⁹if the Lord did these things, then he knows how to rescue godly men out of trials and how to hold unrighteous men in custody so they can be punished on the day of judgment.

¹⁰This is especially true for those who walk after the corrupt desires of the flesh and who despise authority. Bold and self-willed, they do not tremble when they blaspheme the glorious ones.¹¹ Angels have greater strength and power, but they do not bring insulting judgments against them to the Lord.

¹²But these people are like unreasoning animals, born for capture and destruction. They do not know what they insult. In destruction they also will be destroyed,¹³ suffering harm as a reward for doing harm. They think that luxury during the day is a pleasure. They are stains and blemishes. They enjoy their deceitful actions while they are feasting with you. ¹⁴They have eyes full of adultery; they are never satisfied with sin. They entice unstable souls into wrongdoing, and they have their hearts trained in greed. They are cursed children!

¹⁵They have abandoned the straight way and have gone astray, following the way of Balaam son of Beor, who loved to receive payment for unrighteousness. ¹⁶But he obtained a rebuke for his own transgression—a mute donkey speaking in a human voice stopped the prophet's insanity.

¹⁷These men are springs without water and mists driven by a storm. The gloom of thick darkness is reserved for them.¹⁸ They speak with vain arrogance. Through the lusts of the flesh, through sensuality, they entice people who are trying to escape from those who live in error.¹⁹ They promise freedom to them, but they themselves are slaves of corruption. For a man is a slave to whatever overcomes him.

²⁰If they have escaped the corruptions of the world through the knowledge of the Lord and Savior Jesus Christ and are again entangled in them and overcome, the last state has become worse for them than the first.²¹ It would have been better for them not to have known the way of righteousness than to have known it and to turn away from the holy commandment delivered to them.²² This proverb is true for them: "A dog returns to its own vomit, and a washed pig returns to the mud."

¹Some important and ancient Greek copies read, to be kept in pits of darkness until the judgment ,

²Some ancient copies of the Greek text read, They enjoy their actions while they are feasting with you in love feasts .

³Many modern translations read Balaam son of Beor in order to be consistent with the Old Testament spelling of the name. Some modern translations choose to follow the spelling of the Greek text, which reads, Balaam son of Bosor .

3 ¹Beloved, this is now the second letter that I have written to you, and in both of them they are reminders to stir up your sincere mind² so that you will recall the words spoken in the past by the holy prophets and the command of our Lord and Savior given through your apostles.

³Know this first, that mockers will come in the last days. They will mock and proceed according to their own desires.⁴They will say, "Where is the promise of his return? From when our fathers fell asleep, all things have stayed the same, since the beginning of creation."

⁵They deliberately forget that long ago by the word of God the heavens and the earth came to exist out of water and through water,⁶ through which the world at that time was destroyed, being flooded with water.⁷By the same word the heavens and the earth are reserved for fire, being kept for the day of judgment and destruction of ungodly people.

⁸It should not escape your notice, beloved, that one day with the Lord is like a thousand years, and a thousand years are like one day.⁹The Lord is not slow concerning his promise, as some consider slowness to be. Rather, he is patient toward you. He does not desire for any of you to perish, but for everyone to come to repentance.

¹⁰However, the day of the Lord will come as a thief. The heavens will pass away with a loud noise. The elements will be burned with fire, and the earth and the deeds in it will be laid bare. ¹

¹¹Since all these things will be destroyed in this way, what kind of people should you be? You should live holy and godly lives.¹²You should expect and hasten the coming of the day of God. On that day, the heavens will be destroyed by fire, and the elements will be melted in great heat.¹³But according to his promise we are waiting for the new heavens and the new earth, where righteousness will dwell.

¹⁴Therefore, beloved, since you expect these things, do your best to be found spotless and blameless before him, in peace.¹⁵Also, consider the patience of our Lord to be salvation, just as our beloved brother Paul wrote to you, according to the wisdom that was given to him.¹⁶Paul speaks of these things in all his letters, in which there are things that are difficult to understand. Ignorant and unstable men distort these things, as they also do the other scriptures, to their own destruction.

¹⁷Therefore, beloved, since you know about these things beforehand, guard yourselves so that you are not led astray by the deceit of lawless people and lose your own faithfulness.¹⁸But grow in the grace and knowledge of our Lord and Savior Jesus Christ. May the glory be to him both now and to the day of eternity. Amen!

¹It is uncertain which Greek word is intended for the last word of verse 10, either laid bare or burned up are the choices. There is uncertainty about which word should be chosen. The second choice would be, The elements will be burned with fire, and the earth and the deeds in it will be burned up.

1 John

1 ¹That which was from the beginning, which we have heard, which we have seen with our eyes, which we have looked at and our hands have touched, concerning the Word of life—²the life was made known, and we have seen and testify and proclaim to you the eternal life, which was with the Father, and which has been made known to us.

³That which we have seen and heard we declare also to you, so you also will have fellowship with us. Our fellowship is with the Father and with his Son, Jesus Christ.⁴Also, we are writing these things to you so that our joy will be complete. ¹

⁵This is the message that we have heard from him and are proclaiming to you: God is light, and in him there is no darkness at all.⁶If we say that we have fellowship with him and walk in darkness, we are lying and are not practicing the truth.⁷But if we walk in the light as he is in the light, we have fellowship with one another, and the blood of Jesus his Son cleanses us from every sin.

⁸If we say that we have no sin, we are deceiving ourselves, and the truth is not in us.⁹But if we confess our sins, he is faithful and just to forgive us our sins and cleanse us from all unrighteousness.¹⁰If we say that we have not sinned, we make him out to be a liar, and his word is not in us.

¹Some important ancient Greek copies read, And we are writing these things to you so that your joy will be complete.

² ¹Children, I am writing these things to you so that you will not sin. But if anyone sins, we have an advocate with the Father, Jesus Christ, the one who is righteous.²He is the atoning sacrifice for our sins, and not for ours only, but also for the whole world.³We know that we have come to know him, if we keep his commandments.

⁴The one who says "I know God" but does not keep his commandments is a liar, and the truth is not in him.⁵But whoever keeps his word, in him truly the love of God has been perfected. By this we know that we are in him:⁶whoever says that he remains in God should himself also walk just as he walked.

⁷Beloved, I am not writing a new commandment to you, but an old commandment that you have had from the beginning. The old commandment is the word that you heard.⁸Yet I am writing a new commandment to you, which is true in Christ and in you, because the darkness is passing away, and the true light is already shining.

⁹The one who says that he is in the light and hates his brother is in the darkness until now.¹⁰The one who loves his brother remains in the light, and there is no occasion for stumbling in him.¹¹But the one who hates his brother is in the darkness and walks in the darkness; he does not know where he is going because the darkness has blinded his eyes.

¹²I am writing to you, children, because your sins are forgiven because of his name.¹³I am writing to you, fathers, because you know the one who is from the beginning. I am writing to you, young men, because you have overcome the evil one. I have written to you, children, because you know the Father.

¹⁴I have written to you, fathers, because you know the one who is from the beginning. I have written to you, young men, because you are strong, and the word of God remains in you, and you have overcome the evil one.

¹⁵Do not love the world or the things that are in the world. If anyone loves the world, the love of the Father is not in him.¹⁶For everything that is in the world—the lust of the flesh, the lust of the eyes, and the arrogance of life—is not from the Father but is from the world.¹⁷The world and its desire are passing away. But whoever does the will of God will remain forever.

¹⁸Children, it is the last hour. Just as you heard that the antichrist is coming, now many antichrists have come. By this we know that it is the last hour.¹⁹They went out from us, but they were not from us. For if they had been from us, they would have remained with us. But when they went out, that showed they were not from us.

²⁰But you have an anointing from the Holy One, and you all know.²¹I did not write to you because you do not know the truth, but because you know it and because no lie is from the truth.

²²Who is the liar but the one who denies that Jesus is the Christ? That person is the antichrist, since he denies the Father and the Son.²³No one who denies the Son has the Father. Whoever confesses the Son also has the Father.

²⁴As for you, let what you have heard from the beginning remain in you. If what you heard from the beginning remains in you, you will also remain in the Son and in the Father.²⁵This is the promise he gave to us—eternal life.

²⁶I have written these things to you about those who would lead you astray.

²⁷As for you, the anointing that you received from him remains in you, and you do not need anyone to teach you. But as his anointing teaches you everything and is true and is not a lie, and just as it has taught you, remain in him.

²⁸Now, children, remain in him so that when he appears we will have boldness and not be ashamed before him at his coming.²⁹If you know that he is righteous, you know that everyone who does what is right has been born from him.

3 ¹See what kind of love the Father has given to us, that we should be called children of God, and this is what we are. For this reason, the world does not know us, because it did not know him. ¹Beloved, we are now children of God, and it has not yet been revealed what we will be. We know that when Christ appears, we will be like him, for we will see him just as he is. ³Everyone who has this hope in him purifies himself just as he is pure.

⁴Everyone who sins is committing acts of lawlessness, for sin is lawlessness. ⁵You know that Christ was revealed in order to take away sins, and in him there is no sin. ⁶No one who remains in him will keep on sinning. No one who continues to sin has seen him or known him.

⁷Children, do not let anyone lead you astray. The one who does righteousness is righteous, just as Christ is righteous. ⁸The one who commits sin is from the devil, for the devil has sinned from the beginning. For this reason the Son of God was revealed, so that he would destroy the devil's works.

⁹Whoever has been born from God does not continue to sin, because God's seed remains in him. He cannot continue to sin, because he has been born of God. ¹⁰In this the children of God and children of the devil are revealed: Whoever does not do what is righteous is not from God, neither is the one who does not love his brother.

¹¹For this is the message that you have heard from the beginning: We should love one another. ¹²We should not be like Cain, who was from the evil one and murdered his brother. Why did he kill him? Because his works were evil and his brother's righteous.

¹³Do not be amazed, my brothers, if the world hates you. ¹⁴We know that we have passed out of death into life, because we love the brothers. Anyone who does not love remains in death. ¹⁵Anyone who hates his brother is a murderer. You know that no murderer has eternal life residing in him.

¹⁶By this we know love, because Christ laid down his life for us. We also ought to lay down our lives for the brothers. ¹⁷But whoever has the world's goods, sees his brother in need, and shuts up his heart of compassion from him, how does the love of God remain in him? ¹⁸My children, let us not love in word or in tongue, but in actions and truth.

¹⁹It is by this we know that we are from the truth, and we assure our hearts before him. ²⁰For if our hearts condemn us, God is greater than our hearts, and he knows all things. ²¹Beloved, if our hearts do not condemn us, we have confidence toward God. ²²Whatever we ask we will receive from him, because we keep his commandments and do the things that are pleasing before him.

²³This is his commandment: that we should believe in the name of his Son Jesus Christ and love one another, just as he gave us this commandment. ²⁴The one who keeps God's commandments remains in him, and God remains in him. By this we know that he remains in us, by the Spirit whom he gave to us.

,Some important and ancient Greek copies leave out, and this is what we are .

4 ¹Beloved, do not believe every spirit. Instead, test the spirits to see whether they are from God, because many false prophets have gone out into the world.²By this you will know the Spirit of God—every spirit that confesses that Jesus Christ has come in the flesh is from God,³and every spirit that does not confess Jesus is not from God. This is the spirit of the antichrist, which you have heard is coming, and now is already in the world. **1**

⁴You are from God, children, and have overcome them, because the one who is in you is greater than the one who is in the world.⁵They are from the world; therefore what they say is from the world, and the world listens to them.⁶We are from God. Anyone who knows God listens to us. He who is not from God does not listen to us. By this we know the spirit of truth and the spirit of error.

⁷Beloved, let us love one another, for love is from God, and everyone who loves is born from God and knows God.

⁸The person who does not love does not know God, for God is love.

⁹Because of this the love of God was revealed among us, that God has sent his only Son into the world so that we would live because of him.¹⁰In this is love: not that we loved God, but that he loved us, and that he sent his Son to be the atoning sacrifice for our sins.

¹¹Beloved, if God so loved us, we also should love one another.¹²No one has ever seen God. If we love one another, God remains in us, and his love is perfected in us.¹³By this we know that we remain in him and he in us, because he has given us some of his Spirit.¹⁴Also, we have seen and testify that the Father has sent the Son to be the Savior of the world.

¹⁵Whoever confesses that Jesus is the Son of God, God remains in him and he in God.¹⁶Also, we have known and believed the love that God has for us. God is love, and the one who remains in this love remains in God, and God remains in him.

¹⁷Because of this, this love has been made perfect among us, so that we will have confidence on the day of judgment, because as he is, just so are we in this world.¹⁸There is no fear in love. Instead, perfect love throws out fear, because fear has to do with punishment. But the one who fears has not been made perfect in love.

¹⁹We love because God first loved us.²⁰If anyone says, "I love God" but hates his brother, he is a liar. For the one who does not love his brother, whom he has seen, cannot love God, whom he has not seen.²¹Also, this is the commandment we have from him: Whoever loves God must also love his own brother.

¹Some important and ancient Greek copies read, and every spirit that does not acknowledge that Jesus has come in the flesh is not from God. This is the spirit of the antichrist, which you have heard is coming, and now is already in the world .

5 ¹Whoever believes that Jesus is the Christ is born from God, and whoever loves a father also loves the child born from him. ²This is how we know that we love the children of God: when we love God and obey his commandments. ³For this is love for God: that we keep his commandments. And his commandments are not burdensome.

⁴For everyone who is born from God overcomes the world. And this is the victory that has overcome the world, even our faith. ⁵Who is the one who overcomes the world? The one who believes that Jesus is the Son of God.

⁶This is the one who came by water and blood: Jesus Christ. He came not only by water, but also by water and blood. The Spirit is the one who testifies, because the Spirit is the truth. ⁷For there are three that testify: ⁸the Spirit, the water, and the blood. These three are in agreement. ¹

⁹If we receive the testimony of men, the testimony of God is greater. For this is the testimony of God that he has testified concerning his Son. ¹⁰Anyone who believes in the Son of God has the testimony in himself. Anyone who does not believe God has made him out to be a liar, because he has not believed the testimony that God has given concerning his Son.

¹¹And the testimony is this: God gave us eternal life, and this life is in his Son. ¹²The one who has the Son has life. The one who does not have the Son of God does not have life.

¹³I have written to you these things so that you will know that you have eternal life—to you who believe in the name of the Son of God. ¹⁴Also, this is the confidence we have before him, that if we ask anything according to his will, he hears us. ¹⁵Also, if we know that he hears us—whatever we ask of him—we know that we have whatever we have asked of him.

¹⁶If anyone sees his brother commit a sin that does not result in death, he must pray, and God will give him life. I refer to those whose sin does not result in death. There is a sin that results in death; I am not saying that he should pray about that. ¹⁷All unrighteousness is sin, but there is sin that does not result in death.

¹⁸We know that whoever has been born from God does not sin. But the one who was born from God keeps him safe, and the evil one cannot harm him. ¹⁹We know that we are from God, and we know that the whole world lies in the power of the evil one.

²⁰But we know that the Son of God has come and has given us understanding so that we may know him who is true. Also, we are in him who is true, in his Son Jesus Christ. This one is the true God and eternal life. ²¹Children, keep yourselves from idols.

¹Some important and ancient Greek copies read, For there are three that testify in heaven: the Father, the Word, and the Holy Spirit. These three are one; and there are three that testify on earth: the Spirit, the water, and the blood; and these three are as one. However, the best copies do not have this reading.

2 John

1 ¹From the elder to the chosen lady and her children, whom I love in truth—and not only I, but also all those who have known the truth—²because of the truth that remains in us and will be with us forever:

³Grace, mercy, and peace will be with us from God the Father and from Jesus Christ, the Son of the Father, in truth and love.

⁴I rejoice greatly that I have found some of your children walking in truth, just as we have received this commandment from the Father. ⁵Now I plead with you, lady—not as though I were writing to you a new commandment, but one that we have had from the beginning—that we should love one another. ⁶This is love: that we should walk according to his commandments. This is the commandment, just as you heard from the beginning, that you should walk in it.

⁷For many deceivers have gone out into the world, and they do not confess that Jesus Christ came in the flesh. This is the deceiver and the antichrist. ⁸Look to yourselves, that you do not lose the things for which we have labored, but so that you may receive a full reward.

⁹Whoever goes on ahead and does not remain in the teaching of Christ does not have God. The one who remains in the teaching, this one has both the Father and the Son. ¹⁰If anyone comes to you and does not bring this

teaching, do not receive him into your house and do not greet him.¹¹For the one who speaks a greeting to him participates in his evil deeds.

¹²I have many things to write to you, but I did not wish to write them with paper and ink. However, I hope to come to you and speak face to face, so that our joy will be complete.

¹³The children of your chosen sister greet you.

3 John

1 ¹The elder to beloved Gaius, whom I love in truth:

²Beloved, I pray that all may go well with you and that you may be healthy, just as it is well with your soul.³For I rejoiced greatly when brothers came and bore witness to your truth, just as you walk in truth.⁴I have no greater joy than this, to hear that my children walk in the truth.

⁵Beloved, you practice faithfulness whenever you labor for the brothers and for strangers⁶who have borne witness of your love in the presence of the church. You do well to send them off on their journey in a manner worthy of God,⁷because it was for the sake of the name that they went out, taking nothing from the Gentiles.⁸We therefore should welcome such as these so that we will be fellow workers for the truth.

⁹I wrote something to the congregation, but Diotrephes, who loves to be first among them, does not receive us.¹⁰So if I come, I will call attention to the deeds he is doing, falsely accusing us with wicked words. Not satisfied with that, he not only refuses to welcome the brothers himself, but he also stops those who want to welcome them and drives them out of the church.

¹¹Beloved, do not imitate what is evil but what is good. The one who does good is of God; the evildoer has not seen God.¹²Demetrius received a good testimony from everyone and by the truth itself. We also testify about him, and you know that our testimony is true.

¹³I had many things to write to you, but I do not wish to write them to you with pen and ink.¹⁴But I hope to see you soon, and we will speak face to face.¹⁵May peace be with you. The friends greet you. Greet our friends there by name.

Jude

1 ¹Jude, a servant of Jesus Christ and brother of James, to those who are called, beloved in God the Father, and kept for Jesus Christ:

²May mercy and peace and love be multiplied to you.

³Beloved, while I was making every effort to write to you about our common salvation, I had to write to you to exhort you to struggle earnestly for the faith that was entrusted once for all to God's holy people.⁴For certain men have slipped in secretly among you. These men were marked out for condemnation. They are ungodly men who have changed the grace of our God into sensuality, and who deny our only Master and Lord, Jesus Christ.

⁵Now I wish to remind you—although once you fully knew it—that the Lord saved a people out of the land of Egypt, but that afterward he destroyed those who did not believe.⁶Also, angels who did not keep to their own position of authority, but who left their proper dwelling place—God has kept them in everlasting chains, in utter darkness, for the judgment on the great day.

⁷So also Sodom and Gomorrah and the cities around them gave themselves over to sexual immorality and perverse sexual acts. They serve as an example of those who suffer the punishment of eternal fire.⁸Yet in the same way, these dreamers also defile their bodies. They reject authority and they slander the glorious ones.

⁹But even Michael the archangel, when he was arguing with the devil and disputing with him about the body of Moses, did not dare to bring a slanderous judgment against him, but he said, "May the Lord rebuke you!"¹⁰But these people insult whatever they do not understand; and what they do understand naturally, like unreasoning animals, these are the very things that destroy them.¹¹Woe to them! For they have walked in the way of Cain and have plunged into Balaam's error for profit. They have perished in Korah's rebellion.

¹²These people are dangerous reefs at your love feasts, feasting with you fearlessly—shepherds who only feed themselves. They are clouds without rain, carried along by winds; autumn trees without fruit—twice dead, uprooted.¹³They are violent waves in the sea, foaming up their shame; wandering stars, for whom the gloom of complete darkness has been reserved forever.

¹⁴Enoch, the seventh from Adam, prophesied about them, saying, "Look! The Lord is coming with thousands and thousands of his holy ones."¹⁵He is coming to execute judgment on everyone. He is coming to convict all the ungodly of all the works they have done in an ungodly way, and of all the bitter words that ungodly sinners have spoken against him."¹⁶These are grumblers, complainers, following their evil desires. Their mouths speak loud boasts, flattering others for profit.

¹⁷But you, beloved, remember the words that were spoken in the past by the apostles of our Lord Jesus Christ.

¹⁸They said to you, "In the last time there will be mockers who will follow their own ungodly desires."¹⁹It is these who cause divisions; they are worldly, and they do not have the Spirit.

²⁰But you, beloved, build yourselves up in your most holy faith, and pray in the Holy Spirit.²¹Keep yourselves in God's love, and wait for the mercy of our Lord Jesus Christ that brings you eternal life.

²²Be merciful to those who doubt.²³Save others by snatching them out of the fire; to others show mercy with fear, hating even the garment defiled by the flesh.

²⁴Now to the one who is able to keep you from stumbling and to cause you to stand before his glorious presence without blemish and with great joy,²⁵ to the only God our Savior through Jesus Christ our Lord, be glory, majesty, dominion, and authority, before all time, now, and forever. Amen.

Revelation

1 ¹This is the revelation of Jesus Christ that God gave him to show his servants what must soon take place. He made it known by sending his angel to his servant John,² who testified about the word of God and the testimony of Jesus Christ, all the things that he saw.³ Blessed is the one who reads aloud this prophecy and those who listen to the words of this prophecy and who obey what is written in it, because the time is near.

⁴John, to the seven churches in Asia: May grace be to you and peace from the one who is, and who was, and who is to come, and from the seven spirits who are before his throne,⁵ and from Jesus Christ, who is the faithful witness, the firstborn from the dead, and the ruler of the kings of the earth. To the one who loves us and has freed us from our sins by his blood—⁶he has made us a kingdom, priests for his God and Father—to him be the glory and the power forever and ever. Amen.

⁷ Look, he is coming with the clouds;
every eye will see him,
including those who pierced him.
All the tribes of the earth will mourn because of him.
Yes, Amen.

⁸"I am the Alpha and the Omega," says the Lord God, "the one who is, and who was, and who is to come, the Almighty." **1**

⁹I, John—your brother and the one who shares with you in the suffering and kingdom and patient endurance that are in Jesus—was on the island called Patmos because of the word of God and the testimony about Jesus.¹⁰ I was in the Spirit on the Lord's day. I heard behind me a loud voice like a trumpet.¹¹ It said, "Write what you see in a book, and send it to the seven churches—to Ephesus, to Smyrna, to Pergamum, to Thyatira, to Sardis, to Philadelphia, and to Laodicea."

¹²I turned around to see whose voice was speaking to me, and as I turned I saw seven golden lampstands.¹³ In the middle of the lampstands there was one like a son of man, wearing a long robe that reached down to his feet and a golden sash around his chest.

¹⁴His head and hair were as white as wool—as white as snow—and his eyes were like a flame of fire.¹⁵ His feet were like polished bronze, like bronze that had been refined in a furnace, and his voice was like the sound of many rushing waters.¹⁶ He had seven stars in his right hand, and a sword with two sharp edges was coming out of his mouth. His face was shining like the sun at its strongest.

¹⁷When I saw him, I fell at his feet like a dead man. He placed his right hand on me and said, "Do not be afraid. I am the first and the last¹⁸ and the one who lives. I was dead, but look, I live forever and ever! And I have the keys of death and of Hades.

¹⁹Therefore write down what you have seen, what is now, and what will take place after this.²⁰ As for the hidden meaning about the seven stars you saw in my right hand, and the seven golden lampstands: The seven stars are the angels of the seven churches, and the seven lampstands are the seven churches."

²¹Some important and ancient Greek copies read, I am the Alpha and the Omega, the beginning and the end, says the Lord God .

2¹"To the angel of the church in Ephesus write:

"The words of the one who holds the seven stars in his right hand and who walks among the seven golden lampstands,

²"I know your deeds, your hard labor, and your patient endurance, and that you cannot tolerate those who are evil, but you have tested those who claim to be apostles but are not, and you have found them to be false.

³You are enduring patiently and bearing up for my name, and you have not grown weary.⁴But I have against you the fact that you have left behind your first love.⁵Remember therefore from where you have fallen. Repent and do the things you did at first. Unless you repent, I will come to you and I will remove your lampstand from its place.

⁶But you have this: You hate the deeds of the Nicolaitans, which I also hate.⁷Let the one who has an ear, hear what the Spirit is saying to the churches. To the one who conquers I will give the right to eat from the tree of life, which is in the paradise of God."

⁸"To the angel of the church in Smyrna write:

"The words of the one who is the first and the last, the one who was dead and who became alive again:

⁹"I know your sufferings and your poverty, but you are rich. I know the slander of those who say they are Jews, but they are not. They are a synagogue of Satan.

¹⁰Do not fear what you are about to suffer. Look! The devil is about to throw some of you into prison so that you will be tested, and you will suffer for ten days. Be faithful until death, and I will give you the crown of life.¹¹Let the one who has an ear, hear what the Spirit is saying to the churches. The one who conquers will not be hurt by the second death."

¹²"To the angel of the church in Pergamum write:

"The words of the one who has the sword with two sharp edges:

¹³"I know where you live, there where Satan's throne is. Yet you hold on tightly to my name. I know that you did not deny your faith in me, even in the days of Antipas my witness, my faithful one, who was killed among you, there where Satan lives.

¹⁴But I have a few things against you: You have there some who hold tightly to the teaching of Balaam, who taught Balak to throw a stumbling block before the sons of Israel so they would eat food sacrificed to idols and be sexually immoral.¹⁵In the same way, you even have some who hold tightly to the teaching of the Nicolaitans.

¹⁶Repent, therefore! If you do not, I will quickly come to you, and I will wage war against them with the sword in my mouth.¹⁷Let the one who has an ear hear what the Spirit is saying to the churches. To the one who conquers, I will give some of the hidden manna, and I will give a white stone with a new name written on the stone, a name which no one knows but the one who receives it."

¹⁸"To the angel of the church in Thyatira write:

"These are the words of the Son of God, who has eyes like a flame of fire and feet like polished bronze:

¹⁹"I know your deeds: your love and faith and service and your patient endurance. I know that what you have done recently is more than you did at first.

²⁰But I have this against you: You tolerate the woman Jezebel, who calls herself a prophetess. By her teaching she deceives my servants to commit sexual immorality and to eat food sacrificed to idols.²¹I gave her time to repent, but she is not willing to repent of her immorality.

²²Look! I will throw her onto a sickbed and those who commit adultery with her into great suffering, unless they repent of her deeds.²³I will strike her children dead, and all the churches will know that I am the one who searches out thoughts and hearts. I will give to each one of you according to your deeds.

²⁴But to the rest of you in Thyatira, to everyone who does not hold this teaching and does not know what some call the deep things of Satan—to you I say, 'I do not put any other burden on you.'²⁵In any case, you must hold on tightly until I come.

²⁶The one who conquers and does my works until the end, to him I will give authority over the nations.

²⁷ 'He will rule them with an iron rod,

like clay jars he will break them into pieces.'
²⁸Just as I have received from my Father, I will also give him the morning star.²⁹Let the one who has an ear hear what the Spirit is saying to the churches.'"

3¹"To the angel of the church in Sardis write:

"The words of the one who holds the seven spirits of God and the seven stars: "I know your deeds. You have a name that you are alive, but you are dead.

²Wake up and strengthen what remains but is about to die, because I have not found your deeds complete in the sight of my God.

³Remember, therefore, what you have received and heard. Obey it, and repent. But if you do not wake up, I will come as a thief, and you will not know what hour I will come against you.⁴But you have a few names in Sardis who have not stained their clothes, and they will walk with me, dressed in white, for they are worthy.

⁵The one who conquers will be clothed in white garments, and I will never wipe his name out of the Book of Life, and I will confess his name before my Father, and before his angels.⁶Let the one who has an ear hear what the Spirit is saying to the churches."

⁷"To the angel of the church in Philadelphia write:

"The words of the one who is holy and true—
he holds the key of David,
he opens and no one shuts,
he shuts and no one can open.

⁸"I know your deeds. Look, I have put before you an open door that no one can shut. I know that you have little strength, yet you have obeyed my word and have not denied my name.

⁹Look! I will cause those who belong to the synagogue of Satan, those calling themselves Jews but are not, but rather liars—I will make them come and bow down before your feet, and they will know that I love you.¹⁰Since you have kept my command to endure patiently, I will also keep you from the hour of testing that is coming on the whole world, to test those who live on the earth.¹¹I am coming soon. Hold to what you have so no one can take away your crown.

¹²The one who conquers I will make a pillar in the temple of my God. Never again will he go out of it, and I will write on him the name of my God, the name of the city of my God (the new Jerusalem, that comes down out of heaven from my God), and my new name.¹³Let the one who has an ear, hear what the Spirit is saying to the churches."

¹⁴"To the angel of the church in Laodicea write:

"The words of the Amen, the reliable and true witness, the ruler over God's creation.

¹⁵"I know your deeds and that you are neither cold nor hot. I wish that you were either cold or hot!¹⁶So, because you are lukewarm—neither hot nor cold—I am about to vomit you out of my mouth.

¹⁷For you say, 'I am rich, I have had many material possessions, and I need nothing.' But you do not know that you are most miserable, pitiable, poor, blind, and naked.¹⁸Listen to my advice: Buy from me gold refined by fire so that you may become rich, and brilliant white garments so you may clothe yourself and not show the shame of your nakedness, and salve to anoint your eyes so you will see.

¹⁹I rebuke and discipline everyone whom I love. Therefore, be earnest and repent.²⁰Look, I am standing at the door and am knocking. If anyone hears my voice and opens the door, I will come into his home and will eat with him, and he with me.

²¹The one who conquers I will give him the right to sit down with me on my throne, just as I also conquered and sat down with my Father on his throne.²²Let the one who has an ear, hear what the Spirit is saying to the churches."""

⁴ ¹After these things I looked, and I saw an open door in heaven. The first voice that I had heard was speaking to me like a trumpet, saying, "Come up here, and I will show you what must happen after these things."²At once I was in the Spirit, and I saw there a throne placed in heaven, with someone sitting on it.³The one who was sitting on it looked like jasper and carnelian. There was a rainbow around the throne. The rainbow was like an emerald in appearance.

⁴Around the throne were twenty-four thrones, and seated on the thrones were twenty-four elders, dressed with white garments, with golden crowns on their heads.⁵From the throne came flashes of lightning, rumblings, and crashes of thunder. Seven flaming lamps were burning in front of the throne, lamps that were the seven spirits of God.

⁶Before the throne was a sea of glass, like crystal. In the middle of the throne and around the throne were four living creatures, full of eyes, front and back.

⁷The first living creature was like a lion, the second living creature was like a calf, the third living creature had a face like a man, and the fourth living creature was like a flying eagle.⁸The four living creatures each had six wings, full of eyes on top and underneath. Night and day they do not stop saying,

"Holy, holy, holy is the Lord God Almighty,
who was, and who is, and who is to come."

⁹Whenever the living creatures give glory, honor, and thanks to the one who sits on the throne, the one who lives forever and ever,¹⁰the twenty-four elders fall down before the one seated on the throne and worship him who lives forever and ever. They lay their crowns before the throne, saying,

¹¹ "Worthy are you, our Lord and our God,
to receive glory and honor and power,
for you created all things,
and by your will they existed and were created."

5 ¹Then I saw in the right hand of the one who was seated on the throne a scroll written on the front and on the back, sealed with seven seals.²I saw a mighty angel proclaiming with a loud voice, "Who is worthy to open the scroll and break its seals?"

³No one in heaven or on the earth or under the earth was able to open the scroll or to read it.⁴I wept bitterly because no one was found worthy to open the scroll or to read it.⁵But one of the elders said to me, "Do not weep. Look! The Lion of the tribe of Judah, the Root of David, has conquered. He is able to open the scroll and its seven seals."

⁶I saw a Lamb standing in the middle of the throne area and among the four living creatures and among the elders. He looked as though he had been killed. He had seven horns and seven eyes, which are the seven spirits of God sent out into all the earth.⁷He went and took hold of the scroll out of the right hand of the one who was seated on the throne.

⁸When he had taken the scroll, the four living creatures and the twenty-four elders fell down before the Lamb. Each of them had a harp and a golden bowl full of incense, which are the prayers of God's holy people.

⁹They sang a new song:

"You are worthy to take the scroll
and to open its seals.

For you were slaughtered,
and with your blood you purchased people for God
from every tribe, language, people, and nation.

¹⁰ You made them a kingdom and priests to serve our God,
and they will reign on the earth."

¹¹Then I looked and heard the sound of many angels who encircled the throne and the living creatures and the elders. Their total number was ten thousands of ten thousands and thousands of thousands.¹²They said in a loud voice,

"Worthy is the Lamb, who has been slaughtered,
to receive power, wealth, wisdom, strength,
honor, glory, and praise."

¹³I heard every created thing that was in heaven and on the earth and under the earth and on the sea—everything in them—saying,

"To the one who sits on the throne and to the Lamb
be praise, honor, glory, and dominion
forever and ever."

¹⁴The four living creatures said, "Amen!" and the elders fell down and worshiped. ¹

¹Some important and ancient Greek copies read, the twenty-four elders fell down and worshiped the one who lives forever and ever .

⁶ I looked when the Lamb opened one of the seven seals, and I heard one of the four living creatures say in a voice that sounded like thunder, "Come!"² I looked and there was a white horse. Its rider held a bow, and he was given a crown. He came out as a conqueror in order to conquer.

³ When the Lamb opened the second seal, I heard the second living creature say, "Come!"⁴ Then another horse came out—fiery red. To its rider was given permission to take peace away from the earth, so that its people would slaughter one another. This rider was given a huge sword.

⁵ When the Lamb opened the third seal, I heard the third living creature say, "Come!" I saw a black horse, and its rider held a pair of scales in his hand.⁶ I heard what seemed to be a voice among the four living creatures say, "A choenix of wheat for one denarius, and three choenices of barley for a denarius. But do not harm the oil and the wine."

⁷ When the Lamb opened the fourth seal, I heard the voice of the fourth living creature say, "Come!"⁸ Then I saw a pale horse. The rider on it was named Death, and Hades was following him. They were given authority over one-fourth of the earth, to kill with the sword, with famine and disease, and with the wild animals of the earth.

⁹ When the Lamb opened the fifth seal, I saw under the altar the souls of those who had been killed because of the word of God and the testimony which they held.¹⁰ They cried out with a loud voice, "How long, Ruler over all, holy and true, until you judge those who live on the earth, and until you avenge our blood?"¹¹ Then each of them was given a white robe, and they were told that they should wait a short time longer until the full number of their fellow servants and their brothers who were to be killed, just as they had been killed, was made complete.

¹² When the Lamb opened the sixth seal, I watched and there was a great earthquake. The sun became as black as sackcloth, and the full moon became like blood.¹³ The stars in the heavens fell to the earth, just as a fig tree drops its unripe figs when shaken by a stormy wind.¹⁴ The sky vanished like a scroll that was being rolled up. Every mountain and island was moved out of its place.

¹⁵ Then the kings of the earth and the important people, and the commanders, and the rich, and the powerful, and everyone else, slave and free, hid in caves and among the rocks of the mountains.¹⁶ They said to the mountains and to the rocks, "Fall on us! Hide us from the face of the one who is seated on the throne and from the Lamb's wrath."¹⁷ For the great day of their wrath has come. Who is able to stand?"

⁷ After this I saw four angels standing at the four corners of the earth, tightly holding back the four winds of the earth so that no wind should blow on the earth, on the sea, or against any tree.² I saw another angel coming up from the east, who had the seal of the living God. He cried out with a loud voice to the four angels who were given permission to harm the earth and the sea:³ "Do not harm the earth, the sea, or the trees until we have put a seal on the foreheads of the servants of our God."

⁴ I heard the number of those who were sealed: 144,000, who were sealed from every tribe of the people of Israel:

⁵ twelve thousand from the tribe of Judah were sealed,
twelve thousand from the tribe of Reuben,
twelve thousand from the tribe of Gad,
⁶ twelve thousand from the tribe of Asher,
twelve thousand from the tribe of Naphtali,
twelve thousand from the tribe of Manasseh,
⁷ twelve thousand from the tribe of Simeon,
twelve thousand from the tribe of Levi,
twelve thousand from the tribe of Issachar,
⁸ twelve thousand from the tribe of Zebulun,
twelve thousand from the tribe of Joseph, and
twelve thousand from the tribe of Benjamin were sealed.

⁹ After these things I looked, and there was a huge multitude that no one could count—from every nation, tribe, people, and language—standing before the throne and in front of the Lamb. They were wearing white robes and holding palm branches in their hands,¹⁰ and they were crying out with a loud voice:

"Salvation belongs to our God,
who is seated on the throne,
and to the Lamb!"

¹¹ All the angels were standing around the throne and around the elders and the four living creatures, and they fell on their faces before the throne. They worshiped God,¹² saying,

"Amen!
Praise, glory, wisdom, thanksgiving, honor, power, and strength
be to our God forever and ever!
Amen!"

¹³ Then one of the elders asked me, "Who are these, clothed with white robes, and where did they come from?"¹⁴ I said to him, "Sir, you know," and he said to me, "These are the ones who have come out of the great tribulation. They have washed their robes and made them white in the blood of the Lamb.

¹⁵ For this reason,

they are before the throne of God,
and they worship him day and night in his temple.

The one who is seated on the throne
will spread his tent over them.

¹⁶ They will not be hungry again,
nor will they be thirsty again.
The sun will not beat down on them,
nor any burning heat.

¹⁷ For the Lamb at the center of the throne
will shepherd them,
and he will guide them to springs of living water,
and God will wipe away every tear from their eyes."

8 ¹When the Lamb opened the seventh seal, there was a silence in heaven for about half an hour.²Then I saw the seven angels who stand before God, and seven trumpets were given to them.

³Another angel came, holding a golden incense bowl, standing at the incense altar. Much incense was given to him so that he would offer it with the prayers of all God's holy people on the golden incense altar before the throne.⁴The smoke of the incense—with the prayers of God's holy people—rose up before God from the angel's hand.⁵The angel took the incense bowl and filled it with fire from the altar. Then he threw it down to the earth, and there were crashes of thunder, rumblings, flashes of lightning, and an earthquake.

⁶The seven angels who had the seven trumpets prepared to sound them.

⁷The first angel sounded his trumpet, and there was hail and fire mixed with blood. It was thrown down onto the earth so that a third of it was burned up, a third of the trees were burned up, and all the green grass was burned up. ¹

⁸The second angel sounded his trumpet, and something like a great mountain burning with fire was thrown into the sea. A third of the sea became blood,⁹a third of the living creatures in the sea died, and a third of the ships were destroyed.

¹⁰The third angel sounded his trumpet, and a huge star fell from the sky, blazing like a torch, on a third of the rivers and springs of water.¹¹The name of the star is Wormwood. A third of the waters became wormwood, and many people died from the waters that became bitter.

¹²The fourth angel sounded his trumpet, and a third of the sun was struck, as well as a third of the moon and a third of the stars. So a third of them turned dark; a third of the day and a third of the night had no light.

¹³I looked, and I heard an eagle ² that was flying overhead calling out with a loud voice, "Woe, woe, woe, to those who live on the earth, because of the remaining trumpet blasts that are about to be sounded by the three angels."

¹Some important and ancient Greek copies leave out, so that a third of it was burned up .

²Some copies have the word angel instead of eagle .

9 ¹Then the fifth angel sounded his trumpet. I saw a star from heaven that had fallen to the earth. The star was given the key to the shaft of the bottomless pit.²He opened the shaft of the bottomless pit, and smoke went up out of the shaft like smoke from a huge furnace. The sun and the air were turned dark by the smoke from the shaft.

³Out of the smoke locusts came on the earth, and they were given power like that of scorpions on the earth.⁴They were told not to damage the grass on the earth or any green plant or tree, but only the people who did not have the seal of God on their foreheads.

⁵They were not given permission to kill those people, but only to torture them for five months. Their agony would be like the sting of a scorpion when it strikes a person.⁶In those days people will seek death but will not find it. They will greatly desire to die, but death will flee from them.

⁷The locusts looked like horses prepared for war. On their heads were something like crowns of gold, and their faces were like human faces.⁸They had hair like women's hair, and their teeth were like lions' teeth.⁹They had breastplates like iron breastplates, and the sound of their wings was like the sound made by many chariots and horses running into battle.

¹⁰They had tails with stingers like scorpions; in their tails they had power to harm people for five months.¹¹They had as king over them the angel of the bottomless pit. His name in Hebrew was Abaddon, and in Greek he had the name Apollyon.

¹²The first woe is past. Look! After this there are still two disasters to come.

¹³The sixth angel sounded his trumpet, and I heard a voice coming from the horns of the golden altar that is present before God,¹⁴saying to the sixth angel who had the trumpet, "Release the four angels who had been bound at the great Euphrates River."¹⁵The four angels who had been prepared for that hour, that day, that month, and that year were released to kill a third of mankind.

¹⁶The number of the soldiers on horseback was 200,000,000. I heard their number.¹⁷This is how I saw the horses in my vision and those who rode on them: Their breastplates were fiery red, dark blue, and yellow as sulfur. The heads of the horses resembled the heads of lions, and out of their mouths came fire, smoke, and sulfur.

¹⁸A third of the people were killed by these three plagues: the fire, smoke, and sulfur that came out of their mouths.¹⁹For the power of the horses was in their mouths and in their tails—for their tails were like snakes, having heads with which they inflicted wounds on people.

²⁰The rest of mankind, those who were not killed by these plagues, did not repent of the works of their hands, nor did they stop worshiping demons and idols of gold, silver, bronze, stone, and wood—things that cannot see, hear, or walk.²¹Neither did they repent of their murders, their sorcery, their sexual immorality, or their acts of theft.

10 ¹Then I saw another mighty angel coming down from heaven. He was clothed in a cloud, and there was a rainbow above his head. His face was like the sun and his feet were like pillars of fire.²He held a little scroll, which was opened in his hand. He put his right foot on the sea and his left foot on the land.

³Then he shouted in a loud voice like a roaring lion. When he shouted, the seven thunders spoke out with their sounds.⁴When the seven thunders spoke out, I was about to write, but I heard a voice from heaven saying, "Seal up what the seven thunders said. Do not write it down."

⁵Then the angel I saw standing on the sea and the earth raised his right hand to heaven.⁶He swore by the one who lives forever and ever, who created heaven and all that is in it, the earth and all that is on it, and the sea and all that is in it, and the angel said, "There will be no more delay.⁷But on the day when the seventh angel is about to sound his trumpet, then the mystery of God will be accomplished, just as he proclaimed the good news to his servants the prophets."

⁸The voice I heard from heaven spoke to me again: "Go, take the open scroll that is in the hand of the angel standing on the sea and on the land."⁹Then I went to the angel and told him to give me the little scroll. He said to me, "Take the scroll and eat it. It will make your stomach bitter, but in your mouth it will be as sweet as honey."

¹⁰I took the little scroll from the angel's hand and ate it. It was as sweet as honey in my mouth, but after I ate it, my stomach became bitter.¹¹Then someone said to me, "You must prophesy again about many peoples, nations, languages, and kings."

11 ¹A reed was given to me to use like a measuring rod. I was told, "Get up and measure the temple of God and the altar, and those who worship in it.²But do not measure the courtyard outside the temple, for it has been given over to the Gentiles. They will trample the holy city for forty-two months.

³I will give my two witnesses authority to prophesy for 1,260 days, clothed in sackcloth."⁴These witnesses are the two olive trees and the two lampstands that have stood before the Lord of the earth.⁵If anyone chooses to harm them, fire comes out of their mouth and devours their enemies. Anyone who wishes to harm them must be killed in this way.

⁶These witnesses have authority to close up the sky so that no rain will fall during the days that they prophesy. They have power to turn the waters to blood and to strike the earth with every kind of plague whenever they wish.⁷When they will have finished their testimony, the beast that comes up from the bottomless pit will wage war against them. He will conquer them and kill them.

⁸Their bodies will lie in the street of the great city (which is symbolically called Sodom and Egypt) where their Lord was crucified.⁹For three and a half days some from every people, tribe, language, and nation will look at their bodies. They will not permit them to be placed in a tomb.

¹⁰Those who live on the earth will rejoice over them and celebrate. They will even send gifts to one another because these two prophets tormented those who lived on the earth.¹¹But after three and a half days a breath of life from God will enter them, and they will stand on their feet. Great fear will fall on those who see them.¹²Then they will hear a loud voice from heaven say to them, "Come up here!" Then they will go up into heaven in a cloud, while their enemies look on.

¹³At that hour there will be a major earthquake, and a tenth part of the city will collapse. Seven thousand people will be killed in the earthquake, and the survivors will be terrified and give glory to the God of heaven.

¹⁴The second woe is past. Look! The third woe is coming quickly.

¹⁵Then the seventh angel sounded his trumpet, and loud voices spoke in heaven and said,

"The kingdom of the world has become
the kingdom of our Lord and of his Christ,
and he will reign forever and ever."

¹⁶Then the twenty-four elders, who sit on their thrones in the presence of God, fell upon their faces and worshiped God.¹⁷They said,

"We give thanks to you, Lord God Almighty,
the one who is and who was,
because you have taken your great power
and have begun to reign. ¹

¹⁸ The nations were enraged,
but your wrath has come.
The time has come for the dead to be judged
and for you to reward your servants the prophets
and God's holy people, and those who feared your name,
both the unimportant and the mighty.
The time has come
for you to destroy those who are destroying the earth."

¹⁹Then God's temple in heaven was opened and the ark of his covenant was seen within his temple. There were flashes of lightning, rumblings, crashes of thunder, an earthquake, and a great hailstorm.

¹The best copies of the ancient Greek text have the phrase who was, and who is, but some later copies of the Greek add the phrase: and who is to come .

12 ¹A great sign was seen in heaven: a woman clothed with the sun, with the moon under her feet and a crown of twelve stars on her head. ²She was pregnant, and she was crying out in birth pains, in the anguish of childbirth.

³Then another sign was seen in heaven: Look! There was a huge red dragon that had seven heads and ten horns, and there were seven crowns on his heads. ⁴His tail swept away a third of the stars in heaven and hurled them down to the earth. The dragon stood before the woman who was about to give birth, so that when she gave birth, he would devour her child.

⁵She gave birth to a son, a male child, who would rule all the nations with an iron rod. Her child was snatched away to God and to his throne, ⁶and the woman fled into the wilderness, where God had prepared a place for her, so she could be taken care of for 1,260 days.

⁷Now there was war in heaven. Michael and his angels fought against the dragon, and the dragon and his angels fought back. ⁸But the dragon was not strong enough to win. So there was no longer any place in heaven for him and his angels. ⁹The great dragon—that old serpent called the Devil or Satan, who deceives the whole world—was thrown down to the earth, and his angels were thrown down with him.

¹⁰Then I heard a loud voice in heaven:

"Now have come the salvation and the power
and the kingdom of our God,
and the authority of his Christ.

For the accuser of our brothers has been thrown down,
the one who accused them before our God day and night.

¹¹ They conquered him
by the blood of the Lamb
and by the word of their testimony,
for they did not love their lives
even to death.

¹² Therefore rejoice, you heavens
and all who reside in them!
But woe to the earth and to the sea,
because the devil has gone down to you!
He is filled with terrible anger
and knows that he has only a little time!

¹³When the dragon realized he had been thrown down to the earth, he pursued the woman who had given birth to the male child. ¹⁴But the woman was given the two wings of a great eagle so that she would flee to the place prepared for her in the wilderness. This was the place where she would be taken care of, for a time, times, and half a time—out of the serpent's presence.

¹⁵The serpent poured water out of his mouth like a river so that he might make a flood to sweep her away. ¹⁶But the earth helped the woman. The earth opened its mouth and swallowed the river that the dragon was pouring out of his mouth. ¹⁷Then the dragon was enraged at the woman and went off to wage war with the rest of her descendants, those who obey God's commandments and hold to the testimony about Jesus. ¹⁸Then the dragon stood on the sand of the seashore.

13 ¹Then I saw a beast coming up out of the sea. It had ten horns and seven heads. On its horns were ten crowns, and on each of its heads was a blasphemous name.²This beast I saw was like a leopard. Its feet were like a bear's feet, and its mouth was like a lion's mouth. The dragon gave it his power, his throne, and his great authority to rule.

³One of the beast's heads seemed to have a fatal wound, but that fatal wound had been healed. The whole earth marveled as they followed the beast.⁴They also worshiped the dragon, for he had given his authority to the beast. They worshiped the beast, too, and kept saying, "Who is like the beast?" and "Who can fight against it?"

⁵The beast was given a mouth that could speak proud words and blasphemies. It was permitted to exercise authority for forty-two months.⁶So the beast opened its mouth to speak blasphemies against God, blaspheming his name and his tabernacle, those who live in heaven.

⁷The beast was permitted to wage war with God's holy people and to conquer them. Also, authority was given to it over every tribe, people, language, and nation.⁸All who live on the earth will worship it, everyone whose name was not written in the Book of Life, which belongs to the Lamb who had been slaughtered from the foundation of the world.

⁹If anyone has an ear, let him hear.

¹⁰ If anyone is to be taken into captivity,
into captivity he will go.
If anyone is to be killed with the sword,
with the sword he will be killed.

Here is a call for the patient endurance and faith of God's holy people.

¹¹Then I saw another beast coming up out of the earth. He had two horns like a lamb, and it spoke like a dragon.

¹²He exercised all the authority of the first beast in his presence, and he made the earth and those who live on it worship the first beast—the one whose lethal wound had been healed.

¹³He performed mighty miracles. He even made fire come down on the earth from heaven in front of people.¹⁴By the signs he was given power on behalf of the beast, he deceived those who live on the earth, telling them to set up an image for the beast—who was wounded by the sword, but he still lived.

¹⁵He was permitted to give breath to the beast's image so that the image would even speak and cause all who refused to worship the beast to be killed.¹⁶He also forced everyone, unimportant and mighty, rich and poor, free and slave, to receive a mark on the right hand or on the forehead.¹⁷It was impossible for anyone to buy or sell unless he had the mark of the beast, that is, the number representing its name.

¹⁸This calls for wisdom. If anyone has insight, let him calculate the number of the beast. For it is the number of a human being. His number is 666.

14 ¹I looked and saw the Lamb standing on Mount Zion. With him were 144,000 who had his name and his Father's name written on their foreheads.²I heard a voice from heaven sounding like a roar of many waters and loud thunder. The sound I heard was also like harpists playing their harps.

³They sang a new song before the throne and before the four living creatures and the elders. No one could learn the song except for the 144,000 who had been bought from the earth.⁴These are the ones that have not defiled themselves with women, for they have kept themselves sexually pure. It is these who follow the Lamb wherever he goes. These were redeemed from among mankind as firstfruits for God and for the Lamb.⁵No lie was found in their mouth; they are blameless.

⁶I saw another angel flying in midair, who had the eternal gospel to proclaim to those who live on the earth—to every nation, tribe, language, and people.⁷He called out with a loud voice, "Fear God and give him glory. For the hour of his judgment has come. Worship him, the one who made the heaven, the earth, the sea, and the springs of water."

⁸Another angel—a second angel—followed, saying, "Fallen, fallen is Babylon the great, who persuaded all the nations to drink the wine of her immoral passion."

⁹Another angel—a third angel—followed them, saying with a loud voice, "If anyone worships the beast and his image and receives a mark on his forehead or on his hand,¹⁰he will also drink some of the wine of God's wrath, the wine that has been poured undiluted into the cup of his anger. The person who drinks it will be tormented with fire and sulfur before God's holy angels and before the Lamb.

¹¹The smoke from their torment goes up forever and ever, and they have no rest day or night—these worshipers of the beast and his image, and everyone who receives the mark of his name.¹²Here is a call for the patient endurance of God's holy people, those who keep the commandments of God and their faith in Jesus."

¹³I heard a voice from heaven say, "Write this: Blessed are the dead who die in the Lord."

"Yes," says the Spirit, "so that they may rest from their labors, for their deeds will follow them."

¹⁴I looked, and there was a white cloud. Seated on the cloud was one like a son of man. He had a golden crown on his head and a sharp sickle in his hand.¹⁵Then another angel came out of the temple and called with a loud voice to the one sitting on the cloud: "Take your sickle and start to reap. For the time to reap has come, since the harvest of the earth is ripe."¹⁶Then the one who was sitting on the cloud swung his sickle over the earth, and the earth was reaped.

¹⁷Another angel came out from the temple in heaven; he also had a sharp sickle.¹⁸Still another angel came out from the incense altar, who had authority over the fire. He called out with a loud voice to the one who had the sharp sickle, "Take your sharp sickle and gather in the clusters of grapes from the vines of the earth, for their grapes are now ripe."

¹⁹The angel swung his sickle to the earth and harvested the grapevine of the earth. He threw it into the great winepress of God's wrath.²⁰The winepress was trodden outside the city, and blood poured out from it up to the height of a horse's bridle, for 1,600 stadia.

15 ¹Then I saw another sign in heaven, great and marvelous: There were seven angels with seven plagues, which are the final plagues, for with them the wrath of God will be completed.

²I saw what appeared to be a sea of glass mixed with fire. Standing beside the sea were those who had been victorious over the beast and his image and over the number representing his name. They were holding harps given to them by God.

³They were singing the song of Moses, the servant of God, and the song of the Lamb:

"Great and marvelous are your deeds,
Lord God, the Almighty.
Just and true are your ways,
King of the nations.

⁴ Who will not fear you, Lord,
and glorify your name?
For you alone are holy.
All nations will come
and worship before you
because your righteous deeds have been revealed."

⁵After these things I looked, and the temple of the tabernacle of witness was open in heaven.⁶Out of the temple came the seven angels holding the seven plagues. They were clothed with pure, bright linen and had golden sashes around their chests.

⁷One of the four living creatures gave to the seven angels seven golden bowls full of the wrath of God, who lives forever and ever.⁸The temple was filled with smoke from the glory of God and from his power. No one could enter it until the seven plagues of the seven angels were completed.

16 ¹I heard a loud voice call out of the temple and say to the seven angels, "Go and pour out on the earth the seven bowls of God's wrath."

²The first angel went and poured out his bowl on the earth; ugly and painful sores came on the people who had the mark of the beast, those who worshiped his image.

³The second angel poured out his bowl into the sea. It became blood, like the blood of a dead person, and every living thing in the sea died.

⁴The third angel poured out his bowl into the rivers and the springs of water, and they became blood.⁵I heard the angel of the waters say,

"You are righteous—the one who is and who was, the Holy One—
because you have judged these things.

⁶ Because they poured out the blood of God's holy people and prophets,
you have given them blood to drink;
it is what they deserve."

⁷I heard the altar reply,

"Yes, Lord God Almighty,
your judgments are true and righteous."

⁸The fourth angel poured out his bowl on the sun, and it was given permission to scorch the people with fire.

⁹They were scorched by the terrible heat, and they blasphemed the name of God, who has the authority over these plagues. They did not repent or give him glory.

¹⁰Then the fifth angel poured out his bowl on the throne of the beast, and darkness covered its kingdom. They chewed on their tongues because of the pain.¹¹They blasphemed the God of heaven because of their pain and sores, and they still refused to repent of their deeds.

¹²The sixth angel poured out his bowl into the great river, the Euphrates. Its water was dried up in order to prepare the way for the kings that would come from the east.¹³I saw three unclean spirits that looked like frogs coming out of the mouths of the dragon, of the beast, and of the false prophet.¹⁴For they are spirits of demons performing miraculous signs. They were going out to the kings of the whole world in order to gather them together for the battle on the great day of God Almighty.

¹⁵("Look! I am coming as a thief! Blessed is the one who keeps watching, keeping his garments on so that he does not walk around naked and so that they do not see his shameful condition.")

¹⁶They brought them together at the place that is called Armageddon in Hebrew.

¹⁷Then the seventh angel poured out his bowl into the air. Then a loud voice came out of the temple and from the throne, saying, "It is done!"¹⁸There were flashes of lightning, rumblings, crashes of thunder, and a terrible earthquake—an earthquake greater than any that has ever happened since human beings have been on the earth, so great was this earthquake.¹⁹The great city was split into three parts, and the nations' cities collapsed. Then God called to mind Babylon the great, and he gave that city the cup filled with the wine made from his furious wrath.

²⁰Every island disappeared, and the mountains were no longer found.²¹Great hailstones, weighing about a talent, came down from the sky upon the people. They blasphemed God for the plague of hail because that plague was so terrible.

17 ¹One of the seven angels who had been holding the seven bowls came and said to me, "Come, I will show you the condemnation of the great prostitute who is seated on many waters,²with whom the kings of the earth committed sexual immorality, and with the wine of her sexual immorality the inhabitants of the earth became drunk."

³Then the angel carried me away in the Spirit to a wilderness, and I saw a woman sitting on a scarlet beast that was full of blasphemous names. The beast had seven heads and ten horns.⁴The woman was dressed in purple and scarlet and was adorned with gold, precious stones, and pearls. She was holding in her hand a golden cup full of detestable things and the impurities of her sexual immorality.⁵On her forehead was written a name, a mystery: "Babylon the great, the mother of prostitutes and of the detestable things of the earth."

⁶I saw that the woman was drunk with the blood of God's holy people and with the blood of the martyrs for Jesus. When I saw her, I was greatly astonished.⁷But the angel said to me, "Why are you astonished? I will explain to you the mystery of the woman and of the beast that is carrying her, the beast that has the seven heads and the ten horns.

⁸The beast you saw existed, does not exist now, and is about to come up from the bottomless pit. Then he will go on to destruction. Those who live on the earth, those whose names have not been written in the Book of Life since the foundation of the world—they will be astounded when they see the beast, because he once was, and now is not, and yet will come.

⁹This calls for a mind that has wisdom. The seven heads are seven hills on which the woman is seated.¹⁰They are also seven kings. Five kings have fallen, one exists, and the other has not yet come, and when he comes, he must remain for a little while.

¹¹The beast that once was, and now is not, yet he is an eighth king. He belongs to the seven and is going to his destruction.

¹²The ten horns that you saw are ten kings who have not yet received a kingdom, but they will receive authority as kings for one hour together with the beast.¹³These are of one mind, and they give over their power and authority to the beast.¹⁴They will wage war against the Lamb. But the Lamb will conquer them because he is Lord of lords and King of kings—and those with him are the called, chosen, and faithful ones."

¹⁵The angel said to me, "The waters you saw, where the prostitute is seated, are peoples, multitudes, nations, and languages.

¹⁶The ten horns that you saw—they and the beast will hate the prostitute. They will make her desolate and naked, they will devour her flesh, and they will burn her completely with fire.¹⁷For God has put it into their hearts to carry out his purpose by agreeing to give their power to rule to the beast until God's words are fulfilled.

¹⁸The woman you saw is the great city that has power to rule over the kings of the earth."

18 ¹After these things I saw another angel coming down out of heaven. He had great authority, and the earth was illumined by his glory.²He cried out with a mighty voice, saying,

"Fallen, fallen is Babylon the great!
She has become a dwelling place for demons,
a prison for every unclean spirit,
a prison for every unclean bird,
a prison for every unclean and detestable animal.

³ For all the nations have drunk
the wine of her immoral passion.
The kings of the earth have committed immorality with her.
The merchants of the earth have become rich from the power of her sensual way of living."

⁴ Then I heard another voice from heaven say,

"Come out from her, my people,
so that you will not share in her sins,
and so that you will not receive any of her plagues.

⁵ Her sins have piled up as high as heaven,
and God has remembered her evil actions.

⁶ Pay her back as she has paid others back,
and repay her double for her deeds;
in the cup she mixed, mix double the amount for her.

⁷ As she glorified herself and lived in luxury,
give her just as much torture and grief.

For she says in her heart,
'I am seated as a queen;
I am not a widow,
and I will never see mourning.'

⁸ Therefore in one day her plagues will come:
death, mourning, and famine.
She will be consumed by fire,
for the Lord God is mighty, and he is her judge."

⁹The kings of the earth who committed sexual immorality and went out of control with her will weep and wail over her when they see the smoke of her burning.¹⁰They will stand off at a distance, afraid of her torment, saying,

"Woe, woe to the great city,
Babylon, the powerful city!
For in a single hour your punishment has come."

¹¹The merchants of the earth weep and mourn for her since no one buys their merchandise anymore—

¹²merchandise of gold, silver, precious stone, pearls, fine linen, purple, silk, scarlet, all kinds of scented wood, every vessel of ivory, every vessel made of most precious wood, bronze, iron, marble,¹³cinnamon, spice, incense, myrrh, frankincense, wine, oil, fine flour, wheat, cattle and sheep, horses and chariots, and bodies and souls of people.

¹⁴The fruit that you desired with all your might is gone from you. All your luxury and splendor have vanished, never to be found again.

¹⁵The merchants of these goods who became rich by her will stand away from her at a distance because of the fear of her torment, weeping and mourning loudly.

¹⁶They will say,

"Woe, woe to the great city
that was dressed in fine linen, in purple, and in scarlet,
and was adorned with gold, precious jewels, and pearls!

¹⁷ In a single hour all that wealth has been laid waste."

Every ship's captain, every seafaring man, sailors, and all who make their living from the sea stood off at a distance.

¹⁸They cried out as they saw the smoke of her burning. They said, "What city is like the great city?"¹⁹They threw dust on their heads, and cried out, weeping and mourning,

"Woe, woe to the great city
where all who had their ships
at sea became rich from her wealth.

For in a single hour she has been laid waste."

²⁰ "Rejoice over her, heaven,
you holy people and apostles and prophets,
for God has brought your judgment on her!"

²¹A mighty angel took up a stone like a great millstone and threw it into the sea, saying,

"In this way, Babylon, the great city,
will be thrown down with violence
and will not be seen anymore.

²² The sound made by harpists, musicians,
flute players, and trumpeters
will not be heard anymore in you.

No craftsman of any kind
will be found in you.

No sound of a mill
will be heard anymore in you.

²³ The light of a lamp
will not shine in you anymore.

The voices of the bridegroom and the bride
will not be heard in you anymore,

for your merchants were the princes of the earth,
and the nations were deceived by your sorcery.

²⁴ In her the blood of prophets and of God's holy people was found,
and the blood of all who have been killed on the earth."

19 ¹After these things I heard what sounded like a loud voice of a large number of people in heaven calling out,

"Hallelujah!

Salvation, glory, and power belong to our God.

² His judgments are true and just,
for he has judged the great prostitute
who corrupted the earth with her sexual immorality.
He has avenged the blood of his servants
from her hand."

³They spoke a second time:

"Hallelujah!

The smoke rises from her forever and ever."

⁴The twenty-four elders and the four living creatures fell down and worshiped God, who was seated on the throne. They were saying,

"Amen. Hallelujah!"

⁵Then a voice came out from the throne, saying,

"Praise our God,
all you his servants,
you who fear him,
both the unimportant and the powerful."

⁶Then I heard what sounded like the voice of a great number of people, like the roar of many waters, and like mighty crashes of thunder, saying,

"Hallelujah!

For the Lord reigns, our God, the Almighty.

⁷ Let us rejoice and be glad
and give him the glory!
For the wedding celebration of the Lamb has come,
and his bride has made herself ready.
⁸ She was permitted to be dressed
in bright and clean fine linen"

(for fine linen is the righteous acts of God's holy people).

⁹The angel said to me, "Write this: Blessed are those who are invited to the wedding feast of the Lamb." He also said to me, "These are true words of God."¹⁰I fell down at his feet to worship him, but he said to me, "Do not do this! I am a fellow servant with you and your brothers who hold the testimony about Jesus. Worship God, for the testimony about Jesus is the spirit of prophecy."

¹¹Then I saw heaven open, and I looked and there was a white horse. The one riding it is called faithful and true. It is with justice that he judges and wages war.¹²His eyes are like a fiery flame, and on his head are many crowns. He has a name written on him that no one knows but himself.¹³He is clothed with a robe that was dipped in blood, and his name is called the Word of God.

¹⁴The armies of heaven were following him on white horses, dressed in fine linen, white and clean.¹⁵Out of his mouth goes a sharp sword with which he strikes down the nations, and he will rule them with an iron rod. He tramples in the winepress of the fury of the wrath of God Almighty.¹⁶He has a name written on his robe and on his thigh: "King of kings and Lord of lords."

¹⁷I saw an angel standing in the sun. He called out in a loud voice to all the birds flying overhead, "Come, gather together for the great feast of God.¹⁸Come eat the flesh of kings, the flesh of commanders, the flesh of mighty men, the flesh of horses and their riders, and the flesh of all men, both free and slave, the unimportant and the powerful."

¹⁹I saw the beast and the kings of the earth with their armies. They were assembling in order to wage war with the one who rode the horse and with his army.²⁰The beast was captured and with him the false prophet who performed the signs in his presence. With these signs he deceived those who had received the mark of the beast and who worshiped his image. The two of them were thrown alive into the fiery lake of burning sulfur.

²¹The rest of them were killed by the sword that came out of the mouth of the one who rode on the horse. All the birds ate their dead flesh.

20 ¹Then I saw an angel coming down from heaven. He had the key to the bottomless pit, and he had a great chain in his hand. ²He took hold of the dragon, the old serpent, which is the devil, or Satan, and bound him for a thousand years. ³He threw him into the bottomless pit. He shut it and sealed it over him. This was so that he would not deceive the nations anymore until the thousand years were over. After that, he must be set free for a short amount of time.

⁴Then I saw thrones. Seated on them were those who had been given authority to judge. I also saw the souls of those who had been beheaded for the testimony about Jesus and for the word of God. They had not worshiped the beast or his image, and they had refused to receive the mark on their forehead or hand. They came to life, and they reigned with Christ for a thousand years.

⁵The rest of the dead did not come to life until the thousand years were ended. This is the first resurrection.

⁶Blessed and holy is anyone who takes part in the first resurrection! Over these the second death has no power. They will be priests of God and of Christ and will reign with him for a thousand years.

⁷When the thousand years come to an end, Satan will be released from his prison. ⁸He will go out to deceive the nations at the four corners of the earth—Gog and Magog—to bring them together for the battle. They will be as many as the sand of the sea.

⁹They went up over the broad plain of the earth and surrounded the camp of God's holy people—the beloved city. But fire came down from heaven and devoured them. ¹⁰The devil, who deceived them, was thrown into the lake of burning sulfur, where the beast and the false prophet had been thrown. They will be tormented day and night forever and ever.

¹¹Then I saw a great white throne and the one who is seated on it. The earth and the heavens fled away from his presence, but there was no place for them to go. ¹²I saw the dead—the mighty and the unimportant—standing before the throne, and the books were opened. Then another book was opened—the Book of Life. The dead were judged by what was recorded in the books, according to their deeds.

¹³The sea gave up the dead who were in it. Death and Hades gave up the dead who were in them, and the dead were judged according to their deeds. ¹⁴Death and Hades were thrown into the lake of fire. This is the second death—the lake of fire. ¹⁵If anyone's name was not found written in the Book of Life, he was thrown into the lake of fire.

21 ¹Then I saw a new heaven and a new earth, for the first heaven and the first earth had passed away, and the sea was no more. ²I saw the holy city, new Jerusalem, that came down out of heaven from God, prepared like a bride adorned for her husband.

³I heard a great voice from the throne saying, "Look! The dwelling place of God is with human beings, and he will live with them. They will be his people, and God himself will be with them and he will be their God. ⁴He will wipe away every tear from their eyes, and there will be no more death, or grieving, or crying, or pain. The former things have passed away.

⁵The one who was seated on the throne said, "Look! I make all things new." He said, "Write this down because these words are trustworthy and true." ⁶He said to me, "These things are done! I am the Alpha and the Omega, the beginning and the end. To the one who thirsts I will give drink without cost from the spring of the water of life.

⁷The one who conquers will inherit these things, and I will be his God, and he will be my son. ⁸But as for the cowards, the faithless, the detestable, the murderers, the sexually immoral, sorcerers, idolaters, and all liars, their place will be in the fiery lake of burning sulfur. That is the second death."

⁹One of the seven angels came to me, the one who had the seven bowls full of the seven last plagues, and he said, "Come here. I will show you the bride, the wife of the Lamb." ¹⁰Then he carried me away in the Spirit to a great and high mountain and showed me the holy city Jerusalem coming down out of heaven from God.

¹¹Jerusalem had the glory of God, and its brightness was like a very precious jewel, like a stone of crystal-clear jasper. ¹²It had a great, high wall with twelve gates, with twelve angels at the gates. On the gates were written the names of the twelve tribes of the sons of Israel. ¹³On the east were three gates, on the north three gates, on the south three gates, and on the west three gates.

¹⁴The wall of the city had twelve foundations, and on them were the twelve names of the twelve apostles of the Lamb. ¹⁵The one who spoke with me had a measuring rod made of gold to measure the city, its gates, and its wall.

¹⁶The city was laid out in a square; its length was the same as its width. He measured the city with the measuring rod, twelve thousand stadia in length (its length, width, and height were the same). ¹⁷He also measured its wall, 144 cubits thick by human measurement (which is also the angel's measure).

¹⁸The wall was built of jasper and the city of pure gold, like clear glass. ¹⁹The foundations of the wall were adorned with every kind of precious stone. The first was jasper, the second was sapphire, the third was agate, the fourth was emerald, ²⁰the fifth was onyx, the sixth was carnelian, the seventh was chrysolite, the eighth was beryl, the ninth was topaz, the tenth was chrysoprased, the eleventh was jacinth, and the twelfth was amethyst.

²¹The twelve gates were twelve pearls; each of the gates was made from a single pearl. The streets of the city were pure gold, like transparent glass. ²²I saw no temple in the city, for the Lord God Almighty and the Lamb are its temple.

²³The city had no need of the sun or the moon in order to shine on it because the glory of God shone on it, and its lamp is the Lamb. ²⁴The nations will walk by the light of that city. The kings of the earth will bring their glory into it. ²⁵Its gates will not be shut during the day, and there will be no night there.

²⁶They will bring the glory and the honor of the nations into it, ²⁷but nothing unclean will ever enter into it, nor anyone who does what is detestable or deceitful, but only those whose names are written in the Lamb's Book of Life.

22 ¹Then the angel showed me the river of the water of life, clear as crystal. It was flowing from the throne of God and of the Lamb²through the middle of the city's street. On each side of the river was the tree of life, bearing twelve kinds of fruits, and it bears its fruit every month. The leaves of the tree are for the healing of the nations.

³There will no longer be any curse. The throne of God and of the Lamb will be in the city, and his servants will serve him.⁴They will see his face, and his name will be on their foreheads.⁵There will be no more night; they will have no need for the light of a lamp or sunlight because the Lord God will shine on them. They will reign forever and ever.

⁶The angel said to me, "These words are trustworthy and true. The Lord, the God of the spirits of the prophets, sent his angel to show his servants what must happen soon."⁷"Look! I am coming soon! Blessed is the one who obeys the words of the prophecy of this book."

⁸I, John, am the one who heard and saw these things. When I heard and saw them, I fell down to worship at the feet of the angel who had been showing me these things.⁹He said to me, "Do not do that! I am a fellow servant with you, with your brothers the prophets, and with those who obey the words of this book. Worship God!"

¹⁰Then he said to me, "Do not seal up the words of the prophecy of this book, for the time is near."¹¹The one who is unrighteous, let him continue to do unrighteousness. The one who is morally filthy, let him continue to be morally filthy. The one who is righteous, let him continue to do what is righteous. The one who is holy, let him continue to be holy."

¹²"Look! I am coming soon. My reward is with me, to pay back each one according to his deeds."¹³I am the Alpha and the Omega, the first and the last, the beginning and the end.

¹⁴Blessed are those who wash their robes so that they will have the right to eat from the tree of life and to enter the city through the gates. ¹Outside are the dogs, the sorcerers, the sexually immoral, the murderers, the idolaters, and everyone who loves and practices falsehood.

¹⁶I, Jesus, have sent my angel to testify to you about these things for the churches. I am the root and the descendant of David, the bright morning star."

¹⁷The Spirit and the Bride say, "Come!" Let the one who hears say, "Come!" Whoever is thirsty, let him come, and whoever desires it, let him freely have the water of life.

¹⁸I testify to everyone who hears the words of the prophecy of this book: If anyone adds to them, God will add to him the plagues that are written about in this book.¹⁹If anyone takes away from the words of this book of prophecy, God will take away his share in the tree of life and in the holy city that are written about in this book. ²

²⁰The one who testifies to these things says, "Yes! I am coming soon." Amen! Come, Lord Jesus!

²¹The grace of the Lord Jesus be with all. Amen. ³

¹Instead of, Blessed are those who wash their robes, some ancient copies of the Greek text read, Blessed are those who do his commandments .

²Some older copies read God will take away his share in the Book of Life and in the holy city that are written about in this book .

³Some ancient copies of the Greek text or ancient translations of the Greek text add the phrase: be with you holy people or be with all you holy people or be with all of his holy people .
